RIGSARKIVET

OG HJÆLPEMIDLERNE TIL DETS BENYTTELSE

II

1848-1990

2. bind

DIREKTORATER og STYRELSER M.M.
Forholdet til udlandet. Justitsvæsen. Kirkelige forhold. Undervisning og forskning. Kulturelle anliggender. Kommunalvæsen og andre indenrigsministerielle anliggender. Presse og ligestilling m.m. Den Overordentlige Kommission m.m. Offentlige arbejder: Trafik og vejrtjenester

REDIGERET AF

WILHELM von ROSEN

RIGSARKIVET 1991

I kommission hos
G·E·C GAD

Billedredaktion: *Bent Blüdnikow, Michael Hertz, Tyge Krogh, Margit Mogensen, Sigurd Rambusch*
Foto: *Tage Ludvigsen og Alice Vestergaard*
Omslag: *Kristin Wiborg*

Forside: I 1890'erne begyndte man at anvende skrivemaskiner i centraladministrationen, og omkring 1920 blev maskinskrevne breve dominerende i sagerne. Arbejdet som skriver havde været et mandsdomineret erhverv, men med skrivemaskinerne kom kvinderne ind i kontorerne. Her ses skrivestuen i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet i 1941 (Post- og Telegrafmuseet).

Bagside: I 1920'erne og -30'rne vandt karbonpapiret frem som afløser for kopipressen. På samme tid udvikledes duplikatoren, hvormed der ved hjælp af en maskinskrevet stencil kunne mangfoldiggøres henimod hundrede kopier. Duplikatoren var i brug til omkring 1970, hvor xerografi-kopimaskinen overtog dens plads. Disse kopieringsmuligheder lettede administrationen, men fik også sagerne til at vokse i tykkelse. Notater, instrukser og rapporter mv. blev nu duplikeret eller kopieret og kunne derpå henlægges i flere forskellige sager. Her ses duplikeringsafdelingen i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet i 1941 (Post- og Telegrafmuseet).

© Rigsarkivet 1991
Sats og tryk: AiO Tryk as, Odense.
ISBN 87-7497-124-7
87-7497-125-5 (1. bind)
87-7497-126-3 (2. bind)
87-7497-127-1 (3. bind)
87-7497-129-8 (4. bind)

INDHOLD

Se også udførlige indholdsfortegnelser ved hvert hovedafsnit.

DIREKTORATER, STYRELSER, NÆVN, KOMMISSIONER OG UDVALG M.M.

Bind 2

Forholdet til udlandet

Indholdsfortegnelse 495
Repræsentationer i udlandet 497
Bistand til udviklingslande 512
Andre udenrigsministerielle nævn og udvalg 517

Justitsvæsen

Indholdsfortegnelse 525
Civilretlige forhold 529
Dyreforsøg. Registertilsyn. Retsinfortmation 542
Færdsel og motorkøretøjer 546
Brandfare. Våben 554
Retspleje. Straffelov. Kriminalitet 562
Anklagemyndighed. Politi 570
Fængselsvæsen og kriminalforsorg 590
Udlændinge. Flygtninge 604
Krigsforhold og besættelse 607

Kirkelige forhold

Indholdsfortegnelse 615
Kirkelige forhold generelt 615
Bygninger og inventar 620

Undervisning og forskning

Indholdsfortegnelse 625
Byggeadministration og økonomisk forvaltning 636
Uddannelsesstøtte 645
Undervisningsmidler. Det Musiske Udvalg 648
Central uddannelsesplanlægning 651
Faginspektører under Undervisningsministeriet 662
Folkeskole. Mellemskole. Realskole 672
Gymnasieskole mv. 681
Efteruddannelse. Ungdoms- og voksenundervisning 687
Erhvervsuddannelser generelt 693
Erhvervsuddannelsesudvalg 698
Lærlinge- og efg-uddannelse 703
Handels- og kontoruddannelse 707
Social- og sundhedsuddannelser 711
Teknisk undervisning. Maskinmesteruddannelse 716
Videregående uddannelser generelt 727
Faglige landsudvalg vedr. videregående uddannelser 733
Københavns Universitet og Roskilde Universitetscenter .. 736
Handelshøjskole- og ingeniøruddannelser 762
Seminarier og læreres videreuddannelse 772
Andre videregående uddannelser 785
Forskningsstøtte og forskningsstyring 797
Internationalt forskningssamarbejde. Rejsestipendier mv. 806

Kulturelle anliggender

Indholdsfortegnelse 815
Museumsvæsen 820
Teatre 839
Musik 845
Film og biografer 850
Biblioteksvæsen 865
Kunstakademiet. Dansk Folkemindesamling. Stednavne . 879
Dansk Sprognævn. Arkiver. Heraldik. Zoologiske haver
Økonomisk støtte til kunst og kultur 887
Ophavsret 893
Internationale anliggender 896
Krigsforhold og besættelse 905

Kommunalvæsen og andre indenrigsministerielle anliggender

Indholdsfortegnelse 909
Kommunalvæsen 911
Valg og partier 918
Personregistrering 920
Udskrivning og civil værnepligt 922
Civilbeskyttelse 924
Krigsforhold og besættelse 933

Presse. Ligestilling. Den Tyske Folkegruppes Kontor

Indholdsfortegnelse 941

Den Overordentlige Kommission med herunder hørende nævn og udvalg under og efter 1. Verdenskrig

Indledning og indholdsfortegnelse 945
Forsyning med korn og foderstoffer 951

Forsyning med brændselsmidler 956
Forsyning med diverse varer 960
Arbejdskraft. Husholdning 963
Eksportregulering 964

Offentlige arbejder: Trafik og vejrtjenester

Indholdsfortegnelse 969
Vejvæsen 971
Vejtransport 984
Jernbaner mv. 988
Havnevæsen. Vandbygningsvæsen. Broer 1043
Luftfart 1056
Vejrtjenester 1062

Bind 3

Offentlige arbejder: Kommunikation

Indholdsfortegnelse 1067
Telefontilsyn 1068
Post- og Telegrafvæsenets Centralbestyrelse 1071
Telegrafvæsenet 1852-1927 1090
Post- og telegrafvæsen. Telekommunikation 1093
Radio og fjernsyn 1103

Landbrug

Indholdsfortegnelse 1113
Matrikulering. Udstykning. Tiende 1120
Landvinding. Vandafledning. Grundforbedring 1141
Brændsel. Brunkul 1150
Jordbrugsteknik. Redskaber. Økonomi 1152
Konsulentvæsen. Tilskud. Undervisning mv. 1157
Tilsyn med gødning og foderstoffer 1162
Planteavl (forædling) 1166
Bekæmpelse af plantesygdomme og planteskadedyr 1171
Plantetilsyn 1174
Husdyr (forædling) 1179
Bekæmpelse af husdyrsygdomme. Veterinærvæsen 1191
Tilsyn med husdyr og husdyrprodukter mv. 1198
Afsætning af landbrugsvarer i almindelighed 1205
Afsætning af korn. Hjemmemarkedets forsyning med korn . 1215
Afsætning af planteprodukter, frø og frugt 1219
Afsætning af kvæg, kød og æg 1222
Internationalt samarbejde 1226

Fiskeri

Indholdsfortegnelse 1229
Konsulentvæsen. Kontrol. Tilsyn 1230
Afsætning af fisk. Fiskeindustri 1238
Fiskeriundersøgelser. Forskning. Forsøg mv. 1245

Industri, handel og næring

Indholdsfortegnelse 1253
Konkurrenceforhold og prisdannelse 1257
Forbrugerbeskyttelse. Markedsføring 1268
Valutaforhold, vareforsyning og handel med udlandet ... 1274
Teknologi og erhvervsfremme 1287
Patenter mv. 1308
Dispachører, revisorer, mæglere, translatører 1315
Erhvervsforhold. Registrering af selskaber 1321
Finans- og forsikringstilsyn mv. 1327
Krigsforhold og besættelse 1343

Søfart

Indholdsfortegnelse 1351

Skibsregister og skibstilsyn 1353
Søret 1363
Isbrydning 1364
Forhyring, sociale forhold 1366
Uddannelse 1372
Krigsforhold og besættelse 1379

Energi

Indholdsfortegnelse 1387
Energiforsyning 1388
Atomenergi 1394
Dansk olie og naturgas 1399
Havanlæg 1403

Sociale forhold

Indholdsfortegnelse 1407
Socialforsorg generelt 1411
Sygekasser. Sygesikring 1422
Ulykkesforsikring. Invalideforsikring. Revalidering 1430
Mødrehjælp. Børne- og ungdomsforsorg 1443
Handicapforsorg generelt 1454
Specialkonsulentordninger for personer med handicap ... 1456
Åndssvageforsorg 1460
Blindeforsorg. Døve- og tunghøreforsorg 1463
Skader fra besættelsestiden 1470
Flygtninge. Indvandrere 1475

Arbejdsmarkedsforhold

Indholdsfortegnelse 1489
Generelt. Forlig. Voldgift 1491
Beskæftigelsesforhold. Arbejdsløshed 1497
Arbejdsanvisning. Arbejdsmarkedsuddannelse 1522
Arbejderbeskyttelse. Arbejdsmiljø 1529
Udbytte. Ferie. Pension 1542

Bind 4

Byggeri og boligforhold

Indholdsfortegnelse 1549
Statens bygninger og haver 1551
Styring af bygge- og anlægsvirksomhed 1558
Byggetekniske forhold. Elektricitet. Gas. Materialekontrol 1566
Autorisation af håndværksmestre mv. 1574
Boligforhold. Bygningsforsikring 1576

Fredning. Naturforvaltning. Fysisk planlægning

Indholdsfortegnelse 1587
Bygningsfredning 1589
Naturfredning 1593
Skovbrug. Jagt. Klitvæsen. Naturforvaltning 1602
Fysisk planlægning 1621

Forurening. Miljø

Indholdsfortegnelse 1629
Forureningsbekæmpelse og miljøkontrol generelt 1630
Levnedsmidler. Rotter. Kemikalier 1635
Forurening af vand, luft og jord 1641

Sundhedsvæsen

Indholdsfortegnelse 1647

Sundhedsvæsen generelt 1650
Vaccination 1662
Sindssygehospitaler 1666
Sygehuse 1668
Lægers videreuddannelse 1681
Lægemidler 1683
Rusmidler 1693
Apoteker 1699

Finansforvaltning

Indholdsfortegnelse 1707
Information. Undervisning 1711
Databehandling. Regnskabsvæsen. Personale 1717
Økonomisk styring 1726
Lotterier 1729
Banker. Forsikring 1732
Direkte skatter 1742
Told og afgifter 1758
Statsaktiver 1770
Statsgæld 1794
Revisionsvæsen 1800
Statistik 1826

Forsvarets civile myndigheder. Kortlægning

Indholdsfortegnelse 1857
Forvaltning 1858
Fabriksvirksomhed 1859
Farvandsvæsen 1861
Kortlægning 1870

Særligt stillede landsdele

Indholdsfortegnelse 1877
Slesvig 1880
Sønderjylland. Sydslesvig 1886
Vestindien, Ostindien og Guinea 1895
Island 1901
Grønland: Erhverv og forvaltning 1903
Grønland: Uddannelse og kultur 1929
Færøerne 1935

Arkiver af fremmed proveniens 1939
Samling af kort og tegninger (2. Afd.) 1951
Samling af lydbånd 1959

Registre 1961
Proveniensnummerregister
Register til udvalg og kommissioner ad hoc
Register til institutioners navne

FORHOLDET TIL UDLANDET

Mens Udenrigsmin.s repræsentationer i udlandet (ambassader og konsulater mv.) har selvstændig arkivdannelse, er langt hovedparten af de permanente udvalg, råd og nævn under Udenrigsministeriet arkivmæssigt integreret i ministeriets arkivsystem på samme måde som ad hoc-udvalg. Arkiverne fra disse udvalg mv. skal således søges i Udenrigsmin.s gruppeordnede sager under de emner, de pågældende udvalg har beskæftiget sig med (s.98). I visse tilfælde er arkiverne fra sådanne udvalg mv. dog placeret som en slags 'diverse arkiver' i de gruppeordnede sagers gr.99.F.

I Udenrigsmin.s gruppeordnede sager indgår *bl.a.* følgende arkiver fra permanente råd, nævn og udvalg: *Udenrigsmin.s Udetillægsnævn 1921-* (gr. 3.E.62), *Udenrigsmin.s Ejendomsnævn 1961-* (gr. 3.O.25), *Det Rådgivende Udvalg vedr. Danmarks Erhvervsmæssige Forbindelse med Andre Lande 1961-* (gr. 70.D.10a Dan), *Udvalget for Økonomisk og Industrielt Samarbejde 1968-* (gr. 74.D.14d), *Det Rådgivende Udvalg vedr. Retsordenen på Havet 1971-* (gr.119.N.2/15), *Det Interministerielle Udvalg til Overvejelse af en evt. Udvidelse af Danmarks Søterritorium og Revision af Basislinjesystemet 1978-* (gr. 55.Dan.1.k), *Regeringens Røde Kors-Udvalg 1982-* (gr. 6.B.40d), *Det Interministerielle Udvalg til Opfølgning af Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE) 1975-* (gr. 5.B.55.a/2.V-XI).

Endvidere indgår i Udenrigsmin.s gruppeordnede sager arkiverne fra udvalgene vedr. den danske EF-beslutningsproces, for hvilke Udenrigsmin. varetog sekretariatsopgaverne: *Regeringens Fællesmarkedsudvalg 1973-* (gr. 400.C.3), *Folketingets Markedsudvalg 1973-* (gr. 400.C.2-0) og *EF-Udvalget 1973-* (gr. 400.C. 4-0); se s.103 vedr. mikrofilmning af arkivalierne.

Efter 2. Verdenskrig er der i adskillige ministerier oprettet internationale kontorer (afdelinger, sekretariater), som navnlig varetager sager i forbindelse med internationale organisationer inden for det pågældende sagområde (se de enkelte ministerier/ departementer ovf.).

I det følgende omtales foruden repræsentationerne i udlandet de institutioner under Udenrigsmin., som har selvstændig arkivdannelse, samt i tilknytning hertil enkelte af de institutioner, hvis arkiver indgår i Udenrigsmin.s arkiv. *(WR)*

INDHOLD:

Repræsentationer i udlandet s.497

Bistand til udviklingslande s.512

Samarbejdsudvalget vedr. Internationalt Hjælpearbejde 1945-53
Regeringsudvalget for Teknisk Bistand 1951-62
Styrelsen og Rådet for Internationalt Udviklingssamarbejde (DANIDA) 1962-
Forskningsrådet for Udviklingsforskning 1968-89
Rådet for Ulandsforskning 1989-
Institut for Udviklingsforskning 1968-76
Center for Udviklingsforskning 1976-
Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene (IfU) 1967-

Andre udenrigsministerielle nævn og udvalg s.517

Udenrigspolitisk Nævn 1923-
Østrumudvalget 1941-43
Nedrustningsudvalget 1961-80
Regeringens Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) 1981-
Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde 1945-
Fondet for Dansk-Svensk Samarbejde 1959-
Fondet for Dansk-Islandsk Samarbejde 1959-
Kulturfonden for Danmark og Finland 1959-
(Dansk-Islandsk Fond 1920-, se s. 1903)
(Det Dansk-Færøske Kulturfond 1951-, se s. 1936)

Repræsentationer i udlandet 02/undernr.

Arkiverne fra Danmarks repræsentationer i udlandet er den største gruppe af lokale arkiver i Rigsarkivet. Den består af arkiver fra ambassader og gesandtskaber (legationer), missioner og faste delegationer ved internationale organisationer, generalkonsulater, konsulater og vicekonsulater. Hertil kommer enkelte gesandtskabskontorer, d.v.s. filialer i andre byer end der, hvor gesandtskabet er beliggende, samt såkaldt konsulære repræsentationer, som under 2. Verdenskrig var betegnelsen for en række repræsentationer i de af Tyskland besatte lande, og militærmissioner i Tyskland efter 2. Verdenskrig. De to sidstnævnte typer af repræsentationer har sommetider arkivmæssig kontinuitet med foregående og efterfølgende gesandtskab.

De i visse tilfælde siden 1. Verdenskrig til gesandtskaber og ambassader knyttede militær-, marine- og flyverattachéers (fra ca. 1969 forsvarsattachéers) arkiver indgår *ikke* i gruppen Repræsentationer i udlandet, men er en særlig gruppe i Rigsarkivets 3.Afd. (jf. III,1 s.221 og Udenrigsmin. ca. 1909-45, j.nr. 13.L.5 og 20). - Arkiver fra statskonsulenter (landbrugsattachéer) i udlandet er en særlig gruppe i tilknytning til Landbrugsmin.s arkiv, se s.267. Dette udelukker imidlertid ikke, at der også i en repræsentations almindelige arkiv indgår sager vedr. landbrug, militær osv., og ved en undersøgelse må begge arkiver inddrages. Sager fra andre attachéers virksomhed (kultur-, presse-, handels-, fiskeri-, industri-, arbejds-, økonomi- og bistandsattachéer) indgår overvejende i gesandtskabernes/ambassadernes almindelige arkiv, men også her kan anden arkivdannelse forekomme. Pr. 1.7. 1989 er specialattachéernes (de parallelle udetjenesters) særskilte arkiver lukket; disses arkivdannelse er herefter integreret i repræsentationernes almindelige arkiv. Dog er specialattachéers håndakter arkivet uvedkommende.

Arkiverne fra gesandtskaber, sendelser, residenter, agenter, korrespondenter mv. i udlandet indgår for perioden indtil 1770 i Tyske Kancellis Udenrigske Afdelings arkiv (TKUA) som særlige undergrupper under den efter land inddelte Speciel Del af arkivet (jf. VA XI Tyske Kancelli II, 1962 s.50ff). Gesandtskabsarkiver fra perioden 1771-1848 er oprindelig indordnet i Departementet for de Udenrigske Sagers arkiv og indgår i dette som Speciel Del (seddelreg. 43). De er imidlertid ikke medtaget i den

i 1982 udarbejdede reviderede registratur over Dept. f. de Udenrigske Sager (folioreg. 282), og de regnes nu som hørende til gruppen Repræsentationer i udlandet. Den ældre ordning af gesandtskabsarkiverne 1771-1848 har medført, at arkiverne med nidkærhed og konsekvens er blevet delt ved 1770 og 1848, uanset at hverken oprettelsen af Dept. f. de Udenrigske Sager eller ministerialreformen i 1848 havde nogen betydning for gesandtskabernes arkivdannelse.

I gruppen Repræsentationer i udlandet indgår alle konsulatsarkiver (generalkonsulater, konsulater, vicekonsulater) i Rigsarkivet, uanset om de tidsmæssigt går tilbage til før 1848, hvor

En stor del af korrespondancen mellem de diplomatiske repræsentationer i udlandet og Udenrigsministeriet i København foregik i kode. Billedet til venstre viser en kode-maskine i etui. Til højre ses opslag i chifferbøgerne med den såkaldte "chiffrant" for 1923 og "dechiffrant" for 1914 (foran). Udenrigsministeriets arkiv.

konsulaterne hørte under Kommercekollegiet (1816-48: Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet). Fra 1896 udsendtes lønnede konsuler som chefer for de kommercielt vigtigste konsulater. (Om udsendte konsuler før dette tidspunkt, se *Den danske udenrigstjeneste I*, 1970 s.306ff). Arkiverne herfra er væsentligt større end de honorære konsulaters arkiver, og arkivdannelsen adskiller sig ikke i princippet fra arkivdannelsen i gesandtskaber/ambassader. De betegnes tilsammen *"udsendte repræsentationer"*.

Gesandtskaber

I de fleste af de europæiske hovedstæder var der i det 17. årh. fastboende residenter, agenter, korrespondenter el.lign., som

varetog de mere rutinemæssige og ekspeditionsmæssige sager og løbende indberettede til udenrigsstyrelsen i København om politiske forhold, mens de egentlige diplomatiske forbindelser varetoges af gesandter (i enkelte tilfælde ambassadører), som udsendtes i en kortere periode, oftest nogle måneder, for at løse bestemte og tidsbegrænsede opgaver, f.eks. afslutning af en traktat, optagelse af lån, forhandling om kgl. ægteskab, overbringelse af lykønskninger til statsoverhoveder m.m. Sådanne kortvarige *sendelser* suppleredes og erstattedes efterhånden af udsendte, egentlige "faste" gesandter, og der opstod et korps af professionelle karrierediplomater (udetjenesten). Overgangen til denne ordning skete gradvist i det 17. og 18. årh. (se E. Marquard ndf. anf. arb.).

Efter 1770, hvor sendelser ikke længere var den rutinemæssige form for diplomatisk forbindelse, indgår enkelte sendelses-arkiver som undergrupper i tilslutning til Udenrigsministeriets arkiv (s.87), men må i øvrigt søges i Dept. f. de Udenrigske Sagers og i Udenrigsmin.s arkiver i grupperne vedr. de lande eller emner, de angår. Ved Dept. f. de Udenrigske Sagers oprettelse i 1770 var residenterne ikke længere fastboende udlændinge i dansk tjeneste, men var blevet afløst af "faste", udsendte gesandter og af ministerresidenter og chargés d'affaires, dvs. karrierediplomater, med lavere charge end gesandter, som var posteret på de mindre vigtige poster i udetjenesten. Arkiverne herfra adskiller sig ikke fra repræsentationer med en gesandt som missionschef, og de indgår på linje med disse som gesandtskabsarkiver, dvs. arkiver fra repræsentationer med diplomatiske opgaver og diplomatisk status. Omdannelsen 1947-67 af efterhånden alle gesandtskaber til ambassader skete efter international skik og var alene en formel forandring uden betydning for arkivdannelsen.

Arkiver vedr. sideakkreditering

Foruden at være akkrediteret statsoverhovedet i det land, hvor repræsentationen er beliggende, er en missionschef ofte akkrediteret som diplomatisk repræsentant i et eller flere andre lande. Sådanne sideakkrediteringer medfører, at der i en repræsentation dannes arkiver vedr. andre lande end det, i hvis hovedstad missionschefen bor (opholdslandet). Arkivalier vedr. sideakkrediteringer er i de fleste tilfælde holdt for sig selv og afgrænset fra hovedakkrediteringens arkiv som en særlig enhed. Ved ændring

af sideakkreditering overføres som regel arkivet vedr. sideakkrediteringen - eller evt. blot den yngste del deraf - til den ambassade, hvor akkrediteringen herefter er. Dette kan enten være en nyoprettet ambassade i det land, som akkrediteringen vedrører, eller det kan være en ambassade i et tredjeland, der overtager og viderefører akkrediteringen som en sideakkreditering. I visse, men langtfra i alle tilfælde er der i det sideakkrediterede land en repræsentation (ambassade), som er underordnet repræsentationschefen i et andet land og ledes af en underordnet embedsmand; i så fald er der dannet arkivalier i to repræsentationer på samme tid vedr. den diplomatiske forbindelse med ét land.

Ved aflevering til Rigsarkivet af sideakkrediteringsarkivalier placeres de som særlige enheder i det repræsentationsarkiv, hvor de sidst er blevet brugt, dvs. i den afleverende repræsentations arkiv. Da praksis på dette punkt har været vaklende, er dette dog kun at betragte som en hovedregel; i visse tilfælde er sideakkrediteringsarkiver placeret i repræsentationsarkivet fra det land, som sideakkrediteringsarkivalierne vedrører, uanset at de aldrig har indgået i denne repræsentations arkiv. Da sideakkrediteringsarkiver som nævnt ofte deles og flyttes, er det under alle omstændigheder nødvendigt at undersøge arkiverne fra alle de repræsentationer, som er berørt af en sideakkreditering.

I det ndf. anførte *Generalrepertorium for repræsentationer i udlandet* er der i vidt omfang henvist til sideakkrediteringsarkiver i andre repræsentationers arkiver.

Konsulater

Konsulerne har altid for langt størstepartens vedkommende været honorære konsuler, dvs. ulønnede fastboende danske eller udlændinge, ofte kaldet valgkonsuler. Som regel er arkiverne fra de honorære konsulater af beskedent omfang, og langt fra alle konsulaters arkiver er bevaret, og da kun sjældent fuldstændigt.

I dansk konsulatsvæsen er der i langt de fleste tilfælde ingen forskel på den myndighed og de embedspligter, der er tillagt generalkonsuler og konsuler. Betegnelsen generalkonsul er en titel, som tillægges en konsul af stedlige eller personlige grunde. Kun i ganske få tilfælde har en generalkonsul som myndighedsområde et helt land og er overordnet de derværende konsuler. Derimod er vicekonsulerne på et hierarkisk lavere trin og under-

ordnet den stedlige konsul eller generalkonsul som dennes fuldmægtig i det pågældende vicekonsulatsdistrikt. Vicekonsuler ansattes i det 18. årh. af konsulerne, og først fra 1908 blev de udnævnt og afskediget af Udenrigsministeriet.

Konsulatsvæsenets stilling som en særskilt tjeneste uden forbindelse med den diplomatiske udetjeneste opretholdtes efter konsulatsvæsenets overgang i 1848 fra Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet til Udenrigsministeriet, hvor sager vedr. handels- og konsulatsvæsen indtil 1866 behandledes af et særligt departement (s.87). Konsulerne stod i direkte forbindelse med Udenrigsmin., og kun i enkelte oversøiske områder var de underlagt den stedlige gesandt, som så tillige var generalkonsul (bl.a. Brasilien 1816-48, U.S.A 1800-1921). Dog var der især i politiske sager en vis forbindelse mellem konsulerne og de stedlige gesandter, ligesom de sidstnævnte i mange tilfælde udtalte sig i forbindelse med udnævnelse af ny konsul og i øvrigt var forpligtede til at understøtte konsulerne, hvis disse bad om bistand. Ved lov 123 af 27.5.1908 om diplomat- og konsulatvæsen §2 tilvejebragtes en større enhed mellem udetjenestens to grene, idet det bestemtes, at i de tilfælde, hvor gesandten ikke af Udenrigsmin. var blevet tillagt overledelsen af konsulatsvæsenet i et land, skulle han dog føre tilsyn og holdes underrettet om, hvad der foregik af vigtigere sager. De handelspolitiske sagers voksende omfang og vigtighed, som bl.a. gav sig udslag i, at der fra 1896 i stigende grad anvendtes udsendte konsuler, var medvirkende til, at udenrigstjenestens tre grene, tjenesten i Udenrigsmin., ved gesandtskaberne og ved konsulaterne forenedes til én fælles tjeneste ved lov 257 af 6.5.1921 §1. I løbet af det 20. årh. blev det almindeligt, at gesandtskaberne/ambassaderne varetog konsulatsforretningerne i det konsulatsdistrikt, dvs. i den hovedstad, hvor de var beliggende.

En særlig stilling indtog konsulerne i Barbareskerne (Algier, Marokko, Tunis og Tripolis), som var akkrediteret statsoverhovederne med diplomatisk karakter. Indtil 1800 hørte de for de politiske sagers vedkommende under Dept. for de Udenrigske Sager, og for kommercielle sagers vedkommende under Kommercekollegiet. I juni 1800 samledes disse to sagområder under Den Kgl. Afrikanske Konsulatsdirektion (se I s.468). I 1830'erne mistede disse konsulater deres betydning for beskyttelsen af skibsfarten i Middelhavet, bl.a. fordi Algier, Tunis og Tripolis

mistede deres selvstændighed, således at de hidtil betalte "presenter" faldt bort, for Marokkos vedkommende i 1845. Den Kgl. Afrikanske Konsulatsdirektion nedlagdes 28.2.1837, og dens sagområde overgik i sin helhed til Departementet. Konsulerne i Barbareskerne blev 1821 generalkonsuler for at ligestille dem med andre fremmede magters repræsentanter og ophævedes i øvrigt mellem 1831 og 1849.

Arkivdannelsen

Indtil omkring 1. Verdenskrig var arkivdannelsen i de udsendte repræsentationer af relativt beskedent omfang. Hovedbestanddelene er rækker af ordrer (instrukser og indkomne skrivelser fra udenrigsstyrelsen), depechekoncepter samt departementalia, dvs. korrespondancesager ordnet kronologisk eller i emnegrupper. Omkring 1. Verdenskrig gik man i de større repræsentationer over til at henlægge ordrer og korrespondancesager (dossiersager, i udenrigstjenesten betegnet "aktpakker") efter lokalt udarbejdede arkivsystemer, som regel efter en emne-plan, i enkelte tilfælde efter årgang. I 1923 udsendte Udenrigsmin. *"Arkivsystem for de udsendte Repræsentationer"*, og i løbet af en længere overgangsperiode - senest omkring 2. Verdenskrig - var alle udsendte repræsentationer gået over til at anvende dette. "Arkivsystemet" er siden ført à jour og anvendes stadig. Det består af godt 100 hovedgrupper (emner), som er underopdelt, og det er i store træk identisk med Udenrigsmin.s "Arkivsystem" 1909ff, se s.103. "Arkivsystemets" underopdeling kan dog variere efter de enkelte repræsentationers særlige behov, ligesom særlige hovedgrupper (journalnumre) kan være taget i brug. På såkaldte registerkort eller -sedler anføres sagernes titel i journalnummerorden efter "Arkivsystemet". Registerkort er dog ikke ført af alle udsendte repræsentationer, og de er i øvrigt kun ufuldstændigt bevaret. Der er i de fleste repræsentationer ført protokoller, hvori korrespondancen er noteret i kronologisk rækkefølge med henvisning til sagens journalnummer i "Arkivsystemet". Ligesom i Udenrigsmin.s arkiv er disse protokoller som regel delt i afdelinger eller særlige protokoller for korrespondancen med Udenrigsmin., offentlige institutioner (danske og lokale) samt private.

De honorære konsulaters arkivdannelse består i hovedsagen af protokoller, hvori ekspeditionerne er indført (skibs-, viserings-,

pas-, legalisations-, gebyrprotokoller m.m.) samt diverse korrespondancesager. I visse tilfælde kommer hertil kopibøger og i enkelte tilfælde journaler og journalsager. (Om konsularinstruktionernes bestemmelser vedr. de honorære konsulaters arkivdannelse, se C. Rise Hansen ndf., anf. arb. s.192ff. Arkivplan og nyere bestemmelser er i Instruks for udenrigstjenesten af 1965 bd.I, kap.III.G, vedr. søfart bd.II, samt (pr. 1983) i Instruks for udenrigstjenesten s.306ff). Rigsarkivet gennemførte i 1950'erne og 1960'erne systematiske indsamlinger af de honorære konsulaters arkiver til 1945.

I Rigsarkivet er gesandtskabsarkiverne fra perioden 1848-ca.1900 som regel ordnet og registreret som samlede arkiver. For den efterfølgende periode, hvor repræsentationsarkivernes omfang er betydeligt større, er der kun i meget begrænset omfang foretaget ordningsarbejder; langt størstedelen af repræsentationernes arkiver består af større eller mindre grupper, betegnet "aflevering" og et årstal for afleveringen. Enkelte afleveringer fra det 20. årh.s begyndelse er uregistreret, men for langt de flestes vedkommende er indholdet af en aflevering fortegnet i afleveringsfortegnelser, udarbejdet af de afleverende repræsentationer med angivelse af hver sags journalnummer og - som regel - hver sags titel, men ikke altid med oplysning om sagens yderår, eller blot slutår. For større afleveringers vedkommende suppleres afleveringsfortegnelsen af en pakkeliste, der henviser fra journalnr. til pakkenr.

I næsten alle tilfælde er en aflevering foregået på den måde, at repræsentationen har udtaget ældre og ikke længere aktuelle sager af repræsentationens arkiv med henblik på hjemsendelse. Der er imidlertid stor forskel fra saggruppe til saggruppe på det tidspunkt, hvor en sag anses for at være uaktuel. Det betyder, at den tidsmæssige afgrænsning af de enkelte grupper inden for en aflevering er meget varierende. Hertil kommer, at der ikke sjældent er tilbageholdt enkelte sager inden for en i øvrigt afleveret saggruppe; sådanne sager må søges i de efterfølgende afleveringer. Konsekvensen af denne afleveringspraksis er, at yderårene for de enkelte afleveringer fra en repræsentation i høj grad overlapper hinanden. Som en grov hovedregel kan man gå ud fra, at størstedelen af sagerne i en aflevering ligger i den tidsmæssigt midterste del af en aflevering, mens rutinesagerne befinder sig i den yngste tredjedel, og vigtige sager er i den ældste tredjedel af

en aflevering. Ved søgning efter en bestemt sag er det som regel nødvendigt at gennemgå flere afleveringsfortegnelser. Til dette kommer, at protokoller og evt. registerkort oftest er afleveret på et senere tidspunkt end de sager, hvortil de henviser, og således indgår i en af de efterfølgende afleveringer.

I en del af repræsentationsarkiverne er der i 1950'erne og 1960'erne foretaget kassation af sager i forbindelse med ordning og ompakning. Det drejer sig i det væsentlige om sager af underretningsmæssig karakter, der ikke har givet anledning til sagsbehandling i repræsentationen. Med virkning for arkiverne fra ca. 1950 indførtes i 1979 bestemmelser om omfattende kassationer i de udsendte repræsentationers arkiver ud fra det hovedsynspunkt, at sager, hvis indhold i det væsentlige kan dokumenteres ved hjælp af sager i Udenrigsmin.s arkiv, kasseres. De nærmere bestemmelser herom fremgår af "Arkivsystem for de udsendte repræsentationer af 1979".

Indtil midten af det 20. årh. var det ikke usædvanligt, at diplomater blandt deres personlige håndakter bevarede dokumenter og sager vedr. deres embedsførelse. I de tilfælde, hvor sådanne embedsarkiver er afleveret til Udenrigsmin., indgår de i Udenrigsmin.s arkiv (gr. 99.F); er de afleveret til Rigsarkivet, indgår de som privatarkiver, se s. 83.

Henvisninger: K.Kjølsen, V.Sjøqvist, P.Fischer, N.Svenningsen: *Den danske udenrigstjeneste I-II*, 1970. C. Rise Hansen: Konsulatsarkiver og deres aflevering, i: *Afhandlinger tilegnede ... Rigsarkivar, Dr.phil. Axel Linvald*, 1956. Andreas Jørgensen: Af konsulatsvæsenets historie i det 18. årh., i: *Erhvervshistorisk Årbog III*, Århus 1951. Emil Marquard: *Danske Gesandter og Gesandtskabspersonale indtil 1914*, 1952. *Udenrigsministeriets Kalender*, årligt 1890ff.

Bente Pedersen: *Oversigt over danske konsulater i udlandet 1770-1921*, ms 1967 (RA: Håndskriftsamlingen V.B.48). K.M. Sørensen: *Konsulatsvæsenets Udvikling i Danmark*, ms 1905 (smst. V.B.55). Sager om de enkelte repræsentationers forhold (oprettelse, organisation mv.) er dels i Udenrigsmin.s samlede sager til konsulatsjournalen (1762)-1866 (s.88), dels i Udenrigsmin.s og i repræsentationernes arkiver gr. 3.F (udsendte repræsentationer) og gr. 52 (konsulater).

Hjælpemidler: "Arkivsystem for de udsendte Repræsentationer" 1923; do. 1959 (dupl.); do. 1979 (løsblade).

Generalrepertorium over repræsentationer i udlandet giver for hver enkelt diplomatisk og konsulær repræsentation oversigtsmæssige oplysninger om repræsentationens status, sideakkrediteringer og afleveringer med henvisning til afleveringsfortegnelser og eventuelle registraturer.

Indhold: Den geografiske oversigt ndf. over diplomatiske og konsulære repræsentationers arkiver i Rigsarkivet omfatter ikke arkiver fra repræsentationer, som er nedlagt før 1770 (jf. VA XI).

EUROPA

Belgien: Antwerpen 1832-1963. Brügge 1929-41. Bryssel 1675-1960. Gent 1855-1946. Liège 1890-1949. Verviers 1937-55. Vlaardingen 1885-1957.

England og Skotland: Androssan 1902-45. Birmingham 1945. Burntisland 1945-68. Cowes 1815-1908. Dundee 1939-45. Edinburgh-Leith 1934-45. Fowey 1921-45. Glasgow 1866- 1945. Granton 1904-24. Leith 1866-1935. Liverpool 1919-50. London 1651-1972. Lowestoft 1940-45. Methil 1940-45. Newcastle u. Tyne 1939-47. Sheffield 1932-46. Southampton 1936-47. Sunderland 1904-58. West Hartlepool 1892-1947. Whitehaven 1940-48.

Estland: Baltischport (Poldiski) 1912-27. Pernau (Pärnü) 1876-1915. Tallinn (Reval) 1924-40.

Finland: Björneborg 1854-1945. Brahestad 1931-45. Ekenäs 1864-1924. Frederikshamn 1912-47. Hangö 1909-40. Helsingfors 1834-1968. Jacobstad 1920-45. Kemi og Torneå 1916-45. Kotka 1882-1962. Kristinestad 1922-45. Lovisa 1933-45. Mariehamn 1880-1945. Uleåborg 1935-45. Vasa 1910-45. Åbo 1895-1961.

Frankrig: Andorra, se under Marseille. Bayonne 1839-1903. Bordeaux 1742-1962. Cannes 1883-1939. Gravelines 1972-81. La Rochelle 1850-1919. Le Havre 1928-41. Lorient 1918-41. Marseille 1911-69. Menton 1870-1944. Nantes 1779-1814, 1910-45. Nice 1778-1941. Paris 1662-1969. Roubaix 1892-1915. Rouen 1923-41. Strasbourg 1927-45. Toulon 1821-1943. Vichy (se Paris).

Grækenland: Athen 1878-1961. Korfu 1914-29. Patras 1864-1940. Piræus 1904-53. Rhodos 1815-1931. Thessaloniki 1925-45.

Holland: Amsterdam 1805-1946. Haag 1618-1959. Harlingen 1834-1914. Nieuwediep 1872-1921. Rotterdam 1833-1945. Schiedam 1855-1909. Zaandam 1860-1925.

Irland: Belfast 1934-46. Dublin 1931-72. Londonderry 1938-40.

Island: Reykjavik 1919-59.

Italien: Ancona 1924-39. Brindisi 1886-1947. Firenze 1894-1943. Fiume 1867-1939. Genova 1925-1933. Gioja Tauro 1888-99. La Spezia 1924-45. Messina 1935-56. Milano 1924-48. Napoli 1766-1947. Palermo 1943-49. Rom 1818-1968. San Remo 1926 -45. Taranto 1922-57. Terranuova 1865-1922. Trieste 1869-1945. Venezia 1762-67, 1911-45.

Jugoslavien: Beograd 1924-43. Skopljé 1933-41.

Letland: Liepaja (Libau) 1784-1940. Riga 1808-1940. Ventspils (Windau) 1908-39.

Lithauen: Kaunas (Kovno) 1921-40. Siauliai 1929-34.

Luxembourg: Luxembourg 1928-45.

Malta: Valletta 1853-1961.

Norge: Bergen 1820-1945. Drammen 1854-1925. Drøbak 1917-32. Egersund (se Stavanger). Farsund 1845-1945. Flekkefjord 1863-1933. Frederiksstad 1920-44. Grimstad 1832-1934. Halden (Frederikshald) 1831-1952. Hammerfest 1923-41. Horten 1907-69. Kragerø 1832-1950. Kristiansand 1886-1946. Langesund 1868-1910. Larvik 1815-41. Lillesand 1934-40. Mandal 1885-1945. Molde 1940-68. Moss 1886-1962. Oslo (Kristiania) 1849-1963. Porsgrunn -1929. Risør 1868-1910. Sandefjord 1882-1947. Sarpsborg 1873-90. Skien 1867-1941. Stavanger 1820-1920. Trondheim 1855-1941. Tønsberg 1822-1932. Ålesund 1881-1941.

Polen: Gdansk (Danzig) 1667-77, 1853-1944. Gdynia ca.1931-ca.1939. Katowice 1928-39. Lódz 1924-39. Lwow (Lemberg) 1908-45. Poznan (Posen) 1925-39. Warszawa 1674-1792, 1919-69. Wroclaw (Breslaw) 1905-45.

Portugal: Faro -1955. Funchal (Madeira) 1935-44. Horta (Faial, Azorerne) 1885-1957. Ilha do Sal (Kapverdiske øer) 1868-1910. Lissabon 1818-1963. Ponta Delgada (Sao Miguel, Azorerne) 1878-1941. Porto 1925-50. Sao Vicente (Kapverdiske øer) 1922-44. Setúbal 1839-1962.

Rumænien: Bukarest 1929-78.

Rusland (m. Sibirien): Archangelsk 1909-20. Batum 1902-22. Irkutsk 1917-20. Leningrad 1924-38. Moskva og St.Petersborg (Petrograd) 1558-1973. Omsk 1909-19. Onega 1879-98. Taganrog ca.1861-ca.1876. Vladivostok 1917-24.

Schweiz: Basel 1920-59. Bern 1848-1978. Genève 1866-1963. Zürich 1891-1950.

Spanien: Alicante 1858-1916. Almeria 1887-1920. Barcelona

1890-ca. 1952. Bilbao 1866-1945. Burgos, se Madrid. Cadiz 1800-1945. Cartagena 1920-45. Denia 1958-61. Gandia 1971-83. Gijón 1904-08. La Coruna 1917-34. Las Palmas 1902-26. Madrid 1640-1978. Palma de Mallorca 1791-1920. Santander 1941-44. Sevilla 1911-20. Tarifa 1862-1914. Tarragona 1861-1913. Valencia 1937.

Sverige: Borås 1938-45. Falkenberg 1882-1946. Gävle 1873-1946. Göteborg 1788-1945. Halmstad 1827-1945. Haparanda 1927-66. Hälsingborg 1889-1946. Härnösand 1903-72. Höganäs 1930-72. Jönköping 1864-1946. Kalix 1886-1929. Kalmar 1888-1930. Karlshamn 1883-1928. Karlskrona 1939-45. Karlstad 1917-45. Kristianstad 1914-48. Luleå 1857-1945. Lund 1895-1937. Lysekil 1896-1920. Malmö 1808-1945. Norrköping 1883-1965. Oscarshamn 1918-49. Piteå 1868-1913. Ronneby 1905-46. Simrishamn 1931-46. Stockholm 1635-1979. Strömstad 1915-51. Sundsvall 1933-45. Sölvesborg 1909-46. Trelleborg 1890-1945. Uddevalla 1882-1945. Varberg 1914-49. Visby 1901-16. Västervik 1895-1949. Ystad 1894-1945. Ängelholm 1874-1907. Örnsköldsvik 1906-51. Åhus 1878-1936.

Tjekkoslovakiet: Bratislava (Pressburg) ?-? Brno 1928-40. Plzen 1921-37. Praha 1921-74. Reichenberg 1933-38.

Tyrkiet: Adrianopel (Edirne) 1845-90. Ankara 1914-78. Konstantinopel (Istanbul) 1752-1978.

Tyskland: (Jf. Internationale organisationer ndf.) Baden-Baden, se Frankfurt a.M. Bad Salzuflen 1945-48. Berlin 1675-1975. Bonn 1949-61. Bremen 1938-46. Danzig, se Polen. Dresden 1664-1837. Düsseldorf 1942-50. Eutin 1774-1832. Flensborg 1920-45. Frankfurt a.M. 1853-1951. Hamburg 1643-1959. Hannover 1675-1723, 1924-45. Karlsruhe 1935-39. Köln 1673-87, 1916-49. Lübeck 1673-1760, 1817-1955. Mannheim-Ludwigshafen 1918-45. München 1958-74. Pillau (Baltijsk) 1907-21. Plön 1785-1823. Rügenwalde 1901-21. Schwerin 1711-1810. Stettin 1944-45. Stuttgart 1772-99, 1923-46. Wesermünde 1939-46.

Ungarn: Budapest 1919-48.

Østrig: Wien 1663-1979.

AFRIKA Se også Levanten og Magreb

Accra 1952-83. Bulawayo 1956-70. Cape Town 1934-55. Freetown 1885-96. Harare (Salisbury) 1953-70. Johannesburg 1898-1985. Kinshasa (Léopoldville) 1928-57. Lagos 1877-90, 1931-65. Lourenco Marques (Maputo) 1882-1901. Luanda 1932-58. Naibi 1924-55. Port Elizabeth 1857-1954. Port Louis (Mauritius) 1820-29. Pretoria 1946-51. Windhoek 1957-70.

Den Danske Ambassade i Washington D.C. er beliggende på en skrånende grund ned mod Dumbarton Oaks Skoven. Bygningskomplekset, som omfatter en ambassadørbolig (tv) forbundet med kancelliet (th), er opført af arkitekt Wilhelm Lauritzen og indviedes 12.10.1960 af Frederik IX (foto: Robert Lautman; Udenrigsministeriet).

LEVANTEN OG MAGREB

Aden 1963-69. Alexandria 1817-1938. Algier 1831-1978. Amman 1984-89. Bagdad 1939-70. Beirut 1872-1973. Bizerte 1916-62. Bône (Annaba) 1862-1970. Casablanca 1907-65. Kairo 1921-59. Kenitra (Port Lyautey) 1959-68. Larnaca 1797-1895. Mazagan 1858-1905. Mostaganem 1878-99. Oran 1898-1973. Port Said 1880-1920. Riyadh 1956-78. Sfax 1914-41. Skikda (Philippeville) 1951-60. Sousse 1910-62. Suez 1884-1967. Tanger 1767-1957. Tel Aviv-Jaffa 1948-61. Tetuan 1867-1907. Tripoli 1752-1840, 1951-78. Tunis 1909-72.

ASIEN Se også Levanten og Magreb

Sibirien, se Europa (Rusland). Tyrkiet, se Europa.

Amoy 1918-51. Bangkok 1858-1959. Bassein 1881-1907. Calcutta 1874-1944. Cochin 1960-69. Colombo 1890-1930. Fuchow 1858-1914. Hankow 1906-50. Harbin 1920-46. Hong Kong 1899-1955. Islamabad 1970-78. Jakarta (Batavia) 1922-78 (m. sideakkrediteringsarkiv vedr. Manila 1963-78). Kanton 1860-84. Kara-

chi 1950-78. Kuangtientse 1915-20. Macassar 1945-52. Manila 1839-1958. Nagasaki 1873-1918. New Delhi 1950-59. Padang 1947-55. Peking 1875-1966 (m. sideakkrediteringsarkiv vedr. Phnom Penh 1962-86). Semarang 1946-57. Shanghai 1850-1961. Singapore 1854-59. Surabaja 1924-51. Swatow 1862-93. Tamsui 1900-06. Teheran 1933-78. Tientsin 1915-48. Tokyo 1870-1979. Tsingtao 1932-51. Tsjifu 1894-1920.

AUSTRALIEN, NEW ZEALAND, OCEANIEN

Adelaide 1877-1954. Brisbane 1945-54. Canberra 1960-78. Christchurch 1893-1954. Dunedin ca. 1900-32. Honolulu 1900-56. Melbourne 1854-1940. Newcastle (N.S.W.) 1905-34. Palmerston North 1921-34. Papeete 1872-92. Sydney 1869-1960. Townsville 1903-65. Wellington 1911-74.

NORDAMERIKA

Canada: Edmonton, se Montreal. Montreal 1893-1968. Ottawa 1938-59. Prince Albert 1960-62. Saint John 1938-45. Saskatoon 1934-48. Thunder Bay (Port Arthur) 1957-73. Toronto 1954-75.

U.S.A.: Anchorage 1957-82. Baltimore 1904-41. Boston 1842-1979. Charleston 1880-1927. Chicago 1870-1959. Cincinnati 1879-96. Cleveland 1896-1915. Council Bluffs 1897-1909. Denver 1894-1960. Detroit 1888-1966. Fargo 1896-1910. Galveston 1909-65. Honolulu 1900-56. Houston 1960-68. Kansas City 1898-1914. Los Angeles 1928-61. Louisville 1896-1914. Lovelocks 1897-1921. New Orleans 1896-1970. Newport News 1920-44. New York 1895-1965. Norfolk 1909-52. Omaha 1896-1926. Pensacola 1898-1934. Perth Amboy 1902-09. Philadelphia 1870-1938. Port Arthur (Texas) 1921-38. Portland 1930-ca.1950. Racine 1909-14. Saint Louis 1918-24. Salt Lake City 1932-47. San Francisco 1883-1981. Savannah 1896-1939. Seattle 1908-37. Washington DC 1863-1959. West Palm Beach 1930-53.

MELLEMAMERKA OG VESTINDIEN

Charlotte Amalie 1917-70. Cienfuegos 1927-59. Fort-de-France 1949-58. Gonaives 1861-1920. Guatemala 1945-72. Havana 1885-1978. Mexico DF 1853-1969 (m. sideakkrediteringsarkiver vedr. Guatemala City 1939-59, San Salvador 1947-59, Tegucigalpa 1947-59). Monterrey 1933-52. Ciudad de Panama 1874-1941. Saint John's 1900-38. San José 1927-45. Santiago de Cuba 1920-68. Turks Islands 1878-1909. Willemstad 1874-1947.

SYDAMERIKA

Asunción 1925-46. Bahia Blanca 1887-1933. Bogotá 1893-1988 (m. sideakkrediteringsarkiver vedr. San José 1966-72, Managua 1966-88, Panama City 1960-88). Bucaramanga 1898-1919. Buenos Aires 1839-1974. Callao 1899-1939. Caracas 1932-65 (m. sideakkrediteringsarkiver vedr. Paramaribo 1961-83, Georgetown 1961-80). Concepción 1896-1928. Florianopolis (Santa Catharina de Desterro) 1895-1931. Iquique 1925-48. Lima 1877-1970. Mendoza 1922-49. Montevideo 1850-1968. Necochea 1950-53. Paramaribo 1894-1904. Porto Alegre 1860-1944. Punta Arenas 1911-31. Quito 1936-62. Rio de Janeiro 1817-1959. Rosario 1920-45. Saladero de Goya 1871-74. Salvador (Bahia) 1863-1927. Santiago de Chile 1923-60. Santos 1896-1940. Sao Paulo 1902-59. Tandil 1888-1922. Valparaiso 1843-1954. Veracruz 1842-1930.

REPRÆSENTATIONER OG DELEGATIONER VED INTERNATIONALE ORGANISATIONER

Forbundsdagen i Frankfurt a.M. 1815-66. Rigsdagen i Regensburg m.fl.st. 1570-1810. Nedersachsiske Kredsdag, se under Hamburg. Øvrerhinske Kredsdag (Frankfurt a.M.) 1779-97. Kongressen i Hildesheim 1796-1800.

Europæiske Frihandelssammenslutning (EFTA), se FN (Genève). Folkeforbundet (Genève) 1919-40. Forenede Nationer (New York) 1947-71. Forenede Nationers kontor i Genève 1960-79. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), se FN (Genève). North Atlantic Treaty Organization (NATO; Bryssel) 1958-78. Organisationen for Europæisk Økonomisk Samarbejde (OEEC) og Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD; Paris) 1948-78.

DIVERSE

Danish Commissioners Office 1807-18, se under London. Danish Information Office 1941-66, se under New York. Hofchefen i Plön 1785-1823, se under Plön (Dept.f.U.Sager). *(WR)*

Bistand til udviklingslande

Samarbejdsudvalget vedr. Internationalt Hjælpearbejde 1945-53 1793

Udvalget nedsattes under Socialmin. ved skr. af 2.6.1945. Det bestod af repræsentanter for Socialmin., Handelsmin., Landbrugsmin., Finansmin., Udenrigsmin. samt de største humanitære hjælpeorganisationer. Det skulle lede og samordne samt efter behov støtte det internationale efterkrigshjælpearbejde, som iværksattes af private hjælpeorganisationer. Udvalget skulle endvidere rådgive socialministeren i anvendelsen af statsbevillinger til hjælpearbejdet. Allerede i sept. 1944 var udvalget uofficielt blevet nedsat efter aftale mellem dept.chef i Socialmin., H.H. Koch, og hjælpeorganisationerne, men det måtte afvente befrielsesregeringens dannelse, før det kunne få officiel status. Udvalget koordinerede det omfattende internationale efterkrigshjælpearbejde 1945-48 og indstillede den statslige støtte hertil, som beløb sig til 10-20 mio. kr. årligt. Efter 1948 støttedes gennem udvalget især bespisninger mv. i Sydslesvig og hjælp til palæstinensiske flygtninge. Den bevilling, udvalget rådgav om, bortfaldt med udgangen af finansåret 1952/53, og herefter ophævedes udvalget (Socialmin.s skr. 11.3.1953). Arkivet indeholder dog sager vedr. statsstøtte til Dansk Sundhedstjeneste i Sydslesvig indtil finansåret 1959/60.

Henvisninger: Tyge Krogh: Humanitært hjælpearbejde og udenrigspolitik, i: *Spor - arkiver og historie, afhandlinger tilegnet Niels Petersen*, 1987 s. 183-201. - Socialmin.s 2. Kt., j.nr. 1945/450-450a.

Indhold: Kopibøger 1945-58. Journaler 1945-60. Journalsager 1944-60. Emnesager 1944-60. *(TK)*

Regeringsudvalget for Teknisk Bistand 1951-62 2456

Styrelsen og Rådet for Internationalt Udviklingssamarbejde (DANIDA) 1962-

Danmarks tekniske bistand til udviklingslandene var ved sin begyndelse omkring 1950 kanaliseret gennem De Forenede Nationer, hvis plenarforsamling i 1949 vedtog en resolution om FNs udvidede program for teknisk bistand og i 1958 oprettede FNs Specialfond. Til at administrere og koordinere Danmarks deltagelse heri nedsattes i februar 1951 *Regeringsudvalget for Teknisk Bistand* med repræsentanter for offentlige myndigheder, Mellemfolkeligt Samvirke, rektorerne for Københavns Universitet og Landbohøjskolen m.fl. Udenrigsmin. varetog udvalgets sekretariatsforretninger.

Med lov 94 af 19.3.1962 om teknisk samarbejde med udviklingslandene iværksattes en betydeligt forøget bilateral bistand, herunder modtagelse af stipendiater og udsendelse af eksperter og ulandsfrivillige, samt et omfattende oplysningsarbejde i den danske offentlighed. Under Udenrigsmin. oprettedes *Styrelsen for Teknisk Samarbejde med Udviklingslandene* med organiserende, koordinerende og rådgivende opgaver. Under styrelsen blev der af denne nedsat en række underudvalg. Styrelsens 9 medlemmer udnævntes af udenrigsministeren, mens interesserede ministerier udpegede tilforordnede repræsentanter. For at inddrage alle interesserede og sagkyndige kredse i arbejdet og skabe et forum for nye ideer og forslag oprettedes samtidigt *Råd for Teknisk Samarbejde med Udviklingslandene,* som havde til opgave at være rådgivende for regeringen og styrelsen, at yde sagkyndig vejledning og i øvrigt at følge styrelsens virksomhed. Rådets medlemmer, som bl.a. omfattede repræsentanter for de andre nordiske landes bistandsadministrationer, udpegedes af udenrigsministeren. I 1970 havde rådet 122 medlemmer. Ved lov 297 af 10.6.1971 om internationalt udviklingssamarbejde indskrænkedes *Rådet for Internationalt Udviklingssamarbejde* til maksimalt 75 medlemmer, og *Styrelsen for Internationalt Udviklingssamarbejdes* rådgivende funktion præciseredes.

Styrelsens og rådets sekretariatsforretninger og løbende administration varetoges af Udenrigsmin., hvor der ved loven af 1962 oprettedes et *Sekretariat for Teknisk Samarbejde med Udviklingslandene*, som tillige fungerede som sekretariat for bestyrelsen for den i 1963 oprettede Landsindsamlingens Fond for Udviklingslandene. Sekretariatet omdannedes 1971 til Udenrigsmin.s *Afdeling for Internationalt Udviklingssamarbejde (Danish International Development Agency, DANIDA)*, som i 1986 omdannedes til et departement. 1966-71 og 1977-80 var bistand til udviklingslandene henlagt til ministre uden portefølje eller til ministeren for internationalt udviklingssamarbejde.

De her nævnte organers arkivdannelse er integreret i Udenrigsmin.s alm. arkivsystem (gr. 104).

Henvisninger: Teknisk bistand til underudviklede områder. Regeringsudvalgets beretning om Danmarks deltagelse i FNs udvidede bistandsprogram, 1953 (Sv.131) og 1955 (Sv.134). Danmarks indsats i det internationale tekniske bistandsarbejde. Beretning fra regeringsudvalget for teknisk bistand, 1961 (Sv.140). Bet. om tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene, 1961 (280/Sv.141). Danmarks samarbejde/deltagelse i det internationale udviklingssamarbejde. Beretning fra Styrelsen for internationalt udviklingssamarbejde 1962ff., årligt fra 1965. Bet. om Danmarks samarbejde med udviklingslandene, 1970 (565/Sv.163). Bet. om principperne for den danske bistand til udviklingslandene, 1982 (958/Sv.4721). Danida undersøgelsen (6 delrapporter), 1986 (Sv.4740). *(WR)*

Forskningsrådet for Udviklingsforskning 1968-89 2457
Rådet for Ulandsforskning 1989-

Ved oprettelsen i 1968 af Institut for Udviklingsforskning (se ndf.) udpegedes et *Forskningsråd for Udviklingsforskning* (Finansudvalgets aktstykke nr. 387 af 13.8.1968), som iflg. lov 297 af 10.6.1971 om internationalt udviklingssamarbejde skulle godkende instituttets arbejdsplan og være rådgivende i videnskabelige spørgsmål. Disse ledelsesopgaver bortfaldt i lov 145 af

31.3.1976, og Forskningsrådet for Udviklingsforskning fungerede herefter som et generelt sagkyndigt og rådgivende organ i spørgsmål vedr. udviklingsforskning og indstillede om fordelingen af Udenrigsmin.s midler for forskning vedr. udviklingslandene, således at projektansøgninger fra Center for Udviklingsforskning indgik på lige fod med andre ansøgninger. Ved lov 344 af 24.5. 1989 ændredes navnet til *Rådet for Ulandsforskning*.

Udenrigsmin. varetog rådets sekretariatsforretninger; arkivdannelsen er integreret i Udenrigsmin.s gruppeordnede sager (gr. 104.DAN. 8).

Henvisninger: Se Styrelsen og Rådet for Internationalt Udviklingssamarbejde ovf. *(WR)*

Institut for Udviklingsforskning 1968-76 2419
Center for Udviklingsforskning 1976-

På baggrund af udvidelsen af den danske bistand til udviklingslandene oprettedes i 1968 *Institut for Udviklingsforskning* som en selvstændig institution, der skulle foretage undersøgelser af betydning for udviklingslandenes økonomiske, sociale og øvrige samfundsmæssige udvikling. Instituttets direktør udnævntes af udenrigsministeren efter indstilling fra Forskningsrådet for Udviklingsforskning, som if. lov 297 af 10.6.1971 skulle godkende instituttets forskningsplan og være rådgivende i videnskabelige spørgsmål.

Ved lov 145 af 31.3.1976 om ændring af lov om internationalt udviklingssamarbejde ændredes navnet til *Center for Udviklingsforskning* under Udenrigsmin. Centrets virksomhed forudsattes især at ligge inden for de samfundsvidenskabelige områder, og det havde herefter til opgave at stimulere interessen for udviklingsforskning, indsamle dokumentationsmateriale, følge den løbende udviklingsforskning i og uden for Danmark samt medvirke til gennemførelsen af forskningsprojekter under Forskningsrådet for Udviklingsforskning. Ved lov 344 af 24.5.1989 udvidedes centrets opgaver til også at omfatte service og vejledning ved forskeruddannelse samt konsulent- og rådgivningsvirk-

Mejeriprojektet FAN MILK i Togo blev finansieret af Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene. Produkterne distribueres af cykelbude i Lomé 1988 (foto: Ivar Silis, IfU).

somhed. Endvidere skulle en af udenrigsministeren udnævnt bestyrelse lede centret i samarbejde med direktøren.

Henvisninger: Finansudvalgets aktstykke nr. 387 13.8.1968. Bet. om Danmarks udviklingssamarbejde med udviklingslandene, 1970 (565/Sv.163). Folketingstid. 1975-76 A sp.944.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene (IfU) 1967- 2418

På baggrund af ønsker fra en række udviklingslande om øget tilførsel af udenlandsk kapital for at opnå en hurtigere industrialisering oprettedes Industraliseringsfonden for Udviklingslandene ved lov 243 af 7.6.1967, afløst af lov 297 af 10.6.1971 om internationalt udviklingsarbejde. Fondens formål var at fremme den erhvervsmæssige udvikling i udviklingslandene ved investeringer i disse lande i samvirke med dansk erhvervsliv. IfUs aktiviteter skulle virke igangsættende, bl.a. ved oprettelse af nye virksomheder i udviklingslandene.

IfU fik status som en selvejende institution, som oprindeligt finansieredes ved overførsel af en del af provenuet af kaffetolden, senere kaffeafgiften. Ved fornyelse af loven om internationalt udviklingsarbejde (lov 145 af 31.3.1976) ændredes dette til direkte statstilskud. Siden 1979 har IFU ikke fået tilført midler.

Fonden lededes af en bestyrelse og en direktør udnævnt af udenrigsministeren. Der er oprettet IfU-Representative Offices i Kuala Lumpur (1986), Lomé (1988) og Montevideo (1989).

Henvisninger: Folketingstid. 1966-67 A sp.2377ff. Smst. 1975-76 A sp.935. Bet. om principperne for den danske bistand til udviklingslandene, 1982 (958/Sv.4721) s.20ff., 155ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Andre udenrigsministerielle nævn og udvalg

Udenrigspolitisk Nævn 1923-

Udenrigspolitikken er i princippet et regeringsanliggende. Undtaget herfra er visse anliggender af større betydning, som kræver Rigsdagens/Folketingets samtykke, jf. grundloven 1849 §23 stk.2, fællesforfatningen 1855 §17, grundloven 1920 §18 og grundloven 1953 §19 stk.1-2. Indtil oprettelsen i 1923 af Det Udenrigspolitiske Nævn afhang Rigsdagens indflydelse på udenrigspolitiske spørgsmål og dens kontakt med regeringen herom først og fremmest af, om Rigsdagen var afgørende for regeringens sammensætning og karakter. I perioder, hvor dette ikke var tilfældet, var Rigsdagens indflydelse ringe. Forespørgsler og almindelig forhandling i Rigsdagen om aftaler med udlandet af

større rækkevidde var de former, hvorved Rigsdagen fik oplysninger og lejlighed til at debattere udenrigspolitikken. Ved et par lejligheder har Rigsdagen modtaget oplysninger eller diskuteret udenrigspolitiske spørgsmål på lukkede møder eller som udvalg i lukkede møder af hele tinget. Under 1. Verdenskrig og i årene derefter holdt Rigsdagen en række fortrolige fællesmøder med medlemmerne af begge ting om udenrigspolitiske spørgsmål, som af hensyn til udlandet ikke kunne drøftes frit på åbne møder.

I november 1918 oprettedes ved aftale mellem partierne "Rigsdagspartiernes Politiske Forhandlingsudvalg", en art forløber for Det Udenrigspolitiske Nævn. Udvalget skulle være et samlet mellemled mellem Rigsdagens partier og regeringen. Det skulle modtage oplysninger fra regeringen, særlig om rigets forhold udadtil, og det skulle på partiernes vegne og med ansvar over for disse udtale sig til regeringen om foreliggende spørgsmål. Udvalget, som bestod i 8 måneder og holdt 24 møder, til dels med udenrigsministeren, beskæftigede sig især med Sønderjylland. Kort før det opløstes i juli 1919, var et lignende udvalg til forberedelse af Genforeningen, "Rigsdagspartiernes Sønderjyske Udvalg", blevet nedsat. Det afsluttede sit arbejde i juni 1920.

I forbindelse med Rigsdagens behandling af lovforslag om udenrigstjenestens ordning 1920-21 stilledes forslag om nedsættelse af et stående rigsdagsudvalg til drøftelse af udenrigspolitiske spørgsmål. Forslaget blev forkastet, men i 1922 vedtog Folketinget en beslutning, der pålagde regeringen at forelægge et forslag til en lov om et udenrigspolitisk nævn. Ved lov 137 af 13.4.1923 om nedsættelse af et udenrigspolitisk nævn bestemtes, at der i hver ordentlig rigsdagssamling skulle nedsættes et udenrigspolitisk nævn bestående af 16 medlemmer og et lige så stort antal suppleanter valgt af medlemmer af begge ting. Nævnet havde if. lovens §2 "til Opgave med Regeringen at drøfte Sager af Betydning for Landets Udenrigspolitik og at modtage Oplysninger fra Regeringen om udenrigspolitiske Forhold. Saadanne Sager bør af Regeringen saa vidt muligt forelægges Nævnet, naar de er af større Betydning, og ikke allerede har været forelagt Rigsdagen". Bestemmelsen i §25, der pålagde nævnet at afgive beretning til Rigsdagen, er kun blevet anvendt én gang (7.6.1924).

I grundloven af 1953 optoges i §19 stk.3 bestemmelse om Udenrigspolitisk Nævn: "Folketinget vælger af sin midte et udenrigspolitisk nævn, med hvilket regeringen rådfører sig forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde". Nærmere regler er fastlagt i lov 54 af 5.3.1954, hvorved antallet af medlemmer udvidedes til 17, og hvor det om nævnets opgaver ud over det i grundloven omtalte hedder, at nævnet ... "i øvrigt har til opgave med regeringen at drøfte sager af udenrigspolitisk betydning for landets udenrigspolitik og at modtage oplysninger fra regeringen om udenrigspolitiske forhold".

I nævnets møder deltager foruden medlemmerne eller deres stedfortrædere udenrigsministeren, evt. statsministeren og andre ministre samt enkelte embedsmænd fra Udenrigsmin. og (fra 1966) embedsmænd fra Folketinget. De tilstedeværende embedsmænd fra Udenrigsmin. udarbejder efter hvert møde detaljeret referat til internt brug i Udenrigsmin., og efter hvert møde udsendes en kortfattet pressemeddelelse om mødets forløb. Nævnets møder er fortrolige.

Rigdagspartiernes Politiske Forhandlingsudvalgs arkiv synes ikke at være bevaret (jf. P. Munch ndf.). Rigsdagspartiernes Sønderjyske Udvalgs arkiv er i Folketingets Bibliotek og Arkiv (jf. Forhandlinger i Rigsdagspartiernes sønderjydske Udvalg 1919-20, 1920). Det Udenrigspolitiske Nævns mødereferater, akter mv. indgår i Udenrigsmin.s gruppeordnede sager (j. nr. 3.E. 91 og 92; sager om lov om Udenrigspolitisk Nævn j.nr. 120.D. 10).

Henvisninger: P.Munch: Hvorledes arbejder rigsdagen?, i: *Den danske rigsdag 1849-1949 IV*, 1949 s.182ff., 206ff. Max Sørensen: Responsum vedr. de problemer, der knytter sig til grundlovens §18, i: *Betænkning afgivet af forfatningskommissionen af 1946*, 1953 s.113-27 (Sv.112). Hans Henrik Bruun: Det udenrigspolitiske nævn 1965-74, i: Niels Amstrup og Ib Faurby (red.): *Studier i dansk udenrigspolitik tilegnet Erling Bjøl*, 1978 s.45ff. *(WR)*

Østrumudvalget 1941-43 2401

I forbindelse med O.C. Mohrs tiltræden som gesandt i Berlin i september 1941 blev der fra tysk side fremsat ønske om dansk deltagelse i genopbygningen af de tysk besatte baltiske lande og Ukraine. Dette ønske blev senere drøftet med trafikminister

Gunnar Larsen, der allerede omgikkes med en plan om at oprette et "Sibirisk Kompagni", der skulle have koncession på skovbrug, landbrug og minedrift i de baltiske områder. Af taktiske årsager bad udenrigsminister Scavenius lederen af ministeriets rådgivende handelspolitiske udvalg, direktør Knud S. Sthyr, om at rette henvendelse til en række fremtrædende industrifolk for at få nedsat et privat udvalg. I december afholdtes det første møde i *Arbejdsudvalget til Fremme af Dansk Initiativ i Øst- og Sydøsteuropa* med deltagelse af direktør Th. Juncker som formand, direktør Knud S. Sthyr, ingeniør Knud Højgaard, godsejer F. Lüttichau og fabrikant J.C. Hempel. I udvalget var der enighed om, at initiativer ikke måtte medføre ny dansk clearingfinansiering.

Efter at Gunnar Larsen og Th. Juncker i foråret 1942 havde foretaget en tilsyneladende vellykket forretningsrejse til Estland, Letland og Lithauen, henstillede arbejdsudvalget til Udenrigsmin., at det nu fik officiel status, hvilket skete i september 1942. Til at lede det daglige arbejde ansattes en kontorchef fra Erhvervenes Engageringsbureau, en af initiativtagerne til det nævnte "Sibirisk Kompagni". Da man i Udenrigsmin. ikke mente sig i stand til at følge kontorchefens arbejde, nedsattes et kontroludvalg med repræsentanter fra Udenrigsmin., Finansmin., Handelsmin., Nationalbanken og Varedirektoratet. Det påhvilede kontorchefen at forelægge udvalget alle spørgsmål af interesse.

Da clearing-systemet ikke måtte anvendes, og initiativet således var begrænset til almindelig vareudveksling, var der ikke grundlag for udvalgets arbejde. Ved ministeriet Scavenius' funktionsophør 29.8.1943 meddelte Østrumudvalget, at det fandt forudsætningerne for sit arbejde bortfaldet. Kontoret ophævedes, og dets chef afskedigedes 1.10.1943.

Arkivet indgik tidligere i Udenrigsmin.s Gruppesager 1909-45 som j.nr. 99.F.5/13.

Henvisninger: Beretning til Folketinget afgivet 29.9.1948 af den af Folketinget 8.1.1948 nedsatte Kommission (Den Parlamentariske Kommission) i henhold til Grundlovens §45, V: Udenrigsministeriet under Besættelsen, 1948 (Sv. 2401). Vello Helk: Dansk ministerbesøg i Baltikum 1942, *Annales Soc. Litt. Estonicae in Svecia,* 1985-87 s. 143-65. - Udenrigsmin., Gruppesager 1909-45, j.nr. 3.E.136.

Indhold: Journalkartotek 1941-43. Gruppesager 1941-43. *(HS-M)*

Nedrustningsudvalget 1961-80 2458

Nedrustningsudvalget nedsattes ved regeringsbeslutning 16.5. 1961 med den opgave at studere og analysere aktuelle nedrustningsforslag. Udvalget skulle være opmærksom på de muligheder, der i den til enhver tid foreliggende situation måtte være for, at Danmark fremsatte forslag i forbindelse med nedrustningsbestræbelserne. Udvalget nedlagdes ved udgangen af 1980 i forbindelse med oprettelsen af Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg.

Udvalgets sekretariatsforretninger varetoges af Udenrigsmin., hvor der 1.10.1977 oprettedes et *Nedrustningssekretariat*. Både udvalgets og sekretariatets arkiv indgår i Udenrigsmin.s gruppeordnede sager (gr.119.K).

Henvisninger: Beretning til udenrigsministeren om nedrustningsudvalgets virksomhed og den internationale udvikling mht. nedrustning, 1963ff. *(WR)*

Regeringens Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) 1981- 2356

Ved regeringens beslutning 14.10.1980 nedsattes pr. 1.1.1981 Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, som fik til opgave at følge den internationale udvikling med henblik på at vurdere Danmarks sikkerhedspolitiske situation og problemer omkring dansk sikkerhedspolitik i bred politisk og økonomisk sammenhæng. Det skulle være opmærksom på muligheder for, at Danmark fremsatte forslag i forbindelse med internationale afspændings- og nedrustningsbestræbelser, samt stimulere forskning og bidrage med økonomisk støtte til informationsvirksomhed omkring sikkerheds- og nedrustningspolitiske spørgsmål for derved

at styrke grundlaget for meningsdannelse og offentlig debat. Udvalgets medlemmer, herunder et formandskab på 6 medlemmer, udnævnes af regeringen ud fra hensynet til en alsidig repræsentation af politisk og faglig sagkundskab. Udvalget handler på eget ansvar og er i sin virksomhed ikke underlagt regeringen og dens myndigheder. Ved udvalgets nedsættelse oprettedes et sekretariat.

Henvisninger: Finansudvalgets aktstykke nr. 135 10.12.1980. Folketingstid. 1980-81 D sp.508, 742f. SNU Årsberetning (årlig fra 1981). Div. betænkninger.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde 1945- 1536

Fondet for Dansk-Svensk Samarbejde 1959- 1537

Fondet for Dansk-Islandsk Samarbejde 1959- 1535

Kulturfonden for Danmark og Finland 1959- 1534

Efter at de i årene 1940ff. oprettede krigsforsikringsforbund (s.1581) havde afsluttet deres virksomhed, henstod en rest på 23 mio. kr., som det ville være ugørligt at betale tilbage til bidragyderne. Det blev besluttet, at lovgivningsmagten skulle disponere over disse midler til almennyttige formål. Ved lov 189 af 5.6.1959 om anvendelse af overskuddet i visse krigsforsikringsforbund gennemførtes en fordeling af beløbet til forskellige formål. Til "forøgelse af den under den danske afdeling af fondet for dansk-norsk samarbejde henlagte kapital" hensattes 3,5 mio. kr. Dette fond, som ejede ejendommen "Schæffergården" i Gentofte, var en privat institution oprettet i 1945 for midler indkommet ved Forsyningsdepartementets fordeling og salg i Norge af en del af de levnedsmidler, som den danske stat under krigen

havde stillet til Norges disposition gennem "Den Norske Damekomité". Endvidere hensattes 7,5 og 2,5 mio. kr. til oprettelse af fonde for henholdsvis dansk-svensk og dansk-finsk samarbejde. Endelig afsattes resten af overskuddet til forøgelse af Det Dansk-Færøske Kulturfonds kapital (s.1936) og til oprettelse af Fondet for Dansk-Islandsk Samarbejde.

Bortset fra beløb og nationsbetegnelse var de 3 nyoprettede fondes fundatser enslydende (kgl. konfirmation 7.5.1960). Af disse fondes hver fem bestyrelsesmedlemmer indstilledes de tre af formanden og næstformændene for Den Faste Voldgiftsret, rektorerne for universiteterne og de højere læreanstalter og Foreningen Norden. Tilsynet med fondene og udnævnelse af bestyrelsesmedlemmer hørte under Statsmin., hvorfra alle 4 fonde ved bek. 301 af 9.10.1964 overførtes til Økonomimin., ved bek. 261 af 22.6.1965 til Handelsmin. og ved bek. 459 af 13.10.1971 til Udenrigsmin. (ministeren for nordiske anliggender).

Fondet for Dansk-Finsk Samarbejde blev ved overenskomst mellem Danmark og Finland af 14.4.1981 afløst af Kulturfonden for Danmark og Finland. Til bestyrelsen for denne udpegede de to landes regeringer hver 4 medlemmer. De danske medlemmer udpegedes af udenrigsministeren.

Henvisninger: Kammeradvokatens responsum af 1.12.1954, i: Folketingstid. 1958-59 A, sp.1237ff. Fundatser af 7.5.1960 (Ministerialtid. B 1960, s.25ff). Dansk-finsk overenskomst 1981 (Lovtid. C 1982 s.348ff).
Statsmin., j.nr. 1958/1016.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

JUSTITSVÆSEN

Generalprokurøren 1848-72 s.528

Civilretlige forhold s.529

Københavns Overformynderi 1857-68
Overformynderiet 1869-1982
Lenskontoret (Justitsministeriet) 1915-31
Lenskontrollen (Overformynderiet) 1931-55
Lensnævnet 1919-31
Nævnet vedr. Familiefideikommissers Overgang til Fri Ejendom 1954-
Familieretsdirektoratet 1982-89
Civilretsdirektoratet 1989-
Eksekutorborevisionen i København
Ægtepagtregistret 1899-
Centralregistret for Testamenter 1928/1932-
Nævnet vedr. Svangerskabsafbrydelse 1956-70
Ankenævnet i Sager om Svangerskabsafbrydelse og Sterilisation (Abortankenævnet) 1970-
Adoptionsnævnet 1976-

Dyreforsøg. Registertilsyn Retsinformation s.542

Vivisektionsudvalget 1929-53
Udvalget vedr. Dyreforsøg 1953-77
Dyreforsøgsudvalget 1977-87
Rådet for Dyreforsøg og Dyreforsøgstilsynet 1987-

Registertilsynet 1979-
Lovtidende og Ministerialtidende 1871-
Retsinformationsrådet 1982-
Sekretariatet for Retsinformation 1985-

Færdsel og motorkøretøjer s.546

Justitsmin.s Udvalg til Typeundersøgelse af Motorkøretøjer 1932-58
Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer 1958-60
Statens Biltilsyn 1960-74
Justitsmin.s Automobiltekniske Udvalg 1926-62
Udvalget til Prøvning af Stænkskærme til Motorkøretøjer 1918-29
Justitsmin.s Udvalg til Godkendelse af Refleksglas 1923-63
Justitsmin.s Færdselsudvalg 1927-32
Skolefærdselsudvalget 1933-65
Justitsmin.s Udvalg for Færdselspropaganda 1937-53
Rådet for Større Færdselssikkerhed 1953-
Færdselssikkerhedskommissionen 1966-
Rådet for Trafiksikkerhedsforskning 1967-

Brandfare. Våben s.554

Justitsmin.s Acetylen(lampe)udvalg 1917-28
Justitsmin.s Prøvekommission for Filmoperatører 1928-
Justitsmin.s Brandudvalg 1941-61
Justitsmin.s Brandråd 1961-
Justitsmin.s Konsulent i Sprængstofsager 1894-1970
Justitsmin.s Konsulent for Brandfarlige Stoffer 1922-70
Justitsmin.s Prøvningsudvalg for Oliefyr 1955-71(72)
Justitsmin.s Brandtekniske Konsulent vedr. Radioaktive Stoffer 1960-70
Statens Brandinspektion 1971-
Statens Brandskole 1955-

Statens Våbenkontrol 1937-

Retspleje. Straffelov. Kriminalitet s.562

Retsplejeudvalget 1919-55
Retsplejerådet 1961-
Straffelovskommissionen 1950-60
Straffelovrådet 1960-
Justitsmin.s Strafferetsplejeudvalg 1968-
Retslægerådet 1909-
Speciallægen i Psykiatri ved Kbh.s Politi og Fængsler 1935-40
Overlægen i Psykiatri ved Politiet 1940-54
Justitsmin.s Psykiatriske Undersøgelsesklinik 1954-
Det Kriminalpræventive Råd 1971-
Nævnet vedr. Erstatning fra Staten til Ofre for Forbrydelser 1976-

Anklagemyndighed. Politi s.570

Rigsadvokaten 1919-
Statsadvokaturen for Særlig Økonomisk Kriminalitet 1973-
(Statsadvokaten for Særlige Anliggender 1940-44, se s. 609)
Statspolitiet 1911-38
Rigspolitichefen 1938-

Fængselsvæsen og kriminalforsorg s.590

Overinspektionen for Fængselsvæsenet 1849-61, 1884-1910
Fængselskontoret (Justitsministeriet) 1861-84
Direktoratet for Fængselsvæsenet 1910-73
Direktoratet for Kriminalforsorgen 1973-
Den Midlertidige Inspektion for Arresthusene i De Sønderjyske Landsdele 1920-21
Tilsynsrådet vedr. Fængselsvæsenets Arbejdsdrift 1932-61

Tilsynsrådet vedr. Beskæftigelsen af de Indsatte i Kriminalanstalterne 1961-
Fængselsnævnet 1933-73
Tilsynsnævnet 1933-73
Kriminalforsorgen i Frihed 1973-
Fængselsvæsenets/Kriminalforsorgens Skole 1942-

Udlændinge. Flygtninge s.604

Se også s.1475ff.
Direktoratet for Udlændinge 1984-
Flygtningenævnet 1983-

Krigsforhold og besættelse s.607

Statens Krigsfangelejre 1916-20
Statsadvokaten for Særlige Anliggender 1940-44
Vurderingskommissionen iht. §3 i lov 362 af 19.7.1943 (ekspropriation af våben mv.) 1943-46
Auditøren ved Den Ekstraordinære Tjenestemandsdomstol 1945-49
Auditøren ved Den Ekstraordinære Undersøgelseskommission 1945-49
Ankenævnet iht. lov 490 af 9.10.1945 (oprejsning) 1945-51

Generalprokurøren 1848-72 1348

Indtil 1848 var generalprokurøren et embede, som blev varetaget af en af de deputerede i Danske Kancelli, se I s.203. If. instruks af 4.1.1826 skulle generalprokurøren udarbejde Kancelliets lovforslag samt afgive betænkninger om lovfortolkning. Efter opfordring fra andre kollegier skulle han bistå disse ved redaktionen af anordninger. Han skulle endvidere foredrage kancelliets sager i Gehejmestatsrådet.

21.3.1848 afskedigedes generalprokurør Anders Sandøe Ørsted. Tage Algreen-Ussing udnævntes til generalprokurør, som nu blev et selvstændigt embede uden for og under Justitsmin., hvorved der opstod et egentligt generalprokurørarkiv. Ved instruks af 29.11.1848 fik generalprokurøren omtrent de samme opgaver i henseende til lovgivning og lovfortolkning som hidtil. Han fik endvidere pligt til efter justitsministerens bestemmelse af foretage inspektionsrejser for at undersøge "de til Justitiens, Politiets og god Ordens Vedligeholdelse sigtende Foranstaltninger og Indretninger".

Ved en anmærkning på finansloven for 1869/70 blev det bestemt, at embedet skulle bortfalde ved vakance. Dette skete ved Tage Algreen-Ussings død i 1872.

Henvisninger: Niels Petersen: *Justitsministeriet. Organisation og arkiv*, 1983 s.14f.

Justitsmin.s 1. Kt., j.nr. 1848/741; 2. Dept., j.nr. 1848/745-46. Generalprokurøren, j.nr. 1848/46.

Indhold: Journal 1848-67. Journalregister 1848-61. Journalsager 1848-67. Udgåede skrivelser (m. tilhørende indlæg) kronologisk ordnet 1867-71. Div. ujournaliserede breve til og betænkninger af generalprokurøren 1853-71. *(NP)*

Civilretlige forhold

Københavns Overformynderi 1857-68 1178
Overformynderiet 1869-1982

Ved købstadsforordningen af 1619 bestemtes, at der i hver by skulle vælges "to fine og fornemme" borgere til i rådets sted at have tilsyn med forvaltning af de umyndiges midler mm., jf. Danske Lov 3-18-1. Overformynderivæsenet var herefter et borgerligt ombud under magistraternes tilsyn. I Kbh. varetog magistraten fra 1814 selv bestyrelsen af umyndiges midler, indtil der

Overformynderiets bygning, Holmens Kanal 20, opførtes 1935-37 af arkitekt Frits Schlegel. Den udvendige beklædning med grønlandsk marmor har givet den monumentale bygning øgenavnet "Servanten". Overformynderiet benyttede oprindeligt omkr. halvdelen af ejendomskomplekset, mens resten - efter Overformynderiets nedlæggelse hele bygningen - benyttedes af andre statsinstitutioner, herunder Familierets- /Civilretsdirektoratet, Arbejdsministeriet og Administrationsdepartementet (Det Kgl. Bibliotek).

ved kgl. res. af 29.12.1857 (bek. af 31.12.1857) oprettedes et embede som kgl. udnævnt overformynder for Kbh. Ved lov af 26. 5.1868 om forvaltningen af umyndiges midler, der trådte i kraft 1. 4.1869, blev de lokale overformynderier samlet under ét og henlagt til overformynderen for Kbh. Det udenbys overformynderi skulle dog bestyres som en særlig afdeling, indtil andet bestemtes ved lov. Overformynderiets opgave var at forvalte formuer tilhørende umyndige eller borteblevne personer samt formuer båndlagt af arveladere eller givere, eller hensat til forvaltning under Overformynderiet efter tilladelse fra en offentlig myndighed.

Ved lov 6 af 23.1.1931 ophævedes Justitsmin.s *Lenskontor*. Dets forretninger, som siden loven om lensafløsning af 1919 var

aftaget stærkt, deltes mellem Overformynderiet og Justitsmin. Til behandling af lenssager oprettedes en særlig afdeling i Overformynderiet, *Lenskontrollen*, se ndf.

Ved lov 254 af 27.5.1950 om Overformynderiet bortfaldt opdelingen i en københavnsk og en udenbys afdeling.

I 1962 nedsatte Justitsmin. et udvalg til at overveje en ændring af Overformynderiets funktioner. Resultatet blev lov 219 af 8.6.1966, hvorefter Overformynderiet fremtidig ikke påtog sig administration af båndlagte midler, legater mv. Dets opgave blev herefter at bestyre umyndige og borteblevne personers formue, den tilbageværende administration i forbindelse med lensafløsningen og familiefideikommisser, revision af værgemålsregnskaber og af eksekutorboer i Kbh. (s.537).

Ved lov 211 af 1.10.1981 om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler mv. og 212 af s.d. om ændringer af myndighedsloven og af forskellige lovbestemmelser om Overformynderiet blev forvaltningen af umyndiges midler overladt til private dertil godkendte pengeinstitutter. Overformynderiet blev herefter ophævet. Tilsynet med forvaltningen af umyndiges midler blev, tillige med hvad der i øvrigt var tilbage af Overformynderiets forretninger, henlagt til det samtidig oprettede *Familieretsdirektorat*, se ndf.

Størstedelen af Overformynderiets arkiv siden 1870 er kasseret. Af sagsakter er således kun bevaret visdomsbogssager og prøver. Bevaret er derimod rækken af værgemålsprotokoller (ca. 1000 bd.). Heri er indført oplysninger om, hvad der er passeret i de enkelte værgemål. Protokollerne afløstes 1950 af kontokort, 1963 af kontooversigter. Fra 1974 er oplysningerne tillige bevaret på magnetbånd.

Henvisninger: Joh. O. Kock: *Bidrag til Kbh.s Overformynderis Historie*, 1944. Bet. om overformynderiet, 1964 (358/Sv.645). Niels Petersen: *Justitsministeriet - Organisation og arkiv*, 1982 s.58 og 70ff.

Indhold: Københavns Overformynderi: Journaler 1857-68. Journalregistre 1859-68. Journalsager 1858-68.

Sekretariatet: Journaler 1869-1941. Journalregistre 1869-1959. Brevsager 1869. Brevsager (prøver og visdomsbogssager) 1870-1924. Henlagte sager 1869/70-1924. Journalsager (prøver og vis-

domsbogssager) 1925-41. Omvurderinger 1859-1905. Prøver på fuldmagter og arveafkald.

Bogholderiet: Værgemålsprotokoller nr.1-980 1859-1950 (ordnet efter retskreds). Div. protokoller bl.a. vedr. legater 1753-1948. Kontokort 1948-63. Kontooversigter 1964-82. Kontoudtog 1964-82. Indtægtsordrer 1818-76. Navneregister udenbys 1868-1930. Do. indenbys 1868-1930. Værgemålsprotokoller 1852-70. Dispositionsprotokoller udenbys 1868-1950. Do. indenbys 1868-1950. Statusopgørelse 1975-78. Sagsdokumenter 1940-83. Dokumentation vedr. Overformynderiets datasystem.

Årsregistre 1974-83 (statusoplysninger for hver kontohavers kapitalforhold og bevægelser i årets løb) (edb 1178:1).

(NP/WR)

Lenskontoret (Justitsministeriet) 1915-31 1364

Lenskontrollen (Overformynderiet) 1931-55

Sager vedr. kontrollen med majorater mv. (lenskontrollen) hørte 1848-1914 til i Justitsmin.s 2. Kt., men overgik 1915 til det i ministeriet samtidig oprettede *Lenskontor*, jf. lov 101 af 2.5.1914 om kontrollen med len, stamhuse og fideikommisser. Lensafløsningen iht. lov 563 af 4.10.1919 (se Lensnævnet ndf.) medførte en indskrænkning i den kontrol med len, stamhuse, fideikommisgodser og pengefideikommisser, som Justitsmin. varetog. Efter afløsningen i 1930 af det sidste majorat ophævedes Lenskontoret i 1931 (lov 3 af 23.1.1931 om lenskontrollen), og forretningerne fordeltes mellem Justitsmin.s Departement og Overformynderiet, i hvilket der oprettedes en særlig afdeling, *Lenskontrollen*, til administration af de såkaldte successorfonde. Kontrollen med de såkaldte pengefideikommisser, der stadig kunne oprettes, blev varetaget af Justitsmin.s 2. Kt., indtil de ved lov 139 af 1.5. 1954 overgik til fri ejendom, hvorefter sager vedr. afløsningen af pengefideikommisserne og vedr. administrationen af deres successorfonde overgik til Lenskontrollen (Overformynderiet). Ved ophævelsen af Overformynderiet i 1982 overgik sager vedr. lenskontrol og successorfonde til Familieretsdirektoratet, se s.535.

Henvisninger: Se I s.174-76. Birgit Bjerre Jensen: Kilder til belysning af len, stamhuse og fideikommisser, *Arkiv 1971* s.223-41. Niels Petersen: *Justitsministeriet - organisation og arkiv*, 1982 s.41-44, 58. - Justitsmin.s 2. Kt., j.nr. 1930/2485.

Hjælpemidler: Folioreg.232: Nøgle til henlæggelse af sager vedr. majorater mv. i Danske Kancellis og Justitsmin.s arkiver. Vejledende Arkivregistraturer I, Danske Kancelli, 1943 (hovedeksemplar på læsesalen).

Indhold: Brevbøger (kopibøger) 1915-23. Brevregistre 1915-55. Journalsager 1915-55.

Pengefideikommisser: Journal m. register 1931. Kopibog 1931. Brevregister 1931. *(NP/WR)*

Lensnævnet 1919-31 1366

Lensnævnet havde til opgave at træffe afgørelser i forbindelse med loven om lensafløsning (lov 563 af 4.10.1919 om lens, stamhuses og fideikommisgodsers samt de herhen hørende fideikommiskapitalers overgang til fri ejendom, jf. Østre Landsrets domme af 25.10.1920 og Højesterets domme af 11.12.1920). If. lensafløsningslovens §9 bestod nævnet af fem medlemmer, hvoraf tre udnævntes af regeringen og to af vedkommende majoratsbesidder. Lensnævnets formand var lenssekretær, fra 1928 overformynder L. Ingerslev, som sammen med de to øvrige medlemmer udnævnt af regeringen, landstingsmændene P.V.Jeppesen-Druseberg (Radikale Ventre) og Henrik Hauch (Venstre), udgjorde det såkaldt "snævrere fælles lensnævn", som behandlede almindelige spørgsmål om forretningsgang og fremgangsmåde og havde nævnets kasse- og regnskabsforhold under sig. De udgjorde sammen med de af hver majoratsbesidder udnævnte to medlemmer de "specielle lensnævn", som nedsattes til behandling og afgørelse af sager ang. afløsning af de enkelte majorater. Formanden var forretningsfører for nævnet, hvis personale havde kontor i Justitsmin.s Lenskontor (lenskontrollen). Nævnets udgifter afholdtes af den under Finansmin. henlagte Jordfond (lensafløsningslovens §§2 og 11) og anvistes af Justitsmin.; administrativt sorterede Lensnævnet i øvrigt under Justitsmin.s 2. Kt. Lensnævnet blev ikke formelt ophævet; det er opført i Hof- og

Statskalenderen til 1959, men dets virksomhed ophørte omkr. 1931.

Lensnævnets afgørelser kunne ankes til et Overnævn, som imidlertid ikke kom i funktion.

De ved lensafløsningslovens §4 oprettede successorfonde bestyredes af Lenskontrollen (se ovf.), dvs. af Justitsmin.s Lenskontor, fra 1931 Overformynderiet (Lenskontrollen) og fra 1982 af Familieretsdirektoratet.

Det af Landbrugsmin. udmeldte skovkyndige skøn vedr. deling af skovstrækninger tilhørende tidligere majorater (lensafløsningslovens §5 stk. 1 og 7) udøvedes fra 1935 af Statens Skovnævn, fra 1975 af Skovstyrelsen.

Henvisninger: Se Lenskontrollen. Adelsårbog 1923ff. indeholder en fortegnelse over len, stamhuse og fideikommisser, der er overgået til fri ejendom, med besidderen ved og dato for overgangen.

Justitsmin. 2. Kt., j.nr. 1919/594 (lovsag vedr. lensafløsningsloven); 1919/4262 (beskikkelse af Lensnævnet); 1919/4624 (lensnævnets personale); 1919/4625 (vedtægt af 6.12.1919 for Lensnævnene).

Indhold: Brevregister 1919-41. Brevbøger 1919-29. Hovedbog 1919-37. Fortegnelse over fideikommisser m.m. (Journaler, journalsager, beslutnings- og mødeprotokoller for lensnævnene er ikke afleveret (1990)). *(WR)*

Nævnet vedr. Familiefideikommissers Overgang til Fri Ejendom 1954- 1367

I lov 139 af 1.5.1954 om familiefideikommissers overgang til fri ejendom var afgørelser vedr. lovens gennemførelse henlagt til Overformynderiet. Dettes afgørelser kunne indbringes for et nævn, hvis formand skulle være en af Højesteret valgt dommer; de to øvrige medlemmer skulle vælges af justitsministeren og af besidderen af det pågældende fideikommis.

Ved lov 212 af 13.5.1981 om ændring af myndighedsloven og af

forskellige bestemmelser om Overformynderiets virksomhed blev Overformynderiets beføjelser vedr. familiefideikommissers overgang til fri ejendom overført til justitsministeren.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Familieretsdirektoratet 1982-89 1196
Civilretsdirektoratet 1989-

Familieretsdirektoratet oprettedes 1.10.1982 og overtog det hidtidige Overformynderis opgaver vedr. tilsyn med forvaltningen af umyndiges, umyndiggjortes og borteblevnes midler, revision af værgemålsregnskaber (kapitaler under 10.000 kr.) og lenskontrollen (tilsyn med forvaltning af successorfonde og successionen til disse), jf. lov 211 af 13.5.1981, lov 212 af s.d. og bek. 512 af 23.9.1982 om ændring af bek. om bestyrelse af umyndiges midler mv. i godkendte forvaltningsinstitutter og af forskellige bekendtgørelser om Overformynderiets virksomhed (oprettelse af Familieretsdirektoratet). Vedr. revision af eksekutorboer i Kbh., se s.537. Afgørelser efter bekendtgørelsen om bestyrelse af umyndiges midler og visse sager om værgemålsregnskaber, der hidtil behandledes af Familieretsdirektoratet med rekurs til Justitsmin., overførtes 1985 til statsamterne som 1. instans med rekurs til Familieretsdirektoratet. Samtidig overførtes sager anket fra statsamterne som 1. instans vedr. umyndiges midler og båndlagt arv fra Justitsmin. til Familieretsdirektoratet, således at alle konkrete sager om umyndiges midler og båndlagt arv herefter behandledes af statsamterne med rekurs til Familieretsdirektoratet.

1.1.1983 overførtes Justitsmin.s Familieretskontors sagområde (tidl. 1964-67: 1. Kt. B, 1967-75: 7. Kt.) til Familieretsdirektoratet, dvs. sager om navneret, adoption, svangerskab, sterilisation, kønsskifte, kastration, ægteskab, faderskab, bidrag, forældremyndighed og samkvemsret. Konkrete navne- og familieretlige sager anket fra statsamterne og Kbh.s Overpræsidium afgjordes af Familieretsdirektoratet på justitsministerens vegne, mens sager vedr. lovgivnings- og planlægningsopgaver fortsat behandledes af Justitsmin.s Departement. Familieretsdirektoratet vare-

tog sekretariatsforretningerne for Adoptionsnævnet (s.541) og Ægtepagtregistret (ndf.), begge med selvstændig arkivdannelse.

Ved oprettelsen af *Fondsregistret* i 1983 henlagdes dette til Familieretsdirektoratet, jf. lov 213 af 31.5.1983 om registrering af fonde, lov 286 af 6.6.1984 om erhvervsdrivende fonde og lov 300 af s.d. om fonde og visse foreninger (dvs. ikke-erhvervsdrivende fonde og faglige sammenslutninger). Med visse undtagelser registreredes samtlige fonde herefter i Fondsregistret. Erhvervsdrivende fonde, der som sagområde hørte under Industrimin., registreredes desuden i Aktieselskabsregistret, fra 1988 Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Den minister, under hvis forretningsområde en fonds hovedformål hører, er indehaver af fondsmyndigheden, der iht. de nævnte love er forbundet med visse beføjelser. Fonde med flere ligestillede formål, der ikke hører under samme minister, hører under justitsministeren. Fondsmyndigheden kan efter aftale med Fondsregistret til dette henlægge de opgaver, der er forbundet med fondsmyndigheden. Således har Indenrigsmin. ved skr. af 29.4.1985 bekræftet en aftale om, at Fondsregistret fra 15.5.1985 har overtaget de opgaver, der påhviler Indenrigsmin. som fondsmyndighed.

I forbindelse med overførsel pr. 1.7.1989 af sager vedr. fri proces og oprejsningsbevilling fra Justitsmin.s departement til Familieretsdirektoratet skiftede dette navn til *Civilretsdirektoratet*.

Direktøren for Familieretsdirektoratet/Civilretsdirektoratet havde direkte referat til justitsministeren.

Henvisninger: Niels Petersen: *Justitsministeriet - Organisation og arkiv*, 1982 s.70-72. Redegørelse fra gruppen vedr. overførsel af yderligere sagområder til familieretsdirektoratet, Justitsmin. 1985 (utrykt). Bet. om fonde afgivet af det af justitsmin. den 14. 7.1978 nedsatte udvalg (heri s.9-26: Ditlev Tamm: Træk af dansk stiftelsesrets historie), 1982 (970/Sv.4837). Fonde. En undersøgelse af 8852 fonde. Udg. af Fondsregistret 1984 (Sv.4820).

Indhold: Foreningsregister 1984 (edb 1196:4), Fondsregister 1985 (edb 1196:1), Fonds- og foreningsregister 1984, 1985, 1986 (edb 1196:3). *(WR)*

Eksekutorborevisionen i København 2493

Revisionen af afsluttede eksekutorboer besørgedes i København af en honorarlønnet revisor for de ekstraordinære skifter (jf. lov om skifte af døds- og fællesbo af 30.11.1873 §83 og Justitsmin.s cirk. 277 af 29.9.1919). Dette ændredes ikke i lov 119 af 20.4. 1926 om tilsyn med de af eksekutorer behandlede dødsboer, som bestemte (§3), at "Revisionen af saadanne Boer udøves i København af en særlig af Justitsministeren dertil beskikket Revisor", jf. bek. 186 af 30.6.1926 (instruks) §8. Revisionen henlagdes i 1974 ved ændring af instruksen (bek. 325 af 24.6.1974) til Revisionen af Eksekutorboer i København, som varetoges af Overformynderiet og fra dettes nedlæggelse i 1982 af Familieretsdirektoratet, hvorfra den atter udskiltes 1.7.1989.

Eksekutorborevisionen har selvstændig arkivdannelse. Journalsagerne vedr. revisionen er kasseret med undtagelse af 6 tilfældigt udvalgte sager (prøver) pr. år. (Boets akter afleveres af revisionen til Københavns Byret).

Henvisninger: 2den Bet. afgivet af Administrationskommissionen, 1924 s.144-57 (Sv.706). Rigsdagstid. 1924/25 A sp.4495ff.

Indhold: Journaler 1915-72. Udtagne journalsager (prøver) 1915 -72. *(WR)*

Ægtepagtregistret 1899- 1170

Ægtepagtregistret er oprettet iht. lov 75 af 7.4.1899 om formueforholdet mellem ægtefæller §9, jf. bek. 91 af 9.6.1899 om det som følge af denne lov oprettede Kontor for Registrering af Ægtepagter. I loven bestemtes det, at der ved Justitsmin.s foranstaltning skulle føres et register i Kbh. over alle ægtepagter, tinglyst efter lovens ikrafttræden 1.8.1899. Retsskriverne (nu dommerkontorerne) skulle herefter ved tinglysning af en ægtepagt indsende indberetning til "Kontoret for Registrering af Ægtepagter" med oplysning om parternes fulde navne, stilling, bopæl og tinglysningsdag, men uden nærmere angivelse af ægtepagtens indhold. Ved hver måneds udgang bekendtgjordes de i registret i den forløbne måned optagne oplysninger i Berlingske

Tidende, fra 1.4.1904 i Statstidende (Tingbladet). Ved opgivelse af parternes navn kan enhver få oplysning om, hvorvidt der er indgået ægtepagt, og i givet fald hvornår og ved hvilken retskreds, den er tinglyst. Lov 56 af 18.3.1925 om ægteskabets retsvirkninger m.m. medførte, at der også skulle foretages indberetning til "Kontoret for Registrering af Ægtepagter" og offentliggørelse i Statstidende ved tinglysning af fratagelse af en ægtefælles ret til at indgå visse retshandler på begges ansvar, og når der til en skifteret er indgivet begæring om bosondring. Registret omfatter Førøerne og Grønland.

Et egentlig "Kontor for Registrering af Ægtepagter" har aldrig eksisteret. Ægtepagtregistret var en særskilt arkivskabende funktion i Justitsmin. (1. Kt. 1899-1963, 1. Kt. B 1964-67, 7. Kt. 1967-75, Familieretskontoret 1976-82), fra 1983 i Familieretsdirektoratet. Indtil 1972 førtes Ægtepagtregistret af en bestyrer af Kontoret for Registrering af Ægtepagter eller af en registrator af ægtepagter.

I Civilretsdirektoratet er: Journaler 1899ff. og Navnekartotek 1926ff.

Indhold: Tinglæste ægtepagter (indklæbede meddelelser i Berl. Tid. og Statstid.) 1899-1921. Ægtepagtindberetninger 1899-1921. (Det er i praksis ikke muligt at søge på navn i disse arkivalier.) *(WR)*

Centralregistret for Testamenter 1928/1932- 1179

Fra 1928 registrerede *Notarialkontoret ved Københavns Byret* alle testamenter vedr. København. I 1932 oprettedes det landsdækkende Centralregister for Testamenter, som sorterede under Københavns Byret, jf. Justitsministeriets cirkulærer 146 af 30.6. 1932, 236 af 12.8.1942, 262 af 20.12.1965 og 225 af 14.12.1979 om indberetning til Centralregistret for Testamenter.

Centralregistret registrerede samtlige testamentariske dispositioner oprettet for en dansk notar (dommerkontorer, Notarialkontoret i København) eller ved en dansk ambassade eller anden repræsentation i udlandet. For hver testamentarisk disposition er

der sendt indberetningskort til Centralregistret. Heri findes ingen oplysning om testamenternes indhold, kun om for hvilken notar (retskreds m.m.) det er oprettet og hvornår. Oplysninger fra registret gives til skifteretterne, eksekutorer, pårørende og andre, der kan godtgøre en lovlig interesse i at få oplyst, om en bestemt person har oprettet testamente. Registret kan desuden tjene som indgang til de i landsarkiverne opbevarede notarialarkiver (testamenter). Registret er ordnet alfabetisk efter efternavn.

Indberetningskort vedr. testamenter oprettet af testatorer, som er døde før 1957, er kasseret uden hjemmel. Fra 7.6.1982 er indberetningerne registreret i et edb-system. Herefter er allerede registrerede testamenter for endnu levende testatorer successivt overført fra det manuelle register til edb-registret, fra bogstav H (i efternavn) dog kun med cpr.nr.

Henvisninger: Justitsmin. 1. Kt., j.nr. 1930/E 4029; 4. Kt., j.nr. 1941/ 1445; 2. Kt., j.nr. 1965/6[3].

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Nævnet vedr. Svangerskabsafbrydelse 1956-70 1814

Iht. lov 176 af 23.6.1956 om ændringer i lov om mødrehjælpsinstitutioner, jf. lovbek. 227 af 24.8.1956 §6a, oprettedes ved hver mødrehjælpsinstitution et eller flere samråd bestående af en institutionsleder og to speciallæger med den opgave at træffe bestemmelse om svangerskabsafbrydelse iht. §3 stk. 3 i lov 177 af 23.6.1956 om foranstaltninger i anledning af svangerskab mv.

Samtidig blev der oprettet et for hele landet fælles nævn til at følge samrådenes virksomhed og gennem rådgivning over for disse at virke for en ensartet praksis i sager ang. svangerskabsafbrydelse. Nævnet bestod af en leder af en mødrehjælpsinstitution eller en socialpraktiker med nøje kendskab til mødrehjælpsinstitutionernes arbejde og 2 læger, hvoraf den ene skulle være speciallæge i psykiatri, den anden speciallæge i gynækologi eller kirurgi. Nævnets medlemmer udpegedes af socialministeren, de lægelige efter indhentet udtalelse fra Sundhessstyrelsen.

Ved §13 i lov 120 af 24.3.1970 om svangerskabsafbrydelse mv. ophævedes Nævnet vedr. Svangerskabsafbrydelse. Samrådene ved mødrehjælpsinstitutionerne fik ændrede funktioner og kom under Justitsministeriet. Som ankenævn oprettedes Abortankenævnet, se ndf.

Indhold: Indberetninger fra samråd 1957-60. Koncepter, referater, mødeindkaldelser 1958-61. Forhandlingsprotokol 1956-57. *(NP)*

Ankenævnet i Sager om Svangerskabsafbrydelse og Sterilisation (Abortankenævnet) 1970- 2113

Abortankenævnet, som afløste det hidtidige Nævn vedr. Svangerskabsafbrydelser (ovf.), oprettedes under Justitsministeriet iht. §3 stk. 3 i lov 120 af 24.3.1970 om svangerskabsafbrydelse. Ifølge denne lov oprettedes ved hver mødrehjælpsinstitution et eller flere samråd med den opgave at træffe afgørelse i sager om tilladelse til svangerskabsafbrydelse. Et samråds afslag kunne indbringes for Abortankenævnet, der tillige førte tilsyn med samrådenes virksomhed. Nævnet bestod af en formand, der skulle have juridisk embedseksamen og kendskab til mødrehjælpsinstitutionernes arbejde, samt et af ministeren fastsat antal medlemmer. Hver klagesag behandledes af 3 medlemmer, nemlig formanden eventuelt et medlem, der ville kunne beskikkes som formand, et medlem, der var speciallæge i gynækologi eller kirurgi, og et medlem, der var speciallæge i psykiatri eller havde særlig socialmedicinsk indsigt.

Lov 350 af 13.6.1973 (jf. lovbek. 633 af 15.9.1986) om svangerskabsafbrydelse gav kvinder bosat i Danmark fri adgang til svangerskabsafbrydelse inden udløbet af 12. svangerskabsuge under iagttagelse af reglerne i lovens §8 (mødrehjælpsvejledning). Samråd og Abortankenævn kom herefter kun i betragtning ved dispensation for reglen om 12. svangerskabsuge (§3) og om bopæl her i landet (§7) samt i tilfælde, hvor kvinden var mindreårig eller umyndiggjort (§5-6). Samme år blev Abortankenævnet tillige

ankenævn i sager om sterilisation og kastration i henhold til lov 318 af 13.6.1973 (jf. lovbek. 632 af 15.9.1986).

Med lovgivningen om social bistand bortfaldt mødrehjælpsinstitutionerne (lov 254 af 12.6.1975 om ændring af forskellige lovbestemmelser om mødrehjælpens virksomhed). Dette ændrede i sig selv ikke Abortankenævnets stilling, men afgørelserne i 1. instans blev herefter truffet af samrådene ved de amtskommunale socialcentre (i København magistraten, på Frederiksberg det sociale udvalg), fra 1990 af samrådene ved amtskommunerne og ved Københavns og Frederiksberg kommuner.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Adoptionsnævnet 1976- 1363

Adoptionsnævnet oprettedes ved lov 137 af 24.3.1976 om ændring af adoptionsloven, hvorved der blev givet nye regler for undersøgelse i adoptionssager. Loven trådte i kraft 1.4.1976 og vedrørte bl.a. klagesager, som hidtil var blevet behandlet af Justitsmin.s Familieretskontor. If. lovens §25a oprettedes ved hvert amtskommunalt socialcenter (fra 1990 for hver amtskommune) et eller flere samråd, der skulle afgøre, om en ansøger kunne godkendes som adoptant. Et samråd bestod af et medlem med social uddannelse, en jurist og en læge. Medlemmerne beskikkedes af justitsministeren for indtil 4 år ad gangen.

If. §25b oprettedes et nævn, hvortil et samråds afslag på en ansøgning kunne indbringes. Nævnet førte tillige tilsyn med samrådene. Nævnet bestod af en formand og et antal andre medlemmer. Formanden skulle være jurist. Medlemmerne beskikkedes for indtil 4 år ad gangen. I behandlingen af hver klagesag skulle mindst 5 medlemmer deltage. Justitsministeren kunne i øvrigt henlægge andre spørgsmål vedr. adoption til Adoptionsnævnet.

Henvisninger: Bet. II fra Justitsministeriets adoptionsudvalg vedr. undersøgelse i adoptionssager, afgivet juli 1974 (718/Sv. 2661).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Dyreforsøg. Registertilsyn Retsinformation

Vivisektionsudvalget 1929-53 1389
Udvalget vedr. Dyreforsøg 1953-77
Dyreforsøgsudvalget 1977-87

Ved bek. 93 af 27.4.1929 overdrog Justitsmin. tilsynet med vivisektioner iht. lov 43 af 13.3.1891 til et udvalg, som bestod af en repræsentant for ministeriet som formand samt 2 medlemmer udpeget af hhv. Kbh.s Universitets Lægevidenskabelige Fakultet og af Veterinær- og Landbohøjskolens Undervisningsråd.

Vivisektionsudvalget afløstes af *Udvalget vedr. Dyreforsøg* iht. lov 93 af 31.3.1953 om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse §7. Udvalget bestod af 2 medlemmer udpeget af hhv. Kbh.s Universitets og Århus Universitets lægevidenskabelige fakulteter, 1 medlem udpeget af Veterinær- og Landbohøjskolens Undervisningsråd, 1 medlem, fortrinsvis en læge eller dyrlæge, udpeget af justitsministeren efter indhentet erklæring fra dyrebeskyttelsesforeningerne, samt 1 repræsentant for Justitsmin. som formand. Udvalget skulle årligt gennemgå de journaler, der skulle føres iht. lovens §6, og kunne foretage uanmeldte besøg. Der skulle afgives en årlig indberetning til ministeriet om de af journalerne omfattede forsøg.

Ved lov 220 af 18.5.1977 om dyreforsøg §§15-18 sammensattes udvalget, der herefter kaldtes *Dyreforsøgsudvalget*, af en formand, der skulle opfylde betingelserne for at være dommer, og 7 andre medlemmer, som skulle være læger eller dyrlæger, og som udpegedes af justitsministeren efter udtalelser fra lægevidenskabernes og jordbrugs- og veterinærvidenskabernes forskningsråd, Sundhedsstyrelsen, Industrirådet og dyrebeskyttelsesforeningerne. Udvalget, hvis afgørelser ikke kunne indbringes for anden administrativ myndighed, administrerede tilladelser og dispensationer iht. bek. 650 af 23.12.1983 om fremskaffelse af hunde, katte og kaniner til forsøg.

De her omtalte udvalg havde kun delvis egen arkivdannelse; deres sager indgik i Justitsmin.s arkiv (i 1983-87 på j.nr. 39311).

1.10.1987 afløstes Dyreforsøgsudvalget af Dyreforsøgstilsynet, se ndf.

Henvisninger: Bet. om dyrs anvendelse til biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse, 1951 (21/Sv.1464).

Justitsmin.s 3. Kt., j.nr. 1927/178 og j.nr. 1951/95[4]. Justitsmin. j.nr. 1976-393002-2.

Indhold: Vivisektionsudvalget, div. sager (1 pk.). Årsberetninger til Justitsmin. 1953-70. Korrespondance og inspektionsreferater 1953-70. Diverse. *(NP)*

Dyreforsøgstilsynet 1987- 2448

Dyreforsøgsudvalget (se ovf.) afløstes 1.10.1987 af Dyreforsøgstilsynet (lov 382 af 10.6.1987), som lededes af *Rådet for Dyreforsøg*. Dette udpegedes og sammensattes som Dyreforsøgsudvalget, idet der nu også udpegedes et medlem efter udtalelse fra de store sygdomsbekæmpende foreninger.

Anvendelse af hvirveldyr til forsøg måtte kun ske med tilladelse fra Dyreforsøgstilsynet, og rådet kunne give påbud om forsøgenes udførelse mv. Dyreforsøgstilsynet, hvis afgørelser ikke kunne indbringes for anden administrativ myndighed, administrerede tilladelser og dispensationer iht. bek. 332 af 18.5. 1990 om fremskaffelse af dyr til forsøg og bek. 333 af s.d. om forsøgsdyrs pasning og opstaldning og om udryddelsestruede og vildtlevende dyr til forsøg mv. Tilsynet offentliggjorde en årlig beretning om sin virksomhed.

Dyreforsøgstilsynet havde selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Registertilsynet 1979- 1393

Registertilsynet oprettedes iht. §§22-28 i lov 294 af 8.6.1978 (i kraft 1.1.1979) om offentlige myndigheders registre. Det varetog tillige tilsynsopgaver iht. lov 293 af s.d. om private registre mv., jf. lovbek. 621 og 622 af 2.10.1987.

Registertilsynet bestod af et råd og et sekretariat. Rådet, der nedsattes af justitsministeren, bestod af en formand, der skulle opfylde betingelserne for at kunne udnævnes til dommer, og af 6 andre medlemmer. Om rådets sammensætning sagde loven i øvrigt intet. Iht. lovens §25 fastsatte justitsministeren en forretningsorden for Registerrådet i bek. 160 af 20.4.1979. Ifølge denne skulle rådet behandle og træffe afgørelse i 1) sager af principiel karakter, 2) sager af betydelig almindelig interesse eller med betydelige følger for en offentlig myndighed eller privat virksomhed mv. og 3) sager, hvis udfald kunne give anledning til tvivl. I andre sager traf Registertilsynets direktør afgørelse.

Loven om offentlige myndigheders registre gjaldt for edb-registre, der førtes for den offentlige forvaltning, og som indeholdt personoplysninger. For sådanne registre skulle der af den registeransvarlige myndighed fastsættes forskrifter om opbygning og drift efter indhentet udtalelse fra Registertilsynet. Loven om private registre fastsatte regler for edb-registrering af personoplysninger og for systematisk registrering omfattende oplysninger om personers, institutioners, foreningers eller virksomheders private eller økonomiske forhold eller i øvrigt oplysninger om personlige forhold, som med rimelighed kunne forlanges unddraget offentligheden.

Registertilsynets afgørelser kunne ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Det afgav iht. loven en årlig, offentliggjort beretning til Folketinget.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Lovtidende og Ministerialtidende 1871- 1391

De officielle publikationer, Lovtidende og Ministerialtidende, er udgivet siden 1871 med hjemmel i lov 25.6.1870, ændret ved lov 467 af 20.12.1923 og lov 279 af 18.9.1951, jf. lovbek. 617 af 15.9. 1986. Udgivelsen af disse publikationer har sorteret under Justitsmin. bortset fra årene 1954 til 1964, hvor de sorterede under Statsmin. (bek. 171 af 4.6.1954 og 301 af 9.10. 1964). 1.9.1985 udlagdes redaktion og udgivelse til Sekretariatet for Retsinformation.

I *Lovtidende* er publiceret alle love, som er vedtaget (jf. grundloven §22), anordninger, bekendtgørelser mv. årgangsvis nummereret (lov XX af 5.4.19YY). Den er udkommet i 3 afdelinger med særskilt nummerering af optagelserne. Afdeling A indeholder almindelige love mv., afdeling B (fra 1950) finanslove, normeringslove og love om meddelelse af indfødsret, afdeling C (fra 1936) traktater med andre stater. 1896-1949 fandtes en afdeling B, hvori ministerielt godkendte lokale vedtægter mv. var udskilt i en særlig række. For perioden 1871-1901 findes et samlet sagregister. Til og med 1917 indeholdt Lovtidende et tillæg med islandske og vestindiske anordninger.

I *Ministerialtidende* (afdeling A) er publiceret ministerielle cirkulærer og administrative afgørelser af almindelig interesse. I afdeling B publiceredes oprindelig beretninger, stillingsopslag mv. Denne afdeling bortfaldt med udgangen af 1923. Stadfæstede legatfundatser findes 1871-1913 i afdeling A, 1914-23 i afdeling C, fra 1924 betegnet afdeling B; offentliggørelse ophørte med udgangen af 1976.

Der er givet tilladelse til omfattende kassationer i redaktionens arkiv.

(EF-retsakter er optaget i De Europæiske Fællesskabers Tidende, jf. Meddelelse 564 af 22.12.1972 (i Lovtid.) vedr. offentliggørelse af retsforskrifter fra De europæiske Fællesskaber.)

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Retsinformationsrådet 1982- 2159

Sekretariatet for Retsinformation 1985- 2377

Efter forslag fra en i juni 1980 nedsat arbejdsgruppe vedr. eventuel etablering af en juridisk tekstdatabase nedsatte Justitsmin. ved skr. af 12.5.1982 *Retsinformationsrådet* som et rådgivende organ, der skulle sikre styring og koordinering med hensyn til etablering og anvendelse af edb-baserede, juridiske tekstdatabaser i Danmark. Formanden udpegedes af Justitmin.; de øvrige medlemmer efter indstilling fra en række ministerier og organisationer. I 1984 foreslog Retsinformationsrådet i en betænkning, at der oprettedes en generel lovdatabase indeholdende alle retsforskrifter. Pr. 1.9.1985 oprettedes i Justitsmin. *Sekretariatet for*

Retsinformation med den opgave at planlægge og koordinere regeldatabaseprojektet samt at varetage redaktion og udgivelse af Lov- og Ministerialtidende (cirk. 93 af 26.8.1985).

Retsinformationsrådets sager indgår i Justitsmin.s alm. journalsager indtil 1985, hvor rådets sekretariatsforretninger overgik fra Justitsmin.s Departement til Sekretariatet for Retsinformation, i hvis arkiv rådets sager herefter indgår.

Henvisninger: Retsinformationsrådets bet. om en lovdatabase, 1984 (1001/Sv.4735).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Færdsel og motorkøretøjer

Justitsministeriets Udvalg til Typeundersøgelse af Motorkøretøjer 1932-58 1359

Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer 1958-60

Statens Biltilsyn 1960-74 1356

For at fremme en ensartet behandling af forskellige typer af motorkøretøjer og for at lette de motorsagkyndiges undersøgelse af de til indregistrering anmeldte motorkøretøjer nedsatte Justitsmin. med hjemmel i §20 i lovbek. 131 af 14.4.1932 ved cirk. af 27.7.1932 et *Udvalg til Typeundersøgelse af Motorkøretøjer*. Udvalget bestod af 3 motorsagkyndige. Det skulle afgive indstilling til ministeriet om typegodkendelse af chassiser til lastmotorvogne og påhængsvogne i tilfælde, hvor fabrikant eller importør ønskede en sådan godkendelse. Ved bek. 53 af 1.3.1948 blev det påbudt, at visse typer af motorkøretøjer, herunder personvogne indrettet til befordring af mere end 7 personer, skulle godkendes af udvalget, inden de blev fremstillet til indregistrering.

Udvalget nedlagdes ved bek. 42 af 26.2.1958 om registrering af motorkøretøjer mv., afsnit III om typegodkendelse §§25-38. Dets virksomhed overgik til *Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer*, som foruden de ovennævnte typegodkendelser udstedte standard-typegodkendelse for personmotorvogne, vare- og lastmotorvogne, traktorer og motorcykler. Fabrikanter og importører kunne herefter udfærdige typeattest. Kontoret nedlagdes 1960.

Statens Biltilsyn oprettedes pr. 1.12.1960 (bek. 370 af 27.10. 1960) som overordnet instans for Justitsministeriets motorsagkyndige. Det førte tilsyn med disses arbejde med syn af motorkøretøjer ved indregistrering mv., med undersøgelser og afgivelse af erklæringer i forbindelse med landevejssyn og færdselsuheld, foretog inspektion i de enkelte kredse og var klage- og ankeinstans. Statens Biltilsyn fik endvidere tillagt de funktioner, der iht. bek. 42 af 26.2.1958 var henlagt til Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer, se ovf. Ved bek. 389 af 4.12.1963 overgik pr. 1.1.1964 de sager, der iht. bek. 198 af 24.6.1955 var henlagt til Justitsministeriets Udvalg til Godkendelse af Refleksglas (s.549), til Statens Biltilsyn. Biltilsynet eksisterede til udgangen af september 1974, da dets sagområde blev overført til den nyoprettede Færdselssikkerhedsafdeling i Justitsministeriet (cirkulæreskr. af 23.9.1974), se s. 128.

Udvalgets ældre arkivalier synes ikke at være bevaret. I 1951 og pr. 1.1.1967 indførtes nye journalsystemer (journalplaner).

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1928/1[385], 1959-1-60, 1963-1-94, 1973-221-44.

Indhold: Journaler 1951-66. Journalsager 1942-60.

Brevkopier 1957-70. Journaler 1967-71. Journalkort 1967-74. Journalsager 1961-74. Stikordsregistre 1964-74. Postbøger 1964 -71. *(NP/WR)*

Justitsministeriets Automobiltekniske Udvalg 1926-62 1357

Den 24.8.1925 meddelte Justitsministeriet over Ritzaus Bureau, at det af Landsforeningen af Justitsministeriets Motorsagkyndige nedsatte tekniske udvalg skulle være rådgivende for ministeriet i

Retsinformation med den opgave at planlægge og koordinere regeldatabaseprojektet samt at varetage redaktion og udgivelse af Lov- og Ministerialtidende (cirk. 93 af 26.8.1985).

Retsinformationsrådets sager indgår i Justitsmin.s alm. journalsager indtil 1985, hvor rådets sekretariatsforretninger overgik fra Justitsmin.s Departement til Sekretariatet for Retsinformation, i hvis arkiv rådets sager herefter indgår.

Henvisninger: Retsinformationsrådets bet. om en lovdatabase, 1984 (1001/Sv.4735).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Færdsel og motorkøretøjer

Justitsministeriets Udvalg til Typeundersøgelse af Motorkøretøjer 1932-58 1359

Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer 1958-60

Statens Biltilsyn 1960-74 1356

For at fremme en ensartet behandling af forskellige typer af motorkøretøjer og for at lette de motorsagkyndiges undersøgelse af de til indregistrering anmeldte motorkøretøjer nedsatte Justitsmin. med hjemmel i §20 i lovbek. 131 af 14.4.1932 ved cirk. af 27.7.1932 et *Udvalg til Typeundersøgelse af Motorkøretøjer*. Udvalget bestod af 3 motorsagkyndige. Det skulle afgive indstilling til ministeriet om typegodkendelse af chassiser til lastmotorvogne og påhængsvogne i tilfælde, hvor fabrikant eller importør ønskede en sådan godkendelse. Ved bek. 53 af 1.3.1948 blev det påbudt, at visse typer af motorkøretøjer, herunder personvogne indrettet til befordring af mere end 7 personer, skulle godkendes af udvalget, inden de blev fremstillet til indregistrering.

Udvalget nedlagdes ved bek. 42 af 26.2.1958 om registrering af motorkøretøjer mv., afsnit III om typegodkendelse §§25-38. Dets virksomhed overgik til *Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer*, som foruden de ovennævnte typegodkendelser udstedte standard-typegodkendelse for personmotorvogne, vare- og lastmotorvogne, traktorer og motorcykler. Fabrikanter og importører kunne herefter udfærdige typeattest. Kontoret nedlagdes 1960.

Statens Biltilsyn oprettedes pr. 1.12.1960 (bek. 370 af 27.10. 1960) som overordnet instans for Justitsministeriets motorsagkyndige. Det førte tilsyn med disses arbejde med syn af motorkøretøjer ved indregistrering mv., med undersøgelser og afgivelse af erklæringer i forbindelse med landevejssyn og færdselsuheld, foretog inspektion i de enkelte kredse og var klage- og ankeinstans. Statens Biltilsyn fik endvidere tillagt de funktioner, der iht. bek. 42 af 26.2.1958 var henlagt til Statens Kontor for Typegodkendelse af Motordrevne Køretøjer, se ovf. Ved bek. 389 af 4.12.1963 overgik pr. 1.1.1964 de sager, der iht. bek. 198 af 24.6.1955 var henlagt til Justitsministeriets Udvalg til Godkendelse af Refleksglas (s.549), til Statens Biltilsyn. Biltilsynet eksisterede til udgangen af september 1974, da dets sagområde blev overført til den nyoprettede Færdselssikkerhedsafdeling i Justitsministeriet (cirkulæreskr. af 23.9.1974), se s. 128.

Udvalgets ældre arkivalier synes ikke at være bevaret. I 1951 og pr. 1.1.1967 indførtes nye journalsystemer (journalplaner).

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1928/1[385], 1959-1-60, 1963-1-94, 1973-221-44.

Indhold: Journaler 1951-66. Journalsager 1942-60.

Brevkopier 1957-70. Journaler 1967-71. Journalkort 1967-74. Journalsager 1961-74. Stikordsregistre 1964-74. Postbøger 1964 -71. *(NP/WR)*

Justitsministeriets Automobiltekniske Udvalg 1926-62 1357

Den 24.8.1925 meddelte Justitsministeriet over Ritzaus Bureau, at det af Landsforeningen af Justitsministeriets Motorsagkyndige nedsatte tekniske udvalg skulle være rådgivende for ministeriet i

sager vedr. motorkøretøjer. Da denne ordning ikke virkede tilfredsstillende, meddelte ministeriet i skr. af 18.9.1926, at det ikke længere ønskede udvalgets bistand. Ved skr. af 6.10.s.å. nedsatte ministeriet et automobilteknisk udvalg til at yde ministeriet teknisk rådgivning. Det bestod af en jurist og to teknikere, en videnskabelig og en praktiker. Udvalgets formand blev det juridiske medlem, daværende byretsdommer og senere højesteretsdommer L. Carstens, der forblev i dette hverv, sålænge udvalget bestod. Internt betegnedes udvalget ofte "Autoteknisk Udvalg" eller blot "Teknisk Udvalg".

Da Statens Biltilsyn blev oprettet i 1960, blev det taget under overvejelse at ophæve Automobilteknisk Udvalg. Spørgsmålet var imidlertid, hvordan ministeriet skulle skaffe sig uafhængig sagkyndig rådgivning, når tekniske afgørelser truffet af Statens Biltilsyn indbragtes for ministeriet. Der blev truffet den ordning, at Justitsmin. i sådanne tilfælde kunne indhente erklæring fra Polyteknisk Læreanstalt. Herefter blev udvalget ophævet med udgangen af marts 1962.

Der kendes ikke noget arkiv fra Justitsmin.s Automobiltekniske Udvalg. Dets udtalelser findes som påtegning i de sager i Justitsmin., det har haft til høring. Påtegningerne bærer journalnr. fra Teknisk Udvalg.

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1926/1[549] og 1960/1[538].

(NP)

Udvalget til Prøvning af Stænkskærme til Motorkøretøjer 1918-29 2453

Ved lov 149 af 20.3.1918 om motorkøretøjer m.m. §24 bemyndigedes Justitsmin. til at bestemme, at motorvogne i byerne skulle bære apparater godkendt af ministeriet m.h.p. at forhindre, at forbipasserende blev tilstænket i vådt og sølet føre. Ved skr. af 20.12.1920 nedsattes Udvalget til Prøvning af Stænkskærme til Motorkøretøjer bestående af 4 medlemmer. Dets opgave var at afprøve indsendte konstruktioner og indstille til Justitsmin., hvilke der egnede sig til autorisation. Udvalget blev nedlagt 9.1. 1929, da man fandt, at problemet kunne løses gennem vejbelægningen.

Udvalgets arkiv synes ikke at være bevaret, men Justitsmin.s 3. Kt., j.nr. 1920/1[186] indeholder fyldigt materiale om udvalgets virksomhed. *(NP)*

Justitsministeriets Udvalg til Godkendelse af Refleksglas 1923-63 1358

Ifølge §18 i lov 164 af 1.5.1923 - den første almindelige færdselslov - kunne justitsministeren bestemme, at cykler skulle være forsynet med enten en lygte, der viste rødt lys bagud, eller med et af Justitsmin. godkendt bagfra synligt rødt refleksglas ("katteøje"). Ved bek. 433 af 17.11.s.å. blev katteøjer påbudt. Der nedsattes et udvalg til på ministerens vegne at godkende typer af refleksglas. Udvalget bestod af 2 medlemmer, en politiassistent og en brandchef (ingeniør).

Ved lov 129 af 14.4.1932 (færdselslov) blev cyklers pligt til at være udstyret med katteøje lovfæstet, jf. bek. 34 af 4.2.1933. Bestemmelserne om refleksglas på cykler indgik i den nye færdselslov 153 af 24.5.1955 som §8 stk. 3, jf. bek. 198 af 24.6.1955 om køretøjers indretning og udstyr §44.

I en skr. af 31.1.1963 ytrede 3. Revisionsdepartement tvivl om, hvorvidt der var fornøden hjemmel for den bestående ordning, hvorefter der for godkendelse af refleksglas betaltes gebyrer, der var delt mellem udvalgets 2 medlemmer. Herefter blev Refleksglasudvalget ophævet pr. 1.1.1964 og dets opgaver henlagt til Statens Biltilsyn (bek. 389 af 4.12.1963).

Kun arkivalier fra årene 1954-63 er afleveret til Rigsarkivet.

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1921/354, 1932/1[304] og 1963/1-94.

Indhold: Godkendelsessager j.nr. B 1-536 1954-63. *(NP)*

Justitsministeriets Færdselsudvalg 1927-32 1360

Justitsministeriets Færdselsudvalg nedsattes ved Justitsmin.s skr. af 19.10.1927 med det formål at overveje, hvilke foranstaltnin-

ger, der kunne træffes ad administrativ vej, eventuelt ad lovgivningsvejen, til betryggelse af færdselssikkerheden. Udvalget havde 8 medlemmer: Chefen for Justitsministeriets 3. Kontor (formand), en vicebrandchef (ingeniør), en af ministeriets motorsagkyndige, chefen for Statspolitiet, en politimester, en politiassistent samt en repræsentant for hver af motororganisationerne Kgl. Dansk Automobilklub (KDAK) og Forenede Danske Motorejere (FDM).

Udvalget afholdt 121 møder og afgav en række indstillinger til Justitsministeriet, dels på eget initiativ dels efter ministeriets forelæggelse. Blandt udvalgets initiativer kan nævnes etablering af en statistik over færdselsulykker. En oversigt over Færdselsudvalgets arbejde blev afgivet 24.6.1932. Ved skrivelse af 1.7.1932 ophævedes udvalget.

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1927/1[783].

Indhold: Udvalgsakter, herunder forhandlingsprotokol 1927-32. *(NP)*

Skolefærdselsudvalget 1933-65 1716

Skolefærdselsudvalget nedsattes 7.3.1933 af Undervisningsministeriet efter forslag fra Justitsministeriets Færdselsudvalg. Dets opgave var at stille forslag om og være rådgivende med hensyn til skolernes medvirken til fremme af færdselssikkerheden. Udvalget bestod af 8 medlemmer. En ministeriel embedsmand var formand. 2 medlemmer var politifolk. De øvrige medlemmer repræsenterede undervisningsvæsenet.

Skolefærdselsudvalget omtales i Undervisningsmin.s cirkulærer om undervisning i færdselslære i skolerne, senest 134 af 8.7.1952. Udvalget bortfaldt ved cirkulære 54 af 29.5.1965 om skolernes færdselsundervisning, skolepatruljer og cyklistprøver mv., idet opgaven med rådgivning og teknisk bistand overgik til Rådet for Større Færdselssikkerhed, se ndf.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1. Dept. 1.Kt., j.nr. 1932/1268.

Indhold: Mødereferater. Beretninger 1933-64. Indgåede skrivelser. Udgåede skrivelser 1933-64. Statistik. Færdselsbøger og hæfter 1933-64. *(NP)*

Rådet for Større Færdselssikkerhed henvendte sig i 1990 til unge mellem 18 og 25 med en kampagne mod spirituskørsel.

Justitsministeriets Udvalg for Færdselspropaganda 1937-53 — 1362

Rådet for Større Færdselssikkerhed 1953-

Den 1. september 1935 oprettedes en privat organisation ved navn "Større Færdselssikkerhed" med det formål at udbrede kendskabet til færdselsreglerne og virke for gennemførelse af foranstaltninger til fremme af færdselssikkerheden. 13.5.1936 oprettedes yderligere en privat organisation kaldet "Komiteen for Færdselssikkerhed" bestående af vejinspektører, politifolk og skolefolk. Dens opgave var at støtte "Større Færdselssikkerhed"s arbejde og virke for en officiel anerkendelse af den.

Ved Justitsmin.s skr. af 2.4.1937 meddeltes der et udvalg under komiteen autorisation under navn af *Justitsministeriets Udvalg for Færdselspropaganda*, der i samarbejde med "Større Færdselssikkerhed" gennemførte færdselsforedrag i radioen, færdselsfilm i biograferne, færdselslære i skolerne mv. Virksomheden bekostedes ved privat indsamlede midler. I Justitsmin.s ovennævnte skrivelse stod der, at der ikke kunne forventes offentlige tilskud.

Først fra 1939 fik færdselspropagandaen tilskud på finansloven (Rigsdagstid. 1938/39 B sp.1333-36, 1939/40 A sp.4251-54). Justitsministeriets Udvalg for Færdselspropaganda fungerede herefter som forretningsudvalg for "Større Færdselssikkerhed". Under besættelsen optoges andre propagandaopgaver, f.eks. i forbindelse med mørklægningen. Dette arbejde foregik under navnet *Justitsministeriets Propagandaudvalg*. Efter krigen blev navnet ændret til *Justitsministeriets Udvalg for Større Færdselssikkerhed*.

I 1948 oprettedes et repræsentantskab bestående af en kontaktmand (som regel en politimand) i hver af landets 71 politikredse. Kontaktmændene havde til opgave at distribuere udvalgets materiale, samarbejde med lokale foreninger og skoler mv. 3.6.1953 omdannedes udvalget til *Rådet for Større Færdselssikkerhed*, i hvilket myndigheder og organisationer, der havde berøring med færdselsforhold, var repræsenteret. Det var en offentlig institution, men uden myndighedsfunktioner. Dets opgave var alene at vække borgernes interesse for færdselssikkerhed.

Rådets arkiv fra tiden før og under besættelsen opbevaredes på Københavns Politigård og gik tabt under krigen.

Henvisninger: Hans Jørgen Johansen: *Større færdselssikkerhed 1935 - 8. september - 1960*, 1960. - Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1936/1[835], 1937/1[358]; 2. Kt., j.nr. 1944/1[81].

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Færdselssikkerhedskommissionen 1966- — 2151

Ved Justitsmin.s skr. af 18.5.1966 nedsattes Færdselssikkerhedskommissionen med den opgave at overveje og fremkomme med forslag til foranstaltninger med henblik på forbedring af færdselssikkerheden på vejene. I overvejelserne skulle indgå trafiksikkerhedsproblemer i forbindelse med trafikanterne, køretøjerne og vejene. Kommissionen bestod af repræsentanter for de i Folketinget repræsenterede partier, for Justitsmin., Vejdirektoratet, Rigspolitichefen, Politidirektøren og Rådet for Større Færdselssikkerhed samt for en række organisationer. I 1985 havde kommissionen afgivet 14 betænkninger.

Kommissionen gennedsattes som *Færdselssikkerhedskommissionen af 1986* ved Justitsmin.s skr. af 3.6.1986. Beskikkelse som medlem og som særlig sagkyndig for kommissionen gjaldt dog kun indtil nyvalg til Folketinget, og kommissionen gennedsattes herefter ved Justitsmin.s skr. af 14.12.1987 og 30.6.1988. Kommissionens opgaver var stort set uændrede.

Færdselssikkerhedskommissionen havde eget sekretariat, men dens arkivalier er integreret i Justitsministeriets (Færdselssikkerhedsafdelingen) journalsystem.

Henvisninger: Færdselssikkerhedspolitisk redegørelse. Afgivet af et embedsmandsudvalg under regeringsudvalget om børn i trafikken. 1. del 1981 (921/Sv.5616), 2. del 1984 (1008/Sv.5698); om Færdselssikkerhedskommissionen, se 1. del s.10 og 2. del s.42f. *(NP/WR)*

Rådet for Trafiksikkerhedsforskning 1967- 1361

Efter indstilling fra Færdselssikkerhedskommissonen i dennes betænkning 2 af 13.3.1967 oprettedes Rådet for Trafiksikkerhedsforskning af justitsministeren 26.10.1967. I betænkningen anbefaledes, at der som led i bekæmpelsen af færdselsulykker blev etableret et selvstændigt råd for trafiksikkerhedsforskning sammensat af repræsentanter for de myndigheder og organisationer, der havde kontakt med det praktiske forskningsbehov.

Rådets opgave var at indsamle og viderebringe oplysninger om trafiksikkerhedsforskning i Danmark og i udlandet og at iværksætte forskning på dette felt enten gennem sit eget sekretariat eller gennem eksisterende institutioner.

Henvisninger: Færdselssikkerhedskommissionens 2. bet., 1967 (Sv.1978).

Indhold: Medlemsarkiv 1968-73 (afleveret fra Vejdirektoratet). *(NP)*

Brandfare. Våben

Justitsministeriets Acetylenlampeudvalg 1917-19 2185

Justitsministeriets Acetylenudvalg 1919-28

Da der i 1917 blev mangel på petroleum, blev der fabrikeret lamper, der som brændstof benyttede acetylen, en gasart der udvikles ved kalciumkarbids forbindelse med vand. På grund af eksplosionsfaren ved acetylens blanding med atmosfærisk luft indførte Justitsministeriet nogle kontrolforanstaltninger i 3 be-

kendtgørelser (457-59) af 29.9.1917 om handel med og brug af transportable acetylenlamper samt instruks for disses godkendelse. Et udvalg kaldet *Justitsministeriets Acetylenlampeudvalg* skulle med et stempel godkende enhver lampetype, inden den sendtes i handelen. Udvalget havde til huse i Teknologisk Institut.

Ved Justitsmin.s skr. af 1.5.1918 fik udvalget tillige overdraget kontrollen med acetylenkogeapparater og ved bek. 395 af 27.7. 1918 med acetylenblæseapparater.

Ved bek. 176-177 af 31.3.1919 blev fabrikation af acetylenlamper, acetylenblæselamper og acetylenkogeapparater forbudt, dog kunne salg af allerede forfærdigede lamper, der var godkendt af Acetylenlampeudvalget, fortsat finde sted. Acetylenlampeudvalget blev ophævet.

Den 3.9. s.å. nedsatte Justitsministeriet et nyt udvalg, kaldet *Justitsministeriets Acetylenudvalg* med den opgave at undersøge betimeligheden af en revision af de gældende regler for anvendelse og fremstilling af acetylen (acetylengasværker). Udvalget afgav betænkning i 1921, men fungerede fortsat som rådgivende for ministeriet med hensyn til sikkerhedsproblemer ved acetylen. Ved oprettelsen af Sundhedsministeriet i december 1926 overgik tilsynet med brugen af acetylen til dette ministerium, der varetog det gennem Arbejds- og Fabriktilsynet. Ved Justitsministeriets skr. af 7.6.1928 ophævedes "det ved Justitsministeriets Skrivelse af 29. September 1917 nedsatte Acetylenudvalg". Ministeriet har således betragtet udvalget af 1919 som en fortsættelse af det foregående.

Udvalgets arkiv (1 pk.) afleveredes i 1977 af Teknologisk Institut til Erhvervsarkivet, som i 1984 overdrog det til Rigsarkivet.

Henvisninger: Justitsmin. 2. Kt., j.nr. 1917/3106 og 1928/977.

Indhold: Sager 1917-28. *(NP)*

Justitsministeriets Prøvekommission for Filmoperatører 1928- 1388

Justitsmin.s Prøvekommission for Filmoperatører oprettedes iht. §10 i bek. 216 af 23.7.1928 om indretning og benyttelse af bio-

grafteatre og andre lokaler, hvori der forevises levende billeder. Den fik til opgave at afholde prøver for filmoperatører til erhvervelse af såkaldt operatørbevis. Kommissionen havde 3 medlemmer, en brandteknisk ingeniør (Københavns brandchef) som formand, en biografejer og en operatør. Da prøven tog sigte på forevisning af letforbrændelige film, fik den efterhånden kun betydning for forevisning af ældre arkivfilm.

Indhold: Personsager vedr. operatørbevis (nr.1-345) 1928-72. *(NP)*

Justitsministeriets Brandudvalg 1941-61 2158
Justitsministeriets Brandråd 1961- 1384

I februar 1941 nedsatte Justitsministeriet et udvalg til at undersøge mulighederne for en styrkelse af brandvæsenerne, bl.a. med henblik på risikoen for luftangreb. Udvalget afgav betænkning i maj s.å. Heri foresloges, at der skulle nedsættes et stående udvalg med henblik på at skabe en fastere organisation af landets brandvæsen.

Justitsmin.s Brandudvalg blev nedsat ved cirkulære 175 af 23.6. 1941 med den opgave at være mellemled mellem Justitsmin. og Statens Civile Luftværn i spørgsmål om luftbeskyttelsesforanstaltninger, som berørte brandvæsenet, samt at yde Justitsmin. bistand på brandvæsenets område. Udvalget bestod af 4 medlemmer repræsenterende henholdsvis Justitsmin. (formand), Københavns Brandvæsen, Dansk Brandinspektørforening og Dansk Brandværnskomité.

Udvalget fortsatte efter krigen som rådgivende for Justitsmin. i spørgsmål om brandvæsen. Med udgangen af marts 1961 blev udvalget ophævet og dets funktioner overtaget af Justitsmin.s Brandråd.

Indtil februar 1947 var udvalget selvstændigt arkivdannende. Herefter journaliseredes brandudvalgssagerne i Justitsmin.s 3. Kontors journal under hovednummer 99 i 1947-48, herefter under hovednummer 28.

Justitsministeriets Brandråd oprettedes pr. 1.4.1961 iht. §18 i lov 247 af 10.6.1960 om brandvæsenet i købstæderne og på landet

(brandlov), jf. lovbek. 641 af 29.12.1976 og lovbek. 365 af 28.7. 1983. Det havde 7 medlemmer; 2 udpeget af justitsministeren, 3 af de kommunale organisationer. 1 medlem skulle repræsentere Civilforsvaret, og 1 udpeges efter indstilling fra Dansk Brandinspektørforening. Justitsministeren udpegede formand og næstformand, hvoraf den ene skulle være en repræsentant for en af de kommunale organisationer.

Rådet var rådgivende for myndighederne i spørgsmål om brandvæsen. En del af denne opgave overgik 1971 til Statens Brandinspektion, se s.560.

Brandrådet var ikke selvstændigt arkivdannende. Brandrådssager blev 1961-66 journaliseret i Justitsmin.s 3. Kontors journal under hovednumrene 27 og 28. I Departementets journalplan for 1968-72 har de nr. 33120.

Henvisninger: Bet. ang. Foranstaltninger til Styrkelsen af Brandvæsenet, 1941 (Sv.773).

Justitsmin. 2. Kt., j.nr. 1940/1724; 3. Kt., j.nr. 1960/ 27[86].

Indhold: Justitsmin.s Brandudvalg: Brevbøger 1941-feb.1947. Brevregister 1941-46. Journalsager m. fortløbende numre (nr. 1-1529) 1941-47. Journalsager 1941-47. *(NP)*

Justitsministeriets Konsulent i Sprængstofsager 1894-1970 1380

Ved lov 100 af 1.4.1894 indførtes kontrol med tilvirkning, forhandling og opbevaring af sprængstoffer, som herefter kun kunne finde sted med tilladelse fra Justitsmin., når visse i loven fastsatte betingelser var opfyldt (jf. ændring ved lov 74 af 7.4.1899 samt lov 184 af 7.6.1958 og lov 18 af 28.1.1966 om fyrværkeri.) Som konsulent ved afgørelsen af disse sager fungerede ingeniørkaptajn C.A.J. Juul. Konsulenthvervet bestod, indtil det blev ophævet ved skrivelse af 18.12.1970, hvorefter hvervet overgik til Statens Brandinspektion (s.560), jf. bek. 481 af 9.12.1970 §10.

Der findes intet arkiv fra konsulenternes virksomhed. Ifølge oplysning fra Statens Brandinspektion blev godkendelser i mange tilfælde indhentet telefonisk af Justitsmin. hos konsulenten.

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1926/134 og 4. Kt., j.nr. 1970-3301-97. *(NP)*

Justitsministeriets Konsulent for Brandfarlige Stoffer 1922-70 1385

Med hjemmel i §16 i lov 149 af 20.3.1918 om motorkøretøjer samt bek. 141 af 1.4.1922 om opbevaring af brandfarlige væsker beskikkedes ved cirkulære 47 af 1.4.1922 professor ved Polyteknisk Læreanstalt, P.E. Raaschau, som Justitsmin.s Konsulent for Brandfarlige Væsker, senere kaldt Konsulenten for Brandfarlige Stoffer. Konsulenten havde til opgave at godkende og føre tilsyn med oplagringssteder for brandfarlige stoffer samt godkende konstruktioner af tankvogne og anordninger til fyldning og tømning af tankvogne. Konsulentens opgaver overgik pr. 1.1.1971 til Statens Brandinspektion, se s.560.

Henvisninger: Justitsmin. 4. Kt., j.nr. 1921/1443 og 1922/1699.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Justitsministeriets Prøvningsudvalg for Oliefyr 1955-71(72) 1390

Iht. bek. 14 af 25.1.1955 (jf. ændringer ved bek. 224 af 15.8.1956, 95 af 24.3.1959 og 175 af 15.5.1963) skulle automatisk regulerede oliefyringsanlæg typegodkendes af Justitsmin.s Prøvningsudvalg for Oliefyr. Oliefyr af godkendt type skulle forsynes med en metalplade med påskriften "Godkendt J.P.O." og godkendelsesnummeret. Udvalget ophævedes i forbindelse med oprettelsen i 1971 af Statens Brandinspektion (bek. 481 af 9.12.1970), som fortsatte sagsbehandlingen i det af udvalget anlagte arkivsystem indtil udgangen af 1972. Pr.1.1.1973 overførtes sager vedr. afprøvning og typegodkendelse af oliefyr fra Justitsmin. til Boligmin. (7. Kt., fra 1979 Byggestyrelsens Byggelovskontor (3. Kt.) og Boligmin.s Godkendelsessekretariat for Materialer og Konstruktioner).

Udsnit af Statens Brandskoles modelby, som anvendes i taktikuddannelsen (Statens Brandinspektion).

Indhold: Journalregistre 1955-71. Journalsager 1955-72. Div. regnskabsarkivalier 1955-71. (Enkelte sager vedr. varmeaggregater til biler indgår i Statens Brandinspektions arkiv). *(WR)*

Justitsministeriets Brandtekniske Konsulent vedr. Radioaktive Stoffer 1960-70 1386

Ved Justitsministeriets skrivelse af 31.8.1960 oprettedes en stilling som Justitsmin.s Brandtekniske Konsulent vedr. Radioaktive Stoffer. Konsulentens opgave var at vejlede Sundhedsstyrelsen ved afgørelsen af, hvilke krav mht. brandsikring, der i medfør af bestemmelserne i lov 94 af 31.1.1953 og bek. 192 af 15.6. 1955 burde stilles til virksomheder, der benyttede radioaktive stoffer. Konsulenten skulle endvidere underrette lokale brandmyndigheder om etablering og ændring af radioaktive strålekilder. Endelig skulle konsulenten vejlede lokale brandmyndig-

heder mht. foranstaltninger til sikring af brandmandskab og til brandsikring af virksomheder, i hvilke der var anbragt radioaktive stoffer.

Ved bek. 481 af 9.12.1970 overgik konsulentens funktioner til Statens Brandinspektion fra 1.1.1971, se ndf. Konsulentens arkiv er ikke bevaret.

Henvisninger: Justitsmin. 3.Kt., j.nr. 1955/27[108]. *(NP)*

Statens Brandinspektion 1971- 1383

Statens Brandinspektion oprettedes pr. 1.1.1971 ved bek. 481 af 9.12.1970 og fik til opgave at føre tilsyn med brandvæsenet i samtlige kommuner uden for København, jf. bek. 929 af 14.12. 1987. Inspektionen udøvede justitsministerens beføjelser mht. bestemmelserne i brandlovens §§6-8 og førte tilsyn med brand- og redningstjenesten i civile lufthavne. Brandinspektionen var i øvrigt rådgivende for myndigheder og andre i brandspørgsmål og varetog uddannelse af brandvæsenernes personale (Statens Brandskole). Brandinspektionen overtog de opgaver, som indtil da varetoges af Justitsmin.s Konsulent for Brandfarlige Stoffer (s.558), Justitsmin.s Prøvningsudvalg for Oliefyr (s.558), Justitsmin.s Brandtekniske Konsulent vedr. Radioaktive Stoffer (ovf.) og Justitsmin.s Konsulent i Sprængstofsager (s.557) samt udøvede Justitsmin.s beføjelser iht. bek. 74 af 15.3.1944 om opbevaring og transport af nitrocellulose og -pasta og af bek. 304 af 30.9.1944 om opbevaring af transportable trykbeholdere.

Ved bek. 567 af 20.12.1972 blev tilsynet med brandværnsforanstaltninger i hoteller, forsamlingslokaler, skoler, butikker og selskabshuse henlagt til Statens Brandinspektion.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Statens Brandskole 1965- 1381

Statens Brandskole oprettedes 1.9.1965 under Justitsmin. (jf. lov 190 af 26.5.1965 om ændring af §9 i lov om brandvæsenet i

købstæderne og på landet). Brandinspektører og andre befalingsmænd skulle gennemgå en særlig uddannelse og bestå en afsluttende prøve. Nærmere bestemmelser om uddannelsen på Statens Brandskole (befalingsmandskursus, indsatslederkursus, brandinspektørkursus m.m.) og om grunduddannelse (brandmandskursus) og supplerende lokal uddannelse efter retningslinjer udarbejdet af Statens Brandskole fastlagdes ved bek. 1 af 3.1. 1966, 336 af 21.7.1970 og 575 af 29.9.1988). Skolen modtog elever fra kommunale brandvæsener, Falck-Zonen, Civilforsvaret, Flyvevåbnet, Søværnet, Risø m.fl. Ved bek. 481 af 9.12. 1970 henlagdes Statens Brandskole under Statens Brandinspektion (se ovf.), der herefter fungerede som sekretariat for skolen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Statens Våbenkontrol 1937- 1379

Iht. §4 i lov 139 af 7.5.1937 om kontrol med tilvirkning af krigsmateriel m.m. skulle virksomheder, som fremstillede krigsmateriel, være underkastet tilsyn af et dertil nedsat råd, Statens Våbenkontrol. Rådet havde 5 medlemmer; justitsministeren udpegede formanden, 2 medlemmer valgtes af forsvarsministeren blandt hærens og flådens sagkyndige, 1 udpegedes af handelsministeren/industriministeren og 1 af finansministeren/økonomiministeren. De pågældende virksomheder skulle give rådet alle oplysninger om produktion mv. og tilstille rådet deres regnskaber. Til dækning af omkostningerne ved kontrollen ydede virksomhederne en afgift til statskassen.

Rådet havde til dels selvstændig arkivdannelse (se Indhold), men behandlede i øvrigt sager, som indgik i Justitsmin.s arkiv på faste numre (1931-39: 3.Kt. nr.19; 1939-46: 2.Kt. nr.19; 1947-52: 5. Kt. nr. 19 og 28; 1952-60: 3. Kt. nr. 13; 1960-67: 5. Kt. nr. 31, 1968-72: Hovedgr. 38 samt div. sager under 4. Kt.).

Indhold: Intern korrespondance, indberetninger, afskibninger m.m. 1938-59. Fabrikationstilladelser 1941-45. Regnskaber for div. fabrikker 1938-63. *(NP/WR)*

Retspleje. Straffelov. Kriminalitet

Retsplejeudvalget 1919-55 1373

Iht. retsplejelovens §1023, jfr. lov 325 af 3.6.1919, oprettedes Retsplejeudvalget med den opgave at drøfte og fremsætte forslag til ændringer i og tilføjelser til retsplejeloven og de til denne knyttede anordninger og bestemmelser. Udvalget bestod af 2 højesteretsdommere, 2 landsdommere, en af de retskyndige dommere ved Sø- og Handelsretten i København, 2 dommere ved underret, Rigsadvokaten, Chefen for Statspolitiet/Rigspolitichefen, 2 politimestre, 2 højesteretssagførere, 2 landsretssagførere og 2 sagførere ved underret.

Ved ovennævnte lov 325 af 3.6.1919 §31 pålagdes det Retsplejeudvalget at nedsætte et *Retsråd* på 5 medlemmer udpeget blandt eller uden for udvalgets medlemmer. Retsrådet havde til opgave mundtligt eller skriftligt at yde råd og vejledning vedrørende retsplejelovens nærmere gennemførelse til dommere, sagførere eller andre til retsplejen knyttede personer, som måtte ønske det. Retsrådets virksomhed skulle ifølge loven ophøre ved udgangen af 1922, men blev ved lov 300 af 30.6.1922 forlænget til udgangen af 1924.

Ved lov 130 af 28.4.1955 blev Retsplejeudvalget ophævet. If. bemærkningerne til lovforslaget fandtes det ikke længere hensigtmæssigt at opretholde et permanent udvalg af en sådan størrelse og sammensætning. I stedet ville man ved forberedelse af ændringer i retsplejelovgivningen nedsætte særlige udvalg sammensat under hensyn til de specielle spørgsmål, der skulle behandles.

Henvisninger: Troels G. Jørgensen: *Retsplejeudvalget gennem 25 Aar*, 1944. - Justitsmin. 4. Kt., j.nr. 1955/167.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1919-54. Journal 1919-54. Journalsager 1919-54. Indberetningsskrivelser fra udvalgets formand 1919-54. Retspræsident Kühls materiale 1926-32. Ujournaliserede skrivelser 1942-55. Div. regnskaber og kassebøger 1925-56. *(NP/WR)*

Retsplejerådet 1961- 1372

Retsplejerådet, hvis medlemmer alle er jurister, nedsattes ved Justitsministeriets skrivelse af 19.12.1961. Dets opgave er på ministeriets foranledning at afgive indstilling om ændring i retsplejeloven med henblik på en reform af denne lovgivning. Desuden skal rådet virke som rådgivende organ for Justitsministeriet mht. retsplejebestemmelser i særlovgivningen og i internationale overenskomster, samt vedr. principielle spørgsmål om fastsættelse af administrative bestemmelser af retsplejemæssig betydning. Rådet kan efter forhandling med justitsministeren indkalde særlig sagkyndige til at deltage i forhandlingerne.

Retsplejerådets sager indgår i Justitsmin.s Lovafdelings journalsager.

Henvisninger: Justitsmin. L.A., j.nr. 1970-0131-22. *(NP)*

Straffelovskommissionen 1950-60 2305

Ved Rigsdagens åbning d. 4.10.1949 udtalte statsminister Hans Hedtoft, at der ville blive nedsat et permanent straffelovsudvalg "med den opgave at gennemgå det danske straffesystem for at søge tilvejebragt et bedre værn for samfundet mod forbrydelser og en mere hensigtsmæssig behandling af lovovertrædere med særligt henblik på den socialt betingede forebyggelse". Efter overvejelser i Justitsmin. om evt. at forankre udvalget i ministeriet gennem departementschefens formandsskab og om evt. at lade de politiske partier være repræsenteret i udvalget, nedsattes Straffelovskommissionen som en permanent kommission ved kgl. res. af 8.2.1950 med prof. Stephan Hurwitz som formand og med repræsentanter for retsvidenskab, domstolene, anklagemyndigheden, politiet, retspsykiatrien, fængselsvæsenet, forsvarerne og Justitsmin. Kommissionen bemyndigedes til efter nærmere forhandling med justitsministeren at tilkalde andre særlig sagkyndige til at deltage i kommissionens forhandlinger. Kommissionen fik til opgave at overveje og fremsætte forslag til ændringer af den gældende lovgivning inden for de områder af straffelovgivningen, som justitsministeren - evt. efter forslag fra kommissionen - overdrog denne til behandling.

Kommissionen afgav trykte betænkninger om fortabelse af rettigheder som følge af straf (1950, Sv.535), om forsorgsdomme og betingede domme (1953, Sv.539) og om ungdomskriminaliteten (1959, Sv.543) samt en række ikke-trykte betænkninger og udtalelser i spørgsmål, forelagt som høringer fra Justitsmin.

Straffelovskommissionen ophævedes ved kgl. res. af 1.9.1960 og afløstes af Straffelovrådet (se ndf.). Det skete på baggrund af de nordiske justitsministres beslutning om et nærmere nordisk strafferetligt lovsamarbejde og det ønskelige i nøje at følge det internationale samarbejde på kriminalpolitikkens område samt det uhensigtsmæssige ved begrænsningen af Straffelovskommissionens kommissorium til lovgivningsspørgsmål og behovet for at styrke sagkyndige initiativer til reformer, som udviklingen inden for kriminalvidenskab og strafferetlig praksis gav anledning til.

Straffelovskommissioner i øvrigt, se Udvalg og kommissioner ad hoc under Justitsmin. s.130.

Henvisninger: Justitsmin. 6. Kt., j.nr. 1949/1216.

Indhold: Rettighedsfortabelse 1950. Grønlands kriminallov 1950-51. Strafferegistre og attester 1950-51. Straffelovens §289 1951. Værnepligtsloven 1951. Konfiskation i forb. m. gavebiler. Betingede domme 1951-53. Afbetalingssvig 1951-52. Militær straffelov 1953. Strafminima 1953. Personundersøgelser 1953. Hasardforordninger 1953. Unge lovovertrædere 1954-58. Alkoholproblemer 1954-60. Folkedrab 1955. Prostitution 1955. Prøveløsladelse 1955-56. Jurisdiktion i straffesager 1955-58. Brugstyveri 1956-59. Nordisk kriminologisk samarbejde 1958. Overførsel fra en reaktionsform til en anden 1959-60. Div. betænkninger. Domsmateriale om krisesager. Utugtige skrifter mv. *(WR)*

Straffelovrådet 1960- 1375

Straffelovrådet nedsattes som et permanent råd ved Justitsmin.s skr. af 3.10.1960 til afløsning af den kort forinden ophævede Straffelovskommission af 1950 (se ovf.). Rådet fik fire medlemmer, herunder som formand Folketingets ombudsmand, prof. Stephan Hurwitz, i 1971 afløst af prof. Kn. Waaben, samt 1-2

sekretærer. Straffelovrådet fik til opgave efter Justitsmin.s anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivningsspørgsmål og om principielle spørgsmål vedr. fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger, samt efter Justitsmin.s nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige lovsamarbejde. Rådet kan efter nærmere forhandling med Justitsmin. tilkalde andre særlig sagkyndige til at deltage i forhandlingerne.

Henvisninger: Justitsmin., Lovkt., j.nr. 1960/159.

Indhold: Fuldbyrdelse af frihedsstraf 1961-63. Ændringer i kriminalloven for Grønland 1962. Konfiskationsregler/saltvandsfiskerilov 1962. Bet. om konfiskation 1964. Udtalelse om homoseksuel prostitution 1967. Bet. om ansvar for radio- og fjernsynsudsendelser 1968. Svangerskabslov 1969-70. Spirituspåvirkede motorførere 1970. Afkriminalisering af beruselse på offentligt sted 1970. Bet. om privatlivets fred 1970. Bet. om strafferetlige særforanstaltninger 1972. Af- og nedkriminaliseringsspørgsmål 1973. Udtalelser om økonomisk kriminalitet 1973-74. Strafferammer og prøveløsladelse 1985-87. *(WR)*

Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg 2414 1968-

Udvalget nedsattes 6.1.1968 med den opgave at gennemgå de dele af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejsning og forberedelsen af domsforhandling (efterforskningsstadiet).

Ved nedsættelsen fik udvalget 5 medlemmer, i januar 1969 udvidet til 7 medlemmer, alle juridiske embedsmænd, bortset fra et enkelt medlem, der er advokat. En landsdommer er formand. Udvalget, der har udgivet en række betænkninger, havde selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Retslægerådet 1909- 1368

Det Kgl. Sundhedskollegium, der ophørte i 1907, fungerede som retslægeråd gennem afgivelse af retsmedicinske erklæringer til myndigheder og domstole. Efter udenlandske forbilleder blev det foreslået i 1. bet. fra Medicinalkommissionen af 1908 at oprette et af administrationen uafhængigt retslægeråd.

Ved §3 i lov 111 af 30.4.1909 om sundhedsvæsenets centralstyre oprettedes Retslægerådet bestående af 3 medlemmer, der skulle have særlig indsigt i hhv. retsmedicin, psykiatri og fødselsvidenskab. Desuden udpegedes en kreds af sagkyndige, som kunne tilkaldes til rådets møder, når en sags beskaffenhed gjorde det ønskeligt. Blandt de således udpegede skulle være en praktiserende læge.

Det påhvilede Retslægerådet at afgive sådanne lægevidenskabelige og farmaceutiske skøn, som var bestemmende for enkelte personers retsforhold. Erklæringer kunne afæskes rådet af Sundhedsstyrelsen, af centraladministrationens forskellige afdelinger, af retterne, af anklagemyndigheden og af overøvrighederne.

Ved lov 131 af 16.4.1935 fik Retslægerådet sin egen lov. Antallet af medlemmer blev udvidet til 7, hvoraf 3 skulle have særlig indsigt i psykiatri og den ene af disse tillige i åndssvagevæsen. De øvrige medlemmer skulle have særlig indsigt i hhv. retsmedicin, fødselsvidenskab, kirurgi og intern medicin. Rådet skulle herefter arbejde i 2 afdelinger, den ene for retspsykiatriske spørgsmål, den anden for andre retsmedicinske spørgsmål. Justitsministeren udpegede efter indstilling fra rådet en formand og 2 næstformænd, en for hver afdeling. Ved bekendtgørelse 150 af 30.4. 1935 fastsattes en forretningsorden for Retslægerådet.

Ved lov 60 af 25.3.1961 øgedes rådets medlemstal til 12. Om dets sammensætning hed det nu blot, at rådet skulle arbejde i 2 afdelinger, af hvilke den ene behandlede retspsykiatriske spørgsmål og den anden alle øvrige retsmedicinske spørgsmål. Der beskikkedes som hidtil et antal sagkyndige, som kunne tilkaldes, men rådet kunne, hvis det var nødvendigt, selv tilkalde andre sagkyndige. Ny forretningsorden blev fastsat ved cirk. 97 af 20.4. 1961.

Retslægerådet har siden sin oprettelse skullet indgive årlig beretning til justitsministeren. Beretningerne er offentliggjort. I begyndelsen havde Retslægerådet kontorfællesskab med Sundhedsstyrelsen, men flyttede 1911 til Københavns Universitets Retsmedicinske Institut (s. 756).

1909-10 journaliseredes Retslægerådets sager i Sundhedsstyrelsens journal og er i rådets arkiv henlagt efter dennes numre. Der førtes samtidig en særskilt journal for Retslægerådet, hvor sagerne er indført i en selvstændig nummerrække med henvisning til numrene i Sundhedstyrelsens journal. Der ligger ingen sager til Retslægerådets journal for 1909-10.

Rigsarkivet har ved skr. af 16.9.1974 og 17.1.1986 givet tilladelse til kassation af sager vedr. spirituspåvirkethed og vedr. faderskab, hvori beregning af avlingstidspunkt er sket på grundlag af normaltabeller (jf. Sundhedsstyrelsens cirk. af 30.12.1966), med undtagelse af visdomsbogssager.

Henvisninger: Bet. ang. Ordningen af Sundhedsvæsenets Centralstyre. Afgiven af den i Medfør af Lov 43 af 13. Marts 1908 nedsatte Kommission til at forberede en Omordning af Statens civile Sundhedsvæsen, 1909 (Sv.1547).

Indhold: Kopibøger 1910-72. Journal 1909-10. Journaler 1911-52. Sagskartotek, nummer- og navnebøger 1953-58. Sagskartotek, journalkort 1953-58.

Sager til Sundhedsstyrelsens journal 1909-10. Journalsager 1911-58. Sterilisationssager 1931-51. Kastrations- og sterilisationssager 1959-73. *(NP)*

Speciallægen i Psykiatri ved Københavns Politi og Fængsler 1935-40
Overlægen i Psykiatri ved Politiet 1940-54
Justitsministeriets Psykiatriske Undersøgelsesklinik 1954- 1355

På finansloven for 1935/36 blev der første gang bevilget honorar til en speciallæge i psykiatri ved Københavns politi og fængsler. Stillingen oprettedes fra 1.7.1935 med henblik på mentale obser-

vationer af arrestanter og andre sigtede efter henvisning fra undersøgelseskamrene eller politiets andre afdelinger.

Efter den nye politiordnings indførelse i 1938 opstod der spørgsmål om, hvorvidt stillingen skulle knyttes til Rigspolitichefembedet. Et udvalg afgav betænkning herom i 1939 og anbefalede, at der oprettedes en tjenestemandsstilling som psykiatrisk overlæge ved politiet. Stillingen blev oprettet fra 1.7.1940 som tilknyttet politiet i København. Fra 1.4.1951 oprettedes endnu en tjenestemandsstilling som overlæge i psykiatri ved politiet, sideordnet med den allerede bestående.

Den 24.3.1954 udstedtes "Instruks for de under Justitsministeriet ansatte overlæger ved de retspsykiatriske undersøgelser i København". Ifølge denne skulle overlægerne fremtidig benævnes "Justitsministeriets overlæger i psykiatri" og institutionen "Justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinik", delt i afdeling A og B.

Klinikkens hovedopgave var mentalundersøgelser i straffesager i hovedstadsområdet. Klinikken afgav endvidere erklæring i sager om benådning og om udsættelse af strafafsoning pga. domfældtes psykiske helbredstilstand samt udøvede tilsyn i medfør af betinget dom mv. med personer med behov for psykisk behandling. Sagerne fordeltes mellem afdelingerne på den måde, at sager med ulige numre i den fælles journal gik til Afdeling A og de lige numre til Afdeling B. Mht. visse saggrupper havde hver afdeling sine områder.

Uden for hovedstadsområdet varetoges metalundersøgelser af de lokale embedslæger, eventuelt ved indlæggelse på statshospital. I Århus (Riisskov) fandtes en overlæge i retspsykiatri med lignende funktioner som klinikken i København, men denne sorterede ikke under Justitsministeriet.

Henvisninger: Bet. afgivet af kommissionen af 4.12.1951 til overvejelse af spørgsmål vedr. de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager, 1956 (149/Sv.541).

Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1938/994; 5. Kt., j.nr. 1947/230; 6. Kt., j.nr. 1952/629.

Overlæge Bent Borup Svendsens privatarkiv (RA). Overlæge Max Schmidts privatarkiv (RA). Håndskriftsamlingen V.S.4: Overlæge Emma Vestergaards materiale vedr. sædelighedspiger og homoseksuel prostitution 1956-68.

Indhold: Observationssager: Arrestanter 1935-51. Ambulante 1935-51.

Navne-, fødseldato- og diagnosekartotek for P-sager (vedr. retsopgøret efter besættelsen). Protokol for P-sager. P-journaler. Div. sager vedr. besættelsestiden. Div. materialer.

Overlæge Nancy Bratts embedsarkiv 1945ff. *(NP/WR)*

Det Kriminalpræventive Råd 1971- 1376

Efter forslag fra Rigspolitichefen nedsatte justitsministeren Det Kriminalpræventive Råd ved skr. af 17.9.1971 med det formål at virke inden for den gældende lovgivning for forebyggelse af kriminalitet ved gennemførelse af sikkerhedsfremmende foranstaltninger, ved oplysningsvirksomhed eller på anden formålstjenlig måde. Rådet bestod af repræsentanter for offentlige myndigheder og private institutioner, organisationer mv. (1989: 46), hvis sagkundskab skønnedes af betydning for rådets virksomhed, samt af to universietslærere i hhv. kriminalret og sociologi. Formand og næstformand udpegedes af Justitsmin. Nye medlemmer optoges af rådets plenarforsamling (årsmøde), som var højeste myndighed. Et mindretal på fem medlemmer kunne kræve, at en afgørelse forelagdes justitsministeren til endelig afgørelse. Forretningsudvalget, hvoraf rigspolitichefen var født medlem, fastsatte inden for rammerne af plenarforsamlingens beslutninger retningslinjerne for rådets virksomhed, traf afgørelse om anvendelsen af offentlige tilskud og nedsatte de stående udvalg. Rådets sekretariat og den tilknyttede Kriminalpræventiv Afdeling udgjorde et tjenested under Rigspolitichefen. Rådets arbejde udførtes i øvrigt af de stående udvalg, de af disse nedsatte arbejdsgrupper, af Rigspolitichefens tekniske afdelinger samt af pædagogiske konsulenter.

Henvisninger: Foruden publikationer og pjecer i forskellige serier har Det Kriminalpræventive Råd udgivet årlig *Beretning* 1980ff.

Justitsmin., j.nr. 1983-1213-1 (forretningsorden af 9.5.1984).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Nævnet vedr. Erstatning fra Staten til Ofre for Forbrydelser 1976- 2346

6.6.1973 vedtog Folketinget en beslutning, der opfordrede regeringen til at lade udarbejde et lovforslag om erstatning af statsmidler til ofre for forbrydelser. 8.1.1974 nedsatte justitsministeren et udvalg, der 25.6.1975 afgav en betænkning indeholdende et lovudkast. Det resulterede i lov 277 af 26.5.1976 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser. If. lovens §11 skulle afgørelser om erstatning træffes af et nævn nedsat af justitsministeren. Nævnet bestod af en formand, der skulle være dommer, og af 2 andre medlemmer efter indstilling fra hhv. socialministeren og Advokatrådet. Nævnet havde den endelige administrative afgørelse i de sager, der blev indbragt for det. Nævnets forretningsorden fastsattes ved bek. 527 af 28.10.1976, ændret ved bek. 397 af 5.9.1979 og bek. 410 af 16.9.1985. Ændringer i loven er gennemført ved lov 233 af 6.6.1985.

Henvisninger: Bet. om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, 1975 (751/2635).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Anklagemyndighed. Politi

Rigsadvokaten 1919- 1349

Ved retsplejereformen af 1919 organiseredes en offentlig anklagemyndighed. Indtil da var offentlig anklage i straffesager blevet varetaget af advokater som beskikkede aktorer. Lov af 11. 4.1916 om rettens pleje indførte i kap. 10 §99ff. en rigsanklager,

der skulle føre offentlige sager ved Højesteret og føre tilsyn med de lokale anklagemyndigheder. Offentlige sager ved overretterne skulle føres af overanklagere. Ved §38 i lov 325 af 3.6.1919 om ændringer i og tilføjelser til retsplejeloven ændredes betegnelserne til rigsadvokat og statsadvokater. Retsplejereformen trådte i kraft 1.10.1919.

Rigsadvokatens arkiv bygger på kronologisk journalisering efter kancellisystemet med brug af faste numre til visse saggrupper. Der er ikke registre til kopibøgerne. Størstedelen af journalsagerne før 1927 er kasseret.

For en række saggrupper er der ført særlige journaler med tilhørende sager: Højesteretsjournal 1919ff., KF-journal (krigsforbrydersager) 1945ff., P-journal (sager iht. straffelovstillægget af 1945) 1945ff., G-journal (generelle sager) 1973ff., 750-journal (lovovertrædere under 18 år) ca.1955ff., T-journal (tiltalefrafald) 1973ff. og U-journal (udlændingelov) 1983ff.

Henvisninger: Proceskommissionen af 1892 s. 18f. samt bilag sp. 65-73 og 335ff. (Sv.667-772).

Hjælpemidler: Navnekartotek til P-journalen.

Indhold: Kopibøger 1919-59. Journaler 1919-59. Journalregistre 1919-59. Journalsager 1919-59. Navnekartotek 1919-45 (A - Jensen,L. mangler) og 1946-53.

P-journaler (sager iht. straffelovstillægget af 1945). Sager til P-journalen. Sehested-sagen. Domsudskrifter vedr. sager pådømt i hele landet ordnet i grupper af lovovertrædelser (kørsel, vognmænd, leverandører, håndværkere, entreprenører, tyske håndlangere, tysk politi, Waffen SS, tysk marine, Regiment Dänemark mv., Organisation Todt, Bondeværn).

KF-journaler (krigsforbrydersager). Sager til KF-journalen. Krigsforbryderlister og Krigsforbryderkommissionen (sag 721/46).

Journal med journalsager vedr. lovovertrædere under 18 år (750-sager) ca. 1955-73.

Udtagne sager: Best-sagen. Houmann-sagen. Tjenestemandssager - telefonstanden. Skive Bank. Schovelin-sagen. Jysk Hypotekbank. Landmandsbank-sagen.

Straffelovsudvalget. Retsplejeudvalget. Retsrådet. Svangerskabsloven. Statsadvokaten for Særlige Anliggender. *(NP/WR)*

Statsadvokaturen for Særlig Økonomisk Kriminalitet 1973- 1350

Statsadvokaturen for Særlig Økonomisk Kriminalitet blev oprettet ved bek. 648 af 20.12.1973 med virkning fra samme dag med det formål for hele landet at varetage forretninger vedr. økonomiske forbrydelser, navnlig overtrædelse af straffelovens §§278-284, 289 og kapitel 29, eller overtrædelse af erhvervs-, bolig-, afgifts- og skattelovgivningen, hvor overtrædelsen var af særlig betydeligt omfang eller på anden måde af særlig kvalificeret karakter.

Statsadvokaturen havde egen journal, men akterne fra retssager er indgået i de lokale anklagemyndigheders arkiver.

Henvisninger: Justitsmin. 5.Kt., j.nr. 1973-1210-21. Statsadvokat Hervert Grell, Privatarkiv nr. 7088.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Statspolitiet 1911-38 1352

Rigspolitichefen 1938- 1353

Ved lov 105 af 13.5.1911 om oprettelse af et Statspoliti skabtes et fælles politikorps for hele landet. Statspolitiets opgave var at yde de kommunale politimyndigheder i de enkelte retskredse uden for København hjælp ved efterforskning og forfølgelse af forbrydelser og at yde bistand til opretholdelse af fred og orden. Korpset blev underlagt Justitsministeren og bestod af en politichef og et antal betjente.

Statspolitiet fik med instruks 241 af 30.9.1911 et reglement for samarbejdet med det kommunale politi. Korpset skulle uopholdelig yde bistand, når den lokale politimester krævede det og i videst muligt omfang efter eget initiativ søge at forhindre forbrydelser og forseelser. I ildebrandstilfælde var korpset pligtig til at begive sig til brandstedet. Statspolitichefen og de lokale politimestre betragtedes som ligestillede, dog var politimesterens bestemmelser afgørende i alle spørgsmål om anvendelse af statspolitibetjente i de enkelte undersøgelser. Justitsministeriet kunne træffe særlige bestemmelser mht. Statspolitiets samarbejde med de stedlige politimyndigheder. Chefen for Statspolitiet og fire betjente blev stationeret i København; resten fordeltes rundt i landet.

Blandt de til Statspolitiet særlig henlagte opgaver var varetagelse af betlerspørgsmålet og fremmedsagen. Navnlig kontrollen med udlændinge belastede Statspolitiets ressourcer. Som følge af lov 67 af 1.4.1912 om anvendelse af udenlandsk arbejdskraft fik Statspolitiet en række kontrolopgaver, herunder tilsynet ved indrejsesteder som Gedser, Korsør og Vamdrup. Med lov 108 af 29. 4.1913 fik Statspolitiet bemyndigelse til at udfærdige opholdsbog for udlændinge, og ved samme lov udvidedes Statspolitiets personale. I forbindelse med 1. Verdenskrig øgedes tilstrømningen af fremmede, og Statspolitiet fik nye opgaver i forbindelse med indførelse af pastvang ved kgl. anordn. 272 af 8.5.1917.

Med den nye retsplejelov 90 af 11.4.1916, der trådte i kraft 1. 10.1919, blev Statspolitiets beføjelser og ansvarsområde udvidet. Statspolitiets opgave blev at udføre hverv inden for den straffende retsplejes område, navnlig efterforskning og forfølgelse af forbrydelser. Det blev endvidere pålagt Statspolitiet at påse overholdelsen af lov 52 af 15.5.1875 om tilsyn med fremmede og rejsende og at yde bistand til opretholdelse af sikkerhed, fred og ro. Loven fastlagde kompetenceforholdet mellem Chefen for Statspolitiet og den lokale politimester, idet politimesteren fik overdraget ledelsen af politikredsens politiforretninger og blev såvel det kommunale politis som Statspolitiets øverste stedlige foresatte. For så vidt angik de særlig til Statspolitiet henlagte opgaver, stod politimesteren dog under Chefen for Statspolitiets overtilsyn.

Med retsplejelovens vedtagelse overgik Politiskolen og Centralbureauet for Identifikation til Chefen for Statspolitiets ressort. Politiskolen var kommet på finansloven for 1914/15, og en leder af skolen udpegedes 1.7.1914. Med reglement 171 af 15.4. 1920 fik skolen regler for sit virke under Chefen for Statspolitiet. Centralbureauet for Identifikation var oprettet 1.3.1900, og dets opgave havde været at registrere de indsatte i Nytorvs Arresthus i København. Da politiet i 1904 indførte fingeraftryk som identifikationsmiddel ved forbrydelsers opklaring, udvidedes bureauets opgaver hastigt.

Civilklædte betjente fra Statspolitiet fører barber Mahren til retten. Mahren myrdede sin hustru i 1922, fordi hun ikke gengældte hans følelser. Han idømtes livsvarigt tugthusarbejde og benådedes i 1936 (Det Kgl. Bibliotek).

Kompetenceforholdet mellem politimestrene og Chefen for Statspolitiet fremgik ikke klart af loven, og der lå fortsatte stridigheder bag Justitsministeriets nedsættelse i 1916 af en kommission, hvis opgave var at forberede en omordning af de gældende regler mht. politiets ordning. Et mindretal i kommissionen foreslog, at politiet omorganiseredes som et rent statsligt politi på bekostning af det kommunale politi. Med lov 364 af 30.6.1919 om politiets ordning mv. fastholdt man imidlertid den gældende sondring mellem statsligt og kommunalt politi; Statspolitiets opgave formuleredes fortsat som den at udføre hverv inden for den straffende retsplejes område, at påse overholdelsen af tilsynet med fremmede og at yde bistand med opretholdelse af sikkerhed, fred og ro. Det københavnske opdagelsespoliti overgik samtidig til Chefen for Statspolitiet. Løn og ansættelsesforhold fastlagdes med lov 365 af 30.6.1919.

Med instruks 697 af 30.12.1919 søgte man at klargøre kompetenceforholdet mellem Chefen for Statspolitiet, korpset, politimestrene og anklagemyndigheden. Chefen for Statspolitiet havde den øverste ledelse af korpset, men funktionerne udøvedes gennem politimestrene og Politidirektøren i København. Politimestrene skulle i sager vedr. Statspolitiet rette sig efter ministerielle instrukser og følge de regler, som Chefen for Statspolitiet til enhver tid måtte give, men samtidig var politimesteren ansvarlig for politiets virksomhed i politikredsen. Statspolitiets arbejde skulle i realiteten ledes af den lokale politimester, samtidig med at Chefen for Statspolitiet var leder af korpset.

Statspolitiets opgaver udvidedes, da suveræniteten over Nordslesvig blev overdraget Danmark 15.6.1920. Ved lov 263 af 28.6. 1920 bestemtes det, at opretholdelsen af sikkerhed, fred og orden og overholdelse af love og vedtægter i De Sønderjyske Landsdele skulle varetages af en under Chefen for Statspolitiet stående styrke. Endnu en opgave kom til, da færdselspolitiet blev lagt under Statspolitiets ressort 17.7.1926.

Justitsministeriet nedsatte i 1925 et udvalg, hvis opgave var at udarbejde forslag til et enhedspoliti. Udvalget foreslog i sin betænkning, at der oprettedes et statsligt enhedspoliti. Lov 84 af 31. 3.1928 resulterede imidlertid ikke i et enhedspoliti. Den hidtidige ordning blev fastholdt med henvisning til kommunernes interesse i at bevare indsigt i politiets arbejde og til de økonomiske byrder, et statsligt enhedspoliti ville påføre staten. Dog fik Sønderjylland et særligt statsligt politi.

1928-loven henregnede følgende sagområder til Statspolitiet: Fordeling og omflytning af Statspolitiets personale mellem politikredsene, Statspolitiets regnskabsvæsen, overtilsyn med Politiskolen, Politiets Efterretningsvæsen, derunder udgivelse af Danske Politiefterretninger, Centralbureauet for Forbryderes Identificering, Laboratoriet for Foretagelse af Tekniske Undersøgelser i Politiøjemed og Fremmedtilsynet. Loven fastslog, at Politidirektøren i København og politimestrene havde den selvstændige ledelse af kredsens politi og ansvaret for politiets arbejde og var såvel det kommunale som det statslige politis øverste stedlige foresatte. Loven betød, at det kommunale politi nu kun var undergivet et overtilsyn af Justitsministeren, samt tilsyn af rigsadvokaten og statsadvokaterne, men ikke af Chefen for Statspolitiet.

I en ny instruks for Statspolitiet (202 af 30.6.1930) bevarede Politidirektøren i København og politimestrene den selvstændige ledelse af kredsens politiarbejde. Instruksen understregede samtidig politimestrenes selvstændige position i forhold til Chefen for Statspolitiet.

Med lov 166 af 18.5.1937 om politiets og arrestvæsenets ord-

ning, der trådte i kraft 1.4.1938, ophævedes det kommunale politi, og det statslige enhedspoliti underlagdes en *Rigspolitichef*. Under Rigspolitichefembedet blev henlagt: Indstillinger om ansættelser, forflyttelser, forfremmelser og fordeling inden for politikorpset, visse disciplinære sager inden for politiets personale, politiets regnskabsvæsen, overtilsyn med Politiskolen, Færdselspolitiet, Politiets Efterretningsvæsen, derunder udgivelse af Politi Efterretninger, Rigsregistraturen, Centralbureauet for Forbryderes Identificering, Laboratoriet for Foretagelse af Tekniske Undersøgelser i Politiøjemed samt tilrettelæggelse og udførelse af Fremmedtilsynet. I forhold til Chefen for Statspolitiet udvidedes Rigspolitichefembedets kompetence ved lovbestemmelsen om, at der af Rigspolitichefen kunne gives nærmere bestemmelser mht. den almindelige tilrettelæggelse af politiarbejdet i kredsene, mens politimestrene og Politidirektøren i København bevarede den selvstændige ledelse af kredsens politi og ansvaret for udførelsen af politiarbejdet, og de var i så henseende underordnet anklagemyndigheden og Justitsministeriet.

Trods forslag om en ændret ordning af politiets øverste ledelse (se Forvaltningskommissionens bet. af 1948 og udvalgsbet. af 1951) bibeholdtes den hidtil gældende ordning i lov 205 af 11.6.1954 om ændringer i lov om rettens pleje. Politidirektøren i København og de stedlige politimestre havde fortsat den selvstændige ledelse af kredsens politi samt ansvaret for udførelsen af politiarbejdet i kredsen. Rigspolitichefen førte tilsyn med Politidirektørens og politimestrenes almindelige tilrettelæggelse af politiets arbejde, hvorom der af Rigspolitichefen kunne gives almindelige bestemmelser. Under Rigspolitichefen blev særlig henlagt: Fordeling og omflytning samt indstillinger om ansættelse og forfremmelser inden for politikorpset og politiets kontorpersonale, disciplinære sager, politiets udrustning og kontorhold, regnskabsførelsen, politiafdelinger, der ikke var knyttet til en bestemt politikreds, og tilrettelæggelse af fremmedtilsynet og gennemførelsen af de herhen hørende bestemmelser.

Justitsmin. nedsatte i 1967 et strukturudvalg, hvis opgave var at fremsætte forslag om politiets fremtidige struktur, herunder om inddelingen af landet i politikredse, om opbygningen af politiets ledelse samt om hovedprincipperne for politiets fremtidige arbejde. Udvalgets arbejde medførte en ændring i politikredsenes inddeling, men ingen ændringer i opbygningen af politiets ledelse.

De vigtigste ressortændringer herefter var det grønlandske politis overførsel fra Min. for Grønland til Justitsministeriet og Rigspolitichefen iht. lov 200 af 4.6.1964. Administrationen af udlændingeloven overgik fra Rigspolitichefen til Direktoratet for Udlændinge iht. lov 226 af 8.6.1983.

Henvisninger: Bet. ang. Politiets Ordning mv., afg. af den ved kgl. Ordre nedsatte Kommission til at forberede en Omordning af de gældende Regler med Hensyn til Politiets Ordning mv., 1919 (Sv.517). Bet. afg. af Straffelovskommissionen, 1923 (Sv.519). Bet. fra den ved Justitsministeriets Skrivelse nedsatte Kommission til Overvejelse af, hvorvidt der er Grund til at ændre den bestaaende Ordning af Landets Politi, 1926 (Sv.521). K. Begtrup-Hansen: Det danske Politis Nyordning, i: *Nordisk Administrativt Tidsskrift*, 1938. Bet. afg. af Forvaltningskommissionen af 1946, 1947-48 (Sv.719). Bet. fra det ved Justitsmin.s skrivelse nedsatte udvalg til overvejelse af mulighederne for gennemførelse af en ændring af politiets øverste ledelse, 1951 (Sv.536). *Tidsskrift for Politivæsen*, 1961 og 1963. Bet. om politikredsinddelingen i Danmark. Afg. af Justitsmin.s strukturudvalg vedr. politiet, 1971 (Sv.2615). Carl Aage Redlich: *I Lovens Navn. Københavns politi gennem tiderne*, 1982. Ivar Boye: *Enhedspolitiet*, 1988.

Generelle sager

Statspolitiets og Rigspolitichefens principielle sager og sager, der blev forelagt ledelsen, blev arkiveret i hovedjournalen efter et fastnummersystem. Visse andre tjenester og afdelinger havde selvstændig arkivdannelse. Der kan dog i disse tilfælde også findes supplerende materiale i Statspolitiets/Rigspolitichefens hovedjournaler. Journalerne til hovedjournalen 1911-44 forsvandt under den tyske besættelse. Man kan imidlertid benytte ind- og udgangsregistrene, hvori ind- og udgåede breve med tilhørende journalnumre blev indført i kronologisk rækkefølge. De er vanskelige at anvende, da de ikke har emne- eller navneregistre. A-registrene omfatter korrespondancen med institutioner

som Justitsmin. og Politidirektøren i København. I B-registrene er noteret korrespondance med politikredsene på Sjælland og Lolland-Falster, i C-registrene med politikredsene på Fyn og i Jylland. Fra 1945 er journalerne bevaret. Sagerne 1911-54 er ordnet efter følgende faste numre:

1. Rigspolitiet som korps
2. Instruks, vedtægter og regulativ
3. Statistik for kriminal- og ordenspolitiet
4. Opslag, ansættelser og afskedigelser
5. Forfremmelser
6. Dekorationer
7. Løn, anciennitet, pension mv.
8. Tjenestetidsregler
9. Rigspolitichefens afdelinger
   a. Politiskolen
   b. Rigsregistraturen
   c. Centralbureauet for Identifikation
   d. Teknisk afd.
   e.
   f. Kriminalmuseet
   g. Eftersøgningstjenesten
   h. Rejseafd.
   i. Kostercentralen
   j. Visum- og fremmedafd.
   k. Økonomisk forvaltning
   l. Kriminalpolitiafd.
   m. Ordenspolitiafd.
   n. Sekretariatet
   o. Ingeniørkontoret
   p. Afd. for særlige personalesager
10. Politiskolekursus
11. Andre kursus
12. Stationssager
13. Disciplinærsager
14. Sygdom, orlov og ferie
15. Dusører, gratialer
16. Fællesager for orden- og kriminalpolitiet
17. Sager vedr. kriminalpolitiet
18. Sager vedr. ordenspolitiet

19. Udrustning og materialer
20. Danske politiefterretninger
21. Udenlandske politiefterretninger
22. Kasse- og regnskabssager
23. Alm. spørgsmål vedr. løn
24. Politikasserne
25. Forskellige ydelser
26. Refusions- og erstatningssager
27. Lokaler og inventar
28. Brandforsikring
29. Fribefordring
30. Papirer og trykte formularer
31. Rigspolitiets lovsamling
32. Rigspolitiets kundgørelser
33. Nordiske tidsskrifter for politiet
34. Sager vedr. pas og viseringsspørgsmål
35. Sager vedr. fremmedkontrollen
36. Sager vedr. danske rejsepas
37.
38. Arbejdsforhold for udlændinge i Danmark
39. Flygtningeforsorgen
40. Pasforfalskning
41. Forskellige love og anordninger
42. Sager vedr. internationale forhold
43. Forhold ved den dansk-tyske grænse
44. Sager vedr. luftfart og luftværn
45. Sager vedr. film og radio
46. Veterinær- og sundhedstjenesten
47. Sager vedr. næringsforhold
48. International motortrafik og andre motorsager
49. Politiets tilsyn med forskellige institutioner
50. Politiforeninger
51. International politikommission
52. Brandsager
53. Sager vedr. Justitsministeriet
54. Sager vedr. andre ministerier
55. Anklagemyndigheden samt sager vedr. retsplejeloven
56. Fængselsvæsenet, opdragelsesanstalter mv.
57. Amterne og kommunale myndigheder
58. De militære myndigheder

Falske penge. Statspolitiet/Rigspolitichefen, Hovedjournal j.nr. 75.

59. Grænsegendarmeriet
60. Lægdsmyndighederne
61. Skattemyndighederne
62. Tolddept., karantæne-, lods- og havnevæsenet
63. Jernbane-, post-, telegraf- og telefonvæsenet
64. Forsikringsselskaber
65. Dampskibsselskaber
66. Vagtselskaber mv.
67. Udvandringsmyndighederne
68. Pressen
69. Danske gesandtskaber og konsulater
70. Udenlandske gesandtskaber og konsulater
71. Udenlandske politimyndigheder
72. Udlændinges ejendomskøb her i landet
73. Sager vedr. politimyndighed til personer i andre institutioner
74. Kompetencespørgsmål vedr. politiet
75. Pengeforfalskning og forfalskning af værdipapirer.

Foruden hovedjournalen findes for Statspolitiets vedkommende to journaler med tilhørende sager (H- og U-sager; bogstavernes betydning kendes ikke), som omfatter de af Statspolitiets generelle sager, der ikke var principielle og ikke havde været forelagt Chefen for Statspolitiet. Registre og journaler kan benyttes som indgang til journalsagerne. I 1954 fik Rigspolitichefen ny journalplan for hovedjournalen, hvor de tilhørende journaler kan anvendes som indgang til sagerne.

Indhold: Indgangs- og udgangsregistre (A, B og C) 1922-54. Kopibøger 1911-59. Hovedjournaler 1911-25, 1945-76. Journalsager 1911-59.

Journalreg. til H-sager 1911-19. Journaler til H-sager 1911-19. Journalsager (H) 1911-19. Journalreg. til U-sager 1920-25. Journal til U-sager 1920-25. Journalsager (U) 1920-25.

Fortrolig journal 1921-39. Fortrolige kopibøger 1912-32. Fortrolige meddelelser 1913-22. Forhørsprotokoller 1914-31. Paroler 1919-33. Politivedtægter 1870-1914. Kontrolbøger 1945-59. Cirkulæreskrivelser 1941-55.

Sekretariatssager

Der findes sekretariatssager såvel i Statspolitiets H- og U-sager som i Statspolitiets/Rigspolitichefens hovedjournal. I 1920 oprettedes en særskilt journal for sekretariatssager.

Indhold: Kartotek over sekretariatsjournal. Register til sekretariatsjournal 1933-52. Sekretariatsjournal 1925-54. Sager til sekretariatsjournal 1920-54. Register til Justitsmin.s personale- og sekretariatsjournal 1944-45. Justitsmin.s personale- og sekretariatsjournal 1944-45.

Sager vedr. fremmede (Tilsynet med Udlændinge)

De stedlige politimestre var ansvarlige for tilsynet med udenlandske arbejdere (udstedelse af opholdsbog), mens koordinerende opgaver som f.eks. registrering af fremmede, samledes hos Chefen for Statspolitiet. Bl.a. for at sikre en samlet registrering af

fremmede bestemtes i 1914, at opholdsbøger kun kunne udstedes af Chefen for Statspolitiets kontor i København. Det almindelige tilsyn med overholdelse af lov om fremmede og rejsende mv. af 1875 lagdes til Statspolitiet ved lov 90 af 15.4.1916. I 1919 blev en egentlig fremmedafdeling oprettet under Chefen for Statspolitiet, som fik betegnelsen *Fremmed- og Visumafdelingen* og fra 1941 *Tilsynet med Udlændinge*. Statspolitiet varetog såvel den generelle udlændingekontrol, der bestod i at regulere udlændinges indrejse, som det eksekutive tilsyn, herunder hoteltilsyn, eftersøgning, kontrol på offentlige steder, arbejds- og boligkontrol, udrejser og udvisninger. I forbindelse med sager om ansøgning om indfødsret bistod Statspolitiet Indenrigsministeriet med indhentning af oplysninger.

Med 1. Verdenskrig skærpedes kontrollen med udlændinge, og der indførtes i 1917 pas- og visumtvang. Ansøgninger om indrejsevisum, som ikke kunne afgøres af danske repræsentationer i udlandet, afgjordes af Justitsministeriet efter indstilling fra Chefen for Statspolitiet. Fra 1.6.1923 indførtes den ordning, at ansøgninger om visum indsendtes fra repræsentationerne i udlandet til Chefen for Statspolitiet, hvor Fremmed- og Visumafdelingen udførte det politi- og ekspeditionsmæssige arbejde, mens "Justitsministeriets Indrejsekontor" afgjorde hovedparten af sagerne ved resolution på Statspolitiets visumsager, efter 1939 på udlændingesagerne. I 1954 bemyndigedes Rigspolitichefen til at afgøre sager om visumpligtige udlændinges indrejse, og kun i tvivlstilfælde skete en forelæggelse for Justitsministeriet.

Udlændingekontrollen overførtes 1.1.1984 iht. lov 226 af 8.6. 1983 til Direktoratet for Udlændinge (s.604), og Tilsynet for Udlændinge nedlagdes.

Arkivet

Generelle og principielle sager indgår 1911-74 i Chefen for Statspolitiets/Rigspolitichefens hovedjournal. For perioden 1911-19 kan generelle fremmedsager tillige findes i H-journalen. Derefter udskiltes fremmed-sagerne 1920-25 i en særlig journal, hvor foruden generelle sager også visse sager vedr. enkelte udlændinges forhold er journaliseret, samt sager som senere er omjournaliseret til forhørsjournal, observationsjournal, opholdsbogjournal eller visumjournal. Forespørgsler fra private blev henlagt i en særlig W-række (opkaldt efter kriminalassistent Wiene). I 1975

udgik generelle udlændingesager af Rigspolitiets hovedjournal, og der oprettedes en særskilt journal for Tilsynet med Udlændinges generelle sager (E-journalen).

Udover de generelle sager dannedes specielle rækker alt efter, hvilken sagsbehandling der blev den fremmede til del. Forhørsprotokoller med tilhørende sager førtes over de udlændinge, som evt. skulle udvises. Protokol over tilhold efter fremmedloven (udvisningsprotokol) førtes over fremmede, der udvistes. Observationsjournal med tilhørende sager omhandlede udlændinge, der var under observation. Visumjournal med tilhørende sager var kronologisk førte protokoller og sager over udlændinge, der havde ansøgt om visum og opholdstilladelse. Opholdsbogsager drejede sig om udlændinge, hovedsagelig polakker, med opholdsbøger. Da man i 1926 indførte et krav om arbejdstilladelse for fremmede, bortfaldt opholdsbøgerne i praksis (formelt i 1928), og man oprettede en ny række: Udlændingesager (udl-sager). Observationssagerne sluttedes i 1935, og de verserende sager overførtes til udl-numre. Visumsagerne afsluttedes i 1939, og de verserende sager overførtes ligeledes til udl-numre. Blev en udlænding senere genstand for sagsbehandling, ændredes sagsnummeret i forhørs-, visum-, opholds- og observationssagen til et nyt udl-nummer, og sagen placeredes blandt udl-sagerne, oftest med en henvisning i den gamle række. Udlændingesagerne (udl) indeholder sager tilbage fra 1913 og er efter 1939 den eneste række vedr. udlændinge. Udlændingesagerne omfattede ved Tilsynet for Udlændinges nedlæggelse 31.12.1983 836.070 numre.

Til observations-, forhørs- og visumsagerne hører kronologisk førte journaler med navneregister for hver årgang (dog ikke navneregister til visumjournalen). Journaler til opholdsbogssager er ikke bevaret, og der er således ingen direkte indgang til disse sager. En del af dem kan dog lokaliseres ved hjælp af henvisninger til "bog-nr." i de andre journaler, ligesom der i navnekartoteket til udlændinge- og visumsager henvises til evt. opholdsbogssag.

Udlændingesagerne er delt i en ældre afdeling (sager oprettet før 1.8.1968) og en yngre afdeling (udl-nummer 550.000ff). Delingen foretoges i 1973/74, og ca. 13.400 sager med udl-numre under 550.000, som fortsat var genstand for sagsbehandling, omjournaliseredes til nye udl-numre.

For samlede grupper af visumpligtige udlændinge er fra ca. 1954 oprettet fællesjournalsager på ét udl-nummer.

Kartoteker og sager vedr. udrejsevisum for danske statsborgere 1940-47(1952) er kasseret uden hjemmel.

Hjælpemidler: Navnekartoteker til visum- og udl-sagerne samt kartoteker efter fødselsdato er ikke afleveret til Rigsarkivet (1990).

Indhold: Forhørsprotokoller 1913-53. Forhørssager 1913-40. Protokoller over tilhold efter fremmedloven (udvisningsprotokoller) 1913-31. Bortsendte personer 1915-51. Anholdelsesprotokoller 1914-52 med registre. Observationsjournal 1914-38. Observationssager 1914-35. Visumjournal 1918-39. Visumsager 1918-39. Opholdsbogssager 1914-26. Udlændingesager (udl-sager nr.1 til 300.000). Fremmedjournal 1920-25. Navneregister til fremmedjournal 1920. Fremmedjournalsager 1920-25. Protokoller over flygtninge fra Tyskland 1933-57 og Sudeterland 1938-57. Div. skudsmåls- og opholdsbøger 1845-1940 (prøver). Div. danske og udenlandske pas og legitimationspapirer ca. 1920-40 (prøver). Hotelsedler ca. 1965 (prøver).

Personalesager (Personaleafd.)

Personaleafdelingens arkiv går tilbage til Statspolitiets oprettelse 1911.

Hjælpemidler: Personalesager 1911-38 er henlagt efter Statspolitiets arkivnumre. En konverteringsliste over arkivnumre til navne er i afleveringsfortegnelsen.

Indhold: Register til disciplinærsagsjournal. Disciplinærsagsjournal 1947-60. Ansættelsesbøger 1918-26. Fortegnelse over uantagne betjente 1919-30. Journal over belønninger og gratialer 1912-34. Register til stamnumre 1945-54. Konceptbøger til stamrullesager 1932-36. Stamrullejournaler 1940-52. Div. ansøgere 1930-54. Tjenestebøger 1946-50. Personalejournal -1954. Personalesager 1911-38. Personalemeddelelser 1953-55.

Færdselspolitiet 1926-

Færdselspolitiet oprettedes som et motoriseret politi af Justitsministeren 21.6.1926. Rapporter om begåede overtrædelser skulle

Færdselspolitiet var en af de få afdelinger i Statspolitiet, som var uniformeret (Det Kgl. Bibliotek).

afgives til de respektive politikredse, mens forslag i anledning af uheldige færdselsforhold skulle afgives direkte til Chefen for Statspolitiet.

Indhold: Register til færdselsjournaler 1945-53. Færdselsjournaler 1926-35, 1945-54. Sager til færdselsjournaler 1926-54. Månedlige indberetninger 1927. Sager fra motorparken vedr. bilnormativer 1945-59.

Udrykningstjenesten 1939-

Tjenesten, der oprettedes i 1939, skulle tage sig af uroligheder uden for København.

Indhold: Journalsager 1945-46.

Politiets Efterretningstjeneste

Arkivet vedrører besættelsestiden, og en væsentlig del udgøres af det såkaldte Bovrup-arkiv, som er arkivet efter Danmarks National-Socialistiske Arbejder Parti (DNSAP). Udover Bovrup-arkivet udgør Centralkartoteket en væsentlig del af Efterretningstjenestens arkiv. Kartoteket oprettedes af modstandsbevægelsen

under Besættelsen og omfatter lister over danske nazister og nazi-sympatisører, danske i tysk tjeneste, stikkere og tyske krigsforbrydere m.fl.. Arkivet er ordnet adskillige gange, men er alligevel vanskeligt at benytte.

Henvisninger: Malene Djursaa: *DNSAP. Danske nazister 1930-45*, 1981.

Hjælpemidler: DNSAPs fagkartotek, upubliceret reg.

Indhold: Div. personsager.

Bovrup-arkivet: Registraturer. Div. partiparpirer. Partiføreren. Månedsbreve. Hovedkontoret. Hovedkassen. Hovedkartoteket. Forlaget. Nationalsocialisten. Syslerne. Fædrelandet. Landarbejdstjenesten. Økonomirådet. Trinitatistrykkeriet. Partilederen. Sundhedstjenesten. Landskontoret for folkeoplysning. Postkontoret i Rosenvænget. Pressetjenesten. Hjemmefronten. Partirevisionen. Propagandakontoret. Nordisk kulturfront. Orienteringstjensten. Ledermøder. Partidomstolen. De frivillige. H.C. Bryld. Varia. Partiplaner. Landsstævner. Valg. Det danske Arbejdsfællesskab. Niels Ebbesens Mindefond. Valgfond. Vikarfonden. Det juridiske Råd. Musiktjenesten. Div. tidsskrifter. Div. korrespondance. Pakkesager 1-40. Div. protokoller. Div. aviser og tidsskrifter. Knud Nordentofts dagbog. Emnekartoteker. Pseudonymer og signaturer. Nøgle til pressekartoteket. Fagkartotek over DNSAPs medlemmer. Stillingskartotek. Danske frontkæmperes Venner. Gruppen 1944. Information 1944-45. Kulturkorporationerne.

Centralkartoteket: Div. materiale og kartoteker. Kartotek over Hipo. Landstormen. Fortegnelse over stormtropper 1942. Fortegnelse over abonnenter på "Kamptegnet" 1941-42. Gruppe 1944s telefonaflytninger af Schallburgborgens samtaler. Dagsbefalinger Frikorps Danmark 1941. Udrejste danskere over Gedser 1941-43. Korpsbefalinger Schallburgkorpset. Vagtkorpset ved det tyske luftvåben i Danmark 1944. Waffen-SS i Danmark 1942-43. Fortegnelse over nazistsympatisører. Indmeldelsesskemaer til Frikorps Danmark. Waffenschein 1943-44. Medlemskartotek til Nordische Gesellschaft. Sygeprotokoller fra lazaretterne 1944-45. Mapper fra Værløseegnen. Straffesager ved Dagmarhus. Nazistiske organisationer 1945. Tyskermateriale til Justitsministeriet. Udbetalinger fra der Höhere SS- und Polizeiführer in Dänemark 1943-45. Besondere Anordnung til tyskere 1943. Telefonlister over forskellige tyske myndigheder. Lister over rigstyskere. Scrapbog for Peter Korf. Politiske informationer til tyske tjenestesteder 1942-44. Registreret kildemateriale K 1 - K 13806. Div. avisudklip. Indmeldelser i DNSAP. Medlemmer i DNSAP. Annullerede medlemmer af DNSAP. Materiale vedr. DNSAP. Dienstgruppe "Dänemark". Kartoteker over flygtninge i Sverige.

Frøslev- og Horserødlejrene: Aufnahme- und Entlassungsbefehle. Tyske pakkekontrolkontor. Fangekartotek. Patientkartotek. Div. materiale.

Interpol 1947-

Den internationale organisation Interpol oprettedes i 1923 og fungerede indtil 2. Verdenskrig. I 1947 genoprettedes organisationen, og Danmark blev samme år tilsluttet det nye Interpol. Der er givet kassationstilladelse til Interpols journalsager og navne- og emnekartotek, idet der dog bevares prøver.

Indhold: Emnekartotek 1950-78. Journaler 1949-83. Kongresmateriale 1961-77. Udvalgte prøvesager 1950-83.

Teknisk Afd.

Afdelingen foretog kriminaltekniske undersøgelser på gerningssteder og undersøgelse af indsendt materiale.

Indhold: Journalbøger (glasnegativer) 1924-48. Glasnegativer 1930-48.

Rejseafdelingen 1927-

Rejseafdelingen etableredes iht. Justitsmin.s cirkulære 120 af 23. 8.1927 for at være til disposition for politikredsene ved opklaring af mistænkelige ildebrande. Afdelingen fik efterhånden andre opgaver, herunder assistance til politikredsene uden for København ved efterforskning ved alvorlige forbrydelser - drab, drabsforsøg og større bedragerisager - samt i øvrigt i sager med omfattende efterforskning.

Indhold: Drabssager, kartotek. Drabssager, journal 1945. Drabssager, journalsager 1-230.

Eftersøgningstjenesten

Tjenesten foretog eftersøgning af personer på begæring af offentlige myndigheder i sager, der enten ikke havde tilknytning til nogen bestemt politikreds eller var af hastende karakter. Desuden ydede tjenesten bistand til politikredse ved identifikation af døde.

Indhold: Vielsesattester vedr. danske kvinders og mænds ægteskab i Tyskland. Dødsattester over danske statsborgere døde i Tyskland. Fødselsattester for børn født af danske i Tyskland. Akter vedr. danske statsborgeres forhold i Slesvig og Holsten 1939-45. Beretninger fra *International Tracing Bureau* 1946-51. Dødslister fra Neuengamme 1940-45. Div. materiale vedr. koncentrationslejre. Lister over savnede jøder mv..

Dataafdelingen

I forbindelse med oprettelsen af Det Centrale Kriminalregister (edb) pr. 1.10.1978 afleverede politikredsene deres strafferegisterkort til Rigspolitichefen. Efter hidtidige regler var disse kort løbende blevet afleveret til landsarkiverne. Kortene omfattede personer født efter 1.10.1898. Strafferegisterkortene var indgang til straffesagerne, som afleveredes til landsarkiverne.

Under arbejdet med etableringen af Det Centrale Kriminalregister blev strafferegisterkortene for fødte efter 1916 ordnet efter fødselsdato, og den oprindelige ordning efter politikredse blev opgivet. Strafferegisterkort for fødte før 1916, hvor opdelingen efter politikredsene opretholdtes, samt navneregisterkort 1898-1978 afleveredes til landsarkiverne. Strafferegisterkortene er den eneste mulighed for at finde samtlige straffesager i landsarkiverne, idet Rigspolitichefen kun overførte strafferegisterkortenes oplysninger til Det Centrale Kriminalregister, hvis en person blev aktuel pga. fornyet kriminalitet eller ved anmodning om straffeattest. Navneregistrene i landsarkiverne kan benyttes som indgang til straffesagerne, men er ikke fuldstændige.

Indhold: Strafferegisterkort for fødte fra 1.4.1916 til 1962 (efter fødselsdato).

Emneordnede sager

Uden for hovedjournalen og de selvstændige afdelingers arkiver dannedes en række særskilte arkivaliegrupper, hvis opståen som regel skyldtes administrationen af et særligt sagområde. Disse arkivalier er bevaret i særskilte rækker. W-sagerne (opkaldt efter den danske forbindelsesofficer, politiinspektør Mogens Wolff) er et sådant eksempel; de omhandler forholdet mellem Danmark og England. Under emneordnede sager indgår sager vedr. besættelsestiden.

Indhold: Register til W-journal. W-journal 1945. W-journalsager 1945-51. Register til ejendomskøb/-salg 1912-32. Sager vedr. ministeriet Zahles afgang 1920. Forhørsprotokoller vedr. tjenestemandsforhør 1929-43. Protokol over omstrejfere 1927-29. Politiets studiefond 1949-50. Protokoller over undersøgelsessagen i Rigspolitichefens Fremmedafd. 1939. Instruks for politiet 1942-43. Protokol over sabotagehandlinger i Københavnsområdet 1943-44. Meddelelser 1943-44. Div. skrivelser 1940-44.

Bevogtningssager: Journaler m. reg. 1943-44, journalsager 1943-44. Englændersager (F): Emnekartotek, journaler m. journalsager 1947-49. Kystbevogtningen: Journaler 1941-48, journalsager 1943-48. Våbensager (V): Journaler m. journalsager 1943-57. Politikommandørsager: Journaler m. journalsager 1945-46.

(BB)

Fængselsvæsen og kriminalforsorg

Overinspektionen for Fængselsvæsenet 1849-61, 1884-1910
2298

Fængselskontoret (Justitsministeriet) 1861-84

Indtil 1849 lå overbestyrelsen af straffeanstalterne hos hhv. Danske og Slesvig-Holsten-Lauenborgske Kancelli. Oprettelsen i 1849 af en faglig centralledelse for det kongerigske fængselsvæsen skyldtes en øget interesse i samfundet for indretning af fængslerne som forbedringsanstalter samt bygningen af de nye cellefængsler i Horsens og Vridsløselille. Politikeren C.N.David, som havde været førende i kritikken af straffeanstalterne, blev pr. 1.1. 1849 udnævnt til *overinspektør for fængselsvæsenet* (kgl. res. af 27.11.1848). Der udstedtes instruks for embedet 3.8.1850.

Overinspektøren, der sorterede under Justitsministeriet, havde som en melleminstans den overordnede bestyrelse af statens straffeanstalter og førte tilsyn med de kommunale arrester og tvangsarbejdsanstalter. Sager, som skulle afgøres af ministeren eller krævede kgl. resolution, indsendtes til ekspedition gennem Justitsmin.

Efter Davids afsked i slutningen af 1858, der havde baggrund i nogle budgetoverskridelser, genbesattes stillingen ikke; ved lov af 19.2.1861 bortfaldt overinspektørembedet, og overinspektionen omdannedes til et kontor i Justitsmin.s 1. Departement, *Fængselskontoret*, hvis bestyrelse blev overdraget til inspektøren for Vridsløselille Fængsel, Fr. Bruun, som et ekstrahverv. Ved hans afsked i 1884 genoprettedes *Overinspektionen for Fængselsvæsenet* som en uden for Justitsmin. placeret melleminstans mellem ministeriet og de enkelte straffeanstalter (kgl. res. af 18.7. 1884). Overinspektørembedet var fortsat et deltidsarbejde, og stillingen besattes af prof. C.Goos, som efterfulgtes af sin søn, K.Goos. Indtil århundredskiftet var Overinspektionens kontorapparat ganske beskedent, omend der påhvilede overinspektøren en ret betydelig rejsevirksomhed. Kritik af K.Goos' dobbeltstilling som både overinspektør for fængselsvæsenet og som

C.N.David (1793-1874) var 1830-36 professor i statsøkonomi. Fra 1834 udgav han ugebladet Fædrelandet. I 1840 blev David, der havde gjort sig til talsmand for et mere humant syn på straf, medlem af en kommission til at undersøge fængselsforholdene og i 1845 af Direktionen for Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset. 1849-58 var han overinspektør for fængselsvæsenet. Han forestod opførelsen af Horsens Tugthus og Vridsløse Fængsel, fik utidssvarende fængsler nedlagt, gennemførte adskillelse af varetægtsfanger og dømte fængslede og stod for indførelse af cellesystemet, der skulle tjene det opdragende formål med straf. I løbet af sin politiske karriere var David medlem af Roskilde Stænderforsamling og Den Grundlovgivende Rigsforsamling m.m. 1864-65 var han finansminister. Foto 1865 (Det Kgl. Bibliotek).

universitetskvæstor medførte, at der i 1910 oprettedes et Direktorat for Fængselsvæsenet, som overtog Overinspektionens forretninger, se ndf.

Henvisninger: Årsberetninger om straffeanstalternes virksomhed, Ministerialtid. B 1886ff. Sammendrag af de vigtigste oplysninger om de danske straffeanstalter 1861-85, Ministerialtid. B 1887. Niels Petersen: *Justitsministeriet. Organisation og arkiv*, 1982 s.72ff., 133ff.

Justitsmin.s 1. Kt., j.nr. 1848/A 58 (oprettelse af Overinspektorat for Fængselsvæsenet). Justitsmin., Udvalg og kommissioner ad hoc, Kommissionen af 6.12.1858 ang. straffeanstalternes finansielle forhold (05-199-15). Justitsmin.s 1. Kt., j.nr. 1909/K 7014 (lov om oprettelse af et Direktorat for Fængselsvæsenet).

Indhold: Brevbøger (kopibøger) 1849-1910. Journaler m. registre 1848-1910. Journalsager 1849-1910. Breve (koncepter henlagt efter brevnr.) 1861/62-1910. Fortegnelser over fanger i straffeanstalterne i Horsens, Viborg, Vridsløselille og på Christianshavn 1849-ca.1900. Regnskab for arbejdsdriften i Viborg Tugt- og Forbedringshus 1848. Kontobog vedr. opførelsen af Tugthuset i Horsens 1846-56.

Aflevering 1941 (se fortegnelse): Div. reformforslag m.m. ca.1849-64. Div. sager 1823-1907. Henlagte sager (efter journalnr.) 1862-69. Div. korrespondance (brevsamling) til overinspektørerne 1855-96. Korrespondance m. udenlandske fængselsmyndigheder 1858-80. Materiale vedr. fængselskongresser 1871-99. Indberetninger vedr. fængselsstatistik 1868-91. Domsudskrifter ca.1860-90. Synsprotokoller for tjenesteboliger i Christianshavns fængsel 1890-1925. Beskrivelser af arrestbygninger (m. tegninger) 1854, 1863 og 1870. Indberetninger fra arresthusene 1853-1910.

Diverse sager 1861-1910.

Protokol vedr. overinspektørens personlige virksomhed 1891-1910. Tilsynsprotokol vedr. straffeanstalter og arresthuse 1903-10. Arrestkommissionens forhandlinger 1891-1910 (nedsat 10.7.1891 af overinspektøren for at tilvejebringe en detaljeret beskrivelse af samtlige arresthuse og tvangsarbejdsanstalter).

Udvalg og kommissioner ad hoc (05/199): Komm. af 6.12.1858 ang. straffeanstalternes finansielle forhold (15). Komm. af 31.5.1860 til undersøgelse af overskridelsen af bevillingen til opførelse af et forbedringshus på Vridsløselille Mark (35).

(TK/WR)

Direktoratet for Fængselsvæsenet 1910-73 1171

Direktoratet for Kriminalforsorgen 1973-

Direktoratet for Fængselsvæsenet, som ved lov 100 af 18.4.1910 efterfulgte Overinspektionen for Fængselsvæsenet (se ovf.), fik departemental status og sorterede direkte under justitsministeren. En instruks for direktøren udstedtes 29.10.1910. Ligesom den tidligere overinspektion skulle direktoratet varetage den overordnede bestyrelse af statens straffeanstalter samt have tilsyn med de kommunale arrester og tvangsarbejdsanstalter.

Ved oprettelsen af direktoratet henlagdes hertil fra ministeriets 1. Kontor de ministerielle sager vedr. fængselsvæsenets styrelse samt sager vedr. udståelse, eftergivelse og formildelse af straf

(benådning). Fra 2. Kontor henlagdes sager vedr. æresoprejsning.

I 1913 (kgl. anordn. 37 af 7.3.) oprettedes der i direktoratet et Kontor for Arbejdsdriften, som ved lov 85 af 21.4.1914 tildeltes et kontorchefsembede og et embede som kommitteret ved arbejdsdriften. Baggrunden herfor var den, at man ønskede at forlade det hidtidige entreprenørsystem, hvorefter fangerne arbejdede for private virksomheder, og gå over til at lade fængselsvæsenet selv forestå produktionen i fængslerne, jf. Tilsynsrådet vedr. Fængselsvæsenets Arbejdsdrift s.600.

Ved bek. 735 af 30.12.1920 afgav direktoratet igen sagerne vedr. udståelse, eftergivelse og formildelse af straf til Justitsmin.s Departement (se Benådningssager 1921-69 s.126), idet dog benådning af fanger, der afsonede i straffeanstalter (fra 1933 statsfængsler), forblev i direktoratet.

Allerede ved oprettelsen af direktoratet havde det været overvejet at lade staten overtage de kommunale arrester og dermed al straffuldbyrdelse. I 1924 blev spørgsmålet taget op igen, men først ved lov 166 af 18.5.1937 om politiets og fængselsvæsenets ordning overgik arresthusene pr. 1.4.1938 til staten. Overtagelsen medførte, at der i direktoratet blev oprettet et nyt kontor, som fik betegnelsen Arrestafdelingen.

2. Verdenskrig og årene derefter medførte en betydelig tilgang af personale i direktoratet (fra 23 i 1939 til 82 i 1949). Det skyldtes den store stigning i antallet af strafafsoninger, der var en følge af krigens ekstraordinære lovgivning og af de mange domfældelser af landssvigere i de første efterkrigsår. I forlængelse heraf deltes direktoratets Ekspeditionskontor pr. 1.1.1946. 1. Kontor fik sekretariats-, bygnings- og personalesager, 2. Kontor fik sager vedr. fangebehandling, prøveløsladelser, benådning mv. Til at varetage tilsynet med løsladte landssvigere oprettedes i 1946 et midlertidigt *Forsorgskontor*, hvis arkiv indgår i Dansk Forsorgsselskabs arkiv, som er afleveret til Rigsarkivet som et privat institutionsarkiv.

I 1960'erne fremkom der fra forskellig side ønsker om igen at lægge fængselsvæsenets centralstyre under Justitsmin.s Departement, dvs. ophæve direktoratets ministerumiddelbare status. Som følge af modstand fra fængselsvæsenets personale skete dette dog ikke. Derimod medførte overvejelserne en vis nyordning af forholdet mellem departementet og direktoratet, idet det

bestemtes, at visse generelle sager vedr. fængselsvæsenet skulle behandles i departementet, mens alle andre sager, der hidtil havde været behandlet i departementet, kunne overføres til direktoratet. Ved cirk. 78 af 23.4.1969 blev behandlingen af de sager om fuldbyrdelsen af kriminalretlige retsfølger, som hidtil havde hørt under Departementets 6. Kontor, overført til direktoratet med undtagelse af afgørelse af sager om ophold på hospital for sindslidende eller inddragelse under åndssvageforsorg. Det betød, at alle sager vedr. benådning eller udsættelse af straffuldbyrdelse både mht. frihedsstraf og bøder blev samlet i direktoratet. Direktoratet blev nu organiseret i 4 kontorer. Kontoret for Arbejdsdriften indgik i 3. Kontor, der også fik fængselsvæsenets bygnings- og økonomivæsen fra 1. Kontor. 1. og 2. Kontor fik stort set det samme sagområde som hidtil, idet dog det nye 4. Kontor fik generelle sager om fangernes (nu de indsattes) retsstilling og behandling samt kriminalstatistik, kriminologisk forskning, internationalt samarbejde, informationsvirksomhed mv.

Fra 1.4.1973 overtog Justitsmin. tilsynet med betinget dømte og med løsladte, som hidtil havde været varetaget af Dansk Forsorgsselskab, jf. ovf. I forlængelse heraf ændrede direktoratet navn til *Direktoratet for Kriminalforsorgen*, da dets opgaver nu ikke længere var begrænset til straffuldbyrdelse. Direktoratet blev organiseret i 2 afdelinger, en administrativ afdeling (A, senere 1. Afd.) og en behandlingsafdeling (B, senere 2. Afd.). Den administrative afdeling omfattede 1. og 3. Kontor samt Løn- og Regnskabskontoret. Behandlingsafdelingen bestod af 2., 4. og 5. Kontor samt undervisningskonsulentembedet, dvs. det sagområde, der herefter betegnedes som klientellet, hvormed der hentydedes til, at opgaven omfattede andet og mere end de indsatte.

Kontorernes sagsdannelse er sket i årgangsjournaler med udstrakt brug af faste numre. Pr. 1.1.1990 indførtes et for direktoratet fælles journalplan-system (edb).

Ved skr. af 2.9.1941, 15.2.1949, 2.10.1970 og 4.1.1980 har Rigsarkivet givet tilladelse til kassation af en række rutineprægede sagstyper. Visse saggrupper (sager på fast journalnr.) fra perioden 1939-45 er kasseret uden hjemmel.

Henvisninger: Bet. ang. statens overtagelse af arresthusenes forvaltning og ang. arbejdshus, 1914 (Sv.520). Bet. afgivet af Justitsmin.s udvalg af 9.4.1929 ang. fængselsarbejde, 1931, dupl. (Sv. 526). Forvaltningskommissionen af 1946. 5. bet., 1949 (Sv.722). Bet. afgivet af arbejdsgruppen vedr. den fremtidige fordeling af arbejdsopgaverne på kriminalforsorgens område mellem Dansk Forsorgsselskab og fængselsvæsenet, 1972 (631/ Sv.2619). Niels Petersen: *Justitsministeriet. Organisation og arkiv*, 1982 s.80ff., 133ff., 153ff.

Justitsmin.s 1. Kt., j.nr. 1909/K 7014 (lov om oprettelse af et direktorat for fængselsvæsenet).

Indhold: Protokol vedr. direktørens personlige virksomhed 1910 -32. Register til samme 1910-32. Tilsynsprotokol vedr. arresthuse og tvangsarbejdsanstalter 1910-32. Register til samme 1910-26. Protokol over undvigelser fra arresthusene 1895-1926. Register til samme 1895-1926. Tjenesteforhørsprotokol 1938-52.

Direktoratets Ekspeditionskontor 1910-45

Pr. 1.1.1946 deltes Ekspeditionskontoret i 1. og 2. Kontor, se ndf.

Indhold: Registre til forestillingsprotokoller 1910-47. Forestillinger 1910-45. Registranter 1910-20. Brevbøger (kopibøger) 1910-44. Brevregistre 1910-45. Journaler med registre 1910-45. Journalsager 1910-45.

Aflevering 1941 (se afleveringsfortegnelse): Div. sager 1907 -20. Indberetninger fra arresthusene 1910-26.

1. Kontor 1946-

Kontoret havde sekretariats-, personale- og bygningssager (dog ikke vedr. arresthuse). I 1969 overgik sager vedr. anstalternes økonomi og bygningsvæsen til 3. Kt. I 1973 overtog kontoret sekretariatssager vedr. arresthusene fra Arrestafdelingen og varetog herefter sager vedr. budget, regnskab og personale samt sikkerhed for Kriminalforsorgen som helhed.

Indhold: Forestillinger 1946-55. Brevregistre 1946-57. Journaler m. registre 1945-52. Journalregistre 1953-54. Journalsager 1945 -52.

2. Kontor 1946-

Kontoret havde sager vedr. benådning (til 1969 kun fanger, der afsonede i statsfængsel), fangebehandling, strafudståelse, prøveløsladelser mv. I efterkrigsårene er journalens hovednumre vedr. sager om enkeltpersoner delt i litra a og b for hhv. almindelige fanger og fanger dømt efter straffelovstillægget.

Generelle sager vedr. fangebehandling mv. overgik i 1969 til 4. Kt. Samtidig overtog 2. Kt. de fra Justitsmin.s 6. Kt. overførte sager vedr. benådning og udsættelse med afsoning for endnu ikke indsatte (s.k. frifodsfolk). Disse sager udgjorde en særlig benådningsjournal, mens sagerne i øvrigt indgik i fangejournalen, dvs. konkrete enkeltsager vedr. de indsattes retsstilling, indkaldelse til afsoning, udsættelse, beregning af straffetid, benådning, prøveløsladelse, udgang, undervisning, forsorg og fritidsvirksomhed. Ved oprettelsen i 1973 af 5. Kt. overgik hertil fra 2. Kt. enkeltsager vedr. økonomisk hjælp mv. til klientellet.

Indhold: Forestillinger 1946-49. Brevbøger (kopibøger) 1946-56. Brevregistre 1946-54. Journaler m. registre 1946-49. Journalsager 1946-49.

Arrestafdelingen 1938-50
Fængselsinspektøren ved Arrestvæsenet 1950-73

Afdelingen (kontoret) oprettedes, da direktoratet 1.4.1938 overtog administrationen af de hidtil kommunale arresthuse. Afdelingen nedlagdes som selvstændigt kontor i 1950, men lederen af afdelingen vedblev at være tilsynsførende ved arresthusene. Denne virksomhed medførte, at Arrestafdelingens arkivdannelse fortsattes. Ved omordningen i 1973 overgik sekretariatssager (herunder personalesager) vedr. arresthusene til 1. Kontor, mens den øvrige arresthusadministration overgik til 3. Kontor.

Indhold: Brevregistre 1945-50. Kopibøger 1945-50. Journaler 1938-50. Journalsager 1947-49.

Kontoret for Arbejdsdrift 1913-69
3. Kontor 1969-

Hovedparten af sagerne fra *Kontoret for Arbejdsdrift* (fangernes beskæftigelse) vedrørte afsætningen af produkter.

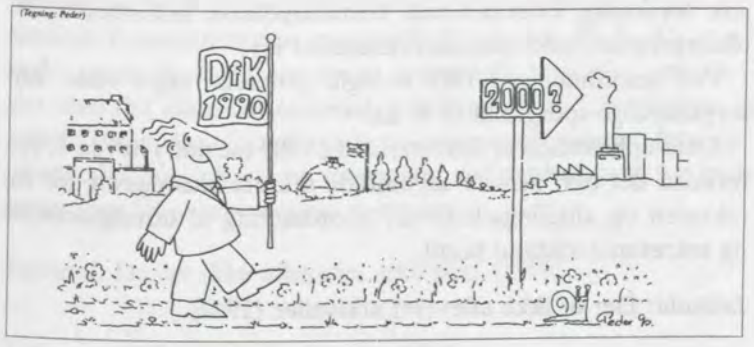

I personalebladet "Nyt fra Kriminalforsorgen" for juni 1990 tegnes fremtiden i artiklen "Kriminalforsorgen frem mod år 2000": Mindre opbevaring, mere arbejde og undervisning. Ved integration af arbejde, undervisning og fritid kommer samfundet bag murene til i højere grad at ligne samfundet uden for murene (tegning: Kjeld Pedersen).

Ved omordningen i 1969 indgik Kontoret for Arbejdsdrift pr. 1.5. i det samtidigt oprettede *3. Kontor*, som overtog sager vedr. anstalternes bygnings- og økonomivæsen fra 1. Kt. og i øvrigt varetog sager vedr. de indsattes erhvervsuddannelse. I 1973 overtog kontoret sager vedr. arresthusenes bygnings- og økonomivæsen fra Arrestafdelingen og varetog i øvrigt sager vedr. forsyning og forplejning.

Sagerne vedr. arbejdsdriften inddeltes efter fag, herunder efter aftagere, men er kasseret for perioden 1913-50 uden aftale med Rigsarkivet. Ved Rigsarkivets skr. af 1.2.1980 blev der givet tilladelse til kassation af sager vedr. de enkelte ordrer med undtagelse af kataloger, generelle sager og sager vedr. produktionsudvikling samt til rutinesager vedr. bygningers vedligeholdelse, lokaler, tjeneste- og lejeboliger, inventar, beklædning, hygiejne og butiksordninger.

Indhold: Brevbøger (kopibøger) 1913-56. Registre over udgåede skr. 1913-56. Registre over indgåede skr. 1913-56. Sagregistre 1913-51. Journal vedr. budget og regnskab 1934, 1936.

4. Kontor 1969-

Ved oprettelsen af kontoret i 1969 overtog det generelle sager fra 2. Kt. vedr. de indsattes retsstilling og behandling, om anstaltsystemet og dets udnyttelse tillige med kriminalstatistik, kriminolo-

gisk forskning, internationalt kriminalpolitisk samarbejde, biblioteksvæsen, informationsvirksomhed mv.

Ved omordningen i 1973 overgik generelle sager vedr. forsorgsmæssige spørgsmål til 5. Kt.

Efter ophævelsen af Sekretariatet i 1989 (se ndf.) havde 4. Kt. foruden det ovf. nævnte sagområde sekretariatsopgaver for direktøren og afdelingscheferne, koordinering af udvalgsarbejde og sekretariatsbistand hertil.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

Undervisningskonsulenten 1971-

Stillingen som undervisningskonsulent oprettedes i 1971 med henblik på planlægning af undervisningssektorens udbygning i kriminalforsorgens institutioner. Konsulenten varetog samarbejde med det almindelige uddannelsessystem, var konsulent for undervisningen i institutionerne, varetog kursusvirksomhed for det pædagogiske personale og medvirkede i øvrigt ved kontorernes behandling af sager vedr. det pædagogiske personale og klienternes undervisning.

Konsulenten var tilknyttet 4. Kt. og hørtes i sager, som journaliseredes i 1., 3. og 4. Kt. Fra 1974 blev konsulenten delvis selvstændigt arkivdannende; 1985 indførtes særskilt journal.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

Sekretariatet 1983-89

Sekretariatet varetog statistik, analyse, dokumentationsvirksomhed og kriminologisk forskning samt sekretariatsopgaver for direktøren og chefen for 2. Afd. Sekretariatet havde journal fælles med direktoratets 2. Afd. (de under afdelingen hørende kontorer havde fortsat egen arkivdannelse). Ved Justitsmin.s cirk.skr. af 23.6.1989 indgik Sekretariatet i 4. Kontor.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

5. Kontor 1973-

Ved kontorets oprettelse i 1973 overtog det fra 2. Kt. enkeltsager vedr. økonomisk hjælp til klientellet og medvirkede i øvrigt ved

behandlingen af de andre kontorers sager, hvor der forelå væsentlige forsorgsmæssige spørgsmål. Fra 4. Kt. fik 5. Kt. sager vedr. generelle forsorgsmæssige spørgsmål, herunder samarbejdet med det almindelige sociale sikringssystem, udfærdigelse af retningslinjer for tilsynsførende og personundersøgere, forsorgspersonalet, konsultativ og informativ virksomhed over for institutionerne i forsorgsmæssige spørgsmål.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

Løn- og regnskabskontoret 1973-

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK/WR)*

Den Midlertidige Inspektion for Arresthusene i De Sønderjyske Landsdele 1920-21 2283

I forbindelse med De Sønderjyske Landsdeles overgang til Danmark i 1920 udpegedes viceinspektør ved Christianshavns Fængsel, J.C.Heugh Wandall, til at forestå de sønderjyske arresthuses overgang til dansk administration. Først ved den formelle overdragelse af Sønderjylland til Danmark den 16.6.1920 blev arresthusene i Sønderjylland underlagt dansk ledelse, men allerede i april var Wandall i Sønderjylland for at forberede overdragelsen. Den midlertidige administration ophørte pr. 1.2.1921.

Henvisninger: Direktoratet for Fængselsvæsenet, Ekspeditionskontoret, j.nr. 1919/2551 og 1921/105. Smstd., Aflevering 1941, Div. sager 1907-20.

Indhold: Brevkopier, sager, inspektionens udstedte instrukser, ugerapporter fra arresthusene, månedsberetninger til Direktoratet for Fængselsvæsenet, inventarregnskab 1920-21. *(TK)*

Tilsynsrådet vedr. Fængselsvæsenets Arbejdsdrift 1932-61 1370

Tilsynsrådet vedr. Beskæftigelsen af de Indsatte i Kriminalanstalterne 1961-

Efter forslag af Udvalget af 1929 vedr. fængselsarbejdet nedsatte Justitsministeriet ved intruks 227 af 20.10.1932 *Tilsynsrådet vedr. Fængselsvæsenets Arbejdsdrift*. Det bestod af direktøren for fængselsvæsenet (formand), 2 medlemmer af Rigsdagen (der udpegedes et for hver af de to største partier), 4 repræsentanter for erhvervene, hvoraf 2 udpegedes af De Samvirkende Fagforbund, 1 af Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og Håndværk og 1 af Industrirådet. Lederen af fængselsvæsenets arbejdsdrift deltog i rådets møder som tilforordnet.

Rådets opgave var at drøfte almindelige spørgsmål vedr.fængselsvæsenets arbejdsdrift, navnlig mht. dennes forhold til det frie erhverv. Klager herfra skulle forelægges rådet til erklæring. Det samme skulle optagelse af nye arbejdsfag i fængslerne. Direktøren skulle, hvis han ikke mente at kunne følge en indstilling fra rådet, forelægge sagen for justitsministeren.

Ved instruks af 29.3.1961 udvidedes rådet til 9 medlemmer. Det ændrede samtidigt navn til *Tilsynsrådet vedr. Beskæftigelsen af de Indsatte i Kriminalanstalterne*. - Instruksen afløstes af forretningsorden 233 af 22.9.1969.

Tilsynsrådet har ikke været selvstændigt arkivdannende. Dets sager indordnedes i journalen i Direktoratet for Fængselsvæsenets Kontor for Arbejdsdriften. Dettes journalsager for perioden indtil 1950 er kasseret uden aftale med Rigsarkivet. Klager fra erhvervene og deres behandling i Tilsynsrådet kan således ikke dokumenteres.

Sager om arbejdsdriften overgik i 1969 til 3. Kontor i Direktoratet for Fængselsvæsenet. Herefter indgik Tilsynsrådets sager i dette kontors journalsystem under gruppe 04 (do. efter journalsystemets revision i 1972).

Henvisninger: Bet. fra kommissionen af 13.5.1957 vedr. beskæftigelsen i kriminalanstalterne, 1960 s. 77-81 (272/Sv.544). Niels Petersen: *Justitsministeriet. Organisation og arkiv*, 1982 s.95ff., 137.

Direktoratet for Fængselsvæsenet, Ekspeditionskontoret, j.nr. 1932/357. Smstd., 1.Kontor, j.nr. 1969/171. *(NP)*

Fængselsnævnet 1933-73 1180

Ifølge borgerlig straffelov (126) af 15.4.1930 (i kraft 1.1.1933) kapitel 6 og 8 skulle Fængselsnævnet træffe afgørelse om løsladelse af fanger, der afsonede tidsubestemte straffe (ungdomsfængsel, arbejdshus og sikkerhedsforvaring). Nævnets sammensætning blev fastsat i §12 i lov 127 af 15.4.1930 om straffelovens ikrafttræden. Det bestod af en dommer som formand, direktøren for fængselsvæsenet, en i psykiatri uddannet læge samt en eller flere personer, der deltog i forsorgsarbejde for unge personer eller for løsladte fanger. Ved kgl. anordning 6 af 7.1.1933 fastsattes disses antal til tre, som ved kgl. anordning 351 af 31.12. 1953 blev nedsat til to og ved kgl. anordning 410 af 24.12.1960 til én.

Ved lov 320 af 13.6.1973 om ændring af borgerlig straffelov mv. bortfaldt tidsudbestemte frihedsstraffe bortset fra forvaring. Spørgsmål om løsladelse fra forvaring skulle herefter indbringes for den ret, der havde afsagt dommen. Dermed ophævedes Fængselsnævnet.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1933-65. Protokol vedr. fremstillinger, drøftelser 1965-73. Brevbøger (kopibøger) 1933-48. Journal 1933-73. Journalsager 1933-73. Visdomsbog 1953-73. *(NP)*

Tilsynsnævnet 1933-73 1181

Tilsynsnævnet oprettedes iht. anordning 54 af 21.2.1933, som indeholdt bestemmelser vedr. tilsyn med betinget dømte, prøveløsladte mv. Tilsynet og den dermed forbundne hjælpevirksomhed varetoges af private institutioner. På statens vegne skulle Tilsynsnævnet have indseende med denne virksomhed. Nævnet bestod af de samme personer, som var medlemmer af Fængselsnævnet, se ovf.

Da den private tilsyns- og hjælpevirksomhed (Dansk Forsorgs-

selskab) 1.4.1973 blev overtaget af staten (lov 114 af 28.2.1973), bortfaldt Tilsynsnævnet. Dets virksomhed var ophørt nogle år tidligere.

Henvisninger: Justitsmin. (Lovafd.), j.nr. 1972-20002-177.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1933-40. Journal 1933-66. Journalsager 1933-66. *(NP)*

Kriminalforsorgen i Frihed 1973- 2169

Indtil 1973 varetoges den statsfinansierede kriminalforsorg i frihed altovervejende af *Dansk Forsorgsselskab*. Forsorgen indebar tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte samt personundersøgelser af sigtede i henhold til retsplejelovens §800a. Opgaverne udførtes af en række lokalafdelinger og et centralkontor i København. Centralkontoret forestod tilsynet i Københavnsområdet og førte desuden et register over alle personer, der havde været under tilsyn eller undersøgt.

Ved lov 114 af 28.2.1973 overtog staten de nævnte aktiviteter fra Dansk Forsorgsselskab, herunder driften af lokalafdelingerne og Centralkontoret, som herefter tilsammen betegnedes *Kriminalforsorgen i Frihed*. Området placeredes under Direktoratet for Fængselsvæsenet, der som følge af det nye arbejdsområde ændrede navn til Direktoratet for Kriminalforsorgen. I 1978 nedlagdes Centralkontoret, og dets forsorgsopgaver fordeltes på en række lokalafdelinger i hovedstadsområdet. Den centrale registrering af tilsynssagerne varetoges herefter af *Centralregistret for Kriminalforsorgens Tilsynsvirksomhed* i nær tilknytning til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Der oprettedes kun en sag for hver klient under tilsyn. Sagen flyttede fra den ene lokalafdeling til den anden, hvis klienten flyttede. Centralregistret tjente til at lokalisere tilsynssagerne i lokalafdelingerne. Det planlægges (1990) at overføre Centralregistret til edb. I henhold til Rigsarkivets skrivelse af 27.6.1989 bevares kun 20% af tilsynssagerne.

Henvisninger: Bet. afgivet af arbejdsgruppen vedr. den fremtidige fordeling af arbejdsopgaverne på kriminalforsorgens område mellem Dansk Forsorgsselskab og fængselsvæsenet, 1972 (631/Sv.2619). Kriminalforsorg - socialforsorg, bet. afgivet af det af Justitsmin. den 24.8.1973 nedsatte planlægningsudvalg vedr. forsorgsarbejdet indenfor kriminalforsorgen, 1975 (752/Sv.2637).

Dansk Forsorgsselskabs arkiv 1885-1968, Privatarkiv nr. 10.303 (dupl. registratur).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Fængselsvæsenets Betjentskole 1942-58 2451
Fængselsvæsenets Centralskole 1958-73
Kriminalforsorgens Personaleskole 1973-88
Kriminalforsorgens Uddannelsescenter 1988-

Indtil 1942 underviste det overordnede, fastansatte personale på de enkelte anstalter under fængselsvæsenet nyansat personale i små hold omkr. en gang om året med henblik på en eksamen, som var forudsætning for fast ansættelse som fængselsbetjent. Et stigende behov for centraliseret undervisning af fængselsbetjente og værkmestre førte til oprettelsen 5.2.1942 af *Fængselsvæsenets Betjentskole* i Vestre Fængsel i Kbh. under ledelse af en forstander. De generelle retningslinjer for undervisningen fastlagdes af Direktoratet for Fængselsvæsenet/Kriminalforsorgen. Direktøren for Fængselsvæsenet var formand for *Tilsynsrådet for Fængselsvæsenets Betjentskole*, senere *Kriminalforsorgens Uddannelsesråd*, som førte tilsyn med skolen. Det ophævedes 21.6. 1977, og dets opgaver videreførtes af Kriminalforsorgens centrale samarbejdsudvalg.

Indtil skolen blev selvstændigt arkivdannende i 1948, indgik arkivalier vedr. undervisning og administration mv. i Vestre Fængsels arkiv, men er så vidt ses gået tabt. Tilsyns-/Uddannelsesrådet var ikke selvstændigt arkivdannende; dets sager - såvel som andre sager vedr. skolen - indgår i Direktoratet for Fængselsvæsenets / Kriminalforsorgens Ekspeditionskontors journal

(1943: fast nr. 48; 1944-45: fast nr. 38), fra 1945 i 1. Kontors journal (hovednr. 15).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Udlændinge. Flygtninge

Direktoratet for Udlændinge 1984- 2121

Direktoratet for Udlændinge oprettedes 1.1.1984 iht. lov 226 af 8.6.1983 (udlændingelov) §46. Samtidig ophævedes lov om udlændinges adgang til landet af 1952 (jf. lovbek. 344 af 22.6.1973), og Rigspolitichefen Afd. E Tilsynet med Udlændinge nedlagdes, se s.581.

Oprettelsen af et 'civilt' direktorat til afgørelse af administrative sager efter udlændingeloven indgik ikke i det af justitsministeren forelagte lovforslag, men skyldtes, at der under Folketingets behandling opstod et flertal uden om mindretalsregeringen Schlüter for overførsel til Indenrigsministeriet af den administrative kompetence i udlændingesager fra Rigspolitichefen, Tilsynet med Udlændinge (med anke til Justitsmin.), og for oprettelse af et Indvandrernævn som ankeinstans. Justitsministeren påpegede, at dette ville være en ny parlamentarisk praksis i forhold til grundlovens §14 om regeringens ret til at fordele forretningerne mellem ministerierne. Efter fornyet udvalgsbehandling var der flertal for oprettelse af Direktoratet for Udlændinge under Justitsmin.

Direktoratet for Udlændinge traf afgørelse med anke til Justitsmin. iht. udlændingeloven i spørgsmål om indrejse, visum, opholds- og arbejdstilladelse, udvisning, afvisning, grænsekontrol og rejselegitimation. Dog afgjordes spørgsmål om diplomaters opholdstilladelse af Udenrigsmin. Spørgsmål om afvisning ved indrejse og iværksættelse af foranstaltninger, herunder frihedsberøvelse ved ikke-frivillig udrejse og sikring af udlændinges

tilstedeværelse, indtil afgørelse om evt. afvisning er truffet, afgjordes af vedkommende politimester eller af politidirektøren med anke til Justitsmin., evt. til domstolene (frihedsberøvelse), mens spørgsmål om udvisning for dom for strafbart forhold afgjordes af domstolene, ved tiltalefrafald af anklagemyndigheden. Direktoratets afgørelse vedr. flygtninge kunne ankes til Flygtningenævnet, se ndf. Afgørelse om opholdstilladelse for ikke-flygtninge begrundet i væsentlige humanitære hensyn blev truffet af Justitsmin., jf. lov 332 af 6.6.1985 om ændring af udlændingeloven. Politimæssig efterforskning i udlændingesager varetoges af Rigspolitichefen Afd. A, fra 1985 Afd. E, Den Centrale Politiafdeling.

Det voksende antal asylansøgere og en række ændringer af udlændingeloven (lov 232 af 6.6.1985, 574 af 19.12.1985, 686 af 17.10.1986) indebar, at Direktoratet for Udlændinge administrerede indkvartering i en række asylcentre i samarbejde med Dansk Røde Kors samt traf afgørelse i visse spørgsmål om asylansøgeres personlige og økonomiske forhold.

Direktoratets sagsdannelse skete for generelle sagers vedkommende i et emneopdelt journalplansystem. Dannelse af konkrete sager vedr. de enkelte udlændinge skete ved tilaktering til Tilsynet med Udlændinges udlændingesager (udl-sager s.583) eller ved oprettelse af nye udl-sager med tildeling af løbenr. (udl-nr.) i fortsættelse af den i 1926 påbegyndte løbenummerrække (pr. 1.1. 1984: Udl-nr. 836.071). Ægtepar og børn under 18 år tildeltes samme (ét) udl-nr. Visse interne politi- og efterforskningsmæssige papirer med proveniens i Rigspolitichefen, Den Centrale Politiafdeling tilakteredes udl-sagerne som en særskilt del af sagen. Til Udl-sagerne hører navneregistre og register efter fødselsdag samt en journal.

Henvisninger: Bet. om udlændingelovgivningen, 1982 (968/Sv.4683). Folketingstid. 1982/83, Forh. sp. 12262ff. og 12597ff. H.Langlouis og C.W.Tornøe: *Udlændingeloven*, 1984. H.Gammeltoft-Hansen: *Flygtningeret*, 1984. C.W. Tornøe: Administrative erfaringer fra oprettelsen af udlændingedirektoratet, i: *Administrativ debat*, 1985 nr. 2 s. 3ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Flygtningenævnet 1983- 2112

Flygtningenævnet oprettedes 1.10.1983 iht. lov 226 af 8.6.1983 (udlændingelov) §§53-58, jf. bek. 98 af 6.3.1984 om forretningsorden for Flygtningenævnet. På baggrund af et stort antal sager vedr. spontanflygtninge fra Iran ændredes bestemmelserne om Flygtningenævnet ved lov 332 af 6.6.1985. Efter lovændringen i 1985 havde Flygtningenævnet en formand og et af Justitsmin. fastsat antal næstformænd, der skulle være dommere, samt andre medlemmer beskikket af Justitsmin. Ved nævnets behandling af en sag medvirkede foruden formanden eller en næstformand, 6 medlemmer, heraf 3 beskikket efter indstilling fra henholdsvis socialministeren, udenrigsministeren og Advokatrådet samt 2 medlemmer beskikket efter indstilling fra Dansk Flygtningehjælp. I særlig hastende sager og i ikke-principielle sager kunne der træffes afgørelse af formanden eller en næstformand og et mindre antal medlemmer. I sager, hvor anken måtte anses for at være åbenlys grundløs, kunne Direktoratet for Udlændinge nægte tilladelse til anke til Flygtningenævnet.

For Flygtningenævnet kunne indbringes afgørelser truffet af Direktoratet for Udlændinge (til 31.12.1983: Rigspolitichefen, Tilsynet med Udlændinge) vedr. nægtelse, bortfald og inddragelse af opholdstilladelse for flygtninge, som påberåbte sig flygtningekonventionen af 28.7.1951 eller tilsvarende status, eller som kom til Danmark som led i en aftale med FNs Højkommissariat for Flygtninge e.l. international aftale. Endvidere kunne afgørelser vedr. nægtelse og inddragelse af dansk rejsedokument for flygtninge indbringes for nævnet. Direktoratet for Udlændinges afgørelser vedr. afvisning af flygtninge ved indrejse og vedr. udsendelse af flygtninge til et land, hvor den pågældende risikerede forfølgelse, kunne ankes til Flygtningenævnet, indtil ankemyndigheden i disse sager overgik til Justitsministeriet ved lov 686 af 17.10.1986. Der skulle indhentes udtalelse fra Flygtningenævnet, inden anklagemyndigheden nedlagde påstand om udvisning af en flygtning for dom for strafbart forhold.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Under 1. Verdenskrig husedes syge krigsfanger fra Rusland, Tyskland og Østrig-Ungarn i Danmark. Der byggedes to lejre til formålet, Hald-lejren ved Viborg og Horserød-lejren i Nordsjælland. På billedet side 608 modtages russiske soldater på havnen i Helsingør; ovenfor ses soldater fra Hald-lejren på skovtur (Det Kgl. Bibliotek).

Krigsforhold og besættelse

Statens Krigsfangelejre 1916-20 1253

Danmark påtog sig under og efter 1.Verdenskrig et humanitært hjælpearbejde i form af krigsfangehjælp. Under betegnelsen "Statens Krigsfangelejre" er samlet arkiverne fra en række institutioner, som havde til opgave at tage sig af syge og sårede krigsfanger, som bragtes hertil, og at repatriere disse krigsfanger og de russiske krigsfanger, som flygtede hertil fra Nordtyskland. Initiativet til dette arbejde blev taget af private, men en henvendelse til regeringen førte til, at Udenrigsmin. i august 1916 nedsatte *Den Danske Regerings Komité til Forplejning af Syge Krigsfanger (Regeringskomiteen)*. Komiteen forestod det forberedende arbejde, og den opførte og drev 2 krigsfangelejre i Horserød og Hald.

Komitéen ophævedes i oktober 1918, og dens opgaver overgik

til det samtidigt oprettede *Fangelejrenes Centralkontor*, der hørte under Justitsmin.s 2. Kontor. I november 1918 oprettedes endvidere *Justitsmin.s Kontor for Hjemsendelse af Fremmede Tropper*, som varetog repatriering af krigsfanger, der ved krigens ophør skulle bringes til deres hjemlande. Disse to kontorer fungerede sideløbende, indtil arbejdet afsluttedes i 1920.

Gruppen Statens Krigsfangelejre omfatter arkiverne fra de tre her omtalte institutioner samt en række andre arkiver vedr. krigsfangeadministrationen, jf. *Indhold*. De i parentes anførte numre angiver pakke, bind eller kartotekskasse i pakkefortegnelsen.

Henvisninger: Bent Blüdnikow: *Krigsfanger - et billeddrama om krigsfanger i Danmark under 1. Verdenskrig*, 1988.

Udenrigsmin., Gruppesager 1909-45, 6.U.53.A og B. Justitsmin., 2. Kontor, j.nr. 1918/J 4721. Statens Krigsfangelejre, Justitsmin.s Kt. f. Hjemsendelse af Fremmede Tropper pk.33.

Indhold: Regeringskomiteen og Centralkontoret: Scrapbøger 1916-20 (1-7). Forberedende arbejder 1917-20 (8). Journal over indgåede og udgåede sager 1917-20 (9-13). Alfabetisk register til samme 1917-20 (14). Korrespondance i alfabetisk orden 1917-20 (15-28). Fotografier og diverse (29). Østrig-ungarske fanger og refusionsspørgsmål (30). Fortrolige skrivelser, overenskomster, sag vedr. den tyske fange Rudolph i Hald (31).

Justitsmin.s Kontor for Hjemsendelse af Fremmede Tropper: Korrespondance, herunder Dr. Madsens (medlem af Regeringskomiteen) korrespondance (32- 33).

Lægekommissionen: Diverse (34-35).

Stabsintendanten: Kopibøger 1917-20 (36-69). Registratur for indgåede sager 1917 (70). Kronologisk registratur 1917-20 (71). Alfabetisk registratur 1917-20 (72). Korrespondance (73-77). Kasse- og inventarbøger (78). Diverse (79).

Apotekertjenesten: Diverse (80).

Horserødlejren. Kommandanten: Registratur 1917-20 (81-82). Kopibøger 1917-20 (83-89). Styrkelistebog (90). Korrespondance 1917-20 (91-97). Fortrolig korrespondance (m. registratur) 1917 -20 (98). Transportlister (99-101). Belægningsbøger (102). Diverse (103-04).

Horserødlejren. Lejrinspektøren: Kopibøger 1917-20 (105-08). Lister over arbejdssoldater (109). Lister over ansatte (110). Kronologisk ordnet korrespondance 1917-20 (111-13).

Haldlejren. Kommandanten: Registratur 1917-20 (114). Kopibøger (115-16). Indgåede skrivelser 1917-20 (117-19). Modtagne og afsendte telegrammer, korrespondance vedr. Århus Rekrutskole, befalinger, div. navnelister o.l. (120-24).

Haldlejren. Lejrinspektøren: Registratur 1917-20 (125). Kopibøger 1917-20 (126-29). Styrkelistebog (130). Indgåede skrivelser i kronologisk orden 1917-20 (131-35). Regler, kontrakter, kassebøger (136).

Kartoteker over krigsfanger. Haldlejren: Russere afrejst 1919 og 1920 (137-40). Tyske krigsfanger (141). Tyske officerer, underofficerer og menige (142). Tyske og østrig-ungarske underofficerer og menige A-P (143). Østrig-ungarske officerer A-L, underofficerer og menige M-P (144). Østrig-ungarske fanger J-O, P-Z, O-H (145-47).

Kartoteker over krigsfanger. Horserødlejren: Diagnosekort, russiske fanger (148). Diverse (149). Russiske fanger A-Z (150-53). Russiske fanger ankomne 1917 A-L (154). Officerer, underofficerer og menige A-Ø (155-58). *(PSv)*

Statsadvokaten for Særlige Anliggender 1940-44 1351

Forholdet mellem dansk og tysk jurisdiktion under den tyske besættelse blev forhandlet på et møde den 12.4.1940 mellem det tyske riges befuldmægtigede, en repræsentant for den tyske vær-

I marts 1943 blev Eksercerhuset på Sdr. Boulevard i Odense, som benyttedes af den tyske besættelsesmagt, sprængt i luften af modstandsbevægelsen. Sabotagen blev efterforsket af Statsadvokaten for Særlige Anliggender, og Rigspolitichefens Tekniske Afdeling optog fotografier på gerningsstedet. Statsadvokaten for Særlige Anliggender, UK-sag 1924.

nemagt og danske embedsmænd. Resultatet af forhandlingerne blev, at efterforskning i sager vedrørende spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed (Zersetzung) skulle foretages af danske myndigheder. Opgaven blev overdraget en særlig statsadvokat, der fik stillet en politiafdeling til rådighed, jf. Justitsmin.s cirkulære af 15.4. og 8.6.1940. Betegnelsen "for Særlige Anliggender" blev taget i brug i juli 1941. Som hjemmel henvistes til retsplejelovens §§716 og 802. I tiden fra 15.4.1940 til 29.8.1943 beskæftigede Statsadvokaten for Særlige Anliggender sig med sager vedr. spionage, sabotage, hærværk, illegale skrifter, fornærmelser mod værnemagten, gade- og værtshusuorden, voldssager mv., i hvilke medlemmer af besættelsesmagten var indblandet. Fra juni 1941 kom sager vedrørende kommunistisk virksomhed til og fra foråret 1942 også sager vedr. ulovlig ind- og udrejse.

Efter 29.8.1943 ophørte samarbejdet mellem danske og tyske myndigheder i sager om spionage mv., men Statsadvokaturen behandlede fremdeles mindre sager om demonstrationer, fornærmelser o.l. samt sager om ulovlig ind- og udrejse. Afdelingens virksomhed ophørte, da politiet blev interneret den 19.9. 1944. Efter besættelsens ophør fungerede afdelingen en tid "under afvikling" bl.a. med den opgave at tilvejebringe dokumentation i straffe- og erstatningssager og bringe de af dommene fremgåede retsvirkninger til ophør.

I arkivet er kasseret personforespørgsler, som er besvaret negativt, færdselssager samt genparter udtagne af sagerne.

Henvisninger: Beretning til Folketinget afgivet af den af Tinget under 8.1.1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens §45 med Aktstykker, Bd. VII (Justitsministeriet og Retshåndhævelsen under Besættelsen), 1950. Se Aktstykker s. 145-414

"Almindelig Redegørelse fra Justitsministeriet for Statsadvokaturen for særlige Anliggender".

Eivind Larsen, Privatarkiv nr. 1173.

Indhold: *Statsadvokatens Afdeling (AS-sager):* Kopibøger 1940-44. Mangelsliste. Journaler for København 1-8. Journalsager for København. Journaler for politikredsene. Journalsager for politikredsene. Div. sager 1-231. Sabotagesager 1942-45. Indberetninger fra politikredsene. Navnekartotek over afhøringer i Korsør-sagen 1943. Div. kartoteker og protokoller.

Undersøgelseskammer (UK-sager): Journalsager.

Danske kommunister (DK-sager): Journal 1941-43. Kopibog 1942-43. Alfabetisk ordnede personsager 1941-43. Navnekartotek 1941-43. Adressekartotek 1941-43. Navnekartotek M-Ø. Telefonkort 1941-43. *(NP)*

Vurderingskommissionen iht. §3 i lov 362 af 19.7.1943 (ekspropriation af våben mv.) 1943-46 1374

Ved midlertidig lov 362 af 19.7.1943 om pligt til at stille skydevåben og motorkøretøjer til rådighed for rets-, politi- og fængselsvæsenet samt om tillæg til lov 91 af 29.3.1924 om indkvartering skabtes hjemmel for ekspropriation af bl.a. våben, tilbehør hertil og ammunition, der var afleveret til og taget i forvaring af politiet iht. bek. 303 af 10.6.1940. I tilfælde, hvor erstatning ikke kunne ske ved mindelig overenskomst med ejeren, skulle erstatningssummen fastsættes af en for hele landet nedsat vurderingskommission bestående af 3 medlemmer, et af præsidenten for Københavns Byret udpeget medlem af denne ret samt 2 våbenkyndige, den ene udpeget af justitsministeren og den anden af De Danske Handelsforeningers Fællesorganisation. Loven gjaldt til udgangen af marts 1944, men blev forlænget til udgangen af marts 1945 (lovanordning 118 af 30.3.1944) og siden til udgangen af marts 1946 (lovanordning 114 af 16.3.1945). Kommissionen havde dog afsluttet sit arbejde allerede i december 1944, da den havde færdigbehandlet 549 sager oversendt fra Rigspolitichefen.

Der kendes ikke noget arkiv fra kommissionen. Sager vedr. de

i loven omhandlede ekspropriationer af motorkøretøjer afgjordes af lokale vurderingskommissioner. Erstatning for den ligeledes i loven omhandlede ekstraordinære indkvartering afgjordes af Indenrigsmin.s Udvalg for Indkvarteringserstatning, se s.936.

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1943/460, 1943/1982, 1944/464, 1945/440. *(NP)*

Auditøren ved Den Ekstraordinære Tjenestemandsdomstol 1945-49(1952) 1554

Auditøren ved Den Ekstraordinære Undersøgelseskommission 1945-49

§5 i lov 322 af 7.7.1945 om oprettelse af en ekstraordinær tjenestemandsdomstol gav finansministeren hjemmel til efter forhandling med justitsministeren at udnævne en auditør. Undersøgelse og evt. tiltalerejsning skulle foretages, hvis der forelå klage fra et tjenestested, eller hvis en tjenestemand selv ønskede en undersøgelse, men kunne også foretages på auditørens initiativ. Auditøren undersøgte ca. 1.100 sager og indbragte knap 600 for domstolen, hvoraf godt 200 endte med frifindelse.

Den Ekstraordinære Undersøgelseskommission fik en auditør, der for ikke-tjenestemænds vedkommende fungerede efter lignende regler som auditøren ved Tjenestemandsdomstolen. Auditøren modtog 906 sager og indbragte 592 for kommissionen.

Henvisninger: Ditlev Tamm: *Retsopgøret efter besættelsen*, 1984, s. 529-530, 586. - Finansmin.s Lønningsktr., j.nr. L. 3005/45 og L. 3399/45.

Indhold: De to auditører havde samme adresse og delvis fælles medarbejdere, hvorfor deres arkiver tildels er blandet sammen. I den følgende fortegnelse er K = Undersøgelseskommissionens sager, T = Tjenestemandsdomstolens sager og A = ankesager.

Alfabetisk navnekartotek over behandlede sager. Journaler. Brevkopier 1945-48. Undersøgelseskommissionens kendelser i K-sager. Tjenestemandsdomstolens kendelser i T-sager. T-sager. Ankedomstolens kendelser i AK- og AT-sager. AK- og AT-sager.

Almindelige sager 1945-48. Pressearkiv. Kassejournal 1945-47. Div. sager 1945-49. *(SR)*

Ankenævnet iht. lov 490 af 9.10.1945 (vedr. oprejsning) 1945-51 1378

Iht. lov 490 af 9.10.1945 om oprejsning til personer, der uforskyldt var blevet interneret ved Frihedsbevægelsens foranstaltning i dagene efter Befrielsen i maj 1945, nedsattes en række *oprejsningsnævn* - et for hvert amt, to for Kbh.s Amt og et for Kbh.s Kommune. Oprejsningsnævnene skulle behandle erstatningskrav fra personer, der mente sig uforskyldt interneret. Nævnene bestod af en dommer som formand, et medlem, der opfyldte betingelserne for at kunne beskikkes som dommer samt en beskikket forsvarer inden for nævnets område.

De lokale nævns afgørelser kunne indbringes for et *ankenævn*, der bestod af en højesteretsdommer som formand, et medlem, der opfyldte betingelserne for at kunne beskikkes som dommer, og en forsvarer udtaget blandt de for landsretterne og Højesteret mødeberettigede sagførere. Ankenævnets afgørelser var endelige.

Henvisninger: Ditlev Tamm: *Retsopgøret efter besættelsen*, 1984 s. 209-19. - Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1945/3030 og 1945/3488.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1945-51. Register. Journaler 1945-51. Journalsager nr. 1 - 299. Alm. (ujournaliseret) korrespondance 1945-51. Regnskabsbog 1945-51. *(PO)*

KIRKELIGE FORHOLD

Kirkelige forhold generelt s.615

Pastoralseminariet 1809-
Det Kirkelige Råd 1883-1901
Den Danske Folkekirkes Mellemkirkelige Råd 1990-
Præstepensionsfondet 1887-1985
Udvalget vedr. Kirkefunktionærer 1971-

Bygninger og inventar s.620

Kirkemin.s Sønderjyske Præstegårdsudvalg 1949-61
Det Særlige Kirkesyn 1861-
Konsulenten ang. Kirkers Opvarmning 1889-1923
Kirkemin.s Konsulent vedr. Kirkeorgler og Kirkeklokker 1909-
Kirkemins. Konsulent i Sager vedr. Kirkeklokker 1982-
Kirkemin.s Konsulent vedr. Akustiske Forhold i Kirkerne 1972-

Kirkelige forhold generelt

Pastoralseminariet 1809- 1397

Pastoralseminariet oprettedes ved kgl. reskript af 13.1.1809 med den opgave at give teologiske kandidater kundskaber af praktisk betydning for præstegerningen. Undervisningen omfattede psykologi, homiletik, kateketik, pastoralanvisning og kirkeret.

Samtlige lærere deltog i seminariets bestyrelse tillige med biskoppen over Sjællands Stift og stiftsprovsten ved Vor Frue Kirke i København.

Ved kgl. anordning 545 af 23.12.1941 blev følgende fag faste undervisningsfag: Homiletik, kateketik, religionspsykologi, dansk kirke- og menighedsliv, kirkeret og messesang. Direktionen bestod af biskoppen over Københavns Stift som formand, den som hovedlærer ansatte forstander, en af Det Teologiske Fakultet af dets midte valgt repræsentant samt et af kirkeministeren valgt medlem. Inden en teologisk kandidat kunne modtage præstevielse, skulle han forevise attest fra Pastoralseminariet for at have deltaget i dets undervisning i et fuldt semester. Ved anordning 184 af 8.4.1949 blev direktionen udvidet med en af Det Teologiske Fakultet ved Århus Universitet valgt repræsentant.

Ved anordning 29 af 10.2.1969 fik Pastoralseminariets direktion en ny sammensætning. Medlemmer blev nu biskopperne over Københavns og Århus stifter, seminariets rektor, en repræsentant for hver af de to teologiske fakulteter og for hvert af de teologiske studenterråd, et medlem valgt af kirkeministeren samt en repræsentant for lærerkollegiet i den universitetsby, hvor rektor ikke var placeret. Direktionen valgte herefter selv sin formand, og der skulle undervises både i København og Århus. Ved anordning 414 af 21.8.1975 indførtes ved hver af Pastoralseminariets afdelinger studieudvalg med repræsentanter for lærere og studerende.

Pastoralseminariet har siden 1983 haft hovedkontor i Århus. Uanset at dets virksomhed stod i forbindelse med den teologiske undervisning ved universiteterne, hørte det under Kirkemin.

Pastoralseminariets arkiv er registreret blandt institutioner med særlig tilknytning til Københavns Universitet i Vejledende Arkivregistratur XXI. De ndf. under *Indhold* anførte arkivalier er senere afleveringer.

Henvisninger: Københavns Universitets arkiv 1479 - ca. 1910, Vejledende arkivregistratur XXI, Kbh. 1978 s. 439-42.

Indhold: 45 02 02: Journal 1945-46. 45 05 10-11: Homiletiske protokoller 1900-42. 45 05 12-14: Protokoller vedr. kateketiske øvelser 1854-1961. 45 08 01: Div. sager 1945-60. *(NP)*

Det Kirkelige Råd 1883-1901 2106

Ved kgl. res. af 8.10.1883 oprettedes Det Kirkelige Råd, som bestod af de syv biskopper med tiltrædelse af et medlem af Det Teologiske og et medlem af Det Juridiske Fakultet ved Kbh.s Universitet. Det skulle samles en gang om året under forsæde af Sjællands biskop. Dets opgave var at afgive betænkninger og råd i kirkelige anliggender på ministerens begæring eller på eget initiativ. Ministeren skulle "i Reglen" indhente rådets erklæring, inden lovforslag forelagdes, eller administrative bestemmelser udstedtes vedr. "rent indre kirkelige Forhold". Hensigten med Det Kirkelige Råd var at skabe et repræsentativt organ for Folkekirken, efter at alle forsøg på at opfylde grundlovens bestemmelse i §75 om, at Folkekirkens forhold ordnes ved lov, var forblevet frugtesløse. I forestillingen til kongen hed det endvidere: "Imidlertid paatrænger Savnet af et kirkeligt Organ under den stærke Brydning af forskjellige kirkelige Strømninger sig mere og mere ... for at Kirken gjennem dette kan lade sin Røst høre ligeoverfor fremkommende Forslag og Forlangender om Forandringer i de bestaaende kirkelige Forhold og Love" ... Oprettelsen af Det Kirkelige Råd vakte betydelig modstand fra oppositionens side og medførte nedsættelse af en parlamentarisk kommission 28.1.1885. En måned efter regeringsskiftet og dannelsen af den første venstre-regering ophævedes Det Kirkelige Råd ved kgl.res. af 23.8.1901.

Henvisninger: Niels Petersen: *Kultusministeriet. Organisation og arkiv*, 1984 s. 184-88, 215, 266-67. Carl Trock: Om det kirkelige Råds tilblivelse, i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 1971 og 1972. *Den danske kirkes historie VII*, 1958 s.264ff.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1884-1901. Div. sager 1895-1900. *(WR)*

Den Danske Folkekirkes Mellemkirkelige Råd 1990- 2539

Folkekirkens institutionaliserede samarbejde med andre kirker i Danmark og udlandet blev indtil 1990 varetaget af private organi-

sationer. Ved lov 334 af 24.5.1989 om ændring af lov om Folkekirkens økonomi fik Folkekirken hjemmel til at anvende midler fra kirkeskatten og staten til mellemkirkeligt arbejde. Kirkeministeriet fastsatte regler for arbejdet i bek. 471 af 27.6.1989 og regler for valg i cirkulære af 28.7.1989 til stiftsøvrighederne.

I hvert stift valgtes et Mellemkirkeligt Udvalg bestående af to præster og 4 lægmænd; biskoppen var født medlem. Det Mellemkirkelige Råd blev sammensat af et medlem fra hvert stiftsudvalg og to af ministeren udpegede biskopper. Rådet trådte i funktion i januar 1990 og overtog lokaler, kontakter og arkiv efter den private organisation Den Danske Folkekirkes Mellemkirkelige Råd (1954-90).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Præstepensionsfondet 1887-1985 1394

Præstepensionsfondet oprettedes ved kgl. anordning 190 af 16. 12.1887 ang. en forandring i udredelsesmåden af de pensioner, der tillægges entledigede præster af deres hidtil hafte embeder. Baggrunden var, at pensioner til præster blev ydet af vedkommende kalds indtægter og således reducerede eftermandens indtægter i et ubestemt antal år. Ved anordningen af 1887 blev det pålagt præster, der herefter ansattes i et embede med formandspension, at udrede denne i 8 (senere 9) år, uanset om pensionisten levede kortere eller længere. Levede han kortere, indbetaltes den resterende ydelse i Præstepensionsfonden, hvorfra pension udrededes til dem, der var i live efter 8 år.

Ved kgl. anordning 171 af 24.3.1916 (jf. lov 47 af 14.3.1913 vedr. Folkekirkens lønningsforhold og kgl. anordning 224 af 25. 8.1913 om nådensårets afløsning og præsters og præsteenkers pensioner) blev Præstepensionsfondet udbetalingskasse for samtlige præstepensioner, idet fondet fra stiftsøvrighederne modtog de ydelser, der påhvilede embederne. Ved præstelønningsloven af 1919 blev præsterne pensioneret efter samme regler, som gjaldt for tjenestemænd, uafhængigt af det enkelte kalds indtægter. Efter en overgangstid skulle Præstepensionsfondet herefter blive overflødigt, men det opretholdtes som anvisningskontor for pensioner, idet disse betaltes dels af tilskud fra staten

dels af tilskud fra præsteembedernes fællesfond, der finansieredes ved en landskirkeskat. I 1974 overførtes udbetalingen af pensioner til statens centrale pensionsanvisning. Fondet, der rådede over en obligationsbeholdning, vedblev dog at bestå, selvom Rigsrevisionen rejste spørgsmål om dets ophævelse. Ved lov 645 af 19.12.1984 overtog staten den fulde udgift til præsters og provsters pensioner, og Præstepensionsfondet bortfaldt med udgangen af 1985. Sagområdet overgik herefter til Kirkemin.s Departement (3. Kontor).

Kirkemin.s personsager, som var grundlag for Præstepensionsfondets udbetalinger, er forblevet i Kirkemin.s arkiv. De under indhold anførte rækker af regnskabsprotokoller er ikke fuldstændige.

Henvisninger: Niels Petersen: *Kultusministeriet. Organisation og arkiv*, 1984 s. 190-94. Beretning om folkekirkens økonomi og administration mv., Beretning fra rigsrevisor til folketinget Nr.1 1984, 1985 s. 23ff.

Indhold: Hovedbøger 1894/95-1912/13. Kassejournaler 1890-1916. Kassebøger 1894/95-1912/13. Fortegnelse over tilgang og afgang af aktiver 1890-1928. Div. sager 1895-1915.

Kasseregnskaber (pensioner) 1913-47. Kassejournaler 1925 -80. Hovedbøger 1914-19, 1913-20. Pensioner m.m. 1918-43. Udbetalingsbøger 1931-49. "Nådesår" 1914-48. Årsregnskaber 1945-85. Div. regnskabsprotokoller. Kopibøger 1973-85.

(NP/WR)

Udvalget vedr. Kirkefunktionærer 1971- 1398

Ved Kirkeministeriets skr. af 14.1.1971 nedsattes Udvalget vedr. Kirkefunktionærer med den opgave at rådgive Kirkeministeriet med hensyn til kirkefunktionærers løn- og ansættelsesvilkår. Udvalget skulle ikke afgive betænkning, men udtale sig i de konkrete sager, der forelagdes for det.

Udvalget havde 12 medlemmer: 6 fra hhv. arbejdsgiversiden og lønmodtagersiden. Arbejdsgiversiden repræsenteredes ved en kontorchef i Kirkemin. (formand for udvalget), en fuldmægtig sammesteds, en stiftkontorchef samt medlemmer udpeget af

Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og af Den Danske Provsteforening. Lønmodtagersiden repræsenteredes af medlemmer fra Foreningen af Danske Kirkegårdsledere, Landsbygraverforeningen for Danmark, Danmarks Kirketjenerforening, Danmarks Kordegneforening, Foreningen af Præliminære Organister og Dansk Organist- og Kantorsamfund.

Udvalgets skriftlige materiale indgik i Kirkemin.s arkiv på j.nr. 0131-14. *(NP)*

Bygninger og inventar

Kirkeministeriets Sønderjyske Præstegårdsudvalg 1949-61 1395

Ved lov 283 af 30.6.1922 om indførelsen af dansk kirkelovgivning i de sønderjyske landsdele blev det i §2 bestemt, at de i disse landsdele gældende regler om ejendomsforholdet til kirkerne, deres kapitaler og ejendomme og til præsteembedernes kapitaler og ejendomme ikke berørtes af loven. Som følge heraf kunne lov af 4.10.1919 om afhændelse af de til præsteembeder henlagte jorder til oprettelse af husmandsbrug kun delvis komme til anvendelse.

Ved lov 326 af 5.7.1949 stilledes der et årligt beløb til rådighed for Kirkeministeriet til gennemførelse af de sønderjyske præstegårdsjorders afhændelse. Til at afgive indstillinger herom til Kirkeministeriet nedsattes et udvalg på 3 medlemmer, 1 valgt af Kirkeministeriet (formand), 1 valgt af Landbrugsministeriet og 1 valgt af Sammenslutningen af Menighedsråd og Menighedsrådsmedlemmer i de Sønderjyske Landsdele. Loven bestemte, at indstillinger skulle være afgivet senest 10 år efter dens ikrafttræden. Ved lov 124 af 15.4.1949 blev fristen forlænget med 2 år. Udvalgets virksomhed ophørte 1961.

Indhold: Journal, journalsager og diverse 1949-61. *(NP)*

Det Særlige Kirkesyn 1861- 1399

Ved lov af 19.2.1861 om nogle bestemmelser vedr. kirkesyn, præstegårdssyn mv. oprettedes Det Særlige Kirkesyn (§33). Ved kirkesyn, hvor der var spørgsmål om bevaring og istandsættelse af kirker af arkæologisk eller kunstnerisk betydning, havde man hidtil savnet en særlig sagkundskab. Ifølge loven kunne Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, senere Kirkemin., i sådanne tilfælde udnævne et særligt syn, bestående af 3 personer med den fornødne sagkundskab. Hvad Det Særlige Kirkesyn bestemte, kunne ikke indankes for noget oversyn. Visse kirker af monumental betydning blev herefter underkastet særligt syn hvert år, hvert andet år eller hvert tredje år. Ved cirk. af 31.5.1897 udsendte ministeriet instruktoriske bestemmelser for Det Særlige Kirkesyn, som alene skulle beskæftige sig med kirkerne i deres egenskab af monumenter, medens de i andre henseender var underkastet det ordinære provstesyn. Af bestemmelserne fremgår, at 25 kirker på det tidspunkt var underkastet særligt syn. 3 andre kirker, der også havde været underkastet særligt syn, overgik til ordinært provstesyn.

Loven af 1861 afløstes af lov 282 af 30.6.1922 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde mv., som bestemte dels, at "fortrinlig vigtige kirkebygninger" skulle henlægges under Det Særlige Kirkesyn (§41), dels at et særligt syn kunne nedsættes, hvis en kirke underkastedes en hovedistandsættelse eller en større udvidelse (§42). Udskrift af protokollat vedr. særligt kirkesyn sendtes til Kirkemin., som traf afgørelse om evt. videre foranstaltninger. Samme bestemmelser fandtes i lovbek. 455 af 23.9.1947, som uden ændringer afløstes af lov 268 af 22.5.1986 §§33-38. I 1980 var 40 kirker underkastet særligt kirkesyn.

Henvisninger: Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 1.Kt., j.nr. 1897/YY 901.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

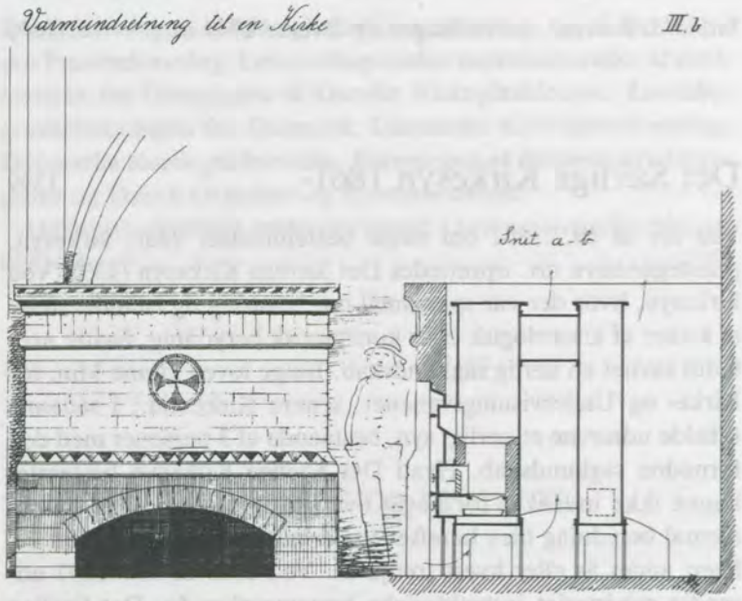

Den første konsulent ang. kirkers opvarmning var arkitekt Martin Nyrop (1849-1921). Han tegnede bl.a. dette forslag til løsning af en kirkes opvarmningsproblem. Tegningen er i det fra Nyrop afleverede arkiv 1889-94.

Konsulenten ang. Kirkers Opvarmning 1889-1923 2060

På den nordiske hygiejniske kongres i Kbh. i 1858 var et af forhandlingspunkterne spørgsmålet om, hvad der burde gøres for opvarmning af større offentlige lokaler, navnlig kirker. Dette toges op i lov af 19.2.1861 om nogle bestemmelser vedr. kirkesyn, præstegårdssyn mv. Ved tillæg til denne lov af 7.6.1873 løstes en række problemer vedr. finansiering af opvarmningsanlæg, drift, vedligeholdelse og tekniske vanskeligheder, jf. lov 49 af 9.3.1893 om kirkers opvarmning (med undtagelse af Færøerne samt hospitals- og fængselskirker). Fra 1889 fungerede en arkitekt og en ingeniør som konsulent ang. kirkers opvarmning. De første indehavere af disse hverv var arkitekt Martin Nyrop og ingeniør Chr. Ramsing. I 1894 måtte Nyrop afgive hvervet pga. arbejdet med opførelsen af Kbh.s Rådhus; han afløstes af arkitekt Axel Berg, der varetog det indtil 1923. For begge konsulenter var hvervet en honorarlønnet bivirksomhed til deres almindelige praksis. Der er ingen forklaring på, hvorfor kun de to arkitekters arkiver, men ikke ingeniørernes arkiver er afleveret til Kultusmin. og derfra til Rigsarkivet.

Henvisninger: Niels Petersen: *Kultusministeriet. Organisation og arkiv*, 1984 s.188-90, 267.

Hjælpemidler: Tegninger til landsbykirkers opvarmning 1889-1923 (alfabetisk register over landsbykirker med henvisning til sagsnr.) (afleveringsfortegnelser).

Indhold: Martin Nyrops arkiv 1889-94. Axel Bergs arkiv 1894-1923. *(WR)*

Kirkeministeriets Konsulent vedr. Kirkeorgler og Kirkeklokker 1909- 1275

På forslag til finanslov for 1909/10 §21.1.B.6 optoges for første gang et honorar til rådgivning i orgelsager med den begrundelse, at det efterhånden var blevet almindeligt, at der anskaffedes orgel i kirken (Rigsdagstid. 1908/09, A sp. 1033f). Da hvervet i 1931 blev overtaget af komponisten P.S. Rung-Keller, kom det også til at omfatte rådgivning med hensyn til kirkeklokker, første gang nævnt i finansloven for 1943/44 (Rigsdagstid. 1942/43, A sp. 1035f). I 1982 oprettedes et særskilt embede som konsulent vedr. kirkeklokker (Folketingstid. 1980/81, D sp. 4348f), se ndf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Kirkeministeriets Konsulent i Sager vedr. Kirkeklokker 1982- 2199

Ved Hans Nyholms afgang som konsulent vedr. kirkeorgler og kirkeklokker (se ovf.) deltes embedet mellem orgelkonsulent Hildebrandt Nielsen og klokkekonsulent B. Gammeltoft-Hansen, Svendborg. Klokkekonsulenten tog sig også af sager vedr. tårnure og klokkespil.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Kirkeministeriets Konsulent vedr. Akustiske Forhold i Kirkerne 1972- 2217

Fra 1958 har Lydteknisk Laboratorium ved Danmarks Tekniske Højskole, og her særlig professor Fritz Ingerslev, foretaget akustiske målinger i kirker, hvor man ønskede lydforholdene forbedrede. I 1972 ansattes civiling. Dan Popescu, Skodsborg, som ministeriets konsulent vedr. akustiske forhold med den opgave at stille forslag om forbedringer og at vurdere tilbud på anlæg.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

UNDERVISNING OG FORSKNING

Byggeadministration og økonomisk forvaltning s. 636

Undervisningsministeriets byggeadministrationer 1963-74
Byggedirektoratet 1974-
Statsgymnasiernes Byggeudvalg (1956) 1960-74
Koordineringsudvalget for Skolebyggeri 1963-74
Direktoraternes Tilskudsforvaltning 1969-81
Undervisningsministeriets Edb-lærerløngruppe 1970-76
De Private Fuldstændige Højere Almenskolers Pensionskasse 1904-25
De Private Gymnasieskolers Pensionskasse (Afviklingskassen) 1925-54
De Private Mellem- og Realskolers Skolesalgsnævn 1928-59
Stiftelsen Sorø Akademi (1586)1972-

Uddannelsesstøtte s. 645

Ungdommens Uddannelsesfond 1952-70
Statens Uddannelsesstøtte (SU) 1970-
Styrelsen for SU 1987-
Rådet for Uddannelsesstøtten 1970-
Ankenævnet for Uddannelsesstøtten 1970-
Ankenævnet for Gældssanering af Statsgaranterede Studielån 1985-87
Ankenævnet for Tilskud til Statsgaranterede Studielån 1987-

Undervisningsmidler. Det Musiske Udvalg s. 648

Undervisningsministeriets Båndcentral 1956-74
Landscentralen for Undervisningsmidler 1973-90
Fællesudvalget for Undervisningsministeriet og Ministeriet for Kulturelle Anliggender vedr. det Musiske Element i Oplysnings- og Undervisningsarbejdet (Det Musiske Udvalg) 1966-70

Central uddannelsesplanlægning s. 651

Det Centrale Uddannelsesråd (CUR) 1973-82
Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser 1965-74
Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Videregående Uddannelser 1974-82
Udvalget til Overvejelse af Gymnasieforholdene 1935-61
Planlægningsudvalget for Gymnasieskolerne 1961-74
Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Fortsatte Skoleuddannelser 1973-82
Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for Grundskolen mv. 1975-82
Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for Ungdoms- og Voksenundervisning mv. 1975-82
Ungdomsskolerådet 1969-75
Fritidsrådet 1969-75
Rådet for Fritidsundervisning for Voksne 1969-75
Uddannelsesrådet vedr. Børnehave- og Fritidspædagogseminarierne 1969-
Landbrugsskolerådet 1970-
Folkeskolens Forsøgsudvalg 1961-69
Folkeskolens Forsøgsråd 1969-87
Folkeskolens Udviklingsråd 1987-

Faginspektører under Undervisningsministeriet s. 662

Gymnastikdirektøren 1821-70
Gymnastikinspektøren 1871-1974
Sanginspektøren 1859-1970
Tilsynet med Sløjdundervisningen 1906-08
Sløjdinspektøren 1908-18 og 1930-81
Tegneinspektøren (1890)1915-74
Håndarbejdsinspektricen 1916-32
Håndarbejdsinspektøren 1933-81
Statens Tilsynsførende med Husholdningsskoler 1907-42
Konsulenten for Husgerningsundervisningen i Ungdomsskolen og Aftenskolerne 1927-42
Husholdningsinspektøren 1942-69
Tilsynsførende med Skolekøkkenundervisningen 1927-42
Skolekøkkeninspektøren 1942-68
Inspektøren for Særundervisningen 1958-61
Inspektøren for Specialundervisningen 1961-69
Skolebibliotekskonsulenten 1961-69
Konsulenten for Mellemfolkeligt Samarbejde 1962-69
Inspektøren i Erhvervsvejledning 1962-65

Folkeskole. Mellemskole. Realskole s. 672

Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne (1866)1899-1963
Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne 1963-74
Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning og Seminarier mv. 1974-82
Direktoratet for Folkeskolen og Seminarier mv. 1982-88
Direktoratet for Folkeskolen 1989-90
Folkeskoleafdelingen 1990-
De Forenede Skoler 1919-34
Undervisningsinspektøren ved de Kommunale og de Private Realskoler 1886-1908
Undervisningsinspektionen for Mellem- og Realskolerne 1908-59

Eksamenskommissionen til Afholdelse af Alm. Forberedelseseksamen for Privatister 1883-1907
Eksamenskommissionen til Afholdelse af Alm. Forberedelseseksamen samt Mellemskole- og Realeksamen for Privatister 1907-77
Prøveudvalget (mellemskoleprøven) 1919-61
(Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler og de Højere Realskoler 1875-86, se s. 681)
(Opgavekommissionen for Mellemskole- og Realeksamen, Pigeskoleeksamen samt Alm. Forberedelseseksamen (1893)1907-64, se s. 684)
(Opgavekommissionen for Realafdelingen og 9.-10. Klasserne 1965-71, se s. 684)

Gymnasieskole mv. s. 681

Undervisningsinspektøren for de Lærde Skoler 1848-75
Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler og de Højere Realskoler 1875-86
Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler 1886-1903
Undervisningsinspektøren ved de Fuldstændige Højere Almenskoler 1903-19
Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne 1919-63
Direktoratet for Gymnasieskolerne 1963-67
Direktoratet for Gymnasieskolerne og Højere Forberedelseseksamen 1967-90
Gymnasieafdelingen 1990-
Opgavekommissionen for Studentereksamen (1871)1910-84
Opgavekommissionen for Mellemskole- og Realeksamen, Pigeskoleeksamen samt Alm. Forberedelseseksamen (1893) 1907-64
Opgavekommissionen for Realafdelingen og 9.-10. Klasserne 1965-71
Eksamenskommissionen til Afholdelse af Studentereksamen for Privatister 1910-79
(Kommissionen for det Højere Danske Skolevæsen i Sverige 1944-45, se s. 1478)

Efteruddannelse. Ungdoms- og voksenundervisning s. 687

Konsulenten i Højskolesager 1876-92
Den Tilsynsførende med Folkehøjskoler og Landbrugsskoler 1892-1942
Statskonsulenten for Ungdomsundervisningen 1942-63
Direktoratet for Ungdomsundervisningen 1963-74
(Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning og Seminarier mv. 1974-82, se s. 674)
Direktoratet for Voksenundervisning og Folkeoplysning mv. 1982-83
Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv. 1983-
Udviklingscenter for Folkeoplysning og Voksenundervisning 1984-
Sekretariatet vedr. Uddannelsesmæssige Foranstaltninger mod Arbejdsløshed 1978-85
Undervisningsministeriets Husholdningsudvalg 1942-70

Erhvervsuddannelser generelt s. 693

Den Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelser 1961-65
Direktoratet for Erhvervsuddannelserne 1965-90
Erhvervsskoleafdelingen 1990-
Forsøgsrådet for de Erhvervsfaglige Grunduddannelser 1972-77
Erhvervsuddannelsesrådet (EUR) 1978-

Erhvervsuddannelsesudvalg s. 698

Forsøgsudvalgene for Jern- og Metalområdet 1969-77
Erhvervsuddannelsesudvalget for Jern- og Metalområdet 1977-90
Forsøgsudvalget for Handels- og Kontorområdet 1972-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for Handels- og Kontorområdet 1978-90

Forsøgsudvalget for Jordbrugsområdet 1972-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for Jordbrugsområdet 1978-90
Forsøgsudvalget for de Grafiske Fag 1972-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for de Grafiske Fag 1978-90
Forsøgsudvalget for Levnedsmiddelområdet 1973-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for Levnedsmiddelområdet 1978-90
Forsøgsudvalget for Servicefagene 1973-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for Servicefagene 1978-90
Forsøgsudvalget for Landtransportområdet 1973-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for Landtransportområdet 1978-90
Forsøgsudvalget for Bygge- og Anlægsområdet 1972-78
Erhvervsuddannelsesudvalget for Bygge- og Anlægsområdet 1978-90

Lærlinge- og efg-uddannelse s. 703

Lærlingerådet 1937-
Nævnet til Behandling af Tvistigheder mellem Efg-elever og Praktikvirksomheder (Tvistighedsnævnet) 1972-
Ankenævnet vedr. Læresteder og Praktikvirksomheder 1982-

Handels- og kontoruddannelse s. 707

Undervisningsinspektøren for de Statsunderstøttede Handelsskoler 1899-1920
Tilsynet med Handelsskolerne 1920-65
Handelsskolerådet 1920-65
Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagene 1965-82

Social- og sundhedsuddannelser s. 711

Barneplejeskolen 1948-74
(Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn 1958-76, se s. 1451)

Udvalget vedr. Børneforsorgsseminarierne (Skoleudvalget) 1964-74
Sygeplejerskeuddannelsesnævnet 1956-67
Uddannelsesnævnet for Hospitalslaboranter 1958-66
Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet 1966-90
Nævnet for Apoteksassistenters Uddannelse mv. 1958-
Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere i København 1972-

Teknisk undervisning. Maskinmesteruddannelse s. 716

Inspektøren for den Tekniske Undervisning i Provinserne 1883-1916
Tilsynet med den Tekniske Undervisning 1916-64
Skolerådet for de Tekniske Skoler 1916-58
Skolerådet for den Tekniske Undervisning 1958-82
Tilsynsrådet for Teknika 1958-62
Teknikumrådet 1962-84
Tilsynsrådet for de Teknologiske Institutter 1958-73
Teknikerudvalget 1982-87
Teknikerrådet 1987-
Maskinisteksamenskommissionen 1874-1958
Maskinmestereksamenskommissionen 1958-
Direktoratet for Maskinistundervisningen 1912-58
Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen 1958-65
Direktoratet for Erhvervsuddannelsernes Enhed vedr. Maskinmesteruddannelsen 1965-84
Skolerådet for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen 1959-72
Uddannelsesrådet for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen 1972-

Videregående uddannelser generelt s. 727

Direktoratet for de Videregående Uddannelser 1974-90
Universitetsafdelingen 1990-
Tilmeldingssekretariatet 1978-

Rektorkollegiet 1967-
De Faglige Samarbejdsudvalg 1967-75
Administratorudvalget for de Højere Uddannelsesinstitutioner 1969-
Lektoratsudvalget 1937-
Edb-kapacitetsudvalget 1980-
UNI-C Danmarks Edb-Center for Forskning og Uddannelse 1985-

Faglige landsudvalg vedr. videregående uddannelser s. 733

Det Faglige Landsudvalg for de Humanistiske Uddannelser og Teologien (FLUHU) 1975-84
Det Faglige Landsudvalg for de Humanistiske Fag og Pædagogik samt Teologien (FLUHU) 1984-
Det Faglige Landsudvalg for Ingeniøruddannelserne (FLUIN) 1975-84
Det Faglige Landsudvalg for de Naturvidenskabelige Uddannelser (FLUNA) 1975-
Det Faglige Landsudvalg for de Pædagogiske og Psykologiske Uddannelser (FLUPP) 1975-84
Det Faglige Landsudvalg for de Samfundsvidenskabelige og de Sociale Uddannelser (FLUSA) 1975-84
Det Faglige Landsudvalg for de Samfundsvidenskabelige Fag, herunder de Sociale Uddannelser samt Psykologi (FLUSA) 1984-
Det Faglige Landsudvalg for de Sundhedsvidenskabelige Uddannelser, herunder Lægevidenskaben, Odontologien, Farmacien og Veterinærvidenskaben (FLUSU) 1975-

Københavns Universitet og Roskilde Universitetscenter s. 736

Københavns Universitet ca. (1836)1910-
Den Arnamagnæanske Stiftelse 1730-

Det Danske Center for Menneskerettigheder 1987-
Det Eksterne Rektorat for Roskilde Universitetscenter 1976-78
Tilsynsrådet for Roskilde Universitetscenter 1979-82

Handelshøjskole- og ingeniøruddannelser s. 762

Handelshøjskolen i København 1917-32, 1939-
Den Handelsvidenskabelige Læreanstalt 1932-39
Rådet for Ingeniøruddannelserne 1984-
Den Polytekniske Læreanstalt - Danmarks Tekniske Højskole 1829-
Danmarks Ingeniørakademi 1957-
Northern Europe University Computing Center (NEUCC) 1965-72
Det Regionale Edb-Center ved Danmarks Tekniske Højskole 1972-85
G. A. Hagemanns Kollegium 1907-

Seminarier og læreres videreuddannelse s. 772

Skolelærer- og Skolelærerindeeksamenskommissionen 1869-95
(Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne (1866)1899-1963, se s. 672)
(Direktoratet for Folkeskolen og Seminarier mv. 1963-88, se s. 674)
Seminarierådet 1954-
Seminariernes Rektorforsamling 1970-
Danmarks Pædagogiske Institut 1955-
Statens Pædagogiske Forsøgscenter 1964-
Tilsynsrådet for Statens Pædagogiske Forsøgscenter 1965-
Bestyrelsen for Faglærerindeeksamen 1905-21
Bestyrelsen for Faglærer- og Faglærerindeeksamen 1922-44
Bestyrelsen for Faglærereksamen 1945-79
(Undervisningsmin.s Husholdningsudvalg 1942-70, se s. 692)

Styrelsen for Nordisk Husholdningshøjskole 1963-77
Styrelsen for Nordisk Højskole for Husholdningsvidenskab 1977-
Statens Kursus til Uddannelse af Håndgerningslærerinder 1901-33
Statens Håndarbejdskursus 1933-72
Statens Tegnelærerkursus 1890-1963
Statens Kursus for Formningslærere 1963-71
Dansk Sløjdlærerskole (1886)1918-
Statens Lærerkursus (1856)1895-1906
Statens Lærerhøjskole 1906-44
Danmarks Lærerhøjskole 1944-
Dansk Skolemuseum 1887-1934
Statens Pædagogiske Studiesamling 1934-73
Danmarks Pædagogiske Bibliotek 1973-

Andre videregående uddannelser s. 785

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858-
Bestyrelsen for De Sociale Højskoler 1937-74
Sekretariatet for De Sociale Højskoler 1969-74
Statens Gymnastikinstitut 1911-42
Danmarks Højskole for Legemsøvelser 1942-
Den Danske Afdeling af Den Internationale Permanente Kommission for Legemlig Opdragelse 1902-13
Kommissionen til Farmaceutisk Eksamen 1828-93
Den Farmaceutiske Læreanstalt 1892-1942
Danmarks Farmaceutiske Højskole 1942-
Eksamenskommissionen for Tandlægeeksamen 1873-90
Tandlægeskolen 1888-1941
Danmarks Tandlægehøjskole 1941-58
Københavns Tandlægehøjskole 1958-

Forskningsstøtte og forskningsstyring s. 797

Forskningssekretariatet 1968-88
Forskningsdirektoratet 1988-90
Forskningsafdelingen 1990-
Det Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd 1946-60
Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd 1960-73
Statens Teknisk-Videnskabelige Fond 1960-73
Forskningscentret ved Hørsholm 1962-
Statens Almindelige Videnskabsfond 1952-68
Forskningens Fællesudvalg 1965-72
Statens forskningsråd 1968-
Forskningsrådenes Centraludvalg 1968-72
Planlægningsrådet for Forskningen 1972-89
Forskerakademiet 1986-

Internationalt forskningssamarbejde. Rejsestipendier mv. s. 806

Komiteen til Vejledning for The American Scandinavian Foundation for Danmarks vedkommende 1913-34
Rask-ØrstedFondet (Danmarks Internationale Videnskabelige Fond) 1919-72
Kommissionen for Internationalt Intellektuelt Samarbejde 1924-39
Den Danske UNESCO-Nationalkommission 1946-
Udvælgelseskomiteen vedr. NATOs og OEECs Stipendieprogrammer (1953)1959-
Libanonudvalget (The Danish Lebanese Teacher Training Committee) 1956-59
Nordisk Samarbejdsnævn for Humanistisk Forskning 1968-
Nordisk Publiceringsnævn for Humanistiske Tidsskrifter 1968-
Formandsskabet for European Research Coordination Agency (EUREKA) 1987-88
Statens Udvalg for Videnskabelig og Teknisk Information og Dokumentation, DANDOK 1970-
Dansk DIANE Center 1981-

Byggeadministration og økonomisk forvaltning

Undervisningsministeriets byggeadministrationer 1963-74 1919

Byggedirektoratet 1974-

Undervisningsmin.s byggesager mv. var oprindelig fordelt mellem departementernes kontorer for de forskellige skoleformer og undervisningsinstitutioner. Ved Min.s omstrukturering i 1963 samledes byggesagerne i to særlige byggeadministrationer for hhv. højere læreanstalter og skoler. *Byggeadministrationen for de Højere Læreanstalter* oprettedes som en del af 2. Dept., fra 1965 som en del af Dept.s 3. Afd.

Skolebyggeadministrationen udgjordes af 1. Dept.s 2. Afd. (Byggeafd.) med tre kontorer. 1. Kt. varetog planlægning af og tilskud til det kommunale skolebyggeri (folkeskoler og kommunale seminarieøvelsesskoler) samt rente- og lejetilskud til private skoler. 2. Kt. varetog administration af statens skolebyggeri (især statsgymnasier) og statens deltagelse i det kommunale gymnasiebyggeri. 3. Kt. varetog sager vedr. byggeri og statslån til private eksamensskoler, seminarier, friskoler, efterskoler, højskoler, landbrugsskoler og husholdningsskoler.

Sager vedr. byggeri og statslån til handelsskoler, tekniske skoler, maskinmesterskoler, teknika og handelshøjskoler blev sammen med hele dette uddannelsesområde i 1961 overført fra Handelsmin. til Undervisningsmin. Det hørte her under Den Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelserne. Ved oprettelsen af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne i 1965 blev sager vedr. erhvervsuddannelsesskolernes byggeri og statslån ikke overført hertil, men overgik til Undervisningsmin.s Dept.s 2. Afd.s 3. Kt.

Ved lov 44 af 9.2.1970 om styrelsen af kommunernes skolevæsen mv. blev administrationen af folkeskolebyggeri udelukkende et kommunalt og amtskommunalt anliggende. Departementets 2. Afd.s 1. Kt.s opgaver over for folkeskolebyggeriet bestod herefter i godkendelse af amtsrådenes udbygningsplaner og regulering og planlægning ud fra overordnede hensyn.

Undervisningsministeriets byggesager 1963-78

	Undervisningsmin. Byggeadministrationen for de Højere Læreranstalter (under 2. Dept. som 1965 omdannes til Dept.s 3. Afd.) Adm. af byggeri ved universiteter og højere læreranstalter.	Undervisningsmin. 1963-74 2. Afd.s 1. og 2. Kontorer 1. Kt.: Planlægning af folkeskolebyggeri, udbygningsplaner og igangsætningstilladelser. Folkeskolers indretning. Rationalisering af skolebyggeriet. Alm. spørgsmål vedr. folkeskolebyggeri. Bygningstilskud til folkeskoler og kommunale seminarieøvelsesskoler. Rente- og lejetilskud til private skoler. 2. Kt.: Adm. af statens skolebyggeri. Projektering, udførelse og regnskabsføring. Driften af statens skolebygninger, driftsrationalisering. Funktions- og driftsanalyser. Bevillingsspørgsmål. Statens deltagelse i de kommunale gymnasiebyggeri.	Undervisningsmin. 1963-74 2. Afd.s 3. Kontor 3. Kt.: Byggeri og statslån hertil ved private eksamensskoler, seminarier, friskoler, efterskoler, højskoler, landbrugsskoler og husholdningsskoler, samt (overført 1/4 1965 fra den kommitterede for erhvervsuddannelserne:) handelsskoler, tekniske skoler, maskinmesterskoler og maskinistskoler, teknika og handelshøjskoler.
Byggedirektoratet Teknisk Sekretariat Tværgående analyser og undersøgelser af teknisk/økonomisk art, programmering og overordnet planlægning. Journal fælles med 1. Kontor.	Byggedirektoratet 1. Kontor 1974- Som ovf.: Universiteter og højere læreranstalter. Fortsætter Byggeadm. f. de Højere Læreranstalters journal til 31/3 1978	Byggedirektoratet 2. Kontor 1974- Som ovf.: Statens skole- og seminariebyggeri, kommunalt gymnasiebyggeri. Fortsætter 2. Afd.s 2. Kontors journal til 31/12 1978. 2. Afd.s 1. Kontors journal lukkedes ved Byggedirektoratets oprettelse pr. 1/10 1974 (tilsynet med kommunalt skolebyggeri udlagdes til amtskommunerne 1/4 1970, jvf. lov nr. 44 af 9/2 1970).	Byggedirektoratet 3. Kontor 1974- Som ovf.: Statslånefinancieret uddannelsesbyggeri. Fortsætter 2. Afd.s 3. Kontors journal til 31/3 1978.

Fra 1978 sker Byggedirektoratets arkivdannelse i en for hele direktoratet fælles journal.

Boligmin. (Statens Byggeadministration s. 313) havde indtil 1971 indseende med byggeri under Undervisningsmin. iht. lov 294 af 6.7.1942 om statens bygningsvæsen. Ved lov 288 af 19.5. 1971 om statens byggevirksomhed henlagdes imidlertid det fulde ansvar for afvikling af byggeri til Undervisningsmin.s to særlige byggeadministrationer. Fra 1974 henviste Boligmin. visse byggesager under visse fagministerier uden særlig byggeadministration (Min. for Kulturelle Anliggender, Indenrigsmin. Handelsmin., fra 1979 Industrimin.) til behandling i Undervisningsmin.s byggeadministration, jf. cirk. 124 af 24.6.1974 om kontrol og regnskabsmæssige bestemmelser vedr. statslige byggearbejder mv. §3.

Efter forslag fra Administrationsrådet i dets bet. fra 1969 om statens byggeadministration og fra Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudvalg i 1972 udskiltes byggesager mv. fra Dept., og de to byggeadministrationer sammenlagdes i det i oktober 1974 oprettede *Byggedirektorat*. Direktoratet organiseredes i et Teknisk Sekretariat, der varetog overordnet planlægning og tværgående analyser af teknisk/økonomisk art, og tre kontorer.

Byggedirektoratets 1. Kt. overtog Dept.s 3. Afd.s byggeadministration vedr. de højere læreanstalter. Det varetog bygherrefunktioner ved egentligt statsbyggeri. Direktoratets 2. Kt. overtog Dept.s 2. Afd.s 1. og 2. Kt.s skolebyggeadministration. Det varetog dels bygherrefunktioner for statsbyggeri, dels opgaver af rådgivende og kontrollerende art over for det kommunale skolebyggeri. Byggedirektoratets 3. Kt. overtog Dept.s 2. Afd.s 3. Kt.s sager og varetog sager om statstilskud og statslån til ikke-statsligt skolebyggeri.

Driften af statens skolebyggeri indskrænkedes ved de hidtidige statsgymnasiers overførsel til amtskommunerne fra 1986 ved lov 290 af 6.6.1984 om amtskommunernes overtagelse af visse statsskoler og -kursus mv.

Ved oprettelsen af Byggedirektoratet i 1974 fortsatte dets tre kontorer arkivdannelsen i de arkivsystemer (journaler), der fra 1963 var anvendt i Undervisningsmin.s to særlige byggeadministrationer (se grafisk oversigt). I 1978 overgik man til et for hele Direktoratet fælles journalsystem efter decimalklassifikationssystemet med journalperioder. Byggedirektoratets arkiv omfatter således også arkiverne fra Undervisningsmin.s to særlige byggeadministrationer 1963-74, herunder tegningsarkiver, overført fra departementernes kontorer før 1963. Arkiver fra byggeudvalg og andre ad hoc-udvalg vedr. byggeri under Undervisningsmin. indgår som hovedregel på journalnumre i de særlige byggeadministrationers og Byggedirektoratets arkiver. Se i øvrigt udvalgsarkiver under Undervisningsmin.

Henvisninger: Administrationsudv. af 1960. 1. bet., 1962 (301/Sv.729), s. 29 og 34-35. Administrationsrådet. Statens bygeadministration, 1969 (Sv.741). Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudv. 1. bet., 1972 (661/Sv.2678).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Statsgymnasiernes Byggeudvalg (1956)1960-74 1751

Gymnasiebyggeriet blev fra midten af 1950'erne underkastet en stigende statslig regulering. I 1956 etableredes et uformelt samarbejde mellem Undervisningsmin. og Boligmin. med henblik på at få overblik over udformningen af de hidtil opførte eller projekterede gymnasieskoler. Der udarbejdedes en plan- og tegningssamling: "Nye gymnasieskoler i Danmark siden 1945" (dupl. publikation). I forlængelse heraf udarbejdedes byggeprogrammer for gymnasieskoler af forskellig størrelse, som blev vejledende for projekteringen af gymnasier.

Ved Undervisningsmin.s (1. Dept. 2. Kt.) skr. af 26.2.1960 nedsattes *Statsgymnasiernes Byggeudvalg* til at forestå hovedledelsen af den omfattende nybygning, udvidelse og modernisering af en række eksisterende statsgymnasier, som forestod. Arbejdet skulle gennemføres i overensstemmelse med byggeprogrammer og projekter godkendt af Undervisningsmin. Udvalget bestod af repræsentanter for Undervisnings- og Boligmin.

Selvom udvalget oprindelig kun vedrørte statsgymnasier, kom det fra dets nedsættelse også til at regulere det kommunale gymnasiebyggeri. De kommunale gymnasier blev med lov 189 af 5.6. 1959 ligestillet med statsgymnasierne mht. tilskud og opførelsesudgifter. Udvalget benævntes derfor snart *Gymnasiernes Byggeudvalg*.

Udvalget udøvede for en stor del sin indflydelse gennem deltagelse i udvalgene vedr. opførelsen af de enkelte nye gymnasier.

Ved oprettelsen af Undervisningsmin.s Byggedirektorat i 1974 nedlagdes udvalget.

Henvisninger: Undervisningsmin.s 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1956/445.

Indhold: Sager vedr. bygningen af kommunale gymnasier 1959-ca. 1964. Div. sager vedr. faglokalegymnasier.

Mødereferater vedr. Koordineringsudvalget for Skolebyggeri (nr. 66-79) 1969-70. *(TK)*

Koordineringsudvalget for Skolebyggeri 1963-74 2502

I februar 1962 nedsattes Udvalg ang. Undervisningsmin.s Byggeadministration. Det skulle komme med forslag til en bedre styring af min.s byggevirksomhed. I forlængelse af udvalgsarbejdet udtalte Undervisningsmin. (1. Dept. 2. Kt.) i skr. af 1.10.1962, at alt skolebyggeri burde inddrages under en samlet administration. Denne administration skulle sørge for at der skete en rationel planlægning og gennemførelse af det kommunale skolebyggeri i samarbejde med kommunerne. Den skulle forestå planlægning og udførelse af statens skolebyggeri, samt varetage Undervisningsmin.s opgaver i forbindelse med private og selvejende skoler.

Ved skr. af 23.2.1963 nedsattes Koordineringsudvalget for Skolebyggeri. Til udvalget udpegedes repræsentanter for Undervisningsmin.s byggeadministration og Boligmin.

Ved oprettelsen af Undervisningsmin.s Byggedirektorat i 1974 nedlagdes udvalget.

Henvisninger: Mødereferater (nr. 66-79) 1969-70 er i Statsgymnasiernes Byggeudvalgs arkiv.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Direktoraternes Tilskudsforvaltning 1969-81 1648

I 1962 nedsatte Undervisningsmin. et udvalg til at overveje forvaltningen af tilskud til private skoler. Baggrunden var kritik fra 4. Revisionsdepartement af den hidtidige forvaltning, som varetoges af de kontorer i 1. Departement, som skoleformerne i øvrigt henhørte under. Det var for gymnasier, gymnasiekurser, realskoler og realkursers vedkommende 2. Kt. For seminarier og børnehave- og fritidshjemsseminariers vedkommende 3. Kt. og for høj- og landbrugsskoler, husholdningsskoler, efterskoler og friskolers vedkommende 5. Kt. Ved nyordningen af Undervisningsmin. i 1963 overførtes tilskudsforvaltningen til de tre direktorater: Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, Direktoratet for Gymnasieskolerne og Direktoratet for Ungdomsundervisningen.

Udvalget af 1962 overvejede en samling af tilskudsforvaltningen i et særligt beregnerkontor, men afviste tanken og foreslog i stedet en koordinering af tilskudsberegningen i de tre direktorater. Udvalget påpegede også det uhensigtsmæssige i, at tilskudsformerne varierede fra skoleform til skoleform.

I 1964 nedsatte Undervisningsmin. et udvalg, der bl.a. havde til opgave at tilvejebringe større ensartethed i tilskudsreglerne for de under Undervisningsmin. henhørende private tilskudsberettigede skoleformer. På forslag fra udvalget ændredes reglerne for statstilskud ved lov 337 af 18.6. 1969 om statsstøtte til visse private skoler. I forlængelse af denne ændring samledes administrationen af tilskudene i *Direktoraternes Tilskudsforvaltning*. Forvaltningen varetog afregning og beregning af statstilskud, herunder kontrol af skolernes regnskabsoplysninger samt udbetaling af forskud. De støttede institutioner omfattede private gymnasieskoler, private studenterkursus, private kursus i højere forberedelseseksamen, private realskoler og realkursus, friskoler, tysksprogede private skoler i de sønderjyske landsdele, efterskoler, folkehøjskoler og landbrugsskoler samt husholdningsskoler.

Ved oprettelsen af *Direktoratet for Voksenundervisning og Folkeoplysning* i 1982 overførtes Tilskudsforvaltningen til dettes 2. Kontor.

Arkivet består udover generelle sager af sager vedr. de enkelte støttede skoler 1969-80. Sagerne indeholder bl.a. årsregnskaber. Arkivet indeholder endvidere div. materiale vedr. tilskud fra perioden 1961-69.

Henvisninger: Bet. vedr. Undervisningsmin.s tilskudsforvaltning, 1965 (385/Sv 982). Bet. fra udvalget af 11.11.1964 ang. reglerne for tilskud til private skoleformer, 1969 i: Folketingstid. 1968/69, A sp. 3285-3344. De private skolers økonomi. En vurdering af tilskudslovgivningen, 1976 (Sv.3764). Bet. om de private skolers økonomi. En vurdering af de bygningsmæssige forhold, 1984 (1013/Sv.5031)

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Undervisningsministeriets Edb-lærerløngruppe 1970-76 1667

Gruppen oprettedes ved Undervisningsmin.s skr. af 14.1.1970 (1. Afd., j.nr. 01-50-27/69) og varetog styringen af edb-lærerlønsystemet. I 1976 overgik styringen af systemet til *Lønstyregruppen*, der var nedsat af bestyrelserne for Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen i Danmark og Kommunedata.

Indhold: Journalsager 1970-76. *(TK)*

De Private Fuldstændige Højere Almenskolers Pensionskasse 1904-25 2472

De Private Gymnasieskolers Pensionskasse (Afviklingskassen) 1925-54

Ved lov 74 af 29.3.1904 bevilgede staten tilskud til en pensionskasse for lærerne ved de private højere almenskoler. Samme år oprettedes *De Private Fuldstændige Højere Almenskolers Pensionskasse* efter forhandlinger mellem bestyrelsen for Privatskolers Fagordnede Lærerforening og Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets 3. Kt. Staten betingede sig, at ministeriet skulle fastsætte vedtægterne for pensionskassen. Vedtægternes udstedtes ved bek. 147 af 16.9.1905 og bek. 197 af 5.8.1908.

Ved en revision af pensionsforholdene i 1925 oprettedes en fælles kasse for de private mellem- og realskolelærere og gymnasielærerne, kaldet Pensionskassen af 1925 for de Private Eksamensskoler. Den nye pensionskasse optog imidlertid kun yngre gymnasielærere, og den gamle pensionskasse videreførtes derfor som en afviklingskasse under navnet *De Private Gymnasieskolers Pensionskasse* med vedtægter fastsat ved lov 245 af 7.9.1925.

Ved en revision af pensionsforholdene for privatskolelærerne i 1949 besluttedes Afviklingskassen sammenlagt med Pensionskassen af 1925. Dette skete endeligt i 1954.

Henvisninger: Bet. vedr. Pensionsordningen for lærere ved de private højere Almenskoler, 1924 (Sv.1014). Bet. ang. Pensionsforholdene ved de under Undervisningsmin. hørende private Skoler, 1949 (Sv.1031).

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3. Kt., j.nr. 1904/127. Undervisningsmin. 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1954/2.

Indhold: Medlemsprotokol. Hovedbøger 1904/05-35/36. Kassebøger 1906-36. Reserve- og livrentefonds hovedbøger 1904/05-48/49. *(TK)*

De Private Mellem- og Realskolers Skolesalgsnævn 1928-59 1705

Ved lov 143 af 4.4.1928 om statsstilskud til private, eksamensberettigede realskoler, mellem- og realskoler og pigeskoler uden for København, Frederiksberg og Gentofte §12 bestemtes, at skoler, der modtog tilskud efter loven, skulle have vilkårene for salg af skolen godkendt af et skolesalgsnævn. Nævnet bestod af en repræsentant for undervisningsministeren, den kgl. bygningsinspektør for den landsdel, hvor skolen var beliggende, og en realskoleleder udpeget af undervisningsministeren efter indstilling af realskolelederne.

Ved bek. 166 af 12.5.1928 fastsattes nærmere bestemmelser for nævnets arbejde; bl.a. skulle anmeldelse om salg indgives til Undervisningsmin., hvis repræsentant skulle fungere som formand for nævnet.

Bestemmelserne gentoges i lov 102 af 15.3.1947 §9 og bek. 33 af 12.2.1948. Ved lov 187 af 5.6.1959 §9 overgik godkendelsesforretningen til undervisningsministeren efter forhandling med finansministeren, hvorefter skolesalgsnævnet ophævedes.

Sagerne indgik 1929-55 i Undervisningsmin.s 2. Dept.s 2. Kt.s journal under numrene 1928/237, 1930/282, 1933/797, 1936/343, 1937/1018, 1938/797 og fra 1941 på det faste nr. 242 hvert andet eller tredje år. Fra 1955-59 indgik sagerne i 1. Dept.s 2.Kt.s journal under fast nr. 242. Der førtes tillige en sporadisk forhandlingsprotokol/journal for nævnet.

Indhold: Forhandlingsprotokol/journal 1929-42 og 1948-50. Div. sager 1930-50. *(TK)*

Stiftelsen Sorø Akademi (1586)1972- 1645

Stiftelsen Sorø Akademi er betegnelsen for det til Sorø Akademi hørende gods mv. Sorø Akademis økonomiske forvaltning hørte indtil 1972 under Københavns Universitets kurator (s. 742). Stiftelsens grundlag er fundats af 31.5.1586, afløst af fundats af 29.1. 1782, statutter af 28.1.1827 og tillægsfundats stadfæstet 21.5.1973 samt bestemmelser om stiftelsen Sorø Akademi af 4.12.1959 (Ministerialtid. B, 1960 s. 1-2).

Stiftelsen ejer - foruden de til skolen hørende bygninger og arealer - Sorø Kirke med kirkegårde, Akademihaven, en del byejendomme i Sorø, ca. 4200 ha. skov mv., Mørup, Nordruplund og Tulsted hovedgårde samt nogle mindre landejendomme. Administrationen af skovene er ifølge aftale af 29.1.1974 med Direktoratet for Statsskovbruget overdraget Skov- og Klitvæsenet. Efter aftale mellem stiftelsen og staten drives Sorø Akademis Skole fra 1.4.1958 af staten. Stiftelsen har fra samme dag vederlagsfrit overdraget staten brugsretten til de til skolen hørende bygninger. Stiftelsens overskud indgår i statskassen til delvis dækning af skolens drift.

Fra 1.4.1972 blev administrationen af stiftelsen overdraget Undervisningsmin. Fra 1973 lededes stiftelsen af en direktion beskikket af undervisningsministeren, og forretningerne varetoges af en administrator, der tillige var ansat i Undervisningsministeriet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Uddannelsesstøtte

Ungdommens Uddannelsesfond 1952-70 1744
Statens Uddannelsesstøtte (SU) 1970- (Styrelsen for SU 1987-) 1745
Rådet for Uddannelsesstøtten 1970- 1746

Efter forslag fra Ungdomskommissionen om indførelse af en generel støtteordning for studerende oprettedes Ungdommens Uddannelsesfond ved lov 217 af 7.6.1952 med det formål at yde studielån eller legater til ubemidlede, dygtige og evnerige unge, der søgte uddannelse ved offentlig anerkendte læreanstalter og fagskoler. Midlerne, der oprindelig hidrørte fra Tipstjenestens overskud (lov 278 af 9.6.1948 §7 stk.1 og lov 230 af 27.5.1950 §2), fastlagdes i lovens beløbsrammer og voksede efterhånden betydeligt. De forvaltedes af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for de ministerier, hvorunder undervisningsinstitutionerne sorterede, m.fl. Bestyrelsen fordelte fondens midler i hovedsummer på de forskellige uddannelsesområder efter forhandling med de pågældende ministerier. Den nærmere tildeling af studielån og legater skete gennem allerede eksisterende eller til formålet oprettede legat- og stipendienævn på de enkelte skoler og læreanstalter (jf. lov 171 af 24.5.1955 §3 stk.2). Studielån og fra 1964 statsgaranti for studielån optaget i banker og sparekasser ydedes og administreredes gennem den selvejende institution *Dansk Studiefond*, stiftet i 1913 (arkivnr. 2589). Undervisningsministeren nedsatte et rådgivende repræsentantskab bestående af

en lærer og en studerende fra hver af de relevante uddannelsesinstitutioner samt to repræsentanter for Dansk Studiefond (lov 244 af 27.8.1955 §3 stk.1, jf. lovbek. 391 af 21.7.1969).

Ved lov 262 af 4.6.1970 om uddannelsesstøtte ophævedes Ungdommens Uddannelsesfond og efterfulgtes pr. 1.8.1970 af *Statens Uddannelsesstøtte (SU)*. Loven omhandlede de former, hvorunder uddannelsesstøtte kunne gives, nemlig som stipendier, statslån eller statsgaranti for lån i private pengeinstitutter. Administrationen skulle varetages af institutionen Statens Uddannelsesstøtte. Afgørelser truffet af SU kunne indbringes for Ankenævnet for Uddannelsesstøtten, se ndf.

Loven fornyedes ved senere lovgivning: Nr. 113 af 9.4.1975, 218 af 23.5.1979 og 357 af 4.6.1986. I 1975 ophævedes adgangen til støtte i form af statslån. Den genindførtes ved loven af 1986. Ved samme lov ændrede institutionen pr. 1.1.1987 navn til *Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte*.

Til at rådgive SU og undervisningsministeren oprettedes *Rådet for Uddannelsesstøtten*, hvis formand og 17 medlemmer beskikkedes af ministeren blandt personer med særligt kendskab til støtte til uddannelsessøgende, til de uddannelsessøgendes økonomiske og sociale forhold, støttens statsfinansielle betydning samt til uddannelsesforhold i almindelighed. Ved loven af 1979 blev Rådet for Uddannelsesstøtten alene rådgivende for ministeren, og bestemmelsen blev formuleret således, at rådet kan ophæves administrativt. Rådets arkiv indgår i Statens Uddannelsesstøttes arkiv.

Ved lov 292 af 9.6.1982 om gældssanering af statsgaranterede studielån bestemtes, at staten under visse betingelser kunne eftergive studiegæld eller yde rentetilskud til personer, som iht. lov om statens uddannelsesstøtte havde optaget studielån med statsgaranti i banker og sparekasser, herunder lån i Kongeriget Danmarks Hypotekbank og Finansforvaltning indfriet på statens vegne. Lov 371 af 10.6.1987 ændrede ydelse af rentetilskud til tilskud til tilbagebetaling af statsgaranterede studielån. For så vidt angik lån, der ikke var indfriet af staten, administreredes ordningen af (Styrelsen for) Statens Uddannelsesstøtte. Klager over afgørelser iht. denne lovgivning kunne fra 1985 indbringes for Ankenævnet for Gældssanering af Statsgaranterede Studielån, se ndf.

I 1971 og 1977 har Rigsarkivet givet bemyndigelse til kassation af regnskaber indsendt fra de enkelte uddannelsesinstitutioners stipendienævn til og med 1971. I 1981 er der givet bemyndigelse til kassation af lånebeviser, bogholderikort samt afviklede lånesager vedr. statslån, vedr. for meget udbetalt støtte, vedr. statsgaranterede lån indfriet af debitor, og vedr. statsgaranterede lån indfriet af SU og derefter afviklet af Kongeriget Danmarks Hypotekbank og Finansforvaltning, dog således at der i hver kategori årligt bevares 4 sager, der er afviklet i det pågældende år (udtaget efter laveste cpr-nr.). I 1978 er der givet bemyndigelse til kassation af diverse inddata, uddata og kontrollister. Årligt register over støtteansøgere og debitorer bevares som mikrofilm 1974ff. og som edb-register 1984ff.

Henvisninger: Ungdommens adgang til den højere uddannelse. Bet.II. Ungdomskommissionen 1951 (Sv.1101). En undersøgelse af ungdommens uddannelsesfond's fordeling 1962/63 af støtte til elever under videregående uddannelse. Undervisningsmin. Den økonomisk-statistiske konsulent, 1964 (Sv.1107). Bet. vedr. økonomisk støtte til unge under uddannelse, 1968 (506/Sv.1120).

Indhold: Mødereferater (bestyrelse, repræsentantskab, stipendienævn), div. sager, regnskaber, årsberetninger 1953-70.

Register over støtteansøgere og debitorer 1984/85-88/89 (edb 1745:1). *(HCW/NP/WR)*

Ankenævnet for Uddannelsesstøtten 1970- 1747

Bortset fra sager vedr. gældssanering i forbindelse med statsgaranterede studielån (se Ankenævnet for Gældssanering mv. ndf.) kunne afgørelser truffet af Statens Uddannelsesstøtte/Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte indbringes for Ankenævnet for Uddannelsesstøtten, der traf endelig administrativ afgørelse. Ankenævnet beskikkedes af undervisningsministeren og bestod af en dommer som formand og to andre medlemmer med særligt kendskab til uddannelsesstøtte.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Ankenævnet for Gældssanering af Statsgaranterede Studielån 1985-87 2486

Ankenævnet for Tilskud til Statsgaranterede Studielån 1987-

Afgørelser vedr. eftergivelse af studiegæld og ydelse af rentetilskud truffet af Statens Uddannelsesstøtte/Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte eller af Kongeriget Danmarks Hypotekbank og Finansforvaltning iht. lov 292 af 9.6.1982 om gældssanering af statsgaranterede studielån kunne indbringes for undervisningsministeren. Ved revision af loven (lov 264 af 6.6.1985) bestemtes bl.a., at klager kunne indbringes for *Ankenævnet for Gældssanering af Statsgaranterede Lån*, som bestod af en formand, som skulle opfylde de almindelige betingelser for at blive dommer, samt yderligere to medlemmer beskikket af undervisningsministeren. Lov 371 af 10.6.1987 ændrede ydelse af rentetilskud til tilskud til tilbagebetaling af statsgaranterede studielån, og ankenævnet betegnedes herefter *Ankenævnet for Tilskud til Statsgaranterede Studielån*.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Undervisningsmidler. Det Musiske Udvalg

Undervisningsministeriets Båndcentral 1956-74 1689

Ved Undervisningsmin.s 1. Dept.s cirkulæreskr. af 10.10.1956 (1. Dept. 2. Kontor, brevnr. 11611) oprettedes Undervisningsmin.s Båndcentral. Forud herfor var gået et forberedende arbejde, herunder nedsættelse af et tilsynsudvalg ved Undervisningsmin.s skr. af 24.5.1956. Centralen stillede vederlagsfrit båndoptagelser

af skoleradioudsendelser til rådighed for højere skoler, seminarier mv. Ved bevilling på finansloven for 1962/63 blev der skabt hjemmel for, at Båndcentralens virksomhed fra 1.8.1962 kunne udvides til at omfatte alle undervisningsformer i forbindelse med en abonnementsordning. Fra 1.4.1974 blev Båndcentralen lagt under den ved lov 419 af 13.6.1973 oprettede Landscentral for Undervisningsmidler.

Henvisninger: Bet. om administrative og økonomiske problemer i forbindelse med anvendelse af audio-visuelle hjælpemidler i undervisningen, 1966 (425/Sv.988) s. 47. Beretning for 1956/57 og 1957/58.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Landscentralen for Undervisningsmidler 1973-90 1476

Ved lov 419 af 13.6.1973 oprettedes Landscentralen for Undervisningsmidler. Den skulle registrere, katalogisere og distribuere undervisningsmidler samt afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio, Statens Filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål. Til at forestå Landscentralens virksomhed udpegedes et repræsentantskab og en styrelse. Repræsentantskabet sammensattes efter indstillinger fra institutionerne på de forskellige uddannelsesområder, folkebibliotekerne, kommunerne samt de interesserede faglige organisationer. Styrelsen bestod af 9 medlemmer, hvoraf 5 valgtes af repræsentantskabet og 4 (herunder formanden) af undervisningsministeren. I bek. 184 af 26.3.1974 og bek. 672 af 13.12.1978 fastsattes nærmere bestemmelser om sammensætningen af Landscentralens styrende organer og etableringen af et sekretariat.

Ved lov 140 af 7.3.1990 nedlagdes Landscentralen for Undervisningsmidler.

Henvisninger: Knud E. Hauberg-Tychsen: Landscentralen for undervisningsmidler, i: *Uddannelse* (Undervisningsmin.s tidsskrift) 1974 nr. 5, s. 253-58.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Fællesudvalget for Undervisningsmin. og Min. for Kulturelle Anliggender vedr. det Musiske Element i Oplysnings- og Undervisningsarbejdet 1966-70 1666

Ved undervisningsministerens skr. af 18.11.1966 nedsattes Fællesudvalget for Undervisningsmin. og Min. for Kulturelle Anliggender vedr. det Musiske Element i Oplysnings- og Undervisningsarbejdet. Det skulle føre drøftelser og give gensidig orientering om spørgsmål af fælles interesse for de to ministerier. Udvalget skulle særlig overveje, ved hvilke foranstaltninger man ville kunne fremme det musiske element i oplysnings- og undervisningsarbejdet. Udvalget kaldtes almindeligt "Det Musiske Udvalg".

I 1970 indstillede udvalget sin virksomhed efter at have konstateret, at det ikke havde mulighed for at få indflydelse på arbejdet med revision af skolelovgivningen med henblik på at fremme det musiske element i undervisningen.

Indhold: Mødereferater, korrespondance mv. 1966-70. *(NP)*

Central uddannelsesplanlægning

Det Centrale Uddannelsesråd (CUR) 1973-82 1658

Ved ministeriet J.O. Krags tiltræden i okt. 1971 udtalte statsministeren i Folketinget, at det var regeringens hensigt at lade Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser (se ndf.) afløse af et uddannelsesråd omfattende alle uddannelser. Det kort efter under Undervisningsmin. nedsatte Struktur- og Rationaliseringsudvalg foreslog i 1972, at der til delvis afløsning af det store antal permanente kommissioner og råd samt ad-hoc udvalg, som beskæftigede sig med planlægning inden for undervisningssektoren, nedsattes et centralt uddannelsesråd samt fire sektoruddannelsesråd.

Det Centrale Uddannelsesråd (CUR) og uddannelsesrådene (sektorrådene, se ndf.) nedsattes i 1973. Ifølge vedtægt for CUR af 3.9.1973 var det rådgivende for regeringen i spørgsmål om uddannelsessystemet i Danmark som helhed. Rådet skulle særlig være opmærksom på sammenhængen mellem de forskellige uddannelser i og uden for Undervisningsmin.s ressort, på prioritering og fordeling af ressourcer mellem uddannelsesvæsenets forskellige sektorer og på uddannelsessystemets evne til at opfylde samfundets behov for færdiguddannede. CUR udtalte sig om spørgsmål, det forelagdes af Undervisningsmin. og kunne også selv tage spørgsmål op til behandling.

CUR havde 20 medlemmer. Formanden, næstformanden og 8 medlemmer var personligt udpegede af undervisningsministeren, således at deres mandater bortfaldt ved ministerskifte, medmindre de genbeskikkedes. De øvrige medlemmer udpegedes af Undervisningsmin. som repræsentanter for lærere, elever og studerende, arbejdsgivere, kommende arbejdsfæller (fagbevægelsen) og lokalforvaltningen efter indstilling fra organisationer og institutioner.

CUR nedlagdes kort efter regeringsskiftet i sept. 1982. CUR havde selvstændig arkivdannelse. Sekretariatsforretningerne varetoges af Undervisningsmin.s 3. Afd.s 1. Kt. (Planlægningskt.).

Uddannelsesrådets arkiv er opdelt i emnepakker.

Henvisninger: Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudvalg. 1. bet., 1972 (661/Sv.2678). Uddannelsesrådet, i: *Uddannelse. Undervisningsmin.s tidsskrift*, 1980 s. 290-91. Erling Jørgensen: Uddannelsesrådenes arbejdsopgaver, i: *Uddannelse. Undervisningsmin.s tidsskrift*, 1973 s. 321-8.

Indhold: Mødereferater 1978-82. Korrespondance 1973-82. Brevkopier 1980-82. Div. bilag og notater 1973-82. Div. vedr. modersmålsopgaven 1978-81. Vedr. uddannelsesstøtten 1978. Div. vedr. U-90 1976-82. Dokumentationssøgning 1979-80. Arbejdsgruppe vedr. brugerkontrol 1979. Konference på Nyborg Strand 1979-80. Forskerkonference 1979-80. Kontaktgruppen vedr. forskning 1978-81. Forskningskonference 1981. Arbejdsgruppen vedr. Uddannelse/Arbejdsliv 1979-82. Div. vedr. Danmarks Pædagogiske Inst., Socialforskningsinst. og Roskilde Universitetscenter 1975-80. Avisudklip 1975-80

Else Marie Sejer Larsens medlemsarkiv: U-90 mindretallet. Div. Mødereferater. "Historien om kap. XII". *(WR/TK)*

Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser 1965-74 1677

På grundlag af overvejelser i Universitetsadministrationsudvalget af 1962 nedsattes i 1965 Planlægningsudvalget for de Højere Uddannelser (oftest betegnet -rådet). Nedsættelsen skete iht. lov 190 af 4.6.1964 om oprettelse af et universitet i Odense §3. Rådets medlemmer udpegedes af Undervisningsmin. Det skulle bistå ministeriet ved planlægning af universiteternes og de højere læreanstalters udbygning, stille forslag om den langsigtede planlægning, om korttidsprogrammer og om planernes prioritering i de offentlige budgetter samt følge udviklingen i samfundets behov for højt uddannet arbejdskraft og stille forslag om imødekommelse heraf. Baggrunden for rådets nedsættelse var den øgede tilgang af studenter i 1960erne samt idéer om reform af uddannelsessystemet efter angelsaksisk forbillede.

Som sekretariat for Planlægningsrådet fungerede Planlægningsgruppen i Undervisningsmin.s 3. Afd., som i 1971 omdannedes til 3. Afd.s 2. Kt. Planlægningsrådets Sekretariat havde selvstændig arkivdannelse. Ved siden heraf varetog Planlægningsgruppen/3. Afd.s 2. Kt. ministeriets behandling af indstillinger fra Planlægningsrådet. Den journal- og arkivmæssige adskillelse mellem disse to opgaver var ikke konsekvent. Planlægningsrådet ophævedes i 1974 og afløstes af Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Videregående Uddannelser, se ndf.

Henvisninger: Universitetsadministrationsudv. af 1962: Bet. I om den højere undervisnings og forskningens administrative organisation, 1963 (365/Sv. 1108) s. 28-31. Planlægningsrådet for de højere uddannelser: Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980, 1967 (Sv. 1115). Planlægningsrådet for de højere uddannelser: De videregående uddannelsers udbygning 1971/72 - 1975/76, 1971 (Sv.2783).

Ernst Goldschmidt: Planlægningsrådets testamente, i: *Uddannelse, Undervisningsmin.s tidsskrift*, 1974 s. 166-73.

Indhold: Journalkort 1965-73. Udvalget vedr. etablering af uddannelse i faget legemsøvelser uden for København. Efter- og videreuddannelse. Udvalget vedr. de naturvidenskabelige uddannelser. Psykologi- og historiegruppen. Læreruddannelsesgruppen. Perspektivgruppen. Undersøgelse om udenlandske forskere i Danmark. Studenterrådgivning. Nordisk samarbejde. Oprettelse af Forskningsbibliotekernes Fællesråd. Fredensborgmødet. *(WR)*

Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Videregående Uddannelser 1974-82 1664

Efter forslag fra Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudvalg nedsatte Undervisningsmin. i 1973 Det Centrale Uddannelsesråd (CUR), se ovf., og fire sektoruddannelsesråd. Indtil Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Videregående Uddannelser nedsattes i 1974, fungerede i dets sted Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser (se ovf.), som skulle færdiggøre arbejdet med den såkaldte "helhedsplan".

Iht. vedtægt af 27.10.1975 skulle Uddannelsesrådet for de Videregående Uddannelser rådgive Undervisningsmin. i spørgsmål

af betydning for de videregående uddannelser og skulle særlig have opmærksomheden henledt på uddannelser, som forudsatte en ca. 3-årig faglig eller teoretisk uddannelse eller erfaringer svarende hertil. Det skulle endvidere beskæftige sig med sammenhængen mellem uddannelserne og mellem uddannelserne og arbejdsmarkedet, med langsigtet prioritering og fordeling af ressourcer inden for rådets område, med områdets placering i uddannelsessystemet som helhed samt med de videregående uddannelsers forhold til forskningen. Rådet koordinerede arbejdet i De Faglige Landsudvalg (s.733) og var mellemled mellem disse og Direktoratet for de Videregående Uddannelser.

Uddannelsesrådet havde 21 medlemmer, hvoraf formanden, der var født medlem af CUR, næstformanden og 4 medlemmer var personligt udpegede af undervisningsministeren, 6 medlemmer var formændene for De Faglige Landsudvalg, 3 udpegedes som repræsentanter for de studerende og 6 som repræsentanter for arbejdsmarkedet mv.

Efter regeringsskiftet i sept. 1982 nedlagdes uddannelsesrådene ved Undervisningsmin.s skr. af 23.12.1982. Uddannelsesrådet for de Videregående Uddannelser havde selvstændig arkivdannelse. Sekretariatsforretningerne varetoges af Direktoratet for de Videregående Uddannelser.

Henvisninger: Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudvalg. 1. bet., 1972 (661/Sv.2678).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Udvalget til Overvejelse af Gymnasieforholdene 1935-61
Planlægningsudvalget for Gymnasieskolerne 1961-74

1697

Udvalget til Overvejelse af Gymnasieforholdene nedsattes ved Undervisningsmin.s 2. Dept.s skr. af 25.2.1935. Det skulle stille forslag om nybygninger, større byggeforetagender og oprettelse og nedlæggelse af gymnasieskoler inden for en nærmere årrække. Indstillingerne skulle bygge på undersøgelser over det forventede

behov for skoler. Ifølge kommissoriet skulle kun forholdene uden for Storkøbenhavn behandles af udvalget, men denne geografiske begrænsning sattes der allerede på udvalgets første møde spørgsmålstegn ved, og den bortfaldt efterhånden.

Udvalget bestod af repræsentanter for Undervisningsmin., Finansmin., Undervisningsinspektionen for Gymnasieskolerne, Købstadsforeningen og en byggesagkyndig. Hertil kom efterhånden repræsentanter for Rektorforeningen, Gymnasieskolernes Lærerforening og De Samvirkende Sognerådsforeninger.

Ved Undervisningsmin.s 1. Dept. 2. Kt.s skr. af 1.12.1961 ændredes navnet til *Planlægningsudvalget for Gymnasieskolerne*, og kommissoriet omformuleredes noget; bl.a. skulle udvalget nu prioritere udbygningsplanernes rækkefølge.

Udvalget ophævedes 1974 i forbindelse med en generel strukturændring i Undervisningsmin.

Henvisninger: Erklæring fra Udv. til Overvejelse af Gymnasieforholdene i spørgsmålet om statens overtagelse af Vestjydsk Gymnasium, Rigsdagstid. 1951-52, A sp. 5763-70 (Sv.1033). Bet. vedr. spørgsmålet om oprettelse af gymnasieskoler i Københavns omegn, Folketingstid. 1953-54, A sp. 1953-58 (Sv.1035). Undersøgelse ang. behovet for gymnasiepladser omkring 1980, 1961 (Sv.1046). Undersøgelse af behovet for gymnasiepladser i 1985, 1968 (Sv. 1058). 15 års gymnasiebehov. Et regneeksempel. Udført for planlægningsudvalget for gymnasieskolerne, 1971 (Sv.2745).

Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1935/216; 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1961/621.

Indhold: Mødereferater 1936-61. Behandlede sager 1936-61. Div. sager 1936-60. Rundspørge 1957. Div. notater, statistik, mødereferater, ud- og indgået post 1954-63. *(TK)*

Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Fortsatte Skoleuddannelser 1973-82

1663

Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Fortsatte Skoleuddannelser, d.v.s. for de 16 - 19årige, nedsattes af Undervisningsmin. i

1973, se nærmere under Det Centrale Uddannelsesråd (CUR) s. 651.

Ved vedtægt af 27.10.1975 fik rådet som opgave at rådgive Undervisningsmin. om de fortsatte skoleuddannelser, herunder særlig uddannelser i og uden for ministeriets ressort, som lå i forlængelse af folkeskolen eller uddannelser på tilsvarende niveau, d.v.s. lærlingeuddannelser, erhvervsfaglige grunduddannelser (efg), uddannelser til højere forberedelseseksamen (HF) og studentereksamen. Det skulle beskæftige sig med sammenhængen mellem disse uddannelser, mellem uddannelserne og arbejdsmarkedet, med langsigtet prioritering og fordeling af ressourcer inden for rådets område samt områdets placering i uddannelsessystemet som helhed.

Rådet havde 22 medlemmer. Formanden, der var født medlem af CUR, næstformanden og 6 medlemmer var personligt udpegede af undervisningsministeren. Undervisningsmin. udpegede som repræsentanter for lærere og uddannelsesinstitutioner 4 medlemmer, for elever 3, for arbejdsmarkedet mv. 5, for amtskommunerne 1 og for staten 1 medlem.

Efter regeringsskiftet i sept. 1982 nedlagdes uddannelsesrådene ved Undervisningsmin.s skr. af 23.12.1982. Som sekretariat for Uddannelsesrådet for de Fortsatte Skoleuddannelser fungerede Direktoratet for Gymnasieskolerne og HF samt Direktoratet for Erhvervsuddannelserne i fællesskab. Uddannelsesrådets sekretariat havde selvstændig arkivdannelse, som i praksis fandt sted i Direktoratet for Erhvervsuddannelserne.

Henvisninger: Se Det Centrale Uddannelsesråd s. 651.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for Grundskolen mv. 1975-82 1990

Uddannelsesrådet for Grundskolen mv. var et af fire sektoruddannelsesråd, som oprettedes i 1975 i forbindelse med det i 1973 oprettede *Centrale Uddannelsesråd (CUR)*. Ved vedtægt af 27.10.1975 fik rådet til opgave at rådgive Undervisningsmin. i spørgsmål af betydning for folkeskolen og sammenhængende

uddannelser på tilsvarende niveau i og uden for Undervisningsmin.s ressort. Det skulle beskæftige sig med sammenhængen mellem disse uddannelser, med langsigtet prioritering og fordeling af ressourcer samt områdets placering i uddannelsessystemet som helhed.

Rådet bestod af 22 medlemmer. Formanden, næstformanden og 5 andre medlemmer udpegedes personligt af undervisningsministeren. Herudover udpegedes 3 lærerrepræsentanter, 1 elevrepræsentant, 3 forældrerepræsentanter, 1 repræsentant for de frie skoler, 3 repræsentanter for den pædagogiske forskning og 1 repræsentant for hver af arbejdsmarkedets hovedorganisationer.

Efter regeringsskiftet i september 1982 nedlagdes uddannelsesrådene pr. 31.12.1982 ved Undervisningsmin.s skr. af 23.12.1982.

Som sekretariat for Uddannelsesrådet for Grundskolen mv. fungerede Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning, Seminarier mv. Rådet havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Se Det Centrale Uddannelsesråd s.651.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for Ungdoms- og Voksenundervisning mv. 1975-82 1665

Uddannelsesrået for Ungdoms- og Voksenundervisning mv. var et af fire sektoruddannelsesråd, som oprettedes i 1975 til at supplere det i 1973 oprettede Centrale Uddannelsesråd (CUR). Ved vedtægt af 27.10.1975 fik rådet til opgave at rådgive Undervisningsmin. i spørgsmål af betydning for ungdoms- og voksenundervisningen og dennes sammenhæng med fritidsundervisningen i og uden for Undervisningsmin.s ressort. Det skulle beskæftige sig med langsigtet prioritering og fordeling af ressourcer inden for rådets område samt med områdets placering inden for uddannelsessystemet som helhed.

Rådet bestod af indtil 30 medlemmer. Formanden, næstformanden og 7 andre medlemmer udpegedes personligt af undervisningsministeren. De øvrige medlemmer udpegedes som repræ-

sentanter for arbejdsmarkedets hovedorganisationer, landbrugets interesseorganisationer, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og interesseorganisationerne på ungdoms- og voksenundervisningsområdet og inden for fritidsvirksomhed.

Efter regeringsskiftet i sept. 1982 nedlagdes uddannelsesrådene pr. 31.12.1982 ved Undervisningsmin.s skr. af 23.12.1982.

Som sekretariat for Uddannelsesrådet for Ungdoms- og Voksenundervisning mv. fungerede Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning, Seminarier mv. Rådets arkivdannelse indgik i Direktoratets arkiv under 2. Kt., j.nr. 01-50-19.

Henvisninger: Se Det Centrale Uddannelsesråd s.651. *(TK)*

Ungdomsskolerådet 1969-75 1661

Efter forslag fra Det Pædagogiske Arbejdsudvalg oprettedes Ungdomsskolerådet ved lov 233 af 6.6.1968 om fritidsundervisning mv. §82. Rådet skulle være rådgivende for Direktoratet for Ungdomsundervisningen i sager vedr. ungdomsskolen. Undervisningsministeren udpegede rådets formand og beskikkede medlemmerne. Ved lov 205 af 28.5.1975 om ændring af lov om fritidsundervisning mv. §1 stk. 18 nedlagdes Ungdomsskolerådet. Rådets sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Ungdomsundervisningen og fra 1974 af Direktoratet for Folkeskolen mv. Dets sager indgik i direktoraternes journal (sammenhængende journalsystem) under nr. 01-50-10.

Henvisninger: Bet. vedr. ungdomsskolen. Afg. af Det Pædagogiske Arbejdsudvalg, 1966 (430/Sv.1078) s. 59-60. *(HCW/TK)*

Fritidsrådet 1969-75 1660

Efter forslag fra Fritidsudvalget oprettedes Fritidsrådet ved lov 233 af 6.6.1968 om fritidsundervisning mv. §82. Rådet skulle være rådgivende for Direktoratet for Ungdomsundervisningen i sager vedr. fritidsvirksomhed for børn og unge. Undervisningsministeren udpegede rådets formand og beskikkede medlem-

merne. Ved lov 205 af 28.5.1975 om ændring af lov om fritidsundervisning mv. §1 stk. 18 nedlagdes Fritidsrådet. Rådets sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Ungdomsundervisningen og fra 1974 af Direktoratet for Folkeskolen mv. Dets sager indgik i direktoraternes journal (sammenhængende journalsystem) under nr. 01-50-04.

Henvisninger: Bet. om revision af loven om ungdomsskoler og aftenskoler mv. for så vidt angår fritidsforanstaltninger (afg. af Fritidsudvalget), 1965 (386/Sv.1075). *(HCW/TK)*

Rådet for Fritidsundervisning for Voksne 1969-75 1659

Efter forslag fra Aftenskolerådet oprettedes Rådet for Fritidsundervisning for Voksne ved lov 233 af 6.6.1968 om fritidsundervisning mv. §82. Rådet skulle være rådgivende for Direktoratet for Ungdomsundervisningen i sager vedr. fritidsundervisning for voksne. Undervisningsministeren udpegede rådets formand og beskikkede medlemmerne. Ved lov 205 af 28.5.1975 om ændring af lov om fritidsundervisning mv. §1 stk. 18 nedlagdes Rådet for Fritidsundervisning for Voksne. Rådets sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Ungdomsundervisningen og fra 1974 af Direktoratet for Folkeskolen mv. Dets sager indgik i direktoraternes journal (sammenhængende journalsystem) under nr. 01-50-05.

Henvisninger: Bet. vedr. fritidsundervisning for voksne. Afg. af Aftenskoleudvalget, 1965 (396/Sv.1076) s. 89-90. *(HCW/TK)*

Uddannelsesrådet vedr. Børnehave- og Fritidspædagogseminarierne 1969- 1723

Uddannelsesrådet vedr. Børnehave- og Fritidspædagogseminarierne oprettedes ved lov 209 af 21.5.1969 om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger §4. Det var rådgivende for under-

visningsministeren i sager om børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, det skulle følge udviklingen på området og afgive indstilling til ministeren om foranstaltninger, det fandt passende eller ønskelige. Undervisningsdirektøren for folkeskolen mv., fra 1988 direktøren for de videregående uddannelser var formand for rådet, som havde indtil 20 medlemmer. Uddannelsesrådet var selvstændigt arkivdannende til 1988. Dets sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Folkeskolen mv., fra 1988 af Direktoratet for de Videregående Uddannelser.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Landbrugsskolerådet 1970- 1650

I en betænkning om landbrugsuddannelser fra 1968 foresloges uddannelsesstrukturen ændret. I forlængelse heraf foresloges der oprettet et landbrugsskoleråd til bistand for undervisningsministeren. Landbrugsskolerådet nedsattes ved lov 259 af 4.6.1970 om folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler §21.

Rådet placeredes under Direktoratet for Ungdomsundervisningen, det senere Direktorat for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv. Direktøren herfor var formand for rådet, som desuden talte repræsentanter for Foreningen af Danske Landbrugslærere, De Samvirkende Landboforeninger, De Samvirkende Danske Husmandsforeninger og Foreningen Danmarks Landboungdom.

Rådets udtalelse skulle indhentes i spørgsmål om oprettelse og udvidelse af landbrugsskoler, om vejledende undervisningsplaner og godkendelse af individuelle kursusplaner, om kursusfordeling på skolerne, om regler vedr. prøver og kursusbeviser, om fremkaldelse af nye uddannelsestilbud, herunder forsøgsundervisning.

Landbrugsskolerådets arkiv indgik i Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv.'s arkiv, og journaliseredes under dettes 2. Kontor, j.nr. 01-50-03.

Henvisninger: Bet. om landbrugsuddannelsen, 1968 (480/Sv. 1745) *(TK)*

Folkeskolens Forsøgsudvalg 1961-69 1731
Folkeskolens Forsøgsråd 1969-87
Folkeskolens Udviklingsråd 1987-

1961 oprettedes *Folkeskolens Forsøgsudvalg*. Det beskæftigede sig især med oprettelse af børnehaveklasser, hvortil der blev givet hjemmel ved lov 203 af 16.6.1962 gennem en tilføjelse til folkeskolelovens §64 (om forsøgsarbejde inden for folkeskolen).

Efter gennemførelsen af lov 107 af 29.3.1969 om ændring af lov om folkeskolen afløstes Forsøgsudvalget ved Undervisningsmin.s skr. af 12.6.1969 af *Folkeskolens Forsøgsråd* (Finansudvalgets aktstykke 54 1969/70). Rådet skulle bistå Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne med rådgivning, tilsyn og initiativ vedrørende forsøgsvirksomhed i folkeskolen. Rådet behandlede forslag til forsøgsundervisning, afgav indstilling til direktoratet om godkendelse, førte tilsyn med godkendt forsøgsundervisning og offentliggjorde forsøgsresultaterne.

Rådet bestod af repræsentanter for Undervisningsmin., Statens Pædagogiske Forsøgscenter, Danmarks Lærerhøjskole, Danmarks Pædagogiske Institut, Danmarks Lærerforening og foreningen Skole og Samfund.

Ved folketingsbeslutning B 109 af 26.5.1987 og Folketingets uddannelsesudvalgs bet. herom vedtoges en økonomisk styrkelse af forsøgs- og udviklingsarbejdet i de følgende fire år. Samtidig ændrede rådet navn til *Folkeskolens Udviklingsråd*, det lagdes direkte under ministeren, og det udvidedes med repræsentanter for de kommunale organisationer, Idrættens Fællesråd, Dansk Folkeoplysnings Samråd, Dansk Ungdoms Fællesråd, Frie Grundskolers Fællesråd og elevorganisationerne.

Folkeskolens Forsøgsråd/Udviklingsråd havde eget sekretariat.

Henvisninger: Uddannelsesudvalgets bet. over forslag til folke-

tingsbeslutning om et udviklingsprogram for folkeskolen som lokalt kulturcenter, Folketingstid. 1986/87 B, sp. 2389f.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Faginspektører under Undervisningsministeriet

Oprettelsen af faginspektørstillingerne havde baggrund i skolens tilknytning til kirken og gejstligheden. Sognepræsterne var indtil 1933 fødte formænd for skolekommissionerne og havde dermed tilsynet med undervisningen i religion, regning, læsning og fædrelandshistorie. Da fag som gymnastik, sang og sløjd blev indført i skolen, ønskede myndighederne fagligt kompetente personer til at føre tilsyn med denne undervisning.

Faginspektørerne havde som regel tilsyn med deres fag i såvel folkeskolerne og seminarierne som i mellem- og realskolerne og gymnasierne.

Iht. fælles instruks for faginspektørstillingerne af 22.2.1932 var deres opgaver rådgivning af ministeriet, inspektion af undervisningen og afholdelse af instruktionskurser for lærere inden for fagene. Ved Undervisningsmin.s cirk. 33 af samme dato lagdes faginspektørerne under Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne (s. 672), Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolen (s. 681) og Undervisningsinspektionen for Mellem- og Realskolerne (s. 677). I tilknytning til ungdoms- og aftenskolen oprettedes i 1942 et embede som husholdningsinspektør med opgaver svarende til de øvrige faginspektører, men underlagt Statskonsulenten for Ungdomsundervisningen, se s. 688.

Omkring 1960 oprettedes yderligere nogle faginspektør- og faginspektørlignende stillinger. Da der i 1963 oprettedes direktorater i Undervisningsmin., gled faginspektørstillingerne formelt ind i direktoraterne. Reelt bestred de enkelte faginspektører tilsynet med deres fagområder, indtil de gik af. Ordningen er afviklet i perioden 1968-81.

Henvisninger: *Folkeskolen*, 1981 nr. 34. - Undervisningsmin. 1. Dept. 1. Kt., j.nr. 1937/1112 (vedr. faginspektørinstruks af 22.2. 1932). *(TK)*

Gymnastikdirektøren 1821-70 1710
Gymnastikinspektøren 1871-1974

Gymnastikundervisningen havde militær oprindelse. Frantz Nachtegall havde fra 1804 med titel af professor forestået undervisningen på Det Kgl. Militære Gymnastiske Institut (III s. 199). Ved kgl. res. af 13.8.1821 (se Nachtegalls protokol over stående befalinger 1804-28) blev han udnævnt til *direktør for gymnastikken* med den opgave at foretage inspektion af gymnastikundervisningen ved hærens afdelinger.

I borger- og almueskolerne blev gymnastikundervisning påbudt ved skoleanordningen af 1814 og indskærpet ved plakat af 21.5.1828. Gymnastikdirektøren fik fra omkring 1828 tilsendt indberetninger om gymnastikundervisningen i borger- og almueskolerne til udtalelse fra Danske Kancelli. Ved kgl. resk. af 20.9. 1831 blev han pålagt at udtale sig om de årlige indberetninger om gymnastikundervisning fra de lærde skoler. Ved Danske Kancellis skr. af 23.9.1837 pålagdes han at inspicere gymnastikundervisningen i borger- og almueskolerne i København, og fra ca. 1843 inspicerede han gymnastikundervisningen i de lærde skoler og på skolelærerseminarierne over hele landet.

Ved Krigsmin.s skr. af 2.4.1868 bortfaldt direktørens inspektion af gymnastikundervisningen i hæren, og embedet sorterede herefter udelukkende under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Ved generalmajor N.G. La Cours afgang som gymnastikdirektør i 1870 omdannedes stillingen til et *inspektorat*. I 1889 (cirk. 41 af 17.10.1889) udfærdigedes en instruks for embedet. Herefter havde gymnastikinspektøren overtilsyn med gymnastikundervisningen i de skoler, der sorterede under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Han skulle rådgive ministeriet i sager vedr. gymnastikundervisning. På årlige inspektionsrejser skulle han navnlig inspicere de kgl. skolelærerseminarier og de lærde skoler, men også de øvrige seminarier, borger- og almueskoler og real-

skoler. Han skulle endvidere bistå ved afholdelsen af ministeriets feriekursus for lærere og lærerinder i gymnastik og var eksaminator i gymnastik ved seminarier.

Embedet nedlagdes ved gymnastikinspektør Johan Johansons afgang i 1974.

Indberetninger om gymnastikundervisningen og direktørens/inspektørens udtalelser herom 1843 er i Danske Kancellis arkiv (H 24), 1847-1914 i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets arkiv (2. Kt., gruppeordnede sager 4201-53 og 3. Kt., gruppeordnede sager 2759-60), 1956 i Undervisningsmin.s arkiv (gruppeordnede sager).

Henvisninger: Ebba Waaben: *Skolehistoriske arkivalier i Rigsarkivet*, 1978 s. 113-16.

Indhold: Kopibøger 1834-69, 1899-1942. Koncepter til afgåede skrivelser 1887-1907. Registraturjournaler/protokoller 1828-1901. Journaler 1902-70. Journalregistre 1899-1901, 1909-70. Arkivregistratur o. 1934. Kartotek. Personregister til journal og kopibog 1912-32. Kancellisager 1841-46. Tjenestesager 1841-46. Indkomne og ekspederede sager 1887-1947. Sager vedr. legemsøvelser (ordnet amtsvis) 1887-1947. Sager vedr. gymnastik på landet 1887-1910. Journalsager A-Q 1914-75.

Inspektionsjournal 1858-76. Inspektionsprotokoller/bøger 1894-1936. Indberetninger vedr. inspektionerne 1891-1913, 1936-59. Beretning om pigenormalskolens gymnastik 1839-51. Indberetning om gymnastikkens tilstand i skoler 1895-1926. Seminarier 1895-1945. Indberetning om gymnastikundervisningen 1910-55. Bemærkninger til gymnastikindberetninger m.m. 1908-57. Journaler m.m. over medhjælpere og deres distrikter 1906-35.

Div. kursusbøger 1900-31. Ansøgninger om korte kursus 1902-04. Legatprotokoller. Oberst Hoskiærs legat 1895-1956.

Stående befalinger (lovbestemmelser m.m.) 1804-41. Forarbejder til håndbog og reglement m.m. 1888-1933. Manuskripter til gymnastisk litteratur 1910-32. Gymnastiklitteratur fra udlandet. Deltagelse i kongresser 1903-34. Delingsførerforeningen 1912-15. Tegninger af gymnastiksale 1903-28. Udklip af medicinalberetninger 1934-37.

Ordrebog 1834-68. Kontorhold, regnskaber m.m. 1887-1954. Div. regnskabsbøger 1904-33. Kassebøger 1915-61. *(TK)*

Sanginspektøren 1859-1970 1707

Ved kgl. resolution af 15.4.1859 beskikkedes organist ved Trinitatis Kirke i København, professor Andreas Peter Berggreen, til sanginspektør ved de lærde skoler, skolelærerseminarierne og øvrige skoler og undervisningsanstalter under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Inspektøren skulle bibringe skolelærere og kirkesangere, der henvistes af ministeriet, en yderligere uddannelse i sang, være censor i sang og musik i de ministeriet underlagte skoler og undervisningsanstalter samt rådgive ministeriet i sager vedrørende musikalske genstande. En instruks for sanginspektøren udstedtes ved cirk. 59 af 16.4.1888.

Fra 1.7.1931 blev sanginspektøren indordnet under Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne og Undervisningsinspektørerne for henholdsvis Gymnasieskolen og Mellem- og Realskolerne. Embedet ophørte 1970.

Sanginspektørens arkiv er kun bevaret fra 1921. Indberetninger fra sanginspektøren 1859-1914 er i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets arkiv (1859-1914 i 2. Kt. gruppeordnede sager 4261-4265 og 1884-1914 i 3. Kt. gruppeordnede sager 2758), og 1921-67 i Undervisningsmin.s arkiv (gruppeordnede sager).

Henvisninger: Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets 2. Kt. j.nr. M 1859/429 og PP 1888/383.

Indhold: Div. korrespondance og indberetninger (uordnet) 1921-68. Rejsedagbøger 1929-47. Kassejournaler 1936-70. *(NP)*

Tilsynet med Sløjdundervisningen 1906-08 1711

Sløjdinspektøren 1908-18 og 1930-81

På initiativ fra Dansk Sløjdforening oprettede Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet ved. skr. af 9.5.1906 *Tilsynet med Sløjdundervisningen*. Det omfattede de højere almenskoler, folkeskolen og seminarierne; den tilsynshavende skulle indsende årlige beretninger til ministeriet. Som tilsynshavende udpegedes pioneren inden for sløjdsagen, Aksel Mikkelsen, der var forstander for den i 1886 oprettede Sløjdskole, se s. 780. Ved skr. af

8.12.1908 udnævntes Mikkelsen til *inspektør for sløjdundervisningen*. Stillingen bar imidlertid præg af at være oprettet til forstander Mikkelsen personligt, idet han også oppebar lønnen for sin "Virksomhed for Sløjdsagen i Almindelighed". Ved Mikkelsens afsked i 1918 bortfaldt inspektørstillingen igen. Visse af inspektørens hidtidige funktioner varetoges herefter af forstanderen for Dansk Sløjdlærerskole, G.F. Krog Clausen. Ved Undervisningsmin.s skr. af 1.4.1930 genoprettedes sløjdinspektørstillingen og besattes med Krog Clausen.

Siden århundredets begyndelse havde der udviklet sig et skisma i opfattelsen af faget sløjd i Danmark. Dansk Sløjdlærerskole og elever herfra benyttede det såkaldte "Nääs-system", mens Askov Sløjdlærerskole og elever herfra benyttede "Askov-Nääs-systemet". Ved Undervisningsmin.s cirk. 33 af 22.2.1932 og instruks for faginspektørerne af samme dato bestemtes, at Sløjdinspektøren kun skulle inspicere skoler og seminarier, som underviste efter Nääs-systemet, mens forstanderen for Askov Sløjdlærerskole inspicerede de øvrige under skolekonsulentens og vedkommende undervisningsinspektørs overtilsyn. Den geografiske deling mellem de to sløjdretninger er ikke klar, men store dele af Midt- og Sønderjylland samt Sydslesvig benyttede Askov-Nääs-systemet.

Embedet nedlagdes ved sløjdinspektør Keld Petersens afgang i 1981.

Dansk Sløjdlærerskoles arkiv indeholder en del materiale vedr. Sløjdinspektionen 1906-ca. 1950. Indberetninger m.m. fra sløjdinspektøren 1905-16 er i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets arkiv (2. Kt., gruppeordnede sager 4340-41).

Henvisninger: Min. for Kirke og Undervisningsvæsenet 2. Kt., j.nr AG 1905/2939. Undervisningsmin. 1. Dept. 1. Kt., j.nr. 1937/1112.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Tegneinspektøren (1890)1915-74 1708

I 1890 beskikkedes daværende tegneinspektør for det køben-

havnske skolevæsen, Carl F. Hansen, til Indenrigsmin.s inspektør for de tekniske skoler i provinserne. I forlængelse heraf beskikkedes han 17.5.1890 tillige som Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets tegneinspektør med den opgave at forestå de feriekurser i tegning, der afholdtes for lærere ved tekniske og andre skoler for midler fra Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

I 1915 oprettedes en selvstændig stilling som tegneinspektør under Undervisningsmin. Inspektøren skulle føre tilsyn med tegneundervisningen ved de skoler og undervisningsanstalter, der sorterede under Undervisningsmin., samt forestå Statens Tegnelærerkursus.

Embedet nedlagdes ved tegneinspektør Edvin Hansens afgang 1974.

Henvisninger: Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3. Kt., j.nr. RR 1890/622 og AP 1914/306. Undervisningsmin. 1. Dept., j.nr. 1937/1112 og 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1947/1875.

Cirkulære 33 af 22.2.1932 vedrørende faginspektionens virksomhed.

Indhold: Kopibøger 1908-16, 1923-41. Hovedbøger 1903-32. Anvisninger 1909-10. Elevernes bedømmelse 1903-08. Indberetninger 1915-52. Korrespondance 1923-40, 1950-73. Skolebyggeri 1949-72. Prøver og censur i formning 1943, 1963-72. Undervisningsplaner 1943-63. Læseplaner 1959-72. Kulturcentre 1964-66. Kunst i skolen 1958-62. HF-kursus 1967. Praktisk-produktive aktiviteter 1971. Udtalelser ang. formningslokalet 1972-73. *(NP/TK)*

Håndarbejdsinspektricen 1916-32 1712
Håndarbejdsinspektøren 1933-81

På foranledning af Komiteen til Uddannelse af Håndgerningslærerinder oprettedes ved Undervisningsmin.s 1. Dept.s skr. af 3.4. 1916 en stilling som håndgerningsinspektrice. Inspektricen førte oprindelig kun tilsyn med folkeskolens håndgerningsundervisning, men ved Undervisningsmin.s 2. Dept.s skr. af 3.7.1918 blev

tilsynet udstrakt til også at gælde fuldstændige højere almenskoler og mellem- og realskoler. Hun forestod endvidere Statens Kursus til Uddannelse af Håndgerningslærerinder. Til hjælp ved tilsynsvirksomheden udpegedes 12 lokale tilsynsførende. Embedet nedlagdes ved håndarbejdsinspektør Gudrun Hansens afgang i 1981.

Indberetninger ang. håndarbejde ved de højere skoler 1920-21 er i Undervisningsmin.s arkiv (gruppeordnede sager) og ang. håndarbejde i gymnasieskolerne 1932-54 i Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolernes arkiv.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1. Dept. 1. Kt., j.nr. AS 1916/1070 og 2. Dept., j.nr. 1927/534.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Statens Tilsynsførende med Husholdningsskoler 1907-42 1703

Konsulenten for Husgerningsundervisningen i Ungdomsskolen og Aftenskolerne 1927-42

Husholdningsinspektøren 1942-69

På finansloven for 1907/08 afsattes 12.000 kr. til understøttelse af elever ved anerkendte husholdningsskoler og i forlængelse heraf udnævntes ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets skr. af 23.5.1907 Birgitte Berg Nielsen til *Tilsynsførende med Husholdningsskoler*. Hun skulle føre tilsyn med skoler, der fik tilskud, og være konsulent for ministeriet i sager, der vedrørte husholdningsskoler samt uddannelse af lærerinder til sådanne skoler. Hun måtte dog forlade stillingen allerede i 1908, da det både i husholdningskredse og i Rigsdagen var blevet kritiseret, at hun ved siden af tilsynshvervet var leder af en skole til uddannelse af husholdningslærerinder. I stedet overdroges tilsynet til den Tilsynsførende med Folkehøjskoler, se s. 687. I 1912 udskiltes tilsynet atter i en selvstændig stilling, men først i 1922 beskikkedes igen en kvinde til hvervet. 24.11.1932 udstedte Undervisnings-

I løbet af 1920'erne blev aftenskoleundervisning i husgerning stadig mere populært. I 1927 udpegedes en konsulent for husgerningsundervisningen i ungdomsskolen og aftenskolerne, og fra 1942 blev aftenskoleundervisningen tilset af en husholdningsinspektør (Det Kgl. Bibliotek).

min. en instruks for Statens Tilsynsførende med Husholdningsskoler.

I 1920'erne skete der en betydelig udvikling af aftenskoleundervisningen i husgerning, og efter at denne var tildelt statsmidler i 1926, oprettedes ved cirk. 161 af 18.11.1927 et hverv som *Konsulent for Husgerningsundervisningen i Ungdomsskolen og Aftenskolerne*.

Ved lov 310 af 4.7.1942 om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m.m. erstattedes de to tilsyns/konsulent-hverv af en heltidsstilling som *Husholdningsinspektør*. Inspektøren skulle tilse husholdningsundervisningen i ungdoms- og aftenskolerne og på husholdningsskolerne og -seminarierne. I sager vedr. ungdoms- og aftenskolen var hun medhjælper hos Statskonsulenten for Ungdomsundervisningen, se s. 688.

Henvisninger: Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 2. Kt., j.nr. AI 1907/933 og AK 1908/1979. Undervisningsmin. 1. Dept. 1. Kt., j.nr. 1924/1884, 1926/796, 1927/720 og 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1940/148 og 1942/665.

Indhold: Kopibøger 1907-12. Journal (1896)1908-12. Korrespon-

dance 1909-21. Div. sager og korrespondance 1940-61. Beretninger vedr. husgerning i aftenskolerne 1953-57. Optagelsesprøver til husholdningsseminarierne 1962-67. *(TK)*

Tilsynsførende med Skolekøkkenundervisningen 1927-42 Skolekøkkeninspektøren 1942-68 1709

Husholdningsundervisning var et tilladt, men ikke obligatorisk fag i købstadsskolerne fra 1899. Ved folkeskoleloven af 1937 gjordes med virkning fra 1948 undervisning i kvindelig husgerning obligatorisk for pigerne i barneskolens to sidste år. Husholdningsundervisningen blev nærmere fastlagt ved lov 310 af 4.7. 1942.

Ved cirk. 161 af 18.11.1927 oprettedes et hverv som *Tilsynsførende med Skolekøkkenundervisningen* i folkeskolen. I 1938 deltes tilsynet i et hverv som tilsynsførende for købstæderne og et for landet. Dette sidste varetoges af Konsulenten for Husgerningsundervisningen i Ungdomsskolen og Aftenskolerne, se ovf.

Ved 1942-loven om husholdningsundervisningen oprettedes en heltidsstilling som *Skolekøkkeninspektør* (§§19 og 21) til afløsning af de to tilsynsførende. Det var inspektørens opgave at føre tilsyn med husgerningsundervisningen i barneskolen (1.-7. klasse) og i eksamens- og tilskudsberettigede private skoler, samt med uddannelsen af skolekøkkenlærerinder. Inspektøren fik samme opgaver og placering som de øvrige faginspektører.

Embedet nedlagdes ved skolekøkkeninspektør Kirsten Munk Pedersens afgang i 1968.

Henvisninger: Bet. afg. af den af Statsmin. nedsatte husholdningskommission af 1938, Rigsdagstid. 1938/39, A sp. 6039-6155 (Sv.1886).

Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne, afl. 1970, pk. 140.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Inspektøren for Særundervisningen 1958-61 Inspektøren for Specialundervisningen 1961-69 1713

Der stilledes allerede i 1943 forslag om oprettelse af en faginspektørstilling for særundervisning, men det skete først i 1958 efter forslag fra Udvalget vedr. Særundervisningen. Inspektøren skulle være faglig medarbejder hos Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne (s. 672) og førte i samarbejde med denne tilsyn med alle grene af særundervisningen - fra 1961 specialundervisningen. Embedet nedlagdes ved inspektør for Specialundervisningen Ingvard Skov Jørgensens afgang i 1969.

Henvisninger: Folkeskolens specialundervisning, bet. afg. af det af Undervisningsmin. den 25.8.1955 nedsatte udvalg, 1961 (Sv. 1171) s. 126-27.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Skolebibliotekskonsulenten 1961-69 1715

Konsulenten for Mellemfolkeligt Samarbejde 1962-69 1717

Inspektøren i Erhvervsvejledning 1962-65 1714

Stillingerne som Skolebibliotekskonsulent, Konsulent for Mellemfolkeligt Samarbejde og Inspektør i Erhvervsvejledning oprettedes i 1961-62, kort før omlægningen i Undervisningsmin. De virkede derfor kun i kort tid.

Henvisninger: Ansættelsessager: Undervisningsmin. 1. Dept. 4. Kt., j.nr. 1961/41-34, 1962/41-16 og 1962/41-25.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Folkeskole. Mellemskole. Realskole

Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne (1866)1899-1963 1706

I 1865 bortfaldt skoledirektørembedet i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet (se N. Petersen: *Kultusministeriet,* 1984 s. 43-47). Dermed ophørte den centrale faglige inspektion af borger- og almueskolevæsenet, som embedet havde forestået. Selv om opsynet ophørte, stod man imidlertid stadig tilbage med nogle opgaver, som krævede faglig kompetence. Der var i de første år nogen uklarhed om, hvorledes disse opgaver skulle varetages. I 1866 ansattes skoledirektør J.A.C. Holbech som undervisningsinspektør for borger- og almueskolevæsenet for et år. Hans opgaver var at forestå og overvære de årlige skolelærer- og skolelærerindeeksaminer, at afgive betænkning om sager og aflægge visitatser, når ministeriet ønskede det. Inspektørstillingen blev imidlertid ikke opretholdt. I stedet ordnedes ministeriets behov for faglig ekspertise således, at Holbech blev honorarlønnet formand for Kommissionen til Afholdelse af Skolelærer- og Skolelærerindeeksamen (s. 772) og i øvrigt honoreredes for forskellig assistance til ministeriet.

Efter J.A.C. Holbechs død i 1887 adskiltes de to hverv, idet skoleinspektør C.C. Brix blev formand for eksamenskommissionen, mens professor K.F.V. Kromann blev Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets konsulent i skolesager.

Det faglige overopsyn med borger- og almueskolevæsenet blev et væsentligt stridsspørgsmål i debatten om udformningen af lov 47 af 24.3.1899 om forskellige forhold vedr. folkeskolen. Landstingsflertallet (Højre) ønskede, at der oprettedes et statskonsulentembede for at styrke den centrale styring af folkeskolen, hvorimod folketingsflertallet (Venstre) ville styrke det kommunale selvstyre og begrænse statens udgifter, og det var derfor modstandere af statskonsulentembedet. Resultatet blev, at der ikke oprettedes et egentligt embede med pensionsret, men at det i stedet blev pålagt formanden for de faste censorer ved den

afsluttende prøve for lærere og lærerinder i folkeskolen, som havde afløst eksamenskommissionsformanden, at yde ministeriet hjælp i sager vedr. folkeskolen (§31).

Til den således på ny samlede stilling beskikkedes H.S. Sørensen. Han udnævntes samtidig til titulær professor for at bøde på den manglende embedstitel. I praksis benævntes stillingen snart *Ministeriets Konsulent*, eller *Konsulenten for Folkeskolen og Seminarierne*. Først omkring 1940 ses benævnelsen *Statskonsulent*, som jo havde været den oprindeligt foreslåede.

I følge instruks i cirk. 129 af 2.7.1901 bestod det kombinerede censorformands- og konsulenthverv i følgende: At forestå de årlige lærer- og lærerindeprøver og at udtale sig om ansættelse af censorer, at rådgive ministeriet i sager vedr. seminarieforhold, samt gøre sig bekendt med forholdene på seminarierne, at rådgive ministeriet i sager vedr. folkeskolevæsenet, samt gøre sig bekendt med skoleforhold i de enkelte dele af landet, at fremsætte forslag om forbedringer af folkeskolevæsenet, at udtale sig om skolebøgers og andre undervisningsmidlers brugbarhed i undervisningen. Som det ses, undgik instruksen nøje at give konsulenten noget egentligt overopsyn med undervisningen, således som faginspektørerne (s. 662) havde i de enkelte fag.

Ved Undervisningsmin.s oprettelse i 1916 henlagdes konsulentstillingen herunder. Ved Undervisningsmin.s cirk. 33 af 22.2. 1932 lagdes faginspektørerne (s. 662) ind under konsulenten i det omfang, de behandlede sager vedr. folkeskolen og seminarierne. Da Undervisningsinspektionen for Mellem- og Realskolerne (s. 677) nedlagdes i 1959, overgik inspektionens funktioner til statskonsulenten. Ved oprettelsen af direktorater i Undervisningsmin. i 1963 nedlagdes statskonsulentembedet til fordel for Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, se ndf.

En del af arkivet er gået tabt ved en brand i 1970.

Henvisninger: Ebba Waaben: *Skolehistoriske arkivalier i Rigsarkivet*, 1978 s. 105-8 og 298-315.

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets 2. Kt., j.nr. 1866/T405, 1869/V416, 1870/Y975, 1897/ZZ1533 og 1899/ØØ1234.

Indhold: Journal 1899-1903 og 1932-33. Journalkort 1938-63. Journalsager 1899-1963. Div. emneordnede sager 1912-64. Læ-

rereksamen, udskrifter af eksamensprotokoller 1934-52. Div. eksamensprotokoller, nedlagte seminarier 1897-1933. Skoleindberetningskort 1953-62. *(TK)*

Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne 1963-74 1649

Dir. for Folkeskolen, Folkeoplysning og Seminarier mv. 1974-82

Dir. for Folkeskolen og Seminarier mv. 1982-88

Dir. for Folkeskolen 1989-90

Folkeskoleafdelingen 1990-

Efter indstilling fra Administrationsudvalget af 1960 reorganiseredes Undervisningsmin. i 1963. Den løbende administration af de enkelte uddannelsesområder fjernedes fra departementerne og lagdes ud til direktorater, som oprettedes ved udbygning af de bestående pædagogiske embeder.

Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne blev oprettet ved nedlæggelse af embedet *Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne* og overførsel af konsulentembedets pædagogiske overopsyn, herunder *faginspektørembederne*, til direktoratet. Fra *Undervisningsmin.s 1. Dept.* overførtes sager vedr. folkeskolen og det kommunale skolevæsen, herunder skoleplaner, statens tilskud til det kommunale skolevæsen og forholdet til skolefondene, folkeskolens lønnings- og pensionssager, ansættelse og afskedigelse af lærere, læreres personlige og tjenstlige forhold, skolehygiejne, private realskoler, realkursus og friskoler, Færøernes skolevæsen, læreruddannelsen, herunder statsseminarierne og de private seminarier, småbørnslærerindeseminarierne, husholdningsseminarierne, børnehave- og fritidshjemsseminarierne, Dansk Sløjdlærerskole, Statens Pædagogiske Studiesamling, instruktionskursus og særlige fagkursus.

Direktoratet opdeltes i en juridisk og en pædagogisk sektion. I 1966 deltes Direktoratet i 1. Kontor, der havde sager vedr. folkeskolen, og 2. Kontor med sager vedr. private realskoler, friskoler samt læreruddannelsen, herunder seminarierne.

I 1974 sammenlagdes Direktoratet med det ligeledes i 1963 oprettede Direktorat for Ungdomsundervisningen (s.d.). Samtidig skiftede det navn til *Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning og Seminarier mv*. Det hidtidige 2. Kontors ressort flyttedes til et nyoprettet 3. Kontor. 2. Kontor kom i stedet til at varetage det nedlagte Direktorat for Ungdomsundervisningens ressort. Det var sager vedr. folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler, efterskoler, ungdomsskoler, ungdomsklubber og andre fritidsforanstaltninger for ungdommem, lokaler til ungdomsforeninger, brevskoler, landbrugsfaglig undervisning, aftenskoler, aftenhøjskoler mv. og instruktionskursus for lærere i ungdoms- og aftenskolen og for ungdomsledere.

Det sammenlagte direktorat fastholdtes dog kun til 1982, hvor 2. Kontors ressort atter udskiltes under navnet Direktoratet for Voksenundervisning og Folkeoplysning mv. Året efter overførtes også privatskoleområdet til det ny direktorat, der herefter kom til at hedde Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv. Til det ledigblevne 2. Kontor overførtes privatskole- og specialundervisningsområdet, fra 1983 alene specialundervisningsområdet.

I 1989 overførtes *seminarieområdet* til Direktoratet for de Videregående uddannelser. Pr. 1.7.1990 ophævedes Direktoratet; det indgik herefter i Dept. som *Folkeskoleafdelingen*.

De enkelte kontorer førte selvstændige journaler. Ved direktoratssammenlægningen i 1974 overførtes journalen fra det nedlagte Direktorat for Ungdomsundervisningen til 2. Kontor. Seminariekontoret førte indtil 1982 to journaler, en seminarie-journal og en privatskole-journal. Delingen af kontoret i 1982 fik således ikke større journalmæssige konsekvenser. De i de pædagogiske sektioner ansatte undervisningsinspektører har yderligere i et vist omfang dannet egne arkiver uden for journalerne. Denne praksis ophørte i løbet af 1970'ene og 1980'erne. Inspektørarkiverne består af fagligt og pædagogisk materiale, i lighed med arkiverne efter de selvstændigt arkivdannende *faginspektørembeder*.

Henvisninger: Administrationsudvalget af 1960. 1. betænkning, 1962 (301/Sv.729). Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne. Funktion og opbygning i: *Uddannelse 68*, 1968 s. 282-4

Indhold: Skolekort 1963. Indberetninger, private skoler 1963. Div. skoleindberetninger 1957-68. Indberetninger om realeksamens, teknisk forberedelseseksamens og 9.-10. klasse eksamens udfald 1963-78 (div. år). Udfaldsskemaer for forsvarets civilundervisning ca. 1965-70. *(TK)*

De Forenede Skoler 1919-34 2473

Ved lov 169 af 20.3.1918 overtog staten samt København, Frederiksberg og Gentofte kommuner de gymnasie- og mellemskoler, der hørte under de daværende tre private skolesammenslutninger: De Forenede Latin- og Realskoler i Kjøbenhavn og på Frederiksberg, De Forenede Pigeskoler og De Københavnske Højere Almenskoler. De til gymnasie- og mellemskolerne hørende underskoler blev derimod ikke overtaget. Disse sluttede sig sammen i den private institution De Forenede Skoler, der var et andelsselskab af forældre med statslig repræsentation i bestyrelsen.

I perioden 1919-26 foretog institutionen en bygningsmæssig udskillelse af underskolerne, som kom til at hedde: Rosenvangskolen, Amagerbroskolen, Rahbekskolen, Thorvaldsenskolen, Ordrup Forberedelsesskole, Tranegårdsskolen og Niels Hjorth Skolen.

I 1934 trådte De Forenede Skoler i likvidation og overtoges af København, Frederiksberg og Gentofte kommuner, idet staten bistod med ordning af de ansatte læreres pensionsforhold.

Henvisninger: Bet. fra det af Undervisningsmin. nedsatte udv. til drøftelse af "De forenede Skoler"s forhold, 1934 (Sv.1018).

Udv. af 22.2.1934 vedr. De Forenede Skoler.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1919-34. Div. sager 1919-36. Hovedbøger 1926-35. Hovedbog over prioriteter 1929-35. Journal 1927-35. Råbalance 1926-35. Kassebøger 1932-35. Skolepengebøger 1930-34. Revisionsprotokol 1920-35. Kassebog over likvidation 1934-36. Sager vedr. likvidation (1919)1934-36.

Forhandlingsprotokol for bestyrelsen for De Forenede Skolers Pensionsfond 1924-44. Kassebog 1925-33. Pensionsudbetalingsprotokoller 1936/37-1949/50. Revisionsprotokol 1925-37. *(TK)*

Undervisningsinspektøren ved de Kommunale og de Private Realskoler 1886-1908 1704

Undervisningsinspektionen for Mellem- og Realskolerne 1908-59

Embedet som undervisningsinspektør ved de kommunale og de private realskoler oprettedes ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets skr. af 24.4. 1886 (Ministerialtid. B 1886 s. 494). Han fik til opgave at føre kontrol med eksaminer ved de kommunale og de private realskoler, for de sidstes vedkommende kun de skoler, der havde tilladelse til at afholde den almindelige forberedelseseksamen og ikke tillige var bemyndiget til at afholde 4. klasses hovedeksamen. Inspektøren skulle endvidere føre tilsyn med de pågældende skoler ved besøg uden for eksamenstiden, og han skulle foretage undersøgelse af de realskoler, der ønskede dimissionsret. Mellemskolen bortfaldt ved lov 163 af 7.6.1958.

Da embedet blev ledigt i 1959, blev det ikke genbesat. Ved cirk. 153 af 23.7.1959 blev dets funktioner henlagt til Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne, se s. 672.

Indhold: Kopibøger 1886-1923. Brevkopier 1926-43. Korrespondancejournaler 1937-59. Korrespondance ca. 1927-49. Korrespondance vedr. skoler 1932-59 og vedr. kursus 1930-63. Øvrige korrespondancesager 1922-65. Censorindberetninger 1927-61. Time- og fagfordelingsplaner 1924/25-1963/64. Kassejournaler 1938-59. Kassebog 1930-42. *(NP)*

Eksamenskommissionen til Afholdelse af Alm. Forberedelseseksamen for Privatister 1883-1907 2465

Eksamenskommissionen til Afholdelse af Alm. Forberedelseseksamen samt Mellemskole- og Realeksamen for Privatister 1907-77

I 1857 (bek. 1.8.) blev realskolernes forskellige afgangseksaminer adgangsgivende til de uddannelser, realskolen var beregnet på. Der opretholdtes dog ved *Københavns Universitetet* prøver for privatister. Ved anordning 134 af 30.8.1881 blev der givet mere ensartede regler for realeksamen og almindelig forberedelseseksamen. Samtidig flyttedes eksaminationen af privatister fra Universitetet til en Kommission til Afholdelse af Alm. Forberedelseseksamen for Privatister nedsat af Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet.I 1886 oprettedes en stilling som *Undervisningsinspektør for de Kommunale og Private Realskoler*, og ved cirk. 29 af 28.3.1887 (Ministerialtid. B 1886 s. 33) bestemtes, at denne skulle være formand for kommissionen.

Ved lov 62 af 24.4.1903 om højere almenskoler §19 bestemtes, at der skulle være to eksamenskommissioner for privatister, for studentereksamen og for alm. forberedelseseksamen og mellemskole- og realeksamen. De skulle udpeges af ministeren for kirke- og undervisningsvæsenet. I forlængelse heraf udvidedes kommissoriet for Eksamenskommissionen til Afholdelse af Alm. Forberedelseseksamen ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets skr. af 11.12.1907 til også at omfatte mellemskole- og realeksamen. Eksamenskommissionens virke fastsattes nærmere ved anordning 97 af 16.4.1907 ang. mellemskoleeksamen for privatister og bek. 91 af 1.5.1908 ang. realeksamen for privatister. Ved bek. 310 af 30.9.1944 gaves nye bestemmelser om alm. forberedelseseksamen for privatister.

Ved ændringer i eksamensstrukturen i 1960'erne bortfaldt almindelig forberedelseseksamen og mellemskoleeksamen. I forlængelse heraf ændrede kommissionen navn til Eksamenskommissionen til Afholdelse af Realeksamen.

Ved lov 306 af 8.6.1977 om friskoler og private grundskoler

mv. bortfaldt kommissionen. Det bestemtes i stedet (§21), at prøver for privatister skulle foranstaltes af undervisningsdirektøren for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier mv.

Eksamenskommissionen administreredes indtil 1959 af Undervisningsinspektøren for Mellem- og Realskolerne og 1959-63 af Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne. I 1963 henlagdes den under Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne.

Eksamenskommissionens arkiv er integreret i undervisningsinspektionens, fra 1959 i statskonsulentens og fra 1963 i direktoratets arkiv.

Henvisninger: Københavns Universitets arkiv 1479 - ca. 1910. Vejledende arkivregistratur XXI, 1978 s. 395-98. *(TK)*

Prøveudvalget (mellemskoleprøven) 1919-61 1718

Ved lov 169 af 20.3.1918 overtog staten samt København, Frederiksberg og Gentofte kommuner de gymnasieskoler samt mellem- og realskoler, der hørte under de daværende tre private skolesammenslutninger: De Forenede Latin- og Realskoler i Kjøbenhavn og på Frederiksberg, De Forenede Pigeskoler og De Københavnske Højere Almenskoler. Overtagelsen skete på grundlag af en overenskomst mellem staten og de pågældende kommuner. I overenskomsten bestemtes, at der skulle være fælles regler for optagelsesprøven til 1. mellemskoleklasse. Disse regler nedfældedes i cirk. 116 af 21.3.1919. Til at forestå afholdelsen af optagelsesprøven og fordelingen af elever, som bestod, mellem de enkelte skoler nedsattes et *Prøveudvalg* bestående af en repræsentant for staten udpeget af undervisningsministeren, en repræsentant for hver af de deltagende kommuner samt undervisningsinspektørerne for henholdsvis gymnasieskolen og mellem- og realskolerne. Statens repræsentant var udvalgets formand.

Cirkulæret gjaldt kun de overtagne skoler og Metropolitanskolen. Ved kgl. anordning 183 af 24.4.1920 blev reglerne gældende for samtlige stats- og kommuneskoler i de 3 kommuner. Udvalgets sammensætning forblev den samme, hvilket også var til-

fældet ved anordningens revision i 1923 (86 af 16.3.). Ved næste revision i 1933 (258 af 12.8.) fik udvalget yderligere 2 medlemmer: Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminarierne og en skolepsykologisk sagkyndig udpeget af ministeriet. Hidtil havde en prøvekommission nedsat af Prøveudvalget foretaget eksamination og bedømmelse. Dette overgik nu til Prøveudvalget, der til bistand fik beskikket et antal lærere efter indstilling til ministeriet.

Ved kgl. anordning 318 af 11.9.1952 udvidedes Prøveudvalget med en gymnasieskolerektor, en skoleinspektør samt en lærer, der repræsenterede grundskolen, udpegede af henholdsvis rektorerne, skoleinspektørerne og fælleslærerrådene i de 3 kommuner.

Ved lov 163 af 7.6.1958 om ændringer i lov om folkeskolen bortfaldt mellemskolen. Indtil 1961 forekom optagelsesprøver til tredje eksamensmellemskoleklasse.

Indhold: Mødeprotokol 1934-36. Hovedlister 1919-61. Regnskab og beretninger 1919-61. Regnskab over optagelsesprøven til 1. mellemskoleklasse i finansåret 1921/22. *(NP)*

Gymnasieskole mv.

Undervisningsinspektøren for de Lærde Skoler 1848-75 1695

Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler og de Højere Realskoler 1875-86

Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler 1886-1903

Undervisningsinspektøren ved de Fuldstændige Højere Almenskoler 1903-19

Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne 1919-63

Ved kgl. res. af 22.7.1848 udnævntes professor J.N. Madvig til undervisningsinspektør for de lærde skoler med bl.a. den opgave at foranstalte eksaminers afholdelse på skolerne. Mens Madvig var minister (november 1848 - december 1851), var embedet interimistisk besat. Madvig beholdt det til 1874.

Ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets cirk. 80 af 29.4. 1875 oprettedes en kollegial inspektion bestående af 3 medlemmer udnævnt for 3 år ad gangen, under betegnelsen *Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler og de Højere Realskoler*. Fra 1886 var betegnelsen pånyt *Undervisningsinspektionen for de Lærde Skoler*, idet tilsynet med de realskoler, der ikke havde ret til af afholde eksamen for studerende eller 4. klasses hovedeksamen, overgik til det nyoprettede embede som undervisningsinspektør for de kommunale og de private realskoler, se s. 677.

Ved lov 62 af 24.4.1903 om højere almenskoler m.m. oprettedes et embede som *undervisningsinspektør ved de fuldstændige højere almenskoler* (instruks i cirk. 258 af 8.4.1906). Undervisningsinspektøren fik tillige den øverste ledelse af kursus til praktisk uddannelse af lærere for den højere skole, jf. kgl. anord-

ning 115 af 6.7.1905 om en prøve i pædagogik og undervisningsfærdighed for lærere og lærerinder ved statens højere almenskoler. Fra tjenestemandsloven af 1919 betegnedes embedet *Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne*.

Administrationsudvalget af 1960 anbefalede, at de pædagogiske tilsynsmyndigheder under Undervisningsmin. erstattedes af direktorater. 1963 bortfaldt Undervisningsinspektionen for Gymnasieskolerne og afløstes af Direktoratet for Gymnasieskolerne, se ndf.

Der er ikke bevaret et separat arkiv fra professor Madvigs embedsperiode. Arkivdannelsen er muligvis foregået i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets 3. Kontor.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1905/06 A sp. 1221-22. Administrationsudvalget af 1960. 1. betænkning, 1962 (301/Sv.729) s. 35ff.

Indhold: Forhandlingsprotokol og journal 1875-1906. Kopibøger 1906-20. Journaler 1906-58. Brevbog (postjournal) 1953-60. Div. ministerielle skrivelser 1921-60. Korrespondance 1927-59. Dagbog 1926-27. Inspektionsrapporter 1906-16. Besøgsindberetninger 1919-45. Censorindberetninger 1918-61. Indberetninger om håndarbejdsinspektion 1932-54. Indberetninger om pensaopgivelser til studentereksamen 1928-55 (div.år). Lærerpersonale 1926-58. Time- og fagfordelingsplaner 1927-55 (div.år). Undervisningsplaner for gymnsasiet 1924-54 (div. år). Undervisningsplaner for realklassen 1924-54 (div.år). Indmeldelser til studentereksamen 1934, 1944, 1954. Indmeldelser til realeksamen 1934, 1944, 1954. Div. norske og svenske real- og studentereksamensopgaver 1956-62. Kassebog 1938-51. *(NP)*

Direktoratet for Gymnasieskolerne 1963-67 — 1651

Direktoratet for Gymnasieskolerne og Højere Forberedelseseksamen 1967-90

Gymnasieafdelingen 1990-

Efter indstilling fra Administrationsudvalget af 1960 reorganiseredes Undervisningsmin. i 1963. Den løbende administration af

de enkelte uddannelsesområder fjernedes fra departementerne og lagdes ud til direktorater, som oprettedes ved udbygning af de bestående pædagogiske embeder.

Direktoratet for Gymnasieskolerne blev oprettet ved nedlæggelse af Undervisningsinspektionen for Gymnasieskolerne og overførsel af inspektionens pædagogiske overopsyn til Direktoratet. Samtidig overførtes 1. Dept.s 2. Kt.s sagområde bortset fra de fortsat til Dept. henlagte sager hertil.

Direktoratet varetog den administrative og økonomiske overledelse af statsskolerne og de styrende og planlæggende funktioner for hele gymnasieområdet og studenterkurserne. Herunder førte Direktoratet tilsyn med og tilrettelagde eksaminer, godkendte fag- og timefordeling, lærebøger, forsøgsundervisning og skoleplaner. Hertil kom udarbejdelse af finanslove, normeringslove, sager vedr. personale- og lønspørgsmål, planlægning af gymnasiebyggeri, lån og tilskud til private og kommunale gymnasier, meddelelse om eksamensret, tilrettelæggelse af pædagogikumuddannelsen, optagelse og oprykning af elever, undervisningsplaner og vejledninger, forsøgsundervisning og videreuddannelse af lærere.

Ved oprettelsen af uddannelsen til højere forberedelseseksamen (HF) i 1967 inddroges denne under Direktoratet, der samtidig ændrede navn til *Direktoratet for Gymnasieskolerne og Højere Forberedelseseksamen*. I 1986 overgik statsgymnasierne til amtskommunerne, og Direktoratets løbende administration af disse bortfaldt.

Pr. 1.7.1990 ophævedes Direktoratet; det indgik herefter i Undervisningsmin.'s Departement som *Gymnasieafdelingen*.

Henvisninger: Administrationsudv. af 1960. 1. bet., 1962 (301/Sv.729). V. Hammer: Undervisningsministeriet - opbygning og funktion, i: *Uddannelse. Undervisningsministeriets tidsskrift*, 1968.

Indhold: Indberetning om studentereksamens udfald 1960, 1962-74. Studentereksamen ved Eksamenskommissionen, nysproglig linie 1949-65. Indberetning om studentereksamens udfald, statsanerkendte kursus og privatister 1964.

Forestillingsprotokoller 1963-73. Kopibøger 1963-74. Journaler 1963-74. Journalsager 1963-74. *(HB/TK)*

Opgavekommissionen for Studentereksamen (1871)1910-84 1696

Opgavekommissionen for Mellemskole- og Realeksamen, Pigeskoleeksamen samt Alm. Forberedelseseksamen (1893)1907-64 1719

Opgavekommissionen for Realafdelingen og 9.-10. Klasserne 1965-71

Det var pålagt den i 1848 oprettede Undervisningsinspektion for de Lærde Skoler (s.681), fra 1903 Undervisningsinspektionen for Gymnasieskolerne, samt den i 1886 oprettede Undervisningsinspektion for Mellem- og Realskolerne (s.677) at varetage og have overopsyn med afgangseksamen for de pågældende uddannelser.

Ved anordning 124 af 7.8.1871 ang. undervisningen i de lærde skoler bestemtes, at undervisningsinspektøren for de lærde skoler *eller* en for afgangseksamen og tilsynet med de lærde skoler "særlig dannet komité" skulle udarbejde de skriftlige eksamensopgaver, der herefter skulle godkendes af Kirke- og Undervisningsmin. Komiteen betegnedes efterhånden Opgavekommissionen for de Lærde Skolers Afgangseksamen.

I 1893 deltes opgavekommissionen i en kommission for 6. klasses afgangseksamen samt opgaven i latinsk stil ved 4. klasses hovedeksamen, og en kommission for almindelig forberedelseseksamen og resten af 4. klasses hovedeksamen.

Lov 62 af 24.4.1903 om højere almenskoler m.m. indførte betegnelserne *studenter-*, *real-* og *mellemskoleeksamen*. De tre nye eksamensbetegnelser anvendtes første gang i 1907, 1908 og 1910. Lovens §9 fastslog, at de skriftlige opgaver blev givet af ministeren. I praksis blev opgaverne udformet af Opgavekommissionerne. Kommissionerne fik formel status med bek. 204 af 3.5.1920 om eksamensordningen ved de højere almenskolers offentlig kontrollerede eksaminer. §7 heri bestemte, at de skriftlige opgaver skulle udarbejdes af to kommissioner. Det var *Opgavekommissionen for Studentereksamen*, som skulle have undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne som formand og *Opgavekommissionen for Mellemskole-, Real- og Pigeskoleeksamen og Almindelig Forberedelseseksamen* med undervisningsinspektøren for mellem- og realskolerne som formand. Formændene bestemte kommissionernes forretningsgang og indsendte de vedtagne opgaveforslag til ministeriets godkendelse.

Ved bek. 238 af 28.6.1961 bortfaldt det hidtidige krav om ministeriel godkendelse af eksamensopgaverne for Opgavekommissionen for Realeksamens vedkommende, og ved bek. 123 af 20.4.1964 bortfaldt den ministerielle godkendelse også for Opgavekommissionen for Studentereksamens vedkommende.

Ved nedlæggelsen af undervisningsinspektionerne og oprettelsen af direktorater under Undervisningsmin. i 1963, henlagdes Opgavekommissionen for Studentereksamen under Direktoratet for Gymnasieskolerne, og Opgavekommissionen for Realafdelingen og 9.-10. Klasserne under Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne.

Opgavekommissionen for Realafdelingen og 9.-10. Klasserne ophævedes ved bek. 121 af 25.3.1971, som overdrog ansvaret for udarbejdelsen af opgaverne til Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne. Ved bek. 265 af 25.5.1984 om studentereksamen mv. i gymnasiet ophævedes den selvstændige Opgavekommission for Studentereksamen, og ansvaret for eksamensopgaverne overgik til Direktoratet for Gymnasieskolerne.

Opgavekommissionernes arkivdannelse indgår i de respektive undervisningsinspektioners og fra 1963 direktoraters arkiver.

Henvisninger: Kultusmin. 3. Kt., j.nr. 1887/123 og 1893/467.

(TK)

Eksamenskommissionen til Afholdelse af Studentereksamen for Privatister 1910-79 2466

I 1850 (bek. 6.5.) blev de lærde skolers afgangseksamen adgangsgivende til Københavns Universitet, og den hidtidige af Universitetet afholdte adgangsprøve, Examen artium, afskaffedes. Samtidig oprettedes en prøve for privat forberedte elever, der ønskede at optages på Universitetet. Denne adgangseksamen for privati-

ster afholdtes i *Københavns Universitets* regi under forskellige former indtil 1910.

Ved lov 62 af 24.4.1903 om højere almenskoler §19 bestemtes, at der skulle være to eksamenskommissioner for privatister, for studentereksamen og for alm. forberedelseseksamen og mellemskole- og realeksamen. Eksamenskommissionen til Afholdelse af Studentereksamen for Privatister beskikkedes ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets skrivelse af 28.5.1910. Dens virke var nærmere fastlagt ved bek. 2 af 5.1.1910 ang. studentereksamen for privatister. *Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne* var formand for kommissionen fra 1910. Formandsskabet formaliseredes i anordning 126 af 20.4.1926. Bestemmelserne om studentereksamen for privatister ændredes flere gange i de følgende tiår.

Kommissionen ophævedes ved bek. 420 af 10.10.1979 om ændring af bek. om studenterkursus og om studentereksamen for privatister. Herefter påhvilede afholdelse af studentereksamen for privatister undervisningsdirektøren for gymnasieskolen.

Eksamenskommissionen administreredes indtil 1963 af Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne. I 1963 henlagdes den under *Direktoratet for Gymnasieskolerne*.

Eksamenskommissionens arkiv er integreret i Undervisningsinspektionens og fra 1963 i Direktoratets arkiv.

Henvisninger: Københavns Universitets arkiv 1479 - ca. 1910. Vejledende arkivregistratur XXI, 1978 s. 392-95. *(TK)*

Efteruddannelse. Ungdoms- og voksenundervisning

Konsulenten i Højskolesager 1876-92 1964

Den Tilsynsførende med Folkehøjskoler og Landbrugsskoler 1892-1942 1702

Ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets skr. af 21.6.1876 overdroges det dr. M. Steenstrup som ministeriets konsulent at føre tilsyn med landets folkehøjskoler. Steenstrup skulle besøge skolerne, gøre sig bekendt med undervisningen og afgive indberetning til ministeriet herom. Tilsynet vakte nogen vrede i Venstrekredse, fordi oprettelsen ikke havde været forelagt Folketinget, og fordi man ikke ønskede højskolerne underlagt regeringens kontrol. I 1887 stillede Højres landstingsflertal krav om et fyldigere lokalt tilsyn, og på denne foranledning ansatte ministeren L. Feilberg til at dele arbejdet med Steenstrup. Ved dennes afgang i 1888 reduceredes tilsynet dog igen til kun en person, men den højere beløbsramme fastholdtes.

Ved lov 76 af 12.4.1892 om statstilskud til folkehøjskoler og landbrugsskoler §3 blev tilsynet lovpåbudt og underlagt Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Det blev endvidere udvidet til også at gælde landbrugsskoler. Hvervet som tilsynsførende nedlagdes i 1942, og tilsynet overdroges til det nyoprettede embede som Statskonsulent for Ungdomsundervisningen, se ndf.

Andragender om tilskud til højskoler og landbrugsskoler er i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets arkiv for perioden 1867-1915 og i Undervisningsmin.s arkiv 1916-27.

Henvisninger: Roar Skovmand: *Folkehøjskolen i Danmark 1841-92*, 1944.

Indhold: M. Steenstrups embedsarkiv 1876-89. M. Steenstrups indberetninger 1877-88. Kopibøger 1891-1942. Kopibogsregister -1912. Journaler 1891-1942. Indkomne breve samt koncepter 1887-1942. Realregister 1891-1912. Protokol vedr. undervisningsmidler 1870-79. Sager vedr. undervisningsmidler 1891-96. Ud-

drag af ansøgninger om undervisningsmidler, rejseunderstøttelse og lærerkursusdeltagelse 1891-1925. Indberetninger om uddeling af det til fattige højskoleelever bevilgede beløb 1888-1902 og 1916-21. Statstilskud til elever 1914-25. Uddrag af højskolernes skemaer 1888-1908. Vedr. lærerlønninger og tilskud hertil 1910-32. Forslag til værdiansættelse af bygninger m.m. 1922-25. Ansøgningsskemaer 1881-1912. Journal for anviste regninger på højskole- og tilsynskontoen 1896-1942. Oversigt over højskole- og kursussagens udvikling i perioden 1851-1908. *(TK)*

Statskonsulenten for Ungdomsundervisningen 1942-63 1700

Embedet som Statskonsulent for Ungdomsundervisningen oprettedes iht. lovene 310 (§21), 311 (§19), 312 (§24), 313 (§2) og 314 (§13) alle af 4.7.1942. Lovene vedrørte husholdningsskoler og - seminarier, folkehøjskoler og landbrugsskoler, ungdomsskoler for den ufaglærte ungdom, aftenskoler samt efterskoler, og disse skoleformer underlagdes statskonsulentens tilsyn. I forlængelse heraf nedlagdes Tilsynet med Folkehøjskoler og Landbrugsskoler, se ovf. Ved Undervisningsmin.s instruks af 29.6. 1943 gaves nærmere regler for tilsynet og statskonsulentens rådgivning af ministeriet i sager vedr. ungdomsundervisningen. Embedet nedlagdes i 1963 ved oprettelsen af Direktoratet for Ungdomsundervisningen, se ndf.

Henvisninger: Bet. afg. af det af Undervisningsmin. nedsatte Ungdomsudvalg, 1941 (Sv.1069). Administrationsudvalget af 1960, 1. bet., 1962 (Sv. 729).

Undervisningsmin. 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1942/787.

Indhold: Brevregister 1942-43. Journaler 1942-43, 1951-53 og 1961-63. A-sager (nr. 1-377) 1943-55. E-sager (nr. 1-135) 1943-55. H-sager (nr. 1-188). S-sager (nr. 1-298). U-sager (nr. 1-270) 1943-60. U.302 (teknisk forberedelseseksamen) I-IV. Aftenskolesager ca. 1947-61. Aftenskolebreve 1942-52. Efterskolebreve 1941-60. Højskolebreve 1942-60. Statskonsulentens breve 1944, 1956-63. Div. breve 1942-60. Div. udvalg 1956-59. Korrespondance med faglige medarbejdere 1942-60. Vedr. revision af

love og bekendtgørelser 1959-60. Foredragsrækker 1960-61. Protokol over den tilsynsførendes besøg på folkehøjskoler og landbrugsskoler 1913-52. Protokol over lokale tilsynsmænd for folkehøjskoler og landbrugsskoler 1914-55. Protokol over godkendte aftenhøjskoler 1951-53. Div. sager fra statskonsulentens medhjælper ved tilsynet med efterskoler, Anton Thyregaard 1941-63. *(TK)*

Direktoratet for Ungdomsundervisningen 1963-74 1652

Administrationsudvalget af 1960 foreslog en reform af Undervisningsmin.s organisation, hvorved bl.a. de pædagogiske tilsynsembeder udbyggedes til direktorater, der skulle udgøre dele af ministeriet, men ikke være ministerumiddelbare. Herefter blev i 1963 Statskonsulenten for Ungdomsundervisningen (ovf.) afløst af *Direktoratet for Ungdomsundervisningen*. Direktoratet bestod af en pædagogisk og en juridisk sektion. Foruden den hidtidige statskonsulents funktioner overtog direktoratet de fleste af de opgaver, der før havde hørt under Undervisningsministeriets 1. Departements 5. Kontor. Direktoratet varetog sager vedr. folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler, efterskoler, ungdomsskoler, ungdomsklubber og andre fritidsforanstaltninger for ungdommen. Hertil kom lokaler til ungdomsforeninger, brevskoler, landbrugsfaglig undervisning, aftenskoler, aftenhøjskoler mv., samt instruktionskursus for lærere i ungdoms- og aftenskoler og for ungdomsledere.

Ved en ny strukturændring i 1974 sammenlagdes direktoratet med Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne. Det forenede direktorat hed Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning, Seminarier mv., s. 674.

Henvisninger: Administrationsudvalget af 1960, 1. bet. (257/ Sv.729).

Indhold: Resultater ved den statskontrollerede prøve i moderne husførelse 1966. *(NP)*

Direktoratet for Voksenundervisning og Folkeoplysning mv. 1982-83 2184

Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv. 1983-

Ved oprettelsen af direktorater under Undervisningsmin. i 1963 oprettedes et Direktorat for Ungdomsundervisningen, se ovf. I 1974 lagdes ungdoms- eller - som det efterhånden benævntes - voksenundervisningsområdet ind under Direktoratet for Folkeskolen, Folkeoplysning, Seminarier mv., s. 674.

I 1982 blev sagområdet igen et selvstændigt direktorat under navnet *Direktoratet for Voksenundervisning og Folkeoplysning mv*. Det ny direktorat behandlede sager vedr. interessegrupper for unge, ungdomsklubber, lokaletilskud til fritidsundervisning for voksne, folkeuniversitetet, brevskoler, prøveforberedende enkeltfagsundervisning, specialundervisning efter lov om specialundervisning for voksne, folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler, efterskoler, herunder beregning og udbetaling af statstilskud til disse skoler, samt statstilskud til private gymnasieskoler og studenterkursus, til friskoler, private grundskoler og private grundskolekursus.

Direktoratet havde to kontorer; 1. Kontor varetog sager vedr. ungdomsskoler mv. og voksenundervisning, 2. Kontor varetog højskoleområdet, de private grundskoler og tilskudsforvaltningen.

Ved udskillelsen i 1982 blev tilsynet med de private grundskoler delt, idet tildeling af statstilskud hertil varetoges af det ny direktorat, mens Direktoratet for Folkeskolen og Seminarier mv. fortsat varetog det pædagogiske tilsyn. I 1983 overførtes hele det private grundskoleområde imidlertid til det ny direktorat, som herefter ændrede navn til *Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv*.

I 1985 indplaceredes *Sekretariatet vedr. Uddannelsesmæssige Foranstaltninger mod Arbejdsløshed (SVUA)* (se ndf.) i direktoratet. Der oprettedes først et 3. Kontor hertil, men allerede i juli 1985 nedlagdes dette, og sekretariatsforretningerne henlagdes til 1. Kontor.

I 1988 overførtes direktoratet til Kulturministeriet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Udviklingscenteret for Folkeoplysning og Voksenundervisning skulle støtte og registrere nye selvforvaltende initiativer inden for oplysning og undervisning. Initiativet, "Vendsyssel Medieværksted", bistod interesserede grupper med at komme til orde. Fotografiet er fra et møde i værkstedet sidst i 1980erne, hvor landmænd, i reaktion mod pressens "billede", havde sat sig for at orientere medierne om deres syn på landbrugets situation (foto: Finn Foldsted).

Udviklingscenter for Folkeoplysning og Voksenundervisning 1984- 2318

Den 30.5.1984 vedtog Folketinget et tipunktsprogram for folkeoplysning og voksenundervisning. Punkt 8 opfordrede til en styrkelse af forsøgs- og udviklingsarbejdet på området. Under forhandlingerne om tipunktsprogrammet besluttedes det at oprette Udviklingscenter for Folkeoplysning og Voksenundervisning (Finansudvalgets aktstykke nr. 144 af 13.12.1984).

Centret var en selvejende institution, men støttedes af staten. Det foretog dokumentations-, informations- og rådgivningsvirksomhed over for initiativer inden for fritidsundervisning, foreningsarbejde, børne- og ungdomsaktiviteter, ungdomsskolen, oplysningsvirksomhed, lokalt kulturarbejde, folkehøjskolen mv., daghøjskolen, kompetencegivende enkeltfagskurser, arbejdsmarkedsuddannelser mv. og initiativer, der faldt uden for de kendte rammer. Centret førte en database over initiativerne.

Henvisninger: Folketingstid. 1983/84, C sp. 674.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Sekretariatet vedr. Uddannelsesmæssige Foranstaltninger mod Arbejdsløshed 1978-85 2053

Ved lov 488 af 14.9.1977 pålagdes kommuner og amtskommuner at iværksætte ekstraordinære foranstaltninger til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden. Heri indgik bl.a. tilskud til uddannelsesforanstaltninger på private virksomheder mv., iværksættelse af uddannelser, kurser mv. og anvendelse af beløb til oprettelse af ekstraordinære lære- og praktikpladser i kommuner og amtskommuner. Den kommunale anvendelse af midler til disse foranstaltninger skulle ske efter retningslinier fastsat af Undervisningsmin. Til varetagelse af centraladministrationens opgaver i forbindelse med loven oprettedes i 1978 Sekretariatet vedr. Uddannelsesmæssige Foranstaltninger mod Arbejdsløshed (SVUA).

Ved Undervisningsmin.s cirk. 221 af 4.11.1977 oprettedes tre kontaktudvalg: Kontaktudvalget vedr. Ekstraordinære Praktik- og Lærepladser, Kontaktudvalget vedr. de Amtskommunale Kurser og Kontaktudvalget vedr. Kommunale Uddannelsesaktiviteter og Kontakt- og Informationsordninger. Udvalgene placeredes i første omgang under de respektive direktorater under Undervisningsmin., men fra 1979 overtog SVUA sekretariatsforretningerne for udvalgene.

I 1985 indplaceredes SVUA som et nyt 3. Kontor i *Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler mv.* Allerede i 1986 nedlagdes kontoret, og dets opgaver overførtes til direktoratets 1. Kontor.

Sekretariatet havde selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Undervisningsministeriets Husholdningsudvalg 1942-70 2478

Ved lov 310 af 4.7.1942 om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m.m. §20 oprettedes et rådgivende Husholdningsudvalg. Det bistod ministeren ved behandlingen af sager inden for

lovens område. Udvalget beskikkedes ved skr. af 2.10.1942 og fik repræsentanter for Statens Husholdningsråd, Foreningen af Husholdningsskoler, Foreningen af danske Husholdningslærerinder, samt for husholdningsseminarierne og skolekøkkenundervisningen. Kontorchef i Undervisningsmin., Estrid Torkild-Hansen, blev formand, og fuldmægtige i ministeriet varetog sekretariatsforretningerne.

Udvalget ophævedes ved lov 259 af 4.6.1970 om folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1. Dept. 2. Kt., j.nr. 1947/615.

Indhold: Journalsager 1942-54. Mødereferater 1957-58. *(TK)*

Erhvervsuddannelser generelt

Den Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelser 1961-65 1654

Direktoratet for Erhvervsuddannelserne 1965-90

Erhvervsskoleafdelingen 1990-

En række kommissionsbetænkninger i 1950erne påpegede, at den statslige administration af de uddannelser, som traditionelt var knyttet til erhvervslivet og fagorganisationerne (lærlingeuddannelser, handelsfaglige- og tekniske uddannelser m.m.) var fordelt mellem fagministerierne på en måde, der vanskeliggjorde koordinering imellem uddannelserne, medførte ringe forbindelse med folkeskolen og aftenskolen og hindrede en samlet planlægning og udbygning samt hæmmede erhvervsskifte og videreuddannelse. Som følge heraf overførtes en række sagområder vedr. erhvervs-

uddannelser pr. 1. okt. 1961 (bek. 296 af 25. sept. 1961) fra Handelsmin., Socialmin. og Arbejdsmin. til Undervisningsmin.

Fra Handelsmin. overførtes sager vedr. lærlingeuddannelse, tekniske skoler og fagskoler samt handelslærlingeskoler, handelsmedhjælperskoler, højere handelsskoler og handelshøjskoler, elementære tekniske uddannelser (tekniske assistenter, laboratorieteknikere, kemoteknikere, tekstilteknikere, hospitalslaboranter, visse uddannelser på Kunsthåndværkerskolen i Kbh. samt Skolen for Boligindretning og Varmemesterskolen), teknikumuddannelserne, andre videregående tekniske uddannelser (Bygningskonstruktørskolen, maskinteknikerkursus, elektroteknikerkursus, undervisningen af elektroinstallatører, andre uddannelser på Kunsthåndværkerskolen samt værkstedsfunktionærskolerne, Støbemesterskolen og Håndværksrådets Mesterprøvekursus), undervisningen på de teknologiske institutter, Husassistenternes Fagskole og maskinist- og maskinmesteruddannelsen. Fra Arbejdsmin. overførtes sager vedr. lærlingeforhold. (De fra Socialmin. overførte sager vedr. ungdomsklubber overgik til Direktoratet for Ungdomsundervisningen.)

En endelig administrativ ordning af dette sagområde i Undervisningsmin. kunne ikke gennemføres i 1961, da dette måtte afvente organiseringen af direktorater for skoleundervisningen. Som en midlertidig ordning oprettedes en stilling i Undervisningsmin. som *Kommitteret i Sager vedr. Erhvervsuddannelser* (se også s. 156), som fik departemental status. Den kommitteredes departementale opgaver varetoges af et samtidig oprettet Kontor vedr. Erhvervsundervisningen (fra 1963 to kontorer). Under den kommitterede hørte de fra Handelsmin.'s ressort overførte institutioner, Tilsynet med den Tekniske Undervisning, Tilsynet med Handelsskolerne og Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen.

Ved oprettelsen af *Direktoratet for Erhvervsuddannelserne* pr. 1.4.1965 nedlagdes kontorerne vedr. erhvervsundervisningen i Undervisningsmin. Byggesager vedr. erhvervsundervisningen overførtes til Undervisningsmin.'s 2. Afd.s 3. Kontor, fra 1974 Byggedirektoratet (s. 636). Tilsynene med den Tekniske Undervisning og med Handelsskolerne samt Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen nedlagdes, og opgaverne varetoges herefter af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, som bortset fra de til departementet henlagte sager, varetog sager vedr. teknika, handelshøjskoler, handelsskoler, tekniske skoler, uddannelser på de teknologiske institutter, uddannelse af lærere til erhvervsskoler, erhvervsbetonede brevskoler og lærlingesager samt den i 1970 oprettede Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse. Sager vedr. maskinmesteruddannelsen varetoges af Direktoratets Enhed vedr. Maskinmesteruddannelsen, som havde særskilt arkivdannelse (s. 723).

Ved oprettelsen af Direktoratet for de Videregående Uddannelser overførtes sager vedr. handelshøjskoler og teknika hertil. I 1978 overførtes varmemesteruddannelsen til Arbejdsmin.

Ved bek. 428 af 2.9.1983 overførtes fra Indenrigsmin. sager vedr. uddannelse af medicinsk personale, dvs. grunduddannelse af ergoterapeuter, fysioterapeuter, beskæftigelsesvejledere, hospitalslaboranter, økonomaer, plejehjemsassistenter, fodterapeuter, apoteksassistenter, sygeplejersker, sygehjælpere, plejere og radiografer samt videreuddannelse af hospitalslaboranter. Omtrent samtidig blev sager vedr. maskinmester- og maskinistuddannelserne ved bek. 653 af 21.12.1983 overført fra Undervisningsmin. til Industrimin., Direktoratet for Søfartsuddannelserne (s. 1377), fra 1988 Søfartsstyrelsen (s. 1378).

Pr. 1.7.1990 ophævedes direktoratet; det indgik herefter i Undervisningsmin.'s Departement som *Erhvervsskoleafdelingen*.

Henvisninger: Administrationsudvalget af 1960, 1. betænkning, 1962 (301/Sv.729).

Indhold: Journalsager (m. indlagte journalkort) 1961-65 (afleveret 1990, endnu uordnet). *(WR/NP)*

Forsøgsrådet for de Erhvervsfaglige Grunduddannelser 1972-77 1656

Erhvervsuddannelsesrådet (EUR) 1978-

Undervisningsmin. nedsatte i 1967 et udvalg vedr. de faglige grunduddannelser. Dette indstillede på baggrund af en kritik af lærlingeuddannelserne og mesterlæren, at der nedsattes et nyt udvalg med den opgave at udarbejde et forslag til lov om erhvervsfaglige grunduddannelser. Det ny udvalg ("lovudvalget")

afgav i 1971 betænkning med forslag til en sådan lov. Forslaget havde udgangspunkt i Folketingets beslutning af 30.5.1969 om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, hvorefter Folkeskolen skulle være en 9-årig grundskole med et supplerende evt. 10. år. I forlængelse af den ny grundskole skulle der fra 1975 være adgang til en bred faglig grunduddannelse. Ved lov 291 af 7.6. 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser bemyndigedes Undervisningsmin. til at iværksætte forsøgsuddannelser med henblik på at skabe et uddannelsessystem for unge, der efter 9. skoleår ønskede at opnå en erhvervsfaglig grunduddannelse, som foregik dels på skole (handels- og teknisk skole), dels på praktiksted. Overgangen til det nye uddannelsessystem skulle ske gradvis.

Til at varetage den overordnede planlægning og styring af forsøgsuddannelserne nedsattes i følge lovens §4 et rådgivende *Forsøgsråd for de Erhvervsfaglige Grunduddannelser*. Rådet bestod af medlemmer udpeget af Undervisningsmin. - heraf to med pædagogisk sagkundskab -, Arbejdsmin. og af Arbejdsgiverforeningen og Landsorganisationen i Danmark. Vedr. de iht. lovens §5 nedsatte forsøgsudvalg se ndf.

Revisionen af loven udsattes ved lov 281 af 26.5.1976 et år. Ved lov 289 af 8.6.1977 om erhvervsfaglige grunduddannelser gjordes efg-uddannelsessystemet permanent, men loven afskaffede ikke mesterlæren (s. 703), som oprindelig tænkt. Loven administreredes af *Erhvervsuddannelsesrådet* (EUR), der afløste det hidtidige forsøgsråd, og en række erhvervsuddannelsesudvalg for hvert hovederhvervsområde, se ndf. EUR nedsattes af Undervisningsmin. og bestod af en formand udpeget af undervisningsministeren og medlemmer udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening, Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger, Landsorganisationen i Danmark, Fællesrådet for Danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer og af lærerorganisationerne. Repræsentanter for Undervisnings- og Arbejdsministerierne deltog i møderne uden stemmeret.

Rådet afgav indstilling til undervisningsministeren om nedsættelse af erhvervsuddannelsesudvalg, om godkendelse af nye uddannelser, om opdeling i hovederhvervsområder, om fastsættelse af uddannelsesstedernes bevillingsmæssige behov, om fastlæggelse af uddannelsessteder samt om bestemmelser om elevernes retlige forhold. Rådet kunne endvidere på eget initiativ drøfte og afgive udtalelse om alle spørgsmål af betydning for den erhvervsfaglige grunduddannelse.

Ved lov 212, 213 og 214 af 18.5.1982 nedlagdes Skolerådet for den Tekniske Undervisning (s. 718) og Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagene (s. 710), og disse råds beføjelser overførtes til EUR og vedkommende erhvervsuddannelsesudvalg. Samtidig udvidedes EUR med repræsentanter for Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Foreningen af Forstandere og Inspektører ved Danmarks Handelsskoler og Sammenslutningen af Ledere af Tekniske Skoler.

EURs rådgivningskompetence fastsattes ved bek. 604 af 24.11. 1982. Herefter afgav EUR vedr. de tekniske skoler og handelsskolerne indstilling om oprettelse og nedlæggelse af skoler, om fastlæggelse af uddannelsessteder, om oprettelse og nedlæggelse af tilskudsberettigede uddannelser, om almindelige bestemmelser om adgangsbetingelser, uddannelsernes struktur og varighed, eksamensordninger og krav til lærernes kvalifikationer. Rådet kunne endvidere udtale sig om alle spørgsmål af betydning for uddannelserne på de tekniske skoler og handelsskolerne.

Ved lov 232 af 22.4.1987 om videregående teknikeruddannelser fjernedes styringen af disse fra EUR og overgik til et nyoprettet Teknikerråd, se s. 721.

I 1986 nedsatte Undervisningsmin. et udvalg til at overveje en mere fleksibel og omstillingsvenlig erhvervsuddannelsesstruktur. Udvalget foreslog i sin betænkning fra 1987 bl.a. en forenkling af beslutningsprocessen, herunder, at erhvervsuddannelsesudvalgene nedlagdes og at EURs opgaver begrænsedes til brede generelle spørgsmål. EUR skulle til gengæld have adgang til at nedsætte initiativ- og koordinationsudvalg inden for hovederhvervsområderne til at løse mere specifikke opgaver. Ved lov 211 af 5.4.1989 om erhvervsuddannelser §34-36 gennemførtes disse ændringer med virkning fra 1991.

Direktoratet for Erhvervsuddannelserne (s. 693) fungerede som sekretariat for EUR, men såvel forsøgsrådet som EUR havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Bet. om erhvervsfaglige grunduddannelser, 1971 (612/Sv.3001). Bet. om grundlæggende erhvervsuddannelser, 1987 (1112). Folketingstid. 1971/72 A, sp. 3173-92 og 1976/77 2. saml. A, sp. 4025-58.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Erhvervsuddannelsesudvalg

På forslag fra det af Undervisningsmin. nedsatte Udvalg vedr. de Faglige Grunduddannelser påbegyndtes i 1969 et uddannelsesforsøg inden for jern- og metalområdet. Det styredes af et forsøgsudvalg, se Erhvervsuddannelsesudvalget for Jern- og Metalområdet ndf.

Ved lov 291 af 7.6.1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser iværksattes forsøgsuddannelser med henblik på den gradvise skabelse af et nyt uddannelsessystem (efg-uddannelserne). Et forsøgsråd, det senere Erhvervsuddannelsesråd (se ovf.), varetog den overordnede styring og planlægning. Iht. lovens §8 nedsatte Forsøgsrådet *forsøgsudvalg* for hvert af de 8 forsøgsområder. Disse bestod af 6-8 medlemmer udpeget ligeligt af arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationerne samt to pædagogisk sagkyndige medlemmer. Forsøgsrådene nedsattes i samråd med de fælles faglige udvalg og brancheudvalgene (se Lærlingerådet s. 703). De havde ansvaret for de enkelte forsøgsuddannelsers faglige indhold, for planlægning og styring, fastsatte retningslinier for uddannelse på praktikstederne og drog omsorg for, at uddannelserne foregik i overensstemmelse hermed. Efter indstilling fra vedkommende forsøgsudvalg og Forsøgsrådet kunne Undervisningsmin. fravige lærlingeloven i det omfang, det var nødvendigt for gennemførelse af forsøgsuddannelserne.

Da efg-uddannelsessystemet blev permanent ved lov 289 af 8. 6.1977 om erhvervsfaglige grunduddannelser, afløstes forsøgsudvalgene af *erhvervsuddannelsesudvalg* for hvert hovederhvervsområde. Udvalgene nedsattes af Undervisningsmin. efter indstilling fra Erhvervsuddannelsesrådet og bestod af 8-10 medlemmer, hvoraf 2 udpegedes af lærernes og skoleledernes organisationer og i øvrigt ligeligt af Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark. Efter indstilling fra de inden for hvert hovederhvervsområde af de faglige organisationer nedsatte fælles faglige udvalg afgav Erhvervsuddannelsesudvalgene indstilling til Undervisningsmin. om uddannelsernes faglige mål og indhold samt om retningslinier for praktikophold. Udvalgene kunne endvidere udtale sig om lærernes faglige kvalifikationer samt om andre forhold af betydning for uddannelserne, herunder

om adgangen til at indgå lærerkontrakter iht. lov om lærlingeforhold af 1956 inden for et fag eller afgrænset geografisk område.

Ved nedlæggelsen af Skolerådet for den Tekniske Undervisning (s. 718) og Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagene (s. 710) i 1982 overførtes den rådgivende virksomhed vedr. undervisningen på de tekniske skoler og handelsskolerne (ud over efg-undervisningen) til Erhvervsuddannelsesrådet og erhvervsuddannelsesudvalgene, jf. lov 212, 213 og 214 af 18.5. 1982. Hvert uddannelsesudvalg afgav for de uddannelser, der var henført til det, indstilling om fastlæggelse af uddannelsessteder og om oprettelse af og ophævelse af tilskudsberettigede uddannelser samt om adgangsbetingelser, uddannelsernes struktur, varighed, mål, indhold, evt. eksamensordninger og krav til lærernes kvalifikationer, jf. bek. 604 af 24.11.1982 om erhvervsuddannelsesrådets og erhvervsuddannelsesudvalgenes rådgivning.

De enkelte lærlingeuddannelser henlagdes til det hovedområde, hvorunder de tilsvarende efg-uddannelser hørte, mens de øvrige uddannelser på handels- og tekniske skoler henlagdes til et eller flere erhvervsuddannelsesudvalg efter Direktoratet for Erhvervsuddannelsernes nærmere bestemmelse. Uddannelsernes fordeling fremgår af bilag til bek. 604 af 24.11.1982. En række videregående teknikeruddannelser henførtes ikke til noget erhvervsuddannelsesudvalg, men til et af Erhvervsuddannelsesrådet nedsat Teknikerudvalg, se s. 721.

I 1986 nedsatte Undervisningsmin. et udvalg til at overveje en mere fleksibel og omstillingsvenlig erhvervsuddannelsesstruktur. Udvalget foreslog i sin betænkning fra 1987 en forenkling af beslutningsprocessen, herunder at erhvervsuddannelsesudvalgene nedlagdes. Ved lov 211 af 5.4.1989 om erhvervsuddannelser ophævedes erhvervsuddannelsesudvalgene med virkning fra 1991.

Hvert erhvervsuddannelsesudvalg og Teknikerudvalget havde selvstændig arkivdannelse og selvstændige sekretariater. Tilsammen betegnedes disse som "Efg-Sekretariatet" eller "Sekretariatet for Efg-Uddannelserne", men et samlet sekretariat har ikke eksisteret.

Henvisninger: Bet. om erhvervsfaglige grunduddannelser, 1971 (612/Sv.3001). Bet. om grundlæggende erhvervsuddannelser,

1987 (1112). Folketingstid. 1971/72 A, sp. 3173-92 og 1976/77 2. saml. A, sp. 4025-58. *(WR/TK)*

Forsøgsudvalgene for Jern- og Metalområdet 1969-77 — 2329

Erhvervsuddannelsesudvalget for Jern- og Metalområdet 1977-90

Det i 1967 af Undervisningsmin. oprettede Udvalg vedr. de Faglige Grunduddannelser nedsatte en række arbejdsgrupper for hvert hovedfagsområde, herunder en arbejdsgruppe vedr. jern- og maskinarbejderfaget. Efter forslag fra denne arbejdsgruppe påbegyndtes i 1969 et uddannelsesforsøg for smede- og maskinarbejderfaget på grundlag af Undervisningsmin.s cirk. 94 af 23.5. 1969, afløst af cirk. 170 af 13.7.1970. I medfør af cirkulæret nedsattes samtidig et forsøgsudvalg til at forestå planlægningen samt indsamlingen og bearbejdningen af erfaringsmateriale fra forsøget. Forsøgets formål var at tilvejebringe et uddannelsessystem, som kunne tilfredsstille behovet for arbejdskraft i jern- og metalindustrien, uden at det var bundet af eksisterende uddannelser, fag- og brancheopdelinger.

Forsøgsudvalget ophævedes i 1972 og erstattedes af det iht. lov 291 af 7.6.1972 oprettede Forsøgsudvalg for Jern- og Metalområdet. Dette ophævedes i 1977 og erstattedes af Erhvervsuddannelsesudvalget for Jern-og Metalområdet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Forsøgsudvalget for Handels- og Kontorområdet 1972-78 — 2330

Erhvervsuddannelsesudvalget for Handels- og Kontorområdet 1978-90

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Forsøgsudvalget for Jordbrugsområdet 1972-78 — 2331

Erhvervsuddannelsesudvalget for Jordbrugsområdet 1978-90

Indhold: Div. materiale ca. 1982-90 (afleveret 1991, endnu uordnet). *(WR/TK)*

Forsøgsudvalget for de Grafiske Fag 1972-78 — 2332

Erhvervsuddannelsesudvalget for de Grafiske Fag 1978-90

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Forsøgsudvalget for Levnedsmiddelområdet 1973-78 — 2333

Erhvervsuddannelsesudvalget for Levnedsmiddelområdet 1978-90

Indhold: Mødereferater m. bilag 1973-89. Korrespondance 1971-89. Div. udvalgs- og konferencemateriale mv. 1972-89 (afleveret 1990, endnu uordnet). *(WR/TK)*

Forsøgsudvalget for Servicefagene 1973-78 — 2334

Erhvervsuddannelsesudvalget for Servicefagene 1978-90

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Lærling Leif Hansen i 1955, hvor han var på sidste læreår som metallærling på Burmeister og Wain. Lærlingeuddannelsens rammer - spørgsmål om læretidens længde, omfanget af den teoretiske undervisning, lærlinges ferie - afgjordes af Lærlingerådet, hvis arkiv er i Rigarkivet (foto: Ulf Nielsen, Fagbladet Metal).

Forsøgsudvalget for Landtransportområdet 1973-78 2335

Erhvervsuddannelsesudvalget for Landtransportområdet 1978-90

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Forsøgsudvalget for Bygge- og Anlægsområdet 1972-78 2236

Erhvervsuddannelsesudvalget for Bygge- og Anlægsområdet 1978-90

Forsøgsudvalget oprettedes 1972 ved Herning Tekniske Skole, Erhvervsuddannelsesudvalget samme sted i 1978.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Lærlinge- og efg-uddannelse

Lærlingerådet 1937- 1743

Det faglige tilsyn med lærlinges uddannelse førtes af laugene, indtil der ved næringsloven af 29.12.1857 indførtes næringsfrihed. Herefter var faglig oplæring ikke længere nødvendig for at udøve næring. Næringsloven indeholdt visse almindelige bestemmelser om læremesterens forpligtelser over for lærlinge, men der skulle ikke længere aflægges prøve på fagmæssig uddannelse, og efterhånden begyndte tilgangen af tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft at svigte. Den i 1875 af Indenrigsmin. nedsatte Kommission til Undersøgelse af Arbejderforholdene i Danmark fremsatte i sin bet. af 1878 et lovforslag til sikring af lærlinges uddannelse, som efter længere tids behandling på Rigsdagen førte til lov 39 af 30.3.1889 om lærlingeforholdet. Loven krævede bl.a. oprettelse af en skriftlig lærekontrakt, når personer under 18 antoges til oplæring i et fag. Lærekontrakter skulle godkendes af øvrigheden (magistraten, politimesteren), der skulle kunne aflægges svendeprøve, og lærlinge skulle gives mulighed for at følge teoretisk undervisning på stedlige handels- eller tekniske skoler. Ved lov 342 af 6.3.1921 om lærlingeforholdet udvidedes lovens område på forskellig måde. Fra 1925 søgtes denne lov flere gange revideret, men især p.g.a. uenighed om indførelse af et tilsyn med lærlingevæsenet (lokale lærlingenævn) skete det først ved lov 120 af 7.5.1937 om lærlingeforholdet. Ved denne lov oprettedes det system af faglige tilsynsmyndigheder, som siden har været karakteristisk for de faglige grunduddannelser.

Iht. lovens §19 nedsattes inden for hvert fag, evt. branche, fælles faglige udvalg med lige mange medlemmer fra fagets arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer. De faglige udvalg var rådgivende for Socialmin., Handelsmin. og Lærlingerådet i spørgsmål vedr. lærlingeuddannelse og -beskyttelse, og de skulle inden for hver sit faglige område virke for de bedst mulige uddannelsesforhold mv.

Endvidere oprettedes iht. §20 et *Lærlingeråd* med en kgl. udnævnt formand samt lige mange medlemmer fra arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationerne. Der tilforordnedes rådet re-

præsentanter for Handelsmin. og Socialmin. samt 2 i erhvervsuddannelser særlig sagkyndige personer. Direktørerne for Tilsynet med den Tekniske Undervisning og for Tilsynet med Handelsskolerne tiltrådte rådet i sager om henholdsvis industri og håndværk og om handelen. Kun formanden og de af organisationerne valgte medlemmer havde stemmeret.

Lærlingerådet var rådgivende for ministerierne, skulle fremme lovens formål, kunne selv tage sager op og kunne udtale sig over for regeringen. Lærlingerådet traf afgørelser i spørgsmål om læretiden inden for et fag (§2 stk. 2, efter anke fra et fagligt udvalg), om afbrydelse af læretiden med henblik på teoretisk undervisning (§3 stk. 4) og om tidspunkter for lærlinges ferie (§4 stk. 2). Endvidere kunne det efter indstilling fra 2/3 af et fagligt udvalgs medlemmer fastsætte bindende regler for indholdet af uddannelsen inden for et fag (§19 stk. 5).

På forslag fra Arbejds- og Socialmin.s Lærlingekommission af 1952 revideredes loven ved lov 261 af 2.10.1956. Herefter bestod Lærlingerådet foruden af den kgl. udnævnte formand af 4 arbejdsgiver- og 4 arbejdstagerrepræsentanter inden for industri og håndværk, og 3 arbejdsgiver- og 3 arbejdstagerrepræsentanter inden for butiks-, handels- og kontorvirksomhed udpeget af arbejdsmarkeds- og faglige organisationer. Endvidere tilforordnedes 2 repræsentanter for funktionærerne inden for hver af de to hovedområder samt repræsentanter for Arbejds- og Handelsmin. og for Arbejdsdirektoratet, alle uden stemmeret. I sager, som alene angik industri og håndværk eller alene butiks-, handels- og kontorvirksomhed, havde kun repræsentanter for disse faglige områder stemmeret.

Udover de i 1937-loven omtalte funktioner blev det nu obligatorisk, at Lærlingerådet skulle fastsætte nærmere regler for uddannelsen inden for et fag (§24 stk. 5). Desuden fik det kompetence til at træffe afgørelser i et forøget antal spørgsmål, bl.a. til i særlige tilfælde efter indstilling fra de pågældende faglige udvalg at begrænse lærlingeantallet i et fag af hensyn til forsvarlig oplæring (§32 stk. 2).

Ved lov 162 af 12.4.1978 ændredes reglerne om ophævelse og forlængelse af lærlingeforhold, så en læremester ikke længere kunne forlange ophævelse af et læreforhold pga. en lærlings graviditet, mens spørgsmål om en eventuel forlængelse af læretiden kunne ankes fra de faglige udvalg til Lærlingerådet. Ved

oprettelsen i 1982 af Ankenævnet vedr. Læresteder og Praktikvirksomheder (s. 706) overgik afgørelse af sager om læretid og om læresteder, indanket fra de faglige udvalg, fra Lærlingerådet til Ankenævnet (lov 290 af 9.6.1982).

Den rådgivende virksomhed vedr. lærlinges teoretiske undervisning på handels- og tekniske skoler varetoges af Skolerådet for de Tekniske Skoler (s. 718) 1916-82 og af Handelsskolerådet (s. 709) 1920-65 og Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagene 1965-82. I 1982 nedlagdes disse råd, og den rådgivende virksomhed overgik til Erhvervsuddannelsesrådet og erhvervsuddannelsesudvalgene, s. 695ff.

Lærlingeforhold hørte oprindelig under Indenrigsmin. I 1908 overgik spørgsmål vedr. lærlingeuddannelse til Handelsmin. og herfra i 1961 til Undervisningsmin. Lærlingeforhold i øvrigt overgik fra Indenrigsmin. til Socialmin. i 1924, herfra til Arbejdsmin. i 1947 og kom i 1961 til Undervisningsmin. under Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, fra 1990 Erhvervsskoleafdelingen.

Henvisninger: Bet. afg. af den ifølge kgl. Res. af 20.9.1875 til Undersøgelse af Arbeiderforholdene i Danmark nedsatte Kommission, i: Ministerialtid. 1878 B s. 679ff. (Sv.166). Bet. afg. af den af Arbejds- og Socialmin. den 21.10.1952 nedsatte lærlingekommission, 1956 (145/Sv.1499).

Indhold: Mødeindkaldelser og referater 1.-283. møde. Forhandlingsprotokoller 1937-62. Brevkopier 1937-62. Register over indkomne breve 1957-68. Journal (for nr. 1-1949) 1937-58. Journalsager (nr. 1 til 2645) 1937-70. Journal (for nr. B.1 til B.965) 1941-57. Journalsager (nr. B.1 til C.1700) 1941-66. Journal for specielle sager 1958-70. Journalsager (specielle sager) 1958-70. Kassebog 1949-58. *(WR)*

Nævnet til Behandling af Tvistigheder mellem Efg-elever og Praktikvirksomheder (Tvistighedsnævnet) 1972- 2340

Iht. lov 291 af 7.6.1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser §14 og, da efg-uddannelsessystemet blev permanent, iht. lov 289

af 8.6.1977 §11 nedsattes et Nævn til Behandling af Tvistigheder mellem Efg-elever og Praktikvirksomheder, kaldet Tvistighedsnævnet. Nævnet beskikkedes af Undervisningsmin. og bestod af en formand, som skulle opfylde betingelserne for at blive dommer, 2 medlemmer indstillet af Dansk Arbejdsgiverforening (DA) og 2 indstillet af Landsorganisationen i Danmark (LO). Herudover tiltrådtes nævnet for hver sag af 2 medlemmer, udpeget af DA og LO, inden for det pågældende erhvervsområde. Nævnet kunne træffe afgørelse om ophævelse af uddannelsesaftale og kunne tilkende den skadelidte erstatning. Afgørelser kunne ikke indbringes for domstolene. Tvistighedsnævnet havde selvstændig arkivdannelse. Dets sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, fra 1990 Erhvervsskoleafdelingen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Ankenævnet vedr. Læresteder og Praktikvirksomheder 1982- 2338

Ankenævnet vedr. Læresteder og Praktikvirksomheder oprettedes ved lov 290 af 9.6.1982 om foranstaltninger vedr. lære- og praktikpladser mv. §§10-11. Loven indgik i den såkaldte "martspakke" vedr. bekæmpelse af ungdomsarbejdsløshed, og ankenævnets oprettelse havde som baggrund, at der midlertidigt kunne ydes tilskud til oprettelse af nye praktik- og lærepladser i private erhvervsvirksomheder.

Ankenævnet havde 5 medlemmer beskikket af Undervisningsmin. Formanden udpegedes af Undervisningsmin. og skulle opfylde betingelserne for at blive dommer, 2 medlemmer udpegedes af Dansk Arbejdsgiverforening og 2 af Landsorganisationen i Danmark. I møderne deltog uden stemmeret repræsentanter for amter, kommuner, Arbejdsmin. og Undervisningsmin.

Ankenævnet traf endelig administrativ afgørelse i sager om godkendelse af lærested iht. lov om lærlingeforhold (lov 261 af 2.10.1956 §24 stk. 2), og om hvorvidt en person måtte betragtes som fagligt oplært (§2 stk. 4). Disse sager var hidtil endeligt afgjort af Lærlingerådet (s. 703). Ankenævnet traf endvidere

endelig administrativ afgørelse i sager om godkendelse af praktiksteder iht. lov om erhvervsfaglige grunduddannelser (lov 289 af 8.6.1977 §8 stk. 3). Disse sager var hidtil endeligt afgjort af vedkommende Erhvervsuddannelsesudvalg. I første instans afgjordes lærlingesagerne af arbejdsanvisningskontorerne i samråd med de faglige udvalg, og efg-praktiksteds-sagerne af de fælles faglige udvalg.

Ankenævnet havde selvstændig arkivdannelse. Sekretariatsforretningerne varetoges af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, fra 1990 Erhvervsskoleafdelingen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Handels- og kontoruddannelse

Undervisningsinspektøren for de Statsunderstøttede Handelsskoler 1899-1920 1748

Tilsynet med Handelsskolerne 1920-65

Et statstilskud til handelsskolerne forekom første gang på finansloven 1884/85 med 5000 kr. (§19.III.G). I 1890'erne voksede tilgangen til de eksisterende handelsskoler, og nye oprettedes. Samtidig øgedes statens tilskud hertil. På finansloven 1899/1900 oprettedes et honorarlønnet hverv under Indenrigsministeriet som *Undervisningsinspektør for de Statsunderstøttede Handelsskoler*. Denne skulle jævnligt besøge de ham underlagte skoler, gøre sig bekendt med deres virksomhed, yde vejledning til fremme af deres arbejde og indstille til ministeriet om statstilskuddets fordeling.

Ved Handelsmin.s oprettelse i 1908 overførtes sager vedr. handelsskoler hertil. Da det efterhånden viste sig, at undervisningsinspektørens opgaver ikke kunne varetages tilfredsstillende af én mand, nedsatte Handelsmin. i 1918 en kommission

med den opgave at udarbejde en samlet plan for handelsskoleundervisningen. Kommissionens forslag byggede på erfaringerne fra det i 1916 oprettede Tilsyn med den Tekniske Undervisning (s. 716) og førte til lov 361 af 23.6.1920 om handelsskoler.

Iht. handelsskoleloven af 1920 oprettedes *Tilsynet med Handelsskolerne*, for hvilket den hidtidige undervisningsinspektør blev direktør (direktøren for handelsskoleundervisningen) med en inspektør og konsulenter for de enkelte undervisningsområder som medhjælp. Endvidere oprettedes et Handelsskoleråd (se ndf.) med direktøren som formand. Det påhvilede Tilsynet, efter samråd med Handelsskolerådet og under Handelsmin.s godkendelse, at udarbejde planer for undervisningen og eksamenskrav samt regler for eksaminer. Tilsynet havde overledelsen og kontrollen ved afholdelse af eksaminer og forestod ledelsen af læreruddannelsen (handelsfaglærereksamen), for så vidt denne foregik med statsstøtte.

Handelsskoleundervisningen omfattede skoler for handelslærlinge (handelseksamen), skoler for handelsmedhjælpere (handelsmedhjælpereksamen), og højere handelsskoler/handelsgymnasier (højere handelseksamen).

I 1961 overgik sager vedr. handelsskoler til Undervisningsmin., og Tilsynet med Handelsskoler lagdes under Den Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelser (s. 693). Ved oprettelsen af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne (s. 693) i 1965 nedlagdes Tilsynet, og dets opgaver varetoges herefter af direktoratet.

Alle ældre arkivalier i Tilsynet med Handelsskolerne, hvori arkivet fra Undervisningsinspektøren for de Statsunderstøttede Handelsskoler formentlig indgik, er kasseret uden hjemmel, således journalsager indtil 1939. En liste over faste journalnumre findes i afleveringsfortegnelsen.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1898/99 A, sp. 765 (Anm. til finanslovsforslag 1899/1900 §19.III.E.3). "De danske Handelsskoler. fremstilling af deres Indretning og Virksomhed", udarb. af undervisningsinspektør H.L. Møller, i Ministerialtid. 1900 B, s. 263-77. Kommissions-Bet. (Handelsskolekommissionen) af 2.7. 1919, i: Rigsdagstid. 1919/20 A, sp. 2843-2902.

Indenrigsmin. 1. Kt. (KK), j.nr. 1899/892 (udnævnelse af undervisningsinspektør).

Undervisningsinspektør, dr. phil. Hans Larsen Møller, Privatarkiv 1903-26 nr. 6013.

Indhold: Brev- og kopibøger 1947-60. Journaler 1949-54. Journalsager 1939-54. Div. sager 1931-58. Kassebøger 1929-59. Eksamensopgaver 1913-54. Udfaldslister for handelsmedhjælpereksamen 1950-60. Karakterlister 1945-55. Indmeldelser 1957. Eksamensprotokoller for privatister 1921-26 (1929). Eksamensprotokoller, tillægsprøver 1932, 1935, 1938. Skoleregnskaber 1955-59.

Kopibøger og sager ca. 1954-65 (afleveret 1990, endnu uordnet). *(WR)*

Handelsskolerådet 1920-65 2339

Handelsskolerådet oprettedes ved lov 361 af 23.6.1920 om handelsskoler §3. Direktøren ved det ved samme lov oprettede Tilsyn med Handelsskolerne (se ovf.) var formand for rådet, som i øvrigt havde 9 medlemmer valgt af en række erhvervs- og fagorganisationer. Inspektøren og konsulenterne i Tilsynet med Handelsskolerne kunne deltage uden stemmeret i rådets møder. De skulle finde sted to gange om året, eller når Handelsmin. eller et flertal i rådet ønskede det.

Ethvert spørgsmål vedr. handelsundervisningen kunne af Handelsmin. eller af direktøren for handelsskoleundervisningen forelægges for rådet, der også selv kunne tage spørgsmål til behandling. Væsentlige ændringer i undervisningsplanerne eller i reglerne for fordelingen af statens tilskud mellem skolerne skulle forelægges rådet til erklæring. Endvidere fordeltes understøttelser til uformuende elever efter forslag fra rådet.

I 1961 overgik sager vedr. handelsskoler til Undervisningsmin. og placeredes under Den Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelser. Handelsskolerådet nedlagdes ved lov. 196 af 26.5. 1965 om undervisningen på de godkendte handelsskoler og afløstes af det samtidig oprettede Uddannelsesråd for Handels- og Kontorfagene (se ndf.).

Handelsskolerådets arkiv indgår til dels i arkivet fra Tilsynet med Handelsskoler (fast j.nr. 21, 22, 23). Heri er der dog foretaget uhjemlede kassationer af alt ældre materiale. Et særskilt

arkiv fra Handelsskolerådet indeholder dog arkivalier fra 1930'erne.

Henvisninger: Se Tilsynet med Handelsskolerne ovf.

Indhold: Aflevering 1990 (uordnet). *(WR)*

Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagene 1965-82 1741

Ved lov 196 af 26.5.1965 erstattedes det i 1920 oprettede Handelsskoleråd (se ovf.) af Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagene. Handels- og kontorfagsområdet omfattede skoler for handelslærlinge, for handelshjælpere og højere handelsskoler (handelsgymnasier), som uddannede til grunduddannelserne handelsmedhjælpereksamen, handelseksamen og højere handelseksamen.

Baggrunden for loven - såvel som for den sammen hermed hørende lov 191 af 4.6.1964 om godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler og tilskud mv. til disse skoler - var forventningen om en betydelig vækst i handels-, transport-, administrations- og servicevirksomhed med deraf følgende krav til handelsskolerne i henseende til elevtal og undervisningens indhold.

Uddannelsesrådet havde 20 medlemmer beskikket af Undervisningsmin. efter indstilling fra en række erhvervs- og fagorganisationer. Rådet skulle orienteres om de godkendte handelsskolers virksomhed og afgive indstilling til Undervisningsmin. om udvikling af de eksisterende og etablering af nye uddannelsesretninger, om placering og udbygning af uddannelsesinstitutioner samt om de spørgsmål vedr. handelsskoler, der forelagdes det af Undervisningsmin. Rådet udtalte sig endvidere om væsentlige ændringer i undervisningsplaner, adgangsbetingelser og eksamensordninger, om forslag om oprettelse af nye uddannelsesretninger samt om handelsskolers ansøgninger om godkendelse.

Ved lov 214 af 18.5.1982 om ændring af lov om undervisningen på de godkendte handelsskoler ophævedes rådet og afløstes af

det i 1977 i forbindelse med de erhvervsfaglige grunduddannelser (efg) oprettede Erhvervsuddannelsesråd (s. 695) og Erhvervsuddannelsesudvalg for Handels- og Kontorområdet (s. 700).

Uddannelsesrådet for Handels- og Kontorfagenes sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne (s. 693). Rådet havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Bet. I vedr. den obligatoriske undervisning på handelsskolerne af butiks-, kontor- og engroslærlinge, afg. af et af Undervisningsmin. under 7.5.1962 nedsat udvalg (Handels- og Kontoruddannelseskommissionen), 1964 (351/Sv.1514). Folketingstid. 1964/65 A, sp. 2063-72.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Social- og sundhedsuddannelser

Barneplejeskolen 1948-74 1873

Socialmin. oprettede i 1948 en barneplejerskeuddannelse (skr. af 6.4, nærmere bestemt ved bek. 417 af 10.10.1951), som skulle uddanne medarbejdere og ledere til børneforsorgens institutioner for spædbørn og småbørn. Uddannelsen gennemførtes på den samtidig oprettede Barneplejeskole. Skolen lededes af et skoleudvalg, der beskikkedes af Socialmin. og bestod af repræsentanter for Overinspektionen for Børneforsorgen, institutionsbestyrelserne, inspektøren for Københavns Kommunes børneinstitutioner, institutionernes forstanderinder samt en børnelæge. Ved bek. 282 af 1.6.1974 om uddannelse til børneforsorgspædagog og omsorgspædagog §28 nedlagdes barneplejerskeuddannelsen og Barneplejeskolen.

Henvisninger: Socialmin. 3. Kt., j.nr. 1948/182.

Indhold: Skoleudvalgets mødeprotokol 1948-66. Karakterproto-

kol 1955-63. Diplomnummerfortegnelse 1948-(73). Korrespondancesager 1948-74. Institutionskartotek. Elevkartotek.

(IJ/MH/TK)

Udvalget vedr. Børneforsorgs-seminarierne (Skoleudvalget) 1964-74 1818

Ved bek. 174 af 1.6.1964 om uddannelse til børneforsorgspædagog §52 oprettedes Udvalget vedr. Børneforsorgsseminarierne (Skoleudvalget). Udvalget bestod af medlemmer udpeget af Socialmin., Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen, Børnesagens Fællesråd og de vedkommende personaleorganisationer. Det skullle følge uddannelsen ved børneforsorgsseminarierne og børneforsorgens fortsættelsesseminarium.

Ved revisionen af uddannelsen som børneforsorgspædagog ved bek. 282 af 1.6.1974 bortfaldt skoleudvalget.

Indhold: Mødereferater, korrespondance mv. 1964-72. Mødereferater, rapporter, korrespondance mv. fra underudvalget vedr. ændring af uddannelsen til børneforsorgspædagog 1964-71. *(TK)*

Sygeplejerskeuddannelsesnævnet 1956-67 1298

Sygeplejerskeuddannelsesnævnet nedsattes iht. lov 127 af 25.5. 1956 om sygeplejersker §13 efter forslag fra et af Indenrigsmin. i 1946 nedsat udvalg om sygeplejerskemangelen. Nævnets 10 medlemmer var udpeget af Indenrigsmin. efter samråd med Sundhedsstyrelsen og repræsenterede Sygehusforeningen i Danmark, Københavns Kommune, statens hospitalsvæsen og Dansk Sygeplejeråd samt en sagkyndig i undervisningsspørgsmål. Nævnet rådgav Sundhedsstyrelsen vedr. sygeplejerskers uddannelse og kunne på eget initiativ fremsætte forslag. I samarbejde med Sundhedsstyrelsen skulle nævnet virke for, at den teoretiske og praktiske uddannelse af sygeplejersker var tidssvarende.

Sygeplejerskeuddannelsesnævnet nedlagdes iht. lov 208 af 3.6.

1967 om ændring af lov om sygeplejersker, og dets opgaver videreførtes af det af Indenrigsmin. pr. 1.10.1966 nedsatte Uddannelsesnævn for Sundhedsvæsenet (s. 714).

Henvisninger: Uddannelse af Sygeplejersker mm. Bet. III afgivet af det af Indenrigsmin. under 9.2.1946 nedsatte Udvalg om Sygeplejerskemanglen, 1954 s. 137-188 (100/Sv. 1573).

Indenrigsmin., 5. Kt. (Sundhedssager), j.nr. 1966-47.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/MH)*

Uddannelsesnævnet for Hospitalslaboranter 1958-66 2310

Det af Indenrigsmin. nedsatte Udvalg vedr. Uddannelse af Hospitalslaboranter foreslog i sin betænkning fra 1956, at der i lighed med Sygeplejerskeuddannelsesnævnet (ovf.) nedsattes et Uddannelsesnævn for Hospitalslaboranter. Dette skete efter Indenrigsmin.s bemyndigelse ved Sundhedsstyrelsens skr. af 30.5. 1958.

Nævnet skulle rådgive om gennemførelsen af den nye uddannelse for hospitalslaboranter, beslutte hvilke laboratorier, der kunne uddanne laborantelever, dispensere fra kravet om deltagelse i det teknologiske begynderkursus, meddele autorisation til hospitalslaboranter, der havde gennemgået den nye uddannelse, holde uddannelsen à jour med udviklingen på laboratorievæsenets område og rådgive Sundhedsstyrelsen i spørgsmål om uddannelsen af hospitalslaboranter. Foruden Sundhedsstyrelsen, som repræsenteredes af nævnets formand, var der i nævnet repræsentanter for Sygehusforeningen i Danmark, Direktoratet for Københavns Hospitalsvæsen, Danske Laboratorielægers Organisation, Landssammenslutningen af Hospitalssekretærer og Laboratorieassistenter og Tilsynet med den Tekniske Undervisning for Håndværkere og Industridrivende.

Uddannelsesnævnet nedsatte omkring 1965 et særligt Uddannelsesnævn for Histolaboranter.

Uddannelsesnævnet for Hospitalslaboranter nedlagdes i 1966, og dets opgaver overgik til det samtidig oprettede Uddannelsesnævn for Sundhedsvæsenet, se ndf.

Henvisninger: Bet. vedr. uddannelse af hospitalslaboranter, 1956 (168/Sv.1638). Indenrigsmin. 5. Kt. (sundhedssager), j. nr. 1957/45-1, 1958/45-1 og 1966/8-6.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet 1966-90 1293

Uddannelsesnævnet for Medicinsk Hjælpepersonale, fra nov. 1966: Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet, oprettedes 1.10. 1966 (Indenrigsmin.s skr. af 8.9.1966). Det tilrettelagde, gennemførte og overvågede uddannelsen af personalegrupper tilknyttet det diagnostiske, behandlingsmæssige og plejemæssige arbejde inden for sygehus- og sundhedssektoren, dvs. sygeplejersker, herunder hjemmesygeplejersker og sundhedsplejersker, sygehjælpere, fysio- og beskæftigelsesterapeuter, hospitalslaboranter, hospitalsøkonomaer, fodplejere, røntgenteknikere, operationsteknikere, elektroencephalegrafiassistenter, plejere og plejersker på hospitaler for sindslidende. Indtil nævnets betegnelse vedtoges i nov. 1966, hed det *Uddannelsesnævnet for Medicinsk Hjælpepersonale*.

Ved nævnets oprettelse nedlagdes samtidig Uddannelsesnævnet for Hospitalslaboranter (se ovf.). Det i 1956 oprettede Sygeplejerskeuddannelsesnævn fungerede formelt videre, indtil dets opgaver ved lov 208 af 3.6.1967 om ændring af lov om sygeplejersker overgik til Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet, der dog allerede fra nov. 1966 varetog opgaveområdet.

Uddannelsesnævnets sekretariatsforretninger blev varetaget af Indenrigsmin.s 5. Kt., fra 1972 af Indenrigsmin.s Uddannelsessekretariat og fra 1975 af Indenrigsmin.s 1. Sundhedskontor. Ved bek. 448 af 2.9.1983 overførtes Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet til Undervisningsmin., og nævnets sekretariatsforretninger blev derefter varetaget af Direktoratet for De Videregående Uddannelser (s. 727). Sekretariatssagerne indgik i perioden 1967-83 i Indenrigsmin.s enhedsjournal (s. 204). Efter overførelsen til Direktoratet for Videregående Uddannelser blev Nævnet selvstændigt arkivdannende.

I forbindelse med fastlæggelsen af et samordnet system for social- og sundhedsuddannelserne ved lov 432 af 13.6.1990 om grundlæggende social- og sundhedsuddannelser inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet, nedlagdes Uddannelsesnævnet for Sundhedsvæsenet og erstattedes af *Rådet for Social og Sundhedsuddannelserne* (arkivnr. 2545).

Henvisninger: Indenrigsmin. 5. Kt. (Sundhedssager), j.nr. 1966/47-60 (ændring af lov om sygeplejersker), 1966/47-63 (møder i Uddannelsesnævnet).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK/MH)*

Nævnet for Apoteksassistenters Uddannelse mv. 1958- 1319

Iht. Indenrigsmin.s bek. 288 af 5.9.1958 om apoteksassistenters uddannelse mv. nedsattes et nævn, der bestod af Eksamenskommissionen for Farmaceutisk Højskoles Discipeleksamen suppleret med en repræsentant for *Sundhedsstyrelsen* og en apoteksassistent. Sundhedsstyrelsen varetog sekretariatsforretningerne.

Ved Indenrigsmin.s bek. nr. 502 af 18.12.1970 om apoteksassistenters uddannelse mv. ændredes nævnets sammensætning, således at Indenrigsmin., Sundhedsstyrelsen, Danmarks Farmaceutiske Højskole og de faglige foreninger blev repræsenteret.

Nævnet administrerede bestemmelserne om antagelse, uddannelse og eksamen og skulle sørge for, at kravene til eksamen og pensum var i overensstemmelse med udviklingen. Endvidere skulle nævnet registrere alle antagne elever og overvåge, at uddannelsesbestemmelserne blev overholdt.

Med Undervisningsmin.s bek. 773 af 12.11.1986 om uddannelse af apoteksassistenter blev sekretariatsfunktionen henlagt fra nævnet til Apoteksassistentskolen, der herefter forestod arkivdannelsen.

Indhold: Journal, generelle sager, 1958-69. Mødesager 1958-68. Eksamenssager, sager vedr. nævn og sekretær 1958-69. Dispensationer 1960-67. Utilstrækkelig uddannelse 1965-71. Elevsager 1959-70. Diverse 1959-69. *(NP/HS-M)*

Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere i København 1972- 1673

Uddannelsen af klinikassistenter for tandlæger og tandplejere oprettedes ved bek. 397 og 398 af 31.8.1972. Uddannelserne skulle foregå på skoler tilknyttet tandlægehøjskolerne i København og Århus. Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere i København lededes af en skolechef i forbindelse med et skoleråd for begge uddannelser med lærer-, TAP- og elevrepræsentation. For hver uddannelse fandtes desuden et undervisningsudvalg med lærer- og elevrepræsentation med udtalelsesret i forhold vedr. undervisningen.

Skolen havde administration og arkiv (journalplan) fælles med Københavns Tandlægehøjskole (s.794).

Henvisninger: Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere, i: *Tandlægebladet*, 1988 nr. 9 s. 49-50. *(TK)*

Teknisk undervisning Maskinmesteruddannelse

Inspektøren for den Tekniske Undervisning i Provinserne 1883-1916 1749

Tilsynet med den Tekniske Undervisning 1916-64

På finansloven for 1883/84 under Indenrigsmin. optoges for første gang en bevilling (2.000 kr.) til statens tilsyn med tekniske skoler, der modtog statstilskud (Rigsdagstid. 1882/83 B sp. 249f). Herefter fandtes indtil 1916 et honorarlønnet hverv som *Inspektør for de Tekniske Skoler i Provinserne*. Fra 1914 sorterede det under Handelsmin.

Ved lov 231 af 28.7.1916 om tilsyn med den tekniske undervisning for håndværkere og industridrivende oprettedes *Tilsynet med den Tekniske Undervisning* ledet af en direktør med bistand af en inspektør og nogle konsulenter. Samtidig oprettedes et Skoleråd for de Tekniske Skoler (se ndf.), med hvilket alle væsentlige spørgsmål vedr. den tekniske undervisning skulle drøftes. Direktøren for tilsynet var rådets formand.

Den tekniske undervisning omfattede oprindelig almindelige tekniske lærlingeskoler og fagskoler. Efterhånden opstod teknologiske institutter og teknika, de sidste som overbygninger på tekniske skoler med henblik på uddannelse af ingeniører. Ved lov 197 af 7.6.1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter skabtes særskilte regler for godkendelse til statstilskud for hver af disse skoleformer, der samtidig fik hver sit tilsynsråd: Skolerådet for den Tekniske Undervisning (se ndf.), Tilsynsrådet for Teknika (s. 719) og Tilsynsrådet for de Teknologiske Institutter (s. 720). I alle 3 råd var direktøren for den tekniske undervisning formand.

Ved kgl. res. af 23.9.1961 blev den tekniske undervisning henlagt under Undervisningsmin. med undtagelse af de teknologiske institutter, som forblev under Handelsmin., og for hvilke der i 1962 gennemførtes en særskilt lov (207 af 16.6.). Også for teknika gennemførtes i 1962 en særskilt lov (146 af 25.4.).

Tilsynet med den Tekniske Undervisning nedlagdes med lov 141 af 4.6. 1964 om godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler og om tilskud m.v. til disse skoler. Den tekniske undervisning kom under Undervisningsmin.'s Direktorat for Erhvervsuddannelserne, se s. 693.

Henvisninger: Kommissionen af 1913 angående den tekniske undervisning. Bet. i Rigsdagstid. 1915/16 A sp. 3601-06. (Sv.1491). Bet. om Teknikas økonomiske og organisatoriske forhold, 1962. (303/Sv.1509). Bet. om de økonomiske og organisatoriske forhold for handelsskoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler, 1964. (347/Sv.1513).

Handelsmin., j.nr. 1914/406.

Indhold: Skolerådets forhandlingsprotokol 1916-18. Kopibøger 1890-1966. Journalsager 1889-1964. Indberetninger 1912-62. Div. sager pk. 1-128. *(NP)*

Skolerådet for de Tekniske Skoler 1916-58 1738

Skolerådet for den Tekniske Undervisning 1958-82

Ved lov 231 af 28.7.1916 om tilsyn med den tekniske undervisning for håndværkere og industridrivende oprettedes et statsligt tilsyn med den tekniske undervisning, se ovf. Ved samme lov (§7) oprettedes *Skolerådet for de Tekniske Skoler*. Det havde direktøren for tilsynet som formand og bestod af repræsentanter for Handelsmin., de centrale arbejdsmarkedsorganisationer, skolerne og skolernes lærerorganisationer. Alle væsentlige spørgsmål vedr. den tekniske undervisning skulle forelægges skolerådet til erklæring, og det kunne selv tage spørgsmål op til drøftelse. I tilfælde af uenighed mellem direktøren og skolerådet afgjordes spørgsmålet af Handelsmin.

Ved lov 197 af 7.6.1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter ændrede rådet navn til *Skolerådet for den Tekniske Undervisning* og spørgsmål vedr. teknika (overbygningsuddannelser på tekniske skoler) og vedr. teknologiske institutter udskiltes til de samtidig oprettede Tilsynsråd for Teknika (se ndf.) og Tilsynsråd for de Teknologiske Institutter (s. 720). I 1961 overførtes sager vedr. den tekniske undervisning fra Handelsmin. til Undervisningsmin. (Den kommitterede i sager vedr. Erhvervsuddannelserne). Ved lov 213 af 18.5.1982 om ændring af lov om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter nedlagdes skolerådet, og dets opgaver overgik til Erhvervsuddannelsesrådet og Erhvervsuddannelsesudvalgene, se s. 695 og 698.

Skolerådet for de Tekniske Skoler/den Tekniske Undervisning havde ikke selvstændig arkivdannelse førend 1968; indtil da må sagerne søges i Tilsynet med den Tekniske Undervisnings og i Direktoratet for Erhvervsuddannelsernes arkiver.

Henvisninger: Se ovf. under Tilsynet med den Tekniske Undervisning.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Tilsynsrådet for Teknika 1958-62 2322

Handelsmin.'s Teknikumudvalg af 1955 indstillede, at der for at styrke teknikum-uddannelsen oprettedes et særligt tilsynsråd for teknika. Ved lov 197 af 7.6.1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter udskiltes følgelig spørgsmål vedr. teknika fra Skolerådet for de Tekniske Skolers ressort (ovf.), og *Tilsynsrådet for Teknika* oprettedes. Rådet fik direktøren for Tilsynet med den Tekniske Undervisning (se ovf.) som formand og desuden medlemmer udpeget af handelsministeren, Industrirådet, Ingeniør-Sammenslutningen, Håndværksrådet og teknika. Det afgav indstilling vedr. spørgsmål, som forelagdes af formanden, eller som rådet selv tog op.

Ved bek. 290 af 25.9.1961 overgik teknikumuddannelserne fra Handelsmin. til Undervisningsmin., Den kommitterede vedr. Erhvervsuddannelser, se ndf. Ved lov 146 af 25.4.1962 §7 stk. 3 ophævedes Tilsynsrådet for Teknika og afløstes af Teknikumrådet, se ndf.

Henvisninger: Handelsmin.'s teknikumudvalgs bet. (Sv.1501), Folketingstid. 1957/58 , A sp. 1214-28. Bet. om teknika's økonomiske og organisatoriske forhold, 1962 (303/Sv.1509).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Teknikumrådet 1962-84 1739

Efter forslag fra udvalget vedr. teknika af 1961 fastlagdes rammerne herfor i en særlig lov om teknika (lov 146 af 25.4.1962), hvorved teknika som en højere uddannelse udskiltes fra de tekniske skoler. Samtidig overgik udgifterne ved driften af teknika til statskassen, og betegnelserne "teknikum" ("teknika") forbeholdtes selvejende undervisningsvirksomheder til uddannelse af ingeniører, der var godkendt af Undervisningsmin. Ministeriet skulle herefter udfærdige bestemmelser om adgangsbetingelser, undervisningsplaner og eksamensordninger mv.

Ved loven ophævedes Tilsynsrådet for Teknika (se ovf.), og *Teknikumrådet* oprettedes med den opgave at følge teknikas udvikling og virksomhed samt afgive indstillinger om de spørgs-

mål vedr. teknika, som forelagdes det af Undervisningsmin. Rådet skulle høres ved Undervisningsmin.'s godkendelse af teknika, og kunne også selv tage spørgsmål op til behandling og indstille til Undervisningsmin. derom.

Teknikumrådets formand og medlemmer udnævntes af Undervisningsmin. og skulle omfatte sagkyndige inden for hver af de hovedretninger, inden for hvilke teknika underviste. De sagkyndige medlemmer indstilledes af Industrirådet, Håndværksrådet i samråd med Entreprenørforeningen, Ingeniør-Sammenslutningen, rektorerne ved teknika og rektor ved Danmarks Tekniske Højskole samt LO. Endvidere beskikkedes medlemmer som repræsentanter for Finans- og Undervisningsmin.

Teknikumrådet og teknikumuddannelserne hørte under Undervisningsmin.'s Kommitterede vedr. Erhvervsuddannelser, fra 1965 Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, hvorfra det overførtes til Direktoratet for de Videregående Uddannelser ved dettes oprettelse i 1974.

Ved lov 243 af 23.5.1984 om teknika ophævedes Teknikumrådet og afløstes af Rådet for Ingeniøruddannelserne, se s. 763.

Teknikumrådet havde eget sekretariat indtil 1974, hvorefter sekretariatsopgaven varetoges af Direktoratet for de Videregående Uddannelser. Teknikumrådet havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Bet. om teknika's økonomiske og organisatoriske forhold, 1962 (303/Sv.1509).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Tilsynsrådet for de Teknologiske Institutter 1958-73 2288

De teknologiske institutter hørte oprindelig under Tilsynet med den Tekniske Undervisning og Skolerådet for de Tekniske Skoler, se s. 716 og 718. De statsstøttede teknologiske institutter var omkring 1960 Teknologisk Institut, København, Jydsk Teknologisk Institut, Århus, Den Teknologiske Undervisning i Horsens, Den Grafiske Højskole og Dansk Textil Institut.

Ved lov 197 af 7.6.1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter udskiltes bl.a. spørgsmål vedr. teknologiske institutter fra Skolerådet for de Tekniske Uddannelsers ressort, og *Tilsynsrådet for de Teknologiske Institutter* oprettedes. Rådet bestod af direktøren for Tilsynet med den Tekniske Undervisning (se ovf.) som formand og medlemmer udpeget af handelsministeren, De samvirkende Fagforbund (LO), Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Håndværksrådet, Industrirådet, Fællesrepræsentationen for danske Arbejdsleder- og Tekniske Funktionærforeninger, Teknisk Skoleforening, Statens Materialprøveråd og Akademiet for de Tekniske Videnskaber. Det afgav indstilling vedr. spørgsmål, som forelagdes af formanden, eller som rådet selv tog op.

Ved kgl. res. af 23.9.1961 overførtes Tilsynet med den Tekniske Undervisning fra Handelsmin. til Undervisningsmin., men på grund af de teknologiske institutters overvejende karakter af serviceorganer til varetagelse af konsulent- og forsøgsopgaver for håndværk og industri forblev disse under Handelsmin. De fik en egen lov ved lov 207 af 16.6.1962 om teknologiske institutter og konsulentvirkomhed. Tilsynsrådet bibeholdtes i en lidt ændret skikkelse, og dets formand udpegedes herefter af handelsministeren.

Tilsynsrådet bortfaldt med oprettelsen af Teknologirådet iht. lov 142 af 21.3.1973 om teknologisk service se s. 1294.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Teknikerudvalget 1982-87 2337

Teknikerrådet 1987- 2549

Ved lov 213 af 18.5.1982 om ændring af lov om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter nedlagdes Skolerådet for den Tekniske Undervisning (s. 718), og dets virksomhed overgik til de i 1977 i forbindelse med de erhvervsfaglige grunduddannelser oprettede Erhvervsuddannelsesråd og erhvervsuddannelsesudvalg, s. 695ff.

En række af de videregående teknikeruddannelser henførtes imidlertid ikke til noget erhvervsuddannelsesudvalg. Iht. bek. 604 af 24.11.1982 §4 stk. 3 udøvedes den rådgivende virksomhed, som ellers påhvilede erhvervsuddannelsesudvalgene, for disse

uddannelsers vedkommende af Erhvervsuddannelsesrådet. Til at bistå rådet med denne rådgivende virksomhed nedsatte dette iht. bek.s §5 et underudvalg, *Teknikerudvalget*.

Teknikerudvalget afgav indstilling om fastlæggelse af uddannelsessteder, om opretholdelse eller ophævelse af tilskudsberettigede uddannelser, om adgangsbetingelser, uddannelsernes struktur, varighed, mål, indhold, eksamensordninger og om krav til lærernes kvalifikationer. De til Teknikerudvalget henlagte videregående teknikeruddannelser er opregnet i bek.s §4 stk. 3.

Ved lov 232 af 22.4.1987 om videregående teknikeruddannelser fjernedes styringen af disse fra Erhvervsuddannelsesrådet, som følgelig nedlagde Teknikerudvalget.

Styringen af de videregående teknikeruddannelser overtoges i stedet iht. lovens §9-10 af et *Teknikerråd*. Rådet bestod af en formand udpeget af undervisningsministeren, to medlemmer udpeget af Erhvervsuddannelsesrådet og hver otte medlemmer udpeget af hhv. arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationerne. Rådet var desuden tilforordnet sagkyndige og repræsentanter for skoleleder- og lærerorganisationerne samt Arbejds- og Undervisningsmin.

Rådet indstillede til undervisningsministeren om oprettelse og nedlæggelse af uddannelser, om opdeling i områder, om uddannelsernes mål, struktur, varighed, adgangsbetingelser, eksamensordninger, optagelse og generelle krav til lærernes kvalifikationer samt om regler for rådets virksomhed.

Teknikerudvalget og Teknikerrådet havde selvstændig arkivdannelse, og deres sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, fra 1990 Undervisningsmin.s Erhvervsskoleafdeling.

Henvisninger: Bet. om ingeniør- og teknikeruddannelsernes fremtid, 1986 (1074).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Maskinisteksamenskommissionen 1874-1958 1750

Maskinmestereksamenskommissionen 1958-

Direktoratet for Maskinistundervisningen 1912-58

Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen 1958-65

Direktoratet for Erhvervsuddannelsernes Enhed vedr. Maskinmesteruddannelsen 1965-84

I forbindelse med behandlingen af et forslag til lov om tilsyn med dampkedler og damppassagerfartøjer foreslog et herom nedsat folketingsudvalg i 1873, at der ved lov indførtes eksaminer for dampskibsførere og for maskinister. I den følgende rigsdagssamling fremsatte marineministeren forslag til lov om eksamen for maskinister, idet eksamen for dampskibsførere fastlagdes som en udvidelse af prøven i maskinlære iht. lov om styrmandseksamen (af 6.3.1869). Som følge af lov 56 af 10.4.1874 om eksamen for maskinister beskikkedes 1874 en *Maskinisteksamenskommission* af Marinemin. Maskinisteksamen skulle sikre, at handelsflådens skibsofficerer (maskinmestre) havde den teoretiske uddannelse, som var forudsat i sønæringsloven. Ved lov 48 af 30.3.1892 om eksamen for maskinister oprettedes ved siden af de eksisterende almindelige og udvidede maskinisteksaminer en maskinpasserprøve. I 1911 oprettedes tillige en motorpasserprøve. I en årrække indtil 1911 var underdirektøren ved Orlogsværftets Maskinvæsen formand for Maskinisteksamenskommissionen. Ved Handels- og Søfartsmin.s oprettelse i 1908 overførtes sager vedr. maskinisteksamen hertil fra Marinemin.

Ved lov 116 af 12.4.1911 om eksamen for maskinister oprettedes fra 1912 en stilling som *Direktør for Maskinistundervisningen*. Denne var tillige formand for Maskinisteksamenskommissionen. Ifølge lov 78 af 19.3.1930 om skibsmaskinister m.m. førtes Handelsmin.s tilsyn med de godkendte maskinistskoler og -kursus gennem Direktoratet for Maskinistundervisningen.

Fra undervisningen på Maskinistskolen på Nørrebrogade i 1940. I Maskinisteksamenskommissionens arkiv er bl.a. eksamens- og karakterprotokoller 1874-1960 (Maskinmestrenes Forening).

Overvejelser om at sammenlægge direktørstillingen med stillingen som navigationsdirektør blev ikke ført ud i livet.

Efter behandlingen af spørgsmålet om revision af lov om eksaminer for skibsmaskinister i Søfartskommissionen af 1947 (bet. 1956) ændredes eksamensordningen således, at de hidtidige maskin- og motorpasserprøver betegnedes som maskinisteksamen, mens de hidtidige maskinisteksaminer betegnedes almindelig og udvidet maskinmestereksamen (lov 210 af 7.6.1958 om eksaminer for maskinmestre m.m.). Med en mindre navneændring var *Direktøren for Maskinmesteruddannelsen* fortsat formand for *Maskinmestereksamenskommissionen* og for et ved samme lov oprettet Skoleråd for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen, se ndf.

I 1961 overførtes sager vedr. maskinist- og maskinmesteruddannelsen fra Handelsmin. til Undervisningsmin. (Den Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelser). Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen nedlagdes i 1965, og dets opgaver varetoges herefter af det samtidig oprettede Direktorat for Erhvervsuddannelsernes *Enhed vedr. Maskinmesteruddannelsen*, som havde særskilt arkivdannelse. I 1984 overførtes maskinmesteruddannelsen fra Undervisningsmin. til Industrimin., og placeredes under Direktoratet for Søfartsuddannelserne, fra 1988 under Søfartsstyrelsen.

Maskinmestereksamenskommissionens arkiv indgik 1965-84 i Direktoratet for Erhvervsuddannelsernes, 1984-87 i Direktoratet for Søfartsuddannelsens og fra 1988 i Søfartsstyrelsens arkiv.

Direktoratet for Maskinmesteruddannelsens sager er fra 1949 journaliseret efter et decimalsystem; heraf er to sager afleveret (1990).

Henvisninger: Rigsdagstid. 1873/74, Folketinget sp. 909, 1014-16; *A* sp. 1997-2008. Rigsdagstid. 1910/11, A sp. 2235-2310. 4. Bet. afg. af Søfartskommissionen af 1947 ang. ... Revision af Lov om Eksaminer for Skibsmaskinister m.m. af 19.3.1930 .... 1956 (147/Sv.2126).

Indhold: Kopibøger 1880-1959. Korrespondanceprotokol for Maskinisteksamenskommisionen 1874-79. Protokoller over indregistrerede breve (journaler) A - E 1888-1960. Registre over indkomne skrivelser 1885-1911. Registre til journaler 1911-49. Register over udgåede skrivelser 1880-81. Indkomne skrivelser 1874-1959. Indkomne sager, J.nr. 1949-58/432-33. Eksamensopgaver 1911-61. Eksamens- og karakterprotokoller ved forskellige eksaminer 1874-1960. Danske stile ved alm. maskinmestereksamen, bedste og dårligste 1922-51. Inventarprotokol for maskinmestereksaminerne 1912-20. Forsøgsprotokoller 1909-28. Godkendte værksteder 1905-58. Kontrolbøger for understøttelse 1912-60. Vedr. Jul. Skrikes legat 1916-64. Vedr. levering af vægtavler 1924-26. Statistik over bevillinger m.m. 1874-1960. Sager vedr. studielån og understøttelser 1924-59. Redegørelser for posteringer på de forskellige konti 1943-57. Div. regnskabsoversigter (kolonnebøger) 1941-59. *(WR)*

Skolerådet for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen 1959-72 — 1740

Uddannelsesrådet for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen 1972- — 2347

Iht. lov 210 af 7.6.1958 om eksaminer for maskinmestre m.m. §18 oprettedes *Skolerådet for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen*. Rådet, der nedsattes i 1959, havde direktøren for maskinmesteruddannelsen som formand, de øvrige medlemmer beskikkedes af Handelsmin., fra 1961 af Undervisningsmin., efter indstilling fra Dansk Dampskibsrederiforening, Maskinmestrenes Forening, søværnet, de godkendte maskinmesterskoler og af de ved disse ansatte lærere. Skolerådet rådgav ministeriet og direktøren for maskinmesteruddannelsen og kunne desuden selv optage spørgsmål til behandling.

Ved lov 197 af 24.5.1972 ophævedes skolerådet, og dets opgaver overgik til *Uddannelsesrådet for Maskinist- og Maskinmesteruddannelsen*. Uddannelsesrådet fik samme opgaver som Skolerådet. Dets medlemmer beskikkedes af Undervisningsmin., fra 1984 af Industrimin., og skulle omfatte repræsentanter for de interesserede organisationer inden for skibsfartserhvervet, for skolerne og for de studerende.

Skolerådet og Uddannelsesrådet havde selvstændig arkivdannelse indtil 1983. Sekretariatsforretningerne varetoges 1959-61 af Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen, 1961-65 af Undervisningsmin.s Kommitterede i Sager vedr. Erhvervsuddannelserne, 1965-83 af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne. Ved maskinist- og maskinmesteruddannelsernes flytning fra Undervisningsmin. til Industrimin. i 1984 overtoges sekretariatsforretningerne for Uddannelsesrådet af Industrimin.s Dept., og sagerne indgik i Dept.s journal. Ved oprettelsen af Søfartsstyrelsen i 1988 overgik Uddannelsesrådets sekretariatsforretninger hertil, og sagerne indgik i Søfartsstyrelsens journal.

Henvisninger: Folketingstid. 1971/72, A sp. 3193-98.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Videregående uddannelser generelt

Direktoratet for de Videregående Uddannelser 1974-90 — 1657

Universitetsafdelingen 1990-

I 1963 udskiltes en række sager fra Undervisningsmin.s 1. Dept. og henlagdes til samtidigt oprettede direktorater. Spørgsmålet om en tilsvarende direktoratsordning for 2. Dept.s sager vedr. den højere undervisning blev imidlertid udskudt til nærmere overvejelse i Universitetsadministrationsudvalget af 1962. Med henvisning til universiteternes og de højere læreanstalters kollegiale forvaltningsform og traditionelle faglige selvstyre kunne dette udvalg dog ikke anbefale oprettelse af en melleminstans (direktorat eller kanslerembede) mellem Departementet og læreanstalterne. I stedet anbefalede udvalget, at der oprettedes koordinerende Faglige Samarbejdsudvalg og et Rektorkollegium, se s. 730. Efter opfordring fra politisk side blev spørgsmålet om en direktoratsordning for den videregående undervisning atter taget op af Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudvalg. Dette foreslog i 1972 en ændret opbygning af Departementet (2. Dept. var i 1965 blevet omdannet til Dept.s 3. Afd.) og som konsekvens heraf, at den direkte administration af universiteterne og de højere læreanstalter udskiltes af Dept. og samledes i et *Direktorat for de Videregående Uddannelser*. Dette skete i 1974.

Direktoratet overtog den direkte administration af Dept.s hidtidige 3. Afd.s 1. og 2. Kt.s sagområde. Dette omfattede Rektorkollegiet og de permanente udvalg mv. vedr. videregående uddannelser, herunder de opgaver, der havde været varetaget af det i 1974 nedlagte Sekretariat for de Sociale Højskoler. Hertil kom følgende undervisningsinstitutioner: Universiteterne og universitetscentrene, Danmarks Tekniske Højskole, Danmarks Ingeniørakademi, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, handelshøjskolerne og teknika (til dels overført fra Direktoratet for Erhvervsuddannelserne), handelshøjskoleafdelinger, tandlægehøjskolerne, Danmarks Farmaceutiske Højskole, Danmarks Læ-

rerhøjskole, Danmarks Højskole for Legemsøvelser, Specialkursus i Husholdning ved Århus Universitet, Danmarks Pædagogiske Institut, Rigshospitalet (herunder fra 1980 Fysiurgisk Hospital i Hornbæk og Finseninstituttet), Kysthospitalet på Refsnæs, de sociale højskoler (overført fra Socialmin. til Undervisningsmin. 1974) samt de regionale edb-centre.

I 1974 overførtes sager vedr. Danmarks Journalisthøjskole og Institut for Presseforskning fra Statsmin. til Undervisningsmin. (Direktoratet for de Videregående Uddannelser). Tilsvarende overførtes i 1980 sager vedr. Socialpædagogisk Højskole fra Socialmin. og i 1984 fra Indenrigsmin. sager vedr. uddannelse af medicinsk personale: Ergo- og fysioterapeutskolerne, hospitalslaborantskolerne, sygeplejerskeuddannelsen, radiografuddannelsen og apotekerassistentuddannelsen. Rigshospitalet og Kysthospitalet på Refsnæs overgik i 1984 til Indenrigsmin.

I 1989 overførtes seminarieområdet fra Direktoratet for Folkeskolen til Direktoratet for de Videregående Uddannelser. Dette omfattede statsseminarierne og de private seminarier, småbørnslærerindeseminarierne, husholdningsseminarierne, børnehave- og fritidshjemsseminarierne, sløjdlærerskolerne, Den Frie Lærerskole og Det Nødvendige Seminarium.

Direktoratet organiseredes ved oprettelsen i 2 kontorer samt Budget- og Planlægningsenheden. Kontorinddelingen ændredes flere gange, men inddelingen var uden betydning for arkivdannelsen, som skete i en enhedsjournal for hele Direktoratet.

Pr. 1.7.1990 ophævedes direktoratet; det indgik herefter i Undervisningsmin.'s Departement som *Universitetsafdelingen*.

Indtil 31.12.1974 videreførtes i Direktoratet det journalsystem, som hidtil var blevet anvendt af Dept.s 3. Afd.s 1. og 2. Kt.; et mindre antal generelle sager tilbageførtes til Dept. 1975-78 anvendtes et for hele Direktoratet fælles journalsystem, hvis journalnøgle byggede på de faste numre i det tidligere journalsystem. Fra 1979 anvendtes journalplan efter decimalklassifikationssystemet med 5-årige journalperioder.

Iht. Rigsarkivets skr. af 18.3.1991 er der for perioden 1979-89 tilladt kassation af Direktoratets sager vedr. institutioners finanslovssager mv., sager vedr. ansættelse mv. af lærere ved uddannelsesstederne. Med undtagelse af stikprøver er der endvidere tilladt kassation af visse dispensationssager mv., optagelsessager og sager vedr. studerendes og læreres rejseansøgninger.

Direktoratets arkiv 1.10 - 31.12.1974 er i Undervisningsmin.s 3. Afd.s 1. og 2. Kt.s arkiv.

Henvisninger: Universitetsadministrationsudv. af 1962. Bet. I om den højere undervisnings og forskningens administrative organisation, 1964 (365/Sv.1108). Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudv. 1. bet., 1972 (661/Sv.2678).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR/TK)*

Tilmeldingssekretariatet 1978- 2038

Iht. lov 315 af 10.6.1976 indførtes der fra 1977 generel adgangsregulering til en lang række Videregående uddannelser. Til styring heraf etableredes en koordineret tilmelding til uddannelserne. Den tekniske administration heraf overdrog Undervisningsmin.s Direktorat for de Videregående Uddannelser til et under Københavns Universitets administration oprettet Tilmeldingssekretariat (jf. Finansudvalgets aktstykke 242 af 23.2.1978 og aftale mellem Kbh.s Universitet og Direktoratet for de Videregående Uddannelser om Kbh.s Universitets varetagelse af den koordinerede tilmelding af 29.9.1978). Sekretariatets leder udpegedes i samråd med Direktoratet, og det refererede direkte til Direktoratet i spørgsmål vedr. bestemmelser og retningslinier for den koordinerede tilmelding. Økonomisk, administrativt og arkivmæssigt indgik Tilmeldingsekretariatet imidlertid som en integreret del af Fællessekretariatet under Københavns Universitet.

(TK)

Rektorkollegiet 1967- 1678

De Faglige Samarbejdsudvalg 1967-75

Administratorudvalget for de Højere Uddannelsesinstitutioner 1969-

I 1963 oprettedes på Administrationsudvalget af 1960's anbefaling direktorater for de fleste af Undervisningsmin.s uddannelsesområder. Spørgsmålet om en direktoratsordning for de højere uddannelser tog Administrationsudvalget af 1960 imidlertid ikke stilling til, men henskød det til et særligt udvalg. Dette udvalg, Universitetsadministrationsudvalget, frarådede i 1964 oprettelsen af et sådant administrativt mellemorgan (direktorat, kansler-embede e.l.), men foreslog, at der til varetagelse af tværgående og koordinerende overvejelser mellem universiteterne og læreanstalterne oprettedes en række faglige samarbejdsudvalg på fakultetsniveau, og at de siden 1957 afholdte, uformelle rektormøder udbyggedes til et ordinært fællesorgan, Rektorkollegiet, som dog ikke skulle være overordnet i forhold til de enkelte læreanstalter.

Ved Undervisningsmin.s cirk. 134 af 14.7.1967 om organer til fremme af samarbejdet mellem de højere uddannelsesinstitutioner oprettedes *Rektorkollegiet* bestående af rektorerne for de højere uddannelsesinstitutioner, samt *De Faglige Samarbejdsudvalg* for de faglige hovedområder (de humanistiske videnskaber, samfundsvidenskaberne, sundhedsvidenskaberne, naturvidenskaberne og de tekniske videnskaber). Lærerrepræsentanter i samarbejdsudvalgene udpegedes af Rektorkollegiet efter indstilling fra de pågældende fakulteter, faggrupper og læreanstalter, mens studenterrepræsentanter indstilledes af Danske Studerendes Fællesråd. De Faglige Samarbejdsudvalg nedlagdes i 1975, og deres opgaver videreførtes af De Faglige Landsudvalg, se s. 733ff.

I lighed med rektorerne afholdt de højere uddannelsesinstitutioners administrative chefer igennem en årrække uformelle møder, ligesom de var repræsenteret i Rektorkollegiets plenum og forretningsudvalg. *Administratorudvalget for de Højere Uddannelsesinstitutioner* nedsattes formelt ved Undervisningsmin.s cirk. 72 af 14.4.1969 med den opgave at behandle spørgsmål af fælles interesse for disse institutioners administration.

Rektorkollegiets og Administratorudvalgets indstillinger var vejledende for de enkelte undervisningsinstitutioner og rådgivende i forhold til Undervisningsmin. Rektorkollegiet fordelte visse særlige bevillinger, som stilledes til rådighed for de højere uddannelsesinstitutioner under ét, herunder tilskud til læreres deltagelse i videnskabelige konferencer uden for Europa samt stipendier ved Det Europæiske Universitetsinstitut i Firenze. Disse bevillinger fordeltes 1962-67 af rektor for Københavns Universitet i samråd med visse andre universitetsrektorer.

Ved oprettelsen af Direktoratet for de Videregående Uddannelser i 1974 henlagdes Rektorkollegiet og Administratorudvalget under dette. Cirkulærerne af 1967 og 1969 afløstes af Undervisningsmin.s cirk. 151 af 5.9.1978 om Rektorkollegiet for de Højere Uddannelsesinstitutioner.

Sekretariatsforretningerne for Rektorkollegiet, Administratorudvalget og indtil 1975 De Faglige Samarbejdsudvalg varetoges af Rektorkollegiets Sekretariat. Sager vedr. rektormøder 1957-67 indgår i Københavns Universitet, Konsistoriums arkiv.

Henvisninger: Universitetsadministrationsudv. af 1962. Bet. I om den højere undervisnings og forskningens administrative organisation, 1965 (365/Sv.1108). Rektorkollegiet. Beretninger 1967-68, 1968-71 og 1971-73.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Lektoratsudvalget 1937- 1605

Lektoratsudvalget - egentlig *Udvalget vedr. de Danske Lektorer i Udlandet* - nedsattes ved Undervisningsmin.s skr. af 9.8.1937 med det formål at varetage de interesser, der knyttede sig til de danske lektorater i udlandet, herunder at varetage forbindelsen ved årlige sommermøder og det nordiske samarbejde om udlandslektorater. Ved udvælgelse af danske lektorer udformede udvalget stillingsopslag efter aftale med de udenlandske universiteter og foretog indstilling efter at have indhentet udtalelser fra danske universiteter. Endelig afgørelse blev som regel truffet af det pågældende udenlandske universitet. Den danske stat ydede økonomisk støtte til visse stillinger, mens andre aflønnedes fuldt

ud af værtslandet. I 1988 var der ved 30 universiteter i udlandet ansat lektorer indstillet af udvalget.

Sagområdet vedr. danske lektorer i udlandet overførtes fra Undervisningsmin. til Min. for Kulturelle Anliggender ved dettes oprettelse 20.9.1961. Pr. 1.1.1973 førtes det tilbage til Undervisningsmin. (3. Afd., Det Internationale Kontor).

Lektoratsudvalget havde selvstændig arkivdannelse til udgangen af 1981; herefter indgik udvalgets sager i Undervisningsmin.s Internationale Kontors arkiv (gr. 8-01-50).

Indhold: Mødereferater 1937-48. Journalsager 1937-60 (heri bl.a. prof. L. L. Hammerichs papirer før 1937; journal mangler). Kontorchef A. Michelsens papirer 1944-48. Kontorchef A. Vøhtz' papirer 1949-53. *(WR)*

Edb-Kapacitetsudvalget 1980- 2361

Udvalget nedsattes 1.4.1980 med den opgave at rådgive Undervisningsmin. om fordelingen af rammebevillinger til anskaffelse af edb-udstyr til forskning og videregående uddannelse mv. samt at forestå samarbejdet mellem de regionale edb-centre med hensyn til udnyttelse af edb-kapaciteten ved centrene. Udvalget bestod af en formand og 9 medlemmer knyttet til højre læreanstalter eller overordnede styrelser. Ifølge kommissoriet skulle udvalget afgive beretning med ca. 3 års mellemrum. Den første beretning kom dog først maj 1985 og omhandlede udbygningen af edb-kapaciteten i perioden 1.4.1980-31.3.1985, herunder etableringen af UNI-C Danmarks Edb-center for Forskning og Videregående Uddannelse i 1985, se s. ndf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

UNI-C Danmarks Edb-Center for Forskning og Uddannelse 1985- 2513

I 1985 sammenlagde Undervisningsmin. Det Regionale Edb-Center ved Københavns Universitet (RECKU), se s. 757, Det Regionale Edb-Center ved Danmarks Tekniske Højskole (NEUCC) (s.770), og Det Regionale Edb-Center ved Århus Universitet (RECAU) til det landsdækkende UNI-C Danmarks Edb-Center for Forskning og Uddannelse. Centeret fik fra 1988 status som statsvirksomhed under Undervisningsmin.

UNI-C skulle stille edb-kapacitet og -faciliteter af international standard samt viden om anvendelsen af edb i forbindelse med forskning/udvikling og uddannelse til rådighed såvel for den primære brugerkreds af statslige institutioner inden for forskning og videregående uddannelse som for andre brugere. UNI-C lededes af en bestyrelse beskikket af Undervisningsmin. samt af et rådgivende repræsentantskab, der for størstedelen udpegedes af den primære brugerkreds.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Faglige landsudvalg vedr. videregående uddannelser

Efter forslag fra Undervisningsmin.s Struktur- og Rationaliseringsudvalg nedsatte Direktoratet for de Videregående Uddannelser i 1975 seks faglige landsudvalg vedr. videregående uddannelser, som inden for hvert hovedområde skulle rådgive Undervisningsmin. De faglige landsudvalg afløste de faglige samarbejdsudvalg, som i 1967 var nedsat i forbindelse med Rektorkollegiet, se s. 730. De faglige landsudvalgs arbejde koordineredes af Uddannelsesrådet (Sektorrådet) for de Videregående Uddannelser (s. 653), indtil dette ophævedes i 1982. Herefter udgjorde formændene for de faglige landsudvalg sammen med formanden for Rådet for Ingeniøruddannelserne et formandskollegium til drøftelse af og rådgivning om sager af fælles interesse.

Ifølge vedtægter for de faglige landsudvalg af 25.8.1975 og 9.11.1984 skulle udvalgene rådgive Undervisningsmin. i spørgsmål af betydning for uddannelserne inden for Direktoratet for de Videregående Uddannelsers område og i spørgsmål af betydning

for koordineringen af disse uddannelser med undervisningen inden for andre uddannelsesområder. Som grundlag for deres virksomhed skulle udvalgene følge uddannelserne og udviklingen på arbejdsmarkedet. Direktoratet for de Videregående Uddannelser afgjorde i tvivlstilfælde, under hvilket udvalg et fag eller en sag hørte. De faglige landsudvalgs sekretariatsopgaver varetoges af Direktoratet for de Videregående Uddannelser, fra 1990 Undervisningsmin.s Universitetsafdeling. Hvert udvalg havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Undervisningsmin.s struktur- og rationaliseringsudvalg. 1. bet., 1972 (661/Sv.2678). *(WR)*

Det Faglige Landsudvalg for de Humanistiske Uddannelser og Teologien (FLUHU) 1975-84 2179

Det Faglige Landsudvalg for de Humanistiske Fag og Pædagogik samt Teologien (FLUHU) 1984-

Ved ophævelsen af FLUPP 1984 overgik pædagogik til FLUHU.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Det Faglige Landsudvalg for Ingeniøruddannelserne (FLUIN) 1975-84 2224

Udvalget ophævedes i 1984, og dets opgaver overgik til det samtidig nedsatte Råd for Ingeniøruddannelserne, se s. 763.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Det Faglige Landsudvalg for de Naturvidenskabelige Uddannelser (FLUNA) 1975- 2225

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Det Faglige Landsudvalg for de Pædagogiske og Psykologiske Uddannelser (FLUPP) 1975-84 2226

Udvalget ophævedes i 1984, hvorefter pædagogik overgik til FLUHU og psykologi til FLUSA.

Indhold: Mødereferater, arbejdsmateriale, korrespondance mv. 1976-84. Formand Else Marie Sejer Larsens medlemsarkiv 1976-81. *(WR)*

Det Faglige Landsudvalg for de Samfundsvidenskabelige og de Sociale Uddannelser (FLUSA) 1975-84 2223

Det Faglige Landsudvalg for de Samfundsvidenskabelige Fag, herunder de Sociale Uddannelser samt Psykologi (FLUSA) 1984-

Ved ophævelsen af FLUPP i 1984 overgik psykologi til FLUSA.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Det Faglige Landsudvalg for de Sundhedsvidenskabelige Uddannelser, herunder Lægevidenskaben, Odontologien, Farmacien og Veterinærvidenskaben (FLUSU) 1975- 2222

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

København Universitet. Roskilde Universitetscenter

KØBENHAVNS UNIVERSITET CA. (1836)1910- 1001

Ministerialreformen i 1848 og de deraf følgende administrative ændringer fik ikke betydning for administration og arkivdannelse ved Københavns Universitet. I *Vejledende Arkivregistratur (VA) XXI*, 1978 er arkivet registreret for perioden 1479- ca. 1910, Universitetets økonomiske bestyrelse dog kun til ca. 1836, jf. summarisk oversigt i I s. 231ff. Nedenstående beskrivelse supplerer oplysningerne i I med omtale af senere arkivafleveringer.

Hjælpemidler: Henning Bender: *Københavns Universitets historie. Arkivvejledning*, dupl. 1977. Ingrid Skovsmose Jensen: *Registratur over Københavns universitets arkiv ca. 1910-65*, dupl. 1989 - begge med indledninger og beskrivelser af arkivdannelsen.

Henvisninger: *Universitetets Årbog* 1864ff. Se i øvrigt I s. 233.

DEN CENTRALE FORVALTNING 1910-70

Universitetets styrelse, der hidtil havde været et internt anliggende, blev fastlagt ved kgl. anordning 295 af 11.5.1921 og 223 af 5.10.1936 om Københavns Universitets organisation. De styrende organer - Rektoratet, Den Akademiske Lærerforsamling, Konsistorium og fakulteterne - bevarede stort set deres hidtidige kompetence, jf. VA XXI s. 6-7, 74-75 og 295-96. Den økonomiske forvaltning ændrede navn fra Kvæsturen til Kuratoriet, se ndf. s. 747, men bibeholdt sin selvstændige stilling over for Universitetets akademiske styrelse.

Konsistorium 1910-70 1001/2

Konsistorialkontoret journaliserede efter kancellisystemet suppleret med faste numre for samme emne.

Henvisninger: Professor Jens S. Nørregaard, Privatarkiv nr. 6073. Universitetssekretær Oluf Waage, Privatarkiv nr. 6541.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1911-52. Forhandlingsprotokol for det stående forretningsudvalg 1921-40. Matriculbøger 1901 -41. Dagjournaler 1911-65. Kopibøger 1914-67. Journaler 1910 -65. Journalregistre 1910-67. Journalsager 1910-65. Immatrikulationsprotokoller 1902-32. Registreringsprotokoller 1905-27. Administrators kommentarer til konsistoriums møder 1911-32. Kassejournaler 1929-72. Kassebøger vedr. lektionskataloger og studieplaner 1929-41. Kassebøger div. regnskaber 1918-57. Gebyrprotokol vedr. eksamener, disputatser 1916-35. Fortegnelse over Testamonia Publica 1912-18. Normalsum konto 10 A 1930-42. Prisopgaver 1910-20 (1924-25 og 1960-61). Universitetets luftværn, Mønstringsbog m.m. 1942-44. Prof. H. Munch-Petersens arkiv 1907-34. Prof. J. Nørregårds arkiv 1941-47. Prof. H.M. Hansens private embedsarkiv 1947-56.

Den Akademiske Lærerforsamling 1910-70 1001/3

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1921-59. Lister over mødedeltagere 1903-69.

Uanset at nedskæringerne på undervisningsområdet i 1980'erne også ramte Københavns Universitet føleligt, mødtes Bertel Haarder, der blev undervisningsminister i 1982, og Ove Nathan, der blev rektor for Københavns Universitet samme år, i en venlig stemning en sommerdag på Vor Frue Plads (Peer Pedersen, Politikens Pressefoto).

Kommissioner under Konsistorium 1001/5

Indhold: Universitetskommissionen af 1912. Udvalget vedr. Vor Frue Kirkes spir 1910-14. Udvalget ang. opførelsen af en laboratoriebygning 1912-16. Fysikudvalget 1913-20. Udvalget vedr. Københavns Universitets tryksager 1915-16. Universitetskommissionen af 1.2.1935, prof. Johs. Pedersens medlemspapirer 1935 -43. Udvalget til undersøgelse af sådanne studerendes forhold, som under besættelsen har udvist national uværdig holdning. Udvalget af 1946 vedr. udvidelse af Københavns Universitet, prof. H.M. Hansens medlemspapirer 1946-51. Kommissionen af 13.3.1947 vedr. de islandske håndskrifter 1947-52. Professor Bent Christensens materiale vedr. div. udvalg 1966-71.

(TK)

UNIVERSITETETS CENTRALE ADMINISTRATION 1971-

Ved lov 271 af 4.6.1970 om universiteternes styrelse oprettedes institutråd og -bestyrelser samt studienævn, og der indførtes direkte valg til de styrende organer, hvor nu også studenterne repræsenteredes. Den Akademiske Lærerforsamling nedlagdes.

Den akademiske og økonomiske administration sammenlagdes under en universitetsdirektør, der var ansvarlig over for Universitetets styrende organer. Hermed ophørte Kuratoriet og den økonomiske administrations selvstændighed. I forlængelse heraf overgik administrationen af Stiftelsen Sorø Akademi til Undervisningsmin., og Danmarks Tekniske Højskole fik selvstændig økonomisk administration.

Under universitetsdirektøren dannedes en række kontorer: *Fakultetskontorerne*, *Konsistorialkontoret*, der overtog størstedelen af det tidligere konsistorialkontors opgaver, *Fællessekretariatet* (1001/23), som overtog studentermatriklen fra Konsistorialkontoret, stipendieadministrationen fra Kuratoriet og fik de nye opgaver, studenterstatistik og studievejledning. Hovedparten af Kuratoriets tidligere opgaver overtoges af fire kontorer: *Budget- og Planlægningsafdelingen*, *Personalekontoret*, *Regnskabskontoret* og *Teknisk Forvaltning*. Hertil kom *Kontoret for Administrativ Databehandling* (1001/9), der oprettedes i 1972.

De sidste fem kontorer fortsatte indtil 1975 arkivdannelsen i Kurators Sekretariats journal, der herefter betegnedes fællesjournalen, mens Konsistorialkontoret fortsatte med egen særjournal. I 1975/76 indførtes et standardjournalsystem med periodeinddeling for alle administrative enheder under Universitetet.

Ved statut af 6.3.1974 indrettedes Københavns Universitets styrelse efter lov 362 af 13.6.1973 om styrelse af højere undervisningsinstitutioner.

Indhold: (Fællesjournalen 1972-75 se ndf. s. 748 under Kurators Sekretariat 1954-72). *(TK)*

DEN CENTRALE ØKONOMISKE FORVALTNING 1837-1970

Den centrale økonomiske forvaltning -1836 (efteraflevering)

Indhold: Professorum jordskyld 1780-99. Jordebog over Universitetets jordegods 1828-34. Protokoller over huspanter ca. 1800-35.

Universitetskvæsturen 1837-1936 1001/6

Ved kgl. res. af 2.12.1836 og 22.12.1837 bestemtes, at Konsistorium skulle være aldeles fritaget for bestyrelsen af Universitetets gods og kapital, som skulle varetages af en kgl. udnævnt embedsmand, en kvæstor, ansat uden for Universitetet og under direkte overtilsyn af Den Kgl. Direktion for Universitetet og de Lærde Skoler. Ved kgl. res. af 15.12.1843 henlagdes også Kommunitetets økonomiske bestyrelse til kvæstor. Universitetskvæsturen udviklede sig hurtigt til et særligt kontor under direktionen, fra 1849 under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, og den fik efterhånden også overdraget den økonomiske bestyrelse af en række andre institutioner og fonde. Det var fra 1843 Den Almindelige Skolefond samt revisionen af de lærde skolers regnskaber, fra 1844 Polyteknisk Læreanstalt og Metropolitanskolen, fra 1858-91 Seminariefonden og statens døvstummeinstitutter, fra 1862 Sorø Akademi og fra 1918-20 regnskabsføringen for de storkøbenhavnske statsskoler og statens højere almenskoler.

Især Universitetet, Kommunitetet og Sorø Akademi ejede meget gods. Dette administreredes lokalt af et varierende antal forvalterembeder. Den særskilte godsadministration nedlagdes i 1925. Forvalterarkiverne er i Landsarkivet for Sjælland m.m.

Arkivalierne fra såvel Kvæsturens sekretariatsforretninger som fra dets bogholderi var oprindelig adskilt i grupper for de enkelte fonds, som bestyredes af Kvæsturen. I 1910 samledes sekretariatssagerne i en fælles sagsrække med tilhørende journaler og kopibøger, men der opretholdtes regnskabsføring i separate hoved- og kassebøger mv. for de enkelte fonds og institutioner indtil ca. 1956. Kvæsturens arkiv er mangelfuldt ordnet og registreret.

Henvisninger: Regnskabsberetninger for Institutter med særegne Fonds under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet aflagt af Kvæsturen ved Københavns Universitet, 1883ff. Regnskabsberetninger for højere Læreanstalter og Institutter med særegne Fonds ... aflagt af Kvæsturen ved Københavns Universitet, 1912ff. Bender 1977 s. 72-74.

Vedr. forvalterarkiverne, se *Universitetets og Kommunitetets gods. Registratur*, Landsarkivet for Sjælland m.m. 1990.

Universitetskvæsturens Sekretariat

Indhold: Instrukser, reglementer mv. Visdomsbog og arkivfortegnelse ca. 1886. Referats- og resolutionsjournal (møder ml. kvæstor og inspectores quæsturæ) 1844-55. Kontrollister (korrespondancelister) 1846-1904. Konceptbøger 1841-46, 1859-1918. Ordrebøger 1854-84, 1899-1924. Erindringsliste 1912-15.

Fællesjournaler for Universitetet og Kommunitetet 1846-1904 (div. år). Erindringslister for do. 1925-45 (div. år).

Kopibøger 1910-37. Journal 1904-36. Journalregister 1869-81 og 1899-1936. (Journalsagerne 1910-37 indgår i journalsager under gruppen Universitetssager.) Visdomsbog vedr. Journalerne 1893-94.

Gruppen universitetssager (U)

Indhold: Kopibøger 1837-1909. Journaler 1837-1903. Journalsager 1837-1937. Journalregistre 1837-98. Brevjournal 1854-62. Hovedbøger for Den Akademiske Fond 1837-44. Bilag til hovedbøgerne for Den Akademiske Fond 1837-44. Hovedbøger 1845-1956. Kassebøger 1837-1938. Kassebilag 1837-48. Kontrakassebøger 1837-1938. Regnskaber for Universitetsgodset 1834-62. Universitetsgodsets fæstebreve 1837-50. Kassebøger for afgift af fremmede almanakker 1893-1926. Protokoller over almanakindtægter 1935-41. Jordebøger med tilhørende forandringsbøger for Universitetsgodset i Københavns, Frederiksberg, Holbæk, Sorø og Præstø amter 1850-1921. Bilag til Universitetets jordebøger 1837-61. Universitetets kongetiender 1847-1913 (div. år). Forpligtelsesdokumenter vedr. jordskyld til Universitetet ca. 1821-73. Tiendeberegningsprotokoller 1841-1908. Landgildeberegningsprotokoller 1837-1902. Protokoller over forpagtningsafgifter 1921-34. Kapitelstakster 1844-1913. Antegnelser og deci-

sioner til regnskabet 1837-1929. Bilag til hovedbog 1845-50. Bibøger 1926-38. Analysebøger 1938-54. Lønningslister 1888-1925.

Gruppen Kommunitetets sager (K eller C)

Henvisninger: VA XXI s. 165-68.

Indhold: Referats- og resolutionsprotokol 1844-55. Kopibøger 1845-1909. Journaler 1844-1909. Journalsager 1844-1909. Hovedbøger 1844-1956. Kassebøger 1844-1926. Kontrakassebøger 1844-1926. Kassebilag 1844-48. Regnskaber for Kommunitetsgodset 1845-62. Beregninger over Kommunitetets kongetiendeafgifter 1844-1908. Antegnelser og decisioner 1885-1904. Afslutning på hovedbogen 1844-54. Kassebogsudskrifter 1911-16. Jordebøger med tilhørende forandringsbøger over Kommunitetets gods på Sjælland og Falster ca. 1806-1920 (div. år). Reversaler af arvefæsteskøder. Tiendedokumenter. Auktionsskøder. Div. protokoller og pakker.

Gruppen legater og fonds (L)

Legater og fonds havde en særlig forvaltningsmæssig status. Mens overbestyrelsen af Universitetets almindelige midler lå hos ministeriet, der udøvede sin bestyrelse gennem kvæstor/kurator, beholdt Konsistorium også efter 1837 overbestyrelsen af legat- og fondsmidlerne, som altså blot forvaltedes af kvæstor/kurator. Dette forhold affødte en særskilt regnskabsførelse for denne kapital. Se i øvrigt VA XXI s. 234-36.

Indhold: Hovedbøger 1837-1937. Bilag til hovedbøger 1837-44. Kassebøger 1837-1926 (div. år). Kontrakassebøger 1837-1926. Legatkassens regnskaber 1861-1936. Kassebilag 1837-1854. Hoved- og kassebøger for J.L. Smiths legat 1852-81. Fæsteprotokol for J.L. Smiths legat 1765-1815, 1836-59. Fæstebreve for J.L. Smiths gods 1785-1840. Div. uordnet regnskabsmateriale. Lønningslister 1921-39.

Gruppen Sorø Akademis sager (SA)

Ved kgl. res. af 25.3.1843 overførtes det under Universitetsdirektionen (se I s. 213-15) hidtil hørende bogholderi- og kassevæsen for Sorø Akademis depositum i København til Universitetskvæsturen. Med hensyn til kopibøger, journaler og journalsager for depositokassen 1843-62 se gruppen Den Almindelige Skolefond ndf. Ved ministeriel skr. af 10.3.1862 henlagdes hele den økonomiske administration af Sorø Akademis gods og kapital under Kvæsturen.

Ved nedlæggelsen af Kuratoriet i 1971 overførtes administrationen af Stiftelsen Sorø Akademi til Undervisningsmin., se s. 644.

Indhold: Registratur over adkomstbreve mv. ca. 1860. Kopibøger 1862-1909. Journaler 1861-1909. Journalregister 1861-92. Journalsager 1861-1909. Henlagte sager 1871-1920. Hovedbøger 1856-1959. Hovedkassebøger 1842-1920. Kontrakassebøger 1891-1926. Depositokassebøger og -kontrakassebøger 1844-1858. (Aktiv-) Obligationsprotokoller 1854-1933. Jordebogsregnskab 1858-59. Landgildeberegning 1870. Tiendeberegningsprotokoller 1897-1916. Jordrenteprotokoller 1923-29. Hovedbøger for skatter 1901-20. Reversalskøder. Legatjournal 1938-50. Anmærkningsbog 1931-. Div. kasse- og regnskabsbøger for hovedkassen 1920-34.

Div. regnskabsprotokoller for Sorø Akademis skolekasse 1874-96. Div. regnskabsprotokoller for Sorø Akademis skovkasse 1874-79. Akter (m. regnskabsprotokoller) vedr. revision af Nordruplunds regnskaber 1896-1905. Kassebøger for Sorø Akademis kontributionskasse 1914-21. Div. regnskabsprotokoller og sager. Div. godskassebøger 1936-39. Kassejournaler for kontor i Sorø 1939-54. Hovedbøger for kontor i Sorø 1939-54. Kassebøger for kontor i Sorø 1931-59. Skoleafgiftsprotokoller 1931-39. Hovedbog for skovkassen 1909, 1938-39. Div. skovkassebøger 1909-39, 1949. Anmærkningsbog for skovkassen 1938-39. Kassekontrolbøger for skovkassen 1937-39. Skovauktioner A og B 1923-32 Kontrakassebog vedr. skovauktioner 1917/18. Anmærkningsbog for skolekassen 1937-38. Div. kassebøger for skolekassen 1909, 1931-39.

Gruppen Polyteknisk Læreanstalt (P)

Fra 1844 varetog Kvæsturen, fra 1937 Kuratoriet, regnskabsvæsenet for Den Polytekniske Læreanstalt - Danmarks Tekniske Højskole, herunder det i 1959 oprettede Danmarks Ingeniørakademi. Højskolen havde dog i hvert fald fra 1950'erne selvstændigt

bogholderi. I forlængelse af Kuratoriets nedlæggelse i 1971 optoges højskolen og Ingeniørakademiet fra 1973/74 som en selvstændig post på finansloven.

Indhold: Oversigt over indtægter og udgifter m.m. 1845-50, 1860. Hovedbøger 1848-1926. Kassebøger 1844-1879. Kontrakassebøger 1844-79. Bilag 1848-50. Regnskaber for udgifter ved kemiske forelæsninger 1843-45. Hovedbogsbilag 1919-35. Kassebog 1933-41. Byggeregnskaber 1947-64. Lønningslister 1921-39.

Gruppen Den Almindelige Skolefond (Det Lærde Skolevæsen) (Sk.)

Ved kgl. res. af 25.3.1843 henlagdes Den Almindelige Skolefond og revisionen af de lærde skolers regnskaber under Universitetskvæsturen. Den Almindelige Skolefond (se I s. 711) betalte fællesudgifter for latinskolerne og ydede tilskud til fattige latinskoler. Fra 1.8.1919 overtog Kvæsturen også regnskabsførelsen og kasseforretningerne vedr. de af staten iht. lov 169 af 20.3.1918 overtagne skoler i København, Frederiksberg og Gentofte kommuner, fra 1.4.1920 tillige regnskabsførelsen for de iht. lov 568 af 4.10.1919 overtagne skoler og i løbet af sommeren 1920 tillige for de 4 statsskoler i de sønderjyske landsdele. Se også Reviderede regnskaber s. 1819. Ved Undervisningsmin.s 2. Dept.s 1. Kt.s skr. af 2.2.1956 (nr. 1070) til Finansmin. og af 9.2.1956 (nr. 1301) til kurator overførtes regnskabsførelsen vedr. det højere skolevæsen omfattende statsskolerne, tilskud til private højere almenskoler samt fællesudgifter vedr. det højere skolevæsen (finanslovskonto §20.X.A.C) til Undervisningsmin.s bogholderi pr. 1.4. 1956. Forvaltningen af statsskolernes formuer varetoges dog fortsat af kurator.

Metropolitanskolen, se særlig gruppe ndf.

Indhold: Kopibøger 1843-1908. Journaler 1843-1909. Journalregistre 1843-1909. Journalsager 1843-1909. Tiendeberegninger 1875-81. Sager vedr. de lærde skolers regnskaber 1862/63. Det Lærde Skolevæsens budgetter 1865-1914. Hovedbøger 1843-1926. Kassebøger 1844-1926. Bilag 1855/56. Ordrebog 1854-62. Hoved- og kassebøger for statsskoler (fra 1920'erne og -30'erne). Protokoller over tilskud til kommunale og højere almenskoler 1925-39. Statsskolernes hoved- og kassebøger 1936-42. Andre

statsskoler 1937-38. Statsskolernes stipendiefonde m.m. 1936-37. Div. akter vedr. eforen for oplagspengene fra de lærde skoler 1843-79.

Gruppen Metropolitanskolen (M)

Regnskabsførelsen for Metropolitanskolen havde påhvilet Universitetets rektor, indtil den ved Universitetsdirektionens skr. af 4.7.1844 overgik til Kvæsturen.

Indhold: Kopibøger 1857-1908. Journaler 1844-1909. Journalsager 1844-1909. Hovedbøger 1846-1926. Kassebøger 1845-1861, 1912/13. Kontrakassebøger 1845-1861, 1912/13. Tiendeberegninger 1863-83. Afløste tiender 1909-14. Div. ang. afleveringsforretning vedr. regnskabet 1844 (m. ældre dokumenter).

Gruppen Seminariefonden, Døvstummeinstitutfonden og Bestallingsgebyrkassen

Ved ministeriel skr. af 6.2.1849 overdroges det til Kvæsturen at indkassere gebyrer for kaldsbreve, bestallinger, konfirmationer o.l. udstedt gennem Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Regnskabsføringen og kasseväesenet for Seminariefonden og Døvstummeinstitutfonden henlagdes under Kvæsturen ved kgl. res. af 14.3.1849. I 1860 blev opkrævningen af bestallingsgebyrer overført fra Kvæsturen til det netop oprettede Kassererkontor for Kongerigets Ministerier. Ved ministeriets skr. af 18.3.1892 overtog Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet selv regnskabsføringen for døvstummeinstitutterne og Seminariefonden.

Indhold: *Fælles for de 3 institutioner*: Kopibog 1849-57. Journal 1849-57. Journalsager 1849-57.

Seminariefonden (S): Kopibøger 1858-93. Journaler 1858-91. Journalsager 1858-91. Kassebøger 1876-80. Kontrakassebøger 1876-80.

Døvstummeinstituttet/-institutterne (D): Kopibog 1858-93. Journaler 1858-91. Journalsager 1857-91. Kassebøger 1849-61, 1878/79. Kontrakassebøger 1849-61, 1876-79. Fredericia Døvstummeinstituts kontrakassebog 1881-82.

Bestallingsgebyrkassen (B): Journal 1858-60. Journalsager 1858-60. Regnskaber 1850-60. Kassebøger 1850-61. Kontrakassebøger 1850/51, 1854-61.

Gruppen Vor Frue Kirke (F)

Konsistoriums patronat for Vor Frue Kirke ophørte 1.4.1917, og kirken blev selvejende. Kirkens formue udlagdes 1918 iht. lov 100 af 15.5.1903 om afløsning af tienden §23.

Indhold: Regnskaber 1851/52, 1858-76. Kassebøger 1844-1866. Kontrakassebøger 1844-1871 (div. år). Hovedbøger for Vor Frue Kirkes ekstraordinære bygningsfond 1856-67. Arvefæsteafgifter 1914-15. Tiendejordebøger m. bilag 1858-91.

Universitetskvæsturens Bogholderkontor ca. -1937

De af bogholderkontorets sager, der kun vedrørte et enkelt af de fonds, Kvæsturen forvaltede, skal søges i de ovenanførte grupper. Desuden indeholder enkelte rækker i Kuratoriets bogholderi 1938-54 også materiale fra før 1938.

Indhold: Referatjournal 1856-84. Journalregistre (udgåede skr.) 1910-53. Dagjournaler 1905-43. Journalsager ca. 1910-53. Korrespondance med Universitetets institutioner mv. 1862-1927. Registratur for Kirke- og Undervisningsvæsenet C 1914-23. Hovedbilag (brevjournaler) 1928-39. Universitetets og Kommunitetets anvisningsprotokol 1894-1912. Div. regnskabsprotokoller 1837-1936. Div. regnskabssager 1842-1937. Regnskabsudskrifter 1845-89. Regnskabsoversigter 1878-80. Krigsskat 1849-52. Arvefæsteafgifter til Universitetet, Kommunitetet og Sorø Akademi 1907-22. Afløste forpagtningskontrakter 1832-1900, 1917-26. Udstykningsdokumenter 1860-78. Skiftedecisioner og div. domme. Forsikrings-, obligations- og lånesager 1830-1938 (div. år). Lønnings- og pensionssager 1850-1909. Landgildesager 1891-1904. Forvalterjournal A-B 1918-23. Forvalterkontorets afløsningsprotokoller 1920-22. Budgetsager 1914-24. Sager vedr. landsbykirkerne ca. 1900-35. Skolevæsenets oversigter over indtægter og udgifter 1923-36. Lønningslister for Kommunitetet og Sorø Akademi 1919-39. Lønningslister for Polyteknisk Læreanstalt, Metropolitanskolen, Statens højere almenskoler og de storkøbenhavnske skoler 1919-21. Udbetalingslister for understøttelser af Den Private Pensionsfond 1926-33. Synsprotokoller over tjenesteboliger 1880-1927. Ejendomme i Skt. Pederstræde og Studiestræde 1925-31. Regnskabsbilag til §26 1930-37. Div. sager 1837-1936.

Regnskabsafslutningsbøger 1849-83. Forskudsbøger 1845-80. Gager og pensioner 1858-93, 1924-26. Div. kassebøger for prioritetsrenter 1926-36. Underjournaler for Universitetet, Polyteknisk Læreanstalt og statsskolerne 1926-38. Div. regnskabsprotokoller og -pakker. Obligationsbøger 1857-1934.

Diverse sager: Overformynderiprotokoller for Universitets- og Kommunitetsgodset 1835-50. Jordebøger for Universitetets, Kommunitetets og Sorø Akademis gods og tiender. Parcelkort og matrikelkort. Kvitteringsbog for A.W. Scheels stiftelse 1880-1936. Inskriptionsprotokol for pensionisterne ved Hellestrup 1751-1924.

Universitetskuratoriet 1936-71 1001/7

Kvæstorembedet ændrede navn til kurator med kgl. anordning 223 af 5.10.1936 om Universitetets organisation, uden at der i øvrigt skete væsentlige ændringer i den økonomiske administration og dens placering i forhold til ministerium og den akademiske universitetsledelse.

I 1956 overførtes regnskabsførelsen vedr. statsskolerne, tilskud til private højere almenskoler samt fællesudgifter vedr. det højere skolevæsen til Undervisningsmin.s bogholderi.

Kuratoriet bestod af tre kontorer, et kassererkontor, et bogholderikontor og et sekretariat. Sekretariatet havde tre afdelinger: En afdeling som bl.a. varetog administrationen af Universitetets ejendomme og jordegods, kollegie- og legatsager, pantebrevssager samt inventar og apparatur og forvaltningen af Sorø Akademi. En anden afdeling tog sig af personale-, løn- og budgetforhold, mens den tredie varetog bygge- og anlægsarbejder.

En række protokol- og sagsrækker i Universitetskvæsturens arkiv omfatter også dele af perioden efter 1936. Det gælder især den del af Kvæsturarkivet, der er inddelt i grupper efter fonds.

Henvisninger: Regnskabsberetninger for Københavns Universitet, Den Polytekniske Læreanstalt, Det højere skolevæsen, Kommunitet, Sorø Akademi samt forskellige Fonds, herunder Dansk-Islandsk Fond, aflagt af kurator 1937ff.

Kurator E.A. Koch, Privatarkiv nr. 6764.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse Københavns Universitet, Kuratoriet 1954-75.

Indhold: *Kurators Sekretariat 1937-53*: Kopibøger 1937-53. Journaler 1937-53. Journalregistre 1937-53. Journalsager 1938-53.

Kurators Sekretariat 1954-72 og Fællesjournalen 1972-75: Journalplan mv. 1954-75. Journalkort 1954-75. Dagjournaler 1954-75. Kopibøger 1954-75. Journalsager 1954-75.

Kuratoriets bogholderi ca. 1938-1954: Hovedbøger 1935-56. Brevkopibøger 1938-58. Grundbøger/journaler 1926-56(-60). Journalregister 1938-61. Journaler 1942-61. Legatjournaler 1938-57. Journalsager 1938-61. Sager vedr. privatskolerne 1940-63. Tilskud til private skoler og studenterkursus 1950-64. Sager vedr. de private gymnasieskoler 1939-50. Reskontro 1935-56. Duebrødre Klosters Fællesfond 1935-56. Slagelse Hospital 1935-39. Slagelsestipendiet 1938-54. Understøttelsesfonden 1938-54. Dansk-Islandsk Forbundsfond 1938-54. Kassebog for kirurgisk instrument- og bogsamling 1938-63. Det Kgl. Teater 1950-60. Charlottenborgs kunstauktioner. Hovedbog for Studenterrådet 1951. Kassebog for Studenterrådet 1951. Hovedbøger for Fondet til Drift af Arvebiologisk Institut 1938-54. Hovedbog for Universitetets Lånefond 1941-42. Div. protokoller vedr. obligationer og pantebreve 1939-53. Noterings- og anvisningsprotokol for div. regninger 1941-48.

Kuratoriets bogholderi 1954-72: Hovedkassebøger/maskinbogholderi m.m. 1956-72. Legatjournaler 1958-72. Journal B, legater 1963-72.

Kassererkontoret ca. 1937-70: Hovedkassebøger 1938-61. Div. kassebøger og regnskabssager 1924-61. Regnskabsbilag m.m. vedr. Statens og hovedstadskommunernes kursus til Studentereksamen 1930'erne. Tegninger og kontrakter vedr. H.C. Ørsted Instituttet. Entreprisekontrakter vedr. Zoologisk Centralinstitut. Entreprise- og projekteringskontrakter vedr. Universitetets Institut for Teoretisk Fysik (UITF), Risø Afdeling. *(TK)*

STIPENDIEBESTYRELSEN 1920-36 1001/21
STIPENDIEUDVALGET 1936-

Ved bek. 188 af 20.3.1920 om nye bestemmelser for Universitetets legater iht. kgl. anordning 187 af 19.3.1920 oprettedes en Stipendiebestyrelse. Denne overtog forvaltning og uddeling af alle stipendier, der uddeltes af Københavns Universitet, herunder Kommunitetsstipendier og bolig på Regensen og de øvrige kollegier tilknyttet Universitetet. Stipendiebestyrelsen valgtes af Den akademiske Lærerforsamling og bestod af 5 universitetslærere; én fra hvert fakultet. Navnet ændredes i 1936 til Stipendieudvalget. I 1971 placeredes Stipendieudvalgets administration under Fællessekretariatet.

Indhold: Div. akter vedr. "Universitetslegater" ved professor Goos 1890 og 1894. Kopibøger 1919-68. Forhandlingsprotokoller 1920-69. Dagjournaler 1920-55. Journaler 1915-55. Journalregister 1920-ca. 1955. Journalsager 1920-71. Kassebog 1927-47. Anvisningsbøger 1921-42. Udtagne sager vedr. lægebehandling og hygiejne 1920-48. Ansøgninger fra norske studenter 1945-53. Regens- og Kommunitetsstipendiet 1923-38. Kommunitetets udgiftspost 1924-55. Opslagsdato for legater. Legatansøgere efter fakultet 1927-54. Regnskab over depositumkontoen 1930-48. Ansøgninger om boglegater 1950-56. Protokoller og sager vedr. div. legater 1901-73. *(TK)*

KOLLEGIER

Til Universitetet henregnes de kollegier, hvis tilsyn og forvaltning påhvilede Konsistorium og Stipendiebestyrelsen/-udvalget, jf. VA XXI s. 230-31 og 286-91. Vedr. G.A. Hagemanns Kollegium se s. 772.

Regensen 1001/15/1

Henvisninger: Jeppe Tønsberg: Regensens arkiv - og regensianernes, i: *Fortid og Nutid XXVIII*, 1979-80 s. 289-90.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelsen er meget detaljeret og omfatter beskrivelse af de enkelte lægs indhold.

Indhold: Indkomne sager til regensprovsten 1918-66. Protokoller og skrivelser vedr. de Regensen tilhørende legater 1624-1977. Alumneprotokoller 1829-1951. Div. skrivelser i regensprovstens arkiv 1818-1976. Protokoller for Regensens Læseforening og Regensens Læsestue 1835-1955. Klokkerprotokoller (kirkebøger) 1865-1965. Referater, regnskaber m.m. for klokkerinstitutionen

1862-1972. Protokoller m.m. for Regensens Brugsforening 1893-1970. Protokoller m.m. for Regensens Lånekasse 1893-1946. Protokoller m.m. for Regensens Karlevæsen 1864-1931. Protokoller m.m. for Regensens Bladforening 1885-1929. Protokoller m.m. for foreningen 'Gamle' 1851-1907. Protokoller m.m. for foreningen 'Pip' 1885-1940. Andre foreninger m.m. 1874-1976. Div. sager 1823-1970. Div. protokoller og sager vedr. viceprovsterne 1892-1976.

Borchs Kollegium 1001/15/2

Indhold: Kassebøger 1937-58.

Elers Kollegium 1001/15/3

Indhold: Indkomne skrivelser til eforen 1917-48. Div. regnskabsprotokoller 1826-1958. Div. regnskabsbilag 1917-57.

Valkendorfs Kollegium 1001/15/4

Indhold: Vækkerselskabets protokoller 1842-97. Havens protokoller 1869-1931. Tennisklubben 1914-48. Skrivemaskineklubben og Custos Cutinae 1937-56. Div. protokoller vedr. læsestuen 1869-1967. Protokoller og sager for Inspector Collegii 1842-1967. Valkendorianersamfundet 1909-71. Div. sager 1840-1967.

Kvinderegensen 1001/15/7

I 1929 tog en selvbestaltet komité med dr.med. Eli Møller som formand initiativ til en offentlig indsamling til opførelse af en kvinderegens. Kollegiet, der stod færdigt i 1932, modtog også støtte fra Kommunitetet og staten. I henhold til fundats af 23.1. 1932 (Ministerialtid. B 1932 s. 33-38) var kollegiet en selvejende institution under Konsistoriums overbestyrelse. Det blev drevet af en bestyrelse udpeget af Konsistorium og Universitetets stipendiebestyrelse. Regnskabet varetoges af en af Konsistorium ansat vice-efor.

Indhold: Indsamlingskomiteens forhandlingsprotokol 1929-32. Byggeregnskaber m.m. 1929-33. Administration og korrespondance 1929-32. Husleje og beboere 1930-38. Ansøgninger og

udgående alumner 1932-50. 'Kvindelige Akademikere' 1930-49. Driftsregnskaber 1951-53. Eforatsmøder, budgetter og regnskaber 1949-87. Økonomi, administration, korrespondance 1972-87. Div. sager 1932-83. *(TK)*

STUDENTERRÅDET 1911-70 1001/16

Den Akademiske Lærerforsamling vedtog i 1911 at oprette fem studenterråd, ét for hvert fakultet. Medlemmer fra de fem fakultetsstudenterråd dannede Det Samlede Studenterråd. Ved kgl. anordning 293 af 11.5.1921 ang. almindelige bestemmelser om Universitetets organisation og universitetsanordningen 223 af 5. 10.1936 fastsattes valgbestemmelser, og studenterrådene anerkendtes som repræsentation for de studerende og fik høringsret i sager vedrørende de studerendes faglige interesser. Med styrelsesloven 271 af 4.6.1970 bortfaldt Studenterrådets lovfæstede status som officiel repræsentation for de studerende.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelsen indeholder journalnøgle til korrespondancen 1945-58.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1912-18. Mødereferater 1949-67. Forslags- og ankeprotokoller 1924-56. Forhandlingsprotokoller fra div. udvalg. Journaler 1936-63. Indkomne breve 1939-47. Indkomne breve j.nr. 0114-4910. Udgåede breve 1939-68. Korrespondance 1945-58. Kassejournaler 1939-59. Kassebøger 1926-31, 1945-49. Div. kassebøger 1941-59. Studenterrådets deltagelse i Universitetskommissionen 1935. Stockholms danske studenter ca. 1943-45. Div. vedr. middagslegater 1947-62. Studenterhytten ved Sjælsø, gæsteprotokol 1931-41. Studenterhytten Vintre Mølle, gæsteprotokoller m.m. 1950-58. Studenterhytten Vintre Mølle, regnskab 1953-58. Nordisk studenterkonference 1958. Regnskab for studillefesten mv. 1952-68. Meddelelser fra Århus Universitet 1955-67. Meddelelser fra Studenterrådet 1963-65. Studenterrådets deltagelse i Danske Studerendes Fællesråds arbejde. Henrik Glahns papirer 1944-46. Bent Wibergs papirer 1955-59. Scrapbøger og løse avisudklip 1935-61. Div. sager 1913-62.

Det Teologiske Studenterråd: Forhandlingsprotokoller 1919-64.

Forslags- og ankeprotokoller 1919-55. Teologisk undersøgelse 1931. Indkomne breve j.nr. 0000-0081.

Det Rets- og Statsvidenskabelige Studenterråd: Forhandlingsprotokoller 1912-60. Forslags- og ankeprotokoller 1918-52. Indkomne breve j.nr. 0100-0390.

Det Matematisk-Naturvidenskabelige Studenterråd: Forhandlings- og ankeprotokoller 1919-60. Indkomne breve.

Det Filosofiske Studenterråd: Forhandlings- og ankeprotokoller 1914-59. Indkomne breve. *(TK)*

FAKULTETER

I perioden 1970-73 betegnedes fakulteterne hovedområder.

Det Teologiske Fakultet ca. 1910- 1001/10

Journalen er indtil 1954 delt i to rubrikker: A: Indgåede sager og B: Udgåede sager. Fra 1954 er der kun én rubrik. De indgåede skrivelser og kopierne af de udgåede er indtil 1919/20 henlagt kronologisk. Herefter henlægges skrivelserne i emnesager. Da emnesagsnumrene først fremgår af journalen fra 1954, kan man ikke umiddelbart finde en sag via journalen i perioden 1920-54. Antallet af emnesager er dog ret lille.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1914-35. Protokol for samråd mellem Det Teologiske Fakultet og Det Teologiske Studenterråd 1913-65. Journal 1883-1939. Journalsager 1914-40. Prøveforelæsninger 1923-34. Doktor- og licentiatpromotioner 1826-1949. Fortegnelse over ansøgninger om at studere teologi uden foregående studentereksamen 1912-41. Professor Henrik Scharlings boglegat 1922-63. Legatsager 1919-39. Tryksager 1847-1964. Fortegnelse over specialer 1948-64. Eksaminationsprotokoller 1910-40. Register til karakterprotokol 1924-32. Karakterprotokoller 1914-42. Lodtrækningsprotokol 1945-67. Eksamensstatistikprotokol 1910-35. Protokol over teologiske skriveøvelser 1885-1958.

Det Rets- og Statsvidenskabelige Fakultet ca. 1910-70 1001/11

Det Samfundsvidenskabelige Fakultet 1970-

Journalerne er ført kronologisk, og sagerne er henlagt efter de indkomne skrivelsers løbenr. Fra 1935/36 deles journaler og journalsager i to rækker: Hovedrækken A, og rækken B, der indeholder studentersager.

Indhold: Fakultetsrådets forhandlingsprotokol 1907-57. Fakultetsrådets og afdelingsrådenes forhandlingsprotokol 1958-66. Do. samt studienævnsmøder 1966-72. Budgetsager 1966-72. Journaler 1891-1972. Journalsager 1912-72. Div. registrerings- og statistikprotokoller for eksaminer ved jura, statsvidenskab og forsikringsvidenskab 1875-1938. Eksamenssager 1911-24. Administrative eksamenspapirer 1956-73. Opgavetekster 1905-73. Eksaminationsprotokoller, jura 1905-66. Karakterprotokoller, jura 1902-69. Mødeprotokol for bogholderikursus, jura 1920-54. Eksaminationsprotokoller, statsvidenskab 1906-67. Karakterprotokoller, statsvidenskab 1907-69. Mødeprotokol for bogholderikursus, statsvidenskab 1917-52. Eksaminationsprotokoller, aktuar- og statistikeksamen 1919-67. Karakterprotokoller, aktuar- og statistikeksamen 1919-69.

Det Lægevidenskabelige Fakultet ca. 1910- 1001/12

Journalerne er ført kronologisk med henvisning til en emnedelt sagshenlæggelse.

Indhold: Kopibøger 1911-25. Journaler 1912-41. Journalsager 1910-45. Karakterprotokoller 1906-15. Forhandlingsprotokoller for fakultetsudv. af 21.6.1929 1929-33. J.S. Bocks, J. Bings og L.S. Fridericias disputatsoppositions manuskripter 1893-1955. Journal for doktordisputatser 1900-34. Journalregister 1922-39.

Kommissionen for Embedslægeeksamen 1914-73 1001/26

Kommissionen oprettedes ved kgl. anordning 213 af 4.9.1914 om indretning af en eksamen for embedslæger, jf. lov 87 af 25.4.1914

om embedslægevæsenets ordning §2. Anordningen ændredes flere gange, sidst ved anordning 149 af 6.5.1954 om specialkursus og eksamen for embedslæger. Kommissionen bestod bl.a. af professorer fra Det Lægevidenskabelige Fakultet og medicinaldirektøren, fra 1954 med professoren i hygiejne som fast formand.

Ved bek. 581 af 14.11.1973 om uddannelse af embedslæger overgik uddannelsen til Indenrigsmin., og kommissionen nedlagdes.

Indhold: Korrespondance 1914-28. Embedslægekursus 1916-68. Skriftlige opgaver 1940-60 (div. år).

Det Filosofiske Fakultet ca. 1910-70 1001/13
Det Humanistiske Fakultet 1970-

Journalerne er ført kronologisk efter indkomne skrivelser. Sagerne er til 1921 henlagt efter journalløbenr. Herefter er sagerne henlagt efter nummererede emner, hvortil der henvises i journalen. Fra 1927 er der ført journalregistre.

Henvisninger: Prof. Aksel E. Christensen, Privatarkiv nr. 8046.

Indhold: Diarium (journal) 1915-37. Journalsager 1912-40. Eksamensprotokoller 1902-41. Konkurrencer om det filosofiske professorat 1916 og 1922. Konkurrence om professorat ved tysk sprog og litteratur 1926.

Det Matematisk-Naturvidenskabelige Fakultet -1970 1001/14
Det Naturvidenskabelige Fakultet 1970-

Journalerne er ført kronologisk efter indkomne skrivelser. Sagerne er henlagt efter journalløbenr., fra 1967 dog med en vis emnemæssig opdeling. Fra 1963 er arkivet delt i en A-journal til fakultetets generelle sager og en B-journal til studentersager. 1973 indførtes en emneinddelt journalplan.

Indhold: Mødereferater, fakultetsrådet 1953-75. Dagjournaler (diarier) m. register 1921-72. Journalsager 1911-72. Budget- og

bevillingssager 1960-74. Eksamenspapirer, skoleembedseksamen 1917-20. Karakterprotokoller 1907-48. Administrative eksamensarkivalier 1924-75. Tilmeldinger og petita 1963-68. Opgavetekster til skoleembedseksamen 1926-68. Opgavebesvarelser 1970.

Udvalget vedr. ny studieordning 1938-43. Udvalget vedr. konferens- og licentiatstudium 1961-68. Fakultetsrådets byggeudvalg 1970-71. *(TK)*

INSTITUTTER, LABORATORIER M.M.

I løbet af 1900-tallet udviklede der sig en institut- og laboratoriestruktur under fakultetsniveau. Ved de lægevidenskabelige og matematisk-naturvidenskabelige fakulteter var de fleste lærere og forskere allerede i 1930'erne tilknyttet institutter, laboratorier og museer. I 1950'erne og 1960'erne organiseredes også de humanistiske, samfundsvidenskabelige og teologiske fakulteter i institutter. I 1973 var der ca. 140 institutter og laboratorier.

Universitetsinstitutter er som videnskabelige institutioner kun pligtige til at aflevere administrative arkivalier til Rigsarkivet. I det følgende er kun medtaget institutter, laboratorier m.m., der har afleveret arkivalier.

Henvisninger: Oversigt over institutters og laboratoriers historie, i: *Årbog for Københavns Universitet 1964-65*, 1966 s. 151-297. Henning Bender: *Københavns Universitets historie. Arkivvejledning*, 1977 s. 84-127.

Institutter for hele Universitetet

Indhold: *Institut for Anvendt Universitetspædagogik* (1001/20): Lærer- og studenterspørgeskemaer vedr. gruppeundervisning 1972-73.

Institutter m.m. under Det Lægevidenskabelige Fakultet

Henvisninger: Læge ved Institut for Eksperimentel Medicin og Kirurgi Erik Warburg, Privatarkiv nr. 6838. Læge ved Institut for Eksperimentel Medicin og Kirurgi m.fl. institutter Jens Bing, Privatarkiv nr. 6837.

Indhold: *Biokemisk Institut 1928-65, Biokemisk Institut B 1965-* (1001/12/9): Professor H. Klenows korrespondance 1957-66.

Patologisk-Anatomisk Institut 1897- (1001/12/12): Regnskabsbog 1926-32.

Laboratorium for Medicinsk Bakteriologi 1883-1910, Institut for Almen Patologi 1910-66, Institut for Medicinsk Mikrobiologi 1966- (1001/12/24): Korrespondance 1943-51. Personalesager 1939-43. Div. kassebøger 1938-64. Inventarfortegnelse u.år.

Hygiejnisk Institut og Budde-laboratoriet 1898- (1001/12/17): Div. sager 1931-60. Regnskabsbøger 1931-69. Regnskaber 1931-69.

Retsmedicinsk Institut 1910- (1001/12/18): Alkoholsager 1934-53. Faderskabssager (blodtypesager) 1930-59. Effektsager 1929-66. Se også Retslægerådet s. 566.

Cytofysiologisk Institut 1950-56 (1001/12/32): Professor H. Kalckars korrespondance 1950-56.

Institutter m.m. under Det Filosofiske (Humanistiske) Fakultet

Indhold: *Filologisk-Historisk Laboratorium 1895-1938. Filologisk Laboratorium 1938-76* (1001/13/14): Journal 1896-1935. Korrespondance 1895-54. Ønsker og forslag vedr. laboratoriet 1900-48. Kassebøger 1914-67. Revisionsprotokoller 1918-39. Besøgsprotokoller 1937-38. Besøgsstatistik 1914-53. Accessionskatalog 1896-1970.

Institut for Klassisk Filologi 1966- (1001/13/37): Materiale vedr. pædagogisk kollokvium 1971.

Institutter m.m. under det Matematisk-Naturvidenskabelige Fakultet

Indhold: *Fysisk-Kemisk Institut 1908-62, Kemisk Laboratorium IV 1962-* (1001/14/6 og 1001/14/14): Korrespondance 1925-60. Bestyrerernes korrespondance 1946-64. Korrespondance vedr. Danmarks Tekniske Højskole 1909-49. Korrespondance vedr. undervisningen 1915-48. Professor J.N. Brønsteds videnskabelige papirer m.m. (afl. 1959).

Kemisk Laboratorium (1001/14/10): Journal 1920-1951. Div. regnskabsbøger 1900-44.

Det Forsikringsmatematiske Laboratorium 1917- (1001/14/17): Div. korrespondance 1919-70. Professor J.F. Steffensens videnskabelige korrespondance 1923-58. Div. regnskaber 1919-64. Sager vedr. Aktuar- og Statistikundervisning 1943-73.

Studienævnet for Aktuar- og Statistikstudiet (1001/14/16): mødereferater 1973-74.

Institut for Sammenlignende Anatomi 1931- (1001/14/27): Div. korrespondance m.m. 1946-68. Kassejournaler 1943-64.

Det Zoofysiologiske Laboratorium 1908- (Isotopafdelingen 1952-57) (1001/14/32): Kassejournaler 1952-58.

Det Mineralogiske og Geologiske Museum (1001/14/45): Regnskabsbog 1918-32. *(TK)*

DIVERSE INSTITUTIONER

Det Regionale Edb-Center ved Københavns Universitet (RECKU) 1971-85 1001/18

Centeret etableredes i 1971 og havde til opgave at stille edb-kapacitet samt datalogisk og datamatisk assistance til rådighed for offentlige og hertil svarende forsknings- og videregående uddannelsesinstitutioner. Københavns Universitet varetog regnskabs-, bogholderi- og kassefunktionerne. Jf. de af Undervisningsmin. stadfæstede vedtægter af 10.12.1974. I 1985 sammenlagde Undervisningsmin. edb-centrene i København, Århus og på Danmarks Tekniske Højskole (NEUCC) til den landsdækkende statsvirksomhed *UNI-C Danmarks Edb-Center for Forskning og Uddannelse* (s.732).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

Professorernes Enkekasse 1001/29

Se VA XXI s. 447.

Indhold: Korrespondance mv. 1847-1943. Regnskaber og andet 1867-1955.

Universitetets spisestuer 1001/30

Indhold: Hovedbøger 1918-27. Kassebøger 1918-39. Kassejournaler 1939-43.

Københavns Universitets Jubilæumsfond af 1929 1001/28

Indhold: Forhandlingsprotokol m.m. 1930-66. *(TK)*

Den Arnamagnæanske Stiftelse 1730- 1680

Ved Arni Magnussons testamente af 6.1.1730 og fundats af 18.1. 1760 oprettedes Den Arnamagnæanske Stiftelse for at fremme kendskabet til gammel nordisk litteratur, sprog og historie gennem udgivervirksomhed på grundlag af Magnussons bibliotek og samling af islandske og andre håndskrifter. Samlingen opbevaredes i Universitetsbiblioteket indtil oprettelsen i 1957 af *Det Arnamagnæanske Institut* ved Kbh.s Universitet. Ved lov 194 af 26.5.1965 og traktat af 1.7.1965 (trådt i kraft 1.4.1971, jf. Højesterets dom 17.11.1966 nr.107) deltes samlingen, og der oprettedes en Arnamagnæansk Stiftelse ved Islands Universitet.

Stiftelsen og det hertil hørende legat bestyredes iht. til fundatsen af to eforer udpeget af Kbh.s Universitets Konsistorium. Ved reskript af 24.9.1772 overgik ledelsen af stiftelsens virksomhed til en "bestandig og samlet" kommission, *Den Arnamagnæanske Kommission*, med seks medlemmer, herunder de to eforer. I praksis fik kommissionens sekretær (fra 1925 forstander) væsentlig betydning for stiftelsens virksomhed. Ved kgl.res. af 9.6.1850, 8.5.1883 og 7.12.1883 skete mindre ændringer i kommissionens sammensætning, hvis ordinære medlemmer indstilledes af Konsistorium og beskikkedes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, mens de to eforer udpegedes af Konsistorium. Fra 1850 skulle der indsendes en årlig beretning til ministeriet. På baggrund af islandske krav om tilbageførsel af håndskrifter til Island omorganiseredes kommissionen i 1936 (anordning af 25.5. 1936). Formanden udpegedes af den danske undervisningsminister, og dens øvrige ti medlemmer paritetisk af danske og islandske myndigheder. Forholdene under 2. Verdenskrig, Islands udtræden af personalunionen med Danmark og spørgsmålet om overførsel af håndskrifter til Island medførte, at den islandske

Roskilde Universitetscenter blev 1976-78 styret af et eksternt rektorat, som bl.a. gennemførte lukningen af den samfundvidenskabelige basisuddannelse. Lukningen førte til en omfattende protest fra studenterne. Adskillige universitetsinstitutter over hele landet var besat i 3 uger i april- maj 1977, og der gennemførtes en række demonstrationer for at få uddannelsen genåbnet. Her ses en demonstration på Vor Frue Plads i København under 'RUC-aktionen' (foto: Tyge Krogh).

deltagelse i kommissionen begrænsedes. Efter at et udvalg under Undervisningsmin. havde afgivet betænkning i 1973 (Sv.4630), udstedtes anordning 503 af 1.10.1974 om nye bestemmelser vedr. bestyrelsen af Den Arnamagnæanske Stiftelse. Den Arnamagnæanske Kommission havde herefter fem medlemmer med Kbh.s Universitets rektor som formand.

Den Arnamagnæanske Kommissions arkiv er i Det Arnamagnæanske Institut. En detaljeret registratur med fyldige indledninger er udarbejdet i 1982.

Henvisninger: Prof. A. Magnusens Fundation, i: *Hofmans Samling af Fundationer X*, 1765, 1. Appendix s.2-11. Ole Rasmussen: *Registratur over Den arnamagnæanske Kommissions Arkiv ca.1730 - 1979 (dupl.)*, 1982. *(WR)*

Det Danske Center for Menneskerettigheder 1987- 2409

Ved folketingsbeslutning af 5.5.1987 oprettedes pr.1.8. s.å. Center for Menneskerettigheder i Danmark som en selvejende institution i tilknytning til Kbh.s Universitet med det formål at skabe en dansk forskningsindsats, at fremme undervisning og folkeligt oplysningsarbejde, formidle information, koordinere dokumentation og støtte og udbygge internationalt samarbejde på menneskerettighedsområdet. Centret lededes af en Centerbestyrelse, som skulle sikre centrets videnskabelige standard, varetage budget og udarbejdelse af handlingsprogrammer. Et bredt sammensat Centerråd havde til opgave at drøfte de overordnede retningslinjer for centrets virksomhed.

Henvisninger: Finansudvalgets aktstykke 1986-87 nr. 287.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Det Eksterne Rektorat for Roskilde Universitetscenter 1976-78 1340

På baggrund af længere tids politisk uro om Roskilde Universitetscenter bemyndigedes undervisningsministeren ved lov 603 af

10.12.1975 om Roskilde Universitetscenter til for RUCs vedkommende at fravige bestemmelserne i lov 362 af 13.6.1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner. Ved Direktoratet for de Videregående Uddannelsers cirk.skriv. af 22.12.1975 udnævntes Det Eksterne Rektorat, som trådte i funktion pr. 1.1.1976. Rektoratet havde tre medlemmer og fastsatte selv sin forretningsorden. Det var RUCs øverste besluttende myndighed, kunne ændre beslutninger truffet af kollegiale organer og skulle kun i tvivlstilfælde forelægge sine beslutninger for Undervisningsministeriet.

Ved lov 591 af 29.11.1978 om ændring af lov om RUC ophævedes 1975-lovens bestemmelse om, at loven skulle revideres i folketingsåret 1978-79. Fra 1.1.1979 ophævedes Rektoratet. En del af dets funktioner overgik til Tilsynsrådet for RUC, se ndf.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1.Afd., j.nr. 1975-11342-10. Dir. for de Videregående Uddannelser, j.nr. 24-4-0/75.

Indhold: Kopibog, rektorerne Knud Larsens, Erik Stig Jørgensens og Jørgen Balzers arkiver, dagsordener og referater, varia 1975-78. *(SR)*

Tilsynsrådet for Roskilde Universitetscenter 1979-82 1341

Tilsynsrådet blev nedsat i medfør af lov 591 af 29.11.1978 og afløste pr. 1.1.1979 Det Eksterne Rektorat for RUC, se ovf. Det ophævedes pr. 31.3.1982. Undervisningsministeriet fastsatte 1. 12.1978 "Bestemmelser om Tilsynsrådet for RUC", og Tilsynsrådet fastsatte selv 22.2.1979 "Nærmere regler for T.s virksomhed". Det bestod af 6 medlemmer udpeget af undervisningsministeren. Dets opgave var at føre tilsyn med RUCs drift og udvikling, herunder fordeling af ressourcer, tilrettelæggelse af forskning og undervisning m.m.

Tilsynsrådet var rådgivende for ministeren i spørgsmål om fastsættelse af bevillingsrammer m.m. Det stod i forbindelse med centret via rektor og kunne gribe ind i dets forhold.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1.Afd., j.nr. 1978-11342-30.

Indhold: Journalsager, interne skrivelser, skrivelser fra RUC, dagsordener og referater, bilagsbog og bilag, udgiftsbilag 1978-82. *(SR)*

Handelshøjskole- og ingeniøruddannelser

Handelshøjskolen i København 1917-32 1742

Den Handelsvidenskabelige Læreanstalt 1932-39

Handelshøjskolen i København 1939-

Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse oprettede i 1880 en privat handelsskole, som i 1917 blev en del af Købmandsskolen og fik betegnelsen *Handelshøjskolen i København*. I 1925 blev Handelshøjskolen berettiget til at modtage statstilskud, og Handelsmin. nedsatte et tilsynsråd. Da navnet Handelshøjskole ikke var beskyttet, besluttede man i 1932 at ændre det til *Den Handelsvidenskabelige Læreanstalt*, men vendte i 1939 tilbage til den oprindelige betegnelse.

Efter forudgående udvalgsbehandling kom der ved lov 272 af 14.6.1951 generelle regler om anerkendelse af handelshøjskoler, og ved efterfølgende bekendtgørelser fastlagdes administrationen og undervisningen på Handelshøjskolen i København. Handelshøjskolen blev betragtet som en skole ejet af en handelsorganisation. Loven lovfæstede tilsynsrådet, som nu blev Handelshøjskolens øverste myndighed. Ved bek. 296 af 25.9.1961 overgik Handelshøjskolen til Undervisningsmin.s ressort. Sagerne vedr. Handelshøjskolen udlagdes i 1974 til det samtidigt oprettede Direktorat for de Videregående Uddannelser.

Undervisningsmin. nedsatte 28.2.1962 et Højskoleudvalg for at vurdere skolens status og organisation. Den gamle ordning, der betød, at skolen var ejet af en handelsorganisation, havde bl.a. af økonomiske årsager vist sig uhensigtsmæssig. På baggrund af lov 191 af 4.6.1964 om godkendelse af handelsskoler og tekniske skoler og betænkningen fra Højskoleudvalget blev Handelshøjskolen ved lov 193 af 26.5.1965 en selvejende institution, og driften finansieredes herefter af staten. Det hidtidige tilsynsråd afløstes af et styrelsesråd, der bl.a. varetog den økonomiske ledelse. Der oprettedes endvidere et undervisningsråd, der var ansvarlig for undervisningen. De nærmere regler for undervisning og styrelse blev fastlagt med kgl. anordn. 345 af 6.9.1965.

Styrelsen af Handelshøjskolen blev ændret ved anordn. 26 af 2.2.1970; undervisningsrådet erstattedes af et konsistorium og to fagråd for henholdsvis den økonomiske og den sproglige afdeling. Ved lov 362 af 13.6.1973, som trådte i kraft 22.11.1974, blev Handelshøjskolen omfattet af bestemmelserne for højere læreanstalter. Loven indebar en demokratisering af beslutningsprocessen; konsistorium blev skolens øverste organ, hvori også de studerende blev repræsenteret, og de to fagråd ændrede navn til fakultetsråd. Styrelsesrådets kompetence indskrænkedes, men det vedblev med at bestå.

Arkivet fra Handelshøjskolen i Århus, oprettet 1974, hører under Landsarkivet i Viborg.

Henvisninger: Jens Vibæk og Jan Kobbernagel: *Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse 1880-1980*, 1980.

Indhold: Opgavetekster 1975-76. Cand.merc. matrikel 1979-84 (edb 1742:1). HA-matrikel 1977-84 (edb 1742:1). Sprogmatrikel 1974-84 (edb 1742:1). HD 1. dels matrikel (edb 1742:1). HD 2. dels matrikel 1982-84 (edb 1742:1). *(BB)*

Rådet for Ingeniøruddannelserne 1984- 2323

Efter tilskyndelse fra undervisningsminister Bertel Haarder nedsatte Det Faglige Landsudvalg for Ingeniøruddannelserne i 1983 en arbejdsgruppe, som skulle udarbejde en forenklet rådgivningsstruktur for ingeniøruddannelserne. Arbejdsgruppen foreslog oprettelse af et fælles rådgivende organ, Rådet for Ingeniøruddannelserne, til erstatning for Det Faglige Landsudvalg for Ingeniøruddannelserne (s. 734) og Teknikumrådet (s. 719). Disse ophævedes begge i 1984, og iht. vedtægter af 9.11.1984 nedsattes

Rådet for Ingeniøruddannelserne. Det omfattede ingeniøruddannelser og andre uddannelser, som Direktoratet for de Videregående Uddannelser måtte ønske at henføre til området, herunder landinspektøruddannelsen.

Rådet skulle udtale sig om sager, det forelagdes af Undervisningsmin., og kunne selv tage sager op vedr. videregående uddannelser og koordineringen af disse med andre uddannelsesområder, både angående grund- og efteruddannelsesspørgsmål. Det skulle som grundlag for sin virksomhed følge uddannelserne og udviklingen på arbejdsmarkedet. Udtalelser blev afgivet til Direktoratet for de Videregående Uddannelser.

Rådet skulle sammensættes sådan, at læreres, studerendes, aftageres og færdiguddannedes synspunkter repræsenteredes, og at teknologisk, erhvervsmæssig og samfundsmæssig indsigt repræsenteredes bredest muligt. Rådet havde 16 medlemmer foruden formanden og næstformanden. Et medlem udpegedes efter forslag fra Statens Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd, de øvrige efter forslag fra institutioner, hvis uddannelser hørte under rådets område, og af styrelser og sammenslutninger, der repræsenterede aftageres og færdiguddannedes synspunkter. Formanden udgjorde sammen med formændene for de faglige landsudvalg vedr. videregående uddannelser et formandskollegium til drøftelse af og rådgivning om sager af fælles interesse.

Sekretariatsopgaverne varetoges af Direktoratet for de Videregående Uddannelser, fra 1990 Undervisningsmin.s Universitetsafdeling. Rådet havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Direktoratet for de Videregående Uddannelser, j.nr. 1984/0635.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Den Polytekniske Læreanstalt - Danmarks Tekniske Højskole 1829- 1668

Den Polytekniske Læreanstalt oprettedes 1829. Den skulle foranstalte højere teknisk undervisning på et videnskabeligt grundlag. Undervisningen deltes i to studieretninger, 'Mekanik' og 'Anvendt Naturvidenskab'. Ved kgl. res. af 26.9.1833 blev det i 1807

privat stiftede *Institut for Metalarbejdere* integreret i Polyteknisk Læreanstalt. Instituttet skiltes atter fra læreanstalten i 1859, hvor det henlagdes til Det Tekniske Institut i Hovedstaden. I 1849 oprettedes et kursus i landøkonomi, som dog allerede 1859 overførtes til den nyoprettede Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. I 1857 oprettedes et kursus for ingeniører, som snart blev det mest benyttede.

I 1890 udvidedes læreanstalten betydeligt. Med et nyt reglement i 1894 opprioriteredes de tekniske fag. Hele uddannelsen førte nu til kandidatbetegnelsen ingeniør, og den deltes i tre retninger: Bygnings-, maskin- og fabrikingeniører. I 1903 føjedes en ny retning, elektroteknisk ingeniør, til. Fabrikingeniør-retningen ændrede i 1933 navn til kemiingeniør-retningen.

Læreanstalten sorterede oprindelig under Direktionen for Universitetet og de Lærde Skoler. I 1848 flyttedes overopsynet til Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, fra 1916 til Undervisningsmin. Anstalten lededes af en kgl. udnævnt direktør i forbindelse med en bestyrelse bestående af lærerne i hovedfagene. Bestyrelsen erstattedes i 1884 af et lærerråd bestående af alle fastansatte lærere. Fra 1860 blev den praktiske forvaltning forestået af en inspektør.

Ved det kgl. anordnede reglement af 8.2.1933 ændrede anstalten navn til Den Polytekniske Læreanstalt - Danmarks Tekniske Højskole, og ledelsesstrukturen ændredes en del: Lærerrådet bibeholdtes, men højskolen skulle nu ledes af en kgl. udnævnt rektor. Der oprettedes fagråd for hver af højskolens fem fagafdelinger. Der var fagafdelinger for den kemiske, den maskintekniske, den bygningstekniske og den elektrotekniske ingeniørvidenskab, samt for grundvidenskaberne. Der oprettedes et undervisningsråd bestående af rektor og formændene for fagrådene. Fagrådene og undervisningsrådet behandlede ændringer i studieordningerne og dispensationssager. Endelig var der i 1927 oprettet et polyteknikerråd af studenterrepræsentanter, som fik adgang til med højskolen at forhandle sager vedr. de studerendes interesser.

I 1969 indførtes valg til rektor- og prorektorembederne og de faglige forsamlinger, og studenterne fik repræsentation heri. Der oprettedes et konsistorium, som overtog det hidtidige lærerråds opgaver. Ved siden af fagrådene oprettedes nu et studieråd og et studienævn for hver af de fire studieretninger. Studierådene

havde overordnet tilsyn med studieplanerne mv., mens studienævnene førte tilsyn med undervisningen og behandlede dispensationssager mv.

I 1974 indrettedes højskolens ledelsesstruktur efter lov 362 af 13.6.1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner. Herefter erstattedes studierådene og -nævnene af fem fagstudienævn og et centralstudienævn. Studienævnene behandlede forhold vedr. undervisningen.

Reglementet af 1829 fastsatte, at hovedlærerne, de senere professorer, kunne ansætte og afskedige amanuenser mv. ved deres laboratorier, ligesom de kunne disponere over visse indtægter, som faldt af undervisningen. I forlængelse af disse rettigheder besad laboratorierne en betydelig autonomi. I de første 50 år var der 4-5 professorer med tilhørende laboratorier, men fra 1890'erne voksede antallet; i 1926 var der 23 laboratorier. Dette antal udvidedes kun lidt i de følgende 30 år, men i 1960'erne voksede antallet af laboratorier og institutter til over 50. Først ved statutterne af 1974 inddroges laboratorie-/institutstrukturen i den formelle ledelsesstruktur. Der oprettedes institutråd og institutbestyrelser til at fordele arbejdsopgaver og disponere over de økonomiske midler.

I perioden 1830-94 forestod Polyteknisk Læreanstalt den saglig-tekniske behandling af de såkaldte *eneretssager* eller *patentsager*. Eneret krævede kgl. bevilling. Den egentlige bevillingsudstedelse skete 1830-48 i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiets Industri-og Fabrikkontor, og 1849-94 i Indenrigsmin. 1. Kontor. I 1894 overgik behandlingen af patentsager til en nyoprettet *Patentkommission* (se Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet s. 1311).

Læreanstalten etablerede fra starten et bibliotek med teknisk litteratur. Det benævntes fra 1925 *Teknisk Bibliotek* og fik med anordningen af 8.2.1933 status som statens hovedbibliotek for teknisk-videnskabelig litteratur. Fra 1945 benævntes det *Danmarks Tekniske Bibliotek*.

1828-1935 journaliseredes efter rentekammersystemet (m. journalregister). 1842-84 fungerede journalen tillige som protokol for bestyrelsesmøder. 1936-65 journaliseredes efter kancellisystemet med samlesager uden periodeinddeling. 1965 indførtes et nyt journalsystem baseret på kartotekskort. Sagerne var fortsat samlesager uden periodeinddeling ("evighedssager"). Finanslovssager og optagelsessager dannedes dog årligt. Der indførtes i 1990 en edb-baseret periodeinddelt journalplan.

Henvisninger: Teknisk og naturvidenskabelig arbejdskraft. Bet. afgivet af den af Statsmin. nedsatte teknikerkommission, 1959 (229/Sv.1504). Bet. om ingeniøruddannelser i Danmark, 1968 (502/Sv.1521). Bet. om ingeniøruddannelser i Danmark, 1973 (699/Sv.3013).

Årsberetninger 1883-1903, se Ministerialtidende B. Årbog for Københavns Universitet og Den Polytekniske Læreanstalt 1903/04-1941/42. 1947/48ff er beretningerne udgivet selvstændigt.

Kultusmin.s kommission af 20.11.1873 vedr. Lokale for Den Polytekniske Læreanstalt. Reglementsændringer m.v. se Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1936/1755 og 2. Dept. 1. Kt., j.nr. 1959/80.

Indhold: Kopibøger 1878-1951. Journalregistre 1829-1950. Journaler 1828-1950. Journalsager 1828-1950. Brevlister 1848-1901. Brevbøger 1935-51. Postbøger 1935-51. Protokol for adgangseksamen 1833-1917. Fortegnelse over polytekniske eksaminander 1829-1907. Eksamensprotokoller med registre 1831-1918. Orig. eksamensbeviser 1834-1950. Bestyrelsesprotokol 1830-41. Lærerrådsprotokoller 1884-1915. Matrikel og eksamensregister for Danmarks Tekniske Højskole og Danmarks Ingeniør Akademi 1973-88 (edb 1668:1).

Byggesager 1904-50. Studiesager 1942-50. Eksamensstatistik 1910-43. Eksamenssæson-sager og karakterlister 1925-50. Eksamensopgaver 1903-50. Oplysningsprotokol 1925-34. Navneforandringer 1900-35. Adresser 1900-35. Fripladser og stipendier 1914-34. Legatjournaler 1929-49. Værkstedsprotokol 1932-38. Protokol over forsømmelser under værkstedsuddannelse 1945-46. Værkstedssager 1939-50. Lærebog i metallernes mekaniske teknologi 1852.

Hovedbøger 1829-1950. Kassejournaler 1926-50. Reskontro 1926-50. Kassebog 1934-41. Regnskaber med bilag 1893/94-1908/09. Regnskabsstatistik 1926-38. Analysebøger 1938-50. Hovedbøger for tekniske anlæg 1907-40. Gas- og elektricitetsregnskab 1906-51. Effektbøger 1940-52. Inventarfortegnelse 1913. Kassebog, instrumentkøb 1940-44. Hovedbog, instrumentkøb 1948-49. Rektor, repræsentation 1933-36. Inspektionsregnskab

1918-26. Skattebog 1933. Bidrag til arbejdsløshedsfond 1940-42. Regnskaber for forskellige fonds 1909-50. Regnskaber for legater og særlige konti 1912-42. Regnskab for Teknisk-Kemisk Fond 1920-44.

Kassebøger for forberedelseskursus 1909-44. Kassejournal for forberedelseskursus 1937-47.

Kopibog for eneretssager 1888-95. Registre over patentsager 1869-92. Journaler over eneretssager 1886-94. Eneretssager 1875-94. Docent H.I. Hannovers kopibøger 1888-95. Protokol over erklæringssager fra Patentkommissionen 1894-96. Verzeichnis der deutchen Patentklassen 1906.

Professor Prytz' embedsarkiv. Fysisk Laboratorium: Div. sager og korrespondance 1897-1950. Forhandlingsprotokol for Polyteknisk Samfund 1848-51.

Div. materiale ca. 1950-60 (afleveret 1991, endnu uordnet).

(TK)

Danmarks Ingeniørakademi 1957- 1669

I 1950'erne steg behovet for teknikere på forskellige uddannelsesniveauer, og de tekniske uddannelser i Danmark blev derfor taget op til revision. Revisionen førte bl.a. til oprettelsen af Danmarks Ingeniørakademi (DIA) i 1957. Forslaget til oprettelsen kom fra Danmarks Tekniske Højskole (DTH) og begrundedes dels med pladsmangel på højskolen, dels med at mange studieansøgere forventedes at ville foretrække en mindre teoretisk og kortere ingeniøruddannelse.

DIA blev i organisatorisk henseende tæt knyttet til DTH, jf. Undervisningsmin.s bemyndigelsesskrivelse af 12.7.1957 til DTH's rektor Anker Engelund. Det lededes fagligt af en bestyrelse bestående af rektor og prorektor ved DTH samt en repræsentant for afdelingslederne ved DIA. Til rådgivning for bestyrelsen nedsattes et repræsentantskab bestående af 4 af DTH's lærere og 4 sagkyndige uden for DTH. Repræsentantskabet udvidedes senere med de 4 afdelingsledere ved DIA. Administrationen af DIA varetoges af DTH's administration.

Uddannelsen deltes i de samme 4 studieretninger som på DTH, nemlig kemi-, maskin-, bygnings- og elektroingeniør. For

hver studieretning oprettedes en afdeling. Lærerne valgte af deres midte en afdelingsleder, der var afdelingens tilsynsførende leder. Ved hver studieretning oprettedes desuden et fagråd bestående af lærerrepræsentanter for alle fag inden for den pågældende studieretning.

Ved lov 204 af 4.6.1965 etableredes i 1966 en maskin- og en bygningsafdeling i Ålborg. Ålborg-afdelingerne lededes og administreredes fra København.

Ved anordning om Danmarks Ingeniørakademi af 15.8.1969 blev DIA's styrelse for første gang nærmere bestemt. Den snævre tilknytning til DTH opretholdtes i det store og hele. Der skulle nu vælges vicerektor af DIA's lærere. Rektor for DTH skulle stadig tillige være rektor for DIA, mens vicerektor skulle varetage den daglige ledelse af akademiet. Der oprettedes et konsistorium og 4 fagråd, et for hver afdeling. Ved anordning om ændring af anordning om Danmarks Ingeniørakademi af 13.9. 1972 foretoges mindre justeringer af styrelsesstrukturen.

Ved statut af 13.9.1974 indrettedes DIA's styrelse efter lov 362 af 13.6.1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner. Tilknytningen til DTH opretholdtes med fælles rektor og administration, men vicerektor fik øgede beføjelser. De tidligere fagråd benævntes nu afdelingsråd. Der oprettedes desuden fire fagstudienævn og et centralstudienævn. Studienævnsstrukturen skulle behandle forhold vedr. undervisningen. Endelig oprettedes faglige sektioner til at bestyre arbejdsfordeling mv. i de sektioner, fagafdelingerne var opdelt i.

I 1974 overførtes DIA's Ålborg-afdelinger til det nyoprettede Ålborg Universitetscenter.

DIA administreredes af DTH's administration. 1957-89 journaliseredes på kartotekskort. De oprettede sager fungerede som samlesager uden periodeinddeling (evighedssager). Finanslovssager og optagelsessager dannedes dog årligt. Der indførtes i 1990 en edb-baseret periodeinddelt journalplan.

Henvisninger: Teknisk og naturvidenskabelig arbejdskraft. Bet. afgivet af den af Statsmin. nedsatte teknikerkommission, 1959 (229/Sv. 1504). Bet. om ingeniøruddannelser i Danmark, 1968 (502/Sv. 1521). Betænkning om ingeniøruddannelser i Danmark, 1973 (699/Sv. 3013). Årsberetninger 1972/73 ff.

Matrikel- og eksamensregister 1973-88, se Danmarks Tekniske Højskole ovf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Northern Europe University Computing Center (NEUCC) 1965-72 1692

Det Regionale Edb-Center ved Danmarks Tekniske Højskole (NEUCC) 1972-85

I 1964 tilbød International Busines Machines A/S i Danmark (IBM) den danske regering et dataanlæg til brug for undervisnings- og forskningsopgaver ved universiteter og højere læreanstalter. Til gengæld skulle Danmark stille bygning og personale til rådighed, og anlægget skulle kunne benyttes af tilsvarende institutioner i det øvrige Norden og Holland. Herefter oprettedes Northern Europe University Computing Center (NEUCC) i henhold til en aftale af september 1964.

Centeret etableredes som et institut under Danmarks Tekniske Højskole med et særligt personale under ledelse af en direktør, der sorterede direkte under højskolens rektor. Undervisningsmin. nedsatte et rådgivende tilsynsråd med repræsentanter for højskolen, universiteterne, Undervisningsmin., Finansmin.s konsulent i databehandlingsspørgsmål samt en repræsentant for hver af de øvrige deltagende lande.

Aftalen med IBM blev opsagt med virkning fra 1972, og ved etableringen af regionale edb-centre ved Københavns og Århus Universiteter i 1971-72 indføjedes NEUCC som det tredie regionale center for DTH. Centret skulle herefter stille edb-kapacitet til rådighed for videregående uddannelse og forskning ved offentlige og hertil svarende institutioner samt for sådanne brugere, som måtte blive anvist af Undervisningsmin. Det lededes af en bestyrelse med et rådgivende repræsentantskab udpeget af brugerinstitutionerne. Såvel NEUCC's som Det Regionale Edb-

Fra bisættelsen af geheimekonferensråd G.A. Hagemann i Frederikskirken 30.4.1916. Mange prominente personer var til stede, heriblandt Finansministeriets tre departementschefer i embedsuniform. De uniformerede er fra venstre A.C. Schlichtkrull (1844-1926), P.J.C. Hansen (1852-1932) og P.O.A. Andersen (1862-1929). Det var ikke underligt, at administrationens top var samlet til Hagemanns begravelse. Han havde været drivkraften bag introduktionen af en række nye videnskabelige metoder i dansk industri, han stod bag en stor del af Danmarks indbringende handel med kryolit, han anlagde et sukkerkogeri på St. Croix, støttede Niels R. Finsens videnskabelige arbejde og blev siden formand for Finsen Instituttets Overbestyrelse. Hans vigtigste indsats var måske som direktør for Polyteknisk Læreanstalt fra 1902. Han moderniserede undervisningen og virkede filantropisk, bl.a. ved at oprette Hagemanns Kollegium (Det Kgl. Bibliotek).

Centers kasse- og regnskabsfunktioner, personaleadministration, bygningsforvaltning mv. varetoges af DTH's administration.

Ved sammenlægningen af de regionale edb-centre i 1985 nedlagdes NEUCC som selvstændig institution og afløstes af UNI-C Danmarks Edb-Center for Forskning og Uddannelse, s. 732.

Henvisninger: Bet. om udbygning af edb-kapaciteten for forskning og uddannelse, 1969 (523/Sv.1122) s. 102-6. *NEUCC 1965 -75* red. Birgit Rosengreen, 1975.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

G. A. Hagemanns Kollegium 1907- 1693

Ved fundats af 22.8.1907 oprettedes G. A. Hagemanns Kollegium som en gave fra direktøren for Den Polytekniske Læreanstalt, gehejmekonferensråd G. A. Hagemann. Kollegiet husede studerende ved Den Polytekniske Læreanstalt - Danmarks Tekniske Højskole. Fundatsen er ændret flere gange, senest i 1973.

En række andre kollegiers arkiver, herunder Regensens, indgår i Kbh.s Universitets arkiv, se s. 749.

Indhold: Kopibøger 1903-36. Kassejournaler 1921-50. Hovedbøger 1912-44. Kassebøger 1910-21, 1931-36. Årsregnskaber 1931-44. Bestyrelsesprotokol 1907-21. Fonds 1933-41. Alumnebøger 1908-45. Studielån til kollegianerne 1908-38. Afdrag på studielån 1908-34. Regnskabsbøger 1914-32. Regnskabsbilag 1939-40, 1946-47. Breve 1935-37. *(BB)*

Seminarier og læreres videreuddannelse

Skolelærer- og Skolelærerinde-eksamenskommissionen 1869-95 2506

På initiativ fra Folketinget centraliseredes eksaminationen af skolelærere og skolelærerinder ved lov af 25.7.1867. Med virkning fra 1869 ophævedes statsseminariernes eksaminationsret, skolelærereksamen iht. lov af 15.2.1857 §4 og skolelærerindeeksamen iht. bek. af 16.11.1859. I stedet oprettedes en Skolelærer- og Skolelærerindeeksamenskommission udpeget af kirke- og undervisningsministeren. Kommissionen skulle afholde eksamen en gang årligt i København, Odense og Århus.

Ved lov 37 af 30.3.1894 om seminarier og prøver for lærere og lærerinder i folkeskolen m.m. overgik lærer- og lærerindeeksamen atter til seminarierne, nu med et af ministeriet udpeget censorkorps. Som følge heraf nedlagdes eksamenskommissionen i 1895.

Kommissionens eksamensprotokoller 1869-95 er i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 2. Kt., Gruppeordnede sager

Henvisninger: Niels Petersen: *Kultusministeriet*, 1984 s. 276. Rigsdagstid. 1866/67 B sp. 447-56 og 1419-44. *(TK)*

Seminarierådet 1954- 1722

Seminarierådet blev oprettet iht. lov 220 af 11.6.1954 om læreruddannelse §17 med det formål at yde undervisningsministeren bistand i sager vedr. læreruddannelse. Rådets første opgave var at udarbejde en bek. om loven (111 af 5.4.1955). Det bestod oprindelig af 10 medlemmer og ministeren eller en stedfortræder som formand. Iht. lov 235 af 8.6.1966 om læreruddannelse §4 bestod det af 16 repræsentanter for seminarierne og andre uddannelsesinteresser samt direktøren for Folkeskolen og Seminarierne som formand.

Arkivdannelsen skete i begyndelsen uden journalisering; fra 1966 fandt journalisering sted i stigende omfang i Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, først på j.nr. F. 01-50, 1980-891 på j.nr. S. 01-50 og siden 1990 på Univ.afd., j.nr.06.00.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1. Dept., j.nr. 09-09-04/65. Rektor ved Danmarks Lærerhøjskole Tage Larsen, Privatarkiv nr. 7131.

Indhold: Materiale vedr. lovgivning og bekendtgørelser for seminarieområdet 1954-69. *(SR)*

Seminariernes Rektorforsamling 1970- 2526

I 1970 oprettede rektorerne ved seminarier, som uddanner lærere til folkeskolen iht. lov 235 af 8.6.1966, en kollegial forsamling kaldet *Seminariernes Rektorforsamling*. Forsamlingen afgav udtalelser til statslige myndigheder og valgte medlemmer til statslige og andre kommissioner og udvalg m.m., men var ikke formelt anerkendt af Undervisningsmin. som repræsentant for rektorerne med høringsret mv.

Henvisninger: Rektor ved Danmarks Lærerhøjskole Tage Larsens, Privatarkiv nr. 7131.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Danmarks Pædagogiske Institut 1955- 1727

Danmarks Pædagogiske Institut oprettedes ved lov 221 af 11.6. 1954 efter forslag i Bet. ang. oprettelse af et pædagogisk institut, afgivet af det af undervisningsministeren 28.8.1950 nedsatte udvalg, 1953 (79/Sv. 974). Dets formål var at foretage videnskabelige undersøgelser og udføre arbejder af betydning for pædagogisk virksomhed, bistå ved pædagogisk forsøgsvirksomhed, give pædagogik- og psykologistuderende lejlighed til praktikanttjeneste ved Instituttet og i samarbejde med Danmarks Lærerhøjskole at afholde instruktionskurser.

Instituttet lededes af en direktør og et fagligt råd. Rådets medlemmer var direktøren (formand), afdelingslederne og et antal af undervisningsministeren beskikkede forskere og eksperter; iht. lov 188 af 22.5.1963 var disse: 8 lærere fra højere læreanstalter i fag af betydning for Instituttet, en skolehygiejniker og en repræsentant for Instituttets repræsentantskab. Repræsentantskabet formidlede kontakten til de pædagogiske arbejdsfelter og fik mindst en gang om året forelagt arbejdsplaner, resultater og budget. Nærmere regler for virksomheden blev fastsat ved bek. 38 af 2.3.1965, jf. bek. 423 af 16.6.1987.

Henvisninger: Danmarks Pædagogiske Institut 1955-75. DPI rapport nr. 15, 1975. Jesper Florander: Fra stavelister til informationsteknologi. 30 års pædagogisk forskningsarbejde, i: *Uddannelse,* 1985.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Statens Pædagogiske Forsøgscenter 1964- 1720

Tilsynsrådet for Statens Pædagogiske Forsøgscenter 1965- 1721

Undervisningsmin. nedsatte 27.2.1961 et udvalg om et pædagogisk forsøgscenter i Rødovre. Formand var statskonsulent K. Helveg Petersen, som i samarbejde med stadsarkitekt Børge Lorentzen, Rødovre, netop havde fået oprettet Ungdomsbyen i Rødovre, hvor elever fra 8.-9. klasse kunne få orientering og demonstration af erhvervs, håndværks og institutioners virksomhed. På grundlag af betænkning af 1.7.1963 (Sv. 1050) fik Helveg Petersen som undervisningsminister gennemført lov 142 af 13.5. 1964 om en statsskole som forsøgscenter for 8.-9. klasse, der iht. §1 skulle indrettes i tilknytning til Ungdomsbyen.

Statens Pædagogiske Forsøgscenters skole for 8.-10. klasses elever fra det storkøbenhavnske område gennemførte et pædagogisk udviklingsarbejde, der skulle imødekomme aktuelle behov hos Folkeskolens lærere. I Ungdomsbyen, der indgik i Forsøgscentret, gennemførtes kortere eller længere erhvervsorienterende kurser for elever fra hele landet.

Tilsynsrådet for Statens Pædagogiske Forsøgscenter blev nedsat af Undervisningsmin. 30.1.1965 med den opgave at stå i forbindelse med erhvervslivet, kommunale organisationer og pædagogiske interesser og organisationer, at udøve tilsyn med Forsøgscentrets arbejde og over for Undervisningsmin. at fremsætte indstillinger og vejledende udtalelser. Sekretariatsforretningerne varetoges indtil medio 1979 af Direktoratet for Folkeskolen, derefter af Forsøgscentret (j.nr. 05.01.00).

Henvisninger: Undervisningsmin., Udvalget af 27.2.1961 om oprettelse af et ungdomscenter i Rødovre (17/199/1095). Undervisningsmin.s 1. Dept. 2. Afd., J.nr. 1963/72-01-09.

Kvartalsskriftet *CRIT*, 1986-.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Bestyrelsen for Faglærerindeeksamen 1905-21 — 1725

Bestyrelsen for Faglærer- og Faglærerindeeksamen 1922-44

Bestyrelsen for Faglærereksamen 1945-79

Med det formål at fremme en tilfredsstillende uddannelse af lærerinder for de højere pigeskoler oprettedes ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets (3. Kt.) skr. af 2.5.1905 en faglærerindeeksamen bestående af en teoretisk og praktisk prøve. Eksamen omfattede et eller flere af fagene dansk, historie, geografi, naturhistorie, fysik, tysk, engelsk, fransk og matematik. I 1920 kom også færdighedsfagene gymnastik, skolekøkken, tegning, musik, håndarbejde og sløjd til, og i 1950'erne småbørnsundervisning. Til at forestå eksamen nedsatte Ministeriet (3. Kt.) ved skrivelse af 26.6.1905 en Bestyrelse for Faglærerindeeksamen, som skulle bestå af en repræsentant for hhv. Foreningen af de Danske Pigeskoler, Bestyrerforeningen for Pigeskolerne i København og på Frederiksberg og Det Pædagogiske Selskab i København. Ved nedlæggelsen af Bestyrerforeningen for Pigeskoler i 1915 erstattedes dennes repræsentant af en repræsentant for Ministeriet. I 1922 fik også lærere adgang til at indstille sig til denne eksamen.

Undervisningen foregik i hovedsagen på Det Trierske Faglærer- og Faglærerindekursus og på Zahles Seminarium. Undervisningen i færdighedsfagene foregik på Danmarks Højskole for Legemsøvelser, Danmarks Lærerhøjskole, husholdningsseminarier, Statens Fuldstændige Tegnelærerkursus og sløjdlærerskolerne. Kandidaterne betalte et eksamensgebyr, men herudover finansieredes faglærerinde- og faglærereksamen af staten.

Eksamen var udover for lærerkandidater åben for alle, som havde bestået studentereksamen, real-, præliminær-, pigeskoleeksamen eller på anden måde erhvervet sig en tilsvarende almendannelse. Oprindelig benyttedes faglærereksamen altovervejende som en overbygning på lærereksamen. I forlængelse af ændringer i læreruddannelsen i 1950'erne bortfaldt dette behov

efterhånden, og faglæreruddannelsen blev i stigende grad benyttet af ikke-seminarieuddannede.

I 1970 indstillede bestyrelsen, at faglærereksamen nedlagdes, dels fordi den var blevet overflødig for de seminarieuddannede lærere, dels fordi den betragtedes som utilstrækkelig for ikke-seminarieuddannede. Ved Undervisningsmin.s skr. af 30.5.1974 (1.Afd., j.nr. 08-08-03/1973) besluttedes faglærereksamen nedlagt. Den endelige afvikling skete i 1979.

Indhold: Eksamensprotokoller 1904-79. Eksamensopgaver 1965-79. Korrespondance og alm. bestemmelser 1920-80. *(TK)*

Styrelsen for Nordisk Husholdningshøjskole 1963-77 — 2350

Styrelsen for Nordisk Højskole for Husholdningsvidenskab 1977-

Efter anbefaling fra Nordisk Råd i 1961 besluttede de nordiske landes undervisningsministre at stifte Nordisk Husholdningshøjskole. Den oprettedes i 1963 og organiseredes som en 'immateriel' højskole, idet den ikke lå samlet. Dens forskellige linier knyttedes til en række læreanstalter i Norden. Institutionen lededes af en fælles styrelse, som udstedte bevis for husholdningskandidateksamen med nordisk gyldighed.

Der oprettedes en tekstillinie ved Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg i 1963, en ernæringslinie ved Oslo Universitet i 1966 og en diætikeruddannelse i Göteborg i 1977. I 1977 ændredes institutionens navn til Nordisk Højskole for Husholdningsvidenskab.

Arkivet stammer fra det danske styrelsesmedlem, Gustav Nedergaard, rektor for Ankerhus Husholdningsseminarium i Sorø.

Henvisninger: Frantz Wendt: *Nordisk Råd 1952-1978*, Stockholm 1979, s. 274-75.

Indhold: Korrespondance, mødereferater, årsberetninger mv. 1963-72. Div. sager 1967-72. *(TK)*

Statens Kursus til Uddannelse af Håndgerningslærerinder 1901-33 1733
Statens Håndarbejdskursus 1933-72

Ved lov 47 af 24.3.1899 om forskellige forhold vedr. folkeskolen §10 gjordes håndarbejde til obligatorisk fag for piger i købstadsskoler og de landsbyskoler, hvor der var ansat en lærerinde. Loven anbefalede samtidig, at der ansattes særlige håndarbejdslærerinder i landsbyskoler, hvor der ingen lærerinde var. Efter anmodning fra Dansk Husflidsselskab bevilgedes på finansloven 1901/02 5000 kr. til oprettelse af et kursus for lærerinder i kvindelig håndgerning. Kurserne rettede sig mod de særligt ansatte håndarbejdslærerinder i landsbyskoler. De gennemførtes af Dansk Husflidsselskab, men under bestyrelse af en komité med repræsentanter for Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, Dansk Skoleforening og Husflidsselskabet. Komiteen nedsattes af min. (3. Kt.) ved skr. af 16.3.1901.

I 1906 overtog Komiteen til Uddannelse af Håndgerningslærerinder driften af kurserne. Komiteen, der var udpeget af Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, nedsattes ved skr. (3. Kt.) af 3. 5.1906. I 1917 blev håndarbejdsinspektøren (s.667) formand for Komiteen til Uddannelse af Håndgerningslærerinder og kom dermed til at forestå driften af kurserne.

Fra 1918 optoges tillige uddannede lærerinder og cand.mag.er på kurset. Kurserne afvikledes som sommerkursus. Fuld uddannelse krævede deltagelse i 2 kurser. Kurset benævntes fra 1933 Statens Kursus i Håndarbejde og kort herefter Statens Håndarbejdskursus.

Ved finansloven for 1973/74 (forslag til finanslov, anm. til §20.3.31) overførtes kursusvirksomheden fra håndarbejdsinspektionen til Danmarks Lærerhøjskole.

Henvisninger: A.C. Højberg Christensen m.fl. (red.): *Leksikon for Opdragere*, 1953, art. Håndarbejdskursus, Statens. Undervisningsmin. 1. Dept., j.nr. AT 1917/1480.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Statens Tegnelærerkursus 1890-1963 1732
Statens Kursus for Formningslærere 1963-71

Monrads Kursus, der senere udviklede sig til Danmarks Lærerhøjskole (s.781), afholdt tegnekurser fra sin oprettelse i 1856. I 1878 henlagdes tegneundervisningen under Det Tekniske Selskabs Skole, der hørte under Indenrigsmin. og uddannede lærere til de tekniske skoler. De i forbindelse med Monrads Kursus afholdte tegnekurser finansieredes dog af Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

I 1890 beskikkedes den daværende tegneinspektør for det københavnske skolevæsen, Carl F. Andersen, til Indenrigsmin.s Inspektør for de Tekniske Skoler i Provinserne. I forlængelse heraf beskikkedes han den 17.5.1890 tillige som Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets tegneinspektør (s.666) med den opgave at forestå de feriekurser i tegning, der afholdtes for lærere ved tekniske og andre skoler for midler fra Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Kurserne, der fra da af kaldtes *Statens Tegnelærerkursus*, henlagdes nu under tegneinspektøren.

I forbindelse med oprettelse af en selvstændig stilling som tegneinspektør under Undervisningsmin. i 1915 udskiltes uddannelsen af de tekniske skolers tegnelærere fra kurset og overførtes til Handelsmin. Herefter forestod Statens Tegnelærerkursus kun videreuddannelse af folkeskolelærere. 1932-37 afholdtes ikke kurser, og 1940-41 afholdtes de uden statslig støtte.

1963 ændredes navnet til *Statens kursus for Formningslærere*. I 1971 ophørte kurset, og opgaverne overgik til Danmarks Lærerhøjskole.

I Undervisningsmin.s 1. Dept. findes kassebøger og kassekladdebøger for Statens Tegnelærerkursus fælles med bl.a. Statens Lærerhøjskole 1908-24.

Henvisninger: A.C. Højberg Christensen m.fl. (red.): *Leksikon for opdragere*, 1953 art. Tegnelærerkursus, Statens. Bet. om tegneundervisningen i landets skoler, 1878, i: Ministerialtid. 1878/79 B s. 543-555.

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3. Kt., j.nr. RR

1890/622. Handelsmin., j.nr. 1914/452. Undervisningsmin. 1. Dept. 2. Kt., j.nr 1947/1875.

Indhold: Kopibøger 1908-16. Hovedbøger 1903-32. Elevernes bedømmelse 1903-08. *(TK)*

Dansk Sløjdlærerskole (1886)1918- 1734

I 1886 oprettedes Dansk Sløjdlærerskole som en privat institution af forstander Aksel Mikkelsen. Ved lov 181 af 20.3.1918 om statens overtagelse af Dansk Sløjdlærerskole m.m. overgik skolen til statseje. Skolen lededes af en forstander.

Uddannelsen af sløjdlærere havde fra århundredets begyndelse været delt mellem Dansk Sløjdlærerskole og en uddannelse på Askov Efterskole. De to skoler benyttede forskellige undervisningssystemer. Ved lov 160 af 18.5.1937 om folkeskolen gjordes sløjd til obligatorisk fag i mellemskolen. I forlængelse heraf optoges sløjd som fag på seminarierne. I bek. 59 af 23.2.1940 fastsattes fælles retningslinier for Dansk Sløjdlærerskole og Askov Sløjdlærerskole, den senere Esbjerg Sløjdhøjskole. Skolerne skulle dels tilbyde kurser, som svarede til seminarieuddannelsen i sløjd, dels skulle de foranstalte videreuddannelseskurser i sløjd. Bek. ændredes flere gange, senest ved bek. 488 af 27.8. 1973.

Skolen har såvel før som efter statens overtagelse haft en større virksomhed dels med fabrikation og salg af sløjdværktøj, kaldet Dansk Sløjdlærerskoles Værktøjshandel, dels med udgivelse af tryksager (jvf. Rigsdagstid. 1934/35 A, sp. 1481-82). Sidst i 1970'erne nedlagdes skolens udgivelsesvirksomhed med oprettelsen af Dansk Skolesløjds Forlag.

I 1980 besluttedes Dansk Sløjdlærerskole nedlagt, men beslutningen ændredes året efter. Skolen skulle bestå, men fremtidig udelukkende forestå læreres videreuddannelse.

Skolens forstander fungerede tillige som sløjdinspektør 1906-18 og 1930-66. Det foreløbigt ordnede arkiv indeholder derfor en del arkivalier vedr. sløjdinspektionen.

Henvisninger: A. Sørensen: En skole, der bliver 100 år, i: Mogens Nielsen: *Sløjd. Træk af fagets idehistorie*, 1986 s. 5-28.

Indhold: Brevbøger 1919-31. Ministerielle skrivelser 1887-1949. Hovedbøger 1906-36. Div. regnskabsbøger vedr. skolen og værktøjshandelen 1906-49. Div. dagbøger for undervisningen 1910-72. Karakterbøger 1889-1972. Eksamensprotokol 1941-42. Elevprotokol 1893-1937. Fortegnelse over elevansøgere 1911-14. Fortegnelse over forskellige skolers sløjdvirksomhed 1908-17. Anmærkningsbog 1887-90. Forsømmelsesbog 1911-12. Inventarliste 1921-29. "Journalsager" (div. sager) ca. 1887-1951. *(TK)*

Statens Lærerkursus (1856)1895-1906 1724
Statens Lærerhøjskole 1906-44
Danmarks Lærerhøjskole 1944-

Oprindelsen til Danmarks Lærerhøjskole er *Monrads Kursus*, startet 1856 på initiativ af D.G. Monrad, der var overdirektør for borger- og almueskolevæsenet. Formålet var at give købstadlærere en uddannelse i fag, som ikke eller kun utilstrækkeligt lærtes på seminarierne. Dette kursus ophørte 1891 og afløstes af etårige kursus for realskolelærere. I 1895 blev det under navn af *Statens Lærerkursus* udvidet til at omfatte lærere ved borgerskoler, højere pigeskoler, seminarier, højskoler, landbrugsskoler og fortsættelsesskoler. 1906 ændredes navnet til *Statens Lærerhøjskole*, 1944 til *Danmarks Lærerhøjskole*.

Efteruddannelse af lærere blev lovfæstet i seminarieloven 130 af 15.4.1930 §17, senere lov nr. 220 af 11.6.1954 §§35-41. I 1963 fik Lærerhøjskolen sin egen lov (nr. 50 af 25.2.1963), der betegnede den som statens højere læreanstalt for videre uddannelse af folkeskolens lærere. Dens styrelse fastsattes ved kgl. anordning 294 af 17.7.1963. Den faste rektorstilling bortfaldt og erstattedes af en rektor udnævnt for 5 år ad gangen efter indstilling fra Lærerhøjskolens lærerråd. Skolens ledelse bestod i øvrigt af en prorektor, en pædagogisk inspektør og en administrator, ligeledes udnævnt efter indstilling fra lærerrådet. Dette bestod af rektor, prorektor, professorer, inspektør og administrator, eventuelt suppleret med indtil 5 faste lærere. Det medvirkede ved besættelse af professorater. Lærerforsamlingen og De Studerendes Råd havde rådgivende funktioner.

Dansk Skolemuseums udstilling i Stormgade 3, København. Til højre ses det udstillingsrum, hvori skoleslöjd udstilledes 1909-30, ovenfor museets biologiske samling omkr. 1909 (Danmarks Pædagogiske Bibliotek).

Lov 201 af 4.6.1965 og 205 af 31.5.1968 gav hjemmel for oprettelse af afdelinger uden for hovedstaden. I 1990 var der afdelinger i Esbjerg, Haderslev, Odense, Skive, Vordingborg, Ålborg og Århus.

Kassebøger for Lærerhøjskolen 1899-1915 er i Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets arkiv, og kassebøger 1916-34 er i Undervisningsmin.s arkiv.

Henvisninger: Hans Olrik: *Danmarks Lærerhøjskole 1856-1906*, 1906. Bet. ang. Danmarks Lærerhøjskole, 1943 (Sv.965). Danmarks Lærerhøjskole. Læseår (årsberetninger) 1964ff.

Rektor Tage Larsen, Privatarkiv nr. 7131.

Indhold: Kopibøger 1911-39. Journaler 1895-1966. Korrespondancesager 1917-49. Uddrag af ansøgninger 1916-42. Protokol

over deltagere i årskursus 1916-1941/42. Protokol for provinskurserne 1942-50. Elevkartotek 1942-49. Regnskab 1912/13-1924/25. *(NP)*

Dansk Skolemuseum 1887-1934 1730

Statens Pædagogiske Studiesamling 1934-73

Danmarks Pædagogiske Bibliotek 1973-

Danmarks Lærerforening (oprettet 1874) bidrog i 1876 til Den Første Alm. Jydske Industriudstilling i Århus med en skolematerieludstillling. Udstillingen blev siden forevist i forb. med Lærerforeningens foredragsvirksomhed. På finansloven 1882/83 afsattes 4000 kr. til at udbrede kendskab til godt skolemateriel, og beløbet overdroges til Lærerforeningens materieludvalg. På for-

slag fra Lærerforeningens formand, Emil Sauter, dannede Lærerforeningens materielsamling i 1887 grundlag for oprettelsen af en stationær statsfinansieret samling, *Dansk Skolemuseum*. Skolemuseet lededes fra 1888 af en bestyrelse udpeget af Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Fra 1903 var Ministeriets Konsulent i Folkeskolesager (s. 672) formand for bestyrelsen. Museet omfattede samlinger af moderne skoleinventar og undervisningsmidler, et bibliotek med skolebøger og pædagogisk litteratur og en samling af skolehistorisk materiel.

I 1920 deltes museet i to afdelinger: Biblioteket og Museumsafdelingen, som indeholdt ikke-bogligt undervisningsmateriale og skolehistoriske genstande. Delingen ophævedes igen i 1972. Efter anbefaling i Bet. vedr. Statens Biblioteksvæsen, afgivet i 1926, blev Skolemuseet fra 1927 hovedfagsbibliotek for pædagogik og skolevæsen. I 1934 ændredes navnet til *Statens Pædagogiske Studiesamling*. I 1946 ophævedes bestyrelsen i forbindelse med, at en del medarbejdere overgik til tjenestemandsansættelse. Fra 1930'erne skete der en betydelig vækst i biblioteket, mens de øvrige områder stagnerede. I 1973 ændredes navnet til *Danmarks Pædagogiske Bibliotek*.

Ved Direktoratet for de Videregående Uddannelsers skr. af 19.12.1985 (j.nr. 1985/29-5) nedsattes et udvalg til bl.a. at overveje en sammenfletning af Danmarks Pædagogiske Bibliotek og Danmarks Lærerhøjskoles Bibliotek. På grundlag af udvalgets redegørelse af 1987 fik de to biblioteker fælles overbibliotekar fra 1988, og fra 1990 sammenlagdes de under navnet Danmarks Pædagogiske Bibliotek. Bibliotekets administrative sekretariatsforretninger varetoges herefter af Danmarks Lærerhøjskole.

Materiale vedr. Dansk Skolemuseums bestyrelsesmøder 1916 -41 mv. er i Statskonsulenten for Folkeskolen og Seminariernes arkiv (s. 672).

Henvisninger: Fr. Thomassen: *Skolemuseerne og de pædagogiske Biblioteker. Deres Historie og Virksomhed*, 1915 s. 17-43. Bet. vedr. Statens Biblioteksvæsen, 1926 (Sv.6) s.143. H. Kyrre: Statens Pædagogiske Studiesamling 1887-1937, i *Vor Ungdom LVIII*, 1936/37. R. Hellner: *Dansk Skolemuseum - Statens Pædagogiske Studiesamling - Danmarks Pædagogiske Bibliotek 1887- 1987*, 1987.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB/TK)*

Andre videregående uddannelser

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858- 1066

Fra 1773 havde der eksisteret en veterinærskole på Christianshavn (se I s. 375f.), og fra ca. 1832 havde der på Polyteknisk Læreanstalt været afholdt kurser i forstvidenskab, fra 1849 tillige i landøkonomi. Ved oprettelsen af Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i 1858 (lov af 8.3. 1856) blev denne undervisning sammen med anden af forskellige kommissioner meddelt undervisning (af bl.a. landinspektører) henlagt hertil; forstvidenskab dog først fra 1869. Landbohøjskolen underviser og driver forskning i veterinær-, landbrugs- og levnedsmiddelvidenskab og de til grund herfor liggende almene videnskaber. Både i teori og i praksis har højskolen haft væsentlig andel i opbygningen af forædlings- og kontrolvirksomheden inden for dansk landbrug. Jf. således *Statens Veterinære Serumlaboratorium*, *Landøkonomisk Forsøgslaboratorium*, *Statens Husdyrbrugsforsøg*, *Fjerkrækontrollen* og *Planteavlslaboratoriet* (ved *Statens Planteavlsforsøg*) samt *Statsfrøkontrollen*. Skolens *bibliotek* er hovedbibliotek for landvæsenslitteratur og råder over en betydelig bestand af håndskrifter.

Senere love m.m.: Lov af 11.2.1863, lov af 22.1.1869, lov 17 af 3.2. 1903, lov 116 af 17.4.1916, lov 180 af 19.3.1918 jf. lov 424 af 10.8.1918, lov 333 af 3.6.1919, lov 177 af 7.6.1958, kgl. anordning 420 af 25.8.1969. I 1973 blev skolen underlagt styrelsesloven for højere læreanstalter, lov 362 af 13.6.1973, og fik statut af 4.7. 1974 med senere ændringer.

Til styring af sager vedr. studieplaner og eksamen oprettedes i 1858 et *Undervisningsråd*. Der oprettedes endvidere et Stipendiefond med tilskud fra statskassen. Læreanstaltens øvrige anliggender bestyredes af en kgl. udnævnt direktør og et i 1869 oprettet *Tilsyn*. Skolen henhørte oprindelig under *Indenrigsmin.*, men overgik i 1896 til *Landbrugsmin.* og i 1968 til *Undervisningsmin.* Skolen var organiseret med *Studiekontor*, *Administration*, *Bogholderi* og *Lønningskontor* samt et antal institutter og afdelinger mv. Indtil 1985 var skolens undervisning inddelt i fagom-

råderne grundvidenskab, veterinærvidenskab, landbrugsvidenskab, havebrugsvidenskab, skovbrugsvidenskab og mejeri- og levnedsmiddelvidenskab. Derefter reduceredes antallet af fagområder til 3:

Husdyrbrugs- og veterinærvidenskab med flg. institutter: Ambulatorisk Klinik og Klinisk Centrallaboratorium, Anatomisk Institut, Apoteket, Dyrefysiologisk Institut, Institut for Farmakologi og Toksikologi, Institut for Fjerkræsygdomme, Institut for Fodringslære, Husdyrbrugsinstituttet, Institut for Husdyrenes Reproduktion, Institut for Dyregenetik, Institut for Intern Medicin, Institut for Kirurgi, Institut for Mindre Husdyrs Sygdomme, Institut for Praktisk Kødkontrol, Institut for Retsmedicin, Institut for Veterinær Fysiologi og Biokemi, Institut for Veterinær Mikrobiologi og Hygiejne, Institut for Veterinær Patologi, Institut for Veterinær Virologi og Immunologi.

Jordbrugsvidenskab med flg. institutter: Institut for Mikrobiologi, Arboretet og Forstbotanisk Have, Botanisk Institut, Institut for Fysisk Botanik, Institut for Genetik, Havebrugsinstitut, Institut for Have og Landskab, Jordbrugsteknisk Institut, Institut for Kulturteknik og Planteernæring, Institut for Landbrugets Plantekultur, Institut for Land- og Byplanlægning, Plantepatologisk Institut, Skovbrugsinstitut, Zoologisk Institut, Økonomisk Institut.

Levnedsmiddel- og grundvidenskab med flg. institutter: Fysisk Institut, Kemisk Institut, Institut for Kødteknologi og Procesgenetik, Institut for Levnedsmiddelkonservering, Mejeribrugsinstitut, Institut for Vegetabilske Levnedsmidlers Teknologi.

Fra 1958 lededes skolen af rektor i forening med Lærerforsamlingen, Lærerforsamlingens forretningsudvalg og flere fagråd. I 1969 lå styrelsen hos Lærerråd, Konsistorium og fagråd, fra 1974 hos fagrådene, Centralstudienævnet og studienævnene.

Bortset fra edb-arkivalier er arkivet afleveret for perioden indtil 1922. De såkaldte registraturbøger (postlister) indeholder fortegnelse over ind- og udgående skrivelser i kronologisk orden med henvisning til sagsnumre. Bortset fra årene 1874-85, hvor skrivelserne er henlagt kronologisk, er de lagt på sagsnumrene. Undervisningsrådets sager, der hidtil havde været lagt særskilt, blev fra 1922 forenet med administrationskontorets. I 1958 anlagde læreanstalten en slags journal- eller sagsarkiv, hvorefter der fra postbøgerne henvistes til følgende rækker: P-journal for personalesager, A-journal for almene sager (økonomi), U-journal for studie-(undervisnings-)sager. De endnu verserende sager overførtes fra det ældre til det nyere system. Rigsarkivet har ved skr. af 5.4.1973, 29.8.1973, 6.10.1975, 30.10.1975 og 16.11.1981 bemyndiget kassation af optagelsesskemaer og eksamensafskrifter, kassejournaler, kassekladder, besvarelser af skriftlige eksamensopgaver ved kursusprøver, del- og hovedfagseksaminer, kopier af regnskabsoversigter, regnskabsbilag og patientafregninger, fraværsregistreringer og sygemeldinger, girolister, kildeskattelister, atp-lister, skatteopgørelser, lønmeddelelser, feriebeviser, edb-udskrifter bl.a. af lærer- og elevregistre, bogholderi mv.

Henvisninger: Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1908, 1908. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1958, 1958. Commissions Betænkning i Anledning af Den Kgl. Veterinairskoles Udvidelse til Læreanstalt for de Landbovirksomheden vedrørende Fag, afgivet 27.7.1855 (Sv. 1488). Bet. ang. Udvidelse af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, afgivet 2.12. 1887 (Sv. 1489). Bet. afgivet af den af Landbrugsmin. nedsatte kommission ang. Omordning af Landbrugsundervisningen på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, afgivet juli 1914 (Sv. 1492). Bet. vedr. Indretning på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole af Kursus i Havebrug for Folkeskolelærere, afgivet 24.6. 1938 (Sv. 3701). Rapport vedr. samarbejdet mellem Statens Husdyrbrugsforsøg og Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1983-92, afgivet 27. 4.1982 (Sv. 5546). - KVL udgiver årligt en *Beretning*.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) Sager 1907-68 div. år vedr. Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Veterinær Bernhard Bang, Privatarkiv nr. 5078. Professor Lars Hansen Larsen, Privatarkiv nr. 5844.

Indhold: Undervisningsrådet: Forhandlingsprotokoller 1858-1914. Kopibøger 1896-1921. Registraturbøger, udgående skrivelser 1858-1921. Registraturbøger, indgående skrivelser 1895-1922. Eksamenskomiteens journal m. register 1858-86. Stipendienævnets journal 1852-82. Journalsager 1858-1920. Eksamensprogrammer 1860-78. Ændringsforslag til undervisnings- og eksamensplaner 1895 og 1904-06. Materiale vedr. undervisning og eksamen 1910-19

Administrationen: Kopibog for bestemmelser vedr. KVL

1855-65. Kopibøger 1859-1922. Registraturbøger, udgående post 1851-1922. Registraturbøger, indgående post 1885-1922. Journalsager 1859-1922. Elevprotokoller 1858-ca. 1920. Elevregister 1858-1917. Fortegnelse o. dimitterede 1859-1901. Eksamensprotokoller 1859-1923. Forelæsningsprotokoller 1859-1933. Stillede eksamensopgaver 1861-1958. Indskrivning til eksamen (alle) 1880-91. Sygeeksamen 1914-21. Matrikel og eksamensregister 1972-84 (edb 1066: 2). Personalefortegnelse 1886. Hovedbøger 1858-1921. Div. kontrakter 1854-1929. Overslag over div. byggearbejder 1873-83. Div. vedr. årsfest 1917. Regnskabsbøger 1901-20. Tillæg til regnskaber 1900-20. Synsprotokol for embedsbolig 1891-1914. Skattekvitteringsbøger 1856-1921. Syn af dyr til fælles græsgang 1880-85.

Embedsarkiver: Prof. C.O. Jensens embedsarkiv 1895-1909 (patologisk anatomi, kødkontrol). *Tilsynsmænd ved KVL:* Forhandlingsprotokol 1869-1933.

Udvalg: Udvalg af 20.12.1915 vedr. uddannelse af jordbrugsteknikere. Udvalg af 24.5.1919 vedr. undervisning i kulturteknik for landinspektører. *(BNT/MH)*

Bestyrelsen for De Sociale Højskoler 1937-74 1871

Sekretariatet for De Sociale Højskoler 1969-74 1855

På baggrund af socialreformen i 1933 og udtalelser fra Svangerskabs- og Befolkningskommissionerne oprettedes i 1937 på privat initiativ Den Sociale Skole i København (1962-68: Danmarks Sociale Højskole, 1968ff: Den Sociale Højskole i Kbh.) som en selvejende institution. 1957 oprettedes en afdeling af højskolen i Århus, som i 1968 omdannedes til en selvstændig institution. Sociale højskoler er derefter oprettet i Odense 1968, Esbjerg og Ålborg 1971. Den Sociale Højskole i Ålborg indgik pr. 1.7.1974 i Ålborg Universitetscenter. De sociale højskoler varetog dels uddannelsen af socialrådgivere (socionomer), dels børneforsorgens videregående uddannelse.

Den Sociale Højskole i Kbh., senere de sociale højskoler, lededes af en bestyrelse, senere *Bestyrelsen for De Sociale Højskoler*, som var selvsupplerende indtil 1955, hvorefter medlemmerne beskikkedes af Socialmin.

I september 1969 oprettedes *Sekretariatet for De Sociale Højskoler* med den opgave at varetage fælles teknisk-administrative funktioner for højskolerne, herunder ansøgning om optagelse.

Pr. 1.7.1974 overgik sager vedr. uddannelse af socialrådgivere, herunder sager vedr. de sociale højskoler, fra Socialmin. til Undervisningsmin., og Bestyrelsen for De Sociale Højskoler ophævedes. Sekretariatet for De Sociale Højskoler nedlagdes, og opgaverne videreførtes af Direktoratet for de Videregående Uddannelser. Ved lov 76 af 24.2.1980 om statens overtagelse af de sociale højskoler omdannedes disse til statsinstitutioner.

Bestyrelsen for De Sociale Højskolers arkiv indgår til 1966 i Den Sociale Højskole i Kbh.s arkiv (Landsarkivet for Sjælland m.m.), herefter, 1966-74 i Sekretariatet for De Sociale Højskolers arkiv, j.nr. 0013.

Holger B. Horstens medlems- og formandsarkiv vedr. Bestyrelsen for De Sociale Højskoler 1969-74 indgår i embedsmandsarkiver i Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen, se s.1447.

Henvisninger: Uddannelse af socionomer. Bet. afgivet af De sociale Højskoler og Uddannelseskommissionen for det sociale område, 1970 (549/Sv.1127). Folketingstid. 1979/89 A sp.407-16.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Statens Gymnastikinstitut 1911-41 1726

Danmarks Højskole for Legemsøvelser 1941-

I 1898 oprettedes under Statens Lærerkursus et 1-årigt kursus til uddannelse af gymnastiklærere og -lærerinder i folkeskolen. Indtil 1908 var der planer om at oprette et samlet institut for såvel den militære som den civile gymnastikuddannelse. Dette blev dog ikke til noget. I forbindelse med en bygningsmæssig ud-

skillelse blev det 1-årige gymnastikkursus selvstændigt i 1911 under navnet *Statens Gymnastikinstitut*.

I 1905 åbnedes der mulighed for, at også universitetsstuderende, der forberedte sig til skoleembedseksamen, kunne deltage i kurset. Ved bek. 249 af 25.10.1913 optoges gymnastik som bifagsstudium ved Københavns Universitet. I 1918 blev det tillige et hovedfag. Den teoretiske del foregik på universitetets Gymnastikteoretiske Laboratorium, mens den praktiske del foregik på Statens Gymnastikinstitut og skulle have samme omfang som det 1-årige kursus for folkeskolelærere.

I 1941 ændrede instituttet navn til *Danmarks Højskole for Legemsøvelser*, og ved Undervisningsmin. bek. 35 af 4.2.1942 gaves for første gang nærmere regler for indhold og omfang af undervisningen. Ved siden af efteruddannelse af folkeskolelærere og uddannelse af universitetsstuderende med legemsøvelser som hoved- og bifag skulle højskolen nu også uddanne lærere og lærerinder til den frivillige gymnastik. Bek. er ændret flere gange, senest ved bek. 274 af 22.8.1958.

I 1964 nedsatte Undervisningsmin. et udvalg vedr. reorganisering af højskolen. Udvalget skrev betænkning i 1967 med forslag til en revideret bekendtgørelse. Forslaget blev imidlertid ikke vedtaget, bl.a. på grund af den nye styrelseslov for universiteterne i 1970. I 1978 nedsatte Direktoratet for de Videregående Uddannelser en arbejdsgruppe vedr. læreruddannelserne i legemsøvelser. Arbejdsgruppens rapport fra 1982 fremsatte en række forslag vedr. højskolens styrelsesforhold. Højskolen har imidlertid endnu ikke fået en erstatning for 1958-bekendtgørelsen. I praksis styres og administreres højskolen efter bekendtgørelsesudkastet fra 1967 med visse senere indførte modifikationer.

Der anvendtes indtil 1967 en simpel emneopdelt journalisering. 1979 indførtes en periodeopdelt, emneorganiseret journalplan, og sagerne 1967ff er indordnet heri.

I Undervisningsmin.s 1. Dept. findes pakkerækken 'Årskursus på Statens Gymnastikhøjskole' 1916-37, som indeholder ansøgninger om optagelse, samt kassebøger og kassekladdebøger fælles med bl.a. Statens Lærerhøjskole 1908-24.

Henvisninger: E. Hansen: Fra 1911 til 1961, i: E. Hansen (red.): *Danmarks Højskole for Legemsøvelser 1911-1961*, 1961 s. 9-42.

Bet. afgivet af det af Undervisningsmin. nedsatte udvalg vedr. uddannelse af lærere i gymnastik og idræt, 1940 (Sv.964). Bet. vedr. Danmarks Højskole for Legemsøvelsers organisation, 1967 (455/Sv.1114). Rapport fra arbejdsgruppen vedr. læreruddannelserne i legemsøvelser, 1982.

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 2. Kt., j.nr. 1910/3128, 1911/601-50.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Den Danske Afdeling af Den Internationale Permanente Kommission for Legemlig Opdragelse 1902-13 2491

I september 1900 afholdtes i Paris en international kongres for legemlig opdragelse, som vedtog at danne en international, permanent kommission, hvori Danmark repræsenteredes af korpslæge, dr. Johan Kjer. På dennes initiativ oprettedes ved Min. f. Kirke- og Undervisningsvæsenets.s skr. af 15.2.1902 en dansk afdeling med generalmajor Dalberg som formand. Kommissionen havde til opgave at vække interesse hos myndigheder og publikum for den legemlige opdragelse, at påvise dens betydning for menneskeslægtens heldige udvikling, at arbejde for dens udbredelse og at lade den videnskabelige forskning danne grundlag for den praktiske udøvelse. Den internationale kommission gik i opløsning omkr. 1911, og den danske afdeling ophævedes herefter i 1913.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1902-14. Div. sager 1900-14. *(WR)*

Kommissionen til Farmaceutisk Eksamen 1828-93 1369

Før 1892 fandtes ingen farmaceutisk undervisning. Kvalifikation til at erhverve privilegium som apoteker fik man dels ved praktik

på et apotek, dels ved at følge visse forelæsninger på Universitetet og Den Polytekniske Læreanstalt. Ved forordning af 2.6.1828 om den Farmaceutiske eksamen oprettedes en *Komission til Farmaceutisk Eksamen*, for hvilken vordende farmaceuter skulle aflægge prøver. Den bestod af 6 medlemmer, nemlig 2 professorer fra Universitetets Lægevidenskabelige Fakultet, 3 fra Det Filosofiske (senere det Matematisk-Naturvidenskabelige) Fakultet i fagene kemi, botanik og fysik, samt 1 apoteker fra København. Eksaminernes indhold blev bestemt i en instruks af 9.12.1828 (Kollegialtidende 1829 s. 174-78). Ved kgl. anordning 138 af 17.11.1882 skærpedes kravene til den farmaceutiske eksamen, der blev delt i en medhjælpereksamen og en farmaceutisk hovedeksamen.

Den farmaceutiske Eksamenskommission sorterede under Danske Kancelli, fra 1848 under Justitsmin. Den bortfaldt efter oprettelse af Den farmaceutiske Læreanstalt (se ndf.) under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet iht. kgl. anordning 165 af 21. 9.1892. Sidste eksamen efter den gamle ordning afholdtes juni 1893.

Eksamensprotokoller 1828-92 er i Den Farmaceutiske Læreanstalts arkiv.

Henvisninger: Justitsmin. 1. Kt., j.nr. 1881/H 2536.

Indhold: Regnskabsbøger for Farmaceutisk Eksamenskommission 1829-94. *(NP)*

Den Farmaceutiske Læreanstalt 1892-1942
Danmarks Farmaceutiske Højskole 1942- 1671

31.12.1887 nedsatte Justitsministeriet en kommission til at fremkomme med forslag til en tidssvarende ordning af den farmaceutiske undervisning. I en betænkning af oktober 1888 foreslog kommissionen oprettelse af en farmaceutisk skole. Ved kgl. res. af 20.4.1891 blev sager vedr. farmaceuters uddannelse uden for apotekerne samt vedr. de farmaceutiske eksaminer henlagt fra

Justitsmin. til Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Apoteker Chr. Hansen havde samtidig tilbudt at opføre en bygning til en farmaceutisk læreanstalt, såfremt staten ville overtage driften af den. Dette tilbud blev modtaget, og Chr. Hansen fik foreløbig ansættelse som direktør for *Den Farmaceutiske Læreanstalt*, hvis forhold blev bestemt ved kgl. anordning 165 af 21.9.1892 om oprettelse af en farmaceutisk læreanstalt og om de farmaceutiske eksaminer. Læreanstaltens formål var at give en teoretisk og praktisk undervisning bestående af foredrag, eksaminatorier og øvelser afpasset efter kravene til farmaceutisk kanditateksamen. Den lededes af en direktør bistået af et lærerråd, som havde ret til at fortolke eksamensbestemmelserne, medmindre højere autoritets afgørelse var nødvendig.

Ved kgl. anordning 217 af 21.8.1931 ændredes læreanstaltens formål til at være meddelelse af en højere farmaceutisk undervisning på videnskabeligt grundlag samt fremme af udviklingen og den praktiske anvendelse af farmeceutiske videnskaber. Ved kgl. anordning 402 af 14.9.1942 ændrede institutionen navn til *Danmarks Farmaceutiske Højskole* og tog samtidig en ny bygning i anvendelse. Lederen blev herefter betegnet rektor, men var stadig udnævnt ved kgl. res. Efter kgl. anordning 421 af 25.8.1969 skulle rektor vælges af konsistorium, der blev højskolens øverste styrende organ.

Lov 362 af 13.6.1973 om styrelsen af højere uddannelsesinstitutioner fastsatte ensartede regler for disse. De nærmere regler om hver enkelt institutions styrelse fastsattes herefter i en statut, som skulle godkendes af undervisningsministeren. For Danmarks Farmaceutiske Højskole approberedes statut af 5.8.1974.

Henvisninger: Justitsmin. 1. Kt., j.nr. 1891/S 338. Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3.Kt., j.nr. 1891/277.

Litteratur: Lærerrådets protokol 1892-1941. Kopibøger 1892-1910. Journaler 1892-1944. Journalsager 1892-1942. Eksamensprotokoller 1828-1950. Regnskabsprotokoller 1892-1943. Prøve af eksamensbesvarelser 1970. *(NP)*

Eksamenskommissionen for Tandlægeeksamen 1873-90 2504

Eksamination af tandlæger afholdtes før 1873 af det Kirurgiske Akademi ved Københavns Universitets Lægevidenskabelige Fakultet. Ved bek. 18 af 1.3.1873 ang. indretning af en eksamen for tandlæger gaves nærmere bestemmelser for eksaminationen. Eksamen henlagdes som hidtil under Det Lægevidenskabelige Fakultet, men skulle nu afholdes af en Eksamenskommission for Tandlægeeksamen. Kommissionen havde tre medlemmer valgt af fakultetet blandt dets lærere og to autoriserede københavnske tandlæger udpeget af Det Kgl. Sundhedskollegium. Med oprettelsen af Tandlægeskolen i 1888 (se ndf.) nedlagdes eksamenskommissionen med virkning fra 1890.

Sager vedr. kommissionens afholdelse af tandlægeeksamen 1873-90 er i Københavns Universitet, Det Lægevidenskabelige Fakultets arkiv (33.15.01).

Henvisninger: H. Hage: *Det danske Tandlægevæsen belyst ved en chronologisk ordnet Samling af offentlige Aktstykker fra Tiden 1722-1885 med et Tillæg vedr. Tandlægeforhold i Udlandet* 1886. *Københavns Universitets Arkiv 1479- ca. 1910, VA XXI*, 1978 s. 351 og 364-5.

Justitsmin. 1. Dept., j.nr. 1865/S565 og 1871/Z626. Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 3. Kt., j.nr. 1865/J152. *(TK)*

Tandlægeskolen 1888-1941 1672
Danmarks Tandlægehøjskole 1941-58
Københavns Tandlægehøjskole 1958-

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet nedsatte 1.10.1885 en kommission vedr. tandlægevæsenet, som skulle overveje et forslag fra Tandlægeforeningen om en forbedret tandlægeeksamen. Kommissionens overvejelser førte til et forslag om oprettelse af en skole for tandlægeuddannelsen. Ved kgl. anordning af 19.6. 1888 oprettedes herefter *Tandlægeskolen*. Skolen lededes af en

Fra undervisningen på Tandlægeskolen i 1920'erne (Københavns Tandlægehøjskole).

forstander og gav teoretisk og klinisk undervisning. Den tekniske uddannelse i tandfyldninger og forfærdigelse og indsætning af kunstige tænder skulle som hidtil erhverves ad privat vej hos praktiserende tandlæger.

Ved kgl. anordning 124 af 13.4.1909 henlagdes også den tekniske uddannelse til Tandlægeskolen. Skolen lededes af et lærerråd med en af Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet udpeget forstander som formand. Med tjenestemandsloven (489 af 12.9. 1919) ændredes forstanderhvervet til en direktørstilling.

Ved kgl. anordning 47 af 4.2.1941 ændredes skolens navn til *Danmarks Tandlægehøjskole*, og den fik nu også til opgave at drive forskning. I spidsen for skolen stod en rektor. Lærerrådet fik kompetence til at fortolke de anordnede eksamensbestemmelser, og der oprettedes et klinikchefråd med udtalelsesret i visse ansættelsessager. Anordningens §15 anerkendte et elevråd som repræsentant for skolens elever.

I 1958 oprettedes en tandlægehøjskole i Århus, og som følge heraf ændredes skolens navn til *Københavns Tandlægehøjskole* (Århus Tandlægehøjskole hører arkivmæssigt under Landsarkivet for Nørrejylland).

I 1969 (kgl. anordning 418 af 25.8.1969) oprettedes et prorektorembede, og lærerrådet erstattedes af et konsistorium og et studienævn, begge med studenterrepræsentation. Samtidig etab-

leredes en institutstruktur med institutråd og -bestyrelser. I 1974 (bek. 391 af 22.7.1974) indrettedes højskolens ledelsesstruktur efter lov 362 af 13.6.1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner.

Højskolens forvaltning varetoges fra 1941 af en inspektør og fra 1969 af en administrator.

Skolens sager er 1907-36 journaliseret efter kancellisystemet med en vis periodeinddeling. 1936-58 journaliseredes på samlesager uden periodeinddeling. 1958-77 journaliseredes ikke; indgangen til sagerne var alene et stikordsregister. 1977 indførtes et periodeinddelt decimalklassesystem.

Henvisninger: H. Hage: *Det danske Tandlægevæsen belyst ved en chronologisk Samling af offentlige Aktstykker fra Tiden 1722-1885 med et Tillæg vedr. Tandlægeforhold i Udlandet*, 1886. Chr. Holst: Tandlægeskolens Historie fra 1888 til 1909, og E. Budtz-Jørgensen: Tandlægeskolens Historie 1909-41, begge i: *Tandlægebladet*, 1941 s. 205-84. Jan Jakobsen: Københavns Tandlægehøjskole gennem 100 År, i *Tandlægebladet*, 1988 nr. 9 s. 1-18. Årsberetninger 1944ff.

Bet. ang. Tandlægeskolen og Tandlægestudiet afg. af den af Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet den 9.12.1903 nedsatte Kommission, 1905 (Sv.1545). Bet. afg. af det af Undervisningsmin. nedsatte udvalg vedr. Tandlægeuddannelsen mv., 1936 (Sv.1563).

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 3. Kt., j.nr. 1884/838 og 1888/521.

Indhold: Journaler 1907-36. Journalsager 1888-1945. Kopi af hovedprotokoller (elevfortegnelser) 1890-1960. Lærerrådsprotokoller 1907-35. Hovedbøger 1928-29 og 1931-34. Kassebøger 1907-35 og 1938-55. Salg af guld og tænder depositum 1922-30. Elevernes deposita 1936-38. Legatjournal 1943-57/58. Div. sager 1907-14(39). *(TK)*

Forskningsstøtte og forskningsstyring

Forskningssekretariatet 1968-88 1685
Forskningsdirektoratet 1988-90
Forskningsafdelingen 1990-

Da lov 206 af 31.5.1968 om forskningsråd trådte i kraft 1.10. s.å., oprettedes i Undervisningsmin. *Forskningssekretariatet* til at betjene disse. Det opdeltes i en forskningspolitisk sektion, der betjente Forskningens Fællesudvalg (s. 801), og en administrativ sektion, der betjente forskningsrådene (s. 802) og Forskningsrådenes Centraludvalg (s. 804). I de følgende år udbyggedes sekretatriatet og udskiltes fra Undervisningsmin. Efter gennemførelsen af lov 199 af 24.5.1972 om forskningsråd og Planlægningsudvalget for Forskningen bestod Forskningssekretariatet af 2 kontorer, hvoraf det ene var sekretariat for forskningsrådene og det andet var sekretariat for Planlægningsrådet samt varetog det internationale forskningssamarbejde. Dette sidste har siden 1984 været behandlet af et 3. kontor.

I 1988 ændrede sekretariatet navn og status til *Forskningsdirektoratet*. Det knyttedes samtidig nærmere til Undervisningsmin. I 1990 indgik direktoratet i Undervisningsmin.s departement som *Forskningsafdelingen*.

Henvisninger: Indstilling fra Forskningens Fællesudvalg vedr. ændring af lov 206 af 31.5.1968, Folketingstid. 1971/72 A, sp. 1893-1906 (Sv.2451).

Indhold: Journalkort, brevkopier, journalsager mv. ca. 1968-83. Mødereferater fra forskningsrådene ca. 1968-79 (afleveret 1991, endnu uordnet). *(NP)*

Det Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd 1946-60 1687

Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd 1960-73

Ved lov 194 af 30.3.1946 oprettedes *Det Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd* under Akademiet for de Tekniske Videnskaber. Det skulle med statens støtte virke til fremme og samordning af den teknisk-videnskabelige og den erhvervsøkonomiske forskning til gavn for dansk erhvervsvirksomhed. Rådet bestod af præsidenten for Akademiet for de Tekniske Videnskaber, der var formand, samt af formændene for akademiets 8 grupper. Desuden beskikkede statsministeren 5 medlemmer af rådet, hvoraf 2 direkte repræsenterede staten, mens 3 beskikkedes efter indstilling fra hhv. Industrirådet, Landbrugsrådet og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Der oprettedes et *repræsentantskab* på 28 medlemmer repræsenterende 22 institutioner og organisationer. Af de 28 udpegede statsministeren 3, som skulle have særlig indsigt i hhv. handel, pengevæsen og søfart.

Rådet beskæftigede sig hovedsagelig med uddeling af stipendier til konkrete forskningsopgaver, men virkede også i enkelte tilfælde som rådgiver for staten. Ved lov 243 af 10.6.1960 om oprettelse af Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd og Statens Teknisk-Videnskabelige Fond (se ndf.) blev disse opgaver adskilt, idet stipendieuddelingen blev henlagt til sidstnævnte, mens *Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd* fik til opgave at virke rådgivende og initiativtagende over for regeringen og offentlige myndigheder.

Rådet bestod herefter af 13 medlemmer beskikket af statsministeren delvis efter indstilling fra Industrirådet, Landbrugsrådet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Dansk Ingeniørforening, Håndværksrådet og Akademiet for de Tekniske Videnskaber. Repræsentantskabet bortfaldt.

Ved bek. 290 af 19.9.1961 blev forskningsrådet overført fra Statsmin. til Min. for Kulturelle Anliggender og ved bek. 366 af 29.9.1965 til Undervisningsmin.

Ved lov 142 af 21.3.1973 oprettedes ved siden af de 5 forskningsråd, der var oprettet ved lov 206 af 31.6.1968, et sjette for de tekniske videnskaber, se s. 802. Herefter ophævedes Danmarks Teknisk-Videnskabelige forskningsråd, jf. bek. 518 af 24.9.1973.

Indhold: Kassebøger 1946-47. Kassejournal 1946-56. Kassejournal for bevilling til indkøb af videnskabelige apparater og instrumenter. *(NP)*

Statens Teknisk-Videnskabelige Fond 1960-73 1686

Iht. lov 243 af 10.6.1960 om oprettelse af Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd og Statens Teknisk-Videnskabelige Fond §5 og kgl. anordning 406 af 20.12.1960 oprettedes Statens Teknisk-Videnskabelige Fond. Fonden, hvis midler bevilgedes på de årlige finanslove, skulle støtte den tekniske og dertil knyttede naturvidenskabelige og erhvervsøkonomiske forskning. Midlerne skulle anvendes til gennemførelsen af frie forskningsarbejder og uddeltes efter ansøgning. Det tilkom ikke fonden at give anvisning på særlige forskningsopgaver. Der nedsattes 8 faglige kommissioner (efter kgl. anordning nr. 100 af 31.3.1969 5 komissioner), hvis medlemmer udpegedes af de relevante forskningsinstitutioner. Kommissionerne afgav indstilling til fondens bestyrelse om midlernes anvendelse. Bestyrelsen bestod af kommissionernes formænd samt rektor for Danmarks Tekniske Højskole.

Fonden ophævedes i henhold til lov 142 af 21.3.1973 om teknologisk service, jf. bek. 518 af 24.9.1973, og dets opgaver overgik til det samtidig oprettede Statens Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd, se s. 802.

Indhold: Journalsager 1960-73. *(NP)*

Forskningscentret ved Hørsholm 1962- 1688

Forskningscentret ved Hørsholm udlejede og administrerede arealer, bygninger og fælles anlæg på et område i Birkerød Kommune til offentlige og private institutioner mv. til forskning og

udvikling eller formidling af resultater heraf og i forb. med en begrænset produktion. Arealerne er stillet til rådighed af staten.

Centret oprettedes 1962, af Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd i forb. med Danmarks Tekniske Højskoles udflytning til Lundtoftesletten. Man ønskede i nærheden af den ny højskole samlet at placere visse erhvervsbetonede forskningsinstitutter, der ikke var en del af højskolen, men hvis virksomhed havde nær forbindelse med den, herunder institutter under Akademiet for de Tekniske Videnskaber. Arealerne erhvervedes fra 1962 og de første bygninger opførtes fra 1969.

Indtil 1965 hørte centret under Min. for Kulturelle Anliggender, herefter under Undervisningsmin. (bek. 366 af 29.9.1965). 1968-71 administreredes centret af en bestyrelse udnævnt af Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd iht. vedtægter godkendt af Min. for Kulturelle Anliggender 12.12.1962. Ved lov 99 af 17.3.1971 (revideret ved lov 84 af 8.3.1978) blev Forskningscentret en selvejende institution, jf. vedtægter for Den Selvejende Institution "Forskningscentret ved Hørsholm" af 12.10.1972. Centret lededes af en bestyrelse beskikket af undervisningsministeren med repræsentanter for det offentlige, forskningen og erhvervslivet. Undervisningsministeren godkendte centrets årlige budget.

Henvisninger: Folketingstid. 1970/71, A sp. 1199-1216.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Statens Almindelige Videnskabsfond 1952-68 1684

Ved lov 215 af 7.6.1952 og anordning 254 af 24.6.1952 oprettedes *Statens Almindelige Videnskabsfond*. Den skulle uafhængigt af institutionstilknytning virke til fremhjælpning af dansk videnskabelig, især grundvidenskabelig, forskning.

Fonden lededes af en bestyrelse med repræsentanter for de 5 nedenanførte videnskabskommissioner, Undervisningsmin. og Finansmin. Under bestyrelsen nedsattes *Kommissionen for Naturvidenskaberne*, *Kommissionen for de Humanistiske Videnskaber*, *Kommissionen for Samfundsvidenskaberne*, *Kommissionen for Lægevidenskab* og *Kommissionen for Veterinær- og Jordbrugsvidenskaberne*. Kommissionerne bestod af videnskabsmænd udpeget af de videnskabelige institutioner.

Fonden bevilgedes midler på de årlige finanslove. Den ydede forskningsstøtte på grundlag af ansøgninger fra enkeltpersoner eller institutioner. Kommissionerne behandlede ansøgningerne og afgav indstilling til fondens bestyrelse, der traf afgørelserne. Fondsbestyrelsen skulle koordinere bevillingerne med Carlsbergfondet, Rask-Ørsted-Fondet og Det Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd m.fl.

Statens Almindelige Videnskabsfond nedlagdes i 1968 ved oprettelsen af statens forskningsråd, se ndf.

Fondens sager er delt i grupper vedr. naturvidenskaberne (N-sager), de humanistiske videnskaber (H-sager), samfundsvidenskaberne (S-sager), lægevidenskaben (L-sager), veterinærvidenskaberne (V-sager) og jordbrugsvidenskaberne (J-sager).

Henvisninger: Statens almindelige Videnskabsfond. Årsberetninger 1952-68.

Indhold: Årsberetninger 1952-68. Kartotek over bevillingsmodtagere 1956-67. N-sager 1952-62. H-sager 1952-62. S-sager 1952-62. L-sager 1952-67. V-sager 1952-62. J-sager 1952-62. Div. bevillingssager vedr. lægevidenskabelig forskning 1963-67. Regnskabsmateriale 1955-62.

Sekretariatssager 1956-68. Journalsager 1963-68. *(HCW)*

Forskningens Fællesudvalg 1965-72 1679

Universitetsadministrationsudvalget foreslog i sin betænkning af 1964, at der oprettedes et fællesudvalg for forskningen. Herefter nedsatte undervisningsministeren efter en regeringsbeslutning *Forskningens Fællesudvalg* den 18.9.1965. Det fik eget sekretariat og havde 16 medlemmer, som udpegedes af undervisningsministeren. Medlemmerne repræsenterede ikke bestemte institutioner, interessegrupper o.l.

Udvalget rådgav regering og Folketing i forskningsanliggender, og skulle ved sit sekretariat søge at kortlægge den samlede forskningsvirksomhed i Danmark og dens behov, prioritere

forskningsindsatsen i hovedtræk samt rådgive institutioner og organer, der beskæftigede sig med forskningsadministrative spørgsmål. Udvalget skulle samarbejde med Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser (s. 652). Det afgav årlige redegørelser for forskningens samlede situation til regering og Folketing.

Udvalgets arbejde med etableringen af en forskningsorganisation i Danmark resulterede i skabelsen af forskningsrådene og Forskningens Centraludvalg, se ndf.

Ved lov 199 af 24.5.1972 nedlagdes Forskningens Fællesudvalg og erstattedes af Planlægningsrådet for Forskningen, se ndf.

Fra 1968 indgik Fællesudvalgets sager i Forskningssekretariatets arkiv, se s. 797.

Henvisninger: Bet. I om den højere undervisnings og forskningens administrative organisation, 1964 (365/Sv.1108). Indstilling vedr. ændring af lov 206 af 31.6.1968, Folketingstid., A 1971/72, sp. 1893-1906 (Sv.2451). Forskningens Fællesudvalgs beretninger 1965ff.

Indhold: Diverse materiale ca. 1965-68 (afleveret 1991, endnu uordnet). *(HCW)*

Statens forskningsråd 1968- 2534

Ved lov 206 af 31.5.1968 oprettedes statens forskningsråd som afløser for Statens Almindelige Videnskabsfond, se ovf. Den hidtidige bestyrelse afløstes af Forskningsrådenes Centraludvalg (se ndf.), som fik begrænset indflydelse. Bevillingskompetencen overdroges nu helt de 5 forskningsråd, som afløste de hidtidige videnskabskommissioner. De benævntes *Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd, Statens Humanistiske Forskningsråd, Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, Statens Lægevidenskabelige Forskningsråd* og *Statens Jordbrugs- og Veterinærvidenskabelige Forskningsråd*. Ved lov 142 af 21.3.1973 oprettedes *Statens Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd* som det sjette forskningsråd.

Forskningsrådene, hvis midler bevilgedes på de årlige finanslove, beskikkedes af undervisningsministeren. Et flertal skulle

Det Lægevidenskabelige Forskningsråd fotograferet i Århus 1974. 1. række: Ulrik Lassen, Preben Plum, Jytte Kvorning, Esther Ammundsen, Povl Riis, Bent Harvald. 2. række: Johs. Ipsen, T. Steen Olsen, N. Juel-Nielsen, Niels Tygstrup, R. Malmros, J.J. Pindborg, Erik Amdrup, Kjeld Ilver, V. Gaunø Jensen, O. Behnke, I.C. Siim, N.A. Thorn, Niels Groth, Hans Klenow, Finn Kamper Jørgensen.

være forskere, og mindst en trediedel skulle beskikkes efter indstilling fra de højere uddannelsesinstitutioner inden for det pågældende fagområde.

Forskningsrådene fordelte de midler, der var stillet til rådighed for det pågældende område, og rådgav offentlige myndigheder og private institutioner om udnyttelse af forskningsresultater og uddannelse af forskere. Rådene skulle endvidere følge udviklingen inden for dansk og udenlandsk forskning, forskningsuddannelse og Danmarks deltagelse i det internationale forskningssamarbejde.

Ved lov 346 af 24.5.1989 ændrede Statens Lægevidenskabelige Forskningsråd navn til *Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd*.

Statens forskningsråds sager indgår i Forskningssekretariatets, fra 1988 Forskningsdirektoratets arkiv, se s.797.

Henvisninger: Forskningsrådenes årsberetninger 1968ff. Indstil-

ling vedr. ændring af lov 206 af 31.5.1968, Folketingstid. 1971/72, A sp. 1893-1906 (Sv.2451). *(TK)*

Forskningsrådenes Centraludvalg 1968-72 1682

Ved lov 206 af 31.5.1968 om forskningsråd (§4) og bek. 242 af 13. 6.1968 (§5) oprettedes Forskningsrådenes Centraludvalg. Udvalget sammensattes af en repræsentant for hvert af de 5 samtidigt nedsatte forskningsråd (se ovf.) og repræsentanter for Atomenergikommissionen, Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd, Statens Teknisk-Videnskabelige Fond og Rask-Ørsted Fondet.

Centraludvalget skulle behandle spørgsmål af betydning for forskningsrådene som helhed, herunder forskningsrådenes budgetforslag. Det skulle samordne den danske forskningsindsats og skulle virke for, at forskning, der hørte under flere forskningsråd eller berørte grænserne for deres områder, blev tilgodeset.

Ved lov 199 af 24.5.1972 om forskningsråd og Planlægningsrådet for Forskningen nedlagdes Forskningsrådenes Centraludvalg, og dets opgaver overgik delvis til Planlægningsrådet for Forskningen, se ndf.

Centraludvalgets sager indgår i Forskningssekretariatets arkiv, se s. 797.

Henvisninger: Indstilling vedr. ændring af lov 206 af 31.5.1968, *Folketingstid. 1971/72*, A sp. 1893-1906 (Sv.2451). Forskningsrådenes Centraludvalgs årsberetninger 1968ff. *(HCW)*

Planlægningsrådet for Forskningen 1972-89 1683

Ved lov 199 af 24.5.1972 og bek. 482 af 10.11.1972 nedlagdes Forskningsrådenes Centraludvalg og Forskningens Fællesudvalg, og i stedet oprettedes Planlægningsrådet for Forskningen. Planlægningsrådet bestod af 15 medlemmer; 8 beskikkedes af undervisningsministeren efter deres personlige egenskab for perioder af 4 år, 7 beskikkedes af ministeren efter indstilling fra de fem forskningsråd, fra Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd og Danmarks Teknisk-Videnskabelige Fond i forening, samt fra Atomenergikommissionen. Disse skulle tillige være medlemmer af de beskikkende organer. Ved bek. 295 af 24.5. 1973 fastsattes, at de nu seks forskningsråd samt Atomenergikommissionen hver indstillede et medlem. Formanden udpegedes af ministeren blandt de personligt beskikkede medlemmer.

Planlægningsrådet rådgav regeringen og Folketinget i forskningspolitiske anliggender, virkede for forskningens nyttiggørelse for samfundet, fremsatte og fulgte forslag om udviklingen og udnyttelsen af dansk forskning mv., tilvejebragte oversigter og prognoser over den danske forskningsvirksomhed og udtalte sig om forskningsrådenes budgetforslag. Herunder skulle Rådet udarbejde årlige beretninger til Undervisningsmin. og Folketinget.

Ved lov 346 af 24.5.1989 nedlagdes Planlægningsrådet for Forskningen og erstattedes 1.8.1989 af *Forskningspolitisk Råd* (arkivnr. 2485).

Planlægningsrådets arkiv indgår i Forskningssekretariatets, fra 1988 Forskningsdirektoratets arkiv, s. 797.

Henvisninger: Indstilling vedr. ændring af lov nr. 206 af 31. maj 1968, Folketingstid. 1971/72 A, sp. 1894-1906 (Sv.2451). Årsberetninger 1973-87. *(HCW)*

Forskerakademiet 1986- 2455

Forskerakademiet oprettedes foreløbigt for en 5-årig forsøgsperiode ved aktstykke 290 af 22.7.1986 som led i regeringens handlingsplan for forskning og udvikling og efter forslag fremsat af Planlægningsrådet for Forskningen. Akademiets formål var at støtte og stimulere den yngre forskertalentmasse og derved sikre forskningsinstitutioner og virksomheder tilstrækkelig tilgang af forskere på et højt kvalitetsniveau. Akademiets aktiviteter, herunder et licentiatprogram, henlagdes til bestående læreanstalter, offentlige forskningsinstitutioner og private forskningslaboratorier. Årlig status og planer forelagdes af Forskningsakademiets

rektor for Planlægningsrådet for Forskningen, forskningsrådene og Rektorkollegiet.

Forskerakademiet havde selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Internationalt forskningssamarbejde. Rejsestipendier mv.

Komiteen til Vejledning for The American Scandinavian Foundation for Danmarks vedkommende 1913-34 2480

The American Scandinavian Foundation (ASF) oprettedes i 1911 af Niels Poulsen til fremme af forbindelsen mellem USA og Skandinavien. Det skulle bl.a. ske gennem årlige rejselegater til seks skandinaviske studenter eller færdiguddannede, heraf to fra Danmark.

I denne anledning nedsatte Min. for Kirke og Undervisningsvæsenets 3. Kt. ved skrivelse af 6.6.1913 Komiteen til Vejledning for ASF for Danmarks vedkommende med den opgave at indstille de danske legatmodtagere. Komiteen havde departementschef A.P. Weis som formand og talte iøvrigt repræsentanter for Københavns Universitetet og de større kulturinstitutioner. Da ASF i 1934 meddelte, at det pga. forringede indtægter ikke længere kunne stille stipendier til rådighed, nedlagdes den danske komité ved Undervisningsmin.s skrivelse af 20.12.1934.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1913-34. Journal 1913-34. Journalsager (hovedsageligt ansøgninger) 1913-34. Div. sager. *(TK)*

Rask-Ørsted Fondet (Danmarks Internationale Videnskabelige Fond) 1919-72 1681

Ved lov 555 af 4.10.1919 oprettedes *"Rask-Ørsted Fondet" (Danmarks Internationale Videnskabelige Fond)* til støtte for dansk videnskab i forbindelse med mellemfolkelig forskning. Fondet var opkaldt efter sprogforskeren Rasmus Rask og fysikeren H.C. Ørsted. Det skulle bestyres af en komité på 21 medlemmer udpeget af undervisningsministeren, Rigsdagen, Videnskabernes Selskab, Universitetets Lærerforsamling, Polyteknisk Læreanstalt, Veterinær- og Landbohøjskolen og Carlsbergfondets direktion. Til fondet henlagdes en 5% statsobligation på 5 mio. kr.; komiteen kunne råde over den årlige rente til fondets drift. Af eventuelt overskydende beløb kunne opbygges en reservefond. Denne finansieringsmåde bortfaldt med lov 211 af 11.6.1954, hvorefter udgifterne til fondets virksomhed førtes direkte på finansloven.

Ved lov 274 af 9.6.1948 udvidedes komiteen med medlemmer udpeget af Århus Universitets lærerforsamling, og ved lov 373 af 13.11.1968 blev Odense Universitet repræsenteret.

Ved oprettelsen af Min. for Kulturelle Anliggender i 1961 blev Rask-Ørsted Fondet henlagt under dette, men blev ved bek. 366 af 29.9.1965 ført tilbage til Undervisningsmin.s ressort.

Ved §7 stk. 2 i lov 199 af 24.5.1972 om Forskningsrådet og Planlægningsrådet for Forskningen ophævedes loven om Rask-Ørsted Fondet. Undervisningsministeren skulle fastsætte nærmere regler om afvikling af de dispositioner, der var truffet af fondets bestyrelse.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1918/19 A, sp. 4087 ff.

Indhold: Forhandlingsprotokoller nr. 1-2. Kopibøger 1919-71. Brevbøger (postbøger) 1929-73. Journaler 1919-71. Journalsager 1919-72. Beretninger 1944-65. *(NP)*

Kommissionen for Internationalt Intellektuelt Samarbejde 1924-39 2482

I 1922 nedsatte Folkeforbundet *Commission de Coopération intellectuelle*. Kommissionen skulle fremsætte forslag for Delegeretforsamlingen om tiltag, Folkeforbundet kunne iværksætte for at lette intellektuel udveksling mellem nationerne, først og fremmest med henblik på formidling af videnskabelige resultater. I forlængelse af kommissionens arbejde oprettedes i 1925 et Institut for Intellektuelt Samarbejde i Paris.

Det danske Undervisningsmin. fik fra kommissionen en lang række forespørgsler om det intellektuelle liv i Danmark. De arbejdskrævende besvarelser vakte irritation, og i 1924 skrev departementschef K. Glahn i et internt notat: "Gid Pokker havde Folkenes Forbund, alt det Besvær, det gør os uden synlig Nytte"; han foreslog, at der oprettedes en dansk kommission til at besvare forespørgslerne. Ved skrivelse af 4.10.1924 nedsattes følgelig *Kommissionen for Internationalt Intellektuelt Samarbejde*. Den fik P. Munch som formand og bestod i øvrigt af departementschefen for Undervisningsmin.s 2. Dept., lederen af Udenrigsmin.s Folkeforbundskontor, lederne af de større kulturinstitutioner m.fl. Komissionen rådgav Undervisningsmin. i sager vedr. internationalt intellektuelt samarbejde gennem Folkeforbundet. Ved 2. Verdenskrigs udbrud ophørte kommissionens arbejde.

Henvisninger: Undervisningsmin. 3. Kt., j.nr. 1933/1696. Udenrigsmin. j.nr. 41.C.20 og 31.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1924-37. Kopibog 1924-35. Brevbog 1924-39. Journal 1924-38. Journalsager 1924-38. Sager udskilt af P. Munchs privatarkiv 1924-40. *(TK)*

Den Danske UNESCO-Nationalkommission 1946- 1248

United Nations' Educational, Scientific and Cultural Organization blev oprettet ved international overenskomst af 16.11.1945, som

blev ratificeret af Danmark 20.9.1946 og trådte i kraft 4.11.1946. Den danske UNESCO-Nationalkommission havde i overensstemmelse med artikel VII i UNESCOs statutter til opgave at være rådgivende for regeringen i sager vedr. UNESCO, at formidle forbindelsen mellem UNESCO og danske institutioner mv. samt at fremme UNESCO-arbejdet i Danmark.

Nationalkommissionen bestod af indtil 15 medlemmer, som iht. de af undervisningsministeren senest 9.6.1986 fastsatte statutter beskikkedes af ministeren for fire år. 9 repræsenterede statsinstitutioner og samfundsfunktioner, og indtil 6 var personlige medlemmer, som bl.a. repræsenterede det folkelige oplysningsarbejde. Ministeren udpegede formanden samt formændene for eventuelle underudvalg.

Nationalkommissionen havde seketariat i Undervisningsministeriets Departement, indtil den ved udflytning i 1970 fik eget sekretariat. Ved ministeriets omorganisering pr. 1.7.1990 blev den en selvstændig enhed under Økonomiafdelingen.

Henvisninger: UNESCO-NYT (3-4 gange årligt 1972ff). *UNESCO i firserne*, 1983.

Indhold: Journaler med registre 1948-60. Journaliserede og ujournaliserede sager 1945-48. Journalsager 1948-60. *(SR)*

Udvælgelseskomiteen vedr. NATOs og OEECs Stipendieprogrammer (1953)1959- 2479

USAs regering stillede fra 1953 stipendier til rådighed for europæiske forskere inden for det naturvidenskabelige og tekniske område. Stipendierne formidledes som et forskningsprogram inden for *Organization of European Economic Cooperation (OEEC)*. Det kaldtes projekt OEEC-151. Til at indstille danske forskere til stipendierne udpegedes en komité med repræsentanter for universiteterne, Danmarks Tekniske Højskole og Landbohøjskolen. Sekretariatsforretningerne varetoges af Undervisningsmin. gennem fuldmægtig Otto Obling.

I 1955 oprettede NATO en stipendieordning bestående af stu-

die- og forskningsstipendier. Ordningen indebar, at de enkelte NATO-lande skulle foretage en første udvælgelse af ti kandidater blandt ansøgerne, hvorefter den endelige udvælgelse blev foretaget af en af NATO nedsat komité. Da den første udvælgelse skulle foregå ved årsskiftet 1955-56, nedsattes i Danmark en uformel embedsmandskomité under ledelse af fuldmægtig Otto Obling, Undervisningsmin., til at forestå den første udvælgelse.

I 1959 fik komiteen vedr. OEEC-stipendierne også til opgave at foretage udvælgelsen af kandidater til NATO-stipendier. Den benævntes herefter *Udvælgelseskomiteen vedr. NATOs og OEECs Stipendieprogrammer*. I 1964 ophørte uddelingen af OEEC-stipendier.

Ved oprettelsen af Forskningssekretariatet i 1972 overgik sekretariatsforretningerne for komiteen hertil. Det er for tiden under overvejelse at overdrage kandidatudvælgelsen til forskningsrådene og nedlægge komiteen.

Henvisninger: Undervisningsmin. 2. Dept., International Afdeling, j.nr. 1950-55/U 817.

Indhold: Fm. Otto Oblings papirer vedr. komiteerne 1953-61. *(TK)*

Libanonudvalget (The Danish Lebanese Teacher Training Committee) 1956-59 2481

For midler fra *Ford Foundation* var syv libanesere i Danmark 1956-59 for at uddanne sig som landbrugslærere. Tilrettelæggelsen af uddannelsen og libanesernes ophold blev forestået af Libanon udvalget. Det nedsattes ved Undervisningsmin.s skrivelse af 25.5.1957, men fungerede allerede fra 1956. Kontorchef Vagn Jensen, Undervisningsmin., var formand.

Indhold: Korrespondance, mødereferater mv. 1956-59. *(TK)*

Nordisk Samarbejdsnævn for Humanistisk Forskning 1968- 2002/7

Nordisk Publiceringsnævn for Humanistiske Tidsskrifter 1968- 2002/6

I en rekommandation fra Nordisk Råd i 1968 foresloges et mere effektivt samarbejde mellem de nordiske forskningsråd. Da Danmark, der hidtil havde været dårligst udstyret på dette område, samtidig oprettede forskningsråd i 1968, fik rekommandationen omgående virkning i form af en omdannelse og styrkelse af det hidtidige samarbejde. Således oprettedes bl.a. *Nordisk Samarbejdsnævn for Humanistisk Forskning* (NOS-H). De danske medlemmer udpegedes af Statens Humanistiske Forskningsråd, og Forskningssekretariatet, fra 1989 Forskningsdirektoratet (s.797), varetog de danske sekretariatsforpligtelser.

Nævnet skulle følge forskningens og forskeruddannelsens udvikling, fremme gensidig og international information herom og befordre den nordiske humanistiske forskning med konkrete samarbejdsprojekter.

Samarbejdsnævnet nedsatte *Nordisk Publiceringsnævn for Humanistiske Tidsskrifter* (NOP-H) til at rationalisere og koordinere de humanistiske fags tidsskriftsproduktion.

Sekretariatsforretningerne for samarbejdsnævnet og det tilhørende publiceringsnævn varetoges på skift af de fire store nordiske lande, men efter overenskomst mellem de nordiske arkivmyndigheder samledes arkivet i det danske Rigsarkiv.

Henvisninger: Frantz Wendt: *Nordisk Råd 1952-1978*, Stockholm 1979, s. 277-80.

Indhold: NOS-H Møder 1974-76. Div. responsa, projekter mv. 1976-81. Nordisk Kulturfond - ansøgninger mv. 1976-81. Div. forslag og ansøgninger 1977-81. Korrespondance og regnskabsmateriale vedr. NOP-H 1974-76. *(TK)*

Formandsskabet for European Research Coordination Agency (EUREKA) 1987-88 2436

Danmark påtog sig formandsskabet for EUREKA i en nimåneders periode fra sept. 1987 til juni 1988. Hertil oprettedes et midlertidigt sekretariat med bl.a. den opgave at forberede en ministerkonference som afslutning af formandsskabsperioden (Finansudvalgets aktstykke nr.187 af 22.4.1987).

EUREKA var et civilt samarbejde mellem 19 europæiske lande og EF-Kommissionen på grundlag af en principdeklaration vedtaget af en ministerkonference 6.11.1985 i Hannover. EUREKAs formål var gennem et udbygget samarbejde mellem virksomheder og forskningsinstitutioner på højteknologiske områder at øge den europæiske industris produktivitet og konkurrenceevne på verdensmarkedet inden for f.eks. informationsteknologi, telekommunikation, robotik, nye materialer, bioteknologi, produktionsteknologi samt projekter vedr. infrastruktur og miljø.

I Danmark var undervisnings- og forskningsministeren ansvarlig for EUREKA-samarbejdet, mens Teknologistyrelsen (fra 1.1. 1988 Handels- og Industristyrelsens 7. Kt.) var dansk projektkoordinator. Koordineringen med andre ministerier skete i en tværministeriel embedsmandsgruppe, DIME (Dansk Interministeriel EUREKA-gruppe).

Indhold: Indgåede skrivelser m. register 1987-88. Udgåede skrivelser m. register 1987-88. Journalsager (efter journalplan) 1987-88. Cirkulationskopier og medarbejdernes kopier 1987-88. *(WR)*

Statens Udvalg for Videnskabelig og Teknisk Information og Dokumentation, DANDOK 1970- 1647

Til dels på anbefaling fra OECD nedsatte Undervisningsmin. ved skr. af 7.1.1970 (3. Afd.) Statens Udvalg for Videnskabelig og Teknisk Information og Dokumentation, DANDOK. Det skulle rådgive offentlige myndigheder og institutioner om videnskabelig og teknisk informations- og dokumentationstjeneste med tilhørende forskning og uddannelse, det skulle udarbejde samlede planer for denne virksomhed og forberede dansk deltagelse i nordisk og andet internationalt arbejde herom. Ved Undervisningsmin.s skr. af 29.1.1974 (3. Afd.) godkendtes et revideret kommissorium, hvorefter DANDOK tillige kunne rådgive private institutioner og virksomheder. DANDOK beskikkedes af Forskningssekretariatet efter indstilling fra Planlægningsrådet for Forskningen og Forskningsbibliotekernes Fællesråd.

DANDOK var selvstændigt arkivdannende indtil 1988. Dets sekretariatsforretninger varetoges af Forskningssekretariatet (s. 797). Ved oprettelsen af Forskningsdirektoratet i 1988 (fra 1990 Undervisningsmin.s Forskningsafdeling) indføjedes DANDOKs sagområde i Direktoratets fællesjournal.

Henvisninger: Forskningssekretariatet (udg.): *Informationsformidling for forskning, udvikling og teknologi mv.*, 1976. Forskningssekretariatet (udg.): *Forskningsformidling. Den fremtidige forskningspolitik*, 1984. *DANDOK-notater*, 1982ff. *Planlægningsrådet For Forskningen - DANDOK - statens 6 forskningsråd. Beretning 1985-87*, 1988 s. 169-88.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW)*

Dansk DIANE Center 1981- 2326

Ved aktstykke til Folketingets Finansudvalg 167 af 14.1.1981 oprettedes Dansk DIANE Center *(Direct Information Access Network for Europe)* for en 3-årig prøveperiode. I 1983 forlængedes denne med en 2-årig prøveperiode, og ved aktstykke 5 af 1.10.1985 blev Centret en permanent institution.

Centret blev bemandet med to dokumentalister, en bibliotekar og en kontorfunktionær. Arbejdsområdet faldt inden for transmissionsnettet Euronet, som det danske Post- og Telegrafvæsen udviklede sammen med de øvrige nationale post- og telegrafvæsener og i samarbejde med EF-Kommissionen satte i drift 1. 10.1980. Gennem Euronet kunne etableres forbindelse til euro

pæiske databaser organiseret i Euronet-DIANE, som arbejdede på at sikre et tilstrækkelig bredt udbud af databaser og på at standardisere søgeprocesser. Siden 1.1.1985 er funktionerne overtaget af nationale telenetværk, i Danmark DATAPAK.

Dansk DIANE Center fik til opgave at rådgive om teknisk udstyr til telekommunikation, at vejlede danske brugere i valg af databaser, søgningsprocedurer mv. inden for Euronet-DIANE, at udarbejde informationsmateriale for at fremme udnyttelsen af databaserne, at skabe internationale kontakter og at vejlede i fremskaffelse af vanskeligt tilgængelige dokumenter omtalt i dataværternes databaser.

Organisatorisk var centret tilknyttet DANDOK - Statens Udvalg vedr. Videnskabelig og Teknisk Information og Dokumentation (se ovf.) - som nedsatte en styringsgruppe med ansvar for centrets virksomhed, mens Forskningssekretariatet besad det overordnede administrative og økonomiske ansvar for centrets drift.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/AE)*

KULTURELLE ANLIGGENDER

Museumsvæsen s.820

Overdirektoratet for de Kgl. Kunstsamlinger 1849-66
Nationalmuseets Tilsyn med Provinsmuseerne 1887-1941
Provinsmuseumsnævnet 1941-58
Statens Lokalmuseumstilsyn 1958-76
Statens Kunstmuseumsnævn 1964-76
Statens Museumsnævn 1976-
Det Arkæologiske Nævn 1984-
Museernes Valutaudvalg 1936-41
Komiteen/Bestyrelsen for Charlottenborgudstillingen 1857-
Bestyrelsen for Udstillingsbygningen ved Charlottenborg 1974-
Bestyrelsen for Thorvaldsen Samlingen på Nysø 1926-84
Bestyrelsen for Gammel Estrup. Jyllands Herregårdsmuseum 1930-
Bestyrelsen for Museet Liselund Gamle Slot 1936-
Bestyrelsen for J.F.Willumsens Museum 1957-
De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg
De Kgl. Kunstsamlinger 1849-1920
Statens Museum for Kunst 1920-
Den Hirschprungske Samling 1911-
Ordrupgårdsamlingen 1952-
Nationalmuseet 1892-
Mølleåudvalget (Bredeudvalget) 1967-ca.1975
Den Historiske Våbensamling 1838-1928
Tøjhusmuseet 1928-
Det Danske Kunstindustrimuseum 1890-
Statens Kunsthistoriske Fotografisamling 1917-
Musikhistorisk Museum og Carl Claudius Samling 1897-

Teatre s.839

Teatercensuren 1849-1954
Teaterrådet 1926-
Statens Teaterskole 1968-
Det Kgl. Teater og Kapel 1746-
Det Kgl. Teaters Kontrolkomité 1930-32
Det Kgl. Teaters Tilsynsråd 1935-90

Musik s.845

Den Kulturelle Fond 1935-
Landsdelsorkestrenes Samarbejdsudvalg 1952-73
Statens Musikråd 1971-
Musikkonservatoriet 1867-
Operaakademiet 1956-
Det Danske Musikinformationscenter 1980-

Film og biografer s.850

Statens Filmcensur 1914-
Ankenævnet for Filmcensuren 1969-
Skolernes Filmcentral 1925-38
Dansk Kulturfilm 1932-
Dansk Kulturfilms Skoleudvalg 1934-
Film(s)fonden (1938)1964-72
Filmsrådet 1938-64
Statens Filmcentral 1938-
Ministeriernes Filmudvalg (1941)1944-66
Det Danske Filmmuseum 1947-
Udvalget til Støtte af Dansk Filmproduktion 1947-64
Det Midlertidige Udvalg vedr. Støtte til Dansk Filmproduktion 1964-65
Filmrådet 1964-72
Biografrådet 1964-72
Kortfilmrådet 1965-72

Den Danske Filmskole 1966-
Det Danske Filminstitut 1972-
Det Danske Filminstituts Festivaludvalg 1972-
Filmjuryen 1972-89
Børnefilmnævnet 1955-72
Børnefilmrådet 1982-89
Det Danske Filmværksted (1971)1977-
(Radio og fjernsyn, se s. 1103)

Biblioteksvæsen s.865

Det Kgl. Bibliotek ca. 1660-
Rigsbibliotekarembedet 1943-85
Universitetsbibliotekets 1. Afd. 1930-
Universitetsbibliotekets 2. Afd. 1938-
Komiteen til Uddeling af Boggaver 1882-98
Statens Komité til Understøttelse af Bogsamlinger 1899-1920
Kultusmin.s Konsulent i Bogsamlingssager 1909-20
Statens Bibliotekstilsyn 1920-90
Biblioteksrådet 1920-90
Rigsbibliotekarembedet 1986-90
Statens Bibliotekstjeneste 1990-
Statens Biblioteksskole 1918-56
Danmarks Biblioteksskole 1956-
Bibliotekernes Oplysningskontor 1926-85
Fællesudvalget for Folke- og Forskningsbiblioteker 1966-
Forskningsbibliotekernes Fællesråd 1970-85
Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor 1972-
Fællesrådet for de Videnskabelige Biblioteker under Undervisningsmin. 1928-34(43)
Danmarks Institut for International Udveksling af Videnskabelige Publikationer (IDE) 1945-
Dansk Forfatterfond 1943-78

Kunstakademiet. Dansk Folkemindesamling. Stednavne. Dansk Sprognævn. Arkiver. Heraldik. Zoologiske haver s.879

Kunstakademiet 1748-
Statens Værksteder for Kunst og Håndværk 1983-
Dansk Folkemindesamling 1904-
Dansk Folkeminderåd 1951-
Styrelsen for Nordisk Institut for Folkedigtning 1959-
Stednavneudvalget 1910-
Dansk Sprognævn 1955-
(Arkivvæsenets arkiv se I s.833-39)
Arkivudvalget af 1933, 1933-ca.1965
Statens Heraldiske Konsulent 1935-
Tilsynsrådet for Zoologiske Haver 1977-

Økonomisk støtte til kunst og kultur s.887

Det Stående Rådgivende Udvalg vedr. Uddeling af Statsstøtte til Skønlitterære Forfattere 1931-64
Eckersberg-Thorvaldsenfondet 1956-64
Statens Kunstfond 1956-
Kulturfondens Bestyrelse 1990-
Bestyrelsen for Henriette Melchiors Stiftelse 1913-

Ophavsret s.893

Droit moral-udvalget af 1933, 1933-62
Droit moral-udvalget af 1962, 1962-72
Udvalget af 7.1.1935 vedr. Berner-Konventionens Revision 1935-51
Tvangslicensnævnet 1962-
Ophavsretsrådet 1963-72

Internationale anliggender s.896

Komiteen for Internationale Kunstudstillinger 1919-
Nordisk Kunstforbund. Danmarks Sektion 1945-
Den Danske Komité for Biennalen i Venezia 1931-
Komiteen for Udstillinger i Danmarks Hus i Paris 1958-77
Styrelsen for Nordisk Center for Restaurering i Firenze 1967-70
Det Danske Institut i Rom 1956-
Bestyrelsen for Det Danske Institut i Rom 1956-
Det Danske Selskab 1940-89
Det Danske Kulturinstitut 1989-
Nordisk Kulturkommission. Dansk Afd. 1947-71
Samvirkerådet for Dansk Kulturarbejde i Udlandet 1952-74
Kultureksportudvalget 1980-87
Kulturværdiudvalget 1987-

Krigsforhold og besættelse s.905

Udvalget ang. Iværksættelse af Ekstraordinære Trykkearbejder 1942-46
Udvalget vedr. Metalfordeling til Skulpturværkers Støbning 1943-46
Udvalget vedr. Forfatternes Clearingoverførsler 1943-45

Museumsvæsen

Overdirektoratet for de Kgl. Kunstsamlinger 1849-66 2496

Ved kundgørelse af 30.5.1849 ang. civillisten erklæredes alle offentlige kgl. samlinger for statens ejendom og henlagdes ved kgl. res. af 25.6.1849 under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Ved kgl. res. af 5.8.1849 blev samlingerne umiddelbart underlagt Overdirektoratet for de Kgl. Kunstsamlinger, og overhofmarskal J.G.Levetzau udnævntes til overdirektør for kunstsamlingerne (og for de kgl. haver, se s.1552).

Under Overdirektoratet for de Kgl. Kunstsamlinger hørte Den Etnografiske Samling, Kunstmuseet og Den Kgl. Malerisamling (se I s.134f.) samt Kobberstiksamlingen, Mønt- og Medaillekabinettet (I s.136), Den Historiske Portrætsamling på Frederiksborg Slot (Den Hielmstierne-Rosencroneske Portrætsamling, se I s.137) og Museet for Nordiske Oldsager. Ved reskript af 20.6. 1851 skænkedes Christian 8.s private samlinger til staten, og Antiksamlingen dannedes ved sammenlægning af Kunstmuseets græske og romerske mv. oldsager med Christian 8.s arkæologiske samling.

Embedet som overdirektør, der var et mellemled mellem Min. f. Kirke- og Undervisningvæsenet og de enkelte samlingers respektive direktører, ophævedes ved Levetzaus død, og Overdirektoratets forretninger overgik ved Min. f. Kirke- og Undervisningsvæsenets skr. af 8.11.1859 til ministeriets 3. Kt., som videreførte Overdirektoratets arkivdannelse, indtil det ophævedes formelt ved kgl. res. af 29.1.1866.

Henvisninger: Se litteraturfortegnelse I s.136. Niels Petersen: *Kultusministeriet. Organisation og arkiv*, 1984 s.23-31.

Hjælpemidler: Seddelreg. 12.

Indhold: Fortegnelse over Kunstmuseets og Malerigalleriets arkiv (afskrift) 1850. Kopibøger m. registre. 1849-61. Journaler m. registre 1849-64. Journalsager 1849-63. Div. sager (se seddelreg. 12) 1853-59. Anvisningsprotokol for de kgl. kunstsamlinger 1850 -57. Regnskabsbog (m. regnskab for hver samling) 1857-66.

Kassebøger (omfatter også de kgl. haver) 1853-64. Regnskabssager (omfatter også de kgl. haver) 1849-66. *(WR)*

Nationalmuseets Tilsyn med Provinsmuseerne 1887-1941 1586

Provinsmuseumsnævnet 1941-58

Statens Lokalmuseumstilsyn 1958-76

På Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenets budget 1887/88 opførtes for første gang et statstilskud til arkæologisk-historiske museer i provinsen. Det var en betingelse for tildeling af statstilskud, at museerne underkastede sig et tilsyn, der blev varetaget af Det kgl. Museum for de Nordiske Oldsager (fra 1892 Nationalmuseet) gennem regelmæssig inspektion. Tilsynet blev udbygget ved regler 332 af 15.12.1915 og 408 af 26.9.1941 (Lovtid.). Ved sidstnævnte oprettedes *Provinsmuseumsnævnet* bestående af en af Undervisningsmin. udpeget formand samt to andre medlemmer, det ene repræsenterende Nationalmuseet, det andet Dansk Kulturhistorisk Museumsforening. Nævnet skulle være rådgivende for ministeriet i spørgsmål vedr. museerne og skulle tillige afgive indstilling om, hvilke museer der opfyldte reglernes betingelser for at kunne betegnes som centralmuseer (stifts- og amtsmuseer). I øvrigt fortsatte Nationalmuseets løbende tilsyn med provinsmuseerne.

Ved lov 166 af 7.6.1958 om de kulturhistoriske lokalmuseer oprettedes *Statens Lokalmuseumstilsyn*, der fik til opgave at beregne og fordele statens tilskud samt føre tilsyn med dets anvendelse. Tilsynet bestod af 7 medlemmer beskikket af undervisningsministeren, nemlig direktøren for Nationalmuseet (rigsantikvaren) som formand samt repræsentanter for Nationalmuseet (udpeget af direktøren), for Undervisningsmin., for de kommunale organisationer og for lokalmuseerne udpeget af bestyrelsen for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening. Statens Lokalmuseumstilsyn henlagdes 1961 under Kulturmin.

Ved lov 171 af 28.4.1971 om ændring af lov om kulturhistoriske

lokalmuseer fik Lokalmuseumstilsynet repræsentanter for Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen. Samtidig bortfaldt repræsentanten for Kulturmin. Statens Lokalmuseumstilsyn blev ophævet ved lov 304 af 10.6.1976 vedr. statstilskud mv. til museer. Dets opgaver blev overtaget af Statens Museumsnævn, se ndf.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1886/87 B sp. 517-26. - Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3. Kt., j.nr. 1885/659.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MM)*

Statens Kunstmuseumsnævn 1964-76 2307

Ved lov 118 af 15.4.1964 om statstilskud til kunstmuseer gaves regler om tilskud til museer, hvis formål det var at belyse enten hovedlinjer i fortrinsvis dansk billedkunst eller en eller flere betydende epoker af billedkunsten. Til at administrere loven oprettedes Statens Kunstmuseumsnævn, som bestod af direktøren for Statens Museum for Kunst (formand), repræsentanter for Foreningen af Kunstmuseer i Provinsen og de kommunale organisationer. Ved afgørelser, der ikke var enstemmige, kunne ethvert medlem af nævnet forlange sagen indbragt for kulturministeren. Kunstmuseerne var i henseende til opbevaring og konservering undergivet tilsyn af Statens Museum for Kunst. Ved lov 272 af 18.6.1969 og 172 af 28.4.1971 foretoges visse ændringer mht. reglerne for tilskudsberettigelse og medlemsantal.

Statens Kunstmuseumsnævn blev ophævet ved lov 204 af 10.6. 1976 vedr. statstilskud mv. til museer. Dets opgaver blev overtaget af Statens Museumsnævn, se ndf.

Indhold: Mødereferater, korrespondance, ansøgninger, beretninger 1965-73. *(NP/MM)*

Statens Museumsnævn 1976- 1610

Statens Museumsnævn oprettedes iht. lov 304 af 10.6.1976 om statstilskud mv. til museer (kap. 2 §§7-8). Det afløste de bestående tilsynsorganer, Statens Lokalmuseumstilsyn og Statens Kunstmuseumsnævn. Dets opgave var at føre tilsyn med museernes virksomhed og tilstand samt at virke som landsdækkende samarbejdsorgan. Endvidere skulle nævnet afgive indstilling om godkendelse af museer til statstilskud og om tilskuddenes fordeling mellem museerne. Ved lov 592 af 19.12.1985 om ændring af lov om museer fik Statens Museumsnævn den endelige administrative afgørelse om fordelingen af museernes rådighedssum.

Nævnet bestod af repræsentanter for Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst, de naturhistoriske museer, Miljømin., amtsmuseumsrådene, Museumsrådet for København og Frederiksberg, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen og Kulturmin. Nævnet udpegede af sin midte en formand og en næstformand. Lov 291 af 6.6.1984 om museer mv. medførte mindre ændringer i nævnets sammensætning, og medlemstallet blev nedsat fra 16 til 14, da ministerierne ikke længere var repræsenteret. Medlemmerne valgtes for 4 år ad gangen (bek. 25 af 15. 1.1986 §17). Nævnet havde fra begyndelsen eget sekretariat, som blev lovfæstet ved 1984-loven.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MM)*

Det Arkæologiske Nævn 1984- 2280

Det Arkæologiske Nævn oprettedes iht. lov 291 af 6.6.1984 om museer mv. §30-31 med den opgave at samordne det arkæologiske undersøgelsesarbejde i Danmark og at udarbejde vejledende retningslinjer for indsamling og undersøgelse af arkæologisk materiale samt for fordelingen af disse arbejdsopgaver. Nævnet skulle endvidere prioritere undersøgelsesopgaverne, rådgive rigsantikvaren om anvendelse af de økonomiske midler og om fordelingen af undersøgelsesopgaverne mellem de tilskudsberettigede museer og Nationalmuseet. Det traf afgørelse om fordeling af fund og andet dokumentationsmateriale fra disse undersøgelser og fastsatte betingelser for museernes deltagelse i arkæologisk undersøgelsesarbejde. Nævnet bestod af repræsentanter fra universiteterne, Nationalmuseet, Statens Museumsnævn og Miljømin. Rigsantikvaren var formand.

Rigsantikvaren varetog nævnets sekretariatsfunktioner. Det

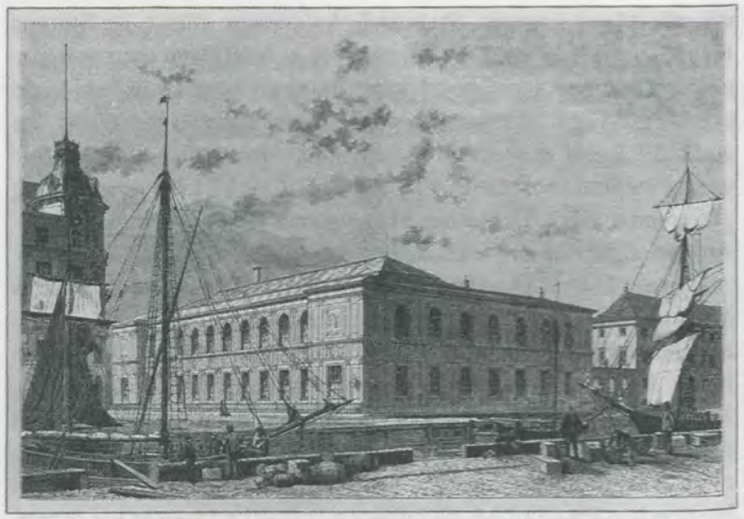

Charlottenborg på Kongens Nytorv i København blev hjemsted både for Kunstakademiet og Charlottenborgudstillingerne. På billedet ses udstillingsbygningen, tegnet af arkitekten Albert Jensen. Den blev taget i brug i 1883 og har siden huset de faste forårs- og efterårsudstillinger samt en række andre andre kunstudstillinger (Ilustreret Tidende).

havde ikke selvstændig arkivdannelse; dets arkiv indgik i Nationalmuseets arkiv. *(NP/MM)*

Museernes Valutaudvalg 1936-41 2474

I 1930'erne etableredes gennem Nationalbankens Valutakontor, fra 1937 Valutacentralen, en stram kontrol med forbrug af udenlandsk valuta. Denne kontrol skabte problemer for museernes indkøb af museumsgenstande i udlandet. Undervisningsmin. indgik derfor en aftale med Valutakontoret om en kvoteordning for sådanne indkøb. Til at vejlede Undervisningsmin. i brugen af kvoterne nedsattes et "raadgivende og formidlende internt" udvalg, kaldet Museernes Valutaudvalg. Det aftaltes nedsat ved personlig korrespondance i juni 1936 mellem departementschef Graae og en række museumsledere i københavnsområdet, der skulle være medlemmer. Det fik officiel status ved Undervisningsmin.s første mødeindkaldelsesskrivelse af 7.12.1936. De-

partementschef Graae var formand for udvalget. Udvalget ophørte i 1941.

Henvisninger: Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1939/1654.

Indhold: Mødereferater og korrespondance 1936-41. *(TK)*

Komiteen for Charlottenborgudstillingen 1857-1949 1629

Bestyrelsen for Charlottenborgudstillingen 1949-

Bestyrelsen for Udstillingsbygningen ved Charlottenborg 1974- 1627

Komiteen for Charlottenborgudstillingen blev oprettet iht. Kultusmin.s bek. af 28.7.1857 om den indre ordning af Det Kgl. Akademi for de Skønne Kunster. Det bestemtes, at der skulle afholdes en årlig kunstudstilling, som skulle forestås af en udstillingskomité på syv medlemmer. Udover at bedømme de indsendte kunstværker skulle udstillingskomiteen bestyre en udstillingsfond, hvori indgik overskud fra udstillingerne, og hvortil hørte en række bifonds og legater. Med hjemmel i lov 105 af 24. 7.1880 opførtes en udstillingsbygning for dansk og udenlandsk kunst ved Charlottenborg Slot.

Kgl. anordn. 237 af 26.4.1949 om Charlottenborgudstillingen ændrede ikke de grundlæggende træk i administrationen; udstillingskomiteen skiftede navn til *Bestyrelsen for Charlottenborgudstillingen* og blev udvidet til otte-ni medlemmer. Ved oprettelsen af Min. for Kulturelle Anliggender i 1961 overførtes bestyrelsen hertil fra Undervisningsmin. Anordningen om Charlottenborgudstillingen fornyedes ved anordn. 285 af 17.7.1968.

Ved kgl. anordn. 526 af 18.10.1974 om administrationen af Udstillingsbygningen Charlottenborg blev bestyrelsen af bygningen og udstillingsvirksomheden adskilt. Der oprettedes en *Bestyrelse for Udstillingsbygningen ved Charlottenborg*, der udelukkende varetog driften af bygningen. Sammensætningen af bestyrelsen ændredes ved bek. 618 af 27.8.1987.

Bestyrelsen for Charlottenborgudstillingen fortsatte, men nu kun med udstillingsvirksomheden og udstillingsfonden som ressort.

Henvisninger: Min. f. Kulturelle Anliggender 3. Kt., j.nr. 3215-1 -73.

Indhold: Komiteen og *Bestyrelsen for Charlottenborgudstillingen:* Korrespondancesager 1858-1959. Korrespondance vedr. div. særudstillinger 1915-58. Regnskabsbilag 1858/59-1952. Anmeldelser, forårsudstillingen 1878-1964. Anmeldelser, decemberudstillingen 1878-94. Nordiske anmeldelser 1883. Anmeldelser, efterårsudstillingen 1922-48. Censurprotokoller 1879-1968. Fortegnelse over kunstnere. Fortegnelser og protokoller vedr. valg til udstillings- og censurkomitéer. Udstillingskomitéens journaler 1858 -1960. Udstillingsfonden, forhandlingsprotokoller 1858-1928.

Udstillingsfonden: Hovedbøger 1890/91-1941. Kassebøger 1879 -1951. Kassekontrolbøger 1858/59-1942.

Vandreudstillinger, kassebog 1903-24. Regnskab over udstillinger ved Charlottenborg 1884-1943. Div. regnskabsprotokoller 1874/75- 1904/05. Kunstauktioner 1889-1949. Tombolaregnskaber 1901-57. Div. I-VII. Div. fortegnelser over kunstnere. Div. protokoller. *(BB)*

Bestyrelsen for Thorvaldsen Samlingen på Nysø 1926-84 2021

Til minde om billedhuggeren Bertil Thorvaldsens ophold på herregården Nysø oprettedes i forbindelse med baroniet Stampenborgs overgang til fri ejendom i 1924 et museum, Thorvaldsen Samlingen på Nysø, for den hidtil baroniet tilhørende samling af originalafstøbninger af Thorvaldsens værker, en del lerskitser udført af Thorvaldsen under hans ophold på Nysø og forskellige minder om billedhuggeren personlig. Museet indrettedes i den sydlige fløj af den såkaldte Kavalerbygning på Nysø som en selvejende institution med en bestyrelse under Undervisningsmin.s, fra 1961 Kulturmin.s tilsyn. Fundatsen fik kgl. stadfæstelse 22.6.1926 og bestemte bl.a., at bestyrelsens formand skulle være

en embedsmand i Undervisningsmin. (Kulturmin.). Bl.a. på baggrund af museumsvæsenets ændrede ordning afløstes fundatsen af en vedtægt, godkendt af Statens Museumsnævn 15.11.1983, hvorefter tilsynet med samlingen og dens bestyrelse pr. 1.1.1984 overgik til Præstø Kommune, hvis byråd herefter valgte bestyrelsens formand.

Samlingens arkiv vedr. den museale administration er i Thorvaldsens Museum.

Indhold: Regnskaber 1934-83. Fundats 1926. Forakter til vedtægt 1983. Formandsberetninger, bestyrelsesmøder, referater 1933 -66. Korrespondance 1967-84. *(WR)*

Bestyrelsen for Gammel Estrup. Jyllands Herregårdsmuseum 1930- 1640

I henhold til Undervisningsmin.s fundats 29.1.1930 oprettedes institutionen Gammel Estrup. Jyllands Herregårdsmuseum i de af godsejer V. Uttental skænkede bygninger. Den nationalhistoriske samling "for hele Jylland med særlig henblik på de højere stænders kultur" skulle ledes af en bestyrelse og direktion med repræsentanter for ressortministerium (fra 1961 Kulturmin.), museumssagkyndige, amt og kommuner. Ministeriet udpeger formanden.

Henvisninger: Ministerialtidende B, 1930, s. 11.

Indhold: Mødereferater, formandsberetninger, korrespondance og regnskaber 1930-79. *(HS-M)*

Bestyrelsen for Museet Liselund Gamle Slot 1936- 1643

20.5.1936 dannedes under Undervisningsministeriet en komité med det formål at tilvejebringe en ordning, hvorved Liselund Slot med park og pavilloner kunne sikres som historisk mindes-

mærke. Der oprettedes under Undervisningsmin.s overtilsyn ved kgl. fundats af 30.5.1938 en selvejende institution, "Liselund Gamle Slot". Til denne overdrog slottets ejer brugsretten til slottet, pavilloner og en del af parken.

Museet fik en bestyrelse på 13 medlemmer; 4 valgt af Undervisningsmin. (heraf en embedsmand i ministeriet som formand, en repræsentant for Det Særlige Bygningssyn og en faguddannet museumsmand), 5 valgt af amtmanden over Præstø Amt blandt stedlige bidragydere, 2 valgt af direktionen for Ny Carlsbergfondet, 1 repræsentant for Nationalmuseet samt den til enhver tid værende ejer af Liselund.

Fra Kulturmin.s oprettelse i 1961 sorterede institutionen herunder. Formanden for bestyrelsen var (1990) kontorchef i Planstyrelsen. Fra 1988 var sager om bestyrelse og institution optaget på Kulturmin.s journalplan, og bestyrelsen havde herefter ikke længere selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Fundats af 30.5.1938. Mødereferater mv. 1938-80. Kopibog 1938-52. Journal 1930-55. Journalsager 1936-55. Korrespondance mv. 1938-80. Regnskaber 1939-83. *(NP/MM)*

Bestyrelsen for J.F. Willumsens Museum 1957- 2391

Ved lov 195 af 12.4.1949 skabtes hjemmel for statstilskud til oprettelse og drift af et J.F. Willumsen-museum i København. Grundlag var kunstneren J.F. Willumsens (1863-1958) gavebrev af 1.9.1947 til den danske stat vedrørende samlingen af egne og andres værker. Da Københavns Kommune ikke ønskede at modtage gaven på de givne betingelser, blev samlingen i overensstemmelse med gavebrevet tilbudt Frederikssund Kommune. Mellem denne og Undervisningsmin.s sluttedes 24.2.1954 overenskomst om museets oprettelse og drift. Loven af 1949 afløstes herefter af lov 155 af 11.5.1954 om J.F. Willumsens Museum i Frederikssund. Museet åbnedes 1957. Det ejedes af kommunen og lededes af en bestyrelse med repræsentanter udpeget af kommunen og Undervisningsmin. Fra Kulturmin.s oprettelse i 1961

udpegedes statens repræsentanter i bestyrelsen af kulturministeren.

Lov 314 af 10.6.1976 om statstilskud mv. til museer kom også til at omfatte J.F. Willumsens Museum, og den særlige lov fra 1954 blev ophævet.

Efter gennemførelsen af lov 291 af 6.6.1984, der i §11 stk. 1 nr. 4 indeholdt en bestemmelse om tilskudsberettigede museers bestyrelser, ophørte Kulturmin. med at være repræsenteret i Museets bestyrelse, som herefter bestod af 4 medlemmer udpeget af Frederikssunds kommunalbestyrelse og 1 medlem udpeget af Statens Museum for Kunst.

Indhold: Mødeindkaldelser m. bilag, mødereferater, korrespondance, avisudklip mv. 1961-86. *(NP/MM)*

De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg 1966

På Rosenborg Slot opbevares foruden den egentlige kronologiske samling, salvings-insignier, kronjuveler og genstande, som benyttes ved højtidelige lejligheder, samt slotsinventar. Det tidligst kendte inventarium fra 1690erne er tabt, men kendes fra et aftryk i 1772. I 1820erne ordnedes samlingerne kronologisk, og der udsendtes i 1828 en vejledning på tysk. Det ældste danske katalog beregnet for offentligheden udkom i 1878.

Rosenborg Slot blev statsejendom ved kgl. kundgørelse af 30. 5.1849 om civillisten, mens det forbeholdtes kongen at træffe nærmere afgørelse om samlingen. Ved kgl. res.14.6.1854 blev samlingen kongehusets uafhændelige ejendom, arvelig fra konge til konge. Den skulle bestyres af overhofmarskallen og den minister, der havde sager vedr. kongehuset under sig, dvs. udenrigsministeren. Ved kgl. reskript af 11.3.1858 bestemtes, at bestyrelsen fra 1.4.1858 udover hofmarskallen skulle bestå af ministeren for Monarkiets Fælles Indre Anliggender. Sidstnævnte afløstes if. kgl. res. af 29.7.1858 af finansministeren, som 1.4.1865 afløstes af indenrigsministeren. 29.10.1866 ændredes bestyrelsen atter, da indenrigsministeren afløstes af ministeren for kirke- og undervisningsvæsenet. I 1867 udnævntes en direktør for Rosenborg-

samlingerne, og i 1912 fik bestyrelsen en sekretær. Samtidig oprettedes et revisionsudvalg for samlingerne. Fra 1916 var undervisningsministeren medlem af bestyrelsen. I 1963 overgik posten til kulturministeren. I 1965 blev samlingen udvidet med en afdeling på Amalienborg, som dog var midlertidigt lukket (1990).

Som videnskabelig institution er samlingen fritaget for løbende aflevering af arkivalier til Rigsarkivet.

Henvisninger: Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, Sekretariatet, Journal nr. B.1. Udenrigsmin., Sager til A-journal nr. 425. Kabinetssekretariatet, Sager til journal B, nr. 1854/1205.

Indhold: Brevbog, journal, journalregister og journalsager 1858 -1965. *(PO/MM)*

De Kgl. Kunstsamlinger 1849-1920 1636
Statens Museum for Kunst 1920-

Kernen i det nuværende kunstmuseum er *Den Kgl. Malerisamling*, som blev udskilt som en særlig samling ved Kunstkammerets

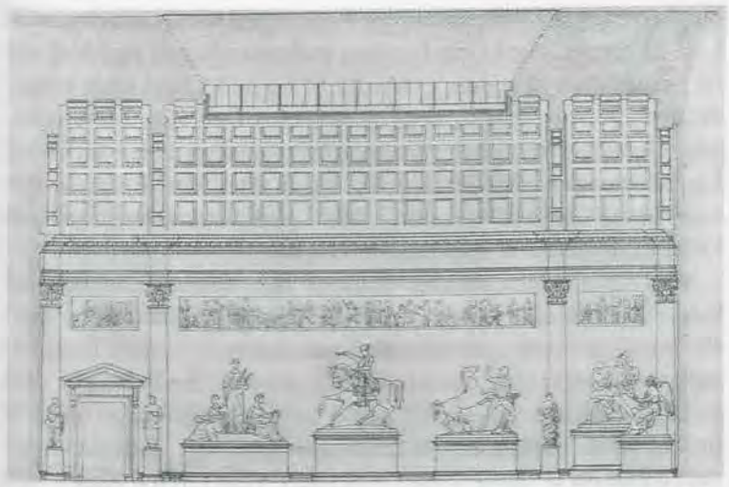

Statens Museum for Kunst flyttede i 1896 ind i den dengang nye bygning i Sølvgade, tegnet af arkitekterne Vilh. Dahlerup (1836-1907) og Georg E.W. Møller (1840-1897). Byggearbejdet stod på i årene 1888-1895. Fotografiet fra 1901 viser den endnu temmelig fritliggende bygning, her som monumental baggrund for et arbejdermøde (Det Kgl. Bibliotek). Før opførelsen havde en kommission med kirke- og undervisningsminister Jacob Scavenius som formand udskrevet en arkitektkonkurrence. Der indkom 25 forslag, og blandt dem premierede kommissionen i første runde 5. Senere ønskede ministeren et par projekter mere inddraget i den endelige konkurrence, og blandt dem var et projekt fra arkitekten Ove Petersen (1830-1892). Også det blev præmieret, men som bekendt gik Dahlerup af med sejren. Tegningen ovenfor er Ove Petersens forslag til en skulpturhal med ovenlys. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 3. Kt., Komiteen af 10.4.1885 vedr. konkurrence om bygninger til Kunstmuseet 1885-86, Ad hoc-udvalg nr. 06/199-95.

opløsning i 1824-25 (se I s. 134). Malerierne blev ophængt på Christiansborg Slot, hvor de befandt sig indtil branden i 1884. Til indflytningen i 1896 i den nye museumsbygning i Sølvgade var samlingen udstillet i Charlottenborgs Udstillingsbygning. Med flytningen til Christiansborg var samlingen blevet offentlig tilgængelig og fagkyndigt inventariseret af den tidligere kunstkammerforvalter J.C. Spengler. I Christiansborg-perioden omtales den ofte som Galleriet på Christiansborg eller Det Kongelige Billedgalleri.

Samlingen overgik til staten ved kgl. kundgørelse af 30.5. 1849, og ved kgl. res. af 26.6. 1849 blev den sammen med de øvrige kongelige kunstsamlinger henført til Kirke- og Undervisningsministeriet; indtil 1866 med Overdirektoratet for de Kgl. Kunst-

samlinger (s.820) som administrativt mellemled. Overhofmarskal J.G. Levetzau, der havde bestyret malerisamlingen umiddelbart før overgangen til staten, beklædte til sin død i 1859 både embedet som overdirektør og som direktør for Den Kgl. Malerisamling. Herefter henlagdes overdirektørforretningerne til Kirke- og Undervisningsministeriets 3. Kt. Også efter den formelle ophævelse af Overdirektoratet i 1866 administreredes sager om kunstsamlingerne af ministeriets 3. Kt.

Malerisamlingens indkøb af kunst blev forestået af den såkaldte *Gallerikommission*, som nedsattes 1866 i forbindelse med Overdirektoratets ophævelse. I kommissionen (senere betegnet indkøbsudvalget) var der oprindelig eksterne medlemmer, men ved kgl. anordn. 592 af 21.11.1973 kom udvalget til at bestå af internt valgte medlemmer blandt museets ansatte. Indkøbsudvalget til indkøb af dansk kunst til Statens Museum for Kunst blev ophævet ved kgl. anordn. 785 af 25.11.1986.

Til de oprindelige samlinger hørte også *Den Kgl. Skulptursamling*, som bestod af originale værker og afstøbninger. Ved kgl. res. af 7.12.1874 henlagdes skulptursamlingen under Kunstakademiet, men kom i 1878 ind under Malerisamlingens administration. Ved indflytningen i museumsbygningen i Sølvgade samledes: 1. *Den Kgl. Maleri- og Skulptursamling (KMS)*, 2. *Den Kgl. Kobberstiksamling (KKS)* og 3. *Den Kgl. Afstøbningssamling (KAS)*. Indtil 1920 var den officielle betegnelse for disse samlinger fortsat De Kgl. Kunstsamlinger, herefter blev Statens Museum for Kunst den samlende betegnelse.

Iht. museumslovens §8 (lov 291 af 6.6. 1984 samt bek. 584 af 31.8. 1989) var Statens Museum for Kunst nationalgalleri og hovedmuseum for billedkunst i Danmark med samlinger dækkende såvel dansk som udenlandsk kunst. Museet førte et centralt edb-register, Kunstindeks Danmark (KIS), over kunst i de museer, som omfattedes af museumsloven. Museet er 1990 inddelt i Den Kgl. Maleri- og Skulptursamling, Den Kgl. Kobberstiksamling, Den Kgl. Afstøbningssamling, Konserveringsafdeling, Kunstindeks Danmark og Administration.

På Statens Museum for Kunst opbevares inventarier og korrespondance for Malerisamlingen fra 1820'erne, for Afstøbningssamlingen 1879ff. og for Kobberstiksamlingen fra 1600-tallet. Kobberstiksamlingen har været systematisk arkivdannende fra 1887. Afdelingerne er på det museumsfaglige område fortsat selvstændigt arkivdannende.

Som forskningsinstitution er Statens Museum for Kunst fritaget for løbende aflevering til Rigsarkivet af arkivalier, som bruges til forskning og museumsfaglig virksomhed.

Henvisninger: Se litteraturfortegnelse I s. 136. *Kunstmuseets Aarsskrift* (siden 1914). Niels Petersen: *Kultusministeriet. Organisation og arkiv*, 1984 s. 23-25. P. Hertz: Den kgl. Malerisamlings tilblivelse, i: *Kunstmuseets Aarsskrift*, 1921-23 s. 358-390. Knud Voss: Friluftmaleri og virkelighedsskildring 1850-1900, i: *Dansk Kunsthistorie 4. Politikens Forlag* 1974 s. 15-19. Bet. afgivet af Kommissionen vedr. Statens Museum for Kunst, 1944 (Sv. 29). Bet. afgivet af udvalget vedr. revision af museumslovene, 1975 (727/Sv.2465). Hanne Westergaard: Vort nye gamle Kunstmuseum, i: *Gutenberghus årsskrift*, 1969. Marie Louise Berner: Den Kgl. Afstøbningssamlings historie, i: *Kunst og Museum,* 1980 s. 13-58.

Kommissionsarkiver 06-199-130 og 235 (s. 148).

Indhold: Div. regnskabsbøger 1910-52. Maleri- og Skulptursamlingen: Div. regnskabsbøger 1864-1936. Den Kgl. Kobberstiksamling: Div. regnskabsbøger 1896-1933. Den Kgl. Afstøbningssamling: Div. regnskabsbøger 1896-31. *(MM)*

Den Hirschsprungske Samling 1911- 1638

Tobaksfabrikant Heinrich Hirschsprung (1836-1908) og hans hustru Pauline f. Jacobson skænkede ved gavebrev af 1.7.1902 den danske stat og Københavns Kommune deres samling af danske malerier. Efter forhandling blev samlingen dog statens alene. Herefter opførtes som hjemsted for samlingen af danske kunstneres arbejder (19. og 20. årh.) bygningen i Stockholmsgade i København (lov 101 af 19.4.1907). Den indviedes 8.7.1911, og de administrative rammer for samlingen blev fastsat i kgl. stadfæstet fundats 146 af 23.4.1912; ændret ved fundats 56 af 12.7.1949. Bestyrelsen bestod af repræsentanter for Kirke- og Undervisningsvæsenet (senere Kulturministeriet), Kunstakademiet og for familien samt af direktøren for Statens Museum for Kunst og den af ministeriet udnævnte leder af Den Hirschsprungske Samling. 1975-86 havde samlingen ledelse fælles med Ordrupgårdsamlingen (se ndf.).

Som videnskabelig institution er Den Hirschsprungske Samling fritaget for løbende aflevering af arkivalier til Rigsarkivet.

Indhold: Regnskaber ca. 1911-57 og Sager vedr. Robert Hirschsprungs Mindelegat 1917-1976. *(NP/MM)*

Ordrupgårdsamlingen 1952- 1639

Forsikringsdirektør Wilhelm Peter Henning Hansen (1868-1936) opbyggede og indrettede på sin ejendom, Ordrupgård i Gentofte Kommune, en samling af dansk malerkunst, skulptur og kunstindustri samt fransk kunst fra 19. og begyndelsen af 20. årh. I 1939 testamenterede Wilhelm Hansens enke, Henny Wilhelm Hansen, ejendommen med kunstsamling og indbo til den danske stat. Da hun døde i 1951, overtog staten ejendommen ved lov 92 af 19.3.1952 og drev den herefter som et offentligt tilgængeligt museum under Undervisningsmin., fra 1961 Kulturmin. 1975-86 havde samlingen ledelse fælles med Den Hirschsprungske Samling.

Som videnskabelig institution er Ordrupgårdsamlingen fritaget for løbende aflevering af arkivalier til Rigsarkivet.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1951/52 A, sp. 3389ff. *(NP/MM)*

Nationalmuseet 1892- 1635

Oprindelsen til Nationalmuseet var *Oldsagskommissionen*, som blev nedsat ved kgl. res. af 22.5.1807 på initiativ af Fr. Münter og R. Nyrop. De oldsager, der indsendtes til Kommissionen, blev fra 1816 administreret af C.J. Thomsen og kom til at danne grundbestanden i de hastigt voksende samlinger, som under navn af *Det Kgl. Museum for Nordiske Oldsager (Oldnordisk Museum)* blev tilgængelige for offentligheden. Nationalmuseet oprettedes ved kgl. res. af 28.12.1892 og blev delt i to afdelinger med hver sin direktør. 1. Afdeling kom til at bestå af Danske Samlings forhistoriske dele indtil vikingetiden, Etnografisk Samling (stiftet 1841 af J.C. Thomsen) og Antiksamlingen (oprindelig

del af Det Kgl. Kunstkammer, se I s. 134). Til 2. Afdeling blev henlagt Danske Samlings historiske dele fra vikingetid til enevælde samt Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling, se I s. 136.

Ved kgl. res. af 31.7.1922 blev museet omorganiseret og kom under én direktørs ledelse. Det blev opdelt i 6 afdelinger, som bestod af ovennævnte samlinger samt det i 1881 af Bernhard Olsen stiftede Dansk Folkemuseum. Nye afdelinger kom senere til: Frilandsmuseet (stiftet 1901 af Bernhard Olsen) i 1941, Museet for Danmarks Frihedskamp 1940-45 og Naturvidenskabelig Afdeling i 1956. Museet bestod (1990) af disse afdelinger samt administration, laboratorier, bibliotek og dokumentationsenhed. Sidstnævnte førte edb-registret, Det Kulturhistoriske Centralregister (DKC), hvortil fund og sager indberettedes fra hele landet.

Ændringer i organisationen skete ved senere resolutioner og cirkulærer (1941, 1956 og 1974). Iht. Kulturmin.s cirk. 229 af 7.12.1978 lededes Nationalmuseet af en direktion bestående af repræsentanter for personalegrupperne, administrator og rigsantivaren, der var formand. Nye bestemmelser om organisation og ledelse var under udformning i 1990.

Som videnskabelig institution har Nationalmuseet ikke pligt til løbende aflevering af arkivalier til Rigsarkivet.

Henvisninger: Michael Hertz: De kongelige kunstsamlinger i det 19. årh., i: *Arkiv 2*, 1968-69. *Dansk Folkemuseum og Interiørprincippet*, 1960. Holger Rasmussen: *Bernhard Olsen*, 1979.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HSJ/MM)*

Mølleåudvalget (Bredeudvalget) 1967- ca. 1975 1584

Da P.V. Glob i 1960 tiltrådte som rigsantikvar, fremlagde han en omfattende plan for udflytning af Nationalmuseet til Mølleådalen, hvor staten overtog Brede Klædefabrik og de gamle mølleanlæg langs åen. Til det videre arbejde med "Bredeplanen" nedsatte Kulturmin. 1.10.1967 et udvalg, og 29.3.1974 supplerede

Ministeriet med et byggeudvalg. Da planerne for videre udbygning i Brede i midten af 1970'erne blev skrinlagt, ophørte udvalgene. Kulturmin. beklædte formands- og sekretærposterne.

Henvisninger: Bodil Busk Laursen: På vej mod et nyt Nationalmuseum, i: *Nationalmuseets Arbejdsmark*, 1989 s. 14-16.

Indhold: Mødereferater 1969-71. *(MM)*

Den Historiske Våbensamling 1838-1928
Tøjhusmuseet 1928- 1641

I 1830 nedsattes en kommission for at undersøge og ordne den historiske våbensamling, der opbevaredes i Tøjhuset. Resultatet blev etableringen af *Den Historiske Våbensamling* 10.10.1838. Ved kgl. res. af 21.3.1928 ændredes samlingens navn til *Tøjhusmuseet*, og ved Krigsmin.s skrivelse af 3.9.1928 udvidedes samlingen til foruden våben også at omfatte bøger, tegninger og visse militære arkivalier. Museet overgik til Kulturmin.s ressort ved kgl. res. af 19.9.1961.

Tøjhusmuseets videnskabelige samlinger er ikke omfattet af pligten til løbende aflevering til Rigsarkivet.

Henvisninger: Finn Askgaard: *Tøjhusmuseet. Bygningen og samlingerne*, 1988. *(BB)*

Det Danske Kunstindustrimuseum 1890- 2393

Det Danske Kunstindustrimuseum oprettedes som en selvejende institution ved grundplan af 7.8.1890. Bag oprettelsen stod Industriforeningen i København og Ny Carlsbergs Museumslegat. Fra kredse i og omkring Industriforeningen havde der igennem 15-20 år forinden været arbejdet for museets etablering, men først efter afholdelsen af den Nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i København i 1888 var der tilstrækkelig økonomisk

grundlag for oprettelsen. Museet åbnede i 1893 i egen bygning på den nuværende H.C. Andersens Boulevard. Det blev i 1924 flyttet til det tidligere Frederiks Hospitals bygninger i Bredgade.

Museets har til formål at fremme dansk kunstindustri og i det hele taget at styrke interessen for kunstindustri. Samlingen omfatter dansk og europæisk kunsthåndværk fra middelalderen til nutiden samt kunsthåndværk fra Japan og Kina. Kunstindustrimuseets bibliotek er hovedfagbibliotek for kunsthåndværkets og kunstindustriens historie.

Museets lededes fra sin oprettelse af en direktør og af *Bestyrelsen for Det Danske Kunstindustrimuseum* med repræsentanter for bl.a. Kulturministeriet og Københavns Kommune.

Henvisninger: Emil Hannover: *Det danske Kunstindustrimuseum i de første 25 Aar*, 1920. Mirjam Gelfer-Jørgensen: *Dansk kunsthåndværk fra 1850 til vor tid*, 1982 s. 17-20.

Indhold: Bestyrelses- og forretningsudvalgsmateriale 1972-84 (samlet af Kulturministeriets repræsentant i bestyrelsen). Der er i øvrigt ikke afleveret arkivalier (1990). *(MM)*

Statens Kunsthistoriske Fotografisamling 1917- 1634

Fotografisamlingen oprettedes i 1917 som en selvstændig institution under Kunstakademiet på grundlag af en kapital skænket af skibsreder William Petersen, London, og med tilskud fra staten og private. Formålet var at opbygge en omfattende samling af fotografier af maler- og billedhuggerkunst, der skulle anvendes i den kunsthistoriske undervisning og forskning. Samlingen lededes af en bestyrelse med repræsentanter fra ressortministeriet og Kunstakademiet. Bestyrelsen udpegede en daglig leder, der samtidig fungerede som dets sekretær.

21.5.1947 ændredes fundatsen, således at Samlingens leder overtog bestyrelsens funktioner. Med Kunstakademiets ledelsesmæssige omstrukturering i 1974 (kgl. anordning 4.2.1974) henlagdes Fotografisamlingen som en afdeling under Kunstakademiets Bibliotek.

Henvisninger: Ministerialtidende B, 1935 (s. 60) og 1947 (s. 30).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Musikhistorisk Museum og Carl Claudius Samling 1897- 1642

Musikhistorisk Samling oprettedes 1897. Den omfattede historiske musikinstrumenter og andet materiale til belysning af musikhistorien. Samlingen blev offentlig tilgængelig 1898. Med anbefaling fra Nationalmuseet fik den fra finansåret 1899/1900 et årligt statstilskud, foreløbig for 5 år.

I den følgende tid udvikledes en tilsvarende privat samling, tilhørende Carl August Claudius (1855-1931), der en årrække boede i Sverige, hvor han var med til at grundlægge Musikhistoriska Museet. Sin private samling testamenterede han til den danske stat. Samlingen fik kgl. stadfæstet fundats 24.8.1946 og blev åbnet for offentligheden. Det var planen at forene de 2 samlinger til ét museum, men først da Folketingets Finansudvalg ved aktstk. 352 af 22.3.1972 havde tiltrådt erhvervelsen af de nødvendige ejendomme, gennemførtes sammenlægningen til det, der herefter hed Musikhistorisk Museum og Carl Claudius Samling (fundats af 1.10.1977).

Som videnskabelig institution er Musikhistorisk Museum og Carl Claudius Samling fritaget for løbende aflevering til Rigsarkivet.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1898-99, A, sp. 1643ff. Ministerialtid. 1946 B, sp. 102ff. *(NP/MM)*

Teatre

Teatercensuren 1849-1954 2342

Der har aldrig været generel lovhjemmel for teatercensur, men under enevælden krævedes der kgl. bevilling til opførelse af teaterforestillinger o.l. Bevillingerne indeholdt en bestemmelse om politicensur med forestillingerne. Efter grundlovens indførelse fortsatte denne praksis under Justitsministeriet med hjemmel i grundlovens §32 (nuværende grundlovs §25). I 1853 begyndte man at udnævne en særlig censor for de enkelte teatre, senere for grupper af teatre. Ved Justitsmin.s cirkulære 75 af 20.5.1899 blev privatteatrene i København og teatrene i købstæderne underlagt samme teatercensor. Ved Justitsmin.s cirkulære 162 af 22.12.1953 blev teatercensuren ophævet med virkning fra 1.4.1954.

Det kgl. Teater var ikke omfattet af teatercensuren. Der fandtes ganske vist i dettes ledelse en stilling som censor, men hans opgave var at bedømme indleverede teaterstykkers egnethed for scenen. Da denne stilling blev nybesat i 1955, skiftede den navn til dramatisk konsulent.

Der er ikke afleveret noget arkiv fra Teatercensuren, men fra stillingens sidste indehaver, Jacob Chr. Normann, der blev censor i 1929, findes i Rigsarkivet et privatarkiv (nr. 6054; 4 pk.) med korrespondance og avisudklip samt to protokoller. Om Normanns forgænger, P.A. Rosenberg (censor 1909-28), oplyser Dansk Biografisk Leksikon, at der er bevaret papirer i Det Kgl. Bibliotek.

Litteratur: Bet. ang. privatteatrenes forhold, 1952 (20/Sv.2353). *(NP)*

Teaterrådet 1926- 1602

Teaterrådet oprettedes ved Justitsmin.s instruks af 10.8.1926 som rådgivende for offentlige myndigheder i sager om teaterforhold, især sager om meddelelse af teaterbevilling. Det kunne endvidere

indsende klager over bevillingshaverne både med hensyn til økonomiske og kunstneriske forhold. Teaterrådet havde intet med Det Kgl. Teater at gøre.

Rådet havde oprindelig af 5 medlemmer udpeget af Danske Dramatikeres Forbund, Revyforfatternes Forbund, Dansk Skuespillerforbund og af Privatteatrenes Direktørforening og Foreningen af Teaterdirektører i de Danske Provinser. Formanden udpegedes af justitsministeren blandt rådets medlemmer og efter dettes indstilling. Ved instruks af 11.9.1936 udvidedes medlemstallet til 7, og ministeren udpegede selv formanden.

I tre udvalgsbetænkninger om teaterforhold (se ndf.) anbefaledes det at lovfæste Teaterrådet, hvilket skete ved lov 202 af 31.5.1963, efter at teateranliggender i 1961 var blevet henlagt under Ministeriet for Kulturelle Anliggender. If. lovens §§29-30 skulle rådet bestå af mindst 7 og højst 15 medlemmer, som skulle repræsentere landsdelsscenerne, bevillingshaverne i hovedstadsområdet, turnébevillingshaverne, skuespillerne og de dramatiske forfattere, herunder revy- og musikdramatiske forfattere. Beskikkelserne foretoges af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra de organisationer, som udgjorde den almindelige repræsentation for de pågældende faglige interesser. Blandt medlemmerne beskikkede ministeren et som formand. Der var hjemmel for i et vist omfang at lade rådet bistå ved administrationen af de i loven omhandlede støtteordninger.

Lov 241 af 4.6.1970 om teatervirksomhed (§§32-33) bestemte om Teaterrådets medlemmer, at "de betydende organisationer og interessegrupper inden for teatrets verden skal være repræsenteret". Rådet skulle for 2 år ad gangen vælge et forretningsudvalg på 7 medlemmer, hvoraf 3 skulle repræsentere teaterledere, skuespillere og publikumsorganisationer. Forretningsudvalget foretog på det samlede råds vegne den endelige behandling af sager af ikke-principiel karakter. Som før omfattede teaterloven og dermed Teaterrådet ikke Det Kgl. Teaters forhold.

Teaterrådets medlemstal blev herefter mellem 30 og 35, hvilket gjorde det svært for rådet at arbejde tilstrækkelig effektivt (Folketingstid. 1972/73 A, sp. 4333ff.). Ved lov 411 af 13.6.1973 om ændring af lov om teatervirksomhed afskaffedes Teaterrådet i sin hidtidige skikkelse. I stedet vedtoges, at ministeren skulle nedsætte et Teaterråd på 3 medlemmer. Ved lov 492 af 6.6.1984 øgedes medlemstallet til 5, jf. lovbek. 34 af 5.2.1985 §§32-34.

Ved lov 491 af 19.12.1985 om ændring af lov om teatervirksomhed fik Teaterrådet den endelige administrative afgørelse med hensyn til fordelingen af forskellige former for teaterstøtte, jf. samtidige tilsvarende lovændringer for Statens Museumsnævn og Tilsynsrådet for Zoologiske Haver. Pr. 1.7.1991 fornyedes lovgrundlaget for Teaterrådet, jf. lov 408 af 13.6.1990 (Teaterlov) §§17-23, og der nedsattes et *Kontaktudvalg* på indtil 20 medlemmer til at følge Teaterrådets virksomhed.

Henvisninger: Bet. afgivet af det ved Justitsmin.s skr. af 27.8. 1938 nedsatte udvalg ang. privatteatrenes forhold, 1941 (Sv.2350). Bet. ang. privatteatrenes forhold. Afgivet af det ved Justitsmin.s skr. af 31.1.1949 nedsatte udvalg, 1952 (20/Sv.2353). Teatrene i Danmark. Bet. afgivet af den af regeringen den 26.1. 1954 nedsatte kommission, 1961 (278/Sv.2361).

Justitsmin. 1. Kt., j.nr. 1925/ Ø 5261.

Hjælpemidler: Folioreg. 235 s.XVIII og 68f.

Indhold: Mødeprotokoller 1926-68. Kopibøger 1963-70. Journaler 1926-60. Journalsager 1945-69. Regnskab. Diverse. Revision af og forslag til ny teaterlov 1967-75. *(NP)*

Statens Teaterskole 1968- 1601

Ved lov 202 af 31.5.1963 om teatre §24 skabtes der hjemmel for statstilskud til sceniske uddannelser, og 8.10.1963 nedsatte Ministeriet for Kulturelle Anliggender et udvalg med den opgave at afgive en indstilling om tilrettelæggelsen af sådanne uddannelser. Udvalget afgav 1965 betænkning om oprettelse af et teaterakademi. På finansloven for 1967/68 bevilgedes et beløb til oprettelse af en statslig teaterskole i København, hvorefter Det Kgl. Teaters Elevskole og Privatteaterdirektørforeningens Elevskole ville blive nedlagt. 1.9.1968 etableredes Statens Teaterskole som en højere læreanstalt, hvis opgave foruden skuespilleruddannelse skulle være at gennemføre andre teateruddannelser, f.eks. uddannelse af sceneinstruktører og scenografer (almen teaterpraktik).

If. bek. 433 af 20.9.1971 lededes skolen af en rektor, som i

Andreas Peter Weis (1851-1935) blev som ung jurist ansat i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Han spillede en vigtig rolle ved udarbejdelsen af forslagene til skolelovene 1899, men var ellers kunstens, musikkens og teatrets mand. I 1909 blev han chef for Det Kgl. Teater, men vendte i 1912 tilbage til ministeret som chef for 3. Kontor, hvorunder også teatret sorterede. Da ministeriet i 1916 blev delt i et Kirke- og et Undervisningsministerium, blev han departementschef i Undervisningsministeriet, stadig med kulturinstitutionerne under sig. Weis deltog i opbygningen af Ny Carlsberg Glyptotek og var medlem af Ny Carlbergsfondets Direktion. På billedet ses A. P. Weis i 1931 som 80årig i Glyptotekets' ægyptiske samling (Det Kgl. Bibliotek).

forbindelse med et Skoleråd og skolens administrator forestod dens forvaltning. Skolerådet bestod af rektor som formand samt repræsentanter valgt af Lærerrådet (bestående af samtlige ansatte lærere) og repræsentanter valgt af skolens elever (fra 1984 studerende). Ved bek. 658 af 18.12.1984 ændredes Skolerådets sammensætning, jf. bek. 71 af 28.2.1985. Skolens lovgrundlag fornyedes ved lov 408 af 13.6.1990 (Teaterlov) kap. 12.

Henvisninger: Bet. om oprettelse af et teaterakademi, 1965 (402/Sv.2366).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Det Kgl. Teater og Kapel 1746- 1628

Se I s. 139-48, der omhandler arkivet til ca. 1960 (inkl. aflevering 1975). *(WR)*

Det Kgl. Teaters Kontrolkomité 1930-32 2551

Ved lov 165 af 31.3.1928 fik Det Kgl. Teater mulighed for gennem et bygningsmæssigt samarbejde med Statsradiofonien at overgå til dobbeltscenedrift. Lov 44 af 14.2.1930 gav undervisningsministeren bemyndigelse til at overdrage brugen af Det Kgl. Teater, herunder lokalerne i Statsradiofonibygningen (Ny Scene) til Institutionen "Dobbeltscenen", der samtidig oprettedes med status som "selvstændigt retssubjekt". Denne institution tillagdes en egenkapital på 1 mio. kr. Iht. til 1930-lovens §8 skulle Institutionen "Dobbeltscenen" bestyres af et udvalg, som tillige skulle fungere som kontrolkomité mht. teatrets drift. Komitéen nedsattes ved undervisningsministerens skr. af 25.3.1930. Ordningen brød hurtigt sammen og fungerede kun i sæsonen 1931-32. Herefter ophævede undervisningsministeren Institutionen "Dobbeltscenen" pr. 1.7.1932, og Det Kgl. Teaters drift (herunder dobbeltscenedriften) fortsatte iht. teaterloven af 13.5.1911.

Det Kgl. Teaters Kontrolkomité blev oprettet i 1930 som led i samarbejdet mellem teatret og Statsradiofonien om den såkaldte dobbeltscenedrift. Komiteen bestod kun i et par år, men nåede at blive fotograferet under arbejdet. På fotografiet, som er i komiteens arkiv i Rigsarkivet ses (fra venstre) direktør for Det Kgl. Teater, W. Norrie (formand), professor J. Oskar Andersen (MF), fhv. minister Tyge Rothe, kontorchef i Undervisningsministeriet, Andreas Møller, og Chr. Hansen (MF).

Henvisninger: Bet. afgivet af Teaterkommissionen af 1933, 1934 (Sv.2347).

Indhold: Mødereferater, bilag til forhandlingsprotokollen, korrespondance, råbalancer m. bemærkninger, diverse 1930-32. *(WR)*

Det Kgl. Teaters Tilsynsråd 1935-90 1630

Det Kgl. Teaters Tilsynsråd oprettedes ved lov 40 af 14.2.1935 §3 stk. 2 og sammensattes af medlemmer af Rigsdagen/Folketinget således, at hvert af de i Folketingets Finansudvalg repræsenterede partier skulle have 1 medlem. Rådet konstituerede selv en formand. Rådets havde til opgave at følge og kontrollere teatrets dispositioner og drift, både repertoiremæssigt og økonomisk, ligesom ansættelse i pensionsgivende stilling kun kunne ske med

rådets tilslutning. I spørgsmål af principiel betydning for teatrets pensionsordning skulle rådet have Finansudvalgets tilslutning. Ved lov 408 af 13.6.1990 (Teaterlov) ophævedes Tilsynsrådet.

Tilsynsrådets arkivdannelse skete dels hos udvalgets formand og medlemmer (se Indhold ndf.), dels i Det Kgl. Teaters journal (nr.240).

Hjælpemidler: Folioreg. 235 s.XVIII og 67.

Indhold: Mødereferater 1947-56. Grethe Philips medlemsarkiv 1971-75. *(HCW/WR)*

Musik

Den Kulturelle Fond 1935- 1583

Den Kulturelle Fond blev oprettet ved lov 40 af 14.2.1935 §7. Fonden bestyredes af et råd bestående af medlemmer af Det Kgl. Teaters Tilsynsråd samt 5 andre medlemmer, hvoraf 1 valgtes af finansministeren, de øvrige af undervisningsministeren, senere kulturministeren. Fonden ophørte med at have selvstændig virksomhed i forbindelse med vedtagelsen af lov 305-306 af 10.6. 1976. Herefter blev midlerne fra fonden af Kulturmin. og Statens Musikråd forvaltet sammenhængende med midlerne under musikloven. Fonden blev ikke nedlagt, men planlagdes gradvis afviklet indtil ca. 1996. Fondens formål var at fremme tonekunsten, særlig i teatrets tjeneste. Bag oprettelsen af fonden lå en bestræbelse for at konsolidere Det Kgl. Teaters økonomi, som det var opfattelsen, at især operaen tyngede.

Det tilstræbtes, at der blev henlagt midler fra økonomiske kilder, som havde en naturlig interesse i at opretholde teatrets virke ikke mindst på musikområdet. Tilskud kom fra statskassen, Statsradiofonien, fra koncessionerede selskaber m.fl. Ved lov 174 af 13.4.1938 blev fonden styrket, idet afgiftpligten hertil blev udvidet.

Foruden nationalscenen støttede fonden også musiklivet i resten af landet, og en stor del af midlerne gik til de landsdelsorkestre, som blev skabt i Århus, Ålborg, Odense og Sønderborg.

Henvisninger: Den kulturelle Fond 1935-1960 (dupl.), 1960.

Indhold: Mødereferater og beretninger 1935-76 (div.år). Kopibøger og journalsager 1935-76 (div.år). Regnskab mv. 1935-62, 1970-76. Oversigter over andragender 1934-65. Redegørelse for fondens arbejde 1935-1960. *(HCW/MM)*

Landsdelsorkestrenes Samarbejdsudvalg 1952-73 1582

Udvalget nedsattes af undervisningsministeren 21.4.1952 som *Udvalget vedr. de danske Landsdels-Orkestre* med den opgave at fremmekomme med forslag til en fastere ordning af det økonomiske grundlag for orkestrenes virksomhed. Undervisningsmin. og byorkestrene i Århus, Ålborg og Odense samt Sønderjyllands Symfoniorkester var repræsenteret i udvalget. Telefondirektør Paul Draminsky (1901-76), som repræsenterede Århus Byorkester, blev formand. Der var i nogen grad tale om en fortsættelse af Landsdelsorkesterudvalgets arbejde (se ad hoc-udvalg 17/199/435 og Bet. af 1948, Sv. 2351).

Udvalget af 1952 afgav betænkning i juli 1955 (Sv.2354) og fortsatte herefter som et mere permanent udvalg med betegnelsen *Landsdelsorkestrenes Samarbejdsudvalg*. Det medvirkede ved forberedelsen af lov 136 af 17.5.1961 om statstilskud til orkestre uden for hovedstadsområdet og virkede som rådgivende og koordinerende organ for Undervisningsministeriet, senere Kulturministeriet. Udvalget ophørte i 1973.

Henvisninger: Ovennævnte udvalgsbetænkninger.

Indhold: Diverse materiale 1951-73. *(MM)*

Statens Musikråd 1971- 1581

Fra 1935 til 1971 var Musikrådet under Dansk Tonekunstnerforening rådgivende i musikspørgsmål for Undervisningsministeriet (senere Kulturministeriet) og Justitsministeriet. Undervisningsmin. nedsatte 30.3.1957 en musikkommission, der fik til opgave at undersøge den danske musikopdragelse og dansk musiklivs vilkår samt at fremsætte forslag til forbedringer. Arbejdet afsluttedes med bet. vedr. en nyordning af konservatorieforholdene, 1963. I 1971 blev Statens Musikråd oprettet (vedtægter af 19.8.1971). Det bestod af et repræsentantskab med 28 medlemmer udpeget af foreninger og institutioner fra forskellige dele af landets musikliv samt det egentlige råd med indtil 9 alment musikkyndige medlemmer; 5 udpegedes af repræsentantskabet. Et af disse medlemmer skulle være udøvende eller skabende tonekunstner med særlig indsigt i samtidsmusik og ved udvælgelsen være under 35 år. De øvrige medlemmer, hvoraf 1 skulle være repræsentant for publikum, skulle udpeges af kulturministeren, der også skulle udpege formanden blandt rådets medlemmer. Medlemmer af repræsentantskabet kunne ikke blive medlemmer af rådet.

Statens Musikråd bistod statslige myndigheder i musikanliggender. Endvidere kunne det på eget initiativ optage spørgsmål til drøftelse og afgive erklæringer. Ved lov 306 af 10.6.1976 om musik blev rådet lovfæstet. Der oprettedes amtsmusikudvalg, der ved en senere lovændring (lov 248 af 27.5. 1981) blev obligatoriske. Ved lov 333 af 4.6. 1986 fik Statens Musikråd tillagt den endelige administrative afgørelse ved fordeling af støtte efter musikloven.

Henvisninger: Bet. vedr. en nyordning af konservatorieforholdene. Afgivet af Musikkommissionen, 1963 (322/Sv.2363). Folketingstid. 1975/76 A, sp. 3267ff.

Undervisningsmin., Ad hoc udvalg og kommissioner, Musikkommissionen (17/199-875).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MM)*

Københavns Musikkonservatorium 1867-1901
Det Kgl. Danske Musikkonservatorium 1902- 1579

Den københavnske juveler Peter Wilhelm Moldenhauer (1800-64) bestemte ved testamente af 7.11.1861, at en større del af hans formue skulle anvendes til oprettelse af et musikkonservatorium i København, hvor der savnedes mulighed for højere, anerkendt musikundervisning. Ved fundats af 1.5.1866 fastsattes, at det private konservatorium skulle ledes af en bestyrelse bestående af tre medlemmer, hvoraf de to skulle være musikere. Alle medlemmer skulle være bosiddende i København. Bestyrelsen blev selvsupplerende. Moldenhauer havde selv udpeget medlemmerne af den første bestyrelse: N.W. Gade, J.P.E. Hartmann og H.S. Paulli. Undervisningen begyndte i 1867 i lejede lokaler i Rådhusstræde. Efter skiftende adresser flyttede konservatoriet i 1905 til en nyopført bygning på Vestre Boulevard (senere H.C. Andersens Boulevard), hvor det også havde til huse i 1990.

I 1901 blev kongen protektor for Københavns Musikkonservatorium, og i 1902 ændredes navnet til Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. Det var fortsat en privat institution med offentligt tilskud, men i 1948 førte bl.a. konservertoriets vaklende økonomi til, at staten overtog såvel institutionen som bygningen (lov 275 af 9.6.1948 med ikrafttræden 1.1.1949). Konservatoriet hørte under Undervisningsministeriet, fra 1961 under Kulturministeriet.

Konservatoriets opgave var fortsat at varetage højere uddannelse i musik og at fremme den almene musikkultur i Danmark. Der indførtes flerårige kantor-, dirigent- og musikpædagogiske kurser samt instrumentalundervisning for Københavns Universitets musikvidenskabelige studerende.

I 1956 oprettedes ved konservatoriet et *Operaakademi*, som lededes af Det Kgl. Danske Musikkonservatorium og Det Kgl. Teater i fællesskab.

Principperne for det statlige musikkonservertoriums ledelse mv. blev fastsat ved kgl. anordn. af 6.1.1956, senere ændret ved kgl. anordninger af 25.11.1960, 26.9.1974 og 4.7.1978. I 1990 gjaldt bek. 584 af 30.11. 1984, der fastsatte, at konservatoriet

lededes af rektor, der sammen med prorektor, konservatorierådet, fagrådene og administrator forestod konservatoriets forvaltning.

Der er for de vigtigste områders vedkommende bevaret nogenlunde udbrudte rækker af arkivalier fra 1860'erne. Fra 1919 anvendtes varierende emneopdelt henlæggelse af korrespondancen, men journal har først været anvendt fra 1948-49. Fra 1955 er der benyttet en journalplan baseret på decimalklasseprincippet.

Som private institutioner blev der oprettet musikkonservatorier i Århus, Ålborg, Esbjerg og Odense. Disse konservatorier overgik senere til staten. Arkivalier herfra afleveres til landsarkiverne.

Henvisninger: Gustav Hetsch: *Det Kongelige Danske Musikkonservatorium 1867-1917*, 1917. Nils Schiørring: *Musikkens Historie i Danmark 3. Politikens Forlag* 1978 s. 29-41. Bet. vedr. en nyordning af konservatorieforholdene. Afgivet af Musikkommissionen, 1963 (322/Sv.2363). Bet. om landsdelskonservatorierne i Esbjerg, Odense og Ålborg, 1971 (627/Sv.3281). Rigsdagstid. 1947-48. Folketinget, sp. 3970-3973.

Indhold: Kopibøger 1909-69. Journaler m. registre 1954-69. Journalsager 1866-69. Dagbøger 1867-1914 (div.år). Bestyrelsesmødereferater 1900-48. Forhandlingsprotokoller for div. råd mv. 1949-65. Elevprotokoller (anmeldelse/optagelse) 1866-1948 div. år. Forsømmelser 1870-1903. Testimonier og vidnesbyrd 1872-1955 div. år. Div. undervisningssager 1944-56. Soiréer 1923-41. Bygningstegninger 1903-06 og 1920. Statsovertagelsen 1949. Legatjournaler og -regnskaber 1906-1969. Regnskaber 1869-1969.

(MM)

Operaakademiet 1956- 1580

Operaakademiet blev oprettet ved kgl. anordn. 5 af 6.1.1956 (ændret ved kgl. anordn. 152 af 19.5.1961) med det formål gennem en samordning af Det Kgl. Danske Musikkonservatoriums uddannelse af sangere og Det Kgl.Teaters Operaskole at varetage uddannelsen af vordende operasangere. Operaakademiet kom under fælles ledelse af Konservatoriet og Teatret, der hver

for sig beskikkede lærerkræfter henholdsvis i musikalske og i sceniske og dramatiske discipliner.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1956-66. *(NP/MM)*

Det Danske Musikinformationscenter 1980- 2200

Det Danske Musikinformationscenter (MIC) oprettedes 1980 som en selvejende institution, baseret på økonomisk støtte fra bl.a. Kulturmin. MIC havde til formål at udbrede kendskabet til dansk musikliv inden for alle genrer i ind- og udland og at samordne, udbygge og supplere eksisterende registrerings- og dokumentationsvirksomhed vedr. dansk musik og musikliv. MIC rådede over og vedligeholdt en samling af bøger, tidsskrifter, plader, bånd, noder mm.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Film og biografer

Fra slutningen af 1890erne blev der forevist "levende billeder" i Danmark, og ved århundredskiftet åbnede de første biografer. Området hørte som øvrige forlystelser under Justitsministeriet og stod under tilsyn af de lokale politimyndigheder, i København dog Teatercensuren (s. 839). Justitsmin. pålagde ved cirk. 164 af 29.11.1907 politiet at drage omsorg for, at der ikke fremvistes film, som enten var "anstødelige i sædelig henseende, eller ved den måde, hvorpå udførelsen af forbrydelser gengives, eller iøvrigt ... egnede til at virke demoraliserende på tilskuere og navnlig på den i reglen talrigt tilstedeværende ungdom". Ved lov 112 af 13.5.1911 pålagdes biografbevillingshaverne en 20% billetafgift. I 1914 etableredes Statens Filmcensur, finansieret af filmproducenterne.

Lov 101 af 17.8.1922 overførte tildelingen af biografbevillinger fra politimestrene til Justitsmin. og gav regler for censurering af "billeder, hvis forevisning vil virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende". Fra midten af 1920'erne blev der oprettet en række institutioner med henblik på fremme af produktion og distribution af oplysende og kulturelle film: Skolernes Filmcentral, Dansk Kulturfilm og, ved lov af 1938, Statens Filmcentral og Filmsrådet. Under indtryk af besættelsen dannedes Ministeriernes Filmudvalg og i 1947 Udvalget til Støtte af Dansk Filmproduktion; de ophørte 1965-66.

Det var et led i 1938-lovens interesse for dansk film, at der dannedes en Film(s)fond finansieret af afgifter til fremme af "filmens udnyttelse i undervisningsmæssig, kulturel og velgørende formål. Film(s)fonden finansierede bl.a. Dansk Kulturfilm og det i 1947 oprettede Filmmuseum.

I 1953 nåede biografbesøgene 59 mio., derefter mindskedes de. Som en hjælp til branchen blev forlystelsesskatten sænket fra 37 til 27%, og ved filmloven af 1964 blev den erstattet af en 15% billetafgift. Af denne og en afgift på bevillingshaverne dannedes iht. loven Filmfonden med det formål at "fremme filmkunsten i Danmark". Midlerne blev overført til de iht. loven oprettede organer, Biografrådet, Filmrådet og Kortfilmrådet (nedlagt 1972) samt Den Danske Filmskole.

1955-72 eksisterede et Børnefilmnævn, 1982-89 et Børnefilmråd. I 1969 begrænsedes filmcensuren til mindreårige, og der nedsattes et Ankenævn.

Ved filmloven af 1972 nedlagdes Filmfonden og dens organer. Billetafgifterne blev nedtrappet (ophørte pr. 1.4.1975), men da nedgangen i tilskuerantallet fortsatte, ydede staten stigende bevillinger. Ved loven oprettedes Det Danske Filminstitut, hvortil knyttedes film- og børnefilmkonsulenter, Filmjuryen, og Det Danske Filmværksted.

Film- og biografspørgsmål overførtes som helhed fra Justitsministeriet til det nye Min. for Kulturelle Anliggender ved res. 19.9. 1961; Statens Filmcensur overførtes dog først ved bek. 203 af 28. 3.1974.

Henvisninger: Niels Jørgen Dinnesen og Edvin Kau: *Filmen i Danmark*, 1983 (m. bibliografi og kildefortegnelse). *(SR)*

Oversigt ovf. s. 816-17.

Statens Filmcensur 1914- 1613

Indtil 1913 afgjorde de lokale politimyndigheder, om en film måtte forevises, i København dog den af Justitsmin. beskikkede censor for privatteatrene (s. 839). Pr. 1.4.1913 beskikkede Justitsmin. tre censorer, en juridisk, en kunstnerisk og en pædagogisk, og bek. 192 af 5.7.1913 gav bestemmelser om deres virksomhed fra 1.1.1914. For censuren betalte filmens ejer en afgift.

Filmcensur blev lovfæstet ved lov 101 af 17.8.1922 om biografteatervæsenet §8 og opretholdtes i det væsentlige uændret i biograflovene 105 af 31.3.1933, 117 af 13.4.1938, 133 af 31.3.1960 (jf. bek. 134 af 31.3.1960 om censurering af film) samt 155 af 27.5.1964. Filmcensurens afgørelser kunne iht. 1938-lovens §26 stk. 5 indankes for Justitsmin., som i sådanne sager skulle høre Filmsrådet.

Ved lov 135 af 29.3.1969 om filmcensur indskrænkedes censuren til at gælde mindreårige tilskuere; for personer over 12 eller 16 år bortfaldt den. Herefter bestod Filmcensuren iht. §2 af en jurist (formand) og to pædagogisk eller psykologisk sagkyndige, alle beskikket af Justitsmin. Iht. §3 oprettedes et ankenævn. Senere bestemmelser er i bek. 270 af 16.6.1969 og 233 af 2.5.1973. Lov 169 af 14.5. 1980 gjorde det muligt at godkende film, men fraråde forevisning for børn under 7 år, jf. bek. 349 af 28.7.1980.

Ved Filmhusets brand 6.4.1944 gik størstedelen af Filmcensurens arkiv tabt.

Henvisninger: Betænkninger ang. biografteatervæsenet, 1932 (Sv.2346); ang. biografvæsenet, 1950 (Sv.2352); ang. filmcensur, 1967 (468/Sv.2371).

Justitsmin. 1. Kt., j.nr. 1911/M 1744; 3. Kt., j.nr. 1921/16[50]; Lovafdelingen, j.nr. 1968-9000-1; 2. Kt. j.nr. 1969-9001-3 og 1972-9001-5.

Indhold: Censurkort 1913-35. Journaler (censurafgørelser) 1913-37. Censorbetragtninger, filmkørebøger 1913-46. Afgifter af film og reklame 1913-28. Div. regnskaber 1913-41. *(NP/SR)*

Det vrimlede med amerikanske film i danske biografer allerede i 1920'erne og 1930'erne, men Besættelsen 1940-45 betød en afbrydelse, og udlejningsselskaberne viste i mangel af andet de film, der var på lager fra før krigen. En ny strøm af amerikanske film kom igen 1946-47, og der blev nok at gøre for censuren. Det gik igen meget stærkt, så stærkt, at man som på dette billede ikke fik stavet den amerikanske titel på en af tidens store filmsucceser, »Berygtet«, rigtigt. Billedet er taget ved 1. maj demonstrationen i 1948 (Det Kgl. Bibliotek).

Ankenævnet for Filmcensuren 1969- 2019

Ankenævnet blev nedsat iht. lov 135 af 29.3.1969 om filmcensur §3. Det bestod af en formand og fire medlemmer, beskikket for 4 år af justitsministeren (fra 1974 kulturministeren). Dets opgave var at tage stilling til klager over afgørelser truffet af Statens Filmcensur (se ovf.).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB/SR)*

Skolernes Filmcentral 1925-38 1590

Ved lov 101 af 17.3.1922 om biografvæsenet, §7, blev der givet skolerne adgang til at benytte biograferne uden for normal spilletid. Bestemmelsen sigtede mod at give eleverne mulighed for at se oplysende film som modvægt til rent underholdende film.

På initiativ af kommunelærer og filmcensor Anton Nicolaisen oprettedes i 1925 Skolernes Filmcentral, hvorfra "skole-lødige"

film og fremvisningsapparatur udlåntes, finansieret ved et tilskud fra Undervisningsmin. I foråret 1931 foreslog Statens Filmcensur Undervisningsmin., at Filmcentralen organiseredes med en bestyrelse på 5 personer, skolekonsulenter og en filmcensor, hvilket skete ved skr. af 9.7.1931.

Efter indstilling fra Dansk Kulturfilm indgik Filmcentralen fra februar 1935 heri, og ved oprettelsen i 1938 af Statens Filmcentral overgik fremstilling og distribution af skolefilm hertil.

Henvisninger: Undervisningsmin. 1. Dept., j.nr. 1146/1939.

Indhold: Regnskabsbøger 1925-38. Forhandlingsprotokol 1934 -38. Udlejnings- og filmtitelbøger u.å. *(HS-M/SR)*

Dansk Kulturfilm 1932- 1592

Dansk Kulturfilms Skoleudvalg 1934- 1593

På initiativ af pædagogen Thomas P. Hejle oprettedes 30.8.1932 den private institution Dansk Kulturfilm med det formål at fremstille og anskaffe film til fremme af oplysningen og til propaganda for Danmark og dansk erhvervsliv og at tilvejebringe en samling af kulturfilm.

I 1934 indgik Skolernes Filmcentral i Dansk Kulturfilm, og der oprettedes her et særligt *Skoleudvalg* med henblik på at videreføre udlån af "skolelødige" film og fremvisningsudstyr. I 1946 indledtes et produktionssamarbejde med Ministeriernes Filmcentral. Der var et nært samarbejde med Statens Filmcentral og Kortfilmrådet, herunder fra 1961 om journal og arkiv.

Dansk Kulturfilm finansieredes indtil 1972 hovedsagelig af de midler, der stammede fra *Statens Filmcensurs* virksomhed. Fra midten af 1960'erne ophørte de fleste af statens bevillinger, hvorefter fonds- og private bevillinger finansierede Dansk Kulturfilms produktion af folkeoplysende kortfilm. Produktionen ophørte i 1980'erne.

Arkivet blev afleveret i 1991, men er uordnet.

Henvisninger: [Ib Koch-Olsen:] *Dansk Kulturfilm 25 år*, 1957.

Indhold: Skoleudvalgets forhandlingsprotokol 1934-38. Agnete Vöhtz' embedspapirer 1936-61. Alfred Andreassens embedspapirer 1947-55.

Aflevering 1991 (uordnet). *(HS-M/SR)*

Film(s)fonden (1938)1964-72 1599

Iht. lov 117 af 13.4.1938 om biografteatervæsenets ordning §§27 -31 oprettedes *Filmsfonden* "med det formål at virke til fremme af filmens udnyttelse i undervisningsmæssig, kulturel og kunstnerisk henseende", samt almennyttige og velgørende formål, "særlig understøttelse af danske kunstnere, enker efter biografbevillingshavere m.v.". Midlerne stammede fra afgifter på biografbevillingshavere og blev anvendt bl.a. til finansiering af Filmsrådet (s. 857) og tilskud til Statens Filmcentral (s. 857), der begge blev oprettet ved samme lov. Filmsfonden administreredes af Justitsministeriet (2. Kt.), i hvis arkiv arkivalier vedr. fonden er indgået.

Ved lov 155 af 27.5.1964 om film og biografer §§17-18 oprettedes *Filmfonden* "til fremme af filmkunsten i Danmark". Midlerne kom fra afgifter af biografbevillinger og -billetter og skulle anvendes til understøttelse af bevillingshavere, herunder deres enker og børn, til uddannelsesformål (senere Den Danske Filmskole), Filmfonden, Statens Filmcentral, Filmmuseet samt Filmrådet og Biografrådet; endvidere kunne filmproduktion og -forevisning støttes.

Filmfondens bestyrelse blev beskikket for fire år af kulturministeren; fire var indstillet af erhvervets organisationer, fire repræsenterede offentlige interesser, og blandt disse beskikkede ministeren formand og næstformand. Filmfondens opgaver blev overtaget af det iht. lov 236 af 7.6.1972 oprettede Det Danske Filminstitut (s. 862).

Henvisninger: Folketingstid. 1971/72 A, sp. 1761ff.

Indhold: Referater 1966-72. Brevkopier 1965-72. Journaler 1965 -72. Journalsager 1965-72. Regnskabsmateriale 1965-72. Notater 1965-72. Diverse 1965-72. *(HS-M/SR)*

Statens Filmcentral udskrev i 1947 en konkurrence for at finde frem til et bomærke, som dels kunne udtrykke det kulturelle og folkeopdragende ved virksomheden, dels være velegnet til både film og brevpapir. Da svarfristen udløb, havde bedømmelseskomiteen, som bl.a. talte professor Steen Eiler Rasmussen, ikke mindre end 102 forslag at vælge imellem. Billederne viser et par af de mere fantasifulde. Valget faldt dog på noget mere stilfærdigt: En filmspole med rigsvåbnets tre løver, som endnu anvendes. Statens Filmcentral, Ujournaliserede sager, Indland, 1938-67, Læg: Bomærke.

Filmsrådet 1938-64 1598

Filmsrådet blev oprettet iht. lov 117 af 13.4.1938 om biografteatervæsenets ordning §25. Det bestod af 9 medlemmer beskikket af justitsministeren efter indstilling fra oplysnings- og kulturorganisationer; formand og næstformand udnævntes af ministeren. Filmsrådet skulle bl.a. ved at følge filmforhold i udlandet bidrage til, at filmforevisning i Danmark blev af så alsidig karakter og så høj kunstnerisk og kulturel kvalitet som muligt. Det skulle herunder bistå den samtidig oprettede Statens Filmcentral (ndf.) og de private filmudlejningsselskaber samt rådgive myndigheder og filmerhverv. 1964 afløstes det af Filmrådet og Biografrådet (s. 860f.).

Henvisninger: Bet. ang. biografvæsenet, 1950 (Sv.2352). - Justitsmin. 2. Kt., j.nr. 1937/300[167].

Indhold: Mødeprotokol 1938-47. Mødereferater 1939-44, 1947 -61. Journaler 1938-64. Journalsager 1938-64. Kopibog 1944-48. Div. sager 1939-59. *(NP/SR)*

Statens Filmcentral 1938- 1589

Statens Filmcentral blev oprettet iht. lov 117 af 13.4.1938 om biografteatervæsenets ordning, "med den opgave at fremskaffe og udleje skolefilm og film, der tjener til oplysningens fremme" [samt] ... kulturelt og kunstnerisk værdifulde film".

Ved lov 236 af 7.6.1972 om film og biografer §17 fik Filmcentralen ansvaret for produktion, indkøb og distribution af kortfilm med overvejende kunstnerisk sigte. Iht. §18 blev Filmcentralen ledet af en af kulturministeren for fire år beskikket bestyrelse på 10 medlemmer repræsenterende kulturelle og branchemæssige interesser. Ministeren beskikkede blandt medlemmerne formand og næstformand og efter indstilling fra bestyrelsen ansatte han en direktør og fastsatte forretningsorden.

Iht. Statsministeriets cirk. af 31.8.1959 blev den af Ministeriernes Filmudvalg og Dansk Kulturfilm besluttede filmproduktion henlagt til Filmcentralen, som normalt også varetog distributionen.

Ved lov 306 af 9.6.1982 om film §§10-16 udvidedes Filmcentralens opgaver til at bistå kommunerne med produktion af kortfilm og distribuere spillefilm produceret af eller importeret med støtte af Det Danske Filminstitut. Bestyrelsen var herefter på 5 medlemmer beskikket af kulturministeren for fire år med 1 medlem fra de kommunale organisationer, 1 efter ministerens eget valg og 3 efter indstilling fra det ved §15 oprettede repræsentantskab. Dette bestod af indtil 20 medlemmer beskikket af ministeren efter indstilling fra organisationer for brugere, forskningen og filmbranchen. Medlemmer af bestyrelsen og repræsentantskabet måtte ikke være filmkonsulenter eller sidde i Filmcentralens programredaktion, der foretog den endelige kunstneriske vurdering og afgav indstilling om anvendelsen af midlerne.

Henvisninger: Bet. ang. oprettelse af en filmcentral mv., 1937 (Sv.2348). Bet. ang. revision af loven om film og biografer, 1982 (943/Sv.5883).

Indhold: Journalsager 1959-67. Ujournaliserede sager, indland 1938-67, udland 1945-59. Materiale vedr. oprettelsen 1929-38. Regnskabsmateriale 1941-57. Filmbestillinger (prøver). *(HS-M/SR)*

Ministeriernes Filmudvalg (1941)1944-66 1594

På trafikminister Gunnar Larsens initiativ nedsattes i marts 1941 *Beskæftigelsesfilmudvalget* til koordinering af ministeriernes ønsker om statslige propagandafilm. Udvalget bestod af repræsentanter for flere ministerier, Regeringens Beskæftigelsesudvalg og Ministeriernes Pressesekretariat. Statsministeriet afholdt udgifterne. De første film blev fremvist i september 1941; temaerne var især beskæftigelses- og råstofmæssige problemer.

Ved Statsministeriets skr. af 12.6.1944 oprettedes *Ministeriernes Film udvalg* som rådgivende og producerende organ for statens filmproduktion. I 1946 blev produktionen samordnet med Dansk Kulturfilm. Ministeriernes Filmudvalg blev nedlagt pr. 31. 3.1966 i forbindelse med oprettelsen af Kortfilmrådet.

Henvisninger: Dansk Kulturfilm og Ministeriernes Filmudvalg. Beretning for Finansårene 1947/48 og 1948/49.

Indhold: Journal 1944-52. Sager til P-journal 1945-46. Filmmidler 1942-44. Mødereferater 1944-63. Sager vedr. Marshall-film 1944 -52. Diverse 1954-56. *(HS-M/SR)*

Det Danske Filmmuseum 1947- 1644

På privat initiativ etableredes 1941 i nær forbindelse med Dansk-Kulturfilm en samling af film, som fra 1947 havde navnet Det Danske Filmmuseum. Indtil 1948 kom midlerne fra Dansk Kulturfilm, derefter fra Filmfonden. I 1950 blev Filmmuseet en selvejende institution, og ved lov 155 af 27.5. 1964 §§31-32 en statsinsitution med den opgave "at sikre bevarelsen af film, filmbilleder o.a. materiale vedr. film, at indsamle og udlåne filmlitteratur og at udbrede kendskabet til filmens historie, bl.a. ved forevisning af film". På begæring af Filmmuseet skulle producenter af danske film aflevere en kopi af hver film samt de dertil hørende reklamebilleder mod godtgørelse af udgifterne ved kopiering. Negativer måtte ikke destrueres uden at have været tilbudt Filmmuseet. Ved lov 236 af 7.6.1972 §§19-20 kom Filmmuseet på finansloven; det lededes af en direktør ansat af kulturministeren.

Henvisninger: Folketingstid. 1962/63 A, sp. 1696, og *1971/72 A*, sp. 1776. - Justitsmin. 2.Kt., j.nr.1948/88[131].

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M/SR)*

Udvalget til Støtte af Dansk Filmproduktion 1947-64 1595

Da forlystelsesafgiften for biografforestillinger i 1946 forhøjedes med 60%, blev det bestemt, at staten skulle støtte produktionen af lødige danske film med 500.000 kr. om året. Som rådgivende for Undervisningsmin. i forvaltnigen af dette beløb nedsattes ved skr. af 22.5.1947 et udvalg med repræsentanter for ressortministeriet, Justitsministeriet, Skattedepartementet og kulturlivet.

Ved lov 155 af 27.5.1964 om film og biografer nedlagdes udvalget, jf. dog ndf., Det Midlertidige Udvalg vedr. Støtte til Dansk Filmproduktion.

Henvisninger: Undervisningsmin., 2. Dep. 1. Kt., j.nr. 1947/2800.

Indhold: Mødereferater 1947-64. Korrespondance 1947-67. Ekspederede sager 1953-58. Koncepter til mødereferater og div. materiale 1964-67. Direktør Thomas P. Hejles papirer 1950-51. *(HS-M)*

Det Midlertidige Udvalg vedr. Støtte til Dansk Filmproduktion 1964-65 1597

Det midlertidige udvalg oprettedes, da Udvalget til Støtte af Dansk Filmproduktion iht. lov 155 af 27.5.1964 om film og biografer nedlagdes. Da loven først trådte i kraft pr. 1.1.1965, fungerede det midlertidige udvalg i den opståede overgangsperiode. Udvalgets arbejde videreførtes af Filmfonden.

Henvisninger: Kulturmin., 2. Kt., j.nr. 1964-407-2.

Indhold: Ansøgninger 1964. *(HS-M)*

Filmrådet 1964-72 2027

Filmrådet blev oprettet iht. lov 155 af 27.5.1964 om film og biografer §§27-28. Det bestod af 7 medlemmer beskikket for 4 år af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra film- og kunstnerorganisationer. Formanden udnævntes af ministeren. Filmrådet skulle bistå myndighederne og bestyrelsen for den ved samme lov oprettede Filmfond i sager om kunstnerisk vurdering af film og filmmanuskripter. Det ophævedes ved lov 236 af 7.6. 1972 om film og biografer.

Indhold: Mødereferater 1965-72. Registre. Journaler 1964-72. Journalsager 1965-72. Korrespondance 1965-72. Filmpræmiering. Medlemsfortegnelse, div. korrespondance og kvalitetspræmiering 1965-68. *(NP/SR)*

Biografrådet 1964-72 1591

Biografrådet blev oprettet iht. lov 155 af 27.5.1964 om film og biografer §§27 og 29. Det bestod af 9 medlemmer beskikket for fire år af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra branchens organisationer og pædagogiske interesser. Formanden udnævntes af ministeren. Biografrådet skulle rådgive myndighederne og bestyrelsen for den ved samme lov oprettede Filmfond i sager om biografforhold. Det ophævedes ved lov 236 af 7.6. 1972 om film og biografer.

Indhold: Journaler m. register 1965-72. Journalsager 1965-72. Brevkopier 1965-72. *(NP/SR)*

Kortfilmrådet 1965-72 1596

Kortfilmrådet blev nedsat af Ministeriet for Kulturelle Anliggender ved skr. af 8.9.1965. Det bestod af formand og sekretær, udpeget af hhv. Undervisningsmin. og Kulturmin., samt 6 medlemmer med tilknytning til filmproduktion og -distribution, bl.a. Dansk Kulturfilm. Det skulle træffe afgørelse om anvendelsen af de midler, som Filmfonden stillede til rådighed for produktion af kortfilm af kulturel og samfundsmæssig betydning og af "frie kunstneriske film" samt tage stilling til andre spørgsmål om kortfilmproduktion. Ved lov 236 af 7.6.1972 om film og biografer §17 fik Statens Filmcentral fra 1.10.1972 pålagt produktion og indkøb af kortfilm, hvorefter Kortfilmrådets virksomhed ophørte.

Indhold: Journalsager 1965-72. *(HS-M/SR)*

Den Danske Filmskole 1966- 1616

Iht. lov 155 af 27.5.1964 om film og biografer §18 kunne midlerne i den ved samme lov oprettede Filmfond bl.a. anvendes til film-

kunsterisk og filmteknisk uddannelse. Den Danske Filmskole åbnede i september 1966; den blev ledet af en rektor med bistand fra et skoleråd, hvis formand var Filmfondens direktør, og hvis øvrige fire medlemmer repræsenterede filmproducenter og filminstruktører. Det ved lov 306 af 9.6.1972 oprettede Filminstitut overtog finansieringen; i øvrigt forblev lovgrundlaget for Filmskolen uændret.

Henvisninger: Folketingstid. 1971/72 A, sp. 1780ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M/SR)*

Det Danske Filminstitut 1972- 1615

Ved lov 236 af 7.6.1972 §§11-16 oprettedes pr. 1.7.1972 Det Danske Filminstitut, "til fremme af filmkunsten i Danmark". Filminstituttet overtog de opgaver, der 1964-72 havde været varetaget af Filmfondens Bestyrelse og fik mange nye, således finansiering af Filmjuryen, to filmkonsulenter og støtte til en lang række filmformål som udarbejdelse af filmmanuskripter, produktion eller medproduktion af danske film og drift af atelier, import, distribution af forevisning af kunstnerisk værdifulde film og film, der skønnedes særligt egnede for børn, eksport af danske film samt udgivelse af publikationer om film.

Også finansieringen ændredes; bevillingshaverne skulle ikke længere bidrage, og afgiften på biografbilletter skulle aftrappes og ophøre pr. 1.4. 1975. Herefter kom faste bevillinger fra finansloven.

Filminstituttet lededes af en bestyrelse på 5 medlemmer beskikket for fire år af kulturministeren. Denne beskikkede blandt medlemmerne en formand og en næstformand og ansatte lederen af Sekretariatet. Et repræsentantskab på 30 medlemmer beskikket af ministeren blandt udpegede fra alle dele af den danske filmverden skulle følge Filminstituttets virksomhed, foretage indstilling af to medlemmer af bestyrelsen og afgive udtalelser. Ved lov 306 af 9.6. 1982 begrænsedes repræsentantskabet til 20 medlemmer, og direktøren fik bemyndigelse til at udnævne alle ansatte bortset fra filmkonsulenterne. Disses antal forøgedes til

"indtil tre"; de skulle som hidtil foretage indstilling om støtte til filmmanuskripter og produktion af danske og co-producerede film. Lovens §§18-19 bestemte, at der skulle nedsættes et børnefilmråd, og at der skulle udnævnes en børnefilmkonsulent. Ved lov 218 af 5.4.1989 overførtes Filmjuryens opgaver til Filminstituttet, hvis mulighed for produktionsstøtte forøgedes.

Henvisninger: Bet. vedr. revision af loven om film og biografer, 1982 (943/Sv.5883).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M/SR)*

Det Danske Filminstituts Festivaludvalg 1972- 1622

Festivaludvalget blev oprettet ved lov 236 om film og biografer af 7.6.1972 §11 stk. 2 som et rådgivende organ for Det Danske Filminstituts bestyrelse i forbindelse med tilrettelæggelsen af institutets aktiviteter i udlandet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Filmjuryen 1972-89 1614

Iht. lov 236 af 7.6.1972 om film og biografer §14 oprettedes en filmjury på 3 personer, beskikket for to år af kulturministeren efter indstilling fra Det Danske Filminstitut. Medlemmerne skulle være filmkyndige, men uafhængige af filmverdenens erhvervsinteresser; deres opgave var at fordele de af Filminstituttet til rådighed stillede midler til hel eller delvis udligning af tab ved produktion af danske og co-producerede film af kunstnerisk kvalitet. Ved lov 218 af 5.4.1989 overførtes opgaven til Filminstituttet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M/SR)*

Børnefilmnævnet 1955-72 1600

Børnefilmnævnet blev nedsat ved Justitsministeriets skr. af 21. 11.1955. Dets opgave var rådgivning og koordinering på børnefilmområdet. Det bestod af 13 af ministeriet beskikkede medlemmer med tilknytning til filmbranchen. Ved Min. for Kulturelle Anliggenders skr. af 21.2.1968 begrænsedes medlemstallet til 8, og de pædagogiske interesser fik større vægt; ministeriet skulle ikke længere stille formand og sekretær.

Iht. lov 236 af 7.6.1972 §11 overgik sagerne til Det Danske Filminstitut, som 1976 ansatte en børnefilmkonsulent. I 1982 nedsattes Børnefilmrådet.

Indhold: Journaler og journalsager 1955-72. Brevkopier 1965-72. Protokol for filmgennemsyn (afgiftsfritagelse) 1965-72. Mødereferater, indkaldelser, dagsordener 1956-72. Sager vedr. Det Nordiske Børnefilmnævn 1956-68. Børnefilm i Norge, Sverige og Finland 1958-62. Det Internationale Børnefilmcenter 1961-72. Børnefilm, udlandet, Norden 1955-72. Filmloven 1972. Danmarks Radio, Statens Filmcensur 1965-72. Manuskript-, produktions- og importstøtte 1968-72. Børnefilmklubber 1952-72. Regnskabsmateriale 1962-72. Børnefilmnævnets reorganisering 1968. Diverse 1955-72. *(HS-M/SR)*

Børnefilmrådet 1982-89 2345

Børnefilmrådet blev nedsat af kulturministeren iht. lov 306 af 9. 6.1982 om film §18. Det skulle træffe kunstnerisk afgørelse og afgive indstilling om anvendelsen af de midler, som Det Danske Filminstitut og Statens Filmcentral afsatte til produktion og indkøb af børnefilm. Rådet bestod af den iht. §19 ansatte børnefilmkonsulent, en filmkonsulent (§6) og et medlem af Statens Filmcentrals programredaktion (§14). Ministeren fastsatte forretningsorden for Børnefilmrådet og instruks for børnefilmkonsulenten.

Ved lov 218 af 5.4.1989 ophævedes Børnefilmrådet. §§16-18 bestemte, at Statens Filmcentral og Det Danske Filminstitut hver skulle have en børnefilmkonsulent, der virkede efter regler fastsat af kulturministeren.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M/SR)*

Det Danske Filmværksted (1971)1977- 1624

Filmværkstedet oprettedes 1977 iht. lov 236 af 7.6.1972 om film og biografer §11, hvorefter der af Filminstituttets midler kunne afsættes et beløb til "drift af en workshop for filmiske forsøg". Derved lovfæstedes den i 1971 oprettede institution Det Danske Filminstituts og Danmarks Radios Workshop. Med lov 306 af 9. 6.1982 om film §2 ændredes betegnelsen workshop til filmværksted. Arkivalierne fra perioden 1971-77 er formentlig gået tabt.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Biblioteksvæsen

Det Kgl. Bibliotek ca. 1660- 1631

Rigsbibliotekarembedet 1943-85 1569

Ved opkøb af en række private bogsamlinger lagde Frederik 3. i 1660'erne grunden til Det Kgl. Bibliotek. I 1732 indførtes pligtaflevering for bogforlæggere til biblioteket, og ved reskript af 15. 11.1793 åbnedes det for offentlig brug.

Fra slutningen af det 19. årh. indgik biblioteket i en vis arbejdsdeling med Universitetsbiblioteket (ndf.), hvor Det Kgl. Bibliotek lagde hovedvægten på anskaffelse af humanistisk litteratur. I forlængelse af Bet. vedr. Statens Biblioteksvæsen, afgivet i 1926, fastlagdes det som bibliotekets opgave at fungere som nationalbibliotek og hovedfagbibliotek for de humanistiske og samfundsvidenskabelige fagområder, mens Universitetsbiblioteket skulle være hovedfagbibliotek for medicin og naturvidenskaberne.

Ved normeringslov 101 af 13.3.1943, stk. 243 ændredes overbibliotekarembedet ved Det Kgl. Bibliotek til et rigsbibliotekarembede, og ved Undervisningsmin.s 2. Dept.s skr. af 14.5.1943 (nr. 10107) fastsattes retningslinier for rigsbibliotekarens opgave som øverste leder for såvel Det Kgl. Bibliotek som Universitetsbibliotekets 1. og 2. Afdeling.

I 1986, jf. Finansudv. aktstykke 96 af 11.12.1984, oprettedes et fra Det Kgl. Bibliotek selvstændigt Rigsbibliotekarembede, (s. 871). Det Kgl. Biblioteks arkiv og Rigsbibliotekarembedets arkiv indtil 1985 indgår i Håndskriftsamlingen i Det Kgl. Bibliotek.

Henvisninger: Chr. Bruun: *Det store kongelige Bibliotheks stiftelse under Frederik III og Christian V. I Anledning af Bibliothekets 200-aarige Jubilæum* 1873. Bet. vedr. Statens Biblioteksvæsen, 1926 (Sv.6). Trap: *Danmark* (5. udg.) bd. II, 1 s. 305-12. *Meddelelser fra rigsbibliotekaren* 1949ff. *(HB/TK)*

Universitetsbiblioteket 1930-38 1632

Universitetsbibliotekets 1. Afdeling 1938-

Vedr. Universitetsbibliotekets arkiv før 1930 se I s. 236 og Vejledende Arkivregistraturer XXI s. 95-106. I 1930 løsgjordes biblioteket fra Københavns Universitet og henlagdes direkte under Undervisningsmin. I 1938 deltes biblioteket. De medicinske og naturvidenskabelige samlinger udskiltes i Universitetsbibliotekets 2. Afdeling, se ndf. I det, der nu kom til at hedde *Universitetsbibliotekets 1. Afdeling* beholdtes samlingerne af humanistisk litteratur og avissamlingen. Det i 1940 stiftede Dramatisk Bibliotek placeredes ligeledes i 1. Afdeling.

Ved oprettelsen af *Rigsbibliotekarembedet* i 1943, se ovf., henlagdes den overordnede ledelse af Universitetsbibliotekets 1. Afdeling hertil. Fra 1985 overgik den overordnede ledelse til overbibliotekaren for Det Kgl. Bibliotek. Biblioteket opbevarer selv sit arkiv.

Henvisninger: Rigsdagstidende 1929-30 A sp. 1601. Trap: *Danmark* (5. udg) bd. II, s. 312-17. *Meddelelser fra rigsbibliotekaren* 1949ff. *(HB)*

Universitetsbibliotekets 2. Afdeling 1938- 2178

I 1938 deltes Universitetsbiblioteket (se ovf.) i en 1. og 2. afdeling. Universitetsbibliotekets 2. Afdeling videreførte funktionen som hovedfagsbibliotek for naturvidenskab og medicin. I de første år sorterede biblioteket direkte under Undervisningsmin., men med oprettelsen af *Rigsbibliotekarembedet* i 1943, se s. 865, henlagdes den overordnede ledelse hertil. I 1985, jvf. Finansudvalgets aktstykke 96 af 11.12.1984, bortfaldt denne overordnede ledelse, og biblioteket lededes nu selvstændigt af dets overbibliotekar. Biblioteket opbevarer selv sit arkiv.

Henvisninger: *Meddelelser fra rigsbibliotekaren* 1949ff. Undervisningsmin.s 2. Dept., j.nr. 1938/1669. *(HB)*

Komiteen til Uddeling af Boggaver 1882-98 2073

Statens Komité til Understøttelse af Bogsamlinger 1899-1920

Kultusministeriets Konsulent i Bogsamlingssager 1909-20

Statslig støtte til og tilsyn med folkebogsamlinger voksede langsomt frem fra 1882 til oprettelsen af Statens Bibliotekstilsyn i 1920.

Fra 1876-81 gav det Raben-Levetzauske Fond et årligt beløb til uddeling til folkebogsamlinger rundt om i landet. Beløbet uddeltes af en til formålet nedsat komité. Fra 1882 bortfaldt fondets støtte, og i stedet modtog den af fondet nedsatte komite - den kaldtes nu *Komiteen til Uddeling af Boggaver* - tilskud fra staten

Andr. Sch. Steenberg (1854-1929) og Th. Døssing (1882-1947) fotograferet i 1918. Steenberg, der var overlærer ved Horsens Lærde Skole, agiterede i 1890'erne for oprettelsen af biblioteker i hver købstad og for et landsdækkende system af sogne- og vandrebogsamlinger. Fra oprettelsen i 1899 af Komiteen til Understøttelse af Folkebogsamlinger var han den faktiske leder af statens virksomhed for folkebibliotekernes udvikling. I 1909 oprettedes Bogsamlingskomiteens Kontor i København, hvortil Døssing knyttedes i 1912. Som medlem af udvalget vedr. statstilskud til folkebibliotekerne øvede Døssing afgørende indflydelse på den første bibliotekslov fra 1920. Han blev herefter den første biblioteksdirektør. I 1944 blev han Frihedsrådets repræsentant i Moskva, hvor han 1945-47 var konstitueret som ordinær gesandt (Danmarks Biblioteksskole).

til at fortsætte understøttelsesvirksomheden. Denne private komité ophævedes i 1898 efter visse økonomiske uregelmæssigheder. I 1899 oprettedes i stedet *Statens Komité til Understøttelse af Folkebogsamlinger*. Den drivende kraft heri var Andr. Schack Steenberg. Komiteens hovedopgave var at uddele understøttelse til folkebogsamlinger og efterhånden også til børnebogsamlinger. Den iværksatte dog også andre initiativer til bibliotekssagens fremme som etablering af vandrebogsamlinger og oplysnings- og kursusvirksomhed.

Ved skr. af 20.8.1909 oprettedes en stilling som *Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets Konsulent i Bogsamlingssager*, som besattes med Steenberg. Hensigten hermed var generelt at styrke

Bogsamlingskomiteens arbejde. Konsulenten skulle give ministeriet råd og vejledning i folkebogsamlings- og børnebogsamlingsanliggender samt besvare forespørgsler fra andre ministerier vedr. bogsamlinger ved arresthuse, sygehuse og kaserner. Herudover var der i finanslovsanmærkningerne nævnt kursusvirksomhed for bibliotekarer.

Ved Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets deling i 1916 overgik sager vedr. biblioteker til Undervisningsmin. På foranledning af Komiteen oprettedes i 1918 Danmarks Biblioteksskole (se ndf.).

Ved lov 160 af 5.3.1920 om statsunderstøttede biblioteker nedlagdes Statens Komité til Understøttelse af Bogsamlinger og stillingen som konsulent i bogsamlingssager, og i stedet oprettedes *Statens Bibliotekstilsyn* (se ndf.).

Henvisninger: H. Hvenegaard Lassen: *De danske folkebibliotekers historie 1876-1940*, 1962. Anmærkninger til Finanslovsforslaget for 1909-10 §21 IV P b1 (sp. 1127-32).

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 2. Kt., Gruppeordnede sager 4639-41, 1885 oplysning om folkelige og skolebogsamlinger. Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet 2. Kt., j.nr. AL 1221 (1909).

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 2073: Registratur over bogsamlingskomiteernes arkiv, af V. Klingberg-Nielsen. Registraturen er meget detaljeret med historisk indledning, vejledning i arkivets brug samt brevskriverlister.

Indhold: Div. sager vedr. Komiteen til Uddeling af boggaver 1882-98. Korrespondance og div. sager vedr. Statens Komité til Understøttelse af Bogsamlinger 1899-1920. Kopibøger for A.S. Steenberg 1906-19. *(TK/BB)*

Statens Bibliotekstilsyn 1920-90 1575

Biblioteksrådet 1920-90 1574

Ved lov 160 af 5.3.1920 om statsunderstøttelse til biblioteker nedlagdes Statens Komité til Understøttelse af Folkebogsam-

linger, og i stedet oprettedes Statens Bibliotekstilsyn. Tilsynet lededes af en biblioteksdirektør og havde tilknyttet et *Biblioteksråd*. Rådet bestod af repræsentanter for statslige og kommunale myndigheder og for en række faglige organisationer med biblioteksdirektøren som formand. Rådets sager indgår i tilsynets arkiv.

Bibliotekstilsynet skulle varetage beregning og fordeling af statstilskud til folkebibliotekerne, føre tilsyn med bibliotekerne og yde dem råd og vejledning. Under Biblioteksrådets medvirken skulle Bibliotekstilsynet organisere den faglige bibliotekaruddannelse. Biblioteksrådet skulle i øvrigt forelægges tilsynets budgetter for statstilskud m.m., høres i spørgsmål af principiel betydning vedr. bibliotekssagen, og kunne stille forslag til nye foranstaltninger til bibliotekssagens fremme.

Ved lov 132 af 25.5.1956 om oprettelse af *Danmarks Biblioteksskole* ophørte tilsynets varetagelse af bibliotekaruddannelsen. I 1961 overgik biblioteksområdet fra Undervisningsmin. til det nyoprettede Min. for Kulturelle Anliggender. Ved lov 242 af 8.6.1983 gik staten over til at yde bloktilskud til folkebibliotekerne, og fordelingen af en række mindre tilskud overdroges til ministeren for kulturelle anliggender. Dermed bortfaldt en væsentlig del af tilsynets arbejde. Ved lov 337 af 24.5.1989 blev Bibliotekstilsynet og -rådet nedlagt, og dets opgaver overdraget til *Rigsbibliotekarembedet*, fra 1990 *Statens Bibliotekstjeneste*.

Arkivet er på en pakke nær ikke afleveret. Statens Bibliotekstilsyns sager vedr. bibliotekaruddannelsen 1920-56 er i Danmarks Biblioteksskoles arkiv.

Henvisninger: H. Hvenegaard Lassen: *De danske folkebibliotekers historie 1876-1940*, 1962. Bet. om revision af biblioteksloven, 1971 (607/Sv.2421). Biblioteksbetænkningen 1979, afgivet af Bibliotekskommissionen (878/Sv.3312). Folketingstid. 1982 -83, A sp. 2703-18.

Indhold: Vedr. folkebibliotekernes økonomi 1962-65. *(TK)*

Rigsbibliotekarembedet 1986-90 2314
Statens Bibliotekstjeneste 1990- 2500

I sin betænkning fra 1979 foreslog Bibliotekskommissionen, at der oprettedes et fælles direktorat for såvel folkebiblioteks- som forskningsbibliotekssektoren. Det afviste Folketinget. I stedet opfordrededede det ved beslutningsforslag B 80 i folketingssamlingen 1982-83 regeringen til at oprette et centralorgan for forskningsbibliotekerne. I forlængelse heraf oprettedes ved Finansudvalgets aktstykke 96 af 11.12.1984 et Rigsbibliotekarembede med nye funktioner.

Rigsbibliotekaren frigjordes fra opgaven som overordnet leder af Det Kgl. Bibliotek og Universitetsbibliotekets 1. og 2. Afdeling. Det nye embede skulle bistå regeringen med at tilrettelægge den overordnede politik på forskningsbiblioteksområdet, bistå med at planlægge og koordinere den offentlige indsats på biblioteksområdet som helhed, rådgive forskningsbiblioteker og offentlige myndigheder om biblioteksmæssige problemer mv., iværksætte biblioteksfagligt udviklingsarbejde, koordinere dansk deltagelse i internationalt samarbejde samt lede fællesinstitutioner mv. for forskningsbibliotekerne. Disse var IDE, se s. 877, og Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor, se s. 876.

Samtidig oprettedes *Forskningsbiblioteksrådet*. Det bestod af Rigsbibliotekaren som formand, lederne af Det Kgl. Bibliotek og Statsbiblioteket i Århus, 5 forskningsbiblioteksledere og repræsentanter for Rektorkollegiet, Planlægningsrådet for Forskningen, personaleorganisationerne og Undervisningsmin. Rådets sekretariatsforretninger varetoges af Rigsbibliotekarembedet. Rigsbibliotekaren skulle indhente rådets udtalelse om generelle og principielle sager mv., ligesom rådet kunne tage sager op på eget initiativ.

Ved lov 337 af 24.5.1989 sammenlagdes Bibliotekstilsynet (s.869) med Rigsbibliotekarembedet pr. 1.1.1990. Samtidig ændrede institutionen navn til *Statens Bibliotekstjeneste*, hvis chef var rigsbibliotekar.

Der er i 1990 indrettet et fælles journalsystem for tjenesten og dens to tilknyttede institutioner.

Henvisninger: Biblioteksbetænkningen 1979, afgivet af Biblio-

tekskommissionen (878/Sv.3312). *Statens Bibliotekstjeneste. Strukturprojekt*, 1989 (i Administrative Samlinger).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Konsulenten i Bogsamlingssager 1909-20 1578
Statens Biblioteksskole 1918-56
Danmarks Biblioteksskole 1956-

En biblioteksskole oprettedes som selvstændig institution i 1956, men allerede fra oprettelsen af stillingen som *Konsulent i Bogsamlingssager* i 1909 (se s.867) afholdtes regelmæssige kurser for bibliotekarer. I 1918 oprettedes en egentlig eksamensgivende biblioteksskole, *Statens Biblioteksskole*, under Statens Komité til Understøttelse af Folkebogssamlinger. Ved oprettelsen af Statens Bibliotekstilsyn i 1920 overgik arbejdet med at organisere den faglige biblioteksuddannelse hertil; skolen blev ledet af en inspektør ved Bibliotekstilsynet. I 1924 indførtes optagelsesprøver. Fra 1928 afholdtes der biblioteksskole hvert år. I 1938 udsendtes reglement for bibliotekaruddannelsen (godkendt af Undervisningsmin. 7.11.1938; revideret ved reglement af 5.3.1951).

Danmarks Biblioteksskole blev oprettet ved lov 132 af 25.5. 1956. Hvor skolen hidtil kun havde uddannet bibliotekarer til folkebiblioteker og afholdt kurser for sognebibliotekarer, skulle den nye skole tillige uddanne bibliotekarer og biblioteksassistenter til de videnskabelige og faglige biblioteker. Herudover skulle den fremme teoretiske studier inden for biblioteksvæsenets forskellige områder. Til bestyrelse af skolen oprettedes et Skoleråd bestående af biblioteksdirektøren, rigsbibliotekaren og en repræsentant for Undervisningsmin. Den daglige ledelse skulle forestås af en biblioteksuddannet rektor. Undervisningsplan og reglement for skolen skulle udfærdiges af Undervisningsmin., idet optagelsesbetingelser dog skulle fastsættes efter forhandlinger mellem ministeriet og Biblioteksrådet (s.869). Ved bek. 2 af 4.1.1957 fastlagdes undervisningsplan og reglement.

I 1961 overgik Biblioteksskolen til det nyoprettede Kulturmin.

I 1960'erne voksede behovet for bibliotekarer, og fra biblioteksside udtryktes samtidig ønske om en mere teoretisk uddannelse. Ved lov 232 af 8.6.1966 med efterfølgende bekendtgørelser blev den teoretiske uddannelse udvidet på bekostning af praktiktiden. Samtidig fik skolen som ny opgave at varetage videreuddannelse af bibliotekarer, og den kunne afholde kurser for medarbejdere ved offentlige arkiver. Også skolens ledelsesform blev ændret. Skolerådet faldt bort, og Biblioteksrådets indflydelse på optagelsesbetingelserne ophørte. Med universiteternes ledelsesform som forbillede skulle skolen styres af rektor, lærerråd og administrator i fællesskab.

I 1971 ændredes styreformen igen. Ved en midlertidig styrelsesordning fik studerende og teknisk-administrativt personale indflydelse gennem repræsentation i de nyoprettede Biblioteksskoleråd og Studienævn. Den nye styrelsesordning blev stadfæstet ved lov af 17.3.1976 og bek.590 af 10.12.1976. Lov 207 af 22.5.1985 om Danmarks Biblioteksskole ophævede loven fra 1966. Efter den nye lov var skolens undervisningsvirksomhed organiseret i en sektion for grunduddannelser og en sektion for efter- og videreuddannelse. Der oprettedes et Uddannelsesråd nedsat af kulturministeren med repræsentation for de centrale faglige instanser og organisationer inden for biblioteks-, dokumentations- og informationsområdet, personaleorganisationer og ansættelsessteder i den private og offentlige sektor samt lærere, studerende og teknisk-administrativt personale ved Biblioteksskolen. Ved efterfølgende bekendtgørelser 1986-89 blev ansættelse, valg til styrende organer, uddannelsernes indhold og eksamensordning nærmere fastsat.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1917-18 B, sp. 525-527. H. Hvenegaard Lassen: *De danske folkebibliotekers historie 1876-1940*, 1962. Bet. vedr. bibliotekaruddannelsen. Afgivet af Danmarks Biblioteksskole til kulturministeren, 1964 (Sv.2417). Bet. om biblioteksassistenters uddannelses- og ansættelsesforhold, 1967 (462/Sv.13). De bibliotekariske uddannelser. 3 delbet., 1972 (Sv.2433). (For arbejdsrapporter til disse bet. se Sv.2425-2432). Den fremtidige uddannelse af biblioteksassistenter ved folkebibliotekerne, 1972 (Sv.2436). Bet. om de bibliotekariske uddannelser,1973 (671/Sv.2437). Biblioteksbetænkningen. Afgivet af Bibliotekskommissionen, 1979 (878/Sv.3312). Rapport fra ar-

bejdsgruppen vedr. Danmarks Biblioteksskole. Administrationsdepartementet. Rapport fra Finansministeriets turnusgennemgang, 1980 (Sv.3313). Danmarks Biblioteksskoles bet. fra uddannelsesudvalget til revision af Danmarks Biblioteksskoles grunduddannelser og forskningsvirksomhed, 1983 (982/Sv.4620).

Indhold: Statens Komité til Understøttelse af Folkebogssamlinger: Sager vedr. kursusvirksomhed 1910-19.

Statens Biblioteksskole: Sager vedr. de enkelte årgange af studerende 1920/23-1955/56. Protokoller over optagelsesprøver 1828-58. Sager udskilt af Statens Bibliotekstilsyns arkiv vedr. Statens Biblioteksskole 1921-56. Div. kurser for bibliotekarer, herunder sognebibliotekarer 1921-58.

Danmarks Biblioteksskole: Alm. journalsager 1956-68. Sektion I: Uddannelse af bibliotekarer til folkebibliotekerne. Sager vedr. de enkelte årgange af studerende 1956/57-1969/70. Sektion I: Personlige papirer A-V 1967-72. Sektion II: Uddannelse af biblioteksassistenter og bilbiotekarer til forskningsbibliotekerne. Sager vedr. de enkelte årgangen af studerende 1957/58-1967/68. Mødereferater, love og undervisningsplan, budgetter 1956-63. Kassejournaler 1948-68. *(TK/MM)*

Bibliotekernes Oplysningskontor 1926-85 1576

Danmarks Biblioteksforening og Fagbiblioteksforeningen foreslog i 1925, at der oprettedes en central institution, der kunne videreekspedere folkebibliotekernes bestillinger og forespørgsler på bøger og dermed formidle lån mellem folkebibliotekerne og forskningsbibliotekerne. I forlængelse heraf oprettede Undervisningsmin. i 1926 Bibliotekernes Oplysningskontor som en afdeling under Statens Bibliotekstilsyn, se s. 869. Ved Min. for Kulturelle Anliggenders skr. af 13.1.1962 omdannedes oplysningskontoret til en selvstændig institution. Iht. Finansudv.s aktstykke 96 af 11.12.1984 nedlagdes Oplysningskontoret, og opgaverne overførtes til Statsbiblioteket i Århus.

Oplysningskontorets sekretariatsforretninger varetoges af Bi-

bliotekstilsynet. Kontoret vedligeholdt et katalogapparat, som er overdraget til Statsbiblioteket i Århus.

Henvisninger: Bet. vedr. statens Biblioteksvæsen, 1927 (Sv.6) s. 148. Axel Andersen (red.): *Biblioteket som informationscentral*, 1975 s. 93-104.

Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1927/2452.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB)*

Fællesudvalget for Folkebiblioteker og Forskningsbiblioteker 1966- 1572

I 1963 nedsatte Min. for Kulturelle Anliggender et samarbejdsudvalg til behandling af folkebibliotekernes og de videnskabelige bibliotekers fælles problemer. Det afløstes ved min.s skr. af 25.10.1966 af det permanente Fællesudvalg for Folkebiblioteker og Forskningsbiblioteker. Udvalget havde 6 repræsentanter for de videnskabelige biblioteker og 6 for forskningsbibliotekerne. Rigsbibliotekaren og biblioteksdirektøren var skiftevis formænd et år ad gangen. Udvalget varetog spørgsmål vedr. samkvemmet mellem de to bibliotekstyper og bogindkøbsmæssigt samarbejde.

Sekretariatsfunktionerne varetoges skiftevis af Rigsbibliotekarembedet (s.865) og Bibliotekstilsynet (journaliseret under nr. 641, s. 869), indtil de to embeder sammenlagdes i Statens Bibliotekstjeneste i 1990.

Henvisninger: *Nordisk Tidskrift för Bok och Biblioteksväsen* 52/1965 s. 85 og 54/1967 s. 146. *Meddelelser fra Rigsbibliotekaren* 4/1966. *(HB)*

Forskningsbibliotekernes Fællesråd 1970-85 1571

Ved Min. for Kulturelle Anliggenders cirk. 185 af 24.7.1970 oprettedes Forskningsbibliotekernes Fællesråd. Det bestod af

Rigsbibliotekaren som formand og af lederne for de større videnskabelige og faglige biblioteker. Fællesrådet var planlæggende og rådgivende inden for det videnskabelige og faglige bibliotekssvæsens område. Statslige initiativer på området skulle forelægges rådet til udtalelse, ligesom rådet selv kunne gøre indstilling vedr. biblioteksspørgsmål. Rådets løbende opgaver varetoges af et forretningsudvalg. Ved ændringerne i Rigsbibliotekarembedet i 1986 overdroges fællesfunktionerne for forskningsbiblioteksektoren hertil, og Fællesrådet nedlagdes.

Rigsbibliotekarembedet (s.865) var sekretariat for Fællesrådet. *(HB)*

Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor 1972- 2519

Det i 1970 oprettede Forskningsbibliotekernes Fællesråd (se ovf.) etablerede i 1972 et edb-kontor med den opgave at koordinere og bistå forskningsbibliotekerne ved udviklingsarbejde på edb-området. I 1986 overgik Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor til Rigsbibliotekarembedet, fra 1990 Statens Bibliotekstjeneste. I 1989 lagdes redaktionen af edb-accesionskatalogen (ALBA) og Dansk Samkatalog for Periodica (DASP) under Edb-Kontoret.

Kontorets arkiv består hovedsagelig af produkt- og projektorienteret materiale, som ikke journaliseres. Det begrænsede, mere traditionelle arkiv journaliseres fra 1990 i et fælles journalsystem for Statens Bibliotekstjeneste og dens underinstitutioner.

Henvisninger: Finansudv.s aktstykke 510 af 29.9.1977.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Fællesrådet for de Videnskabelige Biblioteker under Undervisningsministeriet 1928-34(43) 2518

På forslag fra Biblioteksudvalget nedsatte Undervisningsmin. ved skr. af 17.1.1928 Fællesrådet for de videnskabelige Biblioteker under Undervisningsmin. Rådet var rådgivende over for ministeren i principielle sager og spørgsmål af særlig vigtighed for de videnskabelige biblioteker. Det bestod af overbibliotekarerne fra Det Kongelige Bibliotek, Universitetsbiblioteket og Statsbiblioteket i Århus, biblioteksdirektøren samt repræsentanter for fag- og laboratoriebibliotekerne, Københavns Universitets Konsistorium og Undervisningsmin. Udvalget ses ikke at have holdt møder efter 1934. I 1943 synes Undervisningsmin. dog fortsat at betragte udvalget som fungerende. Udvalgets arkiv er journaliseret i Undervisningsmin.s 2. Dept.s arkiv på j.nr. 1927/1588.

Henvisninger: Bet. vedr. Statens Biblioteksvæsen, 1927 (Sv.6) s. 167-68. *(TK)*

Danmarks Institut for International Udveksling af Videnskabelige Publikationer (IDE) 1945- 1570

På det nyoprettede Rigsbibliotekarembedes foranledning oprettedes i 1945 Danmarks Institut for International Udveksling af Videnskabelige Publikationer. Efter den franske oversættelse - Institut Danois des Echanges internationaux des publications scientifiques et littéraires - forkortedes navnet IDE. IDE lededes i den første tid af en af Det Kongelige Biblioteks overbibliotekarer. Først fra 1947 tilknyttedes fast personale til IDE, jf. Undervisningsmin.s 2. Dept.s skr. af 13.2.1947 nr. 2212.

IDE skulle fremme udvekslingen af videnskabelige og litterære skrifter mellem danske og udenlandske biblioteker og institutioner. Herudover udgav IDE "Dania Polyglotta", bibliografi over bøger på fremmede sprog, som udkommer i Danmark, og "Impressa publica Regni danici", bibliografi over Danmarks offentlige publikationer.

Den overordnede ledelse af IDE og sekretariatsfunktionerne varetoges af Rigsbibliotekarembedet. Fra 1985 knyttedes IDE ledelsesmæssigt nærmere til Rigsbibliotekarembedet, fra 1990 Statens Bibliotekstjeneste. Instituttet fik i 1990 fælles journalsystem med Statens Bibliotekstjeneste.

Henvisninger: Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1944/1675.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB/TK)*

Dansk Forfatterfond 1943-78 1619

Ved kgl. stadfæstede vedtægter af 22.10.1943 oprettedes Dansk Forfatterfond som en selvejende institution under Undervisningsministeriets tilsyn. Dens opgave var at fordele indtægterne fra de afgifter, som fra forskellig side tilflød forfatterstanden som helhed som vederlag for benyttelse af litterære værker. Fonden lededes af en bestyrelse på 11 medlemmer, hvoraf Undervisningsmin. udpegede 2, Dansk Forfatterforening 4, Københavns Universitets Filosofiske Fakultet 2, Århus Universitets Humanistiske Fakultet 1, Københavns Boghandlerforening og Den Danske Provinsboghandlerforening hver 1.

Ved lov 184 af 30.3.1946 om ændring i lov om statsunderstøttede biblioteker indførtes et statstilskud til danske forfattere og deres enker for det udlån af deres bøger, som skete gennem de offentlige biblioteker. Ved bek. 544 af 25.10.1946 blev bestyrelsen af de derved tilvejebragte midler henlagt til Dansk Forfatterfond. Bestemmelsen om statstilskud findes i senere love om folkebiblioteker som §7 stk. 2 b i lov 264 af 27.5.1950 og i §19 i lov 171 af 27.5. 1964. Ved sidstnævnte lov blev en del af tilskuddet forbeholdt legater til oversættere. Forfatterfondets vedtægterne blev flere gange revideret. Ved revisionen af vedtægterne 10.3. 1975 ophævedes regler om Oversætterforbundets repræsentation i bestyrelsen.

Ved lov 314 af 26.6.1975 (bek. 600 af 9.12.1975) bortfaldt bestemmelsen i §19 om, at statens tilskud skulle indgå i et fond, og med udgangen af 1978 ophævedes Dansk Forfatterfond. Fordelingen af midlerne blev herefter foretaget af Bibliotekstilsynet, jf. bek. 106 af 5.3.1979 om biblioteksafgift. Fondens administration varetoges indtil 1975 af Dansk Forfatterforening i samarbejde med Undervisningsmin., fra 1961 af Kulturmin. Fra 1976 varetoges fondens administration af Bibliotekstilsynet (s.869), i hvis arkiv dens sager er journaliseret under nr. 81.

Henvisninger: Ministerialtid. 1943 B s.78ff., 1947 B s.25ff.,1957 B s.50, 1961 B s.32ff., 1965 B s.31ff. og 1975 B s.10ff. Bet. om revision af biblioteksloven, 1971 (607/Sv.2421). Biblioteksafgiften. Delbetænkning fra bogudvalget, 1979 (877/Sv.4594).

Indhold: Mødereferater 1944-62. Fundats af september 1951. Fortegnelser over forfatternes bogantal i de statsunderstøttede bibliotekers udlånsafdelinger 1946-61. Fortegnelser over forfatternes bogantal i de statsunderstøttede bibliotekers udlånsafdelinger 1946-61. Fortegnelser over danske forfatteres bøger i læsekredsene 1943-61. Vedr. biblioteksafgiften 1946-60 Vedr. læsekredsafgiften 1944-50. Vedr. fordelingen af læsekredsafgiften 1950-60. Dansk Forfatterfonds regnskab 1943-61. Mødereferater vedr. oprettelsen 1940-42. Forslag til lov om Dansk Forfatterfond 1962-63. *(NP/MM)*

Kunstakademiet. Dansk Folkemindesamling. Stednavne. Dansk Sprognævn. Arkiver. Heraldik Zoologiske haver

Kunstakademiet 1748- 1626

Se I s. 148-51, der omhandler arkivet til 1957. Senere afleveringer, se Indhold ndf.

Der er udarbejdet en ny registratur i 1984, og arkivets enheder er blevet nummereret.

Hjælpemidler: Folioreg. 281 (udarbejdet 1984).

Indhold: Kunstakademiets Bibliotek: Bibliotekskomitéens forhandlingsprotokoller 1853-1935. Udlånsprotokol 1846-1941. Div. protokoller og kataloger 1881-1951.

Fotografisamlingen: Korrespondance 1918-69. Bestyrelsesmødereferater 1922-72. Udlånsprotokol 1918-75. Diverse 1883 -1980.

Kunstakademiets administration: Kopibøger, journaler og journalsager 1948-59 (ikke i folioreg. 281). *(MM)*

Statens Værksteder for Kunst og Håndværk 1983- 2492

Statens Værksteder for Kunst og Håndværk indrettedes 1983ff. i Gammel Dok Pakhus på Christianshavn i forbindelse med en projektbevilling iht. Finansudvalgets aktstykke 121 af 7.12.1983. Formålet var at medvirke til bevaring af en række håndværksfag af betydning for vedligeholdelse af kulturværdier. Der stilledes ateliers og fællesværksteder til rådighed for kunstnere, kunsthåndværkere, designere og konservatorer til udførelse af udsmykningsopgaver, byfornyelses- og bevaringsprojekter samt til eksperimentel virksomhed. Endvidere indrettedes faciliteter til efteruddannelseskurser for de nævnte faggrupper. Udstillingsarealer for kunsthåndværk og design integreredes i den selvejende institution *Center for Arkitektur*, ligeledes i Gammel Dok. Værkstederne hørte under Kulturministeriet og lededes af en direktør og en sekretariatsleder i samarbejde med Kunstakademiet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MM)*

Dansk Folkemindesamling 1904- 1633

Dansk Folkemindesamling blev oprettet i 1904 som en afdeling under Det Kgl. Bibliotek. I 1908 blev samlingen udskilt som en selvstændig institution under ledelse af en forstander (instruks af 22.11.1908). Den fungerede som statens samling af danske folkeoverleveringer, hvis opgave det var at forestå indsamlingen af traditionsstof under mange forskellige former. Til opgaverne hørte forskning og informationsvirksomhed. Samlingen rummede arkiv med bånd- og filmoptagelser, optegnelser, billedmateriale samt et bibliotek. Bibliotek og samlinger var offentligt tilgængelige for benyttelse i forskningsøjemed. I 1959 udvidedes samlingen med en afdeling for folkemusik og i 1971 med en videnskabelig station i Folkemusikhuset i Hoager i Vestjylland.

Fra oprettelsen af Dansk Folkeminderåd i 1951, se ndf., har arkivarerne ved Dansk Folkemindesamling haft kollektivt ansvar for samlingernes daglige drift og økonomi, mens Folkeminderådet forestod det overordnede tilsyn med samlingens økonomiske og faglige ledelse. Dansk Folkemindesamling hørte under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet indtil 1916, derefter Undervisningsmin. og fra 1961 under Kulturmin.

Som videnskabelig institution er Dansk Folkemindesamling fritaget for løbende aflevering af arkivalier til Rigsarkivet.

Henvisninger: Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 3. Kt., j.nr. 1904/699, 1908/551-552 og 1915/348. Kulturmin., j.nr. 1971/2152-1-70. *(HB/MM)*

Dansk Folkeminderåd 1951- 1587

Dansk Folkeminderåd oprettedes i 1951 (regulativ af 10.12. 1951). Rådets 5 medlemmer repræsenterede foreningen Danmarks Folkeminder, Københavns og Århus Universiteter samt rigsbibliotekaren, senere overbibliotekaren ved Det Kgl. Bibliotek. Overbibliotekaren var formand for rådet (1990). Rådet skulle dels fremme indsamlingen og den videnskabelige bearbejdelse af Danmarks folkeminder, dels være rådgivende for undervisningsministeren (fra 1961 kulturministeren) i alle sager vedr. Dansk Folkemindesamling, se ovf. Herudover skulle Dansk Folkemindesamlings budgetter mv. forelægges for rådet, som oprindelig også førte tilsyn med samlingens tilvækst og daglige drift. Rådets nedsættelse havde baggrund i mangler ved budgetstyringen i Dansk Folkemindesamling. Rådets mødevirksomhed indskrænkedes omk. 1975, og rådet blev primært rådgivende organ for kulturministeren. Arkivet er i Det Kgl. Bibliotek. *(HB/MM)*

Styrelsen for Nordisk Institut for Folkedigtning 1959- 2002/2

Nordisk Institut for Folkedigtning oprettedes i 1959 på grundlag af en plan vedtaget på et nordisk folkloristmøde i København i

1954. Instituttet finansieredes af de nordiske lande og dets styrelse udpegedes af regeringerne efter samråd med universiteterne og de folkloristiske institutioner.

Instituttets formål var først og fremmest at virke som samordnings-, kontakt-, og informationsorgan for den traditionsvidenskabelige forskning, som drives indenfor 84 institutioner og arkiver i Norden. Det udførte registreringsvirksomhed, igangsatte forskning, afholdt kurser og udgav NIF-Publications. Instituttet havde sæde i København indtil 1972, hvor det overflyttedes til Åbo (Turku) i Finland.

Henvisninger: Frantz Wendt: *Nordisk Råd 1952-1978*, Stockholm 1979 s. 269.

Indhold: Mødereferater, korrespondance, regnskaber mv. 1963 -69. *(TK)*

Stednavneudvalget 1910- 1691

I 1909 tog en kreds af videnskabsmænd og repræsentanter for administrationen initiativet til - efter norsk og svensk forbillede - at iværksætte en såvel videnskabelig som praktisk undersøgelse af Danmarks stednavne. 13.7.1910 nedsatte Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet et foreløbigt udvalg til at overveje, hvorledes en sådan undersøgelse rettest burde gennemføres, og hvad omkostningerne ville blive. Udvalget bestod af filologer og historikere samt repræsentanter for Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, Krigsmin., Landbrugsmin., Indenrigsmin., Min. for Offentlige Arbejder og Marinemin. Samme år indsendte det foreløbige udvalg et forslag om nedsættelse af et *Stednavneudvalg* ledsaget af en plan for dets arbejde og for omkostningerne ved det. På finansloven for 1912/13 gennemførtes en mindre bevilling til udførelse af prøvearbejder. De følgende finansår fortsatte arbejdet med noget højere bevillinger, givet for et år ad gangen. Først fra finansåret 1916/17 opnåede Stednavneudvalget den oprindelig søgte bevilling, nu givet for 4 år. Udvalget kunne herefter betragtes som en permanent institution, i hvilket medlemmerne fra det foreløbige udvalg fortsatte.

Udvalgets arbejde bestod først og fremmest i et omfattende indsamlingsarbejde. Dets virksomhed fulgte to spor, dels videnskabelige udgiverarbejder, dels arbejder vedrørende stednavnenes retskrivning, noget hvorom der herskede en del usikkerhed. Udvalget blev i den henseende rådgivende for administrationen, især Matrikeldirektoratet og Geodætisk Institut. Da en genforening af Sønderjylland blev aktuel i 1918, udarbejdede udvalget en retskrivningsliste for stednavne i Nord- og Mellemslesvig.

I 1960 udskiltes den videnskabelige del af udvalgets virksomhed og lagdes under Institut for Navneforskning ved Københavns Universitet. Stednavneudvalget hørte under Undervisningsmin. fra 1916 til 1961, hvor det overførtes til det nyoprettede Min. for Kulturelle Anliggender.

Henvisninger: Gunnar Knudsen: *Stednavneudvalget gennem 25 Aar. 1910 - 13. Juli - 1935*, 1935. Lizzi Nykin og Anders Bjerrum: *Stednavneudvalgets virksomhed 1935-60*, særtryk af Ti afhandlinger udgivet af Stednavneudvalget, 1960.

Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets 3. Kt., j.nr. 1909/465.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Dansk Sprognævn 1955- 1588

Dansk Sprognævn blev oprettet af Undervisningsmin. ved bek. 151 af 17.3.1955. Sprognævnet bestod af repræsentantskab og arbejdsudvalg. Repræsentantskabet (15 medlemmer) beskikkedes for 3 år ad gangen af Undervisningsmin., Statsmin., Københavns Universitets Filosofiske fakultet, Århus Universitets Humanistiske fakultet, Dansk Skuespillerforbund, Statsradiofonien, Lærerorganisationernes Samarbejdsudvalg, Stednavneudvalget, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Danske Dagblades Fællesrepræsentation, Danske Journalisters Fællesrepræsentation, Foreningen Norden, Dansk Forfatterforening og Terminologicentralen. Formanden og næstformanden blev beskikket af Undervisningsmin. Arbejdsudvalget (6 medlemmer) udpegedes af undervisningsministeren blandt repræsentantskabets medlemmer og efter indstilling fra dette. Ved bek. 59 af 26.2.1963 bek. 25 af

8.2.1967 og bek. 563 af 26.11.1981 justeredes bestemmelserne om sammensætning og medlemstal.

Dansk Sprognævns opgave var på videnskabeligt grundlag at give myndighederne og offentligheden råd og vejledning i sproglige spørgsmål. Til opgaverne hørte bl.a. redaktion og udgivelse af en dansk retskrivningsordbog, vejledning i modersmålets brug og registrering af nye ord og vendinger.

Ved bek. 290 af 19.9.1961 overførtes Dansk Sprognævn til Kulturmin.

Henvisninger: Dansk Sprognævn (årsberetning div. år). *Nyt fra Sprognævnet* (halvårsblad). *Sprog i Norden* (årsskrift for de nordiske sprognævn).

Indhold: Mødeindkaldelser, dagsordener, bilagsmateriale 1960 -64. *(HCW/MM)*

Arkivudvalget af 1933, 1933-ca.1965 1567

Overfyldte arkivlokaler i ministerierne og i Rigsarkivet foranledigede Indenrigsmin. til ved skr. af 16.2.1932 at nedsætte Udvalget ang. Opbevaring af Arkivalier i Ministeriebygningerne (03/199-330). Udvalget undersøgte belastningen i Kancellibygningen og tog skridt til at skaffe Rigsarkivet magasinplads i Søkvæsthuset. Det ophævedes ved Indenrigsmin.s skr. af 31.5. 1933 og efterfulgtes af det af Undervisningsmin. ved skr. af 14.8. 1933 nedsatte Arkivudvalg, som dels skulle foreslå midler til begrænsning af arkivalierne, dels til en bedre udnyttelse af magasinpladsen.

Arkivudvalgets formand var rigsarkivaren, medlemmerne repræsenterede Finansmin., Indenrigsmin., Undervisningsmin. og Slotsarkitekten. Efter at Rigsarkivet i 1935 havde fået magasinplads i Søkvæsthuset, samlede udvalget sig om kassation, og efter dets forslag gennemførtes store kassationer af Finansmin.s arkiver 1848-1913 og af regnskabsbilag. 1941-57 var udvalget ikke aktivt, men efter overarkivar Harald Jørgensens indtræden 1957 (formand 1959) tog udvalget i 1960 initiativ til at undersøge ministeriers og styrelsers journalsystemer. Undersøgelsen viste, at journalplanerne var uegnede til gennemførelse af systematiske

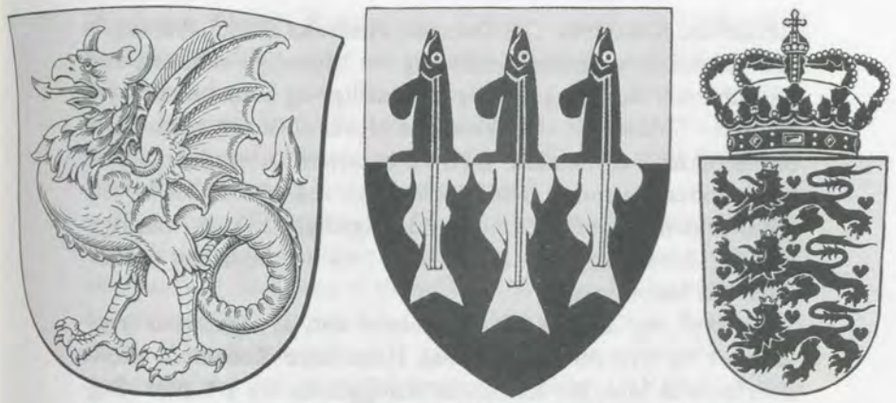

Heraldikken henter motiver fra dyre- og planteverdenen og gengiver dem i et stiliseret formsprog præget af fantasi og farveglæde. Til venstre ses Fr. Britzes tegning fra 1942 af Bornholms drage, der kendes fra Frederik IIIs tid. I midten springer angmagssaterne, laks, i den grønlandske kommune Angmagssaliks våben, tegnet 1970 af Claus Achton Friis. Statsvåbenet til højre med løver og hjerter fra valdemarstiden nytegnede Aage Wulff i 1986.

kassationer. Interessen rettede sig derefter mod hierarkisk opbyggede journalplaner, og rigsarkivar Hvidtfeldt oprettede 1963 en direkte under ham hørende Journal- og Kassationssektion, som udarbejdede journalsystemer og kassationsforslag. Arkivudvalget blev rekonstitueret ved Ministeriet for Kulturelle Anliggenders skr. af 13.4.1964 med rigsarkivaren som formand, men denne lod sektionen udføre udvalgets arbejde, og udvalget må betragtes som ophævet, omend dette ikke er sket formelt.

Udvalgsarkivalier 1933-63 indgår i Arkivvæsenets arkiv indtil 1963, nr. 723-25 (se I s. 837) og i Undervisningsmin.s arkiv.

Henvisninger: Meddelelser om Rigsarkivet 1921-55 s. 70ff. *Meddelelser om Rigsarkivet og landsarkiverne 1956-60* s. 4ff. Samme 1961-65 s. 1ff. Samme 1966-75 s. 469ff. Birgit Bjerre Jensen: J og K 10 år, i: *Arkiv 5,* 1974 s. 18ff. *(NP/SR)*

Statens Heraldiske Konsulent 1935- 1331

Arkivar i Rigsarkivet, Poul Bredo Grandjean, blev 4.3.1935 beskikket som Statsministeriets konsulent i heraldiske spørgsmål. Ved ny beskikkelse af 3.5.1938 fik hvervet betegnelsen Statens

Heraldiske Konsulent. Iht. Statsmin.s instruks af 23.5.1938 afgav den heraldiske konsulent erklæring om offentlige våbener, segl og emblemer samt flag til brug for statslige og kommunale myndigheder. Siden 1933 var Grandjean blevet uofficielt konsulteret om heraldik i forbindelse med varemærker. Konsulenthvervet hørte under Statsmin., indtil det ved kgl. res. af 8.10.1964 overgik til Indenrigsmin. Den udøvende myndighed i sager om rigsvåbenet, herunder kronen, var indtil 1964 hos Statsmin. og derefter hos Indenrigsmin.

Ved kgl. res. af 31.8.1984 bestemtes det, at sager vedr. rigsvåbenet og hvervet som Statens Heraldiske Konsulent skulle overføres til Min. for Kulturelle Anliggender fra 1.1.1985. Sagområdet blev samtidig udlagt til Rigsarkivet, og konsulentens sagsdannelse indgik herefter i Rigsarkivets arkiv (j.nr. 911-).

Henvisninger: Bet. vedr. det danske rigsvåben, 1959 (216/Sv.728). Nils G. Bartholdy: Regulering af officiel dansk heraldik i nutiden, i: *Arkiv 12*, 1988 s. 73-92.

Indhold: Journal m. register 1935-77 (sag nr. 12 er heraldisk varemærkejournal 1933-35). Journalsager 1933-69. (Sager vedr. kommunevåbener 1966ff. er overført til journalkort med særskilt nummersystem, se ndf.).

Journalkort, emne- og navnekartoteker vedr. alm. sager 1965-84. Journalsager (alm. sager) 1965-84. Journalkort vedr. kommunevåbener 1966-84. Journalsager vedr. kommunevåbener, div. materiale om kommunevåbener, sager om Grønlands våben og flag 1966-84. Sager om Forsvarets mærker (til dels behandlet i Hærens Traditionsudvalg og i Søværnets Heraldiske Arbejdsgruppe) 1954-84. Sager om det kgl. våben, statsvåbenet, kronen og kgl. navnetræk samt om Prins Henriks våben 1963-77. Diverse 1935ff.

Det af Statsmin. 31.7.1950 nedsatte Udvalg ang. anvendelsen af det store rigsvåben og det lille rigsvåben: Korrespondance og materiale 1950-59 (medlemsarkiv, jf. s.79). *(NGB)*

Tilsynsrådet for Zoologiske Haver 1977- 2018

Kulturmin. nedsatte ved skr. af 17.1.1975 et udvalg til tilvejebringelse af en langtidsplanlægning for den selvejende institution

Zoologisk Have i København. Udvalget skulle bl.a. overveje muligheden af en særlig lov om statstilskud til zoologiske haver. Dette resulterede i lov 199 af 18.5.1977, i hvis §1 en zoologisk have defineres som "en virksomhed, der med henblik på forevisning i et anlæg holder en alsidig samling af vilde dyr under forhold, der afviger fra naturtilstanden".

If. lovens §7 oprettedes Tilsynsrådet for Zoologiske Haver med den opgave at afgive indstilling om godkendelse af zoologiske haver og fordeling af statstilskud til disse. Rådet var i øvrigt rådgivende for ministeren i sager om zoologiske haver. Det havde 7 medlemmer, hvoraf kulturministeren udpegede 5, Hovedstadsrådet og Amtsrådsforeningen hver 1. Rådets forretningsorden blev fastsat ved cirk. 65 af 18.4.1978.

Ved lov 593 af 19.12.1985 om ændring af lov om statstilskud mv. til zoologiske haver fik Tilsynsrådet den endelige administrative afgørelse om fordelingen af tilskudsbevillingens rådighedsbeløb.

Henvisninger: Bet. afgivet af udvalget vedr. en støtteordning for zoologiske haver, 1976 (774/Sv.3323).

Indhold: Korrespondance 1978-81. Bilag 1978. Materiale om tilpasningsproblemer ved Ålborg Zoologiske Have. *(NP/MM)*

Økonomisk støtte til kunst og kultur

Det Stående Rådgivende Udvalg vedr. Uddeling af Statsstøtte til Skønlitterære Forfattere 1931-64 1618

Et udvalg nedsat af Undervisningsmin. 25.4.1930 til drøftelse af principperne for statens understøttelse til skønlitterære forfattere foreslog et stående udvalg vedr. uddeling af statsstøtten. Et så-

Det Stående Rådgivende Udvalg vedr. Uddeling af Statsstøtte til Skønlitterære Forfattere blev nedsat af undervisningsministeren ved skrivelse af 21.2.1931. Udvalget blev i det store og hele sammensat som foreslået af det ad hoc-udvalg, som kort forinden havde afgivet en betænkning om denne del af støtten til kulturlivet. Flere af de personer, der havde været med i ad hoc-udvalget, blev også medlemmer af det stående udvalg, som ses på dette billede. På første række fra venstre ses (siddende) professorerne Johs. Brøndum-Nielsen og Hans Brix (udpeget af Konsistorium ved Københavns Universitet), redaktør J.V. Christensen (ML, Venstre), departementschef i Undervisningsministeriet, Fr. Graae (fmd.) og fhv. minister, seminarieforstander J. Byskov. Stående ses fra venstre lektor Hartvig Frisch (MF, Soc.dem.), forfatterinden Edith Rode (udpeget af Danske Dramatikeres Forbund), pastor Th. Povlsen (MF, Rad.), pastor Alfred Bindslev (MF, Kons.), biblioteksdirektør Thomas Døssing, kontorchef i Undervisningsministeriet Cai Hegermann-Lindencrone, forfatteren Sophus Michaëlis (udpeget af Dansk Forfatterforening) og yderst til højre forretningsfører i Arbejdernes Oplysningsforbund, Chr. Christiansen. Udvalgets sekretær, sekretær Th. Gimsing fra Undervisningsministeriet, er ikke med på billedet, som er udateret, men må være taget inden februar 1932, hvor den da 67årige Michaëlis blev afløst af forfatterinden Gyrithe Lemche (Det Kongelige [illegible]

dant udvalg nedsattes ved undervisningsministerens skr. af 21.2. 1931. Dets opgave blev at afgive indstilling om forfatterunderstøttelser til ministeren og Rigsdagen dels på grundlag af indkomne ansøgninger, dels på eget initiativ. Ved lov 278 af 9.6.1948 henlagdes uddelingen af tipsmidler til forfattere til udvalget. Det ophørte i 1964, da dets forretninger blev overtaget af Statens Kunstfond (s.890).

Henvisninger: Bet. vedr. Statens Forfatterunderstøttelse, 1931 (Sv.2345). Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1928/1725. Aa. Rasch: *Staten og kunstnerne*, 1968.

Indhold: Mødereferater 1931-63. Bilag til møder 1946-52. Oversigt over udvalgets indstillinger 1931-62. Fortegnelser over ansøgninger 1941-63. Korrespondance 1930-64. Korrespondance vedr. faste forfatterstipendier, forårsunderstøttelsen, 3-årige stipendier og tipsmidlerne. Forfatteransøgninger A-Ø. *(PO/MM)*

Eckersberg-Thorvaldsenfondet 1956-64 1603

Fondet blev oprettet ved lov 133 af 25.5.1956 om oprettelse af Statens Kunstfond og Eckersberg-Thorvaldsenfondet. Formålet var at yde støtte til ældre fortjente danske kunstnere og disses efterladte, subsidiært til unge talentfulde kunstnere. Nærmere bestemmelse om fondets virksomhed fastsattes ved anordn. 220 af 4.8.1956. Dets styrelse bestod af 1 repræsentant for Undervisningsmin., 1 for Statens Museum for Kunst, 2 for Akademirådet ved Kunstakademiet (udpeget af hhv. Fagudvalget for Billedhuggerkunst og Fagudvalget for Malerkunst) samt 1 repræsentant for Dansk Billedhuggersamfund og 1 for Malende Kunstneres Sammenslutning. I 1961 henlagdes fondet under det nyoprettede Kulturmin.

Ved lov 170 af 27.5. 1964 om Statens Kunstfond (se ndf.) blev Eckersberg-Thorvaldsenfondet sammenlagt med dette.

Indhold: Årsberetninger med regnskaber 1956-60. Mødereferater 1956-60. Korrespondance 1956-64. Korrespondance 1956-64. Ansøgningslister 1957-63. Ansøgningsskemaer 1957-63. Formandens papirer, mødereferater mv. 1956-60. *(NP/MM)*

Statens Kunstfond 1956- 1604

Statens Kunstfond blev oprettet ved lov 133 af 25.5.1956 om oprettelse af Statens Kunstfond og Eckersberg-Thorvaldsenfondet (se ovf.). Fondets formål var at fremme den billedkunstneriske medvirken ved udformning og udsmykning af statens bygninger og anlæg. De nærmere bestemmelser for fondets virksomhed fastsattes ved kgl. anordn. 221 af 4.8.1956. If. lovens §4 indsattes en styrelse på 12 medlemmer, bestående af 1 repræsentant for Undervisningsmin., direktøren for Statens Museum for Kunst, 1 repræsentant for Boligmin., 3 repræsentanter for de kommunale råd og organisationer, 3 repræsentanter for Akademirådet for Kunstakademiet (udpeget af fagudvalgene for henholdsvis bygningskunst, billedhuggerkunst og malerkunst), 3 repræsentanter for hhv. Danske Arkitekters Landsforbund, Dansk Billedhuggersamfund og Malende Kunstneres Sammenslutning. Iht. lovens §8 skulle styrelsen nedsætte et forretningsudvalg på 4 -5 medlemmer. Statens Kunstfond overgik fra Undervisningsmin. til Kulturmin. ved dettes oprettelse i 1961.

Ved lov 170 af 27.5.1964 afløstes Statens Kunstfond af et nyt fond med samme navn, men med det videregående formål at fremme dansk skabende kunst inden for den bildende kunst, den litterære kunst og tonekunsten bl.a. ved ydelser til bildende kunstnere, forfattere og komponister samt andre foranstaltninger, der sigtede på at opretholde og fremme skabende kunstneres produktion. Fondets midler skulle administreres af 4 udvalg: 2 for den bildende kunst, 1 for den litterære kunst og 1 for tonekunsten. Hvert udvalg skulle bestå af 3 kunstkyndige medlemmer beskikket efter indstilling af et repræsentantskab. Valget gjaldt for 3 år. Ministeren udpegede udvalgenes formænd, der tilsammen udgjorde fondets bestyrelse. Repræsentantskabet skulle følge fondets virksomhed og afgive indstilling herom til ministeren. Det havde endvidere til opgave at afgive indstilling om livsvarige ydelser til kunstnere. Midlerne fra de fonde, der ophævedes ved 1964-loven (Statens Kunstfond af 1956 og Eckersberg-Thorvaldsenfondet) overførtes til det nye fond. Nærmere bestemmelser om Statens Kunstfonds virksomhed fastsattes i bek. 319 af 6.11.1964.

Ved lov 275 af 18.6.1969 udvidedes kredsen af kunstnere, der omfattedes af fondets virksomhed, til kunsthåndværket og den kunstneriske formgivning, der fik sit eget administrerende udvalg. Ved lov 163 af 12.4.1978 fik også arkitekturen sit eget administrerende udvalg.

Repræsentantskabets sammensætning undergik visse ændringer ved lovfornyelserne i 1969 og 1978. If. 1964-loven valgte folketinget 45 medlemmer til det. Det blev i 1969 ændret til, at hvert parti repræsenteret i Finansudvalget udpegede 1 medlem. Ved samme lejlighed sattes medlemstallet til maksimalt 31. Dette maksimum bortfaldt ved loven af 1978. Herefter blev, foruden de folketingsvalgte, 27 medlemmer udpeget af 16 organisationer og institutioner. Endvidere kunne yderligere 1 medlem udpeges af kulturministeren, der tillige udnævnte repræsentantskabets formand blandt dets medlemmer (bek. 275 af 13.5.1987). Ved bek. 431 af 22.7.1982 og bek. 277 af 15.6.1983 reguleredes bestemmelserne om livsvarig ydelse til kunstnere. Fordeling af de af Statens Kunstfond erhvervede kunstværker bestemtes ved bek. 293 af 4. 5.1988.

Henvisninger: Folketingstid. 1963-64 A, sp.427.

Indhold: Fondets administration og mødereferater 1957-64. Udsmykningssager 1956-64. Konkurrence om udsmykning af Risø 1957. Konkurrence om udsmykning af Radiumstationen 1962. Brevkopier 1956-64. Kassejournal 1956-64. Regnskabsbilag 1956 -64. Regnskabsbilag vedr. Eckersberg-Thorvaldsenfondet 1956 -64. *(NP/MM)*

Kulturfondens Bestyrelse 1990- 2565

Den 16.3.1989 stillede kulturminister Ole Vig Jensen i en kulturpolitisk redegørelse i Folketinget forslag om en bevilling til generel styrkelse af kulturlivet og specielt samarbejdet mellem de etablerede kulturinstitutioner og lokale, folkelige kulturinitiativer. Folketinget accepterede stiltiende, og på finansloven for 1990 §21.01.01.53.07 bevilgedes 120 mio. kr. til anvendelse i finansårene 1990-92. Senere overførtes 15 mio. fra 1990 til 1993.

Kulturfondens midler blev fordelt i to puljer. Den ene skulle anvende mindst 80 mio. kr. på indtil 50% finansiering under forudsætning af tilsagn om medfinansiering fra private fonde,

erhvervsvirksomheder og (amts)kommuner; den anden skulle yde 100% finansiering af "nye ideer inden for de etablerede kulturinstitutioner og den skabende kunst".

Kulturfondens Bestyrelse bestod af en formand og seks medlemmer udpeget af ministeren; vedtægter af 12.1.1990 og forretningsorden blev fastsat af ministeren. Støtte blev normalt ydet efter ansøgning; afgørelser kunne ikke indbringes for ministeren eller anden administrativ myndighed. Det bestemtes, at Kulturfondens virksomhed skulle evalueres i 1991 og senere. Sekretariatet fik adresse i Kulturministeriet, men havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Årsberetning 1990.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Bestyrelsen for Henriette Melchiors Stiftelse 1913- 2028

Henriette Melchiors Stiftelse oprettedes ved fundats med kgl. konfirmation af 21.11.1913 (Ministerialtid. A s.412f.) iht. testamente oprettet 24.2. 1908 af grosserer Moses Melchior. Stiftelsen ejede beboelsesejendommen matr.nr. 14 i Snarens kvarter (Naboløs 6) i København. Ejendommen bestod af 3 lejligheder, der for en lav leje udlejedes til værdige og trængende enker efter videnskabsmænd eller kunstnere. Stiftelsen sorterede under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, fra 1916 Undervisningsministeriet, fra 1961 Ministeriet for Kulturelle Anliggender. Stiftelsens bestyrelse bestod af et medlem af Kunstakademiet, en delegeret fra Københavns Universitet og en af ministeriets embedsmænd.

Indhold: Bestyrelsens arkiv 1913-36. *(NP)*

Ophavsret

Droit moral-udvalget af 1933, 1933-62 1797

Ved revision 1928 af Bernerkonventionen om forfatter- og kunstnerrettigheder indførtes flg. artikel: "Uafhængig af forfatterens eller kunstnerens økonomiske rettigheder og selv efter afhændelsen af disse, bevarer han retten til at hævde paterniteten til værket, såvel som retten til at modsætte sig enhver forvanskning, beskæring eller anden ændring af nævnte værk, der vil kunne skade hans ære eller anseelse". Denne ret betegnedes *droit moral.*

Lov 149 af 26.4.1933 om forfatterret og kunstnerret optog næsten ordret den nævnte artikel, dog ændredes sidste sætning til: "der må anses for at være en væsentlig forringelse af hans værk", og der tilføjedes "Efter forfatterens død overgår sidstnævnte ret til Undervisningsministeriet og bortfalder ikke ved forfatterrettens ophør".

7.5.1933 nedsatte Undervisningsmin. Droit moral-udvalget bestående af jurister og kunstnerisk sagkyndige til at bistå ved sagernes behandling. I bek. 298 af 31.10.1934 ang. regler til værn for forfatteres, komponisters og bildende kunstneres personligt ideelle ret *(droit moral)* opstilledes retningslinier for håndhævelsen af denne ret. Udvalget afløstes af Droit moral-udvalget af 1962 (se ndf.).

Indhold: Mødereferater, korrespondance 1933-61. Sager nr. 1-98 1933-61. *(NP/SR)*

Droit moral-udvalget af 1962, 1962-72 1607

Ved lov 158 af 31.5.1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker udbyggedes reglerne om ophavsmandens personligt ideelle rettigheder *(droit moral)*. Således blev det ifølge §3 ikke blot forbudt at ændre eller tilgængeliggøre et værk på en *måde*, men også at gøre det i en *sammenhæng*, der var krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse

eller egenart. Ifølge lovens §53 måtte et værk, selv efter ophavsrettens udløb, ikke ændres eller tilgængeliggøres i strid med §3, hvis kulturelle interesser herved krænkedes.

5.5.1962 nedsatte Ministeriet for Kulturelle Anliggender et nyt Droit moral-udvalg. Til formand beskikkedes en repræsentant for ministeriet, til medlemmer repræsentanter for forfattere og kunstnere, forskellige videnskaber og Danmarks Radio. 27.12. 1967 udstedtes en vejledning om arbejdet. (Ministerialtid. 1967 nr. 269).

Udvalget bortfaldt i 1972 som følge af honorarsaneringen. Siden har ministeriet efter behov indhentet sagkyndige udtalelser i *droit moral*-sager.

Henvisninger: Min.for Kulturelle Anliggender, j.nr. 514-1-66.

Indhold: Mødereferater 1964-65. Redegørelse for udvalgets arbejde 1964. Korrespondance 1963-67. Sager 1962-62, 1969, 1972. *(NP/SR)*

Udvalget af 7.1.1935 vedr. Berner-Konventionens Revision 1935-51 1606

Udvalget af 7.1.1935 vedr. Berner-Konventionens Revision (Revisionsudvalget) bestod af ressortministeriets departementschef og en række jurister og kunstnere. I årene 1935-39 udgav det en række betænkninger og fortsatte herefter arbejdet med et fællesnordisk lovinitiativ om ensartede forfatter- og kunstnerrettigheder, som i 1951 udmøntedes i betænkningen om lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker.

Henvisninger: Udkast til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker udarbejdet af Den af Undervisningsmin. i 1939 nedsatte Kommission i Samarbejde med tilsvarende finske, norske og svenske Kommissioner, 1951 (Sv. 621).

Indhold: Korrespondance, mødereferater m.v. 1935-47. Betænkninger 1935-39. Protokol m. bilag fra Den nordiske Forfatter- og Kunstnerkonference i København 1941. *(HS-M)*

Tvangslicensnævnet 1962- 1608

Ved lov 158 af 31.5.1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker §54 og ved lov 157 af s.d. om retten til fotografiske billeder §16 fik undervisningsministeren bemyndigelse til at nedsætte et nævn til at træffe endelig administrativ afgørelse i tvister om størrelsen af vederlag for benyttelse af beskyttede værker (jf. lovbek. 453 og 454 af 23.6. 1989). Ved bek. 260 af 14. 7.1962 nedsattes *Nævnet ang. Vederlag for Benyttelse af Litterære og Kunstneriske Værker samt Fotografier (Tvangslicensnævnet)*, som sorterede under Min. for Kulturelle Anliggender.

Nævnets formand skulle opfylde betingelserne for at kunne udnævnes til højesteretsdommer. Af de to andre medlemmer skulle det ene være advokat og udnævnes efter forhandling med Advokatrådet. Nævnet bemyndigedes til at mægle forlig, og hvis et sådant ikke kunne opnås, da at træffe afgørelse ved stemmeflerhed. Afgørelser skulle indføres i en kendelses- og forligsprotokol. Sagerne er ordnet efter kronologisk tildelt løbenr. Nævnets korrespondance, herunder klager stilet til nævnet, er registreret i Min. for Kulturelle Anliggenders journal.

Henvisninger: Bet. afgivet af det ved Undervisningsmin.s skr. nedsatte udvalg vedr. domaine public payment mv., 1960 (244/ Sv.2358). Bet. om anvendelsen af de studerendes opgaver og deres rettigheder i forbindelse hermed, 1972 (Sv.2644). Rapport fra den af kulturministeren nedsatte arbejdsgruppe vedr. KODA, 1978 (Sv.4591).

Indhold: Medlemmer og div. korrespondance 1962-65. Sag nr. 2, 3 og 4 1963-67. *(HCW)*

Ophavsretsrådet 1963-72 1609

Ophavsretsrådet blev nedsat af Ministeriet for Kulturelle Anliggender i 1963 iht. lov 158 af 31.5.1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værdier og lov 157 af 31.5.1961 om retten til fotografiske billeder. Rådet bestod af 2 juridiske professorer, 1 landsdommer og 2 kontorchefer, og skulle rådgive om fastsættelse af administrative bestemmelser af ophavsretlig ka-

rakter, afgive indstilling om principielle ophavsretlige spørgsmål samt medvirke i det internationale ophavsretlige samarbejde, herunder det nordiske lovsamarbejde.

Ophavsrådet fremkom i 1971 med forslag til enkelte ændringer af loven om ophavsret og indstillede sit virke i 1972, hvorefter lov 174 af 21.3. 1973 ændrede lov om ophavsret.

Henvisninger: Se Tvangslicensnævnet ovf.

Indhold: Mødereferater, dagsordener, mødeindkaldelser, korrespondance, notater og bilag 1963-72. Sager vedr. ophavsretskonventionen 1963-72. Sager nr. 1-15 1963-1972. *(HCW/SR)*

Internationale anliggender

Komiteen for Internationale Kunstudstillinger 1919- 1621

Ved Undervisningsmin.s skrivelse af 12.5.1919 oprettedes Komiteen for Internationale Kunstudstillinger. Komiteen havde til opgave at virke for gennemførelsen af officielle danske kunstudstillinger i udlandet, og at rådgive ministeriet ved modtagelsen af udenlandske kunstudstillinger. Ved Kulturmin.s oprettelse i 1961 overgik Komiteen til dette ministeriums ressort. 1980-85 sorterede sager om Danmarks Hus i Paris under Komiteen, jf. s. 898.

Indhold: Mødeprotokoller 1946-62. Korrespondance 1946-68. Kunstudstillingssager 1946-68. Regnskaber 1952-69. Kassebog 1952-60. Div. kataloger og billedalbums. *(BB)*

Nordisk Kunstforbund. Danmarks Sektion 1945- 2002/3

Nordisk Kunstforbund oprettedes i 1945 som en privat organisation. Forbundet skulle befordre nordisk samhørighed og kulturfællesskab gennem udveksling af kunst mellem landene. Dets vigtigste aktivitet var at arrangere fællesnordiske kunstudstillinger på omgang mellem landene, men det arrangerede også kunstudstillinger i Rom i 1955 og i Hannover i 1966.

Kunstforbundet var opdelt i nationale sektioner. Danmarks Sektion modtog støtte fra Undervisningsmin., senere Min. for Kulturelle Anliggender. I 1973 overtog det nordiske kulturbudget finansieringen. Den danske sektions arbejde foregik efterhånden i tæt samarbejde med Komiteen for Internationale Kunstudstillinger se ovf.

Henvisninger: Frantz Wendt: *Nordisk Råd 1952-1978*, Stockholm 1979 s. 302.

Indhold: Mødeprotokol for Danmarks Sektion 1946-57. Referater af forbundsrådsmøder 1945-57. Korrespondance 1945-66. Udstillingssager 1946-67. Regnskaber vedr. udstillinger 1949-68. *(TK)*

Den Danske Komité for Biennalen i Venezia 1931- 1623

Komiteen nedsattes med Undervisningsmin.s brev 8.6.1931 og havde til opgave at planlægge en dansk deltagelse i kunst-biennalen i Venezia 1932, hvor bystyret havde overdraget den danske stat et areal mod forpligtelse til at opføre en pavillon, garantere dens vedligeholdelse, betale skatter og afgifter samt drage omsorg for Danmarks kunstneriske repræsentation på udstillingerne. Den 11 mand store komité, der havde ministeriets departementschef som formand og i øvrigt repræsenterede det politiske liv, kunst og erhvervsliv, reoganiseredes ved Undervisningsmin.s brev 21.8.1933. Herefter fungerede Komiteen som rådgivende udvalg for ministeriet, mens skiftende underudvalg

Arkivalierne fra Archivio di Stato i Firenze ses her henlagt til tørring i Uffiziernes arkade efter Arnos oversvømmelse i 1966 (foto: Arne Møller Pedersen).

tog sig af de konkrete arrangementer. Mellem 1942 og 1948 afholdtes ingen biennale.

Fra 1961 var Komiteen underlagt Kulturmin.

Indhold: Mødereferater, korrespondance, deltagerlister og værkfortegnelser m.m. 1931-72. *(HS-M)*

Komiteen for Udstillinger i Danmarks Hus i Paris 1958-77 1617

Danmarks Hus i Paris indviedes i april 1958 og hørte i begyndelsen under Statsmin. Foruden forretningslokaler indeholdt huset en "Danmarkssal" til udstillingsbrug, og udlejningsindtægterne herfra samt anonymt skænkede midler finansierede driften. I 1958 fik min. Finansudvalgets tilslutning til at anvende indtil 35.000 kr. årlig af husets driftsindtægter til afholdelse af udstillinger (aktstykke 494 af 5.5.1958).

Den 19.7.1958 nedsatte min. et rådgivende udvalg med den opgave at fremkomme med indstilling om forslag til udstillinger i

Danmarks Hus, herunder hvorvidt og i hvilket omfang der burde ydes økonomisk støtte til deres afholdelse. Ved aktstykke til Finansudvalget i 1961 (321 af 17.2.1961) forhøjedes det årlige rådighedsbeløb, og udvalgets officielle navn blev Komiteen for Udstillinger i Danmarks Hus i Paris. Ved bek. 301 af 9.10.1964 overførtes Komiteen til Min. for Kulturelle Anliggender.

I forbindelse med overvejelser om Danmarks Hus' fremtidige struktur og aktiviteter ophævedes Komiteen med brev af 30.11. 1977; dens opgaver blev varetaget af ministeriets 1. Kt., indtil de fra 1980 overgik til *Komiteen for Internationale Kunstudstillinger* (s.896). Ved bek. 645 af 6.12.1985 henlagdes sager vedr. Danmarks Hus i Paris til Udenrigsmin.

Indhold: Kontorchef E. Tjalve: Danmarks Hus i Paris, mødereferater mv. febr. 1962-sept. 1974. Udstilling om Statens Kunstfond i Paris 1974. *(NP/HS-M)*

Styrelsen for Nordisk Center for Restaurering i Firenze (Aktionskomiteen) 1967-70 2002/1

Ved en oversvømmelse i Firenze i 1966 blev et stort antal kunstværker, håndskrifter, bøger, arkivalier mv. beskadiget. I de nordiske lande foranstaltedes indsamlinger til hjælp for restaureringsarbejdet. På et møde i Stockholm den 4.2.1967 vedtog de nordiske undervisnings- og kulturministre at virke for en fælles nordisk indsats. Danmark, Finland, Norge og Sverige oprettede herefter Nordisk Center for Restaurering i Firenze. Det blev drevet for midler indsamlet af Firenzehjælpen i Danmark og Pro Firenze i Finland samt statsbidrag fra alle fire lande. Centret bestod af en arbejdsgruppe af konservatorer, som stillede sig til rådighed for de italienske myndigheder.

Der oprettedes en styrelse, også kaldet Aktionskomiteen, som under tilsyn af Min. for Kulturelle Anliggender i Danmark var ansvarlig for centrets drift. Centret nedlagdes i 1970.

Indhold: Div. sager 1967-73. *(TK)*

Det Danske Institut i Rom 1956- 1611

Institutet oprettedes i henhold til Undervisningsmin.s statut af marts 1956 og indviedes 26.10.1956 med det formål at bevare og videreudvikle de kulturelle forbindelser mellem Italien og Danmark samt fremme dansk forskning i Italien. Initiativet var i 1951 udgået fra Det Danske Selskabs udsending i Rom, og i 1953 nedsatte Undervisningsmin. et såkaldt kartel til at gå videre med sagen. I slutningen af januar 1955 godkendte Folketingets finansudvalg at yde tilskud til driften, foreløbig for en 10-års periode. Til Instituttet knyttedes en bestyrelse, mens den daglige drift varetages af en af ministeren beskikket direktør. Med oprettelsen af Kulturmin. i 1961 overgik Instituttet hertil.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Bestyrelsen for Det Danske Institut i Rom 1956- 1612

I henhold til §4 i statut af 1956 for Det Danske Institut i Rom skulle dets bestyrelse afgive indstilling om besættelse af posten som direktør, udfærdige et reglement for instituttet og en instruks for direktøren. Den 12 mand store bestyrelse udpegedes af undervisningsministeren (efter 1961 af kulturministeren), udenrigsministeren, universiteterne, Akademiet for de Skønne Kunster, Musikkonservatoriet og Videnskabernes Selskab. Bestyrelsen administrerede de til instituttet knyttede fonde.

Arkivet indeholder materiale om forarbejdet til instituttets oprettelse 1952-56.

Indhold: Mødereferater 1953-75. Journalsager 1956-75. Korrespondance 1952-75. Ansøgninger 1959-75. Regnskaber 1959-75. *(HS-M)*

Det Danske Selskab 1940-89 1625
Det Danske Kulturinstitut 1989-

Det Danske Selskab stiftedes 27.6.1940 på initiativ af mag.art. Folmer Wisti, som ledede det indtil 1983. Formålet var på sagligt og folkeligt grundlag at oplyse andre nationer om dansk kultur og samfundsliv og at fremme mellemfolkelig forståelse. Virksomheden omfattede udgivelse af fremmedsproget litteratur om Danmark, udsendelse (siden 1947) af udsendinge og hjælp til andre nationers bestræbelser for at oplyse danskere om deres forhold.

Selskabet blev oprindeligt finansieret af private midler, men fra 1947 i stigende grad af finanslovbevillinger. 26.4.1989 fik Selskabet navnet Det Danske Kulturinstitut; de samtidig vedtagne vedtægter, godkendt af Kulturmin. ved skr. af 23.5.1989, fastholdt formål og virksomhed. Instituttets organer var repræsentantskabet (et medlem for hvert parti i Finansudvalget, repræsentanter fra statsinstitutioner, formændene for lokalkredsene samt "indtil 50 personlige medlemmer af særlig betydning for kulturarbejdet i udlandet og valgt af repræsentantskabet på dettes årlige møde"). Repræsentantskabet valgte blandt sine medlemmer formand og næstformand. Disse varetog samme funktioner i den indtil 15 mand store styrelse, som ansatte generalsekretæren og det øvrige overordnede personale og i øvrigt havde den almindelige ledelse. Undervisningsmin. var ressortministerium indtil 1961, derefter Min. for Kulturelle Anliggender.

Henvisninger: Det Danske Selskab 1940-1950, 1950. Årsberetning 1940ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Nordisk Kulturkommission. Dansk Afdeling 1947-71 2002/4

Initiativet til Nordisk Kulturkommission blev taget på Det Nordiske Interparlamentariske Forbunds møde i Oslo i 1946. På et nordisk undervisningsministermøde i Stockholm samme år besluttedes kommissionen nedsat med to medlemmer fra hvert

land. Med det danske Undervisningsmin.s udpegelse af de danske medlemmer ved skrivelse af 8.3.1947 ansås kommissionen for nedsat. Kommissionen var et rådgivende og initiativtagende regeringsorgan med det formål at fremme et udvidet nordisk kultursamarbejde.

Med oprettelsen af *Nordisk Råd* i 1952 opstod der behov for at forbinde Kulturkommissionen med dette, og kommissionen reorganiseredes derfor i 1954. De nationale afdelinger udvidedes med to parlamentarikere og en repræsentant for undervisningsministerierne. Medlemmerne fordeltes på tre sektionskomiteer, nemlig Sektion I vedr. akademiske og videnskabelige spørgsmål, Sektion II vedr. skolespørgsmål og Sektion III vedr. folkeoplysning og kunst. Formændene for de nationale afdelinger dannede kommissionens præsidium. Der var intet fællessekretariat, men det land, som besad de alternerende formandsposter for præsidiet og de tre sektionskomiteer, varetog tillige de fælles sekretariatsforretninger i den pågældende periode.

Kommissionen og dens sektioner producerede udredninger, projekter og forslag, tildels på anmodninger fra regeringerne. Desuden forberedte den Nordisk Råds kulturudvalgs sager forud for rådets sessioner. Kommissionen var rådgivende og forslagsstillende ved anvendelsen af midler fra den i 1966 oprettede Nordisk Kulturfond.

I forlængelse af kulturaftalen af 15.3.1971 ophævedes Nordisk Kulturkommission med virkning fra 1.1.1972. Den afløstes af *Embedsmandskomiteen for Nordisk Kulturelt Samarbejde* og et *Fællessekretariat for Nordisk Kulturelt Samarbejde*, som placeredes i København.

Adskillelsen mellem den danske afdelings sager og sager afledt af funktionen som sekretariat for den samlede kommission eller de samlede sektionskomiteer er ikke konsekvent gennemført.

Henvisninger: Frantz Wendt: *Nordisk Råd 1952-1978*, Stockholm 1979 s. 254-311.

Indhold: Kopibøger 1957-61. Sekretariatssager 1954-63. Sager (herunder mødereferater) fordelt efter saggrupper 1947-71. Sektionssager 1947-71. *(TK)*

Samvirkerådet for Dansk Kulturarbejde i Udlandet 1952-74 1998

I 1947 dannedes et fællesråd for institutioner, der beskæftigede sig med oplysningsarbejde om Danmark i udlandet. På Statsmin.s initiativ nedsatte det et udvalg til at overveje mulighederne for en koordinering af dette oplysningsarbejde. Udvalget afgav betænkning i 1950, og den 16.3.1951 godkendte de implicerede institutioner vedtægter for Samvirkerådet for Dansk Kulturarbejde i Udlandet. Samvirkerådet holdt konstituerende møde 28.2. 1952.

Rådets formål var at sikre samarbejdet mellem institutioner og foreninger mv., der under forskellige former og med forskellig virkekreds arbejdede for udbredelse af kendskab i udlandet til Danmark og danske forhold, særlig på det folkelige og kulturelle område.

Samvirkerådet fik et forretningsudvalg på 7 medlemmer. Formanden tilforordnedes af statsministeren. Udenrigsmin.s Pressebureau, Statsradiofonien (Danmarks Radio), Turistforeningen for Danmark og Det Danske Selskab udpegede hver et medlem. 2 skulle vælges af og mellem Samvirkerådets øvrige medlemmer. Fra begyndelsen havde det 30 medlemmer. Især påtog det sig at formidle publikationer om Danmark på fremmede sprog. Det var henlagt under Statsmin.

Rådets virksomhed byggede på den forudsætning, at det ikke skulle være et overordnet eller administrativt centralorgan, men på frivilligt grundlag bidrage til en rationel fordeling og koordinering af de tilsluttede offentlige og private institutionernes arbejde.

I 1970 nedsatte Udenrigsmin. et udvalg til rationalisering og samordning af det statslige og statsunderstøttede informations- og kulturarbejde i udlandet. I udvalgets betænkning blev der givet udtryk for, at Samvirkerådets funktionsområde var for snævert i forhold til det informationsbehov over for udlandet, der havde udviklet sig. Det blev herefter ophævet med udgangen af 1974.

Henvisninger: Bet. afgivet af Statsmin.s udvalg om koordinering af oplysningsarbejdet i udlandet, 1950 (Sv.111). Dansk infor-

mations- og kulturarbejde i udlandet. Bet. afgivet af udvalget til rationalisering og samordning af det statslige og statsunderstøttede informations- og kulturarbejde i udlandet, nedsat af udenrigsministeren den 2. april 1970, 1972 (636/Sv. 2478).

Indhold: Brevkopier 1952-74. Journaler 1952-74. Journalkartotek. Journalsager 1952-74. Mødereferater 1952-67. *(NP)*

Kultureksportudvalget 1980-87 2181

Med brev af 11.12.1980 nedsatte Min. for Kulturelle Anliggender Kultureksportudvalget, som fik til opgave at vurdere den danske indsats på det kulturformidlende arbejde over for udlandet, herunder koordinationen af arbejdets tilrettelæggelse og gennemførelse mellem de statslige og statsstøttede organer. Udvalget skulle endvidere fremsætte forslag til en effektivisering af arbejdet og fremlægge cost-benefit overslag over kulturformidlende aktiviteter i udlandet. I praksis arrangerede udvalget den danske indsats i "Scandinavia Today" i USA 1982-83, jf. Bilag F til nedennævnte betænkning.

Foruden Kultur-, Undervisnings- og Udenrigsmin. var dansk erhvervs- og kulturliv markant repræsenteret i udvalget; udvalgets formand var direktør for Augustinusfonden.

Udvalget var ikke selvstændigt arkivdannende; dets arkiv indgår i Kulturmin.s alm. journal.

Henvisninger: Betænkning om kultureksport, 1987 (nr. 1106). *(NP/HS-M)*

Kulturværdiudvalget 1987- 2527

Kulturværdiudvalget nedsattes iht. lov 332 af 4.6.1986 om sikring af kulturværdier i Danmark, der trådte i kraft 1.1.1987, jf. bek. 404 af 11.6.1987. Det bestod af rigsantikvaren, rigsarkivaren, direktøren for Statens Museum for Kunst, overbibliotekaren ved

Det Kgl. Bibliotek og formanden for Statens Museumsnævn, og det havde til opgave at afgøre, om kulturgenstande omfattet af loven måtte udføres til udlandet eller til Færøerne og Grønland. Udvalget, hvis sekretariatsforretninger varetoges af Statens Museum for Kunst, havde selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Krigsforhold og besættelse

Udvalget ang. Iværksættelse af Ekstraordinære Trykkearbejder 1942-46 2475

Ved lov 284 af 30.6.1941 bevilgedes midler til iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse. I forlængelse heraf fremsatte Arbejds- og Socialmin. over for Undervisningsmin. forslag om - til fremme af beskæftigelsen inden for bogtrykkerfaget - at søge iværksat ekstraordinære bogtrykningsarbejder. Forslaget indebar tilskud til trykning samt korrekturlæsning mv. Undervisningsmin. nedsatte herefter ved skr. af 13.2. 1942 Udvalget ang. Iværksættelse af Ekstraordinære Trykkearbejder. Det skulle gennem udformning af arbejdsplaner og indstilling om, hvilke værker der burde trykkes, levere grundlaget for Undervisningsmin.s tilskudsansøgninger. Kontorchef i Undervisningsmin., K. Paludan-Müller, blev formand, og udvalget bestod i øvrigt af en repræsentant for Arbejds- og Socialmin. og ledere fra de videnskabelige biblioteker, fra Nationalmuseet og Rigsarkivet.

Ved Arbejds- og Socialmin.s bek. 100 af 19.3.1946 ophævedes beskæftigelsesordningen.

Henvisninger: Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1944/2200.

Indhold: Mødereferater, ansøgninger mv. 1942-46. *(TK)*

Udvalget vedr. Metalfordeling til Skulpturværkers Støbning 1943-46 2476

Ved bek. 269 af 24.5.1940 bestemtes, at køb og anvendelse af bl.a. metaller kun kunne ske efter tilladelse fra Min. for Handel, Industri og Søfart. Ved Direktoratet for Vareforsynings meddelelse (D. 2244) udsendt 23.11.1942 udstedtes forbud mod anvendelse af kobber og kobberlegeringer ved fremstilling af statuer mv. Forbudet indeholdt dog en dispensationsmulighed, og på direktoratets initiativ nedsatte Undervisningsmin. ved skr. af 6.1.1943 Udvalget vedr. Metalfordeling til Skulpturværkers Støbning. Udvalget skulle afgive indstilling om dispensationsansøgninger. Kontorchef i Undervisningsmin., K. Paludan-Müller, blev formand og udvalget bestod i øvrigt af en repræsentant for Direktoratet for Vareforsyning, professorerne S. Wandel og C. Elling, direktør V. Thorlacius-Ussing og billedhugger Ed. Eggeling.

Ved bek. 83 af 6.3.1946 ophævedes den statslige kontrol med anvendelse af metaller, hvorefter udvalget blev nedlagt.

Henvisninger: Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1944/1350.

Indhold: Behandlede ansøgninger 1943-45. Div. sager 1943-46. *(TK)*

Udvalget vedr. Forfatternes Clearingoverførsler 1943-45 2477

Under besættelsen 1940-45 foregik handels- og valutatransaktioner mellem Danmark og Tyskland via den såkaldte clearingkonto. Denne kom hurtigt til at vise et stort tilgodehavende til Danmark, som ikke blev dækket. Man søgte derfor at begrænse udbetaling af danskeres tilgodehavender i Tyskland. På Udenrigsmin.s foranledning optoges i 1943 forhandlinger mellem Udenrigsmin., Undervisningsmin, Finansmin., Forfatterforeningen og Forlæggerforeningen om en begrænsning af de beløb, der over clearingkontoen udbetaltes forfattere som honorarer for bogudgivelser i Tyskland.

Forhandlingerne førte til fastsættelse af et loft for udbetaling af forfatterhonorarer over clearingkontoen og nedsættelse 3.9.1943 af Udvalget vedr. Forfatternes Clearingoverførsler. Udvalget skulle afgive indstilling til Nationalbanken om den nærmere fordeling af det fastsatte beløb. Det fik kontorchef i Undervisningsmin., K. Paludan-Müller, som formand og repræsentanter for Udenrigsmin., Dansk Forfatterforening og Dansk Forlæggerforening som medlemmer.

Udvalget ophørte at fungere ved Befrielsen i 1945.

Henvisninger: Undervisningsmin. 2. Dept., j.nr. 1947/1760.

Indhold: Mødereferater 1943-45. Journal 1943-45. Kartoteks-kort. Korrespondance 1943-45(-49). *(TK)*

KOMMUNALVÆSEN OG ANDRE INDENRIGSMINISTERIELLE ANLIGGENDER

Kommunalvæsen s.911

Den Københavnske Vandafledningskommission 1857-1987
Den Fælleskommunale Udligningsfond 1937-58
Dispensationsnævnet vedr. Sognekommunal Grundskyld 1961-66
Indlemmelsesnævnet 1933-67
Kommunallovkommissionens Sekretariat 1958-66
Kommunalreformkommissionens Sekretariat 1967-72
Inddelingsnævnet 1972-
Regeringens Byrdefordelingsudvalg 1968-69
Opgavefordelingsudvalget 1969-71
Byrde- og Opgavefordelingsudvalget 1971-79
Administrationsudvalget vedr. Rødby Købstadskommune 1922-60

Valg og partier s.918

Valgbarhedsnævnet 1965-
Valgretsnævnet 1980-
Partistøttenævnet 1987-

Personregistrering s.920

Sekretariatet/Afdelingen for Personregistrering 1965-
Personregistreringsrådet 1968-78

Udskrivning og civil værnepligt s.922

Regnskabsføreren for Civil Værnepligt 1918-56
Værnepligtsnævnet 1954-
1. Udskrivningskreds - Styrelsen for Civil Værnepligt 1969-80
Værnepligtsstyrelsen 1981-

Civilbeskyttelse s.924

Statens Civile Luftværn 1938-49
Civilforsvarsstyrelsen 1949-
Civilforsvarsrådet 1949-
Civilforsvarsvurderingsnævnet 1949-81
Civilforsvarets Analytisk-Kemiske Laboratorium 1968-
Civilforsvarskorpsets Befalingsmandsskole 1940-
Civilforsvarets Højskole 1957-
Regeringsudvalget/Sekretariatet for Civilt Beredskab 1956-72
Indenrigsmin.s 8. Kontor 1972-74
Embedsmandsudvalget vedr. det Civile Beredskab 1982-85
Atomoplysningsudvalget 1961-65

Krigsforhold og besættelse s.933

(Den Overordentlige Kommission mv. under 1. Verdenskrig, se s.945)
Centraladministrationens Midlertidige Ekstraordinære Repræsentant i Jylland (Silkeborgkontoret) 1943-45
Amtmand P.C. von Stemanns indberetninger fra Bornholm 1945-46
Ejendomsudvalget iht. Lov 339 af 8.7.1943, 1943-46
Udvalget for Indkvarteringserstatning 1943-56
Vurderingsnævnet for Indkvarteringserstatning 1943-56
Indenrigsmin.s Afviklingskommissioner for Skødeklausulejendomme 1946-60

Kommunalvæsen

Den Københavnske Vandafledningskommission 1857-1987 2299

I forbindelse med ordningen af Københavns vandforsyning nedsattes Den Københavnske Vandafledningskommission iht. lov af 30.11.1857 om afståelse af grunde til vandafledning eller kloakanlæg. Kommissionen skulle efterprøve nødvendigheden af grundafståelser i København og Københavns Amt til kloakudløb. Den bestod af en kgl. udnævnt formand, to medlemmer udpeget af indenrigsministeren, et medlem udpeget af Den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret (senere af Byretten) og et udpeget af Københavns Amtsråd. Ved senere love om afståelse af grunde til vandforsyningsanlæg, lovene 49 af 11.4.1890, 65 af 29.3.1893 og 63 af 23.4.1897 nedsattes taksationskommissioner med samme sammensætning, idet dog repræsentanter for de omegnskommuner, hvor vandforsyningsanlæggene tænktes anbragt, fik sæde i taksationskommissionen. Vandafledningskommissionen henhørte under Indenrigsmin. Dens arbejde afsluttedes i 1987.

Henvisninger: Dept.tid. 1857 s. 998ff.
Indenrigsmin., 1. Kt. (KK) Taksationskommissioner iht. lovene 49 af 11.4.1890, 65 af 23.3.1893 og 63 af 23.4.1897.

Indhold: Protokoller. Kendelser. Brevkopier. Journalsager (fortløbende nummerering). Gentofte-Gladsaxe sagen. Lersø-sagen. Damhus-sagen. Sundbyerne. Holmen, forlandet. Gåsebækrenden. Brønshøj-Vanløse. Harrestrupå-Damhusåen. Love. Honorarer til medlemmer. Regnskab. *(HS-M/MH)*

Den Fælleskommunale Udligningsfond 1937-58 2164

Den Fælleskommunale Udligningsfond blev oprettet under Indenrigsministeriet ved lov 100 af 14.4.1937 med det formål at opnå større ligelighed i den kommunale beskatning. Fondens midler tilvejebragtes ved fælleskommunale skatter på ejendom og på indkomst og formue. Efter forskellige regler ydede fonden tilskud til kommunernes udgifter til sociale formål, skolevæsen, medicinalvæsen og politivæsen. Ved lov 82 af 28.3.1956 blev de fælleskommunale skatter ophævet fra og med skatteåret 1956/57. Skattebeløbene blev indregnet i statsskatteskalaen. Ved lov 25 af 5.2. 1958 blev Den Fælleskommunale Udligningsfond ophævet. Fondens arkivdannelse skete i Indenrigsmin.s 1. Kt., men med selvstændige journaler (U-sager).

Henvisninger: Skattelovskommissionens betænkning II. del, 1950 s. 45-51.

Indhold: Journaler 1937-58. Journalsager 1937-47. *(NP/MH)*

Dispensationsnævnet vedr. Sognekommunal Grundskyld 1961-66 1267

If. lov 34 af 18.2.1961 om beskatning til kommunerne af faste ejendomme §4 skulle grundskyld og indkomstskat i sognekommuner, der ikke havde mindst én bymæssig bebyggelse med over 3.000 indbyggere, udskrives i et forhold - ligningsforholdet - der på grundlag af en af kommunalbestyrelsen vedtaget indstilling fastsattes af amtsrådet. Dettes fastsættelse af ligningsforholdet kunne af vedkommende sogneråd indbringes for et af indenrigsministeren nedsat ankenævn, kaldet Dispensationsnævnet vedrørende Sognekommunal Grundskyld. Nævnet bestod af en formand og fire medlemmer. Formanden skulle være en tjenestemand under Indenrigsmin. Før udnævnelsen af de øvrige medlemmer skulle indenrigsministeren forhandle med Amtsrådsforeningen i Danmark, De Samvirkende Sognerådsforeninger i Danmark og Foreningen "Bymæssige Kommuner".

Ved lov 421 af 19.2.1966 om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme bortfaldt begrænsningen af de ovennævnte kommunalbestyrelsers adgang til at ændre grundskyldpromillens størrelse fra skatteår til skatteår, hvorved også Dispensationsnævnet bortfaldt.

Indhold: Div. sager 1961-66. *(NP)*

Indlemmelsesnævnet 1933-67 1332

Indlemmelsesnævnet oprettedes ved lov 88 af 25.3.1933 om landkommunernes styrelse §35. Det bestod af en af indenrigsministeren udpeget formand samt 6 andre medlemmer, hvoraf 2 udpegedes blandt landets amtmænd, 2 af bestyrelsen for Den Danske Købstadsforening, 1 af bestyrelsen for De Samvirkende Sognerådsforeninger og 1 af bestyrelsen for Den Danske Amtsrådsforening. I sager, der udelukkende angik landkommuner, erstattedes de af Købstadsforeningen valgte medlemmer af 1 medlem valgt af bestyrelsen for Den Danske Amtsrådsforening og 1 valgt af bestyrelsen for Fællesorganisationen for Landkommuner med Bymæssig Bebyggelse.

Nævnet afgav indstilling til indenrigsministeren i sager vedr. indlemmelse af sognekommuner eller dele af disse i købstadskommuner, oprettelse af selvstændige sognekommuner, henlæggelse til en bestående sognekommune af landdistrikter, som i henseende til fattigvæsen og/eller skolevæsen var forbundet med en købstad, ændring af grænserne mellem flere sognekommuner samt sammenlægning af to eller flere sognekommuner.

Ved lov 225 af 3.6.1967 om revision af den kommunale inddeling §11 blev nævnets beføjelser overdraget til den ved samme lov nedsatte Kommunalreformkommission (se ndf.), jf. lov 194 af 24.5.1972 om fremgangsmåden ved landets inddeling i kommuner og amtskommuner §20.

Nævnet havde ikke selvstændig arkivdannelse. Sager behandlet i nævnet journaliseredes i Indenrigsministeriets 1. Kontor (KK) på fast nummer 2400, fra 1943 1406. Disse sager indeholder dog også akter fra den efterfølgende departementale behandling. Der er kun afleveret en enkelt pakke, der har Indlemmelsesnævnet som proveniens.

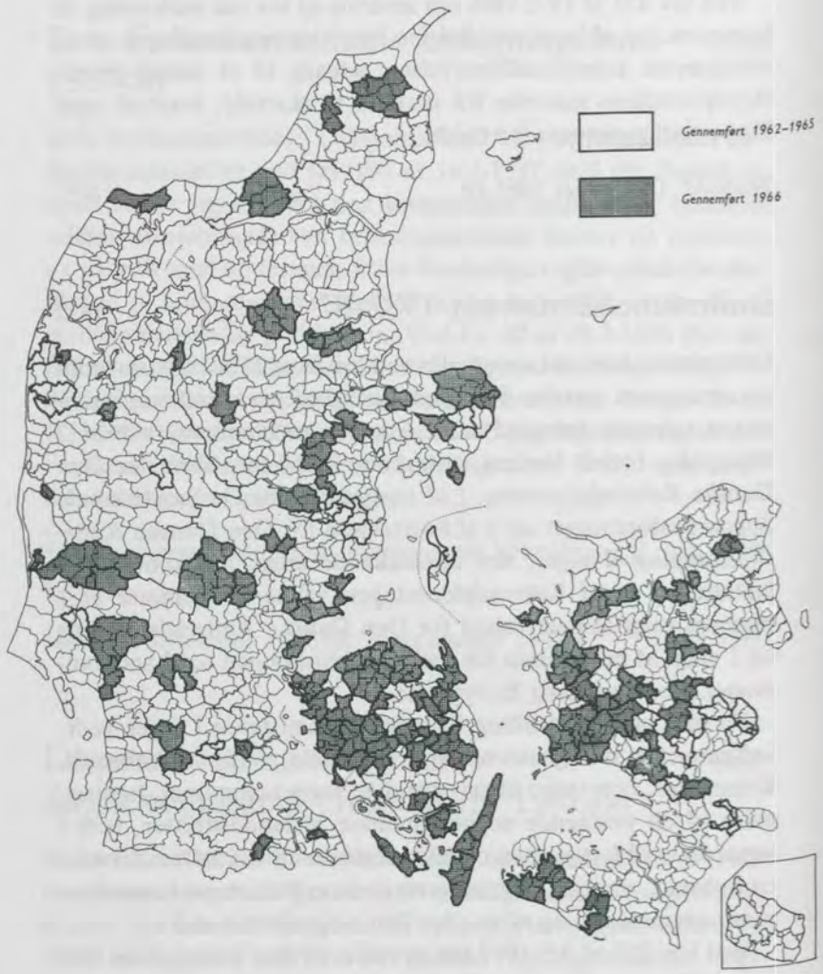

Kommunesammenlægninger skete også før den store revision i 1970. Bilag fra Kommune og Kommunestyre, Betænkning afgivet af Kommunallovskommissionen, 1966.

Henvisninger: Indenrigsmin. 1. Kt. (KK), j.nr 1933/1290.

Indhold: Referater og notater vedr. sagsbehandlinger i nævnet 1933-55. Notater vedr. ikke gennemførte grænseændringer og indlemmelser 1936-58. Notater vedr. delvis gennemførte grænseændringer og indlemmelser 1937-50. *(NP/MH)*

Kommunallovkommissionens Sekretariat 1958-66 1255

Kommunalreformkommissionens Sekretariat 1967-72

18.12.1958 nedsatte indenrigsministeren en *Kommunallovkommission* med den opgave at gennemgå købstadkommunalloven og landkommunalloven og fremkomme med forslag til ændringer og herunder overveje hensigtmæssigheden i at samle kommunallovgivningen i en enkelt kommunal styrelseslov. Kommissionens formand var Indenrigsmin.s departementschef. Medlemmerne repræsenterede de politiske partier, de kommunale organisationer og Indenrigsmin. Kommissionen, der havde eget sekretariat, afgav betænkning i 1966. Den indeholdt bl.a. udkast til lov om revision af den kommunale inddeling. Resultatet blev lov 225 af 3.6.1967.

Denne lov bemyndigede indenrigsministeren til at gennemføre en revision af den kommunale inddeling ved 1) etablering af nye amtskommuner omfattende såvel sognekommuner som købstadskommuner, 2) regulering af den kommunale inddeling omkring byerne og 3) tilvejebringelse af større og mere bærekraftige kommuner. Forslagene skulle udarbejdes af en *Kommunalreformkommission* bestående af en formand udnævnt af indenrigsministeren og et antal medlemmer, hvoraf hvert af de i Folketingets Finansudvalg repræsenterede partier udpegede 1, mens 6 beskikkedes af indenrigsministeren, heraf 2 efter indstilling fra Den Danske Købstadsforening og 3 efter indstilling fra De Samvirkende Sognerådsforeninger, Amtsrådsforeningen og Foreningen Bymæssige Kommuner. Loven gjaldt ikke for Københavns og Frederiksberg kommuner, Københavns Amtskommune, Færøerne og Grønland. Kommunalreformkommissionen overtog

indtil videre de beføjelser, der iht. lov om landkommunernes styrelse var tillagt Indlemmelsesnævnet (ovf.). Kommissionens arbejde resulterede i bek. 62 af 27.2.1970 om landets inddeling i amtskommuner og kommuner.

Loven fra 1967 afløstes af lov 194 af 24.5.1972 om fremgangsmåden ved ændring af landets inddeling i kommuner og amtskommuner. I stedet for det tidligere Indlemmelsesnævn oprettedes nu et Inddelingsnævn. Kommunalreformkommissionens Sekretariat, der var en direkte fortsættelse af Kommunallovkommissionens Sekretariat, ophævedes pr. 1.1.1972, hvorefter sekretariatsforretninger overgik til Indenrigsmin.s 7. Kontor.

Henvisninger: Kommuner og kommunestyre. Bet. afgivet af kommunallovskommissionen, 1966 (420/Sv.924).

Indhold: Kopibøger 1959-71. Journaler: J, A Sekretariatssager 1956-72, J Amtsundersøgelser 1956-66, Grænsedragninger 1967 -72. Journalsager 1958-72. Amtsundersøgelser 1956-66. Inddelingssager 1967-72. Sekretariatssager 1958-71. Præstø-undersøgelsen 1959. Indlemmelsesundersøgelsen 1960. Randers-undersøgelsen 1961. Store Heddinge-undersøgelsen 1962. Referater af arbejdsudvalgsmøder 1959-61. Hegners papirer 1967-69.

(NP/MH)

Inddelingsnævnet 1972- 1333

Inddelingsnævnet blev oprettet ved lov 194 af 24.5.1972 om fremgangsmåden ved ændring af landets inddeling i kommuner og amtskommuner. Nævnet bestod af en formand og 6 medlemmer, der beskikkedes af indenrigsministeren, de 3 efter indstilling fra Kommunernes Landsforening og 2 medlemmer efter indstilling fra Amtsrådsforeningen i Danmark.

Nævnet afgav indstilling til indenrigsministeren i sager om større ændringer af den kommunale eller amtskommunale inddeling. Ministeren kunne kun gennemføre ændringer, der var anbefalet af nævnet, bortset fra grænsereguleringer, som vedrørte arealer på højst 100 ha, og som ikke var beboet af flere end 50 personer. I visse tilfælde krævedes tillige tilslutning fra et iht. samme lov nedsat folketingsudvalg.

Nævnet var ikke selvstændigt arkivdannende. Arkivalier vedr. Inddelingsnævnet journaliseredes i Indenrigsministeriets arkiv under j.nr.1077. *(NP/MH)*

Regeringens Byrdefordelingsudvalg 1347 1968-69

Opgavefordelingsudvalget 1969-71

Byrde- og Opgavefordelingsudvalget 1971-79

Efter valget i januar 1968 nedsattes et regeringsudvalg, *Byrdefordelingsudvalget*, mhp. en revision af byrdefordelingen mellem stat, amtskommuner og kommuner. I udvalget deltog økonomiministeren, indenrigsministeren, finansministeren og arbejdsministeren; til udvalget var knyttet et sekretariat med egen arkivdannelse. Pr. 14.6.1968 udvidedes kommissoriet til også at omfatte opgavefordelingen mellem stat, amtskommuner og kommuner. I sommeren 1969 indtrådte socialministeren i udvalget, som ændrede navn til *Opgavefordelingsudvalget.*

Fra oktober 1970 varetog Administrationsdepartementet (s. 407) sekretariatsfunktionerne, for så vidt angik opgavefordelingen, mens der opretholdtes et selvstændigt sekretariat for byrdefordelingen. Udvalgets sammensætning var uændret, men det benævntes henholdsvis Opgavefordelingsudvalg og Byrdefordelingsudvalg afhængig af sagens art.

Efter valget i september 1971 nedsatte regeringen et *Byrde- og Opgavefordelingsudvalg* sammensat af de ovennævnte ministre. Efter valget i december 1973 nedsatte regeringen et nyt Byrde- og Opgavefordelingsudvalg sammensat af indenrigsministeren, økonomiministeren, finansministeren og miljøministeren. Sekretariatsfunktionerne blev overtaget af Indenrigsmin. (Økonomiafd.). Byrde- og Opgavefordelingsudvalget ophørte i 1979 og afgav funktionerne til Regeringens Budgetsamarbejdsudvalg (1979-84), der ligeledes havde sekretariat i Indenrigsmin.

Indhold: Referater af udvalgsmøder samt mødemateriale 1968

-71. Brevkopier 1968-71. Indkomne breve 1968-71. Notater 1968-71. Opgavefordeling 1968-70. Tabelmateriale 1968-71.

(MH)

Administrationsudvalget vedr. Rødby Købstadskommune 1922-60 1268

Den 8.7.1922 nedsatte Indenrigsministeriet en kommission til at undersøge de problemer, der var opstået for Rødby Købstadskommune i forbindelse med havnebyggeri.

På kommissionens forslag nedsattes to administrationsudvalg henholdsvis for havnen og for kommunen. Administrationsudvalget for havnen nedsattes af Ministeriet for Offentlige Arbejder. Administrationsudvalget for kommunen nedsattes af Indenrigsmin. og bestod af stiftamtmanden, en repræsentant for Indenrigsmin., en for Købstadsforeningen og en for kommunens hovedkreditorer. I 1931 sammenlagdes de to udvalg. Herefter bestod Administrationsudvalget af 3 medlemmer: Vandbygningsdirektøren, en repræsentant for Indenrigsmin. og en for Købstadsforeningen. Udvalget ophævedes i 1960.

Henvisninger: Indenrigsministeriet KK, j.nr. 1922/660, 1924/660, 1930/660-3, 1958/1658.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1922-47. Journaler og journalsager 1924-60. Betænkning fra kommissionen af 1922. *(NP)*

Valg og partier

Valgbarhedsnævnet 1965- 1335

Valgbarhedsnævnet oprettedes iht. lov 446 af 21.12.1965 om ændring af lov om kommunale valg (lovbek. 455 af s.d. §50a).

Nævnet behandlede sager om fortabelse af valgbarhed på grund af straf, forsåvidt angår kandidater til og medlemmer af kommunale råd mv.

Nævnets formand og næstformand beskikkedes af indenrigsministeren, de 4 andre medlemmer udpegedes oprindeligt af henholdsvis Amtsrådsforeningen i Danmark, De Samvirkende Sognerådsforeninger i Danmark, Den Danske Købstadsforening og Foreningen Bymæssige kommuner. If. lov 202 af 18.5.1977 §1 nr. 24 udpegedes de 4 medlemmer af Amtsrådsforeningen i Danmark (1) og Kommunernes Landsforening (3).

Formanden skulle ved beskikkelsen være landsdommer eller højesteretsdommer. Beskikkelser og valg gjaldt for 4 år ad gangen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Valgretsnævnet 1980- 2206

If. lov 145 af 30.4.1980 om ændring af lov om valg til Folketinget, jf. lovbek. 418 af 22.9.1980 §9, skulle indenrigsministeren nedsætte et nævn med den opgave at afgøre klagesager mht. valgret til Folketinget for personer, der opholdt sig i udlandet. Nævnet havde tre medlemmer, hvoraf formanden skulle være dommer og et medlem skulle være kyndig i statsforfatningsret. Nævnet havde 1980-82 selvstændig arkivdannelse, men indgik herefter i Indenrigsmin.s enhedsjournal (nr. 40040).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Partistøttenævnet 1987- 2446

Efter flere års offentlig debat om finansiering af partiernes arbejde stadfæstedes 23.12.1986 lov 940 om økonomisk støtte til politiske partier mv. Iht. loven udbetales årlig siden 1.1.1987 fra Indenrigsmin. til partierne 5 kr. pr. stemme ved sidste folketingsvalg, fra amtskommunerne til amtsrådsvalglister 2 kr. pr. stemme ved sidste amtsrådsvalg og fra kommunerne til kommunale lister

3 kr. pr. stemme ved sidste kommunalvalg; fra Københavns og Frederiksberg kommuner udbetales dog 5 kr. til kommunale lister.

Partistøttenævnet blev nedsat ved Indenrigsmin.s skr. af 7.5. 1987. Formand og næstformand beskikkes af indenrigsministeren; fire medlemmer udpeges af de kommunale organisationer. Nævnet behandler klager over amtsråds- og kommunalbestyrelsers administration af loven. Sekretariatsforretningerne varetoges af Indenrigsministeriets 1. Kontor, og nævnets sager indgår i Indenrigsmin.s arkiv (journalperioderne 1983-87 og 1988-92, j.nr. 433).

Henvisninger: Indenrigmin., j.nr. 1986-4000-7. *(SR)*

Personregistrering

Sekretariatet for Personregistrering 1965-81 1249

Afdelingen for Personregistrering 1981-

Iht. lov 239 af 10.6.1968 §2 påhvilede det indenrigsministeren at oprette et Centralt Personregister (CPR) ved hjælp af edb, at fastsætte nærmere regler for førelse og udnyttelse af registret samt at fastsætte regler for betalingen herfor. Ved cirk. 40 af 28.3. 1967 og 44 af 11.3.1968 var der afstukket retningslinjer for de kommunale folkeregistres medvirken ved oprettelsen af Det Centrale Personregister, jf. lov 57 af 14.3.1924 §10. Ved Indenrigsmin.s cirk. 249 af 12.10.1970 bestemtes iht. lov om folkeregistre, hvorledes offentlige myndigheder kunne rekvirere oplysninger fra CPR. Ved lov 303 af 8.6.1978 §3 fastsattes CPRs adgang til at give oplysninger om enkeltpersoner til private og erhvervsvirksomheder.

Allerede i 1965 var der i Indenrigsmin.s Departement oprettet et sekretariat, som indtil 1981 betegnedes *(Indenrigsmin.s) Sekretariat for Personregistrering*. Det forvaltede personnummerordningen, planlagde udviklingen af registret og koordinerede og prioriterede andre registres udnyttelse af CPR. Yderligere skulle det medvirke til den rationalisering i offentlig administration, der kunne opnås umiddelbart eller indirekte gennem udnyttelse af CPR. I 1981 ændredes betegnelsen til *Afdelingen for Personregistrering*. Afdelingen overtog folkeregistreringssagerne fra Indenrigsmin.s 3. Kontor. Afdelingen havde selvstændig journal indtil 1982, men fik derefter eget afsnit i Indenrigsmin.s fælles journalsystem.

Det Centrale Personregister omfattede følgende delregistre: *Personregistret*, som indeholdt oplysninger på alle personer, der siden 1.4.1968 havde opholdt sig permanent i Danmark, inklusive døde, forsvundne og udvandrede, *Vejregistret* med 100.000 veje og 275.000 vejafsnit og *Adresseindex* med 2.5 mio. boliger og ca. 8 mio. personnumre, idet fraflyttede personer gennem en periode var registreret på tidligere såvel som senere adresse. Registret áfjourførtes hver af ugens første fire dage.

Henvisninger: Bet. om borgerlig personregistrering, 1972 (Sv. 2499). Indenrigsmin., Udvalget vedr. borgerlig personregistrering 1970-72 (533a).

Indhold: CPR-register 1968-77, 1984, 1988 (edb 1249:1). CPR-register 1977-79 (mik 1249:1). CPR-master 1977-79 (mik 1249:1). CPR-histor 1971-78 (mik 1249: 1). Ind- og udvandrerkartotek 1968-84 (mik 1249:1). *(HCW/MH)*

Personregistreringsrådet 1968-78 2546

Iht. lov 239 af 10.6.1968 om folkeregistrering §3 nedsatte indenrigsministeren et *Personregistreringsråd* med repræsentanter for Folketinget og kommunerne. Rådet var rådgivende i personregisterspørgsmål, herunder i spørgsmål vedr. udnyttelsen af folkeregistrene og Det Centrale Personregister (se ovf.). I forbindelse med lov 284 af 8.6.1978 om offentlige myndigheders registre og lov 303 af 8.6.1978 om ændring af lov om folkeregistre bortfaldt Personregistreringsrådet. Indenrigsmin.s Sekretariat

for Personregistrering varetog rådets sekretariatsforretninger (j.nr. 040).

Henvisninger: Bet. om offentlige registre, 1976 (767/Sv.3617). Folketingstid. 1967-68 A 441ff., 1977-78 A 653ff. *(WR/MH)*

Udskrivning og civil værnepligt

Regnskabsføreren for Civil Værnepligt 1918-56 2173

Adgang til at aftjene værnepligt ved civilt arbejde gaves første gang ved lov 625 af 13.12.1917, som omfattede værnepligtige, "for hvem militær Tjeneste af enhver Art efter foreliggende Oplysninger maa anses for at være uforenelig med deres Samvittighed". Ordningen, herunder administrationen af de såkaldte militærnægterlejre, sorterede under Marineministeriet, hvor der i Kontoret for Sager vedr. Anvendelse af Værnepligtige til Civilt Arbejde i tilknytning til Admiralitetskontoret førtes en særlig journal vedr. civil værnepligt 1918-33, se s.442. Som følge af lov 187 af 20.5.1933 om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde overførtes administrationen til Indenrigsmin., se s.196 og 218. Regnskabsføringen lå vedblivende - også efter Indenrigsmin.s overtagelse af lejrene - hos søværnet, indtil den pr. 1.4.1956 henlagdes til Indenrigsmin.s bogholderi.

Arkivet er afleveret som en helhed; formentlig har arkivalierne før 1933 oprindelig proveniens i Marineministeriet.

Indhold: Kopibøger 1919-35. Kontobog 1945-50. Pengeregnskabsbog 1921-35. Kassebog 1935-55. Kopi af pengeregnskab 1935-42. Leverancebog 1945-47. Priser på proviant 1938-41. Inventar: Gribskov. Do.: Kompedal. Diversebog 1936-42. Kommende og gående rulle 1935-39. Fortegnelser over civilværnepligtige. Genparter af udg. skrivelser 1946-50. Indkomne skrivelser 1918-41. Indkomne skrivelser fra Gribskov og Kompedal 1919-40. Do. fra Kompedal 1934-43. Diverse 1918-56. *(WR)*

Værnepligtsnævnet 1954- 1334

Værnepligtsnævnet blev oprettet ved lov 210 af 11.6.1954 om værnepligt. Nævnet havde 8 medlemmer, udpeget for 4 år ad gangen. Formanden, der skulle være dommer, udnævntes af kongen. De øvrige medlemmer udpegedes af Folketinget, forsvarsministeren, indenrigsministeren og justitsministeren.

Nævnet fungerede som ankeinstans i sager om værnepligtiges udelukkelse fra tjeneste, jf. §3 stk. 1 i værnepligtsloven. Nævnet traf endvidere afgørelse i sager om udsættelse med og fritagelse for aftjening af værnepligt. Endelig traf det afgørelse i sager om opfyldelse af værnepligt ved bistandsarbejde i udviklingslandene (lov 272 af 4.6.1970). Reglerne om Værnepligtsnævnet ændredes ved lov 213 af 30.5.1980 §§10-12.

Nævnets sager journaliseredes i 5 rækker: A vedr. personer, der har aftjent værnepligt i udlandet, B vedr. straffede personer, C vedr. udsættelse, D vedr. fritagelse og E for sekretariatssager.

Indhold: Journaler 1955-56. Nævnssager B 1955-66. Nævnssager C 1955-66. Nævnssager D 1955-67. Forhandlingsprotokol 1955-66. *(NP)*

1. Udskrivningskreds - Styrelsen for Civil Værnepligt 1969-80 - Værnepligtsstyrelsen 1981- 1325

I 1969 afgav Indenrigsmin.s Departement sager vedrørende civil værnepligt til 1. Udskrivningskreds, der herefter betegnedes *1. Udskrivningskreds - Styrelsen for Civil Værnepligt.* Styrelsens sager indgik midlertidigt som en særlig gruppe (3) i Udskrivningskredsens journalsystem.

Ved lov 213 af 30.5.1980 om værnepligt §6 oprettedes *Værnepligtsstyrelsen*, der varetog udskrivning og registrering af værnepligtige samt behandling af ansøgninger om udsættelse. Styrelsen havde lokale udskrivningskontorer i Ålborg, Århus, Sønderborg og Rønne. Desuden forvaltede Styrelsen den civile værnepligt, herunder Skolen for Civile Værnepligtige i Antvorskov,

Beskyttelse af civilbefolkningen mod luftangreb varetoges af Statens Civile Luftværn. Der gennemførtes øvelser, hvor befolkningen lærte, hvordan man skulle forholde sig under luftangreb. Billedet er fra en sådan øvelse (Det Kgl. Bibliotek).

udstationeringsordningen og aftjening af værnepligt i form af arbejde i udviklingslande.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Civilbeskyttelse

Statens Civile Luftværn 1938-49 1260

Spørgsmålet om den civile befolknings beskyttelse mod følgerne af luftangreb blev i 1932 taget op af Det Internationale Røde Kors. I 1933 udgav Dansk Røde Kors en pjece herom og anmodede regeringen om at nedsætte en kommission til at undersøge sagen. En sådan blev nedsat af indenrigsministeren 2.11. 1933. Kommissionen, almindeligt kaldet "Gaskommissionen" - den skulle også undersøge gasfare under fredsforhold - afgav i 1935 en betænkning, der blev grundlag for den første luftværnslov (lov 161 af 11.5.1935).

Loven havde karakter af en bemyndigelseslov, der gjorde det muligt at foretage undersøgelser og planlægning. Dette resulterede i lov 180 af 29.4.1938 om beskyttelse af civilbefolkningen

mod følgerne af luftangreb, der udgjorde lovgrundlaget for civilforsvaret under Besættelsen.

Loven bemyndigede bl.a. ministeren til at ansætte en luftværnschef og at pålægge værnepligtige, der ikke blev udskrevet til krigstjeneste, at medvirke ved luftværnsforanstaltninger (CB-pligtige). Den 20.6.1938 oprettedes Det Civile Luftværn med en centralledelse, der i begyndelsen havde 7 medarbejdere. Ved krigens afslutning var der 128 medarbejdere. Fra 1.1. 1939 blev det officielle navn Statens Civile Luftværn. Ved lov 125 af 30.3. 1940 udvidedes luftværnets pligter og beføjelser. 1.6.1940 udstedte indenrigsministeren en instruks for den øverste ledelse af Statens Civile Luftværn. Denne bestod af 2 kontorer: Administrationskontoret og Luftværnsinspektoratet, begge bestående af flere afdelinger, hvortil kom Handelsafdelingen, der varetog de omfattende indkøb af materiel, og Den Kommitterede, der stod til rådighed ved løsningen af særlige opgaver. I 1941 oprettedes under Luftværnsinspektoratet et mobilt hjælpekorps, kaldet CBU-korpset (U=udrykningskolonne), hvortil der indkaldtes værnepligtige.

Efter krigens afslutning afvikledes de fleste luftværnsforanstaltninger, men centralstyrelsen i København vedblev at bestå. Det samme gjaldt CBU-korpset, dog i reduceret omfang. Den 18.3.1946 nedsatte Indenrigsmin. et udvalg med den opgave at fremkomme med forslag til organisation af et civilt værn for befolkningen i tilfælde af krig. Udvalget afgav betænkning 13.5. 1948. På grundlag af denne gennemførtes lov 152 af 1.4.1949 om civilforsvaret. Ledende organ for den nye organisation blev Civilforsvarsstyrelsen, se ndf.

Henvisninger: Indenrigsministeriet 2. Kt., j.nr. 1938/3039[45], 1939/3900[13].

Bet. afgivet af den af Indenrigsmin. nedsatte Kommission angaaende Foranstaltninger til Beskyttelse af Befolkningen mod følgerne af Angreb med kemiske Krigsmidler, Brandbomber, Sprængbomber og lignende, 1935 (Sv.772). *Statens civile Luftværn 1938-49, I-III*, u.å. Stencileret. Bet. vedr. Civilforsvarets Organisation afgivet af Indenrigsmin.s Luftværnsudvalg af 1946, 1948 (Sv.775).

Indhold: Kopibøger 1938-49. Journaler over ind- og udgående

meldinger m.m. 1940-45. Journalsager 1938-49. Luftværnssager fra forskellige byer 1940-45. Meldinger og rapporter 1940-46. Rapporter, cirkulærer, planer, kort m.m. 1940-45. Div. journalsager. Forbindelsesofficeren 1941-45.

Dagsbefalinger 1942-43. Varslingsrapporter 1944. Døgnrapporter 1942-43. Pressereferater 1942-43.

Kreditorjournaler 1939-49 Debitorjournaler 1940-50. Afslutningsjournaler 1941-47. Kassejournaler 1939-49. Kassebøger 1940-49. Lønningsbøger 1939-49. Kolonneregnskaber 1946/47 -1949. Hovedbøger. Kreditorer 1-10. Kassebilag. Personaleløninger. Div. kassebøger. *(NP)*

Civilforsvarsstyrelsen 1949- 1261

Efter afslutningen af 2. Verdenskrig afvikledes det meste af Statens Civile Luftværn, se ovf., og resten af organisationen var i årene 1946-49 navnlig beskæftiget med driften af lejrene for de tyske flygtninge, se s. 1479.

Den spændte internationale situation gav imidlertid anledning til overvejelser om opbygning af et nyt civilforsvar. Indenrigsmin. nedsatte i 1946 et luftværnsudvalg, hvis betænkning pegede på oprettelse af et mobilt fjernhjælpekorps, en udbygning af CBU-Korpset og en lokal hjælpetjeneste baseret på kommunalt ansatte og frivillige. På dette grundlag gennemførtes lov 152 af 1. 4.1949 om civilforsvaret, jf. lovene 308 af 4.6.1986 og 394 af 19. 12.1986, og lov 253 af 27.5.1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, jf. lovbek. 536 af 3.11.1981.

Organisationen opbyggedes med Det Statslige Civilforsvar, CF-Korpset, Den Kommunale Hjælpetjeneste (senere: Det Kommunale Civilforsvar) og egenbeskyttelsen som grundelementer. I fredstid varetog CF-Korpset katastrofeberedskab, uddannelse og opretholdelse af en tung civilforsvarsstyrke. Det Kommunale Civilforsvar var i stor udstrækning bemandet med indkaldte værnepligtige, men ville først opnå fuld styrke ved mobilisering. I krigstid ville de civilforsvarsmæssige opgaver omfatte brand- og redningstjeneste, evakuering, opretholdelse af beskyttelsesrum, sygehusberedskab og varslingstjeneste. Det samlede Civilforsvar indgik som led i det danske totalforsvar og i NATOs *Civil Defence Committee.*

Civilforsvarsstyrelsen blev det øverste organ inden for Civilforsvaret. Den fik til opgave at opbygge og opretholde det samlede civilforsvar og herunder at koordinere og planlægge det civile beredskab, organisere og opretholde sygehusberedskabet, varetage de øverste kommandomæssige og administrative opgaver for CF-Korpset samt varetage de beredskabsmæssige mv. foranstaltninger, der ikke henhørte under enkelte ministerier.

Styrelsen organiseredes med otte kontorer: *Sekretariat*, fra 1. 10.1969 3. Kontor (herunder bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, foranstaltninger mod biologisk, kemisk og radiologisk krigsførelse, civilt beredskab og propaganda), *Administrationskontor* eller 1. Kontor (Styrelsens budget, regnskab, personale, CF-Korpsets byggesager, civilforsvarspligt), *Plankontor* eller 2. Kontor (tilrettelæggelse af de lokale civilforsvar, ambulancetjeneste, egenbeskyttelse, Civilforsvarets Højskole, bygningsmæssige foranstaltninger iht. lov 253 af 27.5.1950), *Signal- og Varslingskontor* (kommandocentraler, ledelsen under krig, øvelser), *Handelsafdeling* (indkøb af materiel), *Kommandokontor* fra 1969 6. Kontor, herunder *Værnepligtssektionen* (ledelse af CF-Korpset, værnepligt, mobilisering, kaserner, skoler), *Forvaltningskontor*, fra 1969 7. Kontor (CF-Korpsets budget og regnskab, mundering, forplejning og straffesager mv., Det Kommunale Civilforsvar), *Teknisk Kontor*, fra 1969 8. Kontor (værksteder, tekniske forhold, depoter, køretøjer).

Denne struktur ændredes flere gange siden. I 1963-64 oprettedes ved siden af de eksisterende kontorer en *Planlægningssektion*, der varetog koordinerende planlægning af Civilforsvarets hjælpetjeneste, og en *Uddannelsessektion*. Ved omorganiseringen 1.10.1969 overførtes en del sekretariatsopgaver til 1. Kt. og en del opgaver fra 1. Kt. til 2. Kt., som derved fik sager vedr. indkaldelse af værnepligtige (udsættelse, fritagelse for tjeneste). 4. Kt. overtog bestemmelserne for ledelse af Civilforsvaret i krig, beredskabsbestemmelser, tilsynet med teknisk materiel, ambulancetjeneste og central signaltjeneste. Tilrettelæggelsen af Civilforsvarets uddannelser og øvelser overtoges af 5. Kt. De øvrige kontorbetegnelser udskiftedes med numre, jf. ovf., og sektionerne for Planlægning og Uddannelse nedlagdes. Handelsafdelingen videreførtes uændret.

I 1972 oprettedes et *Uddannelsesinspektorat*, som varetog planlægning og inspektion af Civilforsvarets uddannelser og udarbejdelse af læremidler. I 1976 omfordeltes opgaverne; 1. Kt. overtog

budget og andre sekretariatsfunktioner, 3. Kt. overtog bestemmelserne for Civilforsvaret i krig, civilt beredskab, varsling og kommunikationsforbindelser, forholdet til udlandet, oplysningstjeneste, og 4. Kt. fik tilført sekretariatsforretningerne for Civilforsvarets centrale udvalg.

Til styrelsens otte kontorer samt Handelsafdelingen føjedes i 1983 et *Planlægningssekretariat* og et *Økonomi- og Personalekontor*, og der foretoges nye omfordelinger af sagsområder. 2. Kt. fik således tilført sager vedr. atomart-biologisk-kemisk beredskab. 4. Kt. fik sagerne vedr. organisation, dimensionering og uddannelse samt katastrofeberedskabet i fredstid. 5. Kt. fik sagerne vedr. civilt beredskab på centralt, regionalt og kommunalt niveau, og 7. Kt. overtog sagerne vedr. uddannelse og øvelser, og Uddannelsesinspektoratet nedlagdes. I 1988 oprettedes et 9. Kontor vedr. atomberedskab, og pr. 1.7.1989 overtog Civilforsvarsstyrelsen tilsynet med nukleare anlæg, jf. s. 1398.

Ved en ny strukturændring i 1990 fik styrelsen et Planlægningskontor i ledelsesniveauet og følgende ni kontorer under korpschefen: 1) Sekretariat, 2) Befolkningsbeskyttelse (varslingssystem, beskyttelses- og sikringsrum, byggesager, kommando), 3) Civilt Beredskab (koordinering, totalforsvar, NATO, sygehusberedskab), 4) Økonomi, 5) Personale, 6) Uddannelse, 7) Logistik (kørselstjeneste mv.), 8) Katastrofeberedskab (atomberedskab, ABC-koordinering, CF-Korpsets mobilisering), og 9) Tilsynet med Nukleare Anlæg. Til styrelsen var knyttet Civilforsvarets Analytisk-Kemiske Laboratorium (s. 930) og et antal skoler (s. 930-31).

Rigsarkivet har givet kassationsbemyndigelser i 1971, 1975 og 1976. I 1981 fik styrelsen et for alle kontorer fælles journalsystem.

Henvisning: Bet. vedr. Civilforsvarets Organisation, afgivet af Indenrigsmin.s Luftværnsudvalg af 1946, 1948 (Sv. 775). Beretning fra undersøgelsesudvalget vedr. Civilforsvarsstyrelsens økonomiske administration, 1953 (Sv. 790). Rapport om Civilforsvaret, 1976 (Sv. 3656). *Orientering om Civilforsvaret*, 1961. Civilforsvarsstyrelsen: *40 års civilforsvar 1938-78*, 1978. Love og bestemmelser om Civilforsvaret 1963-73, 1973. Torben Beck Jørgensen: *Når staten skal spare*, 1981. *Statens civile Luftværn 1938 -1949*, 1949.

Indhold: Kopibøger 1949-62. Journalsager 1949-62. 1. Kontor, journalsager 1963-67. Fællesjournal (2., 3., 4. og 6. Kontor), journalsager 1963-67. 2. Kontor, alm. kontorsager 1958-62. 6. Kontor, alm. kontorsager 1958-62. Regnskabsbilag 1947-51. Debitorjournaler 1940-50. Kassebøger 1952-55. *(HB/MH)*

Civilforsvarsrådet 1949- 1328

Civilforsvarsrådet oprettedes iht. lov 152 af 1.4.1949 om Civilforsvaret §5 med den opgave at bistå ved opbygning og opretholdelse af Civilforsvaret og ved gennemførelse af civilforsvarslovgivningens bestemmelser. I rådet indtrådte sagkyndige fra politi, brandvæsen, sundhedsvæsen mv. samt repræsentanter for Indenrigsmin., kommunerne, de militære værn og forskellige civilforsvarsorganisationer. Rådet havde ingen selvstændig arkivdannelse. Dets korrespondance journaliseredes i Civilforsvarsstyrelsens fællesjournal, indtil 25.10.1974 på j.nr. 305 (under 3. Kontor) og derefter på j.nr. 1000 (under 2. Kontor).

(HB/MH)

Civilforsvarsvurderingsnævnet 1949-81 1329

Borgerne havde iht. civilforsvarslovgivningen pligt til at stille ejendom til rådighed for Civilforsvaret mod fuld erstatning, jf. lov 152 af 1.4.1949 om Civilforsvaret §34 stk. 5 og lovbek. 468 af 20.9.1976 §35 stk. 5. Ved uoverensstemmelse fastsatte en vurderingskommission erstatningens størrelse. Vurderingskommissionens afgørelser kunne indbringes for Civilforsvarsvurderingsnævnet, hvis kendelser var endelige. Nævnets 5 medlemmer udpegedes af Indenrigsmin. Formanden skulle opfylde betingelserne for at kunne beskikkes til landsdommer. I medfør af lov 253 af 27.5.1981 om civilforsvar §29 stk. 3, jf. lovbek. 517 af 28.7.1987 overførtes nævnets beføjelser til taksationsmyndighederne efter lov om offentlige veje.

Indtil 1968 havde Civilforsvarsvurderingsnævnet selvstændig arkivdannelse. Derefter blev dets korrespondance journaliseret i Indenrigsmin. (j.nr. 22638, fra 1972 j.nr. 2274-2).

Indhold: Kendelsesprotokol 1952-73. Journalsager 1952-74. Korrespondance mv. 1952-69. *(HB/MH)*

Civilforsvarets Analytisk-Kemiske Laboratorium 1968- 1327

En professor ved Danmarks Farmaceutiske Højskole fungerede 1949-68 som konsulent ved analytisk-kemiske forsøg for Civilforsvarsstyrelsen. I 1968 oprettedes Civilforsvarets Analytisk-Kemiske Laboratorium som en selvstændig institution med den opgave at drive forskning af videnskabelig og teknisk karakter mhp. beskyttelse af befolkningen mod virkningen af kemiske kampstoffer og dermed beslægtede stoffer. Laboratoriets administrative sager behandledes af Civilforsvarsstyrelsen. Dets egen arkivdannelse omfatter "projektsager" vedr. forskellige, gennemførte undersøgelser.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB/MH)*

Civilforsvarskorpsets Befalingsmandsskole 1940- 2211

Civilforsvarskorpsets skoler omfatter *Civilforsvarskorpsets Befalingsmandsskole* på Bernstorff Slot, som blev oprettet i 1940 som befalingsmandsskole for Statens Civile Luftværn og i 1949 overtaget af Civilforsvaret, og Civilforsvarskorpsets Delingsførerskole i Herning, som blev oprettet i 1966 ved sammenslutning af Civilforsvarskorpsets Gruppeførerskole i Hobro og Forskolen til Civilforsvarets Befalingsmandsskole. Arkivtilsynet med Civilforsvarets Delingsførerskole varetages af Landsarkivet for Nørrejylland.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB/MH)*

Civilforsvarets Højskole 1957- 2208

Civilforsvarets skoler omfatter *Civilforsvarets Højskole* i Snekkersten, der blev oprettet i 1957, og som afholdt kurser for stabspersonel, Civilforsvarets Tekniske Skole, der blev oprettet i 1961, og som afholdt kurser for instruktører i Det Kommunale Civilforsvar og hos Politiet, og Civilforsvarets Ambulanceskole i Næstved, der blev oprettet i 1966, men som senere blev nedlagt og som blot genoprettes, når der igen er behov for uddannelse af ambulanceførere. Arkivtilsynet med Civilforsvarets Tekniske Skole og Civilforsvarets Ambulanceskole blev i 1985 overført til Landsarkiverne for henholdsvis De Sønderjyske Landsdele og for Sjælland.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB/MH)*

Regeringsudvalget for Civilt Beredskab 1956-59 1338

Sekretariatet for Civilt Beredskab 1959-72

Indenrigsministeriets 8. Kontor 1972-74

Ved regeringsbeslutning af 5.12.1956 nedsattes et regeringsudvalg med statsministeren som formand og med den opgave at søge arbejdet inden for det civile beredskab fremmet og koordineret gennem et planlægningsarbejde med henblik på opretholdelsen under krigsforhold af de politiske og administrative organers funktion og af nyhedstjenesten mv., opretholdelse af de mest livsvigtige forsyninger og kommunikationer og af hjælpetjenester til sikring af ro og orden, til skadebekæmpelse og hospitalsvirksomhed mv. Dette arbejde førte til lov 342 af 23.12.1959 om det civile beredskab. Heri lovfæstedes det til regeringsudvalget knyttede sekretariat som koordinerende organ under navnet *Sekretariatet for Civilt Beredskab*. Et stående folketingsudvalg skulle følge beredskabsarbejdet.

Ved bek. 303 af 3.9.1962 overførtes Sekretariatet for Civilt

Beredskab, der havde departemental status, fra Statsmin. til Indenrigsmin. Pr. 1.4. 1972 indgik det i Indenrigsmin.s Departement som dettes *8. Kontor*. 1.6. 1974 nedlagdes kontoret, og den overvejende del af dets opgaver udlagdes til Civilforsvarsstyrelsen, hvor der oprettedes en særlig Sektion for Civilt Beredskab, se s.926.

I lov 203 af 22.5.1985 om ændring af lov om det civile beredskab (jf. lovbek. 279 af 5.6.1985) udgik bestemmelsen om Sekretariatet for Civilt Beredskab, og det påhvilede herefter indenrigsministeren at koordinere planlægningsarbejdet inden for civilt beredskab og at gennemføre den del af arbejdet, som ikke blev varetaget af andre myndigheder.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Embedsmandsudvalget vedr. det Civile Beredskab 1982-85 2279

Ved regeringsbeslutning af 3.2.1982 nedsattes et embedsmandsudvalg til at forberede sager til forelæggelse i Regeringsudvalget vedr. det Civile Beredskab. Udvalget, der havde Indenrigsmin.s departementschef som formand, og hvori en række andre ministerier samt Civilforsvarsstyrelsen var repræsenteret, blev tillige et styrende og informerende udvalg vedr. den samlede planlægning af det civile beredskab, herunder revision af lov om det civile beredskab og af beredskabslovgivningen i øvrigt. Embedsmandsudvalget ophørte ca. 1985; dets arkiv indgår som journalsag i Civilforsvarstyrelsens arkiv. *(WR)*

Atomoplysningsudvalget 1961-65 1330

Atomoplysningsudvalget nedsattes ved Statsmin.s skr. af 4.2. 1961 med den opgave at fremkomme med forslag til saglig og alsidig oplysning om mulighederne for at frigøre atomenergi og om følgerne af anvendelse af kernevåben. Ved Statsmin.s skr. af 25.9.1962 henlagdes udvalget under Indenrigsmin.

Udvalget afgav i november 1962 en betænkning om atomvåbenproblemer (bet. 334/Sv.797). I samarbejde med en arbejdsgruppe på Forsøgsstationen Risø udarbejdedes en populær fremstilling af udvalgets betænkning. Den blev udgivet i 1965 og omdeltes til samtlige husstande.

Herefter ophørte udvalget at fungere. Sager vedrørende pjecen fra 1965 overgik til Sekretariatet for Civilt Beredskab, se ovf.

Henvisninger: Indenrigsmin. 4. Kt., j.nr. 1964/3011[18].

Indhold: Udgået post 1961-68. Indgået post 1961-69. Notater, afskrifter, manuskripter 1961-64. Pjecer, udlandet. *(NP)*

Krigsforhold og besættelse

Centraladministrationens Midlertidige Ekstraordinære Repræsentant i Jylland (Silkeborgkontoret) 1943-45 1259

I forbindelse med den tyske besættelsesmagts fremskyndelse og udbygning af fæstningsbyggeriet i Jylland efter de allierede udenrigsministres konference i Moskva i oktober 1943 rejstes fra tysk side krav om, at der knyttedes en repræsentant for den danske centraladministration til hovedkvarteret i Silkeborg for den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark. Hertil udpegede centraladministrationens chefer 10.11.1943 stiftamtmand Peter Herschend i Vejle. 15.11.1943 oprettedes det såkaldte Silkeborgkontor, hvortil foruden Herschend knyttedes kontorchef i Udenrigsmin., C. G. Worsaae, og fuldmægtig i Indenrigsmin., P. H. Lundsteen. I slutningen af februar 1944 tilforordnedes statsskovrider A. E. Sabroe til kontoret som sagkyndig i forstsager.

Det var stiftamtmand Herschends opgave at fungere som centraladministrationens ekstraordinære midlertidige repræsentant i Jylland, for så vidt angik alle forhold i forbindelse med etab-

Jørgen Hæstrup (1909-) var pioner inden for besættelsestidens historieskrivning. I sin bog, Til landets bedste, fra 1966 har han skrevet departementschefstyrets og herunder Silkeborgkontorets historie. Fotografiet viser fra venstre Jørgen Hæstrup og rigsarkivar Svend Aakjær (1894-1963) i Rigsarkivet i 1956 (foto: Per Willmann, Rigsarkivet).

leringen af den tyske forsvarstilstand, at virke som rådgiver for de danske myndigheder i Jylland samt at være formidler over for det tyske hovedkvarter i sager, der nødvendiggjorde forhandlinger med dette. Opgaverne vedrørte navnlig fremskaffelse af arbejdskraft, indkvartering, transport, forplejning og beslaglæggelser af dansk ejendom, herunder træfældninger. Det understregedes fra dansk side, at det var centraladministrationens repræsentants opgave at varetage danske interesser i overensstemmelse med dansk lovgivning. Dansk-tyske forhandlinger om vigtigere spørgsmål førtes fortsat i København. - Kontoret afvikledes 14.-16.5.1945.

Henvisninger: Jørgen Hæstrup: *Til landets bedste. Hovedtræk af departementschefstyrets virke 1943-45 I*, 1966 s.225-61. Axel E. Sabroe: Tyske hugster og skader i de jyske skove og plantager, i: *Dansk Skovforenings Tidsskrift*, 1946. Peter Herschend: *Fra min Silkeborgtid*, Vejle 1980.

Indenrigsmin.s skr. af 11.11.1943, Kopibog 1.Kt. nr.15376. Udenrigsmin., Gruppesager 1909-45, 84.A.23/1a (referater af departementschefsmøder nr.25 og 26. Samme 99.F.5/11 (dagbogsmeddelelser, håndakter m.m.). P. Herschend, Privatarkiv nr. 5615. C. G. Worsaae, Privatarkiv nr. 6534.

Hjælpemidler: Arkivfortegnelse 1259 m. nøgle til arkiv vedr. forholdet mellem de danske skove og plantager og den tyske værnemagt (D-sager).

Indhold: Protokoller for ind- og udgående korrespondance. Kopier af udgående skrivelser, telegrammer og dagbogsmeddelelser. Journaler. Journalnøgle. Journalsager (i grupper for almindelige sager, beslaggelses-, indkvarterings-, evakueringssager, sager vedr. leverancer til værnemagten, opkøb, transportmidler, skov-, erstatningssager). Diverse. Statsskovrider A.E.Sabroes arkiv. Oberfortsmeister, Dr. Wiedemanns arkiv. *(WR)*

Amtmand P. C. von Stemanns indberetninger fra Bornholm 1945-46 2097

Under den russiske besættelse af Bornholm 1945-46 indberettede den derværende amtmand, P.C. von Stemann, over for Inden-

rigsministeriet om forholdene. Indberetningerne journaliseredes imidlertid ikke her, men blev i 1981 afleveret til Rigsarkivet af Kabinetssekretariatet, hvor de uvist af hvilken grund var blevet henlagt.

Indhold: Indberetninger 1945-46. *(HSJ)*

Ejendomsudvalget iht. Lov 339 af 8.7.1943, 1943-46 1200

Som led i en række pengepolitiske foranstaltninger blev adgangen til at erhverve fast ejendom ved lov 339 af 8.7.1943 gjort afhængig af opnåelsen af en særlig tilladelse, dersom sælgeren havde erhvervet ejendommen mindre end to år før salget, og hvis salget ikke skete til enkeltperson eller anpartsvis til enkeltpersoner. Meddelelsen af tilladelse var først og fremmest afhængig af, at prisen ikke gav anledning til mistanke om spekulation. For landbrugs- og skovejendomme uden for Sønderjylland meddeltes tilladelse af det iht. lov 706 af 30.12.1940 nedsatte bevillingsudvalg. I Sønderjylland blev tilladelse givet af det udvalg, der var nedsat iht. lov 164 af 16.5.1934 om lempelser for visse lån til sønderjyske landbrugere mv. For andre ejendomme skulle tilladelse søges hos Ejendomsudvalget, der havde 5 medlemmer, udnævnt af indenrigsministeren. Ejendomsudvalgets virksomhed ophørte i 1946. Størstedelen af journalsagerne er kasseret.

Indhold: Forhandlingsprotokoller, referater, brevregistre, kopibøger, journaler og journalsager 1943-46. *(PO/MH)*

Udvalget for Indkvarteringserstatning 1943-56 1269

Vurderingsnævnet for Indkvarteringserstatning 1943-56 1270

Ifølge §6 i midlertidig lov 362 af 19.7.1943 om .... tillæg til lov 91 af 29.3.1924 om indkvartering nedsatte Indenrigsmin. et udvalg

til at fastsætte erstatning for beslaglæggelser og anden rådighedsindskrækning af fast ejendom. Udvalget skulle endvidere godkende overenskomster vedr. afståelse eller overdragelse af fast ejendom, hvor der ikke skete beslaglæggelse. Udvalgets afgørelser kunne ankes til et *Vurderingsnævn*, hvis forretningsorden blev fastsat ved cirk. 332 af 5.11.1943. For nævnet kunne endvidere indbringes erstatningsspørgsmål vedr. beslaglæggelse af fast ejendom, som før lovens ikrafttræden var blevet afgjort af Indenrigsmin. eller af Udvalget for Ekstraordinære Industriarbejder mv. Loven skabte hjemmel for erstatningsydelser ved beslaglæggelser til brug for besættelsesmagten.

Lov 307 af 29.6.1945 om tillæg til indkvarteringslovgivningen tog sigte på indkvarteringer og beslaglæggelser foretaget efter 5. 5.1945 med henblik på allierede troppestyrker, tyske flygtninge mv. Ved bek. 315 og 316 af 5.7.1945 fik udvalget og vurderingsnævnet nye bemyndigelser og behandlede i de følgende år sager om erstatninger for beslaglæggelser af og skade på fast ejendom mv., der havde fundet sted såvel under som efter Besættelsen.

Iht. lov 377 af 12.7.1946 om rådighed over visse faste ejendomme overgået i statens eje, de såkaldte skødeklausulejendomme (se ndf.), skulle udvalget fastsætte tilbagekøbsprisen for disse. Såfremt Indenrigsmin. bestemte, at den tidligere ejers tilbagekøbsret skulle bortfalde med henblik på ejendommens fremtidige anvendelse til offentligt formål, fastsattes erstatning for et evt. tab af Udvalget for Indkvarteringserstatning. Udvalget skulle endvidere vurdere den staten tilkommende værdiforøgelse (f.eks. ved opførelse af bygninger), der var fremkommet ved tyske myndigheders anvendelse af ejendomme, på hvilke der ikke hvilede skødeklausul. Udvalgets afgørelse iht. lov om skødeklausulejendomme kunne indankes for Vurderingsnævnet.

Udvalget indstillede sin virksomhed i 1956, men ekspedition i sagerne forekom endnu i 1958.

Indhold: Kendelsesprotokol 1946-48. Indgangsjournaler, hele landet 1943-45, 1951-57. Indgangsjournaler, Øerne 1945-51. Indgangsjournaler, Jylland 1945-51. Udgangsjournaler, hele landet 1943-45, 1950-58. Udgangsjournaler, Øerne 1945-50. Udgangsjournaler, Jylland 1945-50. Beslaglæggelser nr. 1-3750. Arkivbøger. Vurderingsnævnets kendelser. Div. protokoller.

Kartoteker for saggrupperne La, Ll, Lt, Lø, S og T. Amtsvis

ordnede kartoteker. Udvalgsafgørelser mv. Sager under ekspedition 1951-52. Personalekartotek.

La-sager nr. 1-12415. Ll-sager nr. 1-20088. S-sager nr. 1-497. Pr-sager (principielle sager). Lt-sager nr. 1-449. Lø-sager nr. 1 -1011. T-sager nr. 1-396. Diverse (uordnet).

Vurderingsnævnet for indkvarteringserstatning (1270): Kopibøger 1943-45. Journalsager nr. 1-1468. *(NP/WR)*

Indenrigsministeriets Afviklingskommissioner for Skødeklausulejendomme 1946-60 1271

Ved skødeklausulejendomme forstås ejendomme eller dele af sådanne, som i tiden efter 9.4.1940 mod erstatning var blevet stillet til rådighed for eller beslaglagt af den tyske værnemagt eller et denne tilsluttet organ eller et andet organ for Det tyske Rige ved kontrakt, der forpligtede ejeren til uden yderligere vederlag at meddele skøde til den danske stat i forbindelse med afviklingen af den tyske benyttelse. På den ene side ønskede man at hindre, at Det tyske Rige erhvervede fast ejendom her i landet til eje, og på den anden side undgå, at den dansk stat formelt stod som erhverver af ejendomme, der stilledes til rådighed for den tyske værnemagt. Til kontrakterne var som regel knyttet en tilbagekøbsret for den oprindelige ejer.

Allerede 10.1.1945 nedsatte Indenrigsmin. et internt udvalg ang. lejekontrakter med skødeklasul til fordel for staten. Det afgav 13.3.1945 en ikke offentliggjort betænkning. Den blev lagt til grund for arbejdet i det udvalg, som Indenrigsmin. nedsatte 16.5.1945 til undersøgelse af de spørgsmål, som ville opstå ved afviklingen af tysk benyttelse af fast ejendom her i landet. Dette udvalg afgav betænkning 2.3.1946.

Resultatet blev lov 377 af 12.7.1946 om rådigheden over visse faste ejendomme, der var overgået i statens eje. Hvor hensynet til en hensigtmæssig jordfordeling eller andre særlige hensyn krævede det, kunne tilbagekøbsretten gøres betinget af reguleringer i form af sammenlægning, udstykning, mageskifte m.m. Til at træffe bestemmelser herom skulle der nedsættes en eller flere kommissioner hver med en af kongen udnævnt formand, 2

af indenrigsministeren efter forhandling med ministeren for landbrug og fiskeri og finansministeren udpegede medlemmer samt 2 af vedkommende amtsråd valgte medlemmer. Kommissionernes ansættelse af erstatning for ekspropriation ved udlægning af adgangsveje kunne indankes for Vurderingsnævnet for Indkvarteringserstatning, se ovf.

Ved bek. 426 af 22.7.1946 nedsattes 2 kommissioner, der fik fælles sekretariat. Kommissionernes virksomhed ophørte i 1960, hvorefter arkivet blev afleveret til Rigsarkivet.

Henvisninger: Bet. afgivet af Indenrigsministeriets Afviklingsudvalg af 16. Maj 1946, 1946.

Indhold: Journal 1946-60. Journalsager nr. 1-25. Kopibøger 1946 -60. Registreringsbøger ordnet efter amter. Kort. Uindbundne registreringer med kortbilag. Forhandlingsprotokoller. Regnskabsbøger. *(NP)*

PRESSE. LIGESTILLING. DEN TYSKE FOLKEGRUPPE

Indhold:

Berigtigelsesnævnet 1938-91
Valutacentralens Pressebureau 1936-40
Ministeriernes Pressesekretariat 1940-46
Tilsynsrådet for Dagspressens Finansieringsinstitut 1970-
Ligestillingsrådet 1975-
Den Tyske Folkegruppes Kontor 1943-45

Berigtigelsesnævnet 1938-91 1387

Berigtigelsesnævnet oprettedes iht. §§9 og 10 i lov 147 af 13.4. 1938 om pressens brug, jf. lovbek. 533 af 18.8.1986. Nævnet bestod af 3 medlemmer, af hvilke formanden skulle være højesteretsdommer og de to andre repræsentanter for pressen. Medlemmerne udnævntes af justitsministeren, formanden efter indstilling fra Højesterets præsident, de to øvrige efter indstilling fra henholdsvis Danske Dagblades Fællesrepræsentation og Danske Journalisters Fællesrepræsentation.

Nævnet havde til opgave at træffe endelig afgørelse om, hvorvidt en redaktør af et periodisk skrift var forpligtet til at optage en berigtigelse i overensstemmelse med presselovens §9 stk. 1, og om hvorvidt en sådan optagelse kunne pålægges ham. Nævnet kunne pålægge en redaktør bøde for en åbenbart urimelig nægtelse af at optage en berigtigelse, ligesom den, der på åbenbart urimelig måde indankede en sag for nævnet, kunne pålægges bøde.

Berigtigelsesnævnet ophævedes med udgangen af 1991 ved lov 348 af 6.6.1991 (medieansvarslov) og efterfulgtes af Pressenævnet (arkivnr. 2578).

Henvisninger: Justitsmin. 3. Kt., j.nr. 1936/517.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1938-64. Nævnssager 1938-63. *(NP)*

Valutacentralens Pressebureau 1936-40 1996
Ministeriernes Pressesekretariat 1940-46

Under 1930'ernes økonomiske krise gav oprettelsen af *Valutacentralen* (s. 1274) og de af importreguleringslovgivningen afledte restriktioner anledning til, at *Handelsmin.* i 1936 oprettede et pressesekretariat, der over for offentligheden skulle forklare restriktionernes baggrund og konkrete indhold. Efter Besættelsen 9.4.1940 overflyttedes Valutacentralens Pressebureau til *Statsmin.* som fælles presseskretariat for de ministerier, der ikke som Udenrigsmin. og Justitsmin. allerede havde etableret et presse- eller propagandabureau. Ministeriernes Pressesekretariat var bemandet med en redaktion og en journalistisk stab, der repræsenterede Rigsdagens såkaldt fire gamle partier. Ordningen trådte i kraft med Finansmin.s res. af 18.7.1940.

Pressesekretariatet skulle på en letforståelig måde udbrede kendskabet til de af krigs- og besættelsestiden nødvendiggjorte bekendtgørelser og cirkulærer. Som led heri oprettede det en radiobrevkasse, og der blev taget initiativ til optagelsen af nogle kortfilm. Efter Befrielsen 5.5.1945 afvikledes Pressesekretariatet.

Henvisninger: Statsmin., j.nr. 541/1940.

Indhold: Korrespondance, pressemeddelelser, materiale til radioudsendelser 1936-46. *(HS-M)*

Tilsynsrådet for Dagspressens Finansieringsinstitut 1970- 2010

Tilsynsrådet for Dagspressens Finansieringsinstitut oprettedes ved lov 214 af 27.5.1970. Det havde det regnskabsmæssige tilsyn med det i loven omhandlede Finansieringsinstitut, afgav udtalelser til statsministeren om ydelse af statsgaranti og rådgav i øvrigt ministeren om Finansieringsinstituttets virksomhed. Instituttet modtog et årligt tilskud, som kunne anvendes til kautionsforpligtelser indgået i forbindelse med opførelse, ombygning, udvidelse og modernisering af anlæg til dagspressens avisfremstilling og distribution. Statsministeren kunne yde en garanti, når egenkapitalen ikke dækkede forpligtelserne.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/MH)*

Ligestillingsrådet 1975- 2004

Ligestillingsrådet fungerede fra 1975, men lovfæstedes først med lov 164 af 12.4.1978. Dets opgave var at fremme ligestilling mellem mænd og kvinder i samfundet herunder på arbejdsmarkedet, i undervisning og uddannelse samt i familielivet. Det skulle afgive udtalelser efter loven om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse. Yderligere opgaver kunne pålægges rådet af statsministeren. Rådet havde 7 medlemmer og en formand; 3 medlemmer beskikkedes efter indstilling fra Danske Kvinders Nationalråd, og 4 medlemmer beskikkedes efter indstilling fra hhv. Landsorganisationen i Danmark, Dansk Arbejdsgiverforening, Fællesrådet for Danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer og De Grønlandske Kvindeforeningers Sammenslutning.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/MH)*

Den Tyske Folkegruppes Kontor 1943-45 1997

Da den tyske folkegruppe, parlamentarisk repræsenteret ved Det Slesvigske Parti, pga. besættelsestidens særlige situation ikke ønskede at deltage i folketingsvalget den 23.3.1943, besluttedes det på et ministermøde den 9.3.1943 at oprette en stilling som folkegruppens repræsentant under *Statsmin.* Såvel folkegruppen som

det tyske riges befuldmægtigede accepterede denne ordning, der fungerede frem til Besættelsens ophør.

Henvisninger: Beretning til Folketinget afgivet 29.9.1948 af den af Folketinget 8.1.1948 nedsatte Kommission (Den Parlamentariske Kommission) i Henhold til Grundlovens §45, XIV: Det tyske mindretal under Besættelsen, 1948 (Sv. 2414).

Indhold: Akthæfter 1942-45. *(HS-M)*

Den Overordentlige Kommission med herunder hørende nævn og udvalg under og efter 1. Verdenskrig

Under 1. Verdenskrig blev forsyningspolitikken varetaget af Den Overordentlige Kommission og de henved 75 nævn, som blev oprettet under denne. Her samarbejdede repræsentanter for staten og interesseorganisationerne for at sikre landet de nødvendige varer. De administrerede endvidere de stadig mere omfattende rationeringsordninger, der i krigens løb fulgte de voksende forsyningsvanskeligheder. Fra en droske på Rådhuspladsen i København aflæsses kurve med rationeringskort til uddelingen i marts 1917. Holger Damgaard fotograferede sceneriet og den nysgerrige mængde omkring det (Det Kgl. Bibliotek).

1. Verdenskrig medførte en vanskelig forsyningssituation for Danmark med varemangel, pengerigelighed og et opadgående pres på priser og lønninger. Denne udvikling søgtes imødegået ved en række kriselove, herunder lov 164 af 7.8.1914 om regulering af prisen på levnedsmidler og varer, der bemyndigede Indenrigsministeriet til indtil videre at træffe foranstaltninger til landets forsyning med nødvendige forbrugsvarer og disses hensigtsmæssige fordeling. Dermed opstod en række nye opgaver for statsadministrationen, som dels varetoges af centraladministra-

tionen, dels af en række kommissioner, nævn og udvalg, som nedsattes efterhånden som opgavernes løsning krævede et særligt organ. Denne ordning tog sin begyndelse med oprettelsen af *Den Overordentlige Kommission af 8.8.1914*, se ndf. Foruden rådgivende opgaver fik de fleste af disse nævn og udvalg administrative hverv i forbindelse med rationering og fordeling af varer, kontrol med priser og eventuelt indkøb af varer. I centraladministrationen oprettedes 1915 et Udførselskontor i Justitsministeriet, som behandlede sager vedr. forbud mod udførsel af mangelvarer og dispensationer herfra (s.124). Hovedvægten i krigstidens regulering af handel og vareforsyning lå i Indenrigsministeriet, hvor der i 1. Kontor oprettedes en særskilt afdeling, kaldet "Kornkontoret", for sager vedr. inden- og udenlandsk korn og forderstoffer, sager vedr. rationering og prisregulering af næringsmidler m.m. (s.217). Afdelingen betegnedes 3. Afd. fra 1917, hvor en 2. Afdeling oprettedes, også kaldet "Socialkontoret og Brændselskontoret", som foruden arbejderforhold mv. havde sager vedr. foranstaltninger mod utilbørlig konjunkturavance og vedr. rationering og prisregulering af brændselmidler, beklædningsgenstande, bygningsmaterialer m.m. Afdelingen blev i 1919 omdannet til 1. Kontor i Socialdepartementet og overgik til Socialministeriet ved dettes oprettelse i 1924, se s.287.

Krigstidens regulering af handel, priser og forsyning mv., som blev optakten til den såkaldte blandingsøkonomi og gjorde indenrigsminister Ove Rode til den toneangivende minister, afvikledes gradvist 1919ff. (se Rigsdagsudvalget til Afvikling af de Overordentlige Foranstaltninger og Det Rådgivende Udvalg af 1921 ndf.).

Af de omkr. 75 nævn og udvalg, som nedsattes som følge af krigstidens reguleringsforanstaltninger, omtales i det følgende kun de nævn og udvalg, hvis arkiver er bevaret i Rigsarkivet. Arkivernes registrering og ordning er ikke tilfredsstillende. Der er foretaget kassationer.

Henvisninger: Den overordentlige Kommission af 8. Aug. 1914. Overordentlige Foranstaltninger, Virksomheden i Den overordentlige Kommission af 8. Aug. 1914, Det staaende Landbrugsudvalg, Ernæringsraadet m.v. Bd. 1-17, 1918-21 (Sv.2385). Einar Cohn: *Danmark under den store Krig*, 1928. Erik Rasmussen: *Statslånskrisen 1919*, 1957. Alexander Foss: *Memoirer fra 1.Ver*

denskrig, 1972. Birgit Nüchel Thomsen: Trustlovforslaget af 1918, i: *Festskrift til Kristof Glamann*, 1983. Tage Kaarsted: *Ove Rode som indenrigsminister*, 1985. - Fortegnelse over overordentlige nævn og udvalg, ms. u.d. i Rigsarkivet (2241). *(BB)*

Indhold:

Den Overordentlige Kommission 1914-21 s.949
Det Rådgivende Udvalg af 15.1.1921, 1921-34 s.949
Rigsdagsudvalget til Afvikling af de Overordentlige Foranstaltninger 1919-21 s.950

Forsyning med korn og foderstoffer s.951

Landbrugsudvalget af 25.2.1915, 1915-17
Det Tekniske Landbrugsudvalg 1917-20
Det Stående Landbrugsudvalg af 3.8.1917, 1917-19
Udvalget iht. Kornloven af 10.9.1920, 1920
Revisionskommissionen iht. Kornloven af 20.3.1918, 1918-21
Udvalget ang. Fordeling af Høsten 1917
Ernæringsrådet 1917-19
Statens Brødkornadministration 1919-20
Majsnævnet 1916-21
Byg-, Havre- og Majsnoteringsudvalget 1920-21
Fourageudvalget 1917-19

Forsyning med brændselsmidler s.956

Benzinnævnet 1917-19
Statens Fordelingskontor for Benzin og Benzol fra det Sydlige Udland 1918-19
Brændselsolienævnet 1917-19
Brændselsnævnet 1917-20
Statens Fastlandskuludvalg 1916-17
Statens Kulfordelingsudvalg 1917-21

Forsyning med diverse varer s.960

Kaffenævnet 1917-19
Saltnævnet 1917-19
Uldnævnet 1918-19
Garverinævnet 1919-20
Karbidnævnet 1917-19
Bygningsmaterialeudvalget 1918-21
Cementnævnet 1917-19
Murstensnævnet 1918-20
Transportnævnet 1917-21

Arbejdskraft. Husholdning s.963

Arbejdsudvalget af 16.11.1917, 1917-23
Bagerilovens Dispensationsudvalg 1920
Husholdningsudvalget 1917-19

Eksportregulering s.964

Smøreksportudvalget 1915-20
Ægeksportudvalget 1916-20
Kødudvalget, Kødkontoret 1916-20
Det Kombinerede Kødudvalg 1918-19
Osteeksportudvalget 1917-21
Fiskeriordningens Kontor 1918-19

Den Overordentlige Kommission 1914-21 2241

Det Rådgivende Udvalg af 15.1.1921, 1921-34

Som følge af lov 164 af 7.8.1914 nedsattes ved kgl. anordn. 173 af 8.8.1914 *Den Overordentlige Kommission (DOK)*, i daglig tale benævnt *Pris- reguleringskommissionen*. DOK skulle træffe foranstaltninger til at sikre Danmark de nødvendige forbrugsartikler og disses fordeling. Endvidere skulle DOK indvirke regulerende på handelen og prisfastsættelse. Kommissionen kunne kræve oplysninger af såvel offentlige myndigheder som private og gøre indstilling til Indenrigsmin. Desuden skulle DOK tage initiativ til forbud mod udførsel af mangelvarer; DOKs indstilling i sådanne sager skulle gå til Justitsmin.s Udførselskontor (s. 124). Formand for DOK fra 1914 blev fhv. finansminister Christoffer F. Hage, der i 1916 afløstes af overformynder M. P. Friis. Departementschef K. Riis-Hansen var DOKs sidste formand 1919-21. Kommissionens øvrige medlemmer repræsenterede såvel offentlige myndigheder som det private erhvervsliv.

Der viste sig fundamental politisk uenighed i kommissionen; denne uenighed blev forstærket af landets dårlige økonomi og af det politiske spil i Rigsdagen om statslige indgreb over for markedskræfterne. For at få oppositionens accept til optagelse af et statslån måtte regeringen gå ind på et krav om afvikling af reguleringspolitikken og DOK. Ved lov 223 af 11.4.1919 nedsattes et Rigsdagsudvalg til Afvikling af de overordentlige Foranstaltninger (se ndf.), og der fastsattes nærmere bestemmelser for DOKs virke i overgangsfasen.

Ved kgl. anordn. 11 af 12.1.1921 ophævedes DOK og afløstes af *Det Rådgivende Udvalg af 15.1.1921*. Formand for udvalget blev den afgående formand for DOK; de politiske partier udpegede hvert et medlem af udvalget. Et afgørende skridt henimod en normalisering af samfundsøkonomien var en række bekendtgørelser fra januar 1921, hvormed reguleringslovene endeligt ophævedes. Udvalget blev ophævet som følge af lov 74 af 15. 3.1934 om spiritus og gær.

Indhold: DOKs arkiv er omfattende og vanskeligt at benytte.

Det må antages, at der er gået arkivalier tabt. Hoveddelen udgøres af almindelige sager (A-sager); til disse findes ingen journal. De øvrige saggrupper er hovedsagelig inddelt efter vareart:

B-journal og -sager (kul, koks og elektricitet) 1918-21. D-journal og -sager (tekstiler, klædeproduktion) 1918-19. E-journal og -sager (huder, læder) 1918-20. F-journalsager (sager vedr. bek. 41 af 1.2.1917 om foranstaltninger til forebyggelse af utilbørlig udnyttelse af konjunkturerne). G-journal og -sager (sager vedr. bek. 314 af 17.6.1918 om forebyggelse af utilbørlig udnyttelse af konjunkturerne) 1918-20. H-journal og -sager (sæbe) 1918-20. I-journal og -sager (skotøj) 1918-20. LI-journal (gods i Københavns Havn) 1920-21. LII-journal og -sager (varer beslaglagt af England) 1918-21. LIV-journal (div. varearter) 1918-19. M-journal og -sager (tekstiler) 1919. N-journalsager (bygningsmaterialer). U-journal (div. varearter) 1919. U-journal (dispensationer) 1920. V-journal og -sager (div. varearter) 1919-20. X-journalsager (sager før april 1917).

Brændselsjournal 1917-18. Kornjournal 1917-18. *(BB)*

Rigsdagsudvalget til Afvikling af de Overordentlige Foranstaltninger 1919-21 2236

Ved lov 223 af 11.4.1919 - den såkaldte afviklingslov - nedsattes Rigsdagsudvalget til Afvikling af Overordentlige Foranstaltninger. Udvalget havde otte medlemmer og skulle godkende både bestående bestemmelser vedr. prisregulering mv. og nye bestemmelser, som regeringen ønskede at udstede. Når syv af udvalgets medlemmer godkendte et forslag til en bekendtgørelse, var den vedtaget. Kunne der ikke opnås enighed, henvistes sagen til Rigsdagen til endelig afgørelse.

Iht. afviklingsloven ophørte lov 164 af 7.8.1914 (se Den Overordentlige Kommission) at have gyldighed pr. 1.9.1919. Herefter kunne ministeren ikke udstede bekendtgørelser med prisregulerende virkning. Da forholdene imidlertid nødvendiggjorde fortsat lovgivning af denne art, gav Rigsdagen ved lov 477 af 30.8.1919 regeringen bemyndigelse til fortsat at udstede bestemmelser vedr. prisregulering under den forudsætning, at de forelagdes Rigsdagsudvalget og godkendtes af dette. Denne bestemmelse var gældende indtil lov 464 af 31.10.1921, der ophævede regeringens kompetance til at udstede nye prisregulerende bestemmelser. De bestående bestemmelser kunne ifølge loven ophæves af regeringen eller af Rigsdagen, når udvalget eller mindst to af dets medlemmer indstillede dette.

En del af udvalgets arkiv er i Folketingets Bibliotek og Arkiv.

Indhold: Journal 1919-21. Journalsager 1919-21. *(PO/BB)*

Forsyning med korn og foderstoffer

Landbrugsudvalget af 25.2.1915, 1915-17 1156

Det Tekniske Landbrugsudvalg 1917-20

Landbrugsudvalget af 25.2.1915, fra maj 1917 kaldet Det Tekniske Landbrugsudvalg til forskel fra Det Stående Landbrugsudvalg, nedsattes af Landbrugsmin. "til varetagelse af landbrugets interesser under krigssituationen" og tog fortrinsvis stilling til spørgsmål vedr. gødning, planteavl og især frøavl. Udvalget var endnu i funktion i maj 1920. Det stod bl.a. for udgivelse på engelsk af et skrift om dansk frøavl.

Henvisninger: Torben Hansgaard: *Landbrugsrådets tilblivelse*, 1976 s. 97ff.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ), j.nr. 1916/2043, 1918/1011. Journalindførsler: Indenrigsmin., Korn- og Brændselskontoret, j.m. 1917/3284, 1918/3152, 1919/3070.

Indhold: Kopibog 1915-18. *(MH)*

Det Stående Landbrugsudvalg af 3.8.1917, 1917-19 2343

Ved et møde mellem indenrigsminister Ove Rode og repræsentanter for landbrugsorganisationerne blev det i januar 1917 be-

sluttet at nedsætte et landbrugsudvalg sammensat af repræsentanter for landbrugets organisationer og Den Overordentlige Kommissions landbrugskyndige medlemmer. Udvalget trådte sammen første gang 22.2.1917. Det reorganiseredes ved lov 387 af 3.8.1917 om avlen af høst 1917 og fik til opgave at bistå indenrigsministeren med lovens gennemførelse. Udvalgets virkekreds blev efterhånden udvidet, så det fik forelagt sager vedr. andre ordninger af betydning for landbruget. I forbindelse med forhandlingerne om kornlov 1919 opstod en række politiske modsætninger mellem landbrugsorganisationerne og regeringen, og Det Stående Landbrugsudvalg sprængtes, da De Samvirkende Landboforeninger ved skr. af 6.8.1919 til indenrigsministeren trak sine repræsentanter ud af udvalget.

Henvisninger: Torben Hansgaard: *Landbrugsrådets tilblivelse*, 1976 s. 97ff. - Journalindførsler: Indenrigsmin., Korn- og Brændselskontoret, j.nr. 1917/3282, /3009-176, /3009-307, 1918/3223, 1919/3223.

Indhold: Mødeprotokoller 1917-19. Journaler 1917-19. Journalsager 1917-19. Visdomsbog. Regnskaber 1918-19. *(PO/MH)*

Udvalget iht. Kornloven af 10.9.1920, 1920 1162

Kornordningerne 1917-21 var baseret på årlige kornlove (lov 387 af 3.8. 1917 om avlen af høsten 1917 m.fl.) og sorterede indtil 1920 under Indenrigsmin., derefter under Landbrugsmin. Til at bistå ministeren nedsattes et "stående Landbrugsudvalg" (1917 -19) på 9, senere 13 medlemmer. Ved kornloven for 1919-20 (lov 501 af 10.9.1919) afløstes dette af et udvalg på 7 medlemmer repræsenterende De samvirkende Landbo- og Husmandsforeninger og et "med foderstofimporten kyndigt medlem" af Andelsudvalget. I 1920 udvidedes udvalget med repræsentanter for landbo- og husmandsforeninger i de sønderjyske landsdele. Kornordningerne ophørte med udløbet af kornloven for 1920-21 (lov 488 af 10.9.1920). Udvalgets journaler og journalsager fra

1920 er mærket "Indenrigsministeriets Kornudvalg", uanset at ordningen på dette tidspunkt sorterede under Landbrugsmin., jf. "Landbrugsministeriets Kornkontor" s. 262.

Indhold: Journal, journalsager 1920. *(MH)*

Revisionskommissionen iht. Kornloven af 20.3.1918, 1918-21 2259

Ved skrivelse af 6.4.1918 nedsatte Indenrigsmin. Revisionskommissionen i Henhold til Kornloven af 20.3.1918. Kommissionens opgave var at forestå den tekniske ledelse af og kontrol med jordværdirevisionen. Kommissionens bet. blev afgivet i december 1918.

Henvisninger: Indberetning til Indenrigsministeriet fra Revisionskommissionen i Henhold til Kornloven af 20. Marts 1918, 1919 (Sv.354).

Indhold: Journalsager 1918-21. *(BB)*

Udvalget ang. Fordeling af Høsten 1917 2250
Ernæringsrådet 1917-19
Statens Brødkornadministration 1919-20

Med tyskernes uindskrænkede ubådskrig (februar 1917ff.) blev Danmark en overgang afskåret fra udenlandske tilførsler, og der iværksattes forskellige foranstaltninger for at afhjælpe forsyningssituationen. Med henblik på statens mulige overtagelse af beholdningerne af brødkorn udsendtes cirk. 72 af 20.3.1917 om korntilsynsmænd, og ved bek. 150 af 4.4.1917 om anvendelse af fødekorn indførtes afleveringspligt mod maksimalpris. Samme dag nedsatte Indenrigsmin. *Udvalget ang. Fordeling af Høsten 1917*, der skulle udarbejde en detaljeret redegørelse for, hvordan årets høst burde anvendes, hvis landet ikke kunne få forsyninger udefra. Lov 328 af 26.6.1917 om godtgørelse af statskassen i

Under Den Overordentlige Kommission udviklede sig et vældigt (men midlertidigt) administrationsapparat. Ernæringsrådet, som administrerede kornlovene i 1917-19, talte en overgang 400 medarbejdere. En del af dem måtte huses i Nicolai Kirkebygning i København. Trods administrationens omfang kan det være svært at dokumentere virksomheden i detaljer. Bortset fra en trykt beretning er kun en forsvindende del af Ernæringsrådets arkiv bevaret (Det Kgl. Bibliotek).

anledning af den vanskelige forsyningssituation og om landets forsyning med brødkorn i høståret 1916-17 hjemlede tvangssalg til staten fra beholdningerne af brødkorn fra høsten 1916. Lov 387 af 3.8.1917 vedr. avl af høst 1917, den første s.k. kornlov, efterfulgtes de tre følgende år af lignende love, der hver gjaldt for indeværende høstår. Kornlovene indeholdt bestemmelser om afleveringspligt, opbygning af statslagre af korn, priskontrol mv.

Udvalget af 4.4.1917 afløstes ved Indenrigsmin. skr. 6.8. 1917 og 11.8. 1917 af *Ernæringsrådet*. Rådet fik vidtstrakt myndighed til at administrere loven i samarbejde med lokale kornnævn. Formand for Ernæringsrådet var den radikale folketingsmand, godsejer C. Moesgaard-Kjeldsen. Iht. §15 i kornloven for 1918 (lov 154 af 20.3.1918) var det rådets opgave at lede arbejdet med at anvende og fordele høsten for 1918. Med kornloven for høståret 1919-20 (lov 501 af 19.9.1919) afløstes Ernæringsrådet af *Statens Brødkornadministration*. Kornordningerne var ved kgl. res. 14.7.1919 overgået fra Indenrigsmin. til Landbrugsmin. Under dette ministerium videreførtes Ernæringsrådets forvaltning, som foruden et rådgivende 3-mandsudvalg, amtslige- og kommunale kornnævn, omfattede en betydelig stab af medarbejdere (o. 400). Med kornloven for høståret 1920-21 (lov 488 af 10.9. 1920) afvikledes kornordningen og dermed S.B.

Bortset fra en enkelt forhandlingsprotokol er der ikke bevaret arkivalier fra denne omfattende administration. Også Indenrigsministeriets s.k. Korn- og Brændselskontors korrespondancesager vedr. de overordentlige foranstaltninger er gået tabt. Kun i ministeriets journaler og brevregistre finder man arkivalske spor af virksomheden.

Henvisninger: Ernæringsrådets Beret., 1920. Beret. om Statens Brødkornadministration, 1921. Anvendelse og fordeling af høsten 1917 (Sv. 2383). Den overordentlige Kommission/De overordentlige Foranstaltninger 1914-18 bd. 7ff. (Sv. 2385).

Indenrigsmin., Korn- og Brændselskontor, j.nr. (fastnummer) 1917ff./3001, 1917ff./3009 og 1917ff./3016 (kornordning 1917), 1917ff./3006 (kornordning 1918), 1918ff./3019 (kornordning 1919 -20).

Indhold: Forhandlingsprotokol for Ernæringsrådet 1919. *(BB/MH)*

Majsnævnet 1916-21 2266

Majsnævnet blev nedsat af Indenrigsmin. iht. bek. 65 af 16.3. 1916. Dets opgave var at sørge for import af majs - efterhånden også af andre foderstoffer - til landet.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1916-21. *(BB)*

Byg-, Havre- og Majsnoteringsudvalget 1920-21 1161

Udvalget nedsattes af landbrugsministeren iht. (korn-) lov 488 af 10.9. 1920 §8 stk. 2 for at fastsætte noteringen for gennemsnitskvalitet af majs cif dansk importhavn og gennemsnitsprisen for byg og havre fob dansk eksporthavn. Det ophævedes 1.8.1921 i

forbindelse med kornordningens afvikling, jf. lov 161 af 31.3. 1921.

Indhold: Arkivet er gået tabt. *(MH)*

Fourageudvalget 1917-19 2256

Udvalget nedsattes af Indenrigsmin. ved skrivelse af 21.12.1917. Dets opgave var at regulere handelen med og priserne på fourage til byernes hesteejere. Ved bek. 53 af 8.2.1918 fastsattes maksimalavance for handel med bl.a. hø, halm, hakkelse, roer og gulerødder. Udvalget ophævedes 10.3.1919, og de sidste rester af regulering forsvandt med bek. 451 af 5.8.1919.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1917-19. Journal 1918-19. Journalsager 1918. *(BB)*

Forsyning med brændselsmidler

Benzinnævnet 1917-19 2249

Importen af benzin faldt fra 1916 til 1917 med 2/3 og gjorde et hurtigt indgreb nødvendigt. Forskellige restriktioner indførtes; f.eks. blev bilkørsel om natten og væddeløb forbudt. Ved bek. 308 af 20.6.1917 bestemtes det, at indehavere af benzin skulle aflevere deres beholdninger til et Benzinnævn udpeget af indenrigsministeren. Nævnet skulle administrere fordelingen af de beholdninger, der afleveredes. Da disse bestemmelser ikke viste sig virksomme, bestemtes det ved bek. 429 af 8.9.1917, at nævnet kunne foretage en egentlig rationering af de eksisterende køremidler og påbyde, at der skulle anvendes indenlandsk sprit. Da forsyningssituationen i 1918 forværredes yderligere, oprettedes et fordelingskontor under nævnets ledelse, og det bestemtes ved

Kulpillere i arbejde. På jernbane- og havneterræner kunne smådrenge finde spildte kul- og koksstykker. Manglen på brændsel under 1. Verdenskrig gav problemer ikke mindst for de fattige, selvom man ved rationering og bistand fra myndighederne undgik den værste nød (foto: Holger Damgaard; Det Kgl. Bibliotek).

bek. 308 af 8.6.1918, at kørsel med motorkøretøjer kun måtte finde sted med nævnets godkendelse. I 1919 genoptoges forsyningerne fra udlandet, og ved bek.81 af 22.2.1919 ophævedes samtlige indgreb.

Indhold: Kassebog m. bilag 1917-19. *(BB)*

Statens Fordelingskontor for Benzin og Benzol fra det Sydlige Udland 1918-19 2242

Fordelingskontoret blev oprettet ved Indenrigsmin.s skrivelse af 7.1.1918. Det var kontorets opgave at føre tilsyn med importen af benzin og benzol til virksomheder, der var berettiget til at anvende brændselsolier. Kontoret ophævedes 3.4.1919.

Indhold: Kartotekskort. Fordelingsprotokoller 1918-19. *(BB)*

Brændselsolienævnet 1917-19 2243

I 1917 faldt importen af brænselsolie, og der opstod et alvorligt forsyningsproblem, som forstærkedes af, at petroleum anvendtes i stedet for kul og koks. 16.2.1917 godkendte Indenrigsmin. en overenskomst mellem Den overordentlige Kommission og Det danske Petroleums A/S, hvorved der pålagdes de handlende en række rationeringer. Til at administrere denne ordning nedsattes Brændselsolienævnet, hvis opgave primært var at fordele brændselsolie til industrien.

Nævnets stilling blev betydelig mere central ved Indenrigsmin.s bek. 248 af 9.5.1917, hvorved salg og udlevering af petroleum og olie helt blev lagt ind under nævnet. Nævnets beføjelser øgedes yderligere ved Indenrigsmin.s bek. 398 af 22.8.1917. Nævnet ophørte 23.12.1919.

Inhold: Journaler 1917-18. Kalenderdagbøger 1918-19. Firmakartoteker. Div. fordelingsprotokoller. *(BB)*

Brændselsnævnet 1917-20 2244

Da importen af brændstof faldt i begyndelsen af krigen, søgte man at øge produktionen af dansk brændsel og at fordele den retfærdigt blandt befolkningen. Ved bek. 77 af 17.2.1917 indførtes maksimalpriser for brænde, og det blev påbudt, at halvdelen af alt brænde skulle sælges gennem amtslige og kommunale fordelingscentraler.

Ved bek. 160 af 26.3.1917 fastsattes der maksimalpriser for tørv. En fælles lov for brændselsområdet blev vedtaget med lov 206 af 20.4.1917, hvori det bestemtes, at skovejere kunne påbydes at øge brændselsproduktionen, og at ekspropriation kunne finde sted såvel af brænde som af skov- og mosearealer. Endelig bestemtes det, at ledige og værnepligtige kunne udskrives til brændselsarbejde. Iht. lovens §2 nedsattes Brændselsnævnet, der bestod af ni medlemmer, hvoraf ministeren kunne udpege formanden og fire medlemmer.

Bestemmelserne om øgning af produktionen og ekspropriation blev taget i anvendelse, da brændelssituationen forværredes i løbet af krigen. Nævnet ophævedes 8.12.1920.

Indhold: Mødereferater 1917-20. Forhandlingsprotokol 1917-20. Journaler over ind- og udgående sager. Navnekartotek. Journalsager 1917-20. *(BB)*

Statens Fastlandskuludvalg 1916-17 2555

På et møde i Indenrigsministeriet 24.10.1916 nedsattes Statens Fastlandskuludvalg, der også gik under navnet *Udvalget vedr. Brændselsstoffer fra Tyskland*. Udvalgets opgave var at sikre energiforsyninger sydfra. Udvalget ophørte i oktober 1917, og dets virkefelt blev overtaget af Statens Fordelingsudvalg for Fastlandskul, se ndf.

Indhold: Mødereferater, korrespondance og notater 1916-17. *(BB)*

Statens Kulfordelingsudvalg 1917-21 2246

Importen af kul spillede en væsentlig rolle for Danmarks energiforsyning. Hurtigt efter krigens begyndelse formindskedes kulimporten, og ved en engelsk kabinetsordre af 11.3.1915 iværksattes en delvis handelsblokade over for Tyskland. Leverancerne til Danmark påvirkedes også negativt som følge af ubådskrigen, ikke mindst efter at der erklæredes uindskrænket ubådskrig 31.1. 1917. Det lykkedes Danmark i løbet af 1917 at opnå aftaler om levering af kul med såvel England som Tyskland, men den knappe forsyningssituation nødvendiggjorde regulering og fordeling på det hjemlige marked. For at samordne dette arbejde nedsatte Indenrigsmin. ved skrivelse af 24.3.1917 to udvalg, nemlig *Statens Fordelingsudvalg for Fastlandskul* og *Statens Fordelingsudvalg for engelske Kul*. De to udvalg samordnedes i Statens Kulfordelingsudvalg.

Ved bek. 351 af 17.7.1917 blev det pålagt importørerne at give udvalgene alle relevante oplysninger, så man fik fuldstændig kontrol med handelen og oversigt over, hvad der var til disposition. Ved bek. 365 af 31.7.1917 fastsattes endvidere maksimalavance.

Forsyningssituationen blev ikke bedre efter krigens afslutning; uro i Tyskland og strejker i England medførte, at regeringen måtte indføre en række begrænsninger i energiforbruget. Først med bek. 9 af 10.1.1921 ophævedes reguleringerne, og Statens Kulfordelingsuvalg opløstes.

Indhold: Journalsager 1917-1921. *(BB)*

Forsyning med diverse varer

Kaffenævnet 1917-19 2247

Da en i juli 1916 indgået aftale mellem importører og Grosserer-Societetet om maksimalpriser på kaffe ikke fungerede efter hensigten, fastsatte Indenrigsmin. maksimalpriser ved bek. 217 af 25. 4.1917. Iht. samme bek. nedsattes et Kaffenævn, som fik til opgave at følge kaffepriserne og at underrette ministeriet om muligheder for prisnedsættelse. En egentlig kafferationering indførtes med bek. 656 af 29.12.1917. Te blev inddraget i rationeringen ved bek. 223 af 20.4.1918. Rationeringen af kaffe ophævedes ved bek. 93 af 27.1.1919. Med ophævelsen af maksimalpriser ved bek. 631 af 22.11.1919 ophørte nævnet.

Indhold: Kopibøger 1918-19. Protokol over køb og salg. *(BB)*

Saltnævnet 1917-19 2252

Ved Indenrigsmin.s skrivelse af 15.9.1917 nedsattes Saltnævnet. Bek. 517 af 19.10.1917 fastsatte detaljerede regler vedr. salthandleres omkostninger og avance. Bekendtgørelsens regler administreredes af Saltnævnet. Ved bek. 89 af 26.2.1919 ophævedes saltreguleringen, og Saltnævnet ophørte.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1917-19. Hovedbog 1917-18. Kassebog 1917-20. Journaler 1917-20. Udklipsbog. Div. sager. *(BB)*

Uldnævnet 1918-19 2262

Forsøg på at regulere uldvaremarkedet gennem frivillige aftaler hindredes af uoverensstemmelser mellem landbrug og industri om priserne. En regulering af uldområdet gennemførtes herefter ved lov 400 af 30.7.1918, hvis §7 bestemte, at der skulle nedsættes et Uldnævn med 17 medlemmer udpeget af Indenrigsmin. Det var nævnets opgave at føre kontrol med fordelingen af uld, at føre tilsyn med den iht. bek. 290 af 31.5.1918 autoriserede Uldcentral og at afgøre stridsspørgsmål ang. fordelingen. Loven bestemte endvidere, at der skulle fastsættes maksimalpriser. Uldloven udløb 31.3.1919 og blev ikke fornyet.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1918-19. Kopibøger 1918-19. Tællingsprotokol. *(BB)*

Garverinævnet 1919-20 2265

Ved bek. 76 af 20.2.1919 fastsattes maksimalpriser og maksimalavance for garveribranchen for læder fremstillet af danske huder. Til at administrere bekendtgørelsens detaljerede bestemmelser nedsattes et Garverinævn, som tillige skulle følge prisbevægelserne og evt. gøre indstilling om prisfastsættelse. Nævnet blev ophævet 5.7.1920, og den resterende regulering af hude- og lædermarkedet ophævedes ved bek. 376 af 29.6.1920.

Indhold: Forhandlingsprotokoller, kopibøger og journaler 1919 -20. *(BB)*

Karbidnævnet 1917-19 2253

Iht. bek. 523 af 23.10.1917 nedsatte Indenrigsmin. Karbidnævnet ved skrivelse af 24.10.1917. Kalciumkarbid er et kulstof, som

anvendtes som energikilde til belysning. Med bek. 553 af 13.11. 1917 og bek. 655 af 29.12.1917 fastsattes maksimalpriser. Nævnet ophørte som følge af bek. 104 af 4.3.1919, der ophævede reguleringslovene.

Indhold: Kopibøger 1917-19. Memorialer 1917-20. Register over tildeling 1917-18. Hovedbog 1917-20. Kassebog 1917-20. Kontobog 1917-19. Lagerbog 1917-20. *(BB)*

Bygningsmaterialeudvalget 1918-21 2261

Ved skrivelse af 27.3.1918 nedsatte Indenrigsmin. Bygningsmaterialeudvalget for at undersøge prisforholdene på bygningsmaterialer og evt. fremkomme med indstilling til ministeriet om regulerende bestemmelser. Ved bek. 366 af 15.7.1918 blev der fastsat maksimalavance på tømmer og træ til bygningsbrug og ved bek. 573 af 6.11.1918 maksimalpriser på tagpap og tagtjære. Ved bek. 77 af 11.2.1921 ophævedes prisreguleringen på tømmer og tjære, og udvalget ophørte.

Indhold: Div. ureg. sager 1918-21. *(BB)*

Cementnævnet 1917-19 2251

Cementnævnet blev nedsat ved Indenrigsmin.s skrivelse af 11.8. 1917 og havde til opgave at administrere fordelingen af cementbeholdningerne. Ved bek. 392 af 16.8.1917 og bek. 455 af 29.9. 1917 fastlagdes regler for salg af cement og for obligatorisk indberetning om cementlagre. Priserne reguleredes ved bek. 82 af 26.2.1918. Nævnet ophørte som følge af bek. 90 af 26.2.1919.

Indhold: Skrivelser vedr. interne forhold. Begæringer om udleveringstilladelser. Månedsopgørelser 1917-18. *(BB)*

Murstensnævnet 1918-20 2263

Velbetalt arbejde i danske tørvemoser trak i krigens første år så megen arbejdskraft til sig, at det blev vanskeligt for teglværkerne

at opretholde produktionen. Murstensfabrikationen blev derfor indskrænket, og ved bek. 388 af 24.7.1918 fastsattes maksimalpriser for mursten. Til at forestå fordelingen af mur- og tagsten nedsatte Indenrigsmin. ved bek. 549 af 28.10.1918 et Murstensnævn. Maksimalpriserne ophævedes for jyske mursten i oktober 1920 og for Øerne 20.1.1921; dermed ophørte nævnet.

Indhold: Oversigter 1918-20. *(BB)*

Transportnævnet 1917-21 2248

På foranledning af Min. f. offentlige Arbejder nedsattes Transportnævnet af Indenrigsmin. ved skr. af 19.5.1917. Nævnets opgave var at give vejledning m.h.t. jernbanetransporten af visse varesorter. Nævnet ophævedes 31.7.1921.

Indhold: Mødeprotokoller, journaler og journalregistre 1917-21. *(BB)*

Arbejdskraft. Husholdning

Arbejdsudvalget af 16.11.1917, 1917-23 2254

Arbejdsudvalget blev nedsat af Indenrigsmin. ved skrivelse af 16. 11.1917. Det var udvalgets opgave at medvirke til formindskelse af arbejdsløsheden, bl.a. ved iværksættelse af såvel offentlige som private arbejdsopgaver. Som et midlertidigt underudvalg nedsatte Arbejdsudvalget *Udvalget for Nødhjælpsarbejder*, hvis arkiv indgår i Arbejdsudvalgets journalsager.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1917-18. Protokoller over opholdspenge. Journalsager 1917-23. Udgående skrivelser 1920-23. *(BB)*

Bagerilovens Dispensationsudvalg 1920 2255

Bagerilovens Dispensationsudvalg blev nedsat ved Indenrigsmin.s skrivelse af 18.6.1920 iht. lov 230 af 9.6.1920 om arbejde i bagerivirksomheder og konditorier. Det var udvalgets opgave at give dispensation til virksomheder, der for at opretholde produktionen måtte arbejde om aftenen og natten, hvilket ellers var forbudt. Dispensationsudvalget ophævedes 13.11.1920.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1920. Brevkopier 1920. Journal 1920. *(BB)*

Husholdningsudvalget 1917-19 2245

Udvalget blev nedsat af Indenrigsmin. ved skrivelse af 24.3.1917. Dets opgave var at behandle spørgsmål af interesse for økonomisk husførelse. Hovedparten af udvalgets arbejde bestod i udarbejdelse og distribution af småskrifter. Udvalget blev ophævet 22.7.1919.

Indhold: Journaler 1917-20. *(BB)*

Eksportregulering

Smøreksportudvalget 1915-20 1157

Smøreksportudvalget nedsattes af landbrugets organisationer 1. 10.1915 og opnåede lovmæssig status ved lov 624 af 10.12.1917 (jf. bek. 620 af 12.12. 1917) vedr. befolkningens forsyning med smør. Det regulerede udførsel og forsyningen af hjemmemarkedet med smør. Kasseret er en af journalerne, kassebog, regnskabsbilag og cirkulærer.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ), j.nr. 1918/382.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1915-20. Kendelsesprotokol 1915 -17. Smøreksportvoldgiftens forseglede protokol. Underudvalgsprotokoller. Hovedbøger med register 1917-21. *(MH)*

Ægeksportudvalget 1916-20 1158

Ved Justitsmin.s bek. 106 af 8.4.1916 bestemtes, at eksport af æg kun måtte ske gennem eksportvirksomheder, der var godkendt af Landbrugsmin., og kun på nærmere foreskrevne vilkår, således at hjemmeforbrugets tarv blev behørigt iagttaget. Til at bistå Landbrugsmin. nedsattes Ægeksportudvalget, der bestod af 5 branchekyndige medlemmer. Det ophævedes ved skr. af 29.6. 1920.

Henvisning: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ), 1920/154.

Indhold: Materiale 1916-20. *(NP/MH)*

Kødudvalget, Kødkontoret 1916-19 1159

Det Kombinerede Kødudvalg 1918-19 2257

Kødudvalget nedsattes 7.6.1916 af landbrugets organisationer for at lede det såkaldte *Kødkontor*. Begge blev i medfør af bek. 209 af 7.7.1916 ang. hjemmemarkedets forsyning med kød undergivet bestemmelser, som måtte blive truffet af Landbrugsmin. Udvalget fastsatte tilskuddet til hjemmeslagtning og eksportafgift af kreaturer og administrerede de fedt- og kødordninger, som indførtes ved bek. 550 af 9.11.1917 vedr. handel med destruktionsfedt samt affaldsfedt og ved lov 387 af 23.7.1918 ang. befolkningens forsyning med oksekød. Udvalget omstruktureredes ved Indenrigsmin.s skr. af 3.8.1918 og ophævedes 4.4.1919 i forbindelse med kødordningens udløb (lov 68 af 15.2.1919).

Det Kombinerede Kødudvalg nedsattes 7.5.1918 af Indenrigs-

Fiskehungrende københavnere stimler sammen i et fiskeudsalg. Den Overordentlige Kommissions arbejde omfattede også fastsættelse af priser. Bemærk opslaget på søjlen, der bekendtgør "Maksimalpriser. Fisk" (foto: Holger Damgaard; Det Kgl. Bibliotek).

min. på foranledning af Det Stående Landbrugsudvalg for at afgive betænkning om en kødordning. Udvalgets indstilling afvistes, men det fortsatte virksomheden bl.a. i forb. med kødbedømmelser på eksportmarkeder mv. Der synes ikke at være bevaret arkivalier fra Det Kombinerede Kødudvalg.

Kødkontoret har været arkivdannende for Kødudvalget. Fra 1917 er Kødkontorets sager opdelt i grupper vedr. kød- og fedtordningerne.

Henvisninger: Den Overordentlige Kommission af 8. Aug. 1914 s. 6729-6730. Rigsdagstid. 1918 A sp. 201ff.

Journalindførsel: Indenrigsmin., Korn- og brændselskontor, j.nr. 1918/- og 1919/3021-66.

Indhold: Hoved- og Kassebøger. Fortegnelse over autoriserede eksportører. Div. sager 1916-19.

Kødordningen: Registre over dyrlæger. Journaler for udførselstilladelser 1917-19, for salg af udførselsattester 1916, for udførsel af levende kvæg 1917-19 og for udførsel af slagtet kvæg 1916-18. Hovedbøger for udførselstilladelser 1917-18 og for udførsel af levende kvæg u.å.

Fedtordningen: Journaler for destruktionsfedt 1917-18 og for talg 1917-19. Hovedbøger for destruktionsfedt 1917-18, og for talg 1917-19. Ordrebøger for destruktionsfedt 1917 og for talg 1917-19. *(BB/MH)*

Osteeksportudvalget 1917-21 1160

Osteeksportudvalget, som næppe korrekt er blevet benævnt Landbrugsmin.s Osteudvalg, er henregnet til de overordentlige institutioner under Den Overordentlige Kommission af 8.8.1914. Det havde til opgave at regulere osteproduktion og eksport. Sandsynligvis er der tale om et udvalg nedsat af landbrugets organisationer; det havde adresse i Odense. Arkivalier er forgæves eftersøgt.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ), j.nr. 1916/2803; Udførselsjournal (LUJ), j.nr. 1917/547, 1918/271, 1918/304, 1918/385, 1919/908. *(MH)*

Fiskeriordningens Kontor 1918-19 2260

Kontoret etableredes som følge af lov 96 af 4.3.1918. Det administrerede tildelingen af statstilskud til nedsættelse af prisen på fiskeriredskaber og regulerede udførslen af fersk fisk. Iht. §3 oprettedes tillige et *Udvalg til Fordeling af Produktionsmidler til Fiskeriet*. Fiskeriordningens Kontor fungerede som sekretariat for udvalget. Reguleringslovgivningen vedr. fisk ophævedes endeligt med bek. 409 af 15.7.1919, hvormed Fiskeriordningens Kontor ophørte.

Indhold: Mødeprotokoller 1918-19. Navneregister til fiskeriforretninger. Nummerregister til fiskeriforretninger. Tjæreationeringsbog 1918. Eksportstatistik. Hovedbog til generalopgørelse. *(BB)*

OFFENTLIGE ARBEJDER: TRAFIK OG VEJRTJENESTER

Vejvæsen s.971

Overvejinspektoratet 1868-1949
Vejdirektoratet 1949-
Teknisk Central 1941-46
Anlægsdirektoratet 1946-51
Vejdirektoratets Anlægskontor 1951-62
Vejnævnet 1957-
Vejregeludvalget 1939-73
Vejregelkomiteen 1973-
Vejregeludvalget 1973-
Udvalget vedr. visse Hovedlandeveje i og ved København 1965-
Det Rådgivende Krydsningsudvalg 1930-70
Vejlaboratoriet 1928-49
Dansk Vejlaboratorium 1949-58
Statens Vejlaboratorium 1958-
Tilsynsrådet for Statens Vejlaboratorium 1950-74
Vejdatalaboratoriet 1964-
Tilsynsudvalget for Vejdatalaboratoriet 1964-74
Nordisk Vejteknisk Forbund. Dansk Afd. 1935-

Vejtransport s.984

Landsnævnet vedr. Omnibus- og Fragtmandskørsel 1950-73
Landsnævnet vedr. Omnibuskørsel 1973-78
Eksportkørselsudvalget 1955-
Direktoratet for Vejtransport 1973-
Vejtransportrådet 1973-
Persontrafikrådet 1978-
Udvalget vedr. de Specielle Kørselsordninger 1981-

Jernbaner mv. s.988

Jernbanekommissionen af 1835, 1835-48
Taksationskommissionen vedr. Roskildebanen 1845
Jernbanekommissariater 1845-1958
Kommissarier ved Statens Ekspropriationer 1958-
Tilsynet med Privatbanerne 1919-
Jernbanerådet 1886-93, 1915-
Auditøren ved Statsbanerne 1909-46
Auditøren under Min. for Offentlige Arbejder 1946-
Erstatningskommissionen i Anledning af Gentofteulykken 1897-1910
Jernbaneerstatningskommissionen 1921-80
Det Sjællandske Jernbaneselskab 1844-80
Sjællandske Jernbaner 1880-85
Det Danske Jernbanedriftsselskab 1861-67
Østjyske Jernbane 1875-81
Jysk-Fynske Jernbaner / Direktoratet for de Danske Statsbaner i Jylland-Fyn 1867-85
Generaldirektoratet for de Danske Statsbaner (DSB) 1885- s. 1005; s. 1019
Den Tilsynsførende ved Strandvejens Dampsporvej 1883-97

Havnevæsen. Vandbygningsvæsen. Broer s.1043

Kanal- og Havneinspektoratet 1815-68
Vandbygningsdirektoratet 1868-1973
Statshavneadministrationen i Frederikshavn 1973-
Statshavneadministrationen i Esbjerg 1973-
Kystinspektoratet 1973-
Landshavnerådet 1976-90
Den Kgl. Administration for Havnevæsenet 1815-1913
Københavns Havnevæsen 1913-
Udvalget ang. Administrationen af Statens Arealer ved Hirtshals og Hanstholm 1921-60
Anlægsudvalget vedr. Hanstholm Havn 1960-64, 1964-71
Hanstholmudvalget 1971-
Udvalget vedr. Forstærkning af Ribe Dige 1976-81

Statsbroen Store Bælt 1976-79
A/S Storebæltsforbindelsen 1987-

Luftfart s.1056

Luftfartskommissionen 1919-26
Luftsfartsrådet 1926-36(1940)
Statens Kommitterede i Luftfartssager 1937-38
Direktøren for Luftfartsvæsenet 1938-47
Direktoratet for Statens Luftfartsvæsen 1947-
Havarikommissionen for Civil Luftfart 1979-
Kommandantskabsledelsen for Indenrigsmin.s Flyvepladser Jylland-Fyn 1945-48

Vejrtjenester s.1062

Meteorologisk Institut 1872-1989
Danmarks Meteorologiske Institut 1990-
Vejrtjenesterådet 1955-81

Vejvæsen

Vejforordningen af 13.12.1793 opdelte vejene i 3 klasser: Hovedlandeveje, landeveje og biveje. Anlæggelse af hovedlandeveje blev gjort til en statsopgave, mens amterne skulle vedligeholde dem og tillige varetage anlæggelse og vedligeholdelse af landevejene. Anlæggelse og vedligeholdelse af bivejene skulle sognene varetage. Denne opgavefordeling mellem stat, amter og sogne (kommuner) forblev i kraft indtil 1867.

Ved lov af 21.6.1867 om bestyrelse af vejvæsenet frigjordes staten for opgaverne med hovedlandevejsnettet. Offentlige veje deltes i 2 klasser: Landeveje og biveje. Amtsrådene blev vejmyn-

Vejnettet uden for købstæderne var oprindelig makadamiseret, dvs. det havde grusbelægning på et underlag af skærver og stenbro. Hestehove og jernbeslagne vognhjul hjalp til at pakke vejbelægningen sammen og give vejene fast overflade. Til vedligeholdelsesarbejder benyttedes kost, vand og skovl og damptromle som den, der her er fotograferet i begyndelsen af det 20. årh. omgivet af vejarbejdere og med nysgerrige børn tittende frem under kedlen. Makadamiseringen kunne ikke stå sig i bilismens tidsalder. De hurtige gummihjul sugede gruset væk fra underlaget, og gennem 1920'rne og 1930'rne eksperimenterede vejvæsenet med forskellige former for fast overfladebelægning: Chaussesten, tjære og asfaltbeton. Ved udbruddet af 2. Verdenskrig havde de fleste landeveje i Danmark fast overflade (Det Kgl. Bibliotek).

dighed for landeveje (og købstadgader) og sognekommunerne for biveje. Gennem Amtsrepartitionsfonden kunne der ydes støtte til vejarbejder. Staten, dvs. Indenrigsmin./ Min. for Offentlige Arbejder, var tilsynsmyndighed for landevejene, amtskommunerne for bivejene og amtmændene for gader i købstæderne. I princippet gjaldt denne lov til 1957, men den voksende biltrafik efter 1. Verdenskrig medførte dog forskellige ændringer i vejvæsenets organisation og administration.

Af motorafgifterne (lov 143 af 1.7.1927, jf. lovbek. 123 af 23.3. 1932) ydedes der kommunerne tilskud til vejarbejder, og de bekostede tillige en Vejfond og et Vejlaboratorium (s. 981) mv. I medfør af lov 28 af 1.2.1930 om sikring af færdsel ved vejkrydsninger samt krydsninger mellem vej og jernbane (jf. lovbek. 88 af 12.3.1962) nedsattes et stående Krydsningsudvalg (s. 981). Ved

bek. 74 af 20.3.1937 (jf. bek. 296 af 4.11.1937) udlagdes 18 vejstrækninger som gennemgående hovedveje, hvor trafikanterne havde forkørselsret i forhold til trafikken fra de tilstødende veje.

Vejbestyrelsesloven, lov 95 af 29.3.1957, opererede med et vejnet bestående af hovedlandeveje, 3 klasser af landeveje og 2 klasser af biveje. Der oprettedes et Vejnævn (s. 979). De nærmere bestemmelser om udgifternes fordeling mellem amtskommuner, sogne- og købstadkommuner og tilskud af Vejfonden fremgik af lov 194 af 7.6.1958 (Vejtilskudslov). Fordelingen af vejmyndighed var uændret, indtil staten ved lov 199 af 31.5.1963 om bestyrelse af offentlige veje atter overtog anlægsvirksomheden vedr. hovedlandeveje (og motorveje), mens de kommunale vejmyndigheder stod for driften.

Ved lov 312 af 9.6.1971 (jf. lovbek. 423 af 11.9.1972, lovbek. 585 af 20.11.1975, lovbek. 368 af 6.8.1985 og lovbek. 261 af 25.4. 1990) udskiltes Vejdirektoratet (s. 974) af Dept. for Offentlige Arbejder og blev en selvstændig styrelse, der med tiden udviklede et stort administrativt og teknisk apparat.

(MH)

Overvejinspektoratet 1868-1949 1254

Ved lov af 21.6.1867 om bestyrelsen af vejvæsenet og udredelsen af bekostningerne samt udførelsen af arbejdet ved offentlige vejes anlæg, istandsættelse og vedligeholdelse, der trådte i kraft 1.4.1868, bortfaldt Ingeniørkorpsets Vejdirektions bestyrelse af statens veje (se I s. 379ff). Den overgik herefter til amtsrådene, som i denne henseende stod under tilsyn af Indenrigsministeriet og 1894-96 samt fra 1900 af Ministeriet for Offentlige Arbejder. Tilsynet varetoges af en overvejinspektør, der fik tilforordnet en assistent, som i begyndelsen havde tjenestested i Århus. Overvejinspektøren havde det almindelige overtilsyn med samtlige landeveje samt det specielle tilsyn (ved stedlig inspektion) med landevejene på Øerne. Assistenten havde det specielle tilsyn med landevejene i Jylland. En instruks udstedtes 2.5.1868.

I 1928 oprettedes i tilknytning til Overvejinspektoratet et vejlaboratorium, se Statens Vejlaboratorium (s.981). I 1934 op-

rettedes en Lyssignalafdeling med den opgave at føre det tekniske tilsyn med opstilling og drift af lyssignaler ved krydsninger mellem veje og jernbaner. Afdelingen havde kontorfællesskab med Tilsynet med Privatbanerne, og dens skrivelser journaliseredes her (TP), men den var underlagt overvejinspektøren. Om Lyssignalafdelingen se i øvrigt under Vejdirektoratet ndf.

På normeringsloven for 1949/50 oprettedes en stilling i Ministeriet for Offentlige Arbejder som vejdirektør. Der oprettedes et Vejdirektorat som en afdeling i ministeriet. Under dette forenedes de opgaver, der varetoges af ministeriets Vejkontor og af Overvejinspektoratet, som herefter bortfaldt.

Henvisninger: Off. Arb., Vej- og færgesager, j.nr. 1911/2221.

Indhold: Kopibøger 1867-85, 1911-49. Register over afsendte sager 1886-1911. Register over indkomne sager 1886-1911. Sagregister til postbøger 1936-38, 1946.

Journaler 1868-1947. Indkomne breve 1868-85. Sager ordnet efter amter nr. 1-257, 1868-1949. Emneordnede sager nr. 258 -273.

Regnskab 1864-81. Regnskab 1881-94. Kassebog for vejkontrollen. Kassejournaler 1934/35-1948/49. *(NP)*

Vejdirektoratet 1949- 1186

Siden ministerialsystemets indførelse 1848/49 har Indenrigsmin.s kontor for offentlige arbejder, senere Dept./Min. for Offentlige Arbejder, været øverste forvaltningsmyndighed over vejene. Indenrigsmin. blev opr. bistået af Ingeniørkorpsets Vejtjeneste, fra 1868 Overvejinspektøren (se ovf.), der særlig varetog sager af teknisk art. Trafikmin.s Vejudvalg af 1940 havde i sin betænkning af 1941 foreslået, at der oprettedes et generaldirektorat for vejvæsenet, men først med hjemmel i normeringslov for 1949/50 samledes i 1949 de departementale og de tekniske sager i et direktorat inden for Departementet. *Vejdirektoratet* kom til at bestå af det i 1937 i Dept. for Offentlige Arbejder oprettede Vejkontor, Overvejinspektoratet og *Lyssignalafdelingen*, der under ledelse af en afdelingsingeniør førte det elektrotekniske tilsyn

med de iht. vejkrydsloven (lov 28 af 1.2.1930 m.fl.) etablerede lyssignaler (Rigsdagstid. 1948/49 A, sp. 4714-17).

I forbindelse med de første motorvejsprojekter (lov 191 af 17. 4.1941) oprettedes *Teknisk Central*, som i 1951 under navn af *Anlægskontoret* blev henlagt under Vejdirektoratet, og som havde selvstændig arkivdannelse til ca. 1962, jf. ovf. I 1955 fik Direktoratet fra Justitsmin. sager vedr. vejafmærkning og afgav i 1959 sager vedr. vægtafgiftsbestemmelser til Finansmin. Ved lov 199 af 31.5.1963 om bestyrelsen af de offentlige veje overtog staten anlægsvirksomheden vedr. motorveje og hovedlandeveje, og ved lov 312 af 9.9.1971 om offentlige veje kom de veje, der klassificeredes som hovedlandeveje, under statens umiddelbare forvaltning. If. lovens §2 stk. 2 skulle administrationen henlægges til et Vejdirektorat under Min. for Offentlige Arbejder. Dette medførte en ændring af Vejdirektortets stilling; det udskiltes 1.4. 1974 af Departementet, til hvilket det afgav den departementale behandling af vejsagerne, jf. cirk. 148 af 2.7.1974, og Statens Vejlaboratorium og Vejdatalaboratoriet blev lagt ind under Vejdirektoratet. Med henblik på projektering og anlæggelse af motorveje var der i 1968 oprettet et *Motorvejskontor* i Viby Jylland og i 1969 og 1970 oprettedes lignende kontorer i Næstved (indtil 1985) og Birkerød (indtil 1981), som dog senere blev nedlagt. Pr. 1.1.1974 oprettedes et *Sekretariat for Sikkerhedsfremmende Vejforanstaltninger (SSV)* i Næstved. Der var planer om at flytte Vejdirektoratet til Skanderborg, men de blev opgivet i 1974. Året efter oprettedes en *Broafdeling* i Birkerød, som administrerede broer på statsvejnettet. Broerne på de kommunale veje varetoges af kommunale vejmyndigheder. Ved Broafd. opbyggedes et tegningsarkiv (1971ff.).

Vejdirektoratet blev genstand for stadig omstrukturering. I 1960 bestod det af 4 kontorer: Sekretariat, Vejbygningskontor, Trafikøkonomisk Kontor og Afmærkningskontoret, og hertil kom Lyssignalafdelingen. I 1968 bestod direktoratet af (1) et Almindeligt Juridisk og Sekretariatskontor, (2) en Anlægsafdeling med 4 kontorer samt Motorvejskontoret i Viby Jylland (senere Skanderborg), (3) Trafikøkonomisk Kontor og (4) Vejplan- og Færdselsteknisk Afdeling med 2 kontorer samt Lyssignalafdelingen.

I 1978 gennemførtes en organisationsstruktur med opdeling i "områder", hvert opråde med et antal afdelinger og kontorer.

Kontorernes og afdelingernes fordeling på områder og antallet af områder ændredes løbende. I 1978 havde direktoratet 4 områder: Anlægs- og driftsområdet med bl.a. motorvejskontorerne og Banesignalafdelingen (eller Banelysafdelingen, den tidligere Lyssignalafdeling), planlægningsområdet med Økonomisk-Statistik Afd., institutionsområdet med Statens Vejlaboratorium og Vejdatalaboratoriet og fællesområdet med Juridisk Afdeling og Administrationsafdeling. I 1990 bestod det af 5 områder: Stabsområdet med bl.a. Direktionssekretariat, Pressetjeneste, Eksportafd. og Afd. for Ny Teknologi, planlægningsområdet med Personaleafd., Økonomiafd., Servicetjeneste og Planlægningsafd., anlægsområdet med Anlægsafd. og Jurid. Afd., driftsområdet og broområdet med Brovedligeholdelsesafd. og Broanlægsafd. Hertil kom Vejregelsekretariat (Lyngbyvej) og Trafiksikkerhedsafdelingen (Næstved) og Motorvejskontoret (i Skanderborg med anlægsafdelinger i Arden og Næstved). Da selve direktoratet fik fælles journal i 1954, har kontoropdelingen kun arkivmæssig betydning for det fåtal af organer, som havde egen arkivdannelse.

Ved sin oprettelse overtog Vejdirektoratet fra Dept. for Offentlige Arbejder journalerne D, J, K, M og S og videreførte dem til og med 1953, hvor direktoratet fik nyt journalsystem. Disse sager regnes arkivmæssigt som hørende under Min. for Offentlige Arbejder (s. 227). I journalsystemet 1954-77 henlagdes sagerne efter en journalplan med faste numre; der førtes endvidere kronologiske postbøger. Et emneinddelt journalsystem med periodeinddeling indførtes i 1978; fra 1990 anvendtes edb ved journalisering. Økonomisk-Statistisk Kt./Afd., Regnskabsafd., Personale- og Lønningskontoret, Sekretariat for Sikkerhedsfremmende Vejforanstaltninger, Banesignalafd. og Broafd. har selvstændige arkiver. Motorvejskontorernes (fra 1986 Motorvejskontorets) arkiver sorterer under landsarkiverne, Broafdelingens tegningsarkiv dog under Rigsarkivet. Mht. Vejdirektoratets aflevering af kort, se I s. 884. Rigsarkivet har bemyndiget kassation af arkivalier i 1978.

Henvisninger: Bet. afgivet af Trafikmin.s Vejudvalg af 1940, 1941 (Sv. 1934). Bet. vedr. forslag til offentlige vejes bestyrelse mv., 1954 (117/ Sv. 1949). Bet. vedr. færdselssikkerhedsfremmende foranstaltninger på eller ved veje, i: Færdselssikkerhedskommissionens 9. bet. 1971 (608/Sv. 3172).

Vejledning i gennemførelse af trafiksanering iht. færdselslov §40, i Min.Tid. 1978/178. Opgavefordeling på vejområdet, bet. afgivet af udvalget til overvejelse af spørgsmål om revision af opgavefordelingen vedr. de offentlige veje, 1980 (901/Sv. 4395).

Indhold: Vejrefusionssager 1958-72. Opgørelser over foreløbig refusion 1958-72. Visdomskartotek. Tilskudslov 1958-72. Kommunefortegnelser og sammenlægninger 1958-72. Trafiktælling 1975. Trafikanalyse ved den Dansk- tyske grænse 1954. Do. på Fyn 1955. Do. i Frederikshavn 1955. "Gl. ulykkeskort" 1956-58. "Brofortegnelsen" u.å. Kassebøger 1949/50-1953/54.

Trafiktællingsdata 1975-85 (edb 1186:2). Hastighedsmålinger 1971-81 (edb 1186:9).

Lyssignalafdelingen 1934-77
Banesignalafdelingen 1977-84

Kassationbemyndigelse af 4.3.1983.

Indhold: Brevregistre 1942-72. Brevkopier 1935-74. Korrespondance I og II 1935-56. Anlæg (efter privatbanernes registreringsnr.) 1940-57. Regnskabs- bilag (efter privatbanernes registreringsnr.) 1936-73. 1968-76.1968-76. Regnskabsbilag (fællesudgifter) 1953-75. Nedlagte baner 1954-56. Eftersyn af signaler 1955-68. Fejlmeldinger 1953-68. Strømskemaer for nedlagte baner 1951-67. Diverse 1934-74. *(WR/MH)*

Teknisk Central 1941-46 2168
Anlægsdirektoratet 1946-51
Vejdirektoratets Anlægskontor 1951-62

15.2.1941 oprettedes *Teknisk Central* som en midlertidig institution beskæftiget med projektering og gennemførelse af nye statsanlægsopgaver, især sådanne som blev iværksat med henblik på bekæmpelse af arbejdsløsheden og som efter deres natur ikke høre under de bestående tekniske statsinstitutioners arbejdsområde. Udgifterne til Teknisk Central blev, hvor det var muligt, afholdt over vedkommende anlægskonti gennem en refusionsordning. Denne ordning gjorde det muligt for Teknisk Central

også at påtage sig opgaver for ikke-statslige institutioner og virksomheder.

Teknisk Central sorterede direkte under ministeren for offentlige arbejder, men blev fra 29.8.1943 underlagt ministeriets departementschef. Pr. 1.4.1946 blev den under navn af *Anlægsdirektoratet* et direktorat under Ministeriet for Offentlige Arbejder.

Direktoratets vigtigste anlægsarbejder var motorveje, især "Fugleflugtslinjen" (lov 191 af 17.4.1941 om anlæg af en motorvej fra Rødby Havn til Storstrømsbroen, herunder bygning af en bro over Guldborgsund). Hertil kom anlægsarbejder ved statens lufthavne og indvinding af råstoffer i Danmarks undergrund, herunder kulbrydning på Bornholm.

Forvaltningskommissionen af 1946 tog i 1949 initiativ til afvikling af Anlægsdirektoratet, idet man antog, at vejarbejderne kunne udføres af vedkommende amter og lufthavnsanlæggene af Luftfartsdirektoratet. Pr. 1.10.1951 blev Anlægsdirektoratet nedlagt. Dets leder fortsatte som leder af et anlægskontor i Luftfartsdirektoratet, men var tillige rådgivende for Vejdirektoratet, til hvis *Anlægskontor* motorvejssagerne overgik.

Arkivet - som er afleveret af Vejdirektoratet - består hovedsageligt af ujournaliserede korrespondancesager ordnet i grupper (se afleveringsfortegnelse). Gruppe 1 og gruppe 18 udgør den langt største del af arkivet.

Henvisninger: 6. bet. fra Forvaltningskommissionen af 1946, 1949 (Sv.723).

Min. for Offentlige Arbejder, Kopibog for almindelige sager 1941, Skr. af 24.2. og 3.4.1941. Anlægsdirektoratet pk. 1, Skr. af 12.9.1951.

Indhold: Gruppeordnede sager 1941-62 (saggrupper: 1 Motorvejen Rødbyhavn-Storstrømsbroen, 2 Vandkraftanlæg, Skjern Å, 7 Inddæmmet areal ved Avedøre, 12 Kulbrydning på Bornholm, 13 Landvinding, Ho Bugt, 18 Motorvejen Brøndbyøster-Brønholm, 25 Københavns Lufthavn, 29 Lollandsbanerne, 38 Inddæmmet areal ved Kalveboderne, 40 Trafikforbindelser til Københavns Lufthavn). *(NP)*

Vejnævnet 1957- 1403

Vejnævnet oprettedes 1.8.1957 iht. lov 95 af 29.3.1957 om bestyrelsen af offentlige veje §5 og fik til opgave at afgive erklæringer i sager af betydning for vejvæsenet efter ministeriets forlangende eller på eget initiativ. Loven foreskrev i en række tilfælde, at Vejnævnet skulle høres.

Ved sin oprettelse bestod nævnet af 16 medlemmer, nemlig 2 (herunder formanden) udnævnt af ministeren for offentlige arbejder, 1 udpeget af Indenrigsmin., 1 af Boligmin., 4 af Amtsrådsforeningen, 2 af De Samvirkende Sognerådsforeninger, 2 af foreningen "Bymæssige Kommuner", 2 af Købstadsforeningen, 1 af Københavns Magistrat og 1 af den eller de organisationer af motorkørende, som ministeren for offentlige arbejder godkendte dertil. I lov 312 af 9.6.1971 om offentlige veje (jf. lovbek. 368 af 6.8.1985) ændredes antallet og sammensætningen af medlemmer.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Vejregeludvalget 1939-73 2165

Ministeriet for Offentlige Arbejder nedsatte 28.9.1939 Vejregeludvalget, der skulle udarbejde forslag til almene regler til bygning af nye veje samt udvidelse og ombygning af bestående veje. Som formand beskikkedes Overvejinspektøren. Udvalget afgav betænkning 23.6.1943. Udvalget fortsatte at bestå, indtil et nyt vejregeludvalg oprettedes i 1973, se ndf.

Henvisninger: Bet. afg. af Ministeriet for Offentlige Arbejders Udvalg for Vejregler, 1943 (Sv.1936).

Indhold: Mødereferater og div. 1947-59. Korrespondance mv. 1949-58. *(BB)*

Vejregelkomiteen 1973- 2344

Med lov 312 af 9.6.1971 om offentlige veje gennemførtes en nyordning af vejvæsenets administrationsforhold. Iht. §6 fik mi-

nisteren for offentlige arbejder bemyndigelse til at fastsætte almindelige regler og normer for anlæg, vedligeholdelse og drift af de offentlige veje. Ved skrivelse af 3.12.1973 nedsatte ministeren Vejregelkomiteen, hvis opgave det var at rådgive ministeren vedr. fastsættelse af regler og normer.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB)*

Vejregeludvalget 1973- 2166

Vejregeludvalget nedsattes ved skr. af 31.1.1973 fra ministeren for offentlige arbejder som et teknisk udvalg til koordinering og styring af norm- og regelarbejdet inden for vejsektoren. Det arbejdede under Vejregelkomiteen (se ovf.) med forberedelse af forslag til de i lov 312 af 9.6.1971 om offentlige veje §6 omtalte regler og normer for anlæg, vedligeholdelse og drift af de offentlige veje, herunder for vejenes forhold til omgivelserne, for entreprisebetingelser og for sådanne forhold, som i øvrigt havde betydning for vejnettets ensartethed og trafiksikkerhed. Udvalget kunne nedsætte arbejdsgrupper til særlige opgaver og bestemte selv disses sammensætning og kommissorium.

Indhold: Arbejdsgruppe vedr. sideanlæg ved ikke-motorveje. P. Vesterstrøms embedsarkiv 1977-81. *(NP)*

Udvalget vedr. visse Hovedlandeveje i og ved København 1965- 2268

Med lov 167 af 27.5.1964 om visse hovedlandeveje i og ved København blev ministeren for offentlige arbejder bemyndiget til at udbygge en række hovedlandeveje i og ved København. Med skrivelse af 23.3.1965 nedsatte ministeren Udvalget vedr. visse Hovedlandeveje i og ved København, hvis kommissorium var at fremkomme med forslag til en fælles detaljeret arbejdsplan til udbygning af Lyngbyvej, Hareskovvej og Ringmotorvejen samt virke som koordinerende organ for disse arbejder.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB)*

Det Rådgivende Krydsningsudvalg 1930-70 1240

Udvalget oprettedes iht. lov 28 af 1.2.1930 om sikring af færdslen ved vejkrydsninger samt krydsninger mellem veje og jernbaner mv. §4, jf. cirk. 56 af 15.5.1930. Dets officielle betegnelse var oprindelig *"Det i Henhold til Lov 28/1930 §4 nedsatte Udvalg"*, ofte forkortet til *§4-udvalget*. Fra 1950 førte det navnet *Det Rådgivende Krydsningsudvalg*, men findes også omtalt som *Vejkrydsudvalget*. Senere hjemmel er i lovbek. 88 af 12.3.1962.

Udvalget bestod af 3 medlemmer: Overvejinspektøren (fra 1949 vejdirektøren) som formand, et af justitsministeren udnævnt medlem og et af ministeren for offentlige arbejder efter forslag af organisationerne for motorkørende udnævnt medlem.

Udvalgets opgave var at behandle indstillinger fra de iht. lovens §2 nedsatte lokale udvalg om anlæg af nye over- eller underkørsler ved krydsninger mellem veje og jernbaner eller til ombygning af bestående viadukter samt i øvrigt at rådgive ministeren i sager vedr. krydsning af veje og jernbaner.

Ved lov 127 af 25.3.1970 om ændringer i vejlove som følge af ændringerne i den kommunale styrelseslovgivning blev udvalget ophævet, jf. pkt. 46 i cirk. 258 af 13.12.1972 om lov om offentlige veje. Formelt overgik initiativet i krydsningssager herefter til Min. for Offentlige Arbejder.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Vejlaboratoriet 1928-49 1402
Dansk Vejlaboratorium 1949-58
Statens Vejlaboratorium 1958-

Vejlaboratoriet oprettedes 1928 med hjemmel i lov 143 af 1.7. 1927 om afgift af motorkøretøjer §9 og hørte under Overvejin-

spektoratet. Da dette bortfaldt i 1949, etableredes laboratoriet som en selvstændig institution under navnet *Dansk Vejlaboratorium*, i 1958 ændret til *Statens Vejlaboratorium*. I 1974 blev det en institution under Vejdirektoratet.

Laboratoriets opgave var at finde frem til de mest hensigtmæssige vejbelægninger for motortrafik, dvs. at udvikle og effektivisere anvendelsen af materialer, materiel og konstruktioner i forbindelse med opbygning af veje. Det virkede som service- og konsulentorgan for Vejdirektoratet, lokale myndigheder og erhvervsvirksomheder. Tillige udførte det forskning med henblik på vejprojektering og trafiksikkerhed.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Tilsynsrådet for Statens Vejlaboratorium 1950-74 2059

Efter at Vejlaboratoriet i 1949 var blevet en selvstændig institution, oprettedes ved Vejdirektoratets skr. af 22.3.1950 et tilsynsråd med den opgave at følge laboratoriets virksomhed og bistå ministeriet som rådgivende organ i henseende til såvel forskningsmæssige som praktiske spørgsmål vedr. Vejlaboratoriet. Tilsynsrådet bortfaldt i 1974 og afløstes af et Institutråd fælles for Statens Vejlaboratorium og Vejdatalaboratoriet. Tilsynsrådets arkiv indgår i Statens Vejlaboratoriums arkiv, se ovf. *(NP)*

Vejdatalaboratoriet 1964- 2023

Vejdatalaboratoriet, også kaldet Laboratoriet for Vejdatabehandling, oprettedes september 1964 efter forslag af Vejdatabehandlingsudvalget af 1960. Laboratoriet havde til opgave at udvikle og effektivisere planlægnings-, beregnings- og arbejdsmetoder inden for vejvæsenet, bl.a. gennem anvendelse af edb-teknik. Laboratoriet blev i 1974 underlagt Vejdirektoratet.

Henvisninger: Rapport vedr. Laboratoriets oprettelse og virksomhed. Laboratoriet for vejdatabehandling, 1966. *Rapport vedr. Laboratoriets hidtidige og fremtidige arbejde.* Laboratoriet for Vejdatabehandling, 1969.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Tilsynsudvalget for Vejdatalaboratoriet 1964-74 2161

Tilsynsudvalget for Vejdatalaboratoriet oprettedes ved skr. af 31.10.1964 fra Ministeriet for Offentlige Arbejder med den opgave at overvåge laboratoriets arbejde på ministeriets vegne, at foretage indstilling til ministeriet vedr. de givne bevillingers anvendelse og i øvrigt at formidle kontakten til Vejdatabehandlingsudvalget af 1960 og andre institutioner og organer. Vejdatabehandlingsudvalgets formand udpegedes til formand for Tilsynsudvalget. Tilsynsudvalget for Vejdatalaboratoriet bortfaldt i 1974 og afløstes af et Institutråd fælles for Statens Vejlaboratorium og Vejdatalaboratoriet.

Indhold: Udvalgsmateriale 1964-69. *(NP)*

Nordisk Vejteknisk Forbund Dansk Afdeling 1935- 2160

På svensk og dansk initiativ oprettedes i 1935 Nordisk Vejteknisk Forbund. Det skulle fremme vejvæsenets udvikling gennem samarbejde mellem vejteknikere i de nordiske lande. Samarbejdet skete ved afholdelse af nordiske vejtekniske møder og nedsættelse af udvalg med almindelige eller specielle opgaver til fremme af forbundets formål. Forbundet opdeltes i nationale afdelinger.

Den danske afdeling oprettedes i november 1935 som en privat forening, hvor offentlige institutioner og private firmaer med vejtekniske opgaver samt enkeltpersoner kunne blive medlem. I praksis har forbundets danske afdeling dog i høj grad været knyttet til Overvejinspektoratet, fra 1949 Vejdirektoratet.

Henvisninger: *NVF's historie indtil 1975*, red. C.J. Hansen, 1975. C.J. Hansen: Nordisk Vejteknisk Forbund i 50 år, i: *NVF-nyt* 1985 s. 10-14.

Indhold: Div. sager vedr. nordiske vejkongresser, møder i den danske afdeling og udvalgsmateriale 1935-81. *(TK)*

Vejtransport

Landsnævnet vedr. Omnibus- og Fragtmandskørsel 1950-73 1246

Landsnævnet vedr. Omnibuskørsel 1973-78

Ved lov 257 af 27.5.1950 om omnibus- og fragtmandskørsel oprettedes i hver amtsrådskreds et trafikudvalg med den opgave at give tilladelser til at drive omnibus- og fragtmandskørsel. Tilladelser til kørsel udover to trafikudvalgsområder skulle gives af Landsnævnet for Omnibus- og Fragtmandskørsel.

Sager vedr. tilladelse til fragtmandskørsel gik i 1973 over til Vejtransportrådet, se ndf.

Nævnet bestod af en formand, der udpegedes af ministeren for offentlige arbejder og skulle opfylde betingelser for at være landsdommer, samt af 6 medlemmer udpeget af Rigsdagen efter reglerne i grundlovens §45, nu §52.

Landsnævnet blev ophævet med ikrafttrædelsen af lov 115 af 29.3.1978 om buskørsel. If. denne lovs §21 oprettedes Persontrafikrådet (se ndf.) med sammensætning og beføjelser, der adskilte sig fra Landsnævnet.

Landsnævnet var selvstændigt arkivdannende. 1950-73 var Departementet for Offentlige Arbejder, 1973-78 Direktoratet for Vejtransport (ndf.) sekretariat for nævnet. Nævnets sager er

ordnet i rækker svarende til Departementets FR-sager (fragtruter), OR-sager (omnibus- og rutebilsager) og TU-sager (turistkørsel). Hertil kommer mødereferater m.m.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Eksportkørselsudvalget 1955- 2024

Med lov 232 af 25.5.1951 skabtes lovgrundlaget for administration af eksportkørsel til udlandet. I 1955 nedsatte Min. f. Offentlige Arbejder Eksportkørselsudvalget for at behandle ansøgninger om eksportkørsel med motorkøretøjer. Loven fornyedes ved lov 257 af 22.5.1974 om international godstransport med motorkøretøjer mv. Udvalget skulle behandle ansøgninger om kørsel omfattet af bestemmelser fastsat af De Europæiske Fælleskaber, om kørsel omfattet af CENT-aftalerne (Europæisk Transportministerkonferencer) og om eksportkørsel til Tyskland.

Ved oprettelsen af Direktoratet for Vejtransport i 1973 overtog dette sekretariatsfunktionerne for udvalget. Udvalgets ældre sager er i Ministeriet f. Offentlige Arbejder, journal MINT. De nyere sager er i Direktoratet for Vejtransport, hvor udtalelser og afgørelser indgår i direktoratets generelle sager, og udvalgets mødereferater er i en særskilt række.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB)*

Direktoratet for Vejtransport 1973- 1188

Direktoratet for Vejtransport oprettedes 1973 (Finansudvalgets aktstykke 602 af 7.8.1973) med henblik på administration af lov 293 af 23.5.1973 om godstransport med motorkøretøjer samt til varetagelse af sekretariatsforretninger for det i henhold til §24 oprettede Vejtransportråd (se ndf.), for Landsnævnet vedr. Omnibus- og Fragtmandskørsel (ophævet 1978) og for Eksportkørselsudvalget, se ovf. Endvidere blev administrationen af bestemmelserne om international vejtransport (buskørsel og godskørsel), der hidtil var foregået i Departementet for Offentlige

Arbejder (IB-journalen og UL-journalen, se s. 239 og 243), udlagt til Direktoratet for Vejtransport. I 1978 fik direktoratet sekretariatsforretningerne for det ved §21 i lov 115 af 29.3. 1978 om buskørsel oprettede Persontrafikråd, se ndf.

Kassationstilladelse til Min. for Off. Arbejder af 19.12.1966 var fortsat gældende for de til Direktoratet for Vejtransport udlagte sager vedr. tilladelser til kørsel i udlandet. Ved Rigsarkivets skr. af 17.5.1977 er der givet tilladelse til kassation af sager vedr. kørselstilladelse (vognmandssager) 1973ff. med undtagelse af sager af principiel og generel karakter.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Vejtransportrådet 1973- 2134

Vejtransportrådet oprettedes iht. lov 293 af 23.5.1973 om godstransport med motorkøretøjer og meddelte tilladelser til gods- og fragtmandskørsel. Disse tilladelser var hidtil blevet givet af Landsnævnet vedr. Omnibus- og Fragtmandskørsel, se ovf.

If. lovens §24 bestod Vejtransportrådet af 7 medlemmer, der beskikkedes af ministeren for offentlige arbejder. 3 af medlemmerne beskikkedes efter indstilling fra Landsforeningen Danske Vognmænd og Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund (senere: Specialarbejderforbundet i Danmark) samt Industrirådet, Grosserer-Societetet, Provinshandelskammeret og Landbrugsrådet. Ministeren udpegede blandt rådets medlemmer formanden, der skulle have juridisk eller økonomisk uddannelse. Direktøren for vejtransport deltog i rådets møder uden stemmeret. Rådets forretningsorden er bekendtgjort i cirk. 179 af 20. 7.1974.

Vejtransportrådets opgaver og kompetance justeredes ved lov 851 af 21. 12.1988 om godskørsel §§7-8, jf. bek. 591 af 7.9.1989.

Vejtransportrådets sekretariatsforretninger udførtes af Direktoratet for Vejtransport, i hvis arkiv rådets sager indgår med undtagelse af en række mødereferater mv.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Persontrafikrådet 1978- 2135

Persontrafikrådet oprettedes iht. lov 115 af 29.3.1978 om buskørsel §21 med den opgave at meddele sådanne tilladelser til rute-, turist- og bestillingskørsel, som det ikke var forbeholdt lokale organer at give if. nævnte lov samt lov 114 af 29.3.1978 om den lokale og regionale kollektive personbefordring uden for hovedstadsområdet.

Rådet havde 11 medlemmer, der beskikkedes af ministeren for offentlige arbejder, heraf 5 efter indstilling af Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Landsforeningen Danmarks Bilruter, Turistvognmændenes Landsorganisation og Specialarbejderforbundet i Danmark. Ministeren udpegede formanden, der skulle have juridisk eller økonomisk uddannelse.

Iht. forretningsorden for Persontrafikrådet af 21.2.1979 varetoges rådets sekretariatsforretninger dels af Direktoratet for Vejtransport (sager vedr. tilladelse til kørsel mv.), dels af Ministeriet for Offentlige Arbejders Departement (sager vedr. uoverensstemmelse mellem en kommunalbestyrelse og et amtsråd eller mellem en banevirksomhed og en tilladelsesudstedende myndighed). Med undtagelse af en række mødereferater mv. indgår rådets arkiv i Direktoratet for Vejtransports og Ministeriet for Offentlige Arbejders arkiver.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Udvalget vedr. de Specielle Kørselsordninger 1981- 2269

Udvalget vedr. de Specielle Kørselsordninger, også kaldet *Befordringsudvalget*, nedsattes 3.11.1981 af ministeren for offentlige arbejder med den opgave at overveje, om der kunne gennemføres rationaliseringer og forbedringer i de specielle befordringstilbud, som i kraft af lovgivning under Indenrigsmin., Socialmin. og Undervisningsmin. blev givet til bestemte samfundsgrupper. Udvalget skulle gennemføre forsøgsordninger i et eller flere amter med henblik på at fremskaffe konkrete resultater, der kunne

danne grundlag for enkelte konklusioner. I udvalget repræsenteredes forskellige ministerier samt Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Det Centrale Handikapråd. Udvalget udgav i 1968 en delrapport: Vurdering af de specielle kørselsordninger i Danmark.

Sekretariatsforretningerne varetoges af Dept. for Offentlige Arbejders 2. Kontor, og udvalgets arkiv indgik på j.nr. M. 10-4. *(NP)*

Jernbaner mv.

Jernbanekommissionen af 1835, 1835-48 1585

Jernbanekommssionen nedsattes ved kgl. res. af 10.12.1835 under Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet med den opgave at overveje anlæg af en jernbane gennem Hertugdømmerne fra Nordsøen til Østersøen. Baggrunden var den, at man anså Hertugdømmernes transithandel for truet af planlagte jernbaner i Nordtyskland, især en bane mellem Lübeck og Hamborg. Til medlemmer udpegedes embedsmænd fra Det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Kancelli, Finansdeputationen og Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet samt officerer fra Ingeniørkorpset. Ved kgl. res. af 6.5.1837 fik kommissionen bemyndigelse til at brevveksle direkte med kollegier og myndigheder, hvis medvirken var fornøden.

I Generaltoldkammeret samledes kgl. forestillinger vedrørende jernbanesager i Danske forestillinger og resolutioner. Indkomne sager journaliseredes i Toldkammerkancelliets Danske journal. I 1839 og 1840 indførtes jernbanesager i Toldkammerkancelliets Deutsche Vorstellungen und Resolutionen og i Journal über die deutsche Sachen. Ved kgl. reskript af 11.5.1840 fik kommissionen forestillingsret og var dermed løsgjort fra Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet. Pakker i kollegiets arkiv med sager om jernbanevæsen er senere overført til kommissionens arkiv.

Da der i 1840'erne fremkom planer om anlæg af jernbaner i Kongeriget, udvidedes kommissionens arbejdsområde ved kgl. res. af 12.6.1844 til behandlingen af samtlige jernbanesager i Danmark og Hertugdømmerne. Hidtil var sager om jernbaner i Danmark blevet behandlet i Rentekammerets Vejkontor. Disse sager ("jernbanepakken") er overført til kommissionens arkiv.

Kommissionen ophævedes ved kgl. kundgørelse af 24.11.1848. Behandlingen af jernbanesager overførtes midlertidigt til Indenrigsministeriets Vejkontor. Ang. Indenrigsministeriets jernbanesager, se Kontoret/Departementet/Ministeriet for Offentlige Arbejder, E-journalen s. 237.

Størstedelen af kommissionens arkiv fra før 1844 beror i *Landesarchiv* i Slesvig. De fra Tyskland i 1936 tilbageleverede arkivalier er i Jernbanekommissariaternes arkiv (nr.1353), se ndf.

Henvisninger: G.N.Kringelbach: *Civile Direktioner og Kommissioner under Enevælden*, 1899 s.53ff. *De Danske Statsbaner 1847 -1947*, 1947. *Übersicht über die Bestände des Schleswig-Holsteinischen Landesarchivs in Schleswig. Bestandsübersichten schleswig-holsteinischer Archive, Heft 1*, Schleswig 1953 s. 43f.

Indhold: I Rigsarkivet: Kgl. resolutioner ang. anlægget af jernbaner i Danmark 1844-48. Forestillinger 1840-42.

Kopibøger 1844-48 (fortsættes i Indenrigsmin.s kopibog for jernbanesager; se Offentlige Arbejder).

Journal 1844-48 (fortsættes i Indenrigsmin.s jernbanejournal; se Offentlige Arbejder). Jernbanesager 1844-47.

Forskellige akter (forslag og henvendelser til kommissionen) 1840-45. Sager ang. anlæg af jernbanen mellem København og Roskilde 1841-48. Klampenborgbaneprojektet 1844-46. Det jysk-slesvigske jernbaneprojekt 1847.

(*I Landesarchiv Schleswig-Holstein:* Abt. 73: Eisenbahnkommission zu Kopenhagen. Alte Signatur: A XXXIX Eisenbahnen und Bahnprojekte mit Journalen und Vorstellungen, von denen sich jedoch ein Band (1840-42) im RA Kopenhagen Befindet. 17 Fach 1836-48.) *(LN/NP)*

Taksationskommissionen vedr. Roskildebanen 1845 2566

Taksationskommissionen vedr. godtgørelse for jordstykker afgivet til jernbaneanlægget mellem København og Roskilde nedsattes i juni 1845 af Rentekammeret iht. forordning af 5.3.1845 §10. Arkivet indgår i Min. for Offentlige Arbejder, Udtagne jernbanesager nr. D7, se s.238. *(WR)*

Jernbanekommissariater (Kommissarier ved Anlæg af Jernbaner) 1845-1958 1418

Kommissarier ved Statens Ekspropriationer 1958-

Ved forordning af 5.3.1845 gaves bestemmelser for ekspropriation af privat ejendom til brug for anlæg af jernbaner. Hver anmodning om ekspropriation skulle behandles af en ekspropriationskommission, der bestod af medlemmer udpeget af Rentekammeret (fra 1849 Indenrigsministeriet), af det lokale amtsråd eller af købstadsmagistraten og af sogneforstanderskabet. Formand for kommissionen var en af kongen for hvert jernbaneanlæg beskikket kgl. kommissarius, der skulle varetage overdragelsen af den eksproprierede ejendom og af den fastsatte erstatning. Kommissarius havde desuden et almindeligt opsyn med anlægget (det tekniske tilsyn blev varetaget af Ingeniørkorpset). Ved de private baner fik kommissarius desuden en række tilsynsopgaver med hensyn til driften, og han fungerede som mellemled ved forhandlinger mellem ministeriet og vedkommende jernbaneselskab.

Ved lov 57 af 12.4.1889 fastsattes nærmere regler for ekspropriation ved anlæg af statsbaner og ved lov 166 af 18.12.1897 ved anlæg af privatbaner. Ved lov 35 af 5.3.1909 erstattedes de kgl. kommissarier ved hvert enkelt anlæg af to under Ministeriet for Offentlige Arbejder ansatte kommissarier, en for alle anlæg på *Øerne* og en for alle anlæg i *Jylland*. Tilsynet med privatbanernes drift overgik til et særligt Privatbanetilsyn, se ndf. Begge kommissarier boede i København og havde kontorfællesskab, men særskilt arkivdannelse. Det officielle navn var *Kommissarier ved Anlæg af Jernbaner*, i daglig tale *Jernbanekommissariaterne*.

Efterhånden fik kommissarierne også overdraget ekspropriationsopgaver i forbindelse med anlæg af motorveje og lufthavne m.m. I 1958 ændrede de navn til *Kommissarier ved Statens Ekspropriationer*. Senere lovgrundlag er i lov 186 af 4.6.1964, jf. lovbek. 62 af 21.2.1984. Pr. 1.10.1969 flyttede Kommissarius ved Statens Ekspropriationer i Jylland til Skanderborg.

I 1939 modtog Rigsarkivet en samlet større aflevering fra begge kommissariater omfattende tiden frem til o. 1925. Den var ledsaget af en udførlig fortegnelse omfattende 1.353 numre. Endvidere har Poul Thestrup i nedennævnte værk udarbejdet en fortegnelse ordnet efter banestrækning og tidspunktet for driftens åbning på vedkommende strækning.

I afleveringen fra 1939 indgår en række kommissionsarkiver (nr. 1318-1329) samt materiale af anden proveniens, herunder Jernbanekommissionen af 1835 (nr. 1353).

Siden 1930'erne er der oprettet flere saggruppe-journaler. Foruden almindelig journal og statsbanejournal opstod en militærjournal, en krydsningsjournal (X.J.) og en lufthavnsjournal, i Kommissariatet for Øerne tillige en journal for motorveje og en journal for motorveje vest for København (M) samt en journal for hovedlandeveje (H).

Henvisninger: Poul Thestrup: *Jernbanekommissariaterne. Oversigt over indholdet af jernbanekommissariatsarkiverne i Rigsarkivet. Med tillæg om andre jernbanearkivalier i Rigsarkivet*, Odense 1982.

Indhold: Sjællandske Jernbaneselskabs baner, fra 1880 Sjællandske Statsbaner (nr. 1-241) 1844ff. Privatbaner på Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm (nr. 242-437) 1869ff. Fynske statsbaner (nr. 438-488) 1861ff. Privatbaner på Fyn og Langeland (nr. 489-578) 1874ff. Jyske statsbaner (nr. 579-89) 1859ff. Privatbaner i Jylland (nr. 890-1229a) 1873ff.

Kommissioner vedr. foranstaltninger mod brandfare ved jernbanedrift iht. lov 116 af 11.3.1921 (nr. 1230-1267).

Ekspropriationer af forskellig art: Rødby Havns (Syltholms) Kommissariat 1908-10 (nr. 1268-1270). Esbjerg Havns udvidelse

1910ff. (nr. 1217-1274). Hvide Sande Kommissariat 1913-29 (nr. 1275-1276). Skallingen Kommissariat 1914-16 (nr. 1277-1278). Kommissariatet for Vestkysthavnene 1917-36 (nr. 1279-1284). Kommissariatet for Nissum Fjords afløbsforhold 1929-34 (nr. 1285-1286). Militære ekspropriationer efter lov 210 af 30.9.1909 (nr. 1287-1292). Lufthavnsanlægget ved Kastrup 1920-26 (nr. 1293-1295).

Protokoller vedrørende: Arealer til udvinding af brunkul 1917 -22 (nr. 1296). Udvidelse af Helsingør Havns grund 1921-22 (nr. 1297). Anlæg af en vej langs stranden ved Køge Bugt 1923-24 (nr. 1298-1299). Lyngby Radio- og Telegrafstation 1924 (nr. 1299 -1300). Afløbsforholdene ved Ringkøbing Fjord m.m. 1927-29 (nr. 1301).

Sager til almindelig journal for Øerne 1907-25 (nr. 1302-1304). Sager til almindelig journal for Jylland 1907-25 (nr. 1305-1306). Akter indsendt fra jernbaneselskaber 1844-98 (nr. 1307-1317).

Kommissioner: Kommissionen af 1871 angående Helsingør Havn (nr. 1318). Kommissionen af 1883 til undersøgelse af forholdene ved Limfjordskysterne (nr. 1319). Licitationskommissionen af 1888 (nr. 1320). Kommissionen af 1898 ang. den fremtidige udvikling af jernbanenettet i Midt- og Sydjylland (nr. 1321). Kommissionen ang. anlæg af nye jernbaner (nr. 1322 -1323). Kommissionen af 1927 vedr. sigtbarhedsforholdene ved jernbaneoverkørsler (nr. 1326-1329).

Sager fra Indenrigsministeriet, Ministeriet for Offentlige Arbejder, Marineministeriet og Finansministeriet (nr. 1330-1348) .

Div. ældre sager (nr. 1349). Inddæmningsarbejder (nr. 1350). Jernbaneprojekter (nr. 1351). Mødereferater (nr. 1352). Jernbanekommissionen af 1835: Aflevering fra Statsarkivet i Kiel. Des. nr. 12 Åbenrå-Haderslev-Årøsund-banen 1844, jf. I s.929 (nr. 1353).

Kommissarius ved Statens Ekspropriationer i Jylland (nr. 2389): Journaler 1919-28. Journalsager: Alm. J. 1926-61, Stb. J. 1926-61, Militær J. 1934-61, X.J. 1931-61, Lufthavns J. 1946-61. Ekstraktprotokoller over ekspropriationer 1941-61.

Kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne (nr. 1418): Journaler vedr. sjællandske baner 1921-24. Journalsager vedr. sjællandske baner 1926-29.

Journaler vedr. fynske baner 1911-40. Journalsager vedr. fynske baner 1926-40.

Journalsager: Alm. Ø 1926-66, Stb. Ø. 1930-66, Milit. Ø. 1934 -66, Motorveje Ø. 1941-66, M. Ø. 1942-66, X. Ø. 1932-66, Lufth. Ø. 1943-66, H. Ø. 1964-66. Gruppeordnede journalsager 1966 -68. Ekstraktprotokoller over ekspropriationer 1971-78.

(LN/NP)

Tilsynet med Privatbanerne 1919- 1274

Oprindelig blev tilsynet med privatbanernes drift varetaget af Kommissarierne ved Anlæg af Jernbaner. Ved lov 35 af 8.3.1909 om Kommissiarier ved jernbanerne m.m. blev dette tilsyn henlagt direkte under Ministeriet for Offentlige Arbejder, der ansatte en honorarlønnet ingeniør som teknisk tilsynsførende. Ved lov 291 af 15.4.1919 ang. tilsynet med privatbanerne oprettedes Tilsynet med Privatbanerne som et direktorat uden for og under ministeriet.

Ved lov 53 af 14.3.1931 om statshjælp til privatbanerne nedsattes et *Privatbaneudvalg* på 7 medlemmer med en af ministeren for offentlige arbejder udnævnt formand og i øvrigt bestående af 4 repræsentanter for Rigsdagen samt formanden for Danske Privatbaners Fællesrepræsentation og direktøren for Tilsynet med Privatbanerne. Udvalget skulle gøre indstilling til ministeriet om, hvilke baner der kunne komme i betragtning, og om hvorvidt statshjælpen skulle ydes som lån eller tilskud og om vilkår iøvrigt.

Fra 1934 til 1956 havde Lyssignalafdelingem, der hørte under Overvejinspektoratet, fra 1949 under Vejdirektoratet, kontorfællesskab med Tilsynet med Privatbanerne, i hvis journal (TP) afdelingens skrivelser journaliseredes.

Ved lov 295 af 6.6.1984 om privatbanerne ophævedes alle tidligere love om disse. Privatbaneudvalget bortfaldt. Det var under overvejelse at ophæve Tilsynet med Privatbanerne, men resultatet blev, at det opretholdtes.

Kassation: Sager 1939-50 vedr. fordeling af rationerede brændstoffer mv. (skr. af 11.10.1950, jf. skr. af 26.10.1977).

Tilsynssager fra tiden før 1919 indgår i arkivet.

Indhold: Journalsager (driftssager U1 til U5, ordnet efter jernbane) 1875-1977 (div år). Byplansager. Udvalget vedr. trafikforbindelser til Kbh.s Lufthavn i Kastrup 1944-50. Dieselolie 1940

-53. §4-udvalg 1950. Krydsningsregeludvalg 1943-50. Bevogtede overkørsler 1950. O.E.E.C (Marshallhjælpen/ECA-missionen) 1949-52. Sager vedr. privatbanernes underskud 1941-69 (div. år). Div. journalsager 1940-68 (div. år). Nedlagte privatbaner (anlægssager, ordnet efter jernbane) 1894-1959.

(NP/WR)

Jernbanerådet 1886-93 2175

Jernbanerådet 1915- 1421

Jernbanerådet blev oprettet ved kgl. anordn. 113 af 29.9.1886 med den opgave at være rådgivende for bestyrelsen af statsbanerne ved behandlingen af vigtige spørgsmål, især vedr. køreplaner, takst- og befordringsbestemmelser.

Rådet havde 23 medlemmer udnævnt af indenrigsministeren. Bortset fra formanden og tre andre medlemmer skulle de udpeges blandt personer indstillet af følgende organisationer: Det kgl. Landhusholdningsselskab, Dansk Fiskerieksportørforening, Fællesrepræsentationen for Industri og Håndværk og Dansk Gartnerforening.

Rådets oprettelse gav anledning til kritik i Folketinget, fordi der ikke forelå lov- eller bevillingshjemmel dertil. Efter gennemførelsen af lov 65 af 12.4.1892 om statsbanedriftens ordning nedlagdes Jernbanerådet ved bek. 110 af 19.4.1893.

Genoprettelse af Jernbanerådet blev foreslået i en betænkning fra Statsbaneudvalget af 1911. Ved lov 133 af 10.5.1915 om styrelsen af statsbanerne §18 genoprettedes rådet med 17 medlemmer, hvoraf 14 valgtes af Rigsdagen og tre af Min. for offentlige Arbejder, jf. lov 40 af 2.2.1925. Rådet fik til opgave at udtale sig om spørgsmål af principiel betydning for statsbanerne, om hvilke ministeren begærede erklæring. Sidstnævnte forbehold bortfaldt i lov 109 af 1.4.1969. Samtidig ændredes rådets sammensætning; bl.a. udpegedes herefter et medlem som repræsentant for arbejdstagerorganisationerne.

Det første Jernbaneråds arkiv er ikke bevaret, men mødereferater og breve fra rådet er i Indenrigsmin., Kontoret for Offentlige Arbejder, E-journal (jernbanesager) 1893, j.nr. 2585.

Henvisninger: Bet. afg. af Statsbaneudvalget af 1911, 1913 (Sv. 2013). Generaldirektoratet for Statsbanerne: *De danske Statsbaner 1847-1947*, 1947.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/BB)*

Auditøren ved Statsbanerne 1909-46 1407

Auditøren under Ministeriet for Offentlige Arbejder 1946-

Pr. 1.5.1906 oprettedes en midlertidig stilling som *auditør ved Statsbanerne*. Ved lov 59 af 1.4.1911 blev stillingen permanent. Auditørens opgave var at foretage undersøgelse og afgive indstilling i sager om uheld ved Statsbanerne og om statsbanepersonalets tjenstlige forhold.

Ved lov 301 af 6.6.1946 om statens tjenestemænd §274 ændredes stillingens betegnelse til *Auditøren under Ministeriet for Offentlige Arbejder* (fra 1987 Trafikmin.). Herefter kunne ministeren for offentlige arbejder begære auditørens medvirken ved undersøgelse af andre under ministeriet ansattes tjenstlige forhold, ligesom auditøren skulle stå til rådighed for bestyrelserne for privatbanerne i tilfælde, hvor disse ønskede iværksat undersøgelse af uheldssager ved privatbanerne eller af privatbanefunktionærers tjenstlige forhold. Auditøren har siden foruden privatbanesager behandlet sager vedrørende luftfartsvæsenet, vejvæsen, vandbygningsvæsen m.m., men ikke vedrørende Post- og Telegrafvæsenet.

Sager, som fremsendtes til auditørbehandling, blev efter behandling sendt tilbage til de pågældende institutioner med de modtagne orginale aktstykker sammen med forhørsudskrift og auditørens indstilling om sagernes afgørelse. Kun gennemslag af forhørsudskrifter og indstillingsskrivelser er forblevet i auditørens arkiv. Auditøres arkiv er afleveret til og med 1959.

Indhold: Forhørsprotokoller 1906-68. Disciplinærsager, statsbanepersonale 1906-59. Disciplinærsager, privatbanepersonale 1914-59. *(NP)*

Erstatningskommissionen i Anledning af Gentofteulykken 1897-1910 2567

Efter jernbaneulykken ved Gentofte Station 11.7.1897 nedsatte Indenrigsmin. ved kgl. res. af 30.7.s.å. en kommission til at undersøge erstatningskrav og afgøre spørgsmål om godtgørelse for tab af ejendele og om midlertidige understøtttelser samt at gøre indstilling til ministeriet om varige understøttelser og andre erstatninger en gang for alle. Arkivet indgår i Min. for Offentlige Arbejder, Udtagne jernbanesager nr. D28, se s.238. *(WR)*

Jernbaneerstatningskommissionen 1921-80 1420

Jernbaneerstatningskommissionen oprettedes iht. lov 117 af 11.3.1921 om erstatningsansvar for skade ved jernbanedrift §4. I tilfælde, hvor mindelig overenskomst ikke kunne opnås, fastsatte kommissionen erstatning for personskade og skade på håndbagage og andre ejendele, der ved jernbanedrift tilføjedes rejsende m.fl. Kommissionen havde 5 medlemmer, hvoraf formanden skulle være kvalificeret til sæde i en landsret, og blandt de øvrige skulle være 1 forsikringskyndig og 1 læge. Loven omfattede såvel DSB som private baner. Kommissionen bortfaldt i 1980 ved ændring af loven (lov 129 af 9.4.1980).

Indhold: Erstatningssager nr. 1 - 88, 1923-62. *(NP/WR)*

Det Sjællandske Jernbaneselskab 1844-80 2315

Sjællandske Statsbaner 1880-85

De tidligste planer om jernbaner i det danske Monarki går tilbage til 1830'ernes planer om en jernbane i Hertugdømmerne; jf. *Jernbanekommissionen af 1835* (s.988), som også fik 1840'ernes projekter til jernbaner i Kongeriget til behandling. I 1843 ansøgte

Anlæggelsen af Den Sjællandske Jernbane finansieredes bl.a. ved obligationstegning. Den af Finansministeriet i 1864 udstedte obligation på 100 rigsdaler er (meget nærliggende) prydet med et lokomotiv. Obligationen er nu i Finansministeriets arkiv, 2. Statsgældskontor, Historisk Samling (Rigsarkivet).

Industriforeningen i København om koncession for et aktieselskab til at anlægge og drive en jernbane København-Roskilde til et punkt på Vestsjællands kyst. Med kgl. res. af 15.5.1844 (Rentekammerets skr. af 27.5.1844) gav regeringen selskabet tilsagn om koncession for København-Roskilde Banen på de vilkår, der var indeholdt i bek. af 18.5.1840 om jernbaneanlæg i Hertugdømmerne. Selskabet kunne desuden forvente koncession på en videreførelse af banen til Korsør med sidebaner til Kalundborg og en havn i Sydsjælland, når det godtgjordes, at midlerne var tilstede.

Industriforeningen overdrog koncessionen til Det Sjællandske Jernbaneselskab, stiftet 2.7.1844. Statutterne approberedes ved kgl. res. af 15.3.1845. Kundgørelse ang. selskabets rettigheder og forpligtelser udsendtes s.d.

Banen *København-Roskilde* åbnedes 26.6.1847. Den var privatfinansieret, men med lov af 27.2.1852 om rentegaranti for den til fuldførelse af den sjællandske jernbane fornødne anlægskapital blev staten inddraget ved at garantere aktionærerne et udbytte på 4%, såvel for kapitalen anvendt til Roskildebanen som til *Korsørbanen*, der åbnede 17.4.1856.

På lignende vilkår anlagde selskabet herefter - ved entreprenør eller ved egen arbejdskraft - følgende baner, som det overtog driften af: *København-Hellerup*,og som sidebane *Hellerup-Klampenborg*, *Hellerup-Lyngby* 1863 og *Lyngby-Hillerød-Helsingør* 1864 (Nordbanen: Lov af 19.2.1861, koncession af 9.12.1861), *Roskilde-Køge-Vordingborg-Masnedssund* (Sydbanen) 1870 og *Orehoved-Nykøbing F* 1872 (lov af 21.6.1867, koncession af 24.1. 1868), *Roskilde-Kalundborg*1874 (Nordvestbanen: Lov af 26.2. 1869, koncession af 2. 10.1871) samt *Frederiksberg-Frederikssund* 1880 (lov 71 af 23.5.1873, jf. lov 59 af 24.5.1875, koncesssion af 16.5.1876).

Falsterbanen blev solgt til Privatbanken inden åbningen (lov af 26.2. 1869 §8). I 1874 overtog Lolland-Falsters Jernbaneselskab driften.

Det Sjællandske Jernbaneselskab, hvis kapital fremskaffedes dels ved aktietegning dels ved optagelse af prioritetslån, organiseredes med generalforsamlingen/plenarbestyrelsen som øverste myndighed og en bestyrelse, benævnt *"Kontrolkomiteen"*, der skulle føre tilsyn med den 3 mand store *Direktion* bestående af en administrerende direktør, en regnskabschef og en teknisk direktør. Styrelsens opgaver præciseredes i nye statutter i 1848, approberet 17.3.1848. Med statutændring af 30.5.1855, approberet 10.7. s.å. fik staten ret til at vælge en af de tre direktører og 3 af de 6 medlemmer af Kontrolkomiteen.

I begyndelsen opererede Det Sjællandske Jernbaneselskab med en fagdeling, der knyttede sig til den administrerende direktør, den tekniske direktør og kassedirektøren. Driften og ikketekniske anliggender henhørte under den administrerende direktør, under hvem korrespondancen og dermed sekretariatsfunktionen var henlagt. Til at forestå nyanlæg ansattes direkte under Direktionen en overingeniør. Ingeniørkaptajn J.C.G.Hedemann knyttedes til disse opgaver, medens major I.C.F.Dreyer ledede projekteringen af flere af de tidligste anlæg. I 1874 gennemførtes en organisationsplan, der byggede på en faglig opdeling i et Hovedkontor med Sekretariat og Regnskabskontorer samt en Baneafdeling, en Maskinafdeling og en Driftsafdeling. Ledelsen af selskabet henlagdes til Kontrolkomiteen og Direktionen.

Selskabets forhold til staten bestemtes ved kundgørelse af 15. 3.1845, ved de nævnte koncesssioner og ved instruksen for Den kgl. Kommissarius for de Sjællandske Baner af 1844, se s.990.

Kommissarius varetog det løbende administrative tilsyn og kontakten mellem selskabet og regeringen. Det tekniske tilsyn ved anlægsarbejder overdroges en kontrollerende ingeniør, som udpegedes fra Landetatens Ingeniørkorps. Overtilsynet varetoges til 1848 af Jernbanekommissionen og Rentekammeret, derefter af Indenrigsmin. (se Off. Arbejder s.237). Enkelte love ekspederedes dog gennem Finansmin., ligesom Finansmin. sædvanligvis hørtes i sager af større økonomisk betydning for staten.

I lov om rentegaranti af 27.2.1852 §6 (fremsat af finansministeren) og i de ovf. nævnte efterfølgende anlægslove forbeholdt staten sig ret til at overtage aktierne 25 år efter banernes åbning. Med dette udgangspunkt forhandlede Finansmin. betingelserne for en statsovertagelse igennem i 1879. Ved lov 89 af 2.7.1880 bemyndigedes finansministeren til at afslutte overenskomst med selskabet, der opløstes 19.10.1880. I regnskabsmæssig henseende betragtedes selskabet dog som overtaget af staten pr. 1.1.1880.

Under navnet *Sjællandske Statsbaner* fortsatte selskabet med samme ledelse og med den hidtidige administrerende direktør som direktør under Indenrigsmin. til 1.10.1885, hvor selskabet sammenlagdes med De Jysk-Fynske Jernbaner til De Danske Statsbaner.

Inden da var *dampskibs- og færgeforbindelserne* blevet henlagt under Direktionen for de Sjællandske Statsbaner ved bek. 57 af 27.3.1883, jf. lovene af 23.4.1881 om etablering af en færgerute Korsør-Nyborg og Masnedø-Orehoved. Driften igangsattes 1.1. 1884 (Storebælt) og 15.1.1884 (Masnedø), efter at den dampskibstrafik, postvæsenet hidtil havde administreret dels på Storebælt dels på Korsør-Kiel-ruten (nedl. 1914) var blevet overtaget med virkning fra 1.4.1883.

Arkivet: Arkivet er udskilt fra Generaldirektoratet for De Danske Statsbaners arkiv. Dette arkiv er under ordning, og udskillelsen er ikke fuldført (i 1990); ikke udskilte arkivalier må søges i afleveringerne fra DSB (s.1005ff.).

Det Sjællandske Jernbaneselskabs og Sjællandske Statsbaners arkiv udgør et hele fra 1844 til 1885. (De Danske Statsbaner benyttede derefter De Jysk-Fynske Jernbaners arkivsystem, se s.1020). Ved siden af det egentlige direktionsarkiv er der kun svage spor efter selvstændig arkivdannelse. Baneingeniøren/Baneafdelingen havde dog egen kopibog fra embedets oprettelse i 1856.

Journalen betegnedes indtil 1858 "Direktionens resolutions-

protokol" (med register foran). Registret indeholder emneord og navne i alfabetisk rækkefølge, og herfra henvises der til journalen. Adskillige sager er ikke noteret med emneord, men ved den myndighed, der har været involveret i sagen, f.eks. Kontrolkomitéen eller Indenrigsministeriet. I journalen henvises der såvel til sagen (nr.), der evt. kan være fremvist, som til udgående skrivelse med et toleddet brev- og dato-nummer (kun dag, ikke måned) i kopibogsrækken.

Til kopibogen findes en "korrespondancejournal", der er en postbog over udgåede skrivelser, samt et register grupperet efter emne og/eller modtager.

Kun et mindre antal sager er henlagt i rækken af journalsager. Ved hjælp af afleveringsfortegnelsen kan der imidlertid søges i rækkerne af såkaldte rumsager, anlægssager (henlagt efter journalnummer) og andre udtagne sager.

Regnskabsbøger, herunder regnskaber vedr. pensionskasse, personalefortegnelser, ansøgerprotokoller samt materielbøger er afleveret af DSBs Bogholderi (aflevering 1916) og midlertidigt indordnet som en del af dettes arkiv. Deklarationer og kontrakter er i DSBs arkiv: Baneforvaltningen, Det Sjællandske Distrikt 1885-93.

Henvisninger: L.Koefoed: *Danmarks, Norges og Sveriges Jernbaner*, 1884 s. 86-115. *De Danske Statsbaner 1847-1947*, 1947 s.21 -79, 174-176. Poul Thestrup: *Jernbanekommissariaterne*, Odense 1982 s. 64-66. Selskabets årsberetninger er trykt.

Landetaten (Tillæg): Ingeniørkorpset, Civile chefsarkiver vedr. vej- og jernbanetjenesten, Major I.C.F.v. Dreyers arkivalier vedr. jernbaneanlæg 1853-57 (I s.621-22).

Tegninger: Rothes og Hedemanns tegningsarkiver, se s.1953.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelsen omfatter ikke protokoller og regnskabsbøger, der ikke er registreret (1990). For regnskabsbøgernes vedkommende henvises til Danske Statsbaner, Bogholderkontoret, Aflevering 4.1.1916 (s.1026).

Plenarbestyrelsen

Indhold: Forhandlingsprotokol 1854-58.

Kontrolkomiteen

Indhold: Forhandlingsprotokol 1844-58. Kopibog 1847-62. Kontrolkomiteens sager vedr. Korsørbanens fuldførelse 1846-55.

Direktionen

Indhold: Forhandlingsprotokol 1857-85. Journalregistre 1857- 85. Sagsregister til sager indgåede til direktionen 1854-77. Direktionens resolutionsprotokolm. registre 1848-58. Journaler 1858-85. Brevbog (Postbog) over udgåede skr. 1848- 85. Registertil kopibog 1857-85.Kopibog 1847-85. Journalsager 1844-1885.

Udtagne sager: Generalforsamlinger 1851-1880, Driftsberetninger 1848-77. Budgetsager 1848-1885/86. Sager vedr. lån 1848 -78. Kontrakter 1842-85. Anlægs-, bygge- og ekspropriationssager for København-Korsør 1845-56. Sager vedr. den kontrollerende ingeniør 1853-56. Sager vedr. anlæg m.m. af Københavns Hovedbanegård og Havnebane 1863-85. Anlæg, materielanskaffelser m.m. til Nordvestbanen 1868-76. Do. vedr. Frederiksundsbanen 1875-80. Do. vedr. Sydbanen 1861-1884. Do. vedr. Nordbanen 1848-71. Anskaffelser af rullende materiel 1846-90. Personalesager 1844-80. Sager vedr. arbejderne ved anlæg 1845-47. Retssager 1845-85. Assurance 1847-79. Lønnings-, tjeneste-, takst- og befordringsreglementer 1845-70. Tryksager, køreplaner m.m. 1847-1907.

Anlægsarkiv: Journalsager 1861-85.

Rumsager 1846-85: Overenskomster. Personalesager. Instrukser. Budgetter. Bevillinger på finansloven. Signalsystemer. Telegraf. Køreplaner. Anskaffelse af materiel. Isbådstransporter på Storebælt. Tegninger af stationer m.m. Dampfærgeforbindelser. Gæstgiverier på stationerne. Uniformer. Skatter. Lokaler til postvæsenet. Afregninger med Krigsministeriet. Overkørsler. Rentegrantier m.m.

Diverse: Journal for fribefordring 1876-81. Journal over rekvisitioner på levering og arbejder til Hovedkontorets Sekretariat 1879-82. Journal over kontrakter, deklarationer, adkomst- og

andre dokumenter, som opbevares særskilt i Sekretariatet. Register til kontraktsamlingen. Journal for tryksager 1863-87. Byggeregnskab 1844. Stambog over personale 1844- 56. Register til do. Protokol over banernes inddeling og bevogtning 1877-80.

Bogholderkontoret

Indhold: Obligationsprotokol. Protokol over udfærdigelse af prioritetslån, -obligationer og -aktier 1861-75. Drifts- og anlægsregnskab 1878. Kvartalsregnskabsbøger 1845-48. Hovedbog 1845 -86. Register til hovedbog. Journal 1845-86. Hovedbog for de af selskabet overtagne arbejder ved Korsørbanen 1856-57. Journal over do. 1856-57. Hovedbog for Nordvestbanens drift 1875. Journal over do. 1875. Kontrabog for stationerne 1871-82. Materielbøger for hovedmagasinerne og banelinierne 1856-77. Materielbøger 1878-86. Protokol over forskud på ekspropriationsgodtgørelse for den nordsjællandske bane 1862-65. Protokol over beregning af ekspropriationserstatning for Nordbanen 1864-65. Do. for Frederikssundbanen 1879. Do. for 2.spor Hellerup-Klampenborg 1875. Do. for 2.spor København-Roskilde 1872. Do. for Sydsjællandske Banes anlæg 1868. Do. for Falsterbanen 1871. Afregningsbog for Frederikssundbaneanlægget 1877-79. Do. for Sydsjællandske Jernbane 1868. Do. for Falsterbanen 1871. Protokoller over aktiekonverteringer (sterlingaktier) 1873 -80. Kalkulationsbøger 1856-79. Vekselbøger 1856-86. Protokol over toldklarerede genstande til nye baneanlæg 1868-80. Protokol over kørselsudgifter for frit tilbragt gods 1882-86.

Kassererkontoret

Indhold: Hovedkassebog 1844-49. Cassahjælpebøger 1845-47. Kuponbøger med kvittering for ombytning af aktier 1863-80. Kassebog for Nordvestbanens drift 1875.

Baneingeniøren/Baneafdelingen

Henvisning: Assuranceprotokoller, se Danske Statsbaner, Baneafdelingen.

Indhold: Kopibog 1856-85.

Komiteen for Fuldførelse af Den Korsørske Bane

Indhold: Kopibog 1853-54.

Embedsmandsarkiver: J.C.G.Hedemanns arkiv

J.C.G.Hedemann var overingeniør ved anlæggelsen af de fleste sjællandske jernbaner, teknisk tilsynsførende med privatbaneanlæg og medlem af en række kommissioner vedr. jernbaner. Han ansattes som overingeniør ved de sjællandske baner 1885-93. Ved afleveringen til Rigsarkivet henlagdes en del sager vedr. tiden efter 1885 til Danske Statsbaner, Baneforvaltningen: Det Sjællandske Distrikt 1885-1893, se s.1033.

Indhold: Sager vedr. sygekasse og lægevæsen 1861-72. Roskilde Banegård 1870. Kontrakter 1867. Personale 1870-71. Jordarbejde 1868-70. Rowans entreprise 1870. Køge Station 1871-72. Tilbud på jord og stenarbejder 1868. Licitationer 1868. Regnskabsvæsen i almindelighed 1869-71. Salg og bortleje af eksproprierede arealer 1870-71. Erstatningssager og ekspropriationer 1868-72. Ansøgninger 1868-74. Overslag vedr. jernbaner på Sjælland 1868-70. Københavns Banegårds udvidelse 1872-87.

(SMO)

Det Danske Jernbanedriftsselskab 1861-67 2357

Ved lov af 10.3.1861 om anlæg og drift af jernbaner i Kongeriget bemyndigedes regeringen til at indgå kontrakt om anlæg og drift af jernbaner i Jylland og på Fyn. Banernes anlæg finansieredes af staten, mens driften skulle varetages af et til dette formål oprettet aktieselskab. 18.3.1861 sluttedes kontrakt med det britiske entreprenørfirma Peto, Brassey & Betts om anlæg af banerne og oprettelse af et driftsselskab. Statutter for Det Danske Jernbanedriftsselskab stadfæstedes 14.4.1862. Den første banestrækning (Århus-Langå-Randers) åbnedes 3.9.1862. Da afhændelsen

af aktier i driftsselskabet kun lykkedes i ringe grad, blev dette i det væsentlige identisk med entreprenørfirmaet, hvilket fandtes uheldigt under hensyn til den kontrolfunktion, driftsselskabet skulle varetage med hensyn til entreprenørfirmaets leverancer.

Ved lov af 14.3.1867 om statens overtagelse af de Jysk-Fynske jernbaner bemyndigedes regeringen til at erhverve de driftsaktier, som Det Danske Jernbanedriftsselskab havde udstedt eller endnu var berettiget til at udstede for de fuldførte jernbanesektioner i Jylland og på Fyn. Ved kgl. res. af 19.8.1867 overdroges det Indenrigsministeriet som øverste autoritet at forestå banernes drift og vedligeholdelse samt udstyring til driften. Der udpegedes en driftsbestyrer for de jysk-fynske statsbaner, hvis centralforvaltning fik domicil i Århus. På tidspunktet for ophævelse af Det Danske Jernbanedriftsselskab var følgende strækninger åbnet: Århus-Randers, Langå-Holstebro, Nyborg-Strib og Fredericia-Vamdrup.

Det offentliges tilsyn med driftsselskabet og med banerne anlagt iht. 1861-loven udøvedes af Indenrigsmin.s Kontrol med de Jysk-Fynske Baner, se s. 1033.

Indhold: Direktionens forhandlingsprotokol 1862-67. De enkelte direktionsmøder 1862-67. Generalforsamlingernes forhandlingsprotokol 1862-67. Journal 1862-67. Journal for overdriftsbestyrerens kontor 1864-67. De enkelte generalforsamlinger 1862-67. Sagligt ordnede sager (se afleveringsfortegnelse) 1861-67. *(NP/SMO)*

Østjyske Jernbane 1875-81 2375

Med lov 72 af 23.5.1873 bemyndigedes regeringen til at meddele koncession på en jernbane mellem Randers og Grenå, og 5.6. 1875 meddeltes koncession til en komité. Denne overdrog koncessionen til *Randers-Grenå Jernbaneselskab*, der finansierede anlægskapitalen dels ved lån og aktietegning, dels ved tilskud fra staten. Banen, hvis love approberedes 4.9.1873, indviedes 26.8. 1876.

Med lov 43 af 4.5.1875 og koncession af 12.11.1875 til *Århus-Ryomgaard Jernbaneselskab* opstod en konkurrent. Dette selskab, hvis love approberedes 3.12.1877, åbnede banen for drift 1.

10.1877. Forinden var der imidlertid indgået aftale mellem de to selskaber om fælles drift og etablering af en fællesbestyrelse ved overenskomst af 25.9.1875, approberet 27.11.1875 af Indenrigsministeriet med supplerende bestemmelser approberet 5.12. 1877, hvorefter driftsindtægter og -udgifter skulle deles i forhold til banelængden.

Pga. økonomiske vanskeligheder overtog staten pr. 1.10.1881 de to baner (lov 17 af 18.2.1881), hvorefter de indlemmedes i de statsdrevne Jysk-Fynske Jernbaner (ndf.), idet de dog allerede fra 1.4.1881 var blevet drevet for statens regning.

Som privatbane var Østjyske Jernbane underlagt Indenrigsmin.s overtilsyn, mens tilsynet med anlægget og den daglige drift varetoges af Den Kgl. Kommissarius (s.990). Teknisk kontrol ved anlægget varetoges af Overingeniøren for Statsbaneanlæggene (s.1033).

Arkivet, der indeholder driftsbestyrerens sekretariatssager, er henlagt efter et journalnummersystem; journalen er ikke bevaret. De fleste saggrupper har et omfang på mindre end 1 pk.; jf. afleveringsfortegnelsen.

Østjyske Jernbanes arkiv er udskilt fra Generaldirektoratet for De Danske Statsbaners arkiv, som (1990) er under ordning, jf. ndf.

Henvisninger: L.Koefoed: *Danmarks, Norges og Sveriges Jernbaner*, 1884 s.130-133.

Indenrigsmin. (Off. Arbejder), Jernbanejournal nr. 1880/E 2476.

Indhold: Kopibog 1876-81. Journalsager 1876-81. *(SMO)*

Jysk-Fynske Jernbaner / Direktoratet for de Danske Statsbaner i Jylland-Fyn 1867-85 2376

GENERALDIREKTORATET FOR DE DANSKE STATSBANER 1885- 41

Mens de sjællandske jernbaner blev anlagt og drevet som privatbaner, anlagdes de første jernbaner i Jylland-Fyn for statens

regning af det engelske selskab, Peto, Brassey and Betts, iht. lov af 10.3.1861 og koncession af 18.3.1861. Driften overtoges af et privat selskab, Det Danske Jernbanedriftsselskab (se ovf.), som 11.5.1866 måtte standse betalingerne. Regeringen søgte herefter forgæves at overdrage selskabet til Det Sjællandske Jernbaneselskab (s.996). Ved lov af 14.3.1867, jf. lovene af 26.11.1868, 9.12. 1871 og 50 af 20.3.1876, overtog staten driften af *De Jysk- Fynske Jernbaner (JFJ)*, som herefter lededes af en driftsbestyrer, fra 1869 af en direktør, der var underlagt Indenrigsministeriet (Off. Arbejder).

Ved statens overtagelse af driften 1.9.1867 omfattede den banerne Nyborg-Odense-Middelfart-Strib, Fredericia-Vamdrup-Far ris, Århus-Randers og Langå-Struer-Holstebro. Da staten i 1880 overtog Det Sjællandske Jernbaneselskab, forblev banerne på Sjælland og de jysk-fynske baner, der siden midten af 1870'erne var blevet benævnt *De Danske Statsbaner i Jylland-Fyn*, adskilte under de hidtidige ledelser og organisationsformer indtil 1885.

Grundlaget for en fælles organisation skabtes ved kgl. anordning 57 af 17.4.1885, hvorved der oprettedes et embede som generaldirektør for *De Danske Statsbaner*, senere *Danske Statsbaner (DSB)*. Samtidig ophævedes de hidtidige bestyrelser. De organisatoriske forhold fastlagdes nærmere ved bek. 164 af 5.9. 1885, og 1.10.1885 overflyttede den hidtidige direktør for De Jysk-Fynske Jernbaner sin administration til København, hvor der nu opbyggedes en ny centralledelse, som i det væsentlige svarede til den jysk-fynske organisationsplan som fastlagt i bek. 60 af 25.4.1878. En midlertidig organisationsplan, udstedt af Indenrigsmin. 5.5.1887 med virkning fra 1.10.1887, afløstes først med lov 65 af 12.4.1892, der endeligt fastlagde statsbanernes organisatoriske forhold.

Opgaver

JFJ/DSB fik til opgave at forestå *driften* af de statsejede baner, dvs. hovedjernbanerne samt visse sidebaner. Endvidere forestod JFJ/DSB i perioden 1867-79 og fra 1916 forberedelsen og udførelsen af *statsbaneanlæggene*, jf. ndf. Foruden nyanlæg og indkorporeringen af de sønderjyske statsbaner i 1920 har DSB overtaget en række privatejede baner, ligesom DSB for statens regning har drevet en række private jernbaner.

Foruden jernbaner anlagde og drev JFJ/DSB en række *overfarter*. Den første var jernbaneoverfarten Strib-Fredericia, der åbnede 19.3.1872 (lov af 28.5. 1870). Fra De Sjællandske Statsbaner overtoges Storebælts- og Masnedø-Orehoved-overfarterne samt dampskibsruten Korsør-Kiel. Senere kom flere ruter til, bl.a. bilfærgeruten Halskov-Knudshoved (1957). Kombinerede vej- og banebroer er blevet anlagt af DSB, der også overtog ansvaret for vedligeholdelsen.

Pr. 1.4.1932 påbegyndte DSB *rutebildrift*. Som erstatning for en række godstog etableredes 1949 stykgodskørsel med lastbil, dels ved oprettelse af nye, dels ved overtagelse af bestående *fragtmandsruter*.

I 1922 opstod betegnelsen *Statsbanerens Rejsebureau*. Siden 1889 havde der været drevet rejsebureaulignende virksomhed, men fra 1922 omfattede den tillige hotel- og flypladsreservering o.l. på linie med private rejsebureauer. Det første bureaulignende kontor i udlandet åbnedes i Berlin 1909. Af andre *koncernlignende aktiviteter* kan nævnes restaurations- og kioskvirksomhed på stationer, overfarter og i tog.

DSB engageredes i færgefarten på Øresund, først som aktionær i A/S Dampskibsselskabet Øresund, senere Øresundsselskabet (DS). 1972-89 var DSB sammen med Østasiatisk Kompagni aktionær i Alfragt A/S, hvis hovedaktivitet var markedsføring af en række transportydelser til lands og til vands og i luften. Endelig var DSB medstifter og medejer af de kooperative europæiske selskaber, Interfrigo, stiftet 1960 med henblik på kølevognstrafik pr. bane, og Intercontainer, stiftet 1967 med henblik på transport med containere.

Iht. lov 272 af 23.5.1973 fungerede DSB som departement for Statsvirksomheden Bornholmstrafikken, der havde overtaget A/S Dampskibsselskabet Bornholms aktiviteter.

Rammerne for DSBs virksomhed fastlagdes ved lovgivning. Nyanlæg og baneovertagelser - såvel som nedlæggelse af strækninger - skete iht. særskilt lovgivning. Nyanlæg kontrolleredes af Den Kgl. Kommissarius, f.s.v. angik besigtigelse, ekspropriation m.m., se s.990. Struktur og organisation bestemtes ved styrelseslove, jf. ndf. Forholdet til offentligheden og den offentlige sikkerhed fastlagdes ved politireglementer og banepolitilove (Lovtid. 1876 nr. 2-3), jf. lov 85 af 11.5.1897, der afløste forordning af 5.5.1847. Befordringsforpligtelser og takster blev oprindeligt

fastsat administrativt, men derefter iht. lov, første gang lov 62 af 24.4. 1896. Også personalets lønninger fastsattes ved lov, enten i styrelseslov eller ved særskilte lønnings- og normeringslove eller bek., første gang bek. 61 af 25.4.1878.

Ved kgl. anordn. 113 af 29.9.1886 oprettedes et Jernbaneråd (atter oprettet 1915, se s.994), som Statsbanernes ledelse skulle rådføre sig med i vigtigere spørgsmål.

Indtil styrelsesloven af 1915 sorterede direktøren/generaldirektøren under Indenrigsmin., senere Min. for Offentlige Arbejder (s.237). Til da behandledes alle ikke-løbende sager i ministeriet. Arten af disse sager fremgår af min.s skr. af 23.4.1888 og reglement for Generaldirektionen af 22.12.1903. Med styrelsesloven af 1915 fik generaldirektøren status som departementschef, og dermed blev behandlingen af "ministeriesagerne" overført til Generaldirektoratet. Således udarbejdedes lovforslag vedr. DSB herefter i Generaldirektoratet.

Regnskabsrevisionen foretoges af Min. for Offentlige Arbejder indtil 1904, hvor den overgik til Finansmin.s 2. Revisionsdepartement, jf. s.1809. Ved styrelseloven af 1915 overgik den til kontrolrevisoren ved DSB.

Til den ekspanderende *rutebil- og vognmandskørsel* krævedes koncession, der søgtes hos og bevilgedes af de berørte kommunalbestyrelser eller amtsråd og i tilfælde af uenighed af ministeren for offentlige arbejder med hjemmel i lov 166 af 4.7.1927 om omnibus- og fragtmandskørsel og bek. 170 af s.d. Fra 1950 blev tilladelsen givet af de såkaldte trafikudvalg, hvoraf der stort set var et i hvert amt, eller af Landsnævnet for Omnibus- og Fragtmandskørsel (lov 257 af 27.5. 1950).

Forvaltningen 1867-1915

For De Jysk-Fynske Jernbaners driftsbestyrer/direktør oprettedes der et *Hovedkontor*. Den daglige drift varetoges af en overdriftsinspektør, en overbaneingeniør og en overmaskiningeniør, der var ledere af de enkelte driftsforvaltninger. Ved bek. 60 af 25.4.1878 fastlagdes en organisationsplan, hvorefter De Jysk-Fynske Jernbaner lededes af en direktør med et Sekretariat og et Kassekontor. Til sin medhjælp havde han de nævnte driftsforvaltninger (linieforvaltninger) samt en Regnskabsafdeling. Sekretariatet, der betegnedes *Direktoratet*, tog sig af alle almindelige og organisatoriske sager, finanslovssager samt visse vigtigere sa-

ger, der indkom fra linjeforvaltningen, bl.a. tariffer og køreplaner. Omtrent samtidig overførtes *Overingeniørembedet ved Statsbaneanlæggene* fra direktøren til Indenrigsmin., se ndf.

For den i 1885 oprettede DSB-fællesforvaltning var det i hovedtræk principperne fra De Jysk-Fynske Jernbaner, der blev lagt til grund ved opbygningen af den nye administration. Arkivmæssigt er der ikke nogen skillelinie ved året 1885. If. bek. 164 af 5.9.1885 om en foreløbig ordning hørte der under generaldirektøren dels en Centralforvaltning, dels Linieforvaltningen. *Centralforvaltningen* havde den almindelige ledelse af Statsbanerne og de tilhørende skibs- og færgeforbindelser. Den udvidedes til foruden generaldirektørens *Sekretariat*, *Kassekontoret* og *Regnskabsafdelingen* også at omfatte et *Teknisk Kontor* og et *Tarifkontor*. Centralforvaltningen deltes i 4 afdelinger. *Linieforvaltningen*, som besørgede den daglige ledelse af de egentlige drifts- og vedligeholdelsestjenester, deltes i to "distrikter" for henholdsvis det sjællandske og det jysk-fynske statsbanenet. I hvert "distrikt" lededes linieforvaltningen af en overbaneingeniør, en overmaskinmester og en overdriftsinspektør. Linieforvaltningen i Århus lededes af en kommitteret som formand. I øvrigt opretholdtes der filialkontorer i Århus til kasse- og bogholderivirksomheden og revisionen af udgifter.

Mens Overingeniørembedet ved Statsbaneanlæggene i Jylland-Fyn forblev under Indenrigsmin., oprettedes et *Overingeniørembede vedr. Nye Anlæg på Sjælland* under generaldirektøren.

En midlertidig organisationsplan, der trådte i kraft 1.10.1887, videreførte i store træk den i 1885 indførte organisation. Centralforvaltningens 4 afdelinger udgjordes fortsat af Sekretariatet (I. Afd.), Bogholderi-, Kasse- og Revisionskontorer samt Tarifkontoret og nu også et Statistisk Kontor (II. Afd.), Teknisk Kontor omfattende både maskin- og banetjenesteområdet (III. Afd.) samt overadministrationen af sager vedr. trafiktjenesten, herunder Køreplanskontoret (IV. Afd.). I Århus fortsatte den kommitterede og kasse- og bogholderikontorerne. - Lillebælts-overfarten, der hidtil havde hørt under den jysk-fynske linjeforvaltning, og Storebælts-overfarten, der havde hørt under den sjællandske, forenedes nu i en ny *Søfartsforvaltning*, hvis leder, søfartschefen, sorterede direkte under generaldirektøren sammen med linieforvaltningscheferne, nu under navn af bane-, maskin- og trafikchefer. DSBs overstyrelse bestod herefter af ge-

neraldirektøren, der i den almindelige ledelse blev bistået af afdelingscheferne og i den daglige ledelse af linieforvaltningscheferne samt af en overingeniør for de sjællandske nyanlæg.

Den geografiske tvedeling af linieforvaltningen og væksten i Statsbanernes personale og administration gav anledning til politisk kritik. Med styrelsesloven af 12.4.1892, der fik virkning fra 1. 4.1893, afskaffedes stillingerne som afdelingschef i Centralforvaltningen og erstattedes af to kommitterede som generaldirektørens medhjælp samt af kontorchefer som ledere af de eksisterende kontorer. I driftstjenesten ophævedes den geografiske opdeling til fordel for et funktionsprincip. Linieforvaltningen lededes herefter af cheferne for Bane-, Maskin- og Søfartsafdelingerne. Kun Trafikafdelingen var fortsat delt i to med hver sin chef. Stillingen som kommitteret i Århus og filialkontorerne, med undtagelse af Kassekontoret, nedlagdes.

Bestemmelserne vedr. organisationen blev gentaget i lov 52 af 26.3.1898 om statsbanedriftens ordning. Fra politiske side ønskedes imidlertid decentralisering, og med lov 81 af 15.5.1903 (i kraft 1.4.1904) og lov 167 af 27.5.1908 henlagdes styrelsen af Statsbanerne til en *Generaldirektion* bestående af generaldirektøren og direktørerne for Bane-, Maskin- og Trafikafdelingerne samt Regnskabsafdelingen. Søfarten lagdes under Trafikafdelingen, idet skibsingeniøren dog underlagdes Maskinafdelingen. Dermed fjernedes det hidtidige administrationsled mellem generaldirektøren og linieforvaltningen, idet Generaldirektionen dog bevarede et Sekretariat, der omtrent som hidtil behandlede sager vedr. organisation, personale og budget. De øvrige kontorers opgaver i den tidligere Centralforvaltning henlagdes nu under de respektive fagdirektører. En central Regnskabsafdeling blev dog opretholdt. Ved maskinværkstederne (*Centralværkstederne*) i København og Århus med filialværksteder, der hidtil havde været ledet af en ingeniør i maskinchefens kontor, indsattes bestyrere, der henlagdes direkte under direktøren for Maskinafdelingen. *Laboratoriet* i København, der foretog laboratorieundersøgelser af indkøbte varer, især metaller, brændsel, olie og gummi, blev også henlagt under direktøren for Maskinafdelingen. Sagsfordeling mm. fastsattes i et reglement udfærdiget af ministeriet 22.12.1903. Heri bestemtes dels, at alle vigtigere sager skulle behandles af Generaldirektionen i fællesmøde, dels hvilke sager der skulle forelægges for ministeren. DSBs overstyrelse var herefter indskrænket til generaldirektøren og fagdirektørerne samt en generalsekretær som medhjælper for generaldirektøren.

På det lokale plan inddeltes Statsbanerne i kredse, som hver lededes af en trafik-, bane- og maskinbestyrer, som stod direkte under hver deres respektive direktør.

Tjenstlige forseelser var hidtil blevet behandlet af den pågældende tjenestemands overordnede, men efter kritik blev der pr. 1.6.1906 oprettet et embede som *auditør ved Statsbanerne* med henblik på ensartet behandling af retssager opstået i tjenesten, se s.995. Med lov 59 af 1.4.1911 ansattes auditøren direkte under Min. for Offentlige Arbejder med den opgave at foretage undersøgelse og afgive indstilling i sager vedr. uheld ved statsbanerne og tjenesteforseelser.

Styrelsesloven af 1915

Efter kritik af den kollegiale ledelsesform tilbageførtes den øverste ledelse til generaldirektøren, som endvidere fik tillagt status som departementschef (lov 133 af 10.5.1915 om statsbanernes styrelse; i kraft 1.10.1916). Under generaldirektøren stod de 4 faglige afdelinger samt *Generalsekretariatet*, der opdeltes i tre ekspeditionskontorer ledet af generalsekretæren. Som følge af Generaldirektoratets status som departement henlagdes til Generalseksretariatet foruden sagerne vedr. organisation, personale og budget også de sager, der før var blevet behandlet og afgjort i ministeriet. Søfartssagerne samledes i en særlig tjenste under Trafikafdelingen (skibsingeniøren og maskintekniske forhold havde 1903-16 hørt under Maskinafdelingen).

Som ledere af den egentlige drift indsattes der distriktschefer i 3 distrikter med hovedsæde i København, Århus og Struer. *1. Distrikt* omfattede Sjælland og Falster, *2. Distrikt* Fyn og Esbjerg-Fredericia-Frederikshavn med sidebaner samt Århus-Grenå og Randers-Ryomgård og *3. Distrikt* de resterende baner. De sønderjyske baner deltes mellem 2. (øst) og 3.Distrikt (vest). 31.1.1932 nedlagdes 3.Distrikt, hvorefter 2. Distrikt omfattede Jylland-Fyn. Til distriktsledelsen knyttedes foruden sekretariat med regnskabsfører, en bane-, maskin-, trafik- og signaltjeneste. De 3 distrikters tjenester deltes i sektioner. Hver sektion var selvstændigt arkivdannende og blev efterhånden et mellemled mellem distriktet og de enkelte arbejdspladser.

Med styrelsesloven af 1915 fik banerne således en styrelse med to instanser: Den centrale overledelse med økonomisk ansvar og med beføjelser som et departement og en distriktsstyrelse til stedlig ledelse af den egentlige jernbanedrift.

Ved 1915-loven blev ansvaret for anlæg af statsbaner tilbageført til generaldirektøren. Formelt set var anlæg af jernbaner hidtil blevet ledet af *Statsbaneanlæggene* eller *Overingeniørembedet for Nye Statsbaneanlæg*, som var en særskilt institution under Indenrigsmin., der havde til opgave at forestå ledelsen af forarbejder til nye statsbaneanlæg og udførelsen heraf, ligesom det påhvilede embedet at deltage i besigtigelses- og ekspropriationsforretninger og at assistere Kgl. Kommissarius (s.990) især vedr. tekniske spørgsmål. I en række tilfælde udpegedes Statsbaneanlæggene af regeringen til at føre tilsyn som *kontrollerende ingeniør* ved anlæg af private jernbaner.

Allerede ved de tidligste private baneanlæg både i Jylland-Fyn og på Sjælland havde staten udpeget en kontrollerende ingeniør til at varetage forberedelsen af kontraktafslutninger samt sikre kontrollen med udførelsen af arbejderne. Et særligt forhold opstod i forbindelsen med anlægget af de første jysk-fynske baner. Anlægget blev betalt af staten, men driften overdraget et private selskab, Det Danske Jernbane-Driftsselskab (s.1003). Kontrollen med anlæggene og selskabet overlodes den såkaldte *Indenrigsministeriets Kontrol med de Jysk-Fynske Baner*. 1862-63 var tilsynet fordelt mellem 2 personer og benævnt henholdsvis Indenrigsmin.s Økonomiske Kontrol ... og Indenrigsmin.s Tekniske Kontrol ... (ministeriets skr. af 16.6 og 28.6.1862), men fra 1863 blev de to opgaver samlet. Ved statsovertagelsen af de *jysk-fynske baner* ansattes den hidtidige leder af Indenrigsmin.s Kontrol som overingeniør under driftsbestyreren/direktøren (instruks af 14.4.1869) med den opgave at lede forberedelsen og udførelsen af nyanlæg, men ved kgl. res. af 18.8.1879 kom embedet igen til at sortere direkte under Indenrigsmin. for jysk-fynske anlægs vedkommende.

For *Sjællands* vedkommende bevaredes den oprindelige ordning, hvorefter der under Direktionen var ansat en teknisk konsulent. Ved sammenlægningen i 1885 ansattes den sjællandske overingeniør således under Generaldirektoratet. Med lov 12.4. 1892 bortfaldt embedet pr. 1.4.1893, og dets opgaver henlagdes under den jysk-fynske overingeniør.

I praksis var overingeniørembedet nært knyttet til statsbanerne; N.H. Holst, der var driftsbestyrer/generaldirektør 1867 -89, var kontrollerende ingeniør i Jylland-Fyn 1861-67 og efterfulgtes af sin medarbejder, I.V. Tegner, som overingeniør 1867 -1906 og som generaldirektør 1889-1902.

Med lov 81 af 15.5.1903 §1 blev det bestemt, at statsbaneanlæggene kunne henlægges under Generaldirektionen, og overledelsen henførtes derefter til Generaldirektionen fra 1.4.1906. Virksomheden blev dog fortsat udøvet af ingeniører m.fl. uden for DSBs organisation indtil styrelsesloven af 1915. Men også efter 1915 hørte anlægsvirksomheden, der efterhånden fik navn af Anlægstjenesten, under en særlig overingeniør.

Forvaltningen 1916-

I store træk bibeholdtes principperne fra DSB-styrelsesloven af 1915 indtil 1970. Der skete dog visse omlægninger af sagsområder, og nye kontorer oprettedes:

I 1922 udnævntes en kommitteret for handelssager, et embede der pr. 1.4.1943 omdannedes til *Handelsafdelingen*.

Med lov 40 af 25.2.1925 om styrelsen af statsbanerne fik generaldirektøren til sin medhjælp 5 mod før 4 afdelinger. Det hidtidige Generalsekretariat omdannedes nu til en *Personaleafdeling*, og alle afdelinger behandlede herefter de såkaldte ministerielle sager, der i 1915 var blevet overført fra ministeriet til Generaldirektoratet.

1.1.1931 omlagdes afdelingernes sagsområder: Personaleafdelingen sammenlagdes med Regnskabsafdelingen, og Trafikafdelingen fik tilført tarifsagerne. I 1937 omorganiseredes der igen, således at trafik- og personaleområdet samt tarif- og regnskabsområdet kom til at udgøre hver sin afdeling. Fra 1.4.1953 udskiltes igen en selvstændig Trafikafdeling og en selvstændig Personaleafdeling (lov 419 af 17.12.1952). Personaleafdelingen fik fra 1.4.1958 også sager vedr. DSBs organisation under sig og betegnedes herefter Personale- og Organisationsafdelingen.

Lov 114 af 7.4.1932 om nedlæggelse af sidebaner i Sønderjylland og trafikforholdene på Als forudsatte, at DSB skulle have eneret på *rutebilkørsel* i Sønderborg amt. 1.7.1932 indledte DSB kørslen i Sønderborgområdet. Nogle måneder senere begyndte DSB endvidere at overtage hidtil private rutebilruter rundt om i landet. Den overordnede ledelse af denne opgave henlagdes til

Trafikafdelingen, der således fik både en *Rutebilafdeling* og en Søfartsafdeling, senere s.k. tjenester, under sig. Det tekniske tilsyn henlagdes dog oprindeligt til chefen for Maskinafdelingen. Den daglige ledelse udførtes af stedlige driftsledere, der uden om distrikterne var direkte underlagt Generaldirektoratet.

Lov 109 af 1.4.1969 ophævede styrelsesloven af 1925. 1969-loven omhandlede kun generaldirektørens myndighedsområde. De nærmere bestemmelser om organisationen kunne herefter fastsættes af ministeriet, der i cirk. 68 af 1.4.1970 bestemte, at den hidtidige distriktsinddeling og -ledelse bortfaldt. Ansvaret for den daglige drift af jernbaner, skibsruter, bilruter samt nyanlæg overførtes påny til afdelingscheferne for Generaldirektoratets 6 afdelinger, der nu var: Administrationsafdelingen, Kommerciel Afdeling, Økonomiske Afdeling samt Baneafdelingen, Maskinafdelingen og Trafikafdelingen. 1.4.1971 genoprettedes Generaldirektørens Sekretariat.

Pr. 1.9.1975 omlagdes påny en række funktioner: Trafikafdelingen erstattedes af en Afsætnings- og Produktionsafdeling, der tilførtes områder fra Maskinafdelingen (maskindepoter) og fra Kommerciel Afdeling, der nedlagdes. Også Tarifkontorets sagsområder fordeltes på flere kontorer i denne nye afdeling. Personaleafdelingen genopstod, mens Administrationsafdelingen forsvandt. Året efter udskiltes fra den gamle Trafikafdeling et særligt kontor for koncernlignende aktiviteter, dvs. bortforpagtning af kiosker og restauranter.

Med cirk. 137 af 1.7.1977 brød DSB endegyldigt med den traditionelle funktionsopdeling. Generaldirektøren skulle som departementschef udføre sekretariatsmæssige opgaver for ministeren, og til erstatning for afdelingerne oprettedes en række *hovedansvarsområder*, hvis chefer var medlemmer af DSB-Direktionen, og hvori indgik opgaver af *tværfunktionel* karakter. Direktionen udgjordes af direktørerne for Afsætnings- og Produktionsafdelingen, Baneafdelingen, Maskinafdelingen, Regnskabs- og Forsyningsafdelingen, Økonomi- og Planlægningsafdelingen. På lokalt plan indførtes der områdedrift.

I 1952 oprettedes der ved forsvaret en stillling som forbindelsesofficer til DSB. Korrespondance m.m. 1952-89 er i Rigsarkivets 3. Afd. (Forsvarets Arkiver).

Pension og sygdom

Med styrelsesloven af 1892 indførtes der pensionsregler for fast ansatte medarbejdere. Ansatte ved de sjællandske jernbaner, som forud for 1.4.1887 havde været medlemmer af De Sjællandske Jernbaners Pensionskasse (stiftet 1.4.1859), kunne fortsætte heri, idet staten overtog kassen. Mellem 1887 og 1892 kunne månedslønnede ansatte, der ikke var medlem af pensionskassen, foretage selvpensionering gennem opsparing af egne bidrag. En lignende ordning var indført med bestemmelser af 10.5. 1869 for månedslønnede ved de jysk-fynske statsbaner.

I 1848 etableredes der en sygekasse, som 1885 videreførtes i De Sjællandske og Falsterske Statsbaners Sygekasse og i Syge- og Begravelseskassen ... ved De danske Statsbaner i Jylland og Fyn. Sygekasserne sammenlagdes pr. 1.4.1934 til DSBs Sygekasse, der henlagdes under Personaleafdelingen.

Arkivet

DSBs arkiv er karakteriseret af omfattende kassationer, af afleveringer, som hver for sig er foregået over en lang periode, samt af en ringe ordningstilstand ved afleveringen.

I DSBs arkiv indgår afleveringer indtil ca. 1970 fra de arkivskabende kontorer og enheder, der i det væsentlige har været knyttet til de enkelte funktioner uanset sammenlægninger, udskillelser og kontoropdeling. Med enkelte undtagelser (sager vedr. befordring af hoffet) er der ikke modtaget afleveringer fra Trafikafdelingen med herunder hørende Køreplanskontor, Tog- og Stationstjeneste samt rutebil- og søfartsvirksomhed.

Arkivet er under ordning (i 1990). Herunder foretages udskillelse af forgængerinstitutionernes arkiver, som i sin tid overtoges af DSB. Det drejer sig om arkiverne fra Det Sjællandske Jernbaneselskab (1844-85), Det Danske Jernbanedriftsselskab (1861-67) samt Indenrigsministeriets Kontrol med de Jysk-Fynske Baner (1862-67), De Jysk-Fynske Statsbaner (1867-1885; se nærmere ndf.) og København-Slangerup Banen (1906-48). Udskillelsen er ikke gennemført (i 1990), og de endnu ikke udskilte dele af disse arkiver må derfor indtil videre søges i arkivafleveringerne fra DSB.

Af samme grund er visse arkiver fra *DSBs lokale institutioner* medtaget her. Det drejer sig bl.a. om 1.Distrikts Banetjeneste (Sjælland-Falster). Andre arkiver fra den lokale DSB-admini-

stration i Jylland/Fyn er afleveret til Landsarkivet i Viborg, nemlig arkiverne fra 2. Distrikts Sekretariat, Trafiktjeneste og Banetjeneste med underordnede sektioner samt 3. Distrikts Sekretariat og Banetjeneste.

Væsentlige dele af arkivet er *uregistreret*, eller der foreligger kun yderst summariske afleveringsfortegnelser. Det gælder først og fremmest det meget store antal sager, kopibøger m.m., der er afleveret vedr. de såkaldte statsbaneanlæg, der også omfatter privatbaneanlæg, og bogholderi- og regnskabsakivalierne. Til Bane- og Maskinafdelingernes jornalsager er der udarbejdet detaljerede afleveringsfortegnelser. Det samme gælder med visse undtagelser for arkiverne fra JFJs og DSBs sekretariater. I hovedsagen er de interne hjælpemidler til arkivsøgning (journaler, postbøger, kopibøger mv.) bevaret og afleveret.

DSBs *arkivsystem* fortsatte i 1885 efter de principper, der var blevet indført ved JFJ i 1867. Der er således ikke noget arkivmæssigt skel ved 1885 i arkiverne fra sekretariats- og bogholderikontorerne og fra Baneafdelingen. Dele af sekretariatsarkivet er dog efter aflevering blevet delt i et JFJ- og et DSB-arkiv (jf. ndf.), mens arkivalier vedr. alle øvrige JFJ-forhold indgår i arkiver, der fortsætter uden brud som DSB-arkiver efter 1885.

JFJ- og DSB-arkiverne består af et antal arkiver fra de *arkivskabende kontorer* i centralforvaltningen og fra de enkelte driftsafdelingers arkivskabende sekretariater, hyppigt benævnt hhv. Bane-, Maskin- eller Trafikkontoret. De enkelte kontorers arkiver er i hovedsagen ensartet opbygget med visse variationer over tid og fra arkiv til arkiv, især hvad angår henlæggelsessystemet. I Maskinafdelingens arkiv fortsættes protokolrækkerne fra de sjællandske baner, ligesom afdelingens arkivsystem på enkelte punkter afviger fra de øvrige afdelingers.

Det centrale hjælpemiddel ved søgning er *postbøgerne*, der førtes for såvel indgående som udgående skrivelser. I Maskinafdelingen betegnedes postbogen "journal". Postbøgerne kan benyttes, når en skrivelses eller ekspeditions dato er kendt. I postbøgerne fik alle breve et nummer (fra 1.8.1885 lige numre for udgåede og ulige numre for indgåede), og der noteredes henvisning til henlæggelsen samt sidetal i journalen. I postbog for udgående skrivelser henvistes til sidetal i kopibogen. Ekspeditionerne er i postbogen ordnet efter dato, og inden for hver dato er korrespondancen med ministerier noteret først, derefter følger andre fremmede institutioner og DSB-tjenestesteder sidst. Det

"j.nr.", der er anført på korrespondancen, er identisk med postbogsnr.

Sagsregistrene (i Baneafdelingen betegnet "registratur") henviser direkte til sagernes henlæggelse. Denne omfatter både enkeltsager, dossiersager og samlesager. Indførsel i sagsregisteret synes dog kun at være foretaget i det år, hvor sagen opstod. Sagsregisterets opbygning svarer som regel til henlæggelsessystemet, der er anført i hver rækkes første sagsregister eller fremgår af teksten til de enkelte grupper (bogstaver) i de løbende sagsregistre. Disse *arkivnøglers* hovedgrupper, hvis rækkefølge varierer fra kontor til kontor, er anført ndf. i beskrivelsen af hvert enkelt arkivskabende kontor. Dog er Maskinafdelingens sagsregister opbygget som et alfabetisk emne- og korrespondentregister, og henlæggelsen er foretaget efter afdelingens "registratur", jf. Maskinafd. (Hjælpemidler) ndf. En sags ekspedition kan følges ved hjælp af sagsregistrets henvisninger til journalen, som regel til sidetal.

De årgangsopdelte *journaler* er i princippet ført kronolgisk. Men i forlængelse af samlesagsprincippet, der synes anvendt for større, principielle og generelle sager, er samtlige skrivelser m.m. indført i journalen i tilknytning til første brev/ekspedition i sagen. Sagen nævnes derfor, uanset hvor mange år den strakte sig over, kun i journalen det år, den startede. Maskinafdelingen er dog atter undtaget; dér registreredes hver ekspedition/sag (skrivelse) med et selvstændigt journalnummer både i sagsregister og journal for det pågældende år, men korrespondance m.m. henlagdes som samlesager.

De bevarede rækker af *kopibøger* kan benyttes med postbog for udgåede skrivelser og sagsregistre som indgang. Kopibøgerne kan til dels erstatte kasserede og andre ikke bevarede sager.

Henlæggelsessystemet bygger på ensartede principper. Korrespondance m.m. er ikke henlagt på journalnummer, men på et bogstav for sagens art med et løbenummer inden for dette bogstav i henhold til det pågældende kontors arkivnøgle. Alle sager er henlagt på bogstav + nummer og det årstal, hvor sagen begyndte/indførtes i sagregisteret, men periodeinddeling forekommer, mest konsekvent i Maskinafdelingen. I afleveringsfortegnelserne er der derfor ikke anført yderår for sagerne, der kan indeholde korrespondance m.m. fra f.eks. 1890'erne til 1960'erne, men "journalår", evt. periode for hele arkivet.

Postbøger, journaler og - især for Maskinafdelingens vedkom-

Charles G. Chr. Ambt (1847-1919) var ingeniør af uddannelse, stadsingeniør i København 1886 og foregangsmand bl.a. ved udbedring af Københavns kloaksystem og afvandingsprojekter i Brønshøj, Valby og Sundbyerne. I 1902 blev han generaldirektør for Statsbanerne. I Ambts periode som generaldirektør (1902-15) fik København sin nuværende personhovedbanegård, og Boulevardbanen blev anlagt. Han er her fotograferet i 1902 (Det Kgl. Bibliotek).

mende - sagsregistre kan være tidkrævende og vanskelige at benytte. Da der ydermere er foretaget omfattende kassationer, kan det være en genvej at benytte *afleveringsfortegnelserne* til at rekvirere sagsgruppen for det år eller - ved periodeinddeling - den årrække, hvor sagen påregnes at være opstået. Inden rekvisition til læsesalen bør DSB-afleveringsfortegnelser, hvor de findes, altid konsulteres for at konstatere, at de ønskede sager (stadig) eksisterer. I øvrigt fremgår det af afleveringsfortegnelserne, hvor der i særligt store sager er henlagt særlige oversigter over sagens indhold.

Henvisninger: L.Koefoed: *Danmarks, Norges og Sveriges Jernbaner*, 1884. M.Buch og C.I.Gomard (red): *Danmarks Jernbaner. Illustreret historisk og biografisk Haandbog I-III*, 1933. *De Danske Statsbaner 1847-1947*, 1947. Poul Thestrup: *Jernbanekommissariaterne*, Odense 1982. *DSB - vor virksomhed* 10. udg., 1972. *Beretning om Driften/Årsberetning*, 1867ff. *Vingehjulet* årg. 1ff., 1943ff. *DSB-Kommunikation* årg. 1-2, 1972-73. *DSB-Bladet* årg. 1ff., 1974ff. Instrukser, cirkulærer og orientering til personalet er udgivet i de såkaldte ordreserier, *Almindelige Ordrer og Bestemmelser 1865ff.* (ny serie påbegyndt 1885).

De vigtigste instrukser, bestemmelser og reglementer er behandlet og aftrykt i betænkninger: Beretning om Statsbanestyrelsen, i: *Rigsdagstid. 1889-90 B* sp. 2563-3102. Bet. afgiven af den iht. Lov af 26. marts 1898 nedsatte Jernbanekommission, 1901 (Sv. 2010 A+B). Bet. afgiven af Statsbaneudvalget af 1911, 1913 (Sv. 2013). Bet. afgiven af det af Ministeriet for offentlige Arbejder under 28. April 1917 nedsatte Udvalg vedr. Statsbanernes Revisions- og Regnskabsordning, 1919 (Sv. 2022). Bet. fra det af Ministeren for offentlige Arbejder under 9. September nedsatte Udvalg vedr. Statsbanernes Drift og økonomi, 1921 (Sv.2025).

Oversigt over arkivet:

Jysk-Fynske Jernbaner: Sekretariatet 1867-85 s.1020
Generaldirektøren / Direktionen 1885- s.1021
Teknisk Konsulent og Overingeniør ved Nye Sjællandske Statsbaneanlæg 1885-93 s.1022
Generaldirektørens Sekretariat 1885-1925. Personaleafdelingen/-kontoret 1925- s.1022
Den Kommitterede i Århus 1885-93 s.1026
Bogholderkontoret 1867- s.1026
Kassererkontoret i Kbh. 1885- s.1027
Kassererkontoret i Århus 1867- s.1027
Tarifkontoret 1885-1975 s.1027
Teknisk Kontor 1885-1903 s.1030
Baneafd. 1867-85. Baneforvaltningen: Det Jysk-Fynske Distrikt 1885-93. Baneafd. 1893- s.1030
Baneforvaltningen: Det Sjællandske Distrikt 1885-93 s.1033
Indenrigsmin.s Kontrol m. de Jysk-Fynske Jernbaner 1862-67. Overingeniøren for Nye Statsbaneanlæg 1867-79. Statsbaneanlæggene 1879-1906. Overingeniørkontoret 1906- s.1033
1. Distrikt: Banetjenesten 1916- s.1037
Maskinforvaltningen: Det Sjællandske Distrikt 1885-93. Maskinafd. 1893- s.1038
Maskinafd. 1867-85. Maskinforvaltningen: Det Jysk-Fynske Distrikt 1885-93 s.1039
Laboratoriet 1916- s.1040
Maskininspektøren for 2. Maskininspektion (Struer) s.1040
Trafikafdelingen 1885- s.1041
Handelsafd./Indkøbs- og Forsyningskontoret 1922- s.1041
Kontoret for Koncernlignende Aktiviteter 1976- s.1041
Embedsmandsarkiver s.1042
Kort, tegninger, fotografier s.1042
Dampskibsselskabet Øresund/Øresundsselskabet 1900- s.1042

DSBs arkiv afspejler mange sider af denne, Danmarks største arbejdsplads. Her er en billetmand fotograferet 1976 i sin luge på en af de københavnske S-banestationer. Han er iført den brune uniform, som DSB indførte i 1973. Hans arbejde blev siden overtaget af automatiske billetmaskiner (Det Kgl. Bibliotek).

Jysk-Fynske Jernbaner: Sekretariatet 1867-85 2376

I Sekretariatet behandledes alle almindelige og organisatoriske sager, personalesager, sygekasse- og understøttelsessager, finanslove, køreplaner, takster, overenskomster, klager samt de sager, der indkom fra afdelingerne, og alle sager, der ikke var henlagte under andre afdelinger.

Postbog omfatter til 1875 kun udgåede breve; fra 20.3.1876 også indgåede. Et par måneder før overflytningen til København i 1885 opdeltes postbogen i særskilte bøger for ind- og udgåede breve. Til 1874 henvises til kopibogsfolionr., derefter både til folionr. og brevnr. *Kopibøgerne* er først årgangsopdelte fra 1874. Fra den første kopibog, taget i brug 25.7.1868, er der henvisning til *sagsregister* ("journalregister") og *hovedjournal*.

Sekretariatets sager 1867-1973 er henlagt efter flg. *arkivnøgle* (hovedgrupper): A Almindelige sager. B Personalesager. C Skatter, assurance, afgifter. D Budget. E Regnskabsvæsen. F Takst- og befordringsreglement. G Kørsel og sejlads. H Ekspedition,

rejsendes forhold, fribefordring. I Gennemgående trafik. K Postvæsenet. L Toldvæsenet. M Telegraf og telefonvæsenet. N Stationsvæsen. O Nye banestrækninger. P Almindelig vedligeholdelse af banen. R Banetjeneste og -bevogtning. S Driftsmateriel. T Maskintjeneste. U Materiel og inventarium. X Statistik. Y Havnevæsen. Z Vejere og målere.

Arkivet blev videreført i Generaldirektørens Sekretariat 1885 -90, se ndf.

Henvisninger: Journalsager 1885 og personalesager 1867-85, se Generaldirektørens Sekretariat.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 2376. Journalsager G d - Y 1880-84 er ikke registreret (1990).

Indhold: Postbog 1868-84. Journalregister 1867-84. Hovedjournal 1867-84. Kopibog 1867-84. Journalsager A - Y 1867-84. Protokol over avertissementer 1882-85. Register over tryksager 1873-74. Protokol over ansøgere ca. 1867. Register til kontrakter 1867-85.

Generaldirektøren 1885-1903
Direktionen 1903-16
Generaldirektøren 1916-

Med styrelsesloven af 1903 indførtes kollegial ledelse og fællesmøder. Generaldirektøren havde dog også tidligere konfereret løbende med sine chefer. Denne praksis fortsattes efter styrelsesloven af 1915s ikrafttræden. De vigtigste sager forelagde generaldirektøren for ministeren.

Indhold: Ministerreferatsprotokol (referat af møder med ministeren) 1921-1931. Generaldirektørens konferenceprotokol (referater af chefmøder) 1886-92. Protokol for fællesmøder 1902-12, 1916-32. Kopibog for generaldirektørens sekretær 1890-1901. Protokol over forhandlinger med personalets organisationer (Jernbaneforeningen, Dansk Jernbaneforbund, Dansk Lokomotivmandsforening samt Værksteds- og Remisearbejdernes Forening) 1920-1960.

Det ser ikke videre dramatisk ud, men billedet forestiller angiveligt et togsammenstød ved Bjerringbro. Nærmere oplysninger om jernbaneulykker vil ofte kunne findes i DSBs personalesager. Foto 1892 i Baneafdelingens Fotosamling (Rigsarkivet).

Teknisk Konsulent og Overingeniør ved Nye Sjællandske Statsbaneanlæg 1885-93

Fragmenter af arkivalierne vedr. det tekniske tilsyn og nyanlæggene er i det såkaldte De Danske Statsbaners Arkiv ca. 1871 -93 (Se Baneforvaltningen for Det Sjællandske Distrikt s.1033). En række sager synes desuden at være overført til Overingeniøren for Nye Statsbaneanlæg mv., se s. 1033.

Generaldirektørens Sekretariat 1885-1925
Personaleafdelingen/-kontoret 1925-

Kontorets virksomhed lå i forlængelse af JFJ-direktørens Sekretariat (se ovf.) med undtagelse af tarifsagerne og de overordnede tekniske sager, som udskiltes til nyoprettede kontorer, se ndf. Det betegnedes *Sekretariatet 1885-87, I. Afdeling 1887-93, Sekretariatet 1893-1916, Generalsekretariatet 1916-25*. Fra 1925 benævntes kontoret *Personaleafdelingen*, men fik fra 1937 pånyt kontorstatus i forskellige afdelingssammenhænge.

Som sekretariat for generaldirektøren havde kontoret til opgave at fordele sager og foretage fælles journalisering af post til Centralforvaltningen/Generaldirektoratet. I øvrigt behandledes især sager vedr. organisation, budget, finanslov, personalet og dets organisationer, vedr. pensionskasser, sygekasser og løn samt visse erstatningssager, redaktionen af ordresamlingen, fribefordring, den overordnede ledelse (til 1915) af anlægget af Københavns Personbanegård, der dog i praksis administreredes af Overingeniøren under Baneafdelingen, ulykker, pensions- og understøttelsessager samt sager, der ikke henhørte andre steder.

Til 1915 indsendtes de ikke-løbende sager til behandling i ministeriet. Det foregik til 1903 gennem de respektive kontorer i Centralledelsen, 1903-16 gennem afdelingerne og Sekretariatet. Med ophøjelsen til departemental status overtog *Generalsekretariatets 1. Ekspeditionskontor* behandlingen af de egentlige ministeriesager, herunder udarbejdelse af lovforslag. Der oprettedes en særlig postbog for ministeriesager (MS). I denne postbog noteredes, så vidt ses, korrespondancen vedr. sådanne sager, som før 1916 behandledes i ministeriet. Fra 1925 fordeltes ministersagerne inkl. ministerreferater igen på afdelingerne, men Personaleafdelingen opretholdt foreløbig postbog for egne MS-sager.

Sager om fortolkning af lønningslove, tjenesteboliger, pengeydelser af enhver art, uniformsreglement samt forholdet til personaleorganisationerne knyttedes til det i 1920 oprettede *Generalsekretariatets 3. Ekspeditionskontor*, der også fik egen postbog, mærket L, senere LS 1920-31. De øvrige personalesager forblev noteret i den almindelige postbog, der fra 1887 var mærket A. Fælles sagsregister er bevaret for alle Sekretariatets ekspeditioner undtagen de egentlige personalesager, der behandledes i *2. Ekspeditionskontor*.

Postbøger: Til og med 1887 synes postbøgerne at omfatte al indkommen post og at være fælles for Centralledelsen og dens kontorer. Fra 1887 omfatter postbøgerne kun indkommen korrespondance til Sekretariatet, hvor den praksis, der var indledt ved de jysk-fynske baner fulgtes, at personalesager havde egen journal (fra 1882), hvortil de relevante bogstaver fra hovedjournalen var overgået. Om henlæggelsen, se JFJ Sekretariatet ovf.

Journal vedr. personalesager omfatter bogstaverne B.b., B.c., B.e., B.f., B.h. og B.m. og indeholder forrest et særskilt sagsregister. Arkivet indeholder i øvrigt stambøger og anciennitets-

En lokomotivfører ved betjeningspulten i et lyntog. De hurtige, motordrevne lyntog indførtes i 1935. Personaleprotokoller for lokomotivførere og fyrbødere finder man indtil år 1900 i Maskinafdelingens arkiv. De fleste af DSBs personalesager skal søges i Personaleafdelingens afleveringer. DSB har i flere omgange afleveret personalesager til Rigsarkivet, den første i 1962 omfattede ca. 10.000 personalesager. Rigsarkivet har udgivet en trykt fortegnelse over personalesagerne i Foreløbig Arkivfortegnelse 4.6, 1963 (foto: Det Kgl. Bibliotek).

lister samt "ordre" og "ekspeditions"-bøger. Sidstnævnte er kronologiske oversigter over ansættelser og forflyttelser. For regnskab med depositum i forbindelse med kassevirksomhed, f.eks. på stationernes billetsalgssteder, førtes en depositaprotokol.

Sagerne er dels henlagt som enkelt- og samlesager, dels som personalakter alfabetisk på efternavn. (Ansættelse og forfremmelse m.m. af det ikke-fastansatte personale ved Bane- og Maskinafdelingerne behandledes af de pågældende afdelinger.) Arkivnøglens hovedgrupper er nævnt ovf. under JFJs Sekretariat.

Kassation: Sekretariatets sager 1885-90, der fortsætter rækken af sager i JFJ Sekretariatet (se ovf.), synes fuldstændigt bevaret. Derimod er en meget stor del af de senere sager, der i hovedsagen vedrørte personaleforhold, blevet kasseret. Det gælder bl.a. fribefordringssager, pensionsberegninger, syge- og tilskadekomstsager og en lang række rutinesager. Personaleakterne er bevaret fuldstændigt til 1931. I den efterfølgende aflevering er bevaret sager vedr. personale i lønramme 35 og derover samt sager vedr. personale født den 1. i en måned.

Til sagsnummeret kan være knyttet romertal I, da Sekretariatet fra 1887 havde betegnelsen Centralforvaltningens I. Afdeling.

Hjælpemidler: Sekretariatsarkivet 1885-90 er ikke registreret.

Afleveringsfortegnelse 41/4 angiver med en regest hver enkelt bevaret journalsag 1891-1910 og 1911-57. Heri er der tillige en alfabetisk fortegnelse over personalakterne "1932-46" (går til 1959).

Vedr. afleveringen 1962 af personalakter for personer, afskedigede eller døde før 1932: *Foreløbige Arkivregistraturer Serie 4 nr. 6: Ministeriet for offentlige Arbejder. De danske Statsbaner. Personalakter*, 1962.

Indhold: Postbog for indgåede skr. (fra 1887 A) 1886-1973. Postbog for udgåede skr. (fra 1887 A) 1886-1972. Postbog for indgåede skr. MS 1915-28. Postbog for udgåede skr. MS 1915-25. Postbog for indgåede skr. L 1920-31. Postbog for udgåede skr. L 1920-25. Sagsregister 1885-1970. Hovedjournal 1886-1972. Journal for personsager 1882-1931. Kopibøger 1885-1899. Journalsager 1885-1890. Journalsager 1891-1910. Journalsager 1911-1957. Personalakter for afskedigede og døde ca. 1880-1932 (aflevering 1962). Do. 1931-59 (aflevering 1986-88). Fribefordringsjournaler ca. 1885-1955.

Personalefortegnelser: Stambøger for sjællandske embedsmænd og betjente 1844-56 og ca. 1875-1886. Personalia (stambøger) 1883-1932. Anciennitetsbøger pr. afdeling 1867ff. Registre til personalia og ancennitetsbøger. Protokol over personale til ordre 1884-98. Personalekspedition 1898-1966. Depositaprotokol 1886-91. Journal for permissioner 1894-98. Journal over tjenestefrihed 1900-38. Eksamensprotokoller m.m. ca. 1866-1910. Ansøgninger i Jylland-Fyn 1855-1884. Protokol over ansøgere til kontoriststillinger 1926-51.

Pensionskasser: De Sjællandske Jernbaners Pensionskasse: Brevjournal 1859-79. Kopibog 1880-88. Brevbog 1859-86. Protokol over tilgodeberegnet tid for ansatte 1859. - DSBs Pensionskasse: Pensionsbøger 1893-1941. Registre til pensionsbøger 1893 -1941. Journal til understøttelsessager 1896-1907.

Den Kommitterede i Århus 1885-93

Indhold: Kopibog 1885-87.

Bogholderkontoret 1867-

Bogholderkontoret bestod selvstændigt som det centrale kontor i den række af Regnskabs- og andre afdelinger, som kontoret gennem tiden var henlagt under.

Langt størstedelen af *indtægten* ved jernbanerne opkrævedes ved ekspeditionsstederne og bogførtes i Centralforvaltningens/ Generaldirektoratets bogholderi. I Bogholderkontoret førtes journal og hovedbog samt et antal underkontibøger. Stationernes månedlige hovedregnskaber indførtes i særlige bøger. Andre indtægter uden for stationsindtægterne opgaves af de øvrige afdelinger, men i mange tilfælde sørgede Bogholderkontoret for regningsudstedelsen. Indtægtsordrer til pågældende kassekontor udfærdigedes af Bogholderkontoret.

En betydelig del af *udgifterne* vedrørte lønninger mv., og i Bogholderkontoret udfærdigedes lønnings-, pensions- og understøttelseslister. 14-dagslønnede, dvs. portører, bude, overfartspersonale og stationsarbejdere, registreredes i "To ugentlige lønninger". Der førtes særlige bøger for afdrag af forskellig art i lønninger. Bogholderiet anviste i øvrigt udgifter på andre konti, bl.a. fællesudgifter ved driften på alle indtægtskonti samt på

konti for mellemværender. Anvisning skete ved udgiftsordrer, der udfærdigedes og bogførtes i Bogholderkontoret, til kasserne i København og Århus. Afdelingernes udgifter bogførtes på grundlag af afdelingernes månedsregnskaber.

Til årsregnskabet udarbejdedes status. Anlæg bogførtes særskilt.

Bogholderkontorets *udgåede korrespondance* er velbevaret. Korrespondancearkivet består af postbøger (journaler over ind- og udgåede skr.) samt en "arkivjournal" med almindeligt sagsregister og et specialregister over bevillinger til udvidelser på især stationerne (alfabetisk efter tjenestested).

Kopibøger vedr. indtægts- og udgiftsordrer omfatter *ordrer* til ind- og udbetalinger ved kassekontorerne i København og Århus. Særlige ordrebøger vedr. fradrag i lønnen ("afdrag") til bibliotek, syge- og pensionskasse er bevaret. Kopibøgerne er mærket "R" for Raae, der var kasserer i Århus. "R"-bøgerne er udfærdigede i bogholderiet i Århus til 1894, men vedrører fra 1894 kun ordrer til kassen i København. Kopibøger mærket "FO" vedrører filialkontoret, d.v.s. ordrer udfærdiget i København til kassen i Århus om ind- og udbetalinger i det jysk-fynske område. Kopibøger mærket "O" vedrører hovedbogholderiet i København, dvs. ordrer udfærdiget i København til kassen smst. Kopibog "L" vedrører kasserer Lindbergs indtægtsordrer vedr. fynske betalinger.

Almindelig korrespondance (dvs. korrespondance, som ikke var indtægts- og udgiftsordrer eller indtægts- og udgiftsregninger) fra det oprindelige bogholderi i Århus vedr. jysk-fynske forhold er i kopibog "C". 1885-87 førtes desuden en C-kopibog for skrivelser fra Hovedbogholderiet vedr. jysk-fynske forhold. Omtrent samtidig oprettes en "S"-kopibog for alm. korrespondance fra det sjællandske bogholderi vedr. sjællandske forhold. Brevkopier vedr. den alm. korrespondance 1898ff. er ikke mærket.

Kassation: Et stort antal journalsager samt kopibøger fra ca. 1905ff. med undtagelse af kopibog for alm. korrespondance er kasseret.

Til sagsnummeret kan være knyttet romertal II, da Bogholderkontoret 1887-93 hørte under Centralforvaltningens II. Afdeling.

Arkivet er ikke registreret (1990).

Henvisninger: Regnskabsforhold og bogføring er beskrevet i de

på s.1018-19 nævnte betænkninger, særlig i Bet. vedr. Statsbanernes Revisions- og Regnskabsordning, 1919.

Indhold: Journal (postbog) over indgåede skr. 1881-1949. Journal over udgåede/afsendte skr. 1881-1949. Sagsregister 1870 -1937. Alfabetisk register over budgetter I-II. Hovedjournal/Arkivjournal 1866-51. Kopibog C 1867-91. Kopibog S 1888-1894. Kopibog korrespondance (alm.) 1898-1923. Kopibog R for udgiftsordrer (UO) og (fra ca.1880) indtægtsordrer (IO) 1867-1905. Kopibog O for udgifts- og indtægtsordrer 1886-1902. Kopibog FO for indtægts- og udgiftsordrer 1894-1905. Kopibog L 1869-74. Kopibog for ordrer vedr. biblioteket og sygekassen 1886-87. Pensionskasseordrer 1886-87. Kopibog for udgiftsregninger UR 1886 -1905. Kopibog for indtægtsregninger IR 1896-1905.

Journal 1867-1941. Hovedbog 1867-1954. Uddrag af hovedbog 1878-1910. Afstemning af hovedbøger. Underkontibøger for indtægter 1868-1932. Underkontibøger for særlige bevillinger ca. 1890-1917. Underkontibøger for udgifter 1867-1932. Stationsregnskaber 1869-1924. Månedlige lønninger/Lønningsbøger 1867 -1921. To ugentlige lønninger 1870-86. Anvisningsjournaler for hhv. København og Århus 1883-1932.

Journal over arbejder for fremmede, bortsalg af ejendom, lagergenstande 1873-1968. Protokol over månedlig oversigt over forbrug på driftsbudgettet 1934/35-1938/39. Oversigt over stationernes arbejde 1895-98.

Anlæggene: Bog over arbejder ved statsbaneanlæggene 1895 -1907. Underkontibøger for anlæggene 1914-32. Underkontibøger for anskaffelse af driftsmateriel til de ny baner 1867-1900. Regnskabsbøger vedr. udvidelser 1886-93. Underkontibøger vedr. særlige bevillinger 1893-1905.

Filialkontoret i Århus: Journal 1885-93. Hovedbog 1885-1893. Underkontobog for driften 1887-93.

Sygekassen på Sjælland: Hovedbog (SKH S) 1885-1937. Journal (SKJ S) 1885-1937.

Sygekassen på Jylland-Fyn: Hovedbog (SKH JF) 1867-1937. Journal (SKJ JF) 1867-1937. Bidrag til sygekassen for månedslønnede 1877-93.

Sygekassen 1934-: Journal for sygekassen 1943-59. Hovedbog 1941-65.

Pensionskassen ved De Sjællandske Jernbaner: Hovedbog 1886

-93. Journal 1859-66, 1886-93. Pensionsbøger 1894-1905. Protokoller over udbetalte pensioner og understøttelser 1881-98.

Pensioner ved Jysk-Fynske Baner: Hovedbog for forsørgelsesafdrag 1870ff.

Kassererkontoret i København 1885-

Indhold: Hovedkassebog 1885-1902. Indtægtskassebøger 1902 -05, Udgiftskassebøger 1902-05. Kassebøger 1905-30. Kasseindbetalinger 1936-40. Stationsindbetalinger 1936-40.

Kassekontrolløren: Hovedbøger 1886-1932.

Kassererkontoret i Århus 1867-

Regnskabsbøgerne er kasseret.

Indhold: *Kassekontrolløren:* Kassekontrolbøger 1862-93.

Tarifkontoret 1885-1975

Kontorets arbejde vedrørte udarbejdelse af takster og tariffer samt reklamationer og erstatningssager ved godstransport. Tarifkontoret blev 1903 lagt under Regnskabsafdelingen, hvor det fik reklamer under sig. Reklamevæsenet udskiltes 1935 til et selvstændigt kontor.

Kun en lille del af arkivet, benævnt "Frasorterede sager", er bevaret. Disse sager er henlagt efter flg. *arkivnøgle* (hovedgrupper): A Tarif- og befordringsreglementer. C Moderationssager. D Fribefordring. E Personale og organisation. F Jernbanens forhold til fremmede autoriteter. G Særtog og -færger. H Inventar, kontorhold. K Statistik. Q Budgetsager. R Driftsmateriel. S Baneområdet, dets udvidelse og indskrænkning.

Kassation: B Reklamationssager, Ca-e Moderationssager vedr. personer, L Forespørgsler fra publikum, U Forskellig, og V Efterbetalingssager er kasseret.

Til bogstaverne kan være knyttet romertal II, da Tarifkontoret oprindelig hørte under Centralforvaltningens II. Afdeling.

Henvisninger: DSB, Tarifkontoret, Frassorterede sager j.nr. A.ø 46/1945 (om Tarifkontorets arkivforhold).

Hjælpemidler: En oversigt over bevarede sager (j.nr.) er i Afleveringsfortegnelse 41/10.

Indhold: Postbog 1912, 1914, 1929-44. Register til hovedjournal 1892-1935. Hovedjournal 1892-1935, 1940-44. Journal for reklame og moderationssager 1877-92. Frasorterede sager ca. 1880 -1960.

Teknisk Kontor 1885-1903

Teknisk Kontor varetog Centralforvaltningens sager vedr. bane- og maskintjenesten, dvs. materielsager, sager vedr. telegraf- og signalvæsen, udvidelser af baneanlæg, anlæg af nye ekspeditionssteder og sidespor, assurancevæsen. Endvidere behandlede kontoret de tekniske sager, hvor generaldirektøren traf afgørelse. Kontoret var mellemled mellem generaldirektøren og cheferne for linieforvaltningen.

Henlæggelsessystemet er identisk med Sekretariatets henlæggelsessystem, se arkivnøgle s.1020-21. Kopibøger er bevaret, men ikke postbøger, journaler og sagsregister. Selv om sagsarkivet ikke er ganske fuldstændigt bevaret, må arkivet anses for at være velbevaret.

Til sagernes henlæggelsesnummer kan være knyttet et romertal III, da Teknisk Kontor 1887-93 hørte under Centralforvaltningens III. Afdeling.

Arkivet er ikke registreret (1990).

Indhold: Kopibog 1885-1903. Journalsager 1885-1903.

Baneafdelingen 1867-85

Baneforvaltningen: Det Jysk-Fynske Distrikt 1885-93

Baneafdelingen 1893-

Baneafdelingen havde til opgave at vedligeholde banelegemet med tilbehør samt bygninger, faste anlæg og bevogtning af overkørsler. Dertil kom arealerhvervelser og brandforsikring. Tilbehør til banelegemet var bl.a. signaler og telegrafer, som efterhånden kom til at udgøre særlige tjenester under Baneafdelingen.

Generaldirektørsager behandledes 1885-1903 i Centralforvaltningens Tekniske Kontor, se ovf.

Fra 1906 hørte *nyanlæggene* under Baneafdelingen, hvor de henlagdes til et særligt *Overingeniørkontor*. Ved nyanlæg forstås såvel nye banestrækninger, som anlæg af dobbeltspor og større stationsudvidelser. Broanlæg henførtes til et særligt Brokontor. Under nyanlæggene hørte udarbejdelsen af såkaldte normaltegninger og ledelsen af projekteringsarbejder. Overingeniørens Kontor indgik i den senere Anlægstjeneste. Overingeniørkontoret havde selvstændig arkivdannelse og videreførte arkivet fra forgængerinstitutionen Statsbaneanlæggene, se s.1033.

Overarkitektens Kontor samt *signal- og telegrafvæsenet* hørte under Baneafdelingen.

Den centrale baneafdelingsadministration havde fælles arkivdannelse, hvortil hørte den kontormæssige behandling af ind- og udgående sager vedr. nyanlæg (fra 1906).

Det daglige arbejde udførtes til 1903 i ingeniørdistrikter og banesektioner, 1904-16 i banekredse og telegrafdistrikter, og fra 1916 af bane- samt signal- og telegraftjenester underlagt distriktsledelserne i de 3 distrikter.

Den Jysk-Fynske Baneafdeling 1885-93 og den fælles Baneafdelings arkiv 1893-1970 såvel som 1. Distrikts Banetjenestes (s.1037) arkiv er opbygget efter de jysk-fynske principper: Rækken af *registraturer* (sagsregistre) og *journaler* er fortsat fra JFJ. *Postbøger* ses dog ikke at være bevaret for Baneafdelingen før 1904. Sager vedr. Københavns 3. Banegård skal søges såvel blandt Baneafdelingens udtagne sager som i Statsbaneanlæggenes/Overingeniørens arkiv.

Baneafdelingens journalsager er henlagt efter flg. *arkivnøgle* (hovedgrupper): A Personale. B Banebevogtning, tjenesteforseelser. C Ekspropriationsfondets arealer. D Jernbanernes arealer. E Ballastering. F Assurance og brandvæsen. G Nye arbejder (bevillingssager). H Vedligeholdelse. I Arbejder for fremmede. K Lagersager. L Inventariesager. M Regnskabssager. N Sager vedr. nye baner indtil de overgår til driften. O Diverse, bl.a. køreplaner. I tidens løb er der foretaget mindre ændringer i grupperne.

Til arkivet hører en større samling situations- og planbøger omfattende næsten alle strækninger. Et større antal edsfæstelser og ansøgningssager vedr. beskæftigelse som banearbejder, der er

udskilt fra Overingeniørkontorets arkiv og mærket som dettes gruppe I, er ikke registreret.

Kassation: Journalsagerne i gruppe F og K er kasseret. Enkelte årgange af gruppe K er bevaret som stikprøve.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 41/11 omfatter journalsager og ujournaliserede sager m.m.; dog er ikke alle kopibøger registreret. Visse sager består af et stort antal pakker; det vil fremgå af afleveringsfortegnelsen, hvor eventuelt særlige oversigter over sagen er placeret.

Indhold: Kopibøger 1874-1965. Postbøger 1904-59. Registraturer 1865-1949. Journaler 1873-1949. Journalsager 1865-1923. Journalsager 1924-49. Udvalget vedr. krydsning mellem veje og jernbaner 1922. Vejkrydsager (henlagt amtsvis) 1893-1937. Supplerende vejkrydssager j.nr. 264/1893 1930-37.

Udtagne/ujournaliserede sager: Deklarationer 1860-1940. Overenskomster, kontrakter, entrepriser, licitationer 1885-1923. Regnskaber ved anlæg af privatbaner 1897-1916. Sager vedr. anlæg af Funder-Bramming 1900-1920. Sager vedr. københavnske banegårde 1905-18. Sager vedr. Århus Station 1913-15. Sager vedr. Lillebæltsbroen 1907-33. Sager vedr. stationer. Indberetninger om sabotage øst for Storebælt 1940-45. Sager ved Sydfynske Jernbane 1950. Div. anlægsarbejder 1919-30.

Besigtigelses- og ekspropriationskommissioner 1892-1910. Sager vedr. intern struktur 1920'erne. Sager vedr. signaltjenesten 1948-51. Udvalget vedr. instruks for ledvogterpersonalet 1951.

Personale: Ansøgninger (banearbejdere) 1866-1904. Edsfæstelser 1889- ca. 1900. Stambøger 1893. Kolonnebog Sjælland-Falster 1923. Fortegnelse over dag- og månedslønnede 1894-99. Div. personalestambøger m.m. ca. 1880-1928 m. registre.

Overingeniørkontoret: Se s.1033.

Brobygningskontoret: Generalia 1911-39. Alssundbroen 1922-35. Lillebæltsbroen 1883-1939. Limfjordsbroen 1924-39. Oddesundbroen 1906-41. Broen over Roskilde Fjord 1924-35. Storstrømsbroen 1898-1941.

Besættelsestiden: Brevkopier j.nr. 1940/500 vedr. korrespondance med og om tyske myndigheder 1940-45. *Andet:* Situations- og planbøger for strækningerne.

Baneforvaltningen: Det Sjællandske Distrikt 1885-93

Sagerne i de bevarede dele af arkivet fra Baneforvaltningen for Det Sjællandske Distrikt (1885-93) synes at være henlagt efter samme arkivnøgle (hovedgrupper) som sagerne i Det Jysk-Fynske Distrikts arkiv (se ovf.). Arkivet er endnu (1990) til dels ordnet som "De Danske Statsbaners Arkiv ca. 1871-93", undertiden benævnt "Diverse sager og tegninger 1856-93". Der indgår heri nogle få udtagne sager fra før 1885, som synes at stamme fra overingeniør J.C.G. Hedemanns embedsarkiv (s.1003); sagerne vedrører hovedsageligt udvidelser og nyanlæg af sjællandske jernbaner.

Arkivet er ikke registreret (1990).

Indhold: Kopibog for sjællandske strækninger 1886-1893. Assuranceprotokoller for sjællandske strækninger ca. 1856-95.

"De Danske Statsbaners Arkiv/Diverse sager og tegninger": Personalesager (især banemestre) 1856-86. Ansøgninger 1877-80. A a 1 Pensionskasse. A a 2 Sygdom. A b 3 Det månedslønnnede personale. A b 4 Det daglønnede personale. A c 1 Lønninger m.m. A d 1 Andragender. A d 2 Understøttelser. A e 1 Midlertidig fratræden. B a 5 Reglementer 1887-93. B Tjensteforseelser 1883-88. B 12-29 Trollier, draisiner, sporskifter, uheld 1873-88. C a 3. M Kontrakter 1857-88. Tegninger og korrespondance vedr. nye baner, byggerier, sporudvidelser 1870-93.

Indenrigsministeriets Kontrol med de Jysk-Fynske Jernbaner 1862-67

Overingeniøren for Nye Statsbaneanlæg, JFJ/DSB 1867-79

Statsbaneanlæggene (Indenrigsmin.) 1879-1906

Overingeniørkontoret (Baneafdelingen) 1906-

Der var arkivalsk (og personalemæssig) kontinuitet fra Indenrigsmin.s Kontrol med de Jysk-Fynske Baner 1862-67 til Overingeniøren under direktøren for De Danske Statsbaner i Jylland-Fyn 1867-79, den fra 1879 under Indenrigsministeriet ansatte over-

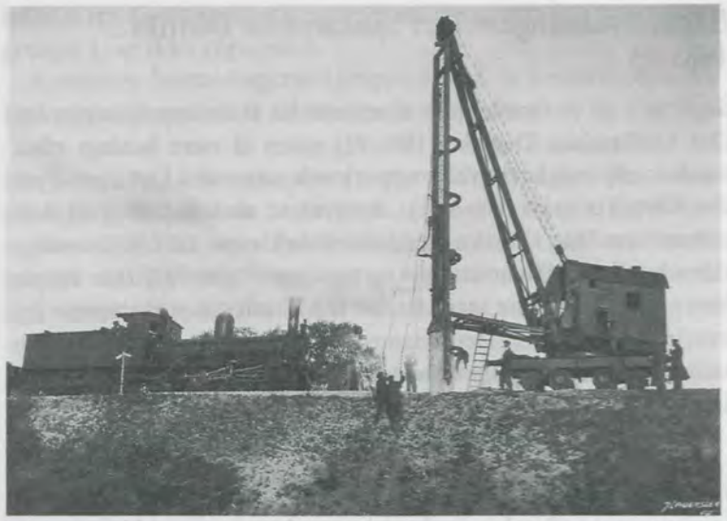

Elektrificeringen af det københavnske nærbanenet indledtes i begyndelsen af 1930'rne. Fotografiet, der indgår i Baneafdelingens Fotosamling, viser nedramning af fundamentet til el-mast (Rigsarkivet).

ingeniør, Statsbaneanlæggene, og Overingeniørkontoret for Nyanlæg under DSBs Baneafdeling fra 1906 (1916). - Anlægssager efter 1906 bør tillige søges i Baneafdelingens arkiv.

Nyanlæggene på Sjælland lededes efter statsovertagelsen i 1880 af overingeniør J.C.G.Hedemann, som hørte direkte under generaldirektøren. Som følge af ophævelsen af den geografiske tvedeling ved styrelsesloven af 1892 afskedigedes Hedemann i 1893, og anlæg af jernbaner på Sjælland overgik til overingeniøren ved de jysk-fynske baner (Statsbaneanlæggene under Indenrigsministeriet). Sager vedr. nyanlæg og større udvidelser på Sjælland 1885-93 skal søges i arkivet fra Baneforvaltningen for Det Sjællandske Distrikt (se ovf.) og ca. 1871-93 i "De Danske Statsbaners Arkiv" (se ovf.). Dog er visse sager vedr. Den Sydsjællandske Bane, Nordvestbanen og Frederikssundbanen (jf. Det Sjællandske Jerbaneselskab s.996) overført til Statsbaneanlæggenes arkiv.

Statsbaneanlæggene førte tilsyn med anlæggelsen af en række privatbaner: Silkeborg-Herning (1877), Østjyske Jernbane (1876 -77) (s.1004), Gedserbanen (1886) og Vejle-Give (1894), som alle senere blev overtaget af staten, samt med de private jernbaner,

herunder de ikke fuldførte Morsbaner, der anlagdes if. lov 88 af 8.5.1894. I en række tilfælde fungerede Statsbaneanlæggene som kontrollerende ingeniør ved anskaffelse af driftsmateriel til privatbaner. Det tekniske tilsyn med stationer og stationsplaner varetoges dog af Den Kgl. Kommissarius (s.990).

Arkiverne fra Indenrigsministeriets Kontrol med De Jysk-Fynske Jernbaner, Overingeniøren for Nye Statsbaneanlæg og Statsbaneanlæggene bestod ved afleveringen i 1963 dels af sagligt henlagte (efter emne) sager fra Indenrigsmin.s Kontrol, dels af et meget stort antal sager, inddelt i grupper med romertal: I Ansøgninger, II Anlægssager, III Sager vedr. belysning og opvarmning, IV Sager vedr. Københavns Personbanegård (KP), V Privatbanesager og VI Diverse. Hertil kom kopibøger vedr. statsbaneanlæggene og kopibøger for tilsynsvirksomheden ved anlægget af de nævnte privatbaner.

Gruppe I indeholdt ansøgninger om ansættelse ved Baneafdelingen samt edsfæstelser. Gruppen er nu indordnet i Baneafdelingens arkiv, se s.1032. *Gruppe II* indeholder en række journalsager henlagt efter et bogstavsystem, der indførtes af Indenrigsministeriets Kontrol, og som ses i brevjournalen 1892-99. Gruppen er delt i fællessager (f.eks. indkøb af sveller o.l.) og sager vedr. anlægningen af de enkelte baner. Sager vedr. udførelsen af enkelte arbejder af speciel teknisk karakter som telegrafanlæg og sporsikringsanlæg henlagdes efter strækning/arbejdssted. Sagerne i *gruppe III* er Maskinafdelingens belysnings- og opvarmningsingeniørs arkiv; det er nu indordnet som en særskilt gruppe i Maskinafdelingens arkiv, se s.1039. *KP-sagerne (gruppe IV)* blev behandlet både af Baneafdelingen og i Overingeniørens Kontor, og overledelsen var i øvrigt henlagt til generaldirektøren. KP-sager indeholder tillige sager vedr. tilsluttende anlæg. *Gruppe V* er privatbanesager henlagt efter strækning. *Gruppe VI* (Diverse) indeholder bl.a. visse udvalgsarkiver eller materiale vedr. udvalg.

I perioden 1862-63 varetoges tilsynet med anlæg af jernbaner af to institutioner: *Indenrigsministeriets Økonomiske Kontrol med ....* og *Indenrigsministeriets Tekniske Kontrol med ...*, men i 1863 sammenlagdes de til ét embede. Det er hovedsageligt sagerne vedr. den økonomiske kontrol, der er bevaret som arkivet efter Indenrigsministeriets Kontrol med De Jysk-Fynske Jernbaner 1862-67.

Arkivet er ikke registreret (under ordning 1990).

Henvisninger: Bet. afgiven af den iht. lov af 16. marts 1898 §26 nedsatte Jernbanekommission, 1901 (Sv.2010) s.17f., jf. bilag A, B og C s.30ff.

Indhold: Brevjournal (postbog for udgåede skr.) 1892-1902. Journal 1891-99. Kopibog for den kontrollerende ingeniør/overingeniøren 1863-1905. Kopibog for fællessager 1899-90, 1904 -1912, 1915-32.

Indenrigsministeriets Kontrol med de Jysk-Fynske Baner 1862 -67: Journal 1866-67. Sager 1862-65 vedr.: Statutter, tilsyn, driftens indretning, aktiekapitalregnskaber, budgetter, lønningsreglement, indkøb af statsobligationer for reservefondet, optagelse af lån, Krigen 1864.

II Anlægssager: Journalsager vedr. baneanlæg iht. 1861-loven. Journalsager vedr. baneanlæg iht. 1868-loven. Hobro-Løgstør. Færgeanlæg. Sydsjællandske Jernbane. Nordvestsjællandske Jernbane. Frederikssundbanen. Gedserbanen. Kystbanen. Tekniske anlæg. Fællessager. Div. sager ca. 1860-1906.

IV Københavns Personbanegårds anlæg: Brevjournal (postbog for udgåede skr.) 1904-32. Kopibog 1904-23. Protokol for afleveringsforretninger (parcelsager) 1905-17. Journalsager. Protokol for forhandlinger med Københavns Kommune 1904-14. Protokol vedr. kontrakter 1904-16. Hovedbog 1895-1907. Regnskabsbøger. Sager vedr. kommissionen ang. KP ca. 1900.

V Privatbanesager (lov 8.5.1894): Sagsregister (registratur) til jyske privatbaner 1874-79. Kopibøger og sager vedr. Silkeborg-Herning, Østjyske Jernbane, Vejle-Give, Svendborg-Nyborg, Sorø-Vedde, Århus-Hammel, Nørresundby-Frederikshavn, Odense-Fåborg, Ebeltoft-Trustrup, Hadsundbroen, Ålborg-Års, Odense-Kerteminde, Ålborg-Hadsund, Høng-Tølløse, Thisted-Fjerritslev, Præstø-Næstved, Frederikshavn-Skagen, Holbæk-Nykøbing, Lyngby-Vedbæk, Kallehave-Masnedsund, Hillerød-Frederiksværk.

VI Diverse: Sager vedr. Kommissionen ang. Anlæg af nye Jernbaner (bet. afgivet 1906). Teknisk sekretær, ingeniør Aa. Baggers korrespondance vedr. Den sønderjydske Jernbanekommission (bet. afgivet 1922).

Regnskab/budget: Hovedbog for jernbaneanlæggene 1892 -1907. Overingeniørens forslag til finanslovsbevillinger 1925-30.

1. Distrikt: Banetjenesten 1916-

Under distrikternes banetjeneste henlagdes sager vedr. erstatning, sager om overtrædelse af politiloven, fastsættelse af leje for tjenesteboliger, anskaffelser, mindre udvidelser, indlæggelse af gas- og vand, plantningsvæsenet, visse personalesager, banernes bevogtning, udleje af arealer, adgang til stationspladser o.l., flytning og nedlæggelse af private overkørsler, ekspropriationsforretninger, private sidespor, anlægssager og sager vedr. ildebrand.

Banetjenesten var i en kort periode delt i 3 sektioner. Ved sektionerne, senere direkte fra distriktet, varetoges tilsynet med banestrækningen og dennes tilbehør, særlig sporet. Sektions- eller baneingeniøren førte tilsyn med og ledede vedligeholdelsesarbejder, de ham pålagte ny- og ombygninger og færdedes i øvrigt hyppigt på sine strækninger. Der var pålagt ham et særligt tilsyn med broer. Baneafdelingens chef var øverste chefen for banetjenesten. Forud for indførelsen af distrikts- og sektionsinddelingen i 1916 udførtes banetjenestearbejdet på Sjælland og Falster af et baneingeniørdistrikt, senere banesektioner og 1903 -16 af 1.Banekreds.

1.Distrikts Banetjenestes journalsager er henlagt i grupper efter en *arkivnøgle*, der er omtrent identisk med Baneafdelingens arkivnøgle, se s.1030.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 41/11/1.

Indhold: Postbøger for indgående skr. 1930, 1935-36. Postbog for udgåede skr. 1936. Journaler 1909-47. Kopibøger 1923-65. Journalsager 1887-ca. 1967.

Udtagne sager: Personalesager 1898-1940. Personaleafgang 1918-1969. Normativsager 1937-52. Sager vedr. banestrækninger og stationsudvidelser 1892-1923. Mindre udvidelser 1896-1918. Kodenummersager 1955-66. Velfærdsforanstaltninger 1912-17. Inventarregnskab 1916-22. Boligsager 1921-25. "Skrivelser af blivende værdi" 1893-1904. Div. sager.

Maskinforvaltningen: Det Sjællandske Distrikt 1885-93

Maskinafdelingen 1893-

Maskinforvaltningens/-afdelingens opgave var betjening af trækkraften samt anskaffelse og vedligeholdelse af det rullende materiel. Til afdelingen var knyttet belysnings- og opvarmningsingeniøren, der havde selvstændig arkivdannelse. Efter nedlæggelsen af Teknisk Kontor i 1903 (s.1030) behandledes alle sager vedr. anskaffelser af Maskinafdelingen. Direkte under chefen for Maskinafdelingen hørte centralværkstederne og Laboratoriet i København. Chefen for Maskinafdelingen blev i en række tilfælde benyttet som konsulent for privatbanerne i forbindelse med anskaffelse af materiel.

Ligesom Baneafdelingen har Maskinafdelingen været opdelt i kredse og distrikter ledet af maskininspektører. Ved oprettelsen af distriktsledelserne i 1916 inddeltes 2. og 3. Distrikt i et antal maskinsektioner, ledet af maskiningeniører.

Arkivet: Der er arkivmæssig kontinuitet mellem *Det Sjællandske Distrikts Maskinforvaltning 1885-93* og DSBs samlede *Maskinafdeling 1893ff*. (Vedr. arkivalier fra Det Jysk-Fynske Distrikts Maskinforvaltning, se ndf.).

Arkivets interne hjælpemidler er bevaret for stort set hele perioden; sagerne kun fra perioden 1923-64. For undersøgelser forud for 1923 må der henvises til kopibøgerne, der er afleveret til 1924.

Hjælpemidlerne udgøres af sagsregister til indgåede skrivelser. Det er opbygget alfabetisk efter emne og korrespondenter, typisk med grupper for de enkelte tjenestesteder, afdelinger m.m. i DSB. Ved hjælp af journalnummeret henvises fra sagsregistret til journalen, hvori oplyses om ekspeditionen og om henlæggelsesnummer. I arkivet indgår tillige en kopibogsrække med tilhørende register, der ligeledes er opbygget efter korrespondenter og emnegrupper. Journalregisteret for udgåede skrivelser henviser til henlæggelsesbogstav og -nummer.

Sagerne er henlagt efter en *arkivnøgle* og inddelt i 3 hovedgrupper med hver sin kode foran selve sagsnummeret: Bogstaver for personalesager, romertal for anskaffelser og arabertal for vedligeholdelse. Sagerne er dannet i 3 tiårsperioder 1934-63, men

er nu henlagt i 2 rækker: 1934-43 og 1944-63. En række sager fra før 1934 er overført til "nyt arkiv", hvorfor arkivet for perioden 1934-43 indeholder en række sager fra perioden 1924-33.

Belysnings- og Opvarmningsingeniørkontorets arkiv (oprindelig afleveret som Statsbaneanlæggenes gruppe III, se s.1035) består af korrespondance og tegninger vedr. projektering, indkøb, kontrol, tilsyn, instruktion og forhandlinger med lokale myndigheder. Sagerne er henlagt efter journalnummer. Arkivet er ikke registreret.

Kassation: Kopibøger 1926-43 samt en række rutinesager vedr. vedligeholdelse er kasseret.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 41/14. Oversigt over henlæggelsessystemet (arkivnøglen) er i pk. 1: Registraturer, der indeholder information om ændringerne i arkivsystemet pr. 1.4. 1937.

Indhold: Sagsregister til journal over indgåede skr. 1884-1963. Journal for indgåede skr. 1884-1963. Register til udgåede skr. 1884-1963. Kopibog (korrespondanceprotokol) 1856-1925. Sager (1924)1934-43. Sager 1944-63.

Personale: Personaleprotokoller vedr. lokomotivførere og fyrbødere ca. 1850-1900. Do. for depotarbejdere ca. 1850-1900. Do. for ugelønnede. Protokol for resultatet af lokomotivførerprøver 1912-16. Oversigt over indberetning til Arbejderforsikringsrådet og generaldirektøren 1899-1906. Journal for indberetninger til generaldirektøren om tilskadekomne 1905-12.

Materiellet: Protokoller over lokomotivkm.-antal i 2. Distrikt 1930-58. Do i 3. Distrikt 1930-34. Protokoller over damp- og motormaterielkørsel samt forbrug 1939-49. Reparationsprotokol for lokomotiv K 508.

Ingeniøren vedr. opvarmning og belysning: Register til journal for indgåede skr. 1912. Sager vedr. belysning og opvarmning. Do. henlagt stationsvis ca. 1910-ca. 1923.

Maskinafdelingen 1867-85

Maskinforvaltningen: Det Jysk-Fynske Distrikt 1885-93

Se Maskinafdelingen ovf.

Indhold: Kopibog 1868-92.

Laboratoriet 1916-

Laboratoriet i København, der foretog undersøgelser af indkøbte varer (metaller, brændsel, olie og gummi m.m.) fik med styrelsesloven af 1915 en selvstændig ledelse, som stod direkte under chefen for Maskinafdelingen.

Arkivet, der er afleveret sammen med Baneafdelingens arkiv, er mærket "Baneafdelingen Laboratoriet" og omfatter journalsager fra tidligere laboratorier 1898ff.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 41/11.

Indhold: Journal for indgåede skr. 1917-82. Register til do. 1917 -28. Kopibog 1935-79. Register til udgåede skr. 1917-18. Journalsager 1898-1977. Journal over indgåede prøver 1921-85. Protokoller over prøve af materialer.

Maskininspektøren for 2. Maskininspektion (Struer)

Se Maskinafdelingen 1893ff. s.1038.
Indhold: Kopibog 1894-97.

Trafikafdelingen 1885-

Trafikafdelingens sagområde omfattede køreplaner, stations- og togtjenesten, benyttelse af vognmateriellet, rutebils- og søfartsvirksomhed m.m. Afdelingen har i forskellige perioder været sammenlagt med andre afdelinger. Af afdelingens arkiv er der kun afleveret enkelte sager fra *Køreplanskontoret*. Sagerne er ikke registreret (1990).

Indhold: N.c.-sager (kgl. rejser) 1891-1936, 1943-73. P.c.-sager (indsættelse af motorvogne) 1925-30. Div. sager.

Handelsafdelingen / Indkøbs- og Forsyningskontoret 1922-

Til 1922 foretoges indkøb af den afdeling, der skulle bruge de pågældende varer. Med oprettelsen af en stilling som kommit-

DSBs færgeforbindelse mellem København og Malmø åbnedes i 1895. Fotografiet, der viser hjulfærgens anløb under jomfrusejladsen, er i Baneafdelingens Fotosamling (Rigsarkivet).

teret i handelssager i Generaldirektoratet indførtes købmandsmæssig behandling af sager vedr. køb og salg, og alle indkøb centraliseredes. Kontoret havde status som afdeling 1943-1970.

Kassation: Alle indkøbssager undtagen sager vedr. kul og olie samt principielle sager er kasseret.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelse 41/12.

Indhold: Journaler 1930-59. Indkøbsbøger 1923-50. Register til udgåede skr. 1950-55. Journalsager 1931-85. Sager vedr. betingelser, rabatter 1967-81. Ministerielle handelsbestemmelser 1922 -85. Brændselsindkøbssager 1927-85. Losningssager 1924-78. Færgekøb og -salg 1924-81. Sager vedr. besættelsen. Lagerhovedbøger 1936-71. Kontormaskiner 1942-60. Div. sager (benævnt "Den kommitteredes sager") 1922-67.

Kontoret for Koncernlignende Aktiviteter 1976-

Kontoret overtog sit sagområde fra Trafikafd. og behandlede bl.a. sager vedr. forpagtningskontrakter.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

Embedsmandsarkiver

Arkiverne er ikke registrerede (under ordning 1990).

Indhold: Generaldirektør P.Hjelt. Afdelingschef Holger Flensborg, Baneafdelingen 1920-30. Arkitekt Arboe, Baneafdelingen (vedr. Skanderborg og Hobro stationer). Ingeniør C.G.E.Lippert, Baneafdelingen.

Kort, tegninger, fotografier

Fra Baneafdelingen er der afleveret en samling fotos af anlægget af banerne. Samlingen er ikke registreret.

En stor del af DSBs tegninger afleveret. De omfatter materiale fra Det Sjællandske Jernbaneselskab, de såkaldte Rothes og Hedemanns tegningsarkiver, normaltegninger (tekniske tegninger) samt tegninger vedr. privatbaner afleveret af DSBs konsulent vedr. privatbanernes indkøb. Se *Samling af Kort og Tegninger* s.1953.

Dampskibsselskabet Øresund / Øresundsselskabet 1900-

Selskabet var DSBs datterselskab.

Indhold: Forhandlingsprotokol for I/S Øresund 1900-43. Direktørens kopi bog 1907-27 (div.år). Hovedbog 1900-04, 1908-11, 1938-54. Revisionsprotokoller 1900-19. Reskontro 1939-42. Div. regnskabsbøger. Kopibog for "Gylfe" og "Øresund". Skibenes eftersyn 1910-15. Protokol over officerernes tjeneste. *(SMO)*

Den Tilsynsførende ved Strandvejens Dampsporvej 1883-97 1401

C. F. Tietgen-selskabet Scandia fik 10.3.1883 koncession på etablering af en sporvej mellem 'Slukefter' (et traktørsted ved Tuborg Bryggerierne i Hellerup) og Jægersborg Dyrehave. Scandia leverede skinner og materiel, mens driften varetoges af Standvejens Dampsporvejsselskab. Til at overvåge anlæg og drift udnævnte indenrigsministeren amtsvejinspektør, kaptajn Jonas Collin-Lundh. Da dampsporvejselskabet krakkede i begyndelsen af 1897, ophørte den tilsynsførendes hverv.

Indtil udgangen af april 1895 foregik trafikken med dampsporvogn, derefter med hestesporvogn. Lokale vognmænd overtog koncessionen i 1897 og fortsatte med hestesporvogne, indtil bankdirektør Axel Heide, Tietgens efterfølger i Privatbankens direktion, overtog driften i 1902 og indførte elektriske sporvogne.

Henvisninger: T. Topsøe-Jensen: *Fem mil langs Øresund*, 1968. - Min. for Offentlige Arbejder, E-journal nr. 1893/2534.

Indhold: Journal og sager 1883-97. *(HS-M/MH)*

Havnevæsen. Vandbygningsvæsen Broer

Kanal- og Havneinspektoratet 1815-68 2374

Kanal-, Havne- og Fyrinspektoratet, oprettet 1815, blev 1848 overført fra Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet til Indenrigsministeriet. Fyrinspektoratet blev dog afgivet til Marineministeriet (I s. 423-27). Kanal- og Havneinspektoratet administrerede de kgl. havne, og kanaler samt færgevæsenet og førte tilsyn med de kommunale havne, for hvilke det tillige udførte enkelte opgaver.

Inspektoratet blev fra 1829 ledet af søofficeren C.A. Leth. Ved kgl. res. af 2.7.1845 blev civilingeniør Carl Carlsen ansat som vandbygningsinspektør. Efter Leths død i 1868 overtog Carlsen tillige dennes forretninger, bortset fra færgevæsenet, som blev afgivet til postvæsenet. Derved oprettedes *Vandbygningsdirektoratet*.

Vedr. arkivet 1815-47, se I s. 427.

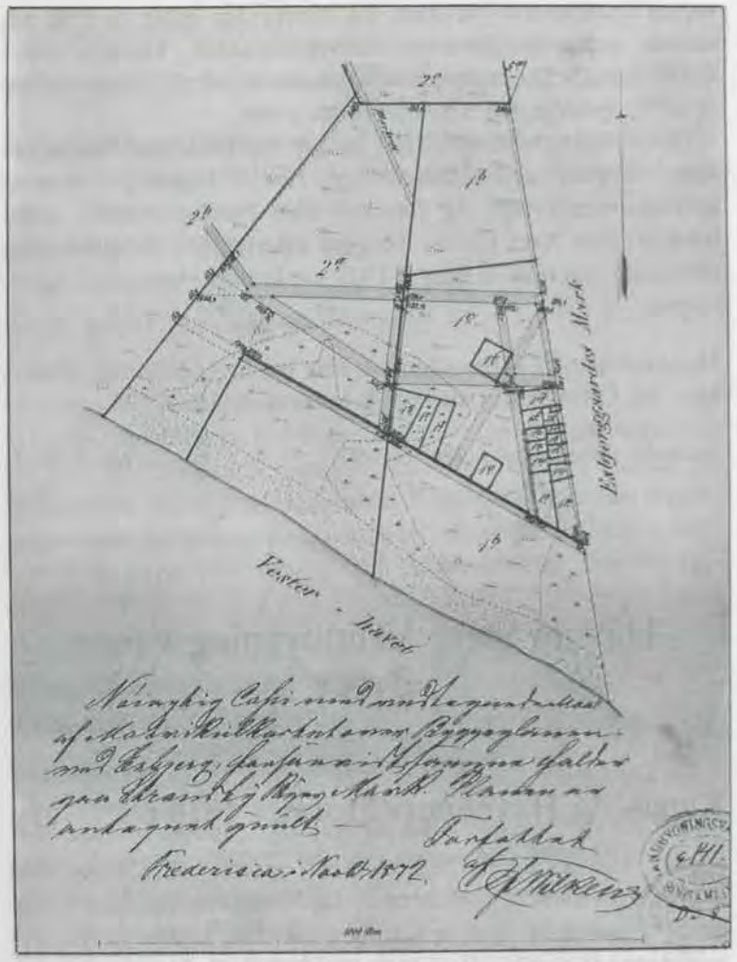

Indhold: Journaler 1847-63, 1867-68. Kopibøger 1847-65. Kopibøger vedr. færgevæsenet 1843-68. Vandinspektørens brevlister 1849-60. Vandbygningsinspektørens journaler 1860-68. (Journalsagerne er indordnet i Vandbygningsdirektoratets arkiv, se ndf.)

(SR)

Vandbygningsdirektoratet 1868-1973 1185

Da chefen for Kanal- og Havneinspektoratet (se ovf.) døde, anmodede Indenrigsministeriet ved skrivelser af 27.10. og 12.11.

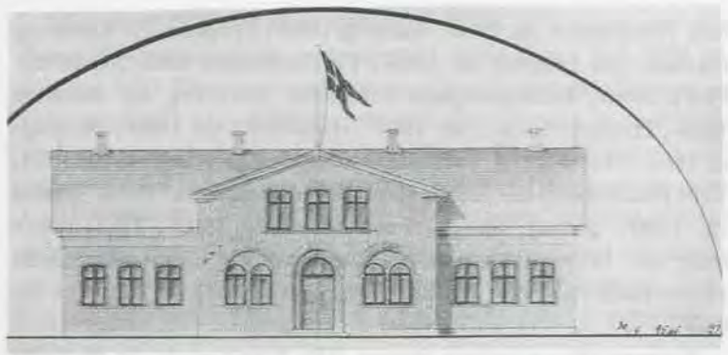

Vandbygningsdirektoratets første større opgave blev anlæggelsen af Esbjerg Havn. Matrikelkort på modstående side med byggeplanen ved Esbjerg "forsaavidt samme falder paa Strandby Byes Mark" fra november 1872. Ovenfor er en tegning fra 1895 af havnens administrationsbygning. Rigsarkivet, Vandbygningsdirektoratet, Esbjerg Havn, j.nr. 1896/494.

1868 (C-journal nr. 1868/292 og 321) den under inspektoratet ansatte vandbygningsinspektør om tillige at overtage inspektoratets forretninger med undtagelse af færgevæsenet, som blev afgivet til postvæsenet. Det således oprettede Vandbygningsdirektorat blev optaget på tillægsbevillingsloven for 1868-69. Udnævnelse af vandbygningsinspektøren til direktør måtte udsættes, indtil lønningsloven af 1.4.1871 var vedtaget; det skete ved kgl. res. af 2.10.1871. Vandbygningsdirektoratet hørte under Indenrigsmin. (Kontoret for Off. Arbejder) indtil 13.1.1894 og igen fra 22.5.1896-27.4.1900, i øvrigt under Min. for Off. Arbejder.

Direktoratets forretninger omfattede oprindelig administration af statshavnene (Esbjerg, Frederikshavn, Helsingør, Frederik 7.s Kanal og Havnen ved Løgstør), tilsyn med sejlbare vandløb (især Gudenåen) og med kommunale havne samt konsulentopgaver for kommunale og private havne. Ved lov 69 af 23.5. 1873 blev den tekniske kontrol med digerne på Lolland-Falster pålagt Vandbygningsdirektoratet, som i de følgende år også overtog opgaver med kystsikring af Jyllands vestkyst.

Vandbygningsdirektoratet kom til at administrere eller føre tilsyn med næsten alle havne, anlægsbroer, sejlbare vandløb, kanaler, sluser, digeanlæg, kystsikringsforanstaltninger og vandkraftanlæg i Danmark samt på Færøerne og i Island. Indholdet af administrations- og tilsynsopgaverne og grænserne mellem dem ændredes hyppigt. De største opgaver vedrørte havnene.

Statshavne (herunder enkelte sejlløb, kanaler og sluser): An-

holt Fiskerihavn ca. 1900-, Esbjerg 1868-, Frederik 7.s Kanal og Havnen ved Løgstør ca. 1868-, Frederikshavn 1868-, Gilleleje Fiskerihavn, Gudenåsejladsen mellem Silkeborg og Randers 1868-, Hammerhavnen ca. 1914-, Hanstholm ca. 1960-, Helsingør 1868-, Hirtshals ca. 1917-, Hvide Sande havn og sluse ca. 1924, Krik Fiskerihavn ca. 1899-, Ribe Kammersluse ca. 1909-, Rømø ca. 1960-, Rørvig, Skagen Fiskerihavn ca. 1903-, Thorsminde sluse ca. 1929-, Thorsminde Fiskerihavn ca. 1935-, Thyborøn Fiskerihavn ca. 1914-, Sejlløbet mellem Ålborg og Kattegat ca. 1926-.

Kommunale og private havne: Alle kommunale og de fleste private havne stod under tilsyn af Vandbygningsdirektoratet, som også ydede konsulentbistand, fortrinsvis til mindre havne.

Havne uden forbindelse med Vandbygningsdirektoratet: Københavns Havn, Militære havne, DSBs og P&Ts havne, havne på De Vestindiske Øer og i Grønland.

Fra domicilet i København foretog Vandbygningsdirektoratets ingeniører rejser over hele landet. Allerede før 1868 blev ingeniører dog udstationeret for længere tid i forbindelse med større anlægsopgaver. Heraf udviklede sig de regionale distriktsingeniørkontorer i Esbjerg, Frederikshavn, Helsingør, Lemvig, Ringkøbing, Sønderborg og Tønder, som sammen med den centrale institution Vandbygningsdirektoratet udgjorde "Vandbygningsvæsenet". Distrikternes arkiver hører under landsarkiverne.

I 1930 overtog Vandbygningsdirektoratet administrationen af statens opmudringsmateriel, i 1941 udskiltes Skibs- og Maskininspektoratet, der især administrerede opmudringsopgaver. Det fik sæde i København, men havde egen adresse og et forhold til Vandbygningsdirektoratet, som mindede om distriktsingeniørernes. Pr. 1.3.1975 blev det underlagt Statshavnsinstitutionen i Esbjerg.

Med væksten i distriktsingeniørernes opgaver voksede deres tekniske og administrative kompetance, og både de og ministeriet begyndte at opfatte Vandbygningsdirektoratet som overflødigt på stadig flere områder. Adskillige udvalgsundersøgelser påviste organisatoriske svagheder, således vandbygningsdirektørens udvalg af 17.10.1934 vedr. vandbygningsvæsenets regnskabsordning, ministeren for offentlige arbejders udvalg af 6.5. 1938 vedr. væsenets organisation (C-journal nr. 1829) og forvaltningskommissionens betænkninger nr. 3, s. 62-69 (1948, Sv. 720) og nr. 5, s. 10-16 (1949, Sv. 722).

Min. for Off. Arbejders udvalg af 30.12.1971 om ministeriets fremtidige organisation nedsatte ved skrivelse af 16.6.1972 (A-journal I-90-10) en arbejdsgruppe til at behandle "havne- og kystsektoren". I henhold til underudvalgets forslag og med hjemmel i finansudvalgets aktstykke 548 af 25.6.1973 blev Vandbygningsdirektoratet nedlagt pr. 31.10.1973 (C-journal Alm. VBV.3/1968-73). Af dets opgaver blev enkelte overført til ministeriet, de øvrige overgik til de tre institutioner, der oprettedes pr. 1.11.1973: Statshavnsinstitutionen i Frederikshavn, Statshavnsinstitutionen i Esbjerg og Kystinspektoratet (i Lemvig), se ndf.

Arkivet

Journaliseringen fandt i næsten 70 år sted efter rentekammersystemet; for lokaliteter, anlæg og opgaver skete henlæggelsen i dossiers, som dog atter blev opløst efter 1936.

I 1936 skabte vandbygningsdirektør E. Hertz (1935-56) et system af saglige/topografiske grupper betegnet med litra, romertal, små bogstaver, arabertal, små bogstaver og lavt stillede arabertal. F.eks. blev gruppen for anlæg og vedligeholdelse af spor på Ålborg Havn betegnet G.X.d.5.c.$_2$. Systemet blev anvendt ikke alene til journalisering og arkivering af nye sager; i løbet af de følgende årtier blev næsten alle ældre sager henlagt i "Hertz' grupper". På de journalkort, der 1937 afløste journalerne, anførtes både det kronologisk tildelte journalnummer og nummeret på Hertzgruppen.

I 1961 blev gruppernes antal og navne justeret, og betegnelserne ændredes til arabertal, men systemet blev ikke ændret. En sag som den ovenfor nævnte ville nu få betegnelsen 110.4.5.32. Der indførtes nye og større journalkort, hvorpå både det kronologiske journalnummer, nummeret på Hertz-gruppen og nummeret på 1961-gruppen blev anført. Gruppeordnede sager har i mange tilfælde fået både Hertz-numre og 1961-numre.

Henvisninger: E. Hertz: Træk af etatens historie, i: *Tidsskrift for tjenestemænd ved Vandbygningsvæsenet*, sept. og okt. 1956. *Vandbygningsvæsenet 1868-1968,* 1968.

Arkivsystem 1936-60

(E. Hertz' system, hovedgrupper)

A.		Administration		
B.		Budget		
G.		Tekniske Sager:	*G.s undergrupper*	
	I.	Sejlløb	a	Arealer
	II.	Kystsikring	b	Bygninger
	III.	Kystsikring	c	Anlæg og vedligeholdelse af havnen
	IV.	Diger		c_1 Havnens Værker
	V.	Inddæmning		c_2 Spor
	VI.	Opfyldning		c_3 Uddybning
	VIII.	Bådepladser		c_4 Fyr og afmærkninger
	IX.	Anlægsbroer	d	Indberetninger
	X.	Havne:		d_1 Alm. indberetninger
		a. Min.f.Off.Arb's. havne		d_2 Teknisk journal
		b. VBVs (Vandbygningsvæsenets) havne		d_3 Arbejdsrapporter
		c. Andre statshavne		d_4 Pejlinger
		d. kommunale havne		o.s.v., efter behov
		e. Andre havne	e	Regnskaber
	XI.	Færgesteder		e_1 Anvisninger
	XII.	Lufthavne		e_2 Kasseekstrakter
	XIII.	VBVs arealer uden for statshavnene		o.s.v., efter behov
			g	Budget
			h	Havneraadets forhandlingsprotokol
	XIV.	VBVs bygninger uden for statshavnene	i	Takster
				i_1 Havne- og brotakster
	XV.	Elektricitetsværker		i_2 Vand, gas og elektricitet
	XX.	Jernbaner		
		Veje		i_3 Bedding, kraner, spor, bugsering
	XXI.	Broer		
	XXIII.	Skibsværfter		i_4 Udleje af arealer
	XXIV.	Strømførende ledninger		i_5 Udleje af bygninger
	XXV.	Offentlige arbejder	k	Administration
	XXVI.	Licitationer	i	Lejemål
	XXIX.	Vandkraftanlæg		
	XXX.	Uvejrsskader		
H.		Færøerne		
I.		Island		
O.		Opmudringsmateriel		
P.		Andet materiel		
U.		Udlandet		

Arkivsystem 1961-73

(hovedgrupper)

11.	Administration	100.	Tekniske sager
12.	Regnskaber	101.	Farvande
21.	Personale (de enkelte medarbejdere alf.	102.	Kystfredning
		103.	Kystsikring
21-1.	Ansættelses- og afskedigelsesforhold	104.	Diger
		105.	Inddæmning
22-2.	Arbejds- og lønforhold	106.	Opfyldning

108.	Bådepladser	325.	Inventar
109.	Anlægsbroer	330.	Opfindelser
110.	Havne	335.	Dansk Arbejde
	1. Havnerådshavne	340.	Bog- og Kortsamlingen
	2. VBVs havne		
	3. andre statshavne	350.	Andre statsinstitutioner
	4. kommunale havne		
	5. andre havne	350-15	Udflytning af Den kgl. Grønlandske Handel
111.	Færgesteder		
113.	Statens arealer og bygn.		
114.	VBVs arealer, bygn. og lokaler	400.	Andre sager
		500.	Kongresser og foreninger
115.	Kraftanlæg	510.	Kongresser
120.	Samfærdselsveje	515.	Komiteer
	1. Jernbaner	520.	Foreninger
	2. Jernbane- og vejdæmninger	530.	Udstillinger
		540.	Udvalg og kommissioner
	3. Veje og vejdæmninger	100.s	Undergrupper
		10.	Arealer
	4. Færøske veje	20.	Bygninger
121.	Broer	30.	Anlæg og vedligeholdelse
	1. Jernbanebroer		
	2. Jernbane- og vejbroer		31. Havnens (kystsikr.'s) værker
			32. Spor
	3. Vejbroer		33. Uddybning
122.	Tuneller		34. Fyr og afmærkning
123.	Skibsværfter, ordnet amtsvis	40.	Indberetninger
			41. Alm. indberetninger
124.	Andre anlæg		
	1. Strømførende ledng.		42. Teknisk journal
	2. Udløbsledninger		43. Arbejdsrapporter
125.	Offentlige arbejder		44. Pejlinger, o.s.v.
126.	Entrepriser, fælles	50.	Regnskaber
130.	Uvejrsskader, amtsvis		51. Udbetalinger, f.eks. til entreprenører o.s.v.
200.	Skibsfarten		
201.	VBVs opm. materiel	60.	Budget
202.	VBVs pramme	70.	Havnerådsprotokoller
203.	VBVs motorbåde		
300.	Ikke-tekniske sager	80.	Takster
301.	Kommunale sager, alf.		81. Skibs- og vareafgift.
302.	Udland, alfabetisk		
303.	Grønland		82. Vand, gas og elektricitet
304.	Island		
305-10	Sønderjylland		83. Bedding, havn, spor, bugsering
305-15	EF		
306.	Vestindiske øer		84. Udleje af arealer
310.	Materiel		85. Udleje af bygninger
315.	Materialer	90.	Administration
316.	Salg af kasserede materialer	100.	Lejemål
320.	Instrumenter		

Indhold: Journaler 1869-1936. Journalregistre 1869-1933. Journalkort 1937-60. Journalkort 1961-73. Brevbøger 1882-1973 (indeholder datoer, resuméer, afsender , modtager, journalnumre og gruppenumre for ud- og indgående breve). Kopibøger 1907-26 (kopier af udgående breve). Krydskort og registerkort 1796-1960 (oplyser for de gamle journalsager, hvilke Hertz-grupper, de er henlagt i). Journalsager ordnet i Hertz-grupper. Journalsager ordnet i 1961-grupper 1865-1974. Kort og tegninger ordnet i Hertz-grupper. Kort og tegninger ordnet i 1961-grupper. Sager vedr. statens opmudringsmateriel 1859-1913. Sager uden for journal- og arkivgrupperne 1853- ca. 1973.

Embedsmandsarkiver: Ingeniørerne L.T.C. Barner, Kai Holm-Jensen, C.M. Hummel, Svend Svendsen. Kontorchef i Finansministeriet H.P. Bjarne (vedr. hvervet som formand for Udvalget af 17.10.1934).

Skibs- og Maskininspektoratet: Brevbøger 1917-59. Journalsager 1877-1962. Årsberetninger 1933-55. Finanslovssager 1963-71. Personalesager 1943-74. Regnskabssager og -protokoller 1939 -67. Skibstegninger. Ældre arkivalier i Vandbygningsdirektoratets arkiv. *(SR)*

Statshavnsadministrationen i Frederikshavn 1973- 1408

Statshavnsadministrationen i Esbjerg 1973- 1409

De to statshavnsadministrationer blev oprettet pr. 1.11.1973 i forbindelse med nedlæggelsen af Vandbygningsdirektoratet (se ovf.). Institutionen i Frederikshavn administrerede under ansvar over for de lokale havneråd statshavnene i Frederikshavn, Hanstholm, Hirtshals, Skagen og Helsingør samt Anholt Havn og Hammerhavnen på Bornholm. Den bistod Ministeriet for Offentlige Arbejder/Trafikministeriet med tilsyn med de kommunale og private trafikhavne; denne bistand blev reduceret ved trafikhavneloven 239 af 12.5.1976 og 316 af 16.5.1990.

Institutionen i Esbjerg administrerede under ansvar over for de lokale havneråd statshavnene i Esbjerg, Hvide Sande, Thorsminde og Thyborøn samt Rømø Havn og statens opmudringsmateriel.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/SR)*

Kystinspektoratet 1973- 1405

Kystinspektoratet blev oprettet 1.11.1973 i forbindelse med nedlæggelse af Vandbygningsdirektoratet (se ovf.) og fik domicil i Lemvig. Det var rådgivende og tilsynsførende for Ministeriet for Offentlige Arbejder/Trafikministeriet vedr. beskyttelse og sikring af kysterne (diger, kystsikring) samt anlæg på søterritoriet, f.eks. lystbådehavne (men ikke trafik- og fiskerihavne), høfdeanlæg, bade- og bådebroer, opfyldninger mv.

Kystinspektoratet administrerede statens kystsikrings- og digeanlæg, visse sluseanlæg og sejlløb samt udstedte tilladelser til anlæg af kystsikringsværker og rørledninger m.m. på søterritoriet. Det var desuden rådgivende for Miljøministeriet mht. administrationen af råstofloven for kysterne og søterritoriet, jf. bek. 629 af 3.12.1973 om bemyndigelser til Kystinspektoratet og lov 237 af 8.6.1977 om råstoffer m. senere ændringer, senest lovbek. 108 af 30.1.1989.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/SR)*

Landshavnerådet 1976-90 1410

Landshavnerådet blev oprettet iht. lov 239 af 12.5.1976 om trafikhavne §7 med den opgave at afgive udtalelse i visse havnesager, inden ministeren traf afgørelse, især med hensyn til udarbejdelse af en landshavneplan, godkendelse af havnenes 3-årige investeringsplaner for nyanlæg og hovedistandsættelser, anlæg af nye trafikhavne og fastsættelse af skibs- og vareafgifter. Landshavnerådet administrerede iht. §17 midlerne i Landshavnekassen, hvori indgik de i §16 nævnte afgifter fra private trafikhavne.

Landshavnerådet bestod af 17 medlemmer. Formanden og 8

medlemmer udnævntes af ministeren for offentlige arbejder. De øvrige repræsenterede industriministeren og forskellige erhvervsmæssige og kommunale interesser. Landshavnerådet havde eget sekretariat, og en af ministeren fastsat forretningsorden. Det ophævedes ved udgangen af 1990 iht. lov 316 af 16.5. 1990.

Henvisninger: Birgit Willumsen: Formålet med en landshavneplan, i: *Danske Kommuner,* 1977 nr. 24.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/SR)*

Den Kgl. Administration for Havnevæsenet 1815-1913 — 1256

Københavns Havnevæsen 1913-

Københavns Havn administreredes fra 1692 af Den Kgl. Havnekommission. Ved kgl. res. af 1.5. og 25.11.1812 ophævedes Havnekommissionen og erstattedes af Den Kgl. Administration for Havne- og Opmudringsvæsenet. Da opmudringsvæsenet i 1815 overgik til en særlig kommission, skiftede administrationen navn til *Den Kgl. Administration for Havnevæsenet.*

En samlet ordning af styrelsesforholdene for Københavns Havn blev fastlagt med lov af 30.12.1858, der bestemte, at havnen skulle styres af et Havneråd. Se I s. 649-50.

Min. for Offentlige Arbejder nedsatte i 1909 en kommission for at undersøge havnens forhold og komme med forslag til en ny styrelsesstruktur. Resultatet blev lov 109 af 29.4.1913 om bestyrelsen af *Københavns Havnevæsen*, som administrationen nu blev benævnt. Der blev tillagt Havnebestyrelsen, som afløste det tidligere Havneråd, en selvstændig afgørelseskompetance. Havnens daglige drift blev varetaget af en havnedirektør.

Hjælpemidler: Folioreg. 216.

Henvisninger: Udvalgsbet. til Kommissionen ang. kjøbenhavnske Havneforhold, 1909 (Sv.2155). Bet. afg. af den af Min. for Offentlige Arbejder nedsatte Kommission til Undersøgelse og Overvejelse af forskellige Københavns Havn vedrørende Forhold, 1911 (Sv.2156). G.Lorenz: *Københavns Havns Udvikling*, 1934.

Indhold: Se I s. 649-50. Herefter er afleveret kopibøger 1890-99. *(BB)*

Udvalget ang. Administrationen af Statens Arealer ved Hirtshals og Hanstholm 1921-60 — 1406

Ved lov 182 af 31.3.1917 blev Min. for Offentlige Arbejder bemyndiget til at anlægge bl.a. fiskerihavne ved Hirtshals og Hanstholm (Helshage). Anlægsarbejderne blev ledet af civilingeniør Jørgen Fibiger, efter hans død 1936 af Vandbygningsdirektoratet. Mens Hirtshals Havn stod færdig 1930, mødte Hanstholm Havn mange tekniske og politisk-økonomiske hindringer, indtil det ved lov 173 af 29.4.1960 bestemtes, at havnen skulle færdigbygges som "en kombineret trafik- og fiskerihavn"; arbejdet afsluttedes 1971.

Min. for Offentlige Arbejder nedsatte ved skr. af 6.8.1921 et udvalg til at administrere de til havneanlæggene anskaffede arealer; formanden var en fuldmægtig i ministeriet, de 4 medlemmer repræsenterede lokale og politiske interesser. Udvalgets sekretariatsforretninger blev varetaget af ministeriet; det efterfulgtes i 1960 af Anlægsudvalget vedr. Hansholm Havn ndf.

Henvisninger: Min. f. Off. Arb., Kanal- og Havnejournal C 1921 j.nr. 1913.

Indhold: Kassebøger vedr. arealerne i Hirtshals 1938-57. Kassebøger vedr. arealerne i Hanstholm 1938-65. *(SR)*

Anlægsudvalget vedr. Hanstholm Havn 1960-64 — 2271

Anlægsudvalget vedr. Hanstholm Havn 1964-71

Hanstholmudvalget 1971-

Anlægsudvalget vedr. Hanstholm Havn (1960-64) blev nedsat ved Min. for Off. Arb.s skrivelse af 2.4.1960 (C-journal nr. 61-98-20

-1) med vandbygningsdirektøren som formand. Opgaven var at udarbejde skitseprojekt til havnen, medvirke ved detailprojekteringen og udarbejde beskrivelse og licitationsbetingelser. Desuden skulle Anlægsudvalget bistå Min. for Off. Arb. og Vandbygningsdirektoratet med at administrere statens arealer ved Hanstholm og planerne for udnyttelse af dem i sammenhæng med udarbejdelsen af en revideret byplan.

Anlægsudvalget blev ophævet ved skrivelse af 1.3.1964 (C-journal nr. 61-98-090-4-20), der nedsatte *Anlægsudvalget vedr. Hanstholm Havn (1964-71)*. Dette delte sig i to udvalg: Anlægsudvalg I, ledet af vandbygningsdirektøren, skulle varetage projektering og gennemførelse af havneanlægget samt administrere havnen, indtil et havneråd kunne overtage den. Anlægsudvalg II, ledet af en af departementets chefer, skulle 1) varetage administrationen af statens arealer i Hanstholm, 2) rådgive ministeren og lokale myndigheder om retningslinjerne for den bebyggelses- og erhvervsmæssige udvikling og 3) i samarbejde med kommunen afslutte dispositionsplanlægningen.

Anlægsudvalg I's opgave ophørte, da administrationen af havnen 1.5.1971 overgik til havnerådet. Da Anlægsudvalg II's opgaver 2) og 3) var løst, foreslog udvalget i skrivelse af 23.9.1971, at det blev ophævet, og at administrationen af opgave 1) blev overdraget til et mindre udvalg. Dette skete ved ministeriets skrivelse af 4.10.1971 (C-journal nr. 61-98-090-2-20), der oprettede *Hanstholmudvalget*, hvis formål var at forestå administrationen af statens arealer i Hanstholm, herunder planlægning, byggemodning, udstykning og udlejning af arealerne som led i opbygningen af det nye samfund. I Hanstholmudvalget var Min. for Off. Arb./Trafikmin. og Hanstholm Kommune repræsenteret. Departementschefen var formand.

Arkivet efter Anlægsudvalget 1964-71 I indgår i Vandbygningsdirektoratets arkiv. Arkiverne fra Anlægsudvalget 1960-64 og Anlægsudvalget 1964-71 II indgår i Min. for Off. Arb.s arkiv, hvor de er slået sammen og stillet til rådighed for Hanstholmudvalget af 1971.

Henvisninger: *By ved Hanstholm 1976 - 10 år efter*, 1976. - Medlemsarkiv, Kontorchef Chr. Lund (Arbejdsministeriet), Papirer

fra Anlægsudvalg 1960-64 og Anlægsudvalg 1964-71 I, 1960-65 (13/199-318).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Udvalget vedr. Forstærkning af Ribe Dige 1976-81 2270

Iht. lov 319 af 10.6.1976 nedsattes Udvalget vedr. Forstærkning af Ribe Dige. Udvalget havde til opgave at forestå arbejdet med forstærkning af Ribe dige. Udvalget ophørte 24.4.1981.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB)*

Statsbroen Store Bælt 1976-79 1428

Ved lov 414 af 13.6.1973 om anlæg af en bro over Store Bælt oprettedes "en særlig, statslig forvaltningsvirksomhed, kaldet Statsbroen Store Bælt", som skulle forestå projektering og opførelse samt drift af broanlægget. Staten finansierede virksomheden, men den var adskilt fra statens almindelige kapitalregnskab.

Virksomheden lededes af en direktør og en bestyrelse på 5 medlemmer, 3 udpeget af ministeren for offentlige arbejder, 1 af økonomi- og budgetministeren, mens det sidste medlem skulle repræsentere særlig sagkundskab på bygge- og anlægsområdet. Styrelsen udpegede selv sin formand, og sekretariatsforretningerne blev varetaget af Ministeriet for Offentlige Arbejders 3. Kontor.

I folketingssamlingen 1979-80 besluttedes det at udskyde broprojektet, og institutionen ophævedes. Direktør og personale overgik til DONG, Dansk Olie og Naturgasselskab i forb. m. Folketingets beslutning af 30.5.1979 om at indføre naturgas i Danmark fra 1984.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M/SR)*

A/S Storebæltsforbindelsen 1987- 2396

Ved et politisk forlig i juni 1986 besluttedes det at bygge en fast forbindelse over Storebælt. I Finansudvalgets aktstykke nr. 27 af 17.10.1986 fik Min. for Offentlige Arbejder bevilling til at oprette Aktieselskabet Storebæltsforbindelsen. Selskabet stiftedes i januar 1987 med ministeren for offentlige arbejder som eneaktionær. Ved lov 380 af 10.6.1987 om anlæg af en fast forbindelse over Storebælt bestemtes, at aktieselskabet skulle forestå projekteringen og som bygherre opførelsen af forbindelsen. Selskabets bestyrelse bestod af otte medlemmer beskikket af ministeren for offentlige arbejder, der også skulle godkende selskabets vedtægter og i øvrigt kunne give instrukser og direktiver for virksomheden.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Luftfart

Luftfartskommissionen 1919-26 1411

Luftfartsrådet 1926-36(1940)

Statens Kommitterede i Luftfartssager 1937-38

Direktøren for Luftfartsvæsenet 1938-47

Direktoratet for Statens Luftfartsvæsen 1947-

Flyvning hørte oprindeligt under Justitsministeriet i analogi med automobilkørsel, men da der første gang skulle lovgives om flyvning, blev forslaget fremsat af ministeren for offentlige arbejder og gennemførtes som lov 558 af 4.10.1919 om benyttelse af luftfartøjer. If. lovens §4 skulle ministeren for offentlige arbejder

nedsætte en stående kommission til at bistå ministeriet ved behandling af spørgsmål vedr. lovens gennemførelse. Kommissionen, kaldet *Luftfartskommissionen*, nedsattes den 7.10.1919. Endvidere oprettedes i 1921 *Delegationen Angående Afslutning af Luftfartsoverenskomster med Udlandet (Luftfartsdelegationen)* og i 1924 *Udvalget Angående Luftfartshavnen på Amager (Luftfartshavneudvalget)*. Samtidig etableredes et materiel- og flyvetilsyn bestående af en *Tilsynsførende med Materiellet* og en *Tilsynsførende med Flyvningen*, som til dagligt blev kaldt *Luftfartstilsynet* (officiel betegnelse 1937). To officerer fra henholdsvis Hærens Flyveskole og Marinens Flyvebådsstation virkede som tekniske konsulenter i luftfartsspørgsmål.

I 1926 ophævedes Luftfartskommissionen. Istedet nedsatte ministeren for offentlige arbejder ved skr. af 28.6.1926 *Luftfartsrådet,* som fik til opgave at administrere lufthavnen ved Kastrup, at føre det i luftfartsloven (lov 175 af 1.5.1923, jf. lovbek. 251 af 6.8. 1937, lovbek. 381 af 10.6.1969 og lovbek. 408 af 11.9.1985) mv. foreskrevne tilsyn med luftfarten, at føre tilsyn med såvel det statssubventionerede luftfartsselskab som de udenlandske luftfartsselskaber og efter min.s begæring at afgive erklæringer i luftfartsspørgsmål. Luftfartstilsynet henlagdes under Luftfartsrådet, men arbejdede i praksis under eget ansvar. Endvidere sorterede Luftfartshavneudvalget (ophævet 1928), Luftfartsdelegationen (ophævet 1930) og en Regnskabsafdeling under Luftfartsrådet.

Luftfartsrådet havde 10 medlemmer, hvoraf 4 dannede et forretningsudvalg. De daglige forretninger varetoges af rådets formand og sekretær, begge på deltid. Luftfartens stærke udvikling i 1930erne skabte behov for en direktoratsordning. Fra 1.1.1937 oprettedes en stilling som *Statens Kommitterede i Luftfartssager*. Under denne henlagdes en del af Departementets forretninger samt den administrative del af Luftfartsrådets virksomhed, herunder administrationen af Statslufthavnen i Kastrup, Luftfartstilsynet og det internationale luftfartssamarbejde. Luftfartsrådet omdannedes til et rent rådgivende organ, men som sådan kom det aldrig i funktion, og i 1940 ophævedes det.

På normeringsloven for 1938/39 oprettedes en stilling som *direktør for luftfartsvæsenet*, fra 1947 benævnt *Direktoratet for Statens Luftfartsvæsen*. Direktoratets organisation gennemførtes administrativt alene med hjemmel i normeringslove og finanslove.

Det struktureredes med følgende organer: Flyveledelsen, Flyvevejrtjenesten, Flyveradiotjenesten, Luftfartstilsynet, Regnskabstjenesten og statens lufthavne (Ålborg, Odense, Rønne, Vagar på Færøerne og indtil 1972 Københavns Lufthavn).

Ved lov 517 af 23.12.1970 oprettedes Københavns Lufthavnsvæsen som en statsvirksomhed med den opgave at anlægge, udbygge og drive lufthavne i den storkøbenhavnske region. Administrationen af disse hørte således ikke længere under Direktoratet for Statens Luftfartsvæsen. I 1982-83 gennemførtes en større omstrukturering af Direktoratet, så det foruden direktionssekretariat, Planlægningssektion og Personalesektion kom til at bestå af Administrationsafdeling, Luftfartstilsynet og Luftfartstjenesten (herunder Lufthavnstjenesten, Flyveledertjenesten, Flyveradiotjenesten, Flyvevejrtjenesten og Teleteknisk Tjeneste).

Arkivdannelsen omfattede oprindeligt 2 korrespondancejournaler: Administrativ Journal (Luftfartsrådet 1921-37, Statens Kommitterede 1937-38, Direktøren/Direktoratet 1938-51) og Teknisk Journal (Materieltilsynet 1926-34, Flyvetilsyn 1931-34, Luftfartstilsyn 1936-46). I 1951 deltes Administrativ Journal i 3 journalrækker, og i 1953 udskiltes personalesagerne i en selvstændig række. Teknisk Journal deltes i 1947 i Certifikatsjournal og Luftfartøjsjournal. I 1977 fik Direktoratet fælles journalsystem, som dog ikke med det samme fik tilslutning fra alle afdelinger. Endnu i 1982 havde således Luftdygtighedskontoret, Teleteknisk Tjeneste, ICAO-kontoret, Certifikatkontoret, Flyvevejrtjenesten og Havnekontoret egne journaler. I 1989 fik Direktoratet fælles edb-journalsystem.

Henvisninger: Min. f. Off. Arbejder, G Luftfartssager, j.nr. 1922/8053, 1940/1169, 1947/8359. Luftfartsrådet, j.nr. 1926/458. Statens Luftfartsvæsen: *Aktivitetsplan 1986-91*, 1986.

Administrativ Journal

Indhold: Luftfartskommissionen 1919-26: Brevregister 1920-33. Registreringsbog for statskontrol for luftfart 1920-33. Journal for Luftfartskommissionen, Udvalget ang. Luftfartshavnen på Amager samt Delegationen ang. Afslutning af Luftfartsoverenskomster med Udlandet 1924-30. Journalsager 1918.

Luftfartsdelegationen 1921-26: Journalsager 1921-30. *Luftfartshavneudvalget 1924-26:* Journalsager 1924-28.

Luftfartsrådet 1926-40: Kopibog 1936. Brevregister 1933-37. Journaler 1926-37. Journalsager 1926-37.

Statens Kommitterede i Luftfartssager 1937-40: Kopibog 1937. Brevregister 1937-39. Journaler 1937-38. Journalsager 1937-38.

Direktoratet for Luftfartsvæsenet 1938-: Kopibøger 1938-51. Brevregistre 1939-48. Postbøger 1946-51. Journaler 1939-51. Journalregister 1947. Journalsager 1938-51.

Teknisk Journal

Indhold: Materieltilsynet 1926-36: Kopibøger 1932-36. Brevregister (bog over indkomne skr.) 1931-36. Journaler 1926-36. Journalsager 1926-37.

Statens Luftfartstilsyn 1937-: Kopibøger 1937-50. Brevregistre 1940-50. Journaler 1937-51. Journalsager 1937-51)

Andre sager

Indhold: Haverisager 1939-51. Brandudvalg 1948-51. Lunau (Luftnavigatørudvalget). Københavns Lufthavns fremtidige anlæg 1939-47. Protokol over midlertidige flyvepladser 1919-32. Dagbog for hjælpelandingspladsen Rødbyhavn 1935-37. Dagbog for hjælpelandingspladsen FED 1935-39. Forhørsprotokol Statens Luftfartstilsyn 1933-45. Protokol over godkendte flyvepladser 1946-54. Sager vedr. lufthavne og flyvepladser før 1951 (alfabetisk ordnet). Finanslovpapirer (kontorchef Nansen) 1931-38.

Hovedbog 1942-50. Kontoanalyse 1948-49.

Lufthavne

Indhold: Københavns Lufthavn: Hovedbog 1926-48. Reskontro 1927-48. Anvisningsjournal 1948-50.

Mestersvig Lufthavn: Dagbøger 1971-76. Stationsjournaler 1962-70. Månedsrapporter 1954-67. Radiojournaler 1955-64. Telegrammer mv. 1952-82. Hjemsendte, afsendte og modtagne breve 1952-80. Div. korrespondance 1960-80. Rejserapporter og møderefferater 1954-83. Ekspeditioner, geologiske, seismiske og videnskabelige undersøgelser 1969-85. Besøg mv. 1969-84. Fæl-

lesråd vedr. Jamesonland 1982. Nordisk Mineselskab 1967-82. Tekniske forhold 1964-82. Personale mv. 1960-85. Arbejdstidssedler 1984-62. Overtidsregnskab 1966-84. Reservedele, proviant mv. 1961-82. Værkstedsrapporter 1963-75. Havneruller 1959-85. Beflyvning 1965-84. Korrespondance vedr. Grønlandsfly 1973 -84. Baneforhold 1956-80. Landingstilladelser 1971-82. Bygningsarbejde og deklarationer 1970-82. Flybrændstof, brændstofsager 1958-80. Brandberedskab 1968-84. Diverse 1951-65. Kassekladder, regnskaber mv. 1963-85. *(NP/MH)*

Havarikommissionen for Civil Luftfart 1979- 2036

Indtil 1979 blev lufthavarier undersøgt af Luftfartsdirektoratets Havarisektion, der sorterede under Direktoratet for Luftfartsvæsenets Luftfartstilsyn (Teknisk Afdeling). Hvor det skønnedes nødvendigt, f.eks. pga. havariets omfang, kunne ministeren for offentlige arbejder bestemme, at undersøgelsen skulle foretages af en særlig nedsat undersøgelseskommission.

Den omstændighed, at Direktoratet for Luftfartsvæsen normalt selv foretog undersøgelse i sager, det eventuelt selv kunne være involveret i, gav anledning til kritik. Ved lov 198 af 3.5.1978 om ændring af lov om luftfart (i kraft 1.1.1979) oprettede under Min. for Offentlige Arbejder en uafhængig Havarikommission for Civil Luftfart med den opgave at undersøge alle flyvehavarier og flyvehændelser med henblik på at forebygge sådanne. Rapporter om resultatet af undersøgelser indsendtes til Ministeriet og til Luftfartsvæsenet, hvorefter de offentliggjordes. Rapporterne kunne ikke redigeres ved forhåndsinstruks eller ved efterfølgende korrektion fra andre. I bemærkningerne til lovforslaget udtaltes, at da kommissionen var et udadvendt organ alene med et flyvesikkerhedsmæssigt sigte, og f.eks. ikke i strafferetlig henseende skulle tage stilling til ansvarsplacering o.l., blev det ikke foreslået at give den en domstolslignende karakter til yderligere sikring af institutionens uafhængighed. Ministeren kunne i øvrigt pålægge kommissionen opgaver med et generelt flyvesikkerhedsmæssigt sigte. Kommissionen skulle mindst en gang årligt offentliggøre en oversigt over sin virksomhed.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Kommandantskabsledelsen for Indenrigsministeriets Flyvepladser Jylland-Fyn 1945-48 2187

Efter 5.5.1945 overtog allierede tropper de militære flyvepladser i Jylland og på Fyn, der var blevet anlagt af den tyske værnemagt, nemlig Ålborg Vest og Øst, Karup, Tirstrup, Vandel, Skrydstrup, Beldringe og Esbjerg. Fra 30.11.1945 kom de under dansk kommando, og flyvepladsernes forvaltning henlagdes under Indenrigsmin. Den 12.12.1945 udnævntes chefen for Jyske Flyverafdeling, oberstløjtnant T.A. Poulsen, til leder for flyvepladsernes kommandantskaber. Han skulle i denne egenskab på den danske stats vegne modtage flyvepladserne fra *Royal Air Force*. Kommandantskaberne skulle herefter hver på sit sted formidle de danske myndigheders forskellige interesser på flyvepladserne. Eventuelle interessekollisioner, som ikke kunne bilægges ved forhandlinger på stedet, skulle gennem kommandantskabsledelsen forelægges direkte for Indenrigsmin., der tilvejebragte endelig afgørelse af spørgsmålet.

Ledelsens officielle navn var fra begyndelsen Flyvepladskommandantskabsledelsen (heraf betegnelsen FKL-sager), senere Kommandantskabsledelsen for de Militære Flyvepladser Jylland-Fyn, der ændredes til Kommandantskabsledelsen for Indenrigsmin.s Flyvepladser Jylland-Fyn. Ved oprettelsen havde den domicil i Århus, fra januar 1947 i Karup.

Efterhånden som der blev truffet bestemmelse om de enkelte flyvepladsers fremtidige anvendelse, overgik deres administration til vedkommende ministerium. Efter overdragelse af Skrydstrup flyveplads til Krigsmin. pr. 1.9.1948 ophævedes Kommandantskabsledelsen pr. 15.10.s.å.

Kommandantskabsledelsens arkiv indsendtes til Indenrigsmin. tilligemed kommandantskabsarkiverne for Beldringe, Esbjerg og Skrydstrup.

Henvisninger: Indenrigsmin., Journ. for særlig indkvartering (tyskersager), j.nr. 1945/9227 og 1948/9068.

Indhold: Brevkopier 1946-49. FKL-sager 1945-49. Kommandantskabet Flyveplads Beldringe 1946-48. Kommandantskabet Flyveplads Esbjerg 1946. Kommandantskabet Flyveplads Skrydstrup 1946-48. *(NP)*

Vejrtjenester

Ved vejrtjeneste forstås den del af meteorologisk virksomhed, som har til opgave dels at fremskaffe oplysninger om vejrets øjeblikkelige tilstand over et større område af jordens overflade, dels at udarbejde og offentliggøre forudsigelser med hensyn til vejrets kommende udvikling. Vejrtjeneste er i Danmark blevet udført af 1) *Meteorologisk Institut*, som indtil 1950 hørte under Marineministeriet, 1950-81 under Forsvarsministeriet, derefter under Ministeriet for Offentlige Arbejder, 2) *Flyvevejrtjensten* (Den Civile Flyvevejrtjeneste), som fra 1926 var en afdeling i Statens Luftfartsvæsen under Min. for Offentlige Arbejder, og 3) *Forsvarets Vejrtjeneste* (siden 1955). Forsvarets Vejrtjeneste var oprindelig underlagt Forsvarskommandoen og derigennem Forsvarsmin., men overførtes 1981 til Min. for Offentlige Arbejder. Den bestod af *Vejrtjenesteinspektoratet* og *Vejrtjenestecenter Karup*; under sidstnævnte hørte flyvestationsvejrtjenesterne og Radiosondetjenesten i Ålborg. Arkivmæssigt sorterer Forsvarets Vejrtjeneste under Rigsarkivets 3. Afd.

I 1955 oprettedes *Vejrtjenesterådet* til at sikre den fornødne koordination mellem de tre vejrtjenester. Det lykkedes kun i begrænset omfang, og som følge heraf rejste Forvaltningsnævnets Sekretariat i sin årsberetning for 1962-63 spørgsmålet om en sammenlægning af vejrtjenesterne, uden at det førte til noget resultat. 1973 tog Administrationsdepartementet spørgsmålet op, og i 1974 nedsattes under Finansmin. et udvalg til rationalisering af statens indsats på vejrtjenesteområdet. I sin betænkning, afgivet i 1976, anbefalede udvalget, at Forsvarets Vejrtjeneste, Flyvevejrtjenesten og Meteorologisk Institut blev sammenlagt til én institution under samme ministerium. Udvalget kunne dog ikke nå til enighed om, under hvilket ministerium den samlede

vejrtjeneste skulle henlægges. En sammenlægning blev ikke gennemført, men ved bek. 321 af 12.6.1981 blev vejrtjenesterne henlagt under Min. for Offentlige Arbejder.

Det af Min. for Offentlige Arbejder 6.1.1982 nedsatte "Samvejr-udvalg" foreslog i sin rapport i juni 1985, at vejrtjenesterne skulle sammenlægges. Regeringen afviste forslaget i januar 1987, men bragte i sin handlingsplan for afbureaukratisering af december 1988 forslaget frem igen. Trafikministeren nedsatte herefter 3.4.1989 en styregruppe, som skulle udarbejde en plan for sammenlægningen. Ved ændringsforslag til finanslov for 1990 oprettedes "Den Meteorologiske Enhedsorganisation", som i 1990 antog navnet *Danmarks Meteorologiske Institut*.

Henvisninger: De danske vejrtjenesters struktur. Bet. fra udvalget vedr. rationalisering af vejrtjenesterne, 1976 (765/Sv. 3968). Bet. fra udvalget vedr. sammenlægning af de danske vejrtjenester ("Samvejr-rapporten"), 1985 (Sv.5231). Sammenlægning af de danske vejrtjenester (rapport fra Trafikmin.s Styregruppe), 1989. *(NP/SR)*

Meteorologisk Institut 1872-1989 1956

I 1870 nedsatte Marineministeriet en kommission til at undersøge et forslag om oprettelse af et "meteorologisk, telegraphisk Iagttagelsessystem". Kommissionen afgav betænkning i 1871, hvori den anbefalede oprettelsen af et meteorologisk institut knyttet til Københavns Universitet og underlagt en bestyrer ansat ved Universitetet som ordinær professor i meteorologi. En af Konsistorium nedsat komité frarådede dog i en erklæring af 13.10.1871, at Meteorologisk Institut på grund af dets overvejende praktiske øjemed knyttedes til Universitetet. Herefter blev der på finansloven for 1872/73 under Marineministeriet optaget en bevilling på 7.400 rdl. til igangsættelse og drift af Meteorologisk Institut. Instituttets opgave udtryktes i tre punkter: Tilvejebringelse af iagttagelser, spredning heraf til offentligheden og udvikling af videnskabelig meteorologi. Ved bek. af 16.7.1879 meddeltes, at instituttets vejrberetninger ville blive udsendt til og opslået på samtlige statstelegrafstationer.

Den 18.2.1894 approberede marineministeren nogle foreløbige

bestemmelser for arbejdet og tjenesten ved Meteorologisk Institut. Ifølge disse var instituttet delt i fire afdelinger: Klimatologisk Afdeling, Afdelingen for Vejrtjeneste, Nautisk Afdeling og Magnetisk Afdeling (fra 1924 Geofysisk Afdeling). Instituttet blev ledet af en bestyrer, hver afdeling af en underbestyrer. Bestemmelserne var ledsaget af en instruks for bestyreren og for hver af underbestyrerne. Med enkelte ændringer approberedes bestemmelserne endeligt 14.2.1898. De afløstes af Bestemmelser og instruktioner af 12.3.1934 for ledelsen af Meteorologisk Istitut. I lov 59 af 7.4.1903 om lønninger og pensioner ved det meteorologiske institut ændredes betegnelsen for instituttets leder til direktør og for afdelingslederne til afdelingschef, fra 1919 statsmeteorolog.

Efterhånden kom nye afdelinger til. I 1951 fandtes foruden de ovennævnte Administrationsafdelingen, Afdelingen for de Grønlandske Magnetiske Observationer (senere Vejrobservationsafdelingen), Afdelingen for Salg af Magnetiske Instrumenter (senere Afdelingen for Internationale Arbejder) og Radiosondeafdelingen (senere Aerologisk Afdeling). 1968 overførtes Ionosfærelaboratoriet fra Danmarks Tekniske Højskole til Meteorologisk Institut. 1971 oprettedes en Edb-afdeling.

Meteorologisk Institut hørte 1872-1950 under Marineministeriet, derefter under Forsvarsministeriet. Ved bek. 321 af 12.6. 1981 blev det pr. 1. 8. 1981 henlagt til Ministeriet for Offentlige Arbejder, og ved ændringsforslag til finanslov for 1990 blev det pr. 1.1.1990 lagt sammen med Flyvevejrtjenesten og Forsvarets Vejrtjeneste. Den nye institution fik navnet Danmarks Meteorologiske Institut (se ndf.), en betegnelse, som instituttet havde anvendt siden chefskifte i 1987.

Henvisninger: Bet. afgiven af en til at udarbejde Forslag til et meteorologisk Iagttagelsessystems Indførelse i Danmark nedsat Kommission, i: *Min.tid. B 1871*, s. 855-68 (Sv. 1446). Bet. afgivet af Kommissionen af 23. april 1949 vedr. den danske vejrtjeneste, 1952 (Sv. 3967). Meteorologisk Institut gennem hundrede år. 1872-1972. Udgivet af det danske meteorologiske institut.

Marineministeriet, Admiralitetskontoret, 2. Afd.s civile sager, Udg.skr. 1893 nr. 2439, 1894 nr. 1182, 1898 nr. 154. Indk. skr. 1894 nr. 509.

Indhold: Kopibøger 1872-1950. Bibliotekets og dir. Hoffmeyers kopibøger 1882-1901.)

Korrespondancebøger 1872-1949. Korrespondanceregister, indk. breve 1907-47. Korrespondanceregister, udg. breve 1907 -47. Register vedr. forespørgsler og svar 1872-1949.

Meteorologisk Instituts Komité: Indk. breve 1871-73. Meteorologisk Institut: Indk. breve 1874-1948. Register over særlige sager 1907-31. Særlige sager 1902-39.

Landhusholdningsselskabet, klim.udvalg 1901-45. Raadvads historie om Meteorologisk Institut, Carlsberg/Rask-Ørstedfonden 1907-39. Internationale Radiounion, Grønlands Styrelse 1932-50. Grønlandske stationer - Dansk polarår 1932-34.

Kommissionen vedr. Den Danske Vejrtjeneste 1945-50. Varedirektoratet, Eksekutivrådet, mikrofilmning, bevillingslov, breve fra Organisation Met. Intern. i Lausanne 1939-49.

Forskellige stillinger (personale) 1920-41. Avisudklip 1880 -1948.

Sag 1-178, 1872-1947.

Anmærkninger fra revisionen 1890-1951. Regnskaber 1873 -1907. Bulletin du Nord, Regnskab og budgetter 1897-1919. Forsikring, budget, særlige regnskaber, Polarkommissionen, forskellige fonds 1885-1945. Kasse- og regnskabsbøger, lønninger m.m. 1884-1949.

Vejrkort og synopkort 1868-78. *(NP/SR)*

Danmarks Meteorologiske Institut 1990- 2573

På grundlag af betænkning afgivet i oktober 1989 af den af trafikministeren 3.4.1989 nedsatte styregruppe gennemførte Folketinget ved ændringsforslag til finanslov for 1990 §16.08. en sammenlægning af Meteorologisk Institut, Flyvevejrtjenesten og Forsvarets Vejrtjeneste. Til den nye institution overførtes de meteorologiske funktioner på de militære flyvestationer og de af den internationale luftfartsorganisation ICAO finansierede meteorologiske funktioner i Grønland. Sammenlægningen trådte i kraft pr. 1.1.1990.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Vejrtjenesterådet 1955-81 2360

I 1949 nedsatte Marineministeriet en kommission, der bl.a. skulle overveje en sammenlægning af de to daværende vejrtjenester, Meteorologisk Institut og Flyvevejrtjenesten. Kommissionen gik ikke ind for sammenlægning, men anbefalede, "at der blev oprettet et samlet organ for at formidle den nødvendige koordination inden for hele den danske vejrtjeneste". Denne blev i 1955 blevet udvidet med Forsvarets Vejrtjeneste. Samme år nedsatte Vejrtjenesterådet, bestående af professoren i meteorologi ved Københavns Universitet, direktøren for Meteorologisk Institut, chefen for Flyvevejrtjenesten og chefen for Forsvarets Vejrtjeneste. Rådet havde kun rådgivende funktioner.

I 1973 foranledigede Vejrtjenesterådet en samarbejdsaftale mellem vejrtjenesterne med henblik på optimal udnyttelse af de for dansk vejrtjeneste til rådighed værende ressourcer. Spørgsmål om fortolkning af aftalen skulle forelægges Vejrtjenesterådet til afgørelse.

Rådet fik kun ringe praktisk betydning. Efter at Meteorologisk Institut og Forsvarets Vejrtjeneste i 1981 var blevet henlagt under Ministeriet for Offentlige Arbejder, blev det ophævet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/SR)*